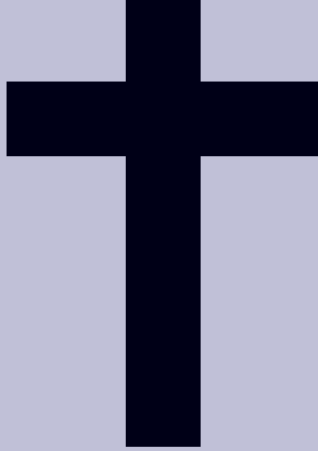

Bibeli Gusunon Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also
called the Bariba language

Bibeli Gusunɔn Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8

Contents

Mateu	1
Maaku	42
Luku	69
Yohanu	111
Gərobun Kookoosu	143
Romu	182
Korinti I	199
Korinti II	215
Galati	226
Efesu	232
Filipi	238
Kolose	243
Təsalonika I	247
Təsalonika II	251
Timote I	254
Timote II	259
Titu	263
Filemoo	266
Heberu	268
Yakəbu	281
Piεε I	286
Piεε II	291
Yohanu I	294
Yohanu II	299
Yohanu III	300
Yudu	301
Kəsiru	303
Womusu	323

LABAARI GEA NGE MƐ MATEU U YORUA

Mateun tireru ta s̄awa Labaari gean tirenu nne ye sa raa wan teeru. Tire nin baatere ta m̄o ye ta naa gire. Mateun tireru s̄oo u s̄oosim̄o ma Yesu u s̄awa Kirisi wi Gusun̄o u ḡosa yellun di. Ma ba win gari yorua N̄oo Mwεε Gururu s̄oo. Yuuba ba Kirisi wi mara u na u bu yakia Romugibun n̄oman di. Yenin s̄ona Yesu u gerum̄o u sirem̄o ma win banda kun s̄aa handunia migiru.

Mateun tireru ta s̄awa tire te ta N̄oo Mwεε Gururu ka N̄oo Mwεε Kpaarun gari swεεnam̄o, ka sere Isireliba ka maa Yesun yigberu.

Tire ten kpunaa

1. Yesun bwese t̄oka ka win marubu, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yesun bat̄emu ka win k̄okiribu, wiru 3n di sere wiru 4.
3. Yesun s̄oosinu guuru w̄oll̄o, wiru 5n di sere wiru 7.
4. Bar̄obun bek̄iabu ka ḡarobun ḡoran daabu, wiru 8n di sere wiru 10.
5. S̄oosi ni Yesu u kua, wiru 11n di sere wiru 12.
6. M̄onnu ka s̄om maamaakiginu, wiru 13n di sere wiru 16.
7. Yesun wasin ḡosiabu ka win Yerusalemun daabu, wiru 17n di sere wiru 20.
8. Yesun s̄oosi d̄aakinu Yerusalem̄o, wiru 21n di sere wiru 25.
9. Yesun siribu ka win ḡoo ka win seebu ḡarin di, wiru 26n di sere wiru 28.

Yesu Kirisin bweserun t̄oka (I maa m̄erio Luku 3:23-38)

¹ Yesu Kirisin bweserun t̄oka wee, wi u s̄aa Dafidin sikadobu. Dafidi maa s̄aa Aburahamun sikadobu.

² Aburhamu u Isaki mara, Isaki u Yak̄obu mara. Yak̄obu u Yuda mara ka win maabu ka w̄on̄obu. ³ Yuda ka Tamari ba Faresi ka Sara

mara. Faresi u Esiromu mara. Esiromu u Aramu mara. ⁴ Aramu u Aminadabu mara. Aminadabu u Nasoni mara. Nasoni u Saam̄o mara. ⁵ Saam̄o ka Rahabu ba Boasi mara. Boasi ka Rutu ba Yobedi mara. Yobedi u Isai mara. ⁶ Isai u Dafidi mara.

Dafidi u kua sun̄o, ma wi ka wi u raa s̄aa Yurin kur̄o ba Salom̄o mara. ⁷ Salom̄o u Roboamu mara. Roboamu u Abia mara. Abia u Asafu mara. ⁸ Asafu u Yosafati mara. Yosafati u Yoramu mara. Yoramu u Osiasi mara. ⁹ Osiasi u Yotamu mara. Yotamu u Akasi mara. Akasi u Esekiasi mara. ¹⁰ Esekiasi u Manase mara. Manase u Am̄o mara. Am̄o u Yosiasi mara. ¹¹ Yosiasi u Yekonia mara ka win w̄on̄obu sanam m̄e ba Isireliba gura ba ka da Babilonin tem̄o.

¹² Ben Babilonin daabun biru Yekonia u Salatieli mara. Salatieli u Sorobabeli mara. ¹³ Sorobabeli u Abiudu mara. Abiudu u Eliakimu mara. Eliakimu u Asoru mara. ¹⁴ Asoru u Sad̄oku mara. Sad̄oku u Asimu mara. Asimu u Eliudu mara. ¹⁵ Eliudu u Eleasaa mara. Eleasaa u Matani mara. Matani u Yak̄obu mara. ¹⁶ Yak̄obu u Yosefu mara wi u kua Maarin dur̄o. Maari wiya, u Yesu mara, wi ba soka Kirisi.

¹⁷ Nge m̄eya ben bwese te s̄oo, saa Aburahamun min di n ka girari Dafidin mi, ba s̄awa t̄onu w̄okura nne. Saa maa Dafidin min di n ka girari saa ye ba ka bu yoru da Babilonin tem̄o, ba s̄awa t̄onu w̄okura nne. Yen biru saa min di ba ka bu da Babilonin tem̄o n ka Kirisin saa girari, be, ba maa s̄awa t̄onu w̄okura nne.

Yesu Kirisin marubu (I maa m̄erio Luku 2:1-7)

¹⁸ Wee nge m̄e ba ka Yesu Kirisi mara. Win mero Maari u s̄aa Yosefun kur̄o k̄ero, adama bu sere suana Maari u deema u gura m̄o saa Hunde D̄eron min di. ¹⁹ Win dur̄o Yosefu wi, u s̄aa geegii, u n̄ ki u Maari sekuru doke batuma s̄oo. Yen s̄ona u ḡru doke u n̄un yina asiri s̄oo. ²⁰ Saa ye u ye bwisikum̄o saa yera Yinnin ḡrado u n̄un kure dosu s̄oo u n̄un s̄owa u neε, Yosefu,

Dafidin sikadobu a ku berum ko a ka wunen kurɔ kɛero Maari yenu doke, domi gura ye u ma mi, saa Hunde Deeron min diya. ²¹ U koo bii tɔn durɔ ma, kpa a nɔn yisuru kɛ Yesu *, domi u koo win tɔmbu faaba ko saa ben durum di.

²² Yeni kpuro ya koorɔ kpa Yinnin gari yi u gerua saa win sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi ka koorɔ, ²³ yi yi nɛɛ, “Wɔndia goo u koo gura sua kpa u bii tɔn durɔ ma, kpa bu nɔn yisuru kɛ Emanuɛli.” Yisi ten tubusiana, Gusunɔ wɔa ka bɛɛɛ.

²⁴ Yen sɔna ye Yosefu u yanda, u kua ye Yinnin gɔrado u nɔn sɔɔwa, u Maari yenu doke. ²⁵ Adama u nɔn yɛ kurɔ sere u ka win bii tɔn durɔ mara. Ma u nɔn yisuru kɛ Yesu.

2

Sɔbu saa sɔɔ yari yerun di

¹ Ba Yesu marawa Betelehemuɔ Yudean temɔ, sina boko Herodun waati. Sanam mɛ sɔɔ, kperin saria yɛrobu gabu ba na Yerusalemuɔ saa sɔɔ yari yerun di, ² ma ba nɛɛ, mana Yuuban sunɔ wi ba mara tɛ u wɔa. Domi sa win kpera wa ya kura sɔɔ yari yerɔ, yera sa na su nɔn sɔ.

³ Ye sina boko Herodu u gari yi nua, win bwɛra kun kpune, ka Yerusalemugibun tii kpuro.

⁴ U yaku kowo tɔnwerobu kpuro menna ka wooda yɛrobu ma u bu bikia u nɛɛ, mana ba nɛɛ ba koo wi Gusunɔ u gɔsa * ma. ⁵ Ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, Betelehemuɔra Yudean tem sɔɔ, domi Gusunɔn sɔmɔ u yoruɔ u nɛɛ,

⁶ “Wune, Betelehemu, Yudean tem sɔɔ, n nɔ ma wuna a piiburu bo Yudean wuu bakasu sɔɔ.

Domi wunen min diya sunɔ u koo yari

wi u koo nen tɔmbu Isireliba kpara.”

* **1:21** Yesu - Yisi ten tubusiana faaba kowo. sokumɔ Kirisi.

⁷ Yera Herodu u kperin saria yɛro be sokusia asiri sɔɔ ma u bu bikia saa ye kpera ye, ya kura mam mam.

⁸ Ma u dera ba da Betelehemuɔ. U bu sɔɔwa u nɛɛ, bu doo bu bii win gari bikia sɔa sɔa. Ba n nɔn wa bu gɔsiramɔ bu nɔn sɔ, kpa win tii u maa da u nɔn sɔ.

⁹ Ye ba win gari yi nua ba kpa, yera ba swaa wɔri. Wee, kpera ye ba raa wa sɔɔ yari yerɔ, ya kparam bu swaa gbiiye sere yam mi bii wi, u wɔa, ma ya yɔra yam min wɔllɔ.

¹⁰ Ye ba kpera ye wa ben gɔru ga dora n banda. ¹¹ Ye ba dua diru mi, ba bii wi wa ka win mero Maari. Yera ba yiira ba nɔn sɔwa. Ma ba ben bɔɔnu kusia, ba wura wuna ba nɔn kɔ, ka turare bwesenu yiru.

¹² Ma Gusunɔ u bu sɔɔwa dosu sɔɔ u nɛɛ, bu ku raa wure Herodun mi. Ma ba sɔa ben wuuɔ ka swaa tuka.

Ba ka Yesu kpikuru da Egibiti

¹³ Ye kperin saria yɛro be, ba biru kisi ba doona, ma Yinnin gɔrado u Yosefu kure dosu sɔɔ u nɛɛ, a seewo a bii wi ka win mero sua kpa a ka bu kpikuru su Egibiti gia, a sina mi sere dɔma te kon maa nun sɔ a sɔima, domi Herodu u koo bii wi kasu u go.

¹⁴ Ma Yosefu u seewa wɔkuru u bii wi ka win mero sua ma u doona Egibiti gia. ¹⁵ U sina mi sere Herodu u ka gu. Yeni ya koorɔ kpa Yinnin gari yi u gerua saa win sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi ka koorɔ ye u nɛɛ, “Egibitin diya na nen bii sokuma.”

Ba bii tɔn durɔ piiminu go

¹⁶ Ye Herodu u wa ma sɔɔ be ba na saa sɔɔ yari yerun di ba nɔn yaakoru kua, u mɔru bɛsira. Ma u dera ba bii tɔn durɔbu kpuro go be ba nɔ wɔɔ yiru kere Betelehemuɔ ka yen baru kpaanɔ kpuro. Domi u yen sanam dooru kua min di sɔɔ be, ba nɛɛ ba kpera ye wa. ¹⁷ Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u gerua, ya koorɔ, ye u nɛɛ,

¹⁸ “Ba swi geɛ nɔɔmɔ Ramɔ. Yɛro u sumɔ u weeweenu mɔ.

* **2:4** wi Gusunɔ u gɔsa - Ka Gerekim wiya ba

Ase Raseliwa u sumə win bibun sɔ̄. Ma u yina bu n̄n suuru kana domi bii be kpurowa ba gu.”

Ba ka Yesu wurama

Egibitin di

¹⁹ Herodu u gu. Win gəən biru Yinnin gərado u Yosəfu kure dosu sɔ̄ Egibitiɔ̄. ²⁰ U n̄e, a seewo a bii wi ka win mero sua kpa i wura Isirelin temə, domi be ba k̄i bu bii wi go, ba gu.

²¹ Ma Yosəfu seewa u bii wi ka win mero sua ba kpam wura Isirelin temə. ²² Adama ye u nua ma Aakelusi u bandu di Yudean temə win baa Herodun ayerɔ̄, u b̄erum kua u ka sina mi. Ma u doona Galilen temə, nge m̄e Gusunɔ̄ u n̄n sɔ̄wa dosu sɔ̄. ²³ Ma u da u sina wuu ge ba sokumə Nasaretɔ̄, kpa Gusunən s̄aməbun gari yi ka kooro yi yi n̄e, “Ba koo n̄n sokuwa Nasaretigii.”

3

Yohanu Batemu kowon waasu

(I maa m̄erio Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

¹ Sanam m̄e sɔ̄, Yohanu Batemu kowɔ̄ u na u waasu m̄ə Yudean ḡbaburɔ̄. ² U n̄e, i b̄eən ḡr̄u ḡsio domi Gusunɔ̄ u sisi u bandu sw̄i.

³ Yohanu wiya win gari Gusunən s̄amə Esai u m̄ə sanam m̄e u n̄e, “Goo u gerumə ka dam ḡbaburɔ̄ u m̄ə,

i Yinnin swaa s̄ənwɔ̄, kpa i n ye n̄ə nerasiamə yu d̄enda.”

⁴ Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u ḡnan kpaka s̄eke p̄raɔ̄. Win d̄iana twee ka tim b̄ausu. ⁵ T̄omba na win mi saa Yerusalemun di ka Yudean tem kpuro, ka tem kpuron di m̄e mu daa te ba m̄ə Yuud̄eni siker̄en̄e. ⁶ Ba ben toran̄u tuɔ̄ba kua ma u bu batemu kua daa te ba m̄ə Yuud̄eniɔ̄.

⁷ Ye Yohanu u wa ma Falisiba ka Sadusiba dab̄inu ba na win mi u ka bu batemu ko, u bu s̄ɔ̄wa u n̄e, b̄e waa ḡs̄ənu wara u maa b̄e s̄ɔ̄wa i Gusunən m̄oru duka suuri ye ya wee. ⁸ I de b̄eən kookoosu su s̄ɔ̄si

ma i ḡr̄u ḡsia. ⁹ I kun tamaa i ko gafara wa Aburhamun s̄ə domi i gerumə i m̄ə u s̄aa b̄eən baaba. Na b̄e s̄ɔ̄m̄ə Gusunɔ̄ u koo kp̄i u kpee ni sua u ka Aburhamu bibu kua. ¹⁰ Wee, ba gb̄aa wasi k̄ə bu ka d̄aa wukiri. D̄aru baatere te ta n̄ bii geenu marumə tera ba koo bura kpa bu doke d̄ɔ̄ sɔ̄. ¹¹ N̄e na b̄e batemu m̄ə ka nim i ka ḡr̄u ḡs̄iabun seeda di, adama wi u sisi n̄en biruɔ̄ u koo b̄e batemu ko ka Hunde D̄ero ka d̄ɔ̄. U man dam kere gem gem, sere na n̄ mam tura n ka win baran̄u sua n n̄en̄e. ¹² U win saratia n̄eni win n̄omaɔ̄, u koo win alikama soo yeru kura kpa u win alikama gura u doke biraru sɔ̄. Adama u koo sakosu doke d̄ɔ̄ sɔ̄ wi u ku ra ḡbi.

Yesun batemu

(I maa m̄erio Maaku 1:9-11, Luku 3:21-22)

¹³ Sanam m̄eya Yesu u na saa Galilen di u da daa te ba m̄ə Yuud̄eniɔ̄, Yohanu u ka n̄n batemu ko. ¹⁴ Adama Yohanu u k̄i u yina. U n̄e, wuna n ween̄e a man batemu ko, yera a maa na n̄en mi? ¹⁵ Adama Yesu u n̄n wisa u n̄e, a de n kooro m̄e gina, domi nge m̄eya sa ko ka kpuro ko ye Gusunɔ̄ u bikiamə.

Ma Yohanu u wura. ¹⁶ Ye u Yesu batemu kua u kpa, mii mii Yesu u yara nim s̄on di. Yera w̄lla wukiara, ma u Gusunən Hunde wa u saram wee nge kparuko, u na u sina win wiru w̄llɔ̄. ¹⁷ Ma n̄ə gagu ga n̄əra w̄llun di ga n̄e, winiwa n̄en Bii k̄inasi w̄i sɔ̄ n̄en ḡr̄u dobu kpuro w̄aa.

4

Setam u Yesu k̄akura

(I maa m̄erio Maaku 1:12-13, Luku 4:1-13)

¹ Yen biru Hunde D̄ero u ka Yesu da ḡbaburɔ̄ Setam u ka n̄n k̄akiri. ² Ye Yesu u n̄ə b̄akua s̄ɔ̄ sɔ̄ weeru ka w̄kuru weeru, yen biru ḡɔ̄ra n̄n m̄ə. ³ Ma Setam u na win mi u n̄e, a n̄ s̄aa Gusunən Biin na, a kpee nini s̄ɔ̄wɔ̄ nu ḡsio p̄e.

4 Yesu nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔn gari yi gerua yi nɛɛ, tɔnu kun ko n wāa dīanu tɔnan s̄. U maa wāawa Gusunɔn gere kpuron s̄.

5 Ma Setam u ka nùn da Yerusalemu wuu dɛɛɔ gen mi, u nùn s̄andi s̄aa yerun wii kpiirɔ. 6 Ma u nɛɛ, à n s̄aa Gusunɔn Biin na, a ȳɔwɔ a sura temɔ domi Gusunɔn gari yi gerua yi nɛɛ,

“Gusunɔ u koo win gɔradoba nɔɔ k̄ɛ wunɛn s̄ bu nun nɛnɛ ka ben nɔma,
kpa a ku ra ka wunɛn naasu kperu sokura.”

7 Yesu nùn wisa u nɛɛ, adama Gusunɔn gari yi maa gerua yi nɛɛ, “A ku ra Gusunɔ wunɛn Yinnin dam mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ.”

8 Yen biru Setam u ka Yesu da guu bakarar garun w̄llɔ, u nùn dunian tem kpuro s̄ɔsi ka mɛn bɛɛɛ mi sinamba bandu dii. 9 Ma u nɛɛ, yeni kpurowa kon nun w̄ à n yiira a man s̄awa.

10 Ma Yesu u wisa u nɛɛ, a doonɔ min di Setam. Domi ba yorua ba nɛɛ, “Kaa Gusunɔ wunɛn Yinni s̄a, kpa a n wi turon wāaru wāa.”

11 Yera Setam u doona win min di, ma Gusunɔn gɔradoba ba na ba nùn nɔɔri.

*Yesu win s̄amburu torua Galileɔ
(I maa mɛɛriɔ Maaku 1:14-15,
Luku 4:14-15)*

12 Ye Yesu u nua ma ba Yohanu mwa ba doke piris̄am s̄ɔɔ, yera u doona Galileɔ. 13 U ñ sinɛ Nasaretio, u da u sinawa Kapenamuo, ye ya wāa daa burerun b̄akuɔ te ba ra soku Galile, Nɛfitali ka Sabulonin temɔ. 14 Kpa ye Gusunɔn s̄amɔ Esai u raa gerua yu ka koorɔ, ye u nɛɛ,

15 “Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu wāa nim w̄ku gia,

daa te ba m̄ Yuudenin guruɔ Galileɔ mi t̄n tukoba wāa.

16 Be ba s̄ yam w̄kuru s̄ɔɔ mi, ba koo yam bururam bakam wa.

Be, be ḡɔɔn b̄erum wukiri nge yam w̄kuru,
bera yam bururam koo kurema.”

17 Saa saa yen diya Yesu u win waasu torua. U nɛɛ, i bɛɛn ḡɔrusu ḡasio, domi Gusunɔ u sisi u bandu sw̄ii.

*Yesu u susure kowobu nɛ soka
(I maa mɛɛriɔ Maaku 1:16-20,
Luku 5:1-11)*

18 Nge mɛ Yesu u s̄iimɔ Galilen daa burerun b̄akuɔ u susure kowobu yiru gabu wa, m̄ɔ ka w̄nɔ, Simɔɔ wi ba ra soku Piɛɛ ka win w̄nɔ Andere. Ba susure m̄ɔ daa bure te s̄ɔɔ ka ȳakororu. 19 Yesu u bu s̄ɔwa u nɛɛ, i man sw̄iima, kon bɛɛ s̄ɔsi nge mɛ i ko ka t̄ambu kasu bu man sw̄ii. 20 Mii mii ba ben ȳakoronu deri, ma ba nùn sw̄ii.

21 Ye u susi wuswaaɔ u maa m̄ɔ ka w̄nɔ wa Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu. Ba wāa ben goo nimkuu s̄ɔɔ ka ben tundo Sebede, ba ben ȳakoronu k̄arumɔ. Yesu u bu soka. 22 Mii mii ba ben tundo deri goo nimkuu s̄ɔɔ, ma ba Yesu sw̄ii.

23 Yesu u b̄asu Galilen tem kpuro s̄ɔɔ u keu s̄ɔsimɔ ben mɛnnɔ yenɔ u ban te Gusunɔ u koo sw̄iin Labaari gea waasu m̄ɔ, ma u t̄ambu ben bara bwese bweseka b̄ekiamme. 24 Win baaru ya ȳɛbi baama kpuro Sirin tem s̄ɔɔ sere t̄amba ka ben barɔbu na win mi, be ba bara bwese bweseka m̄ɔ ka be ba wuriri dabinun wahala m̄ɔ ka be ba w̄rekunu m̄ɔ, ka girikpakpa w̄robu ka b̄en wasin bee tia gu gu. Ma Yesu u be kpuro b̄ekia. 25 Ma t̄n w̄ru guni nùn sw̄ii saa Galile ka bera ye ba m̄ɔ wusu w̄kurun di, ka Yerusalemu ka Yudea ka tem mɛ mu wāa daa te ba m̄ɔ Yuudenin gurun di.

5

Yesun waasu guuru w̄llɔ

1 Yesu u t̄n w̄ru ge wa ma u ȳɔwa guuru garun w̄llɔ u sina. Win bwāaba m̄enna win m̄i 2 ma u gari gerubu w̄ri u bu ḡaa dabinun keu s̄ɔsi.

*Doo n̄ɔ geerun gari
(I maa mɛɛriɔ Luku 6:20-23)*

3 Yesu u nɛɛ,

doo n̄arugiba b̄en hunde ya
Gusun̄an b̄ek̄e bar̄o.
Beya ba ko n w̄aa mi Gusun̄o u
bandu sw̄i.

4 Doo n̄arugiba be ba nukuru
sankire.

Gusun̄o u koo bu nukuru ȳemiasia.

5 Doo n̄arugiba b̄en daa ya du.

Beya ba koo tem m̄e tubi di.

6 Doo n̄arugiba be ba kasu bu ko ye
Gusun̄o u bikiam̄o nge be ba
d̄ianu ka nim kasu.

Ba koo debu.

7 Doo n̄arugiba be ba w̄onw̄ondu
m̄o.

Gusun̄o u koo bu w̄onw̄ondu kua.

8 Doo n̄arugiba b̄en ḡoru ga d̄ere.

Ba koo Gusun̄o wa.

9 Doo n̄arugiba be ba ra yib̄ere t̄eru
kpeesie.

Gusun̄o u koo bu soku win bibu.

10 Doo n̄arugiba be ba n̄oni s̄owa
ȳen s̄ ba kua ye Gusun̄o u
bikia.

Beya ba ko n w̄aa mi Gusun̄o u
bandu sw̄i.

11 Doo n̄arugiba b̄ee, sanam m̄e
ba b̄ee yaakor̄u m̄d̄ ma ba b̄ee n̄oni
s̄ow̄a ma ba k̄sa weesugia baayere
b̄ee manim̄o nen s̄. 12 Ī ḡoru dor̄o
kpa i n nuku doo bakabu m̄o ȳen s̄
ba b̄ee are b̄eke yiye w̄oll̄o. Domi
nge m̄eya ba Gusun̄an s̄ow̄abu n̄oni
s̄ow̄a be ba b̄ee gb̄iye.

B̄oru ka yam bururam

(*I maa m̄erio Maaku 9:50, Luku
14:34-35*)

13 Yesu maa n̄ee, b̄eeya handunian
b̄oru *, adama b̄oru t̄a n n̄oo gu mba
ba koo ka tu dorasia. Ta ñ maa
ḡaanu ganu ma n kun m̄o bu yari
kpa t̄ambu ba n te taakum̄o ka ben
naasu.

14 B̄eeya handunian yam bu-
ruram. Wuu ge ba sw̄i guuru w̄oll̄o,
ga ñ beruram̄o. 15 Ba ku ra maa fitila
m̄eni, kpa bu tongoro sua bu gu
wukiri. Adama ba ra gu s̄andiwa
dabu w̄oll̄o kpa gu t̄ambu kpuro
yam burura be ba w̄aa ȳenu s̄o.

16 Nge m̄eya i de b̄een yam bururam

mu burura t̄ambun wuswaāo kpa
ba n ka b̄een s̄om geenu waam̄o, kpa
bu wa bu b̄een Baaba w̄arukoo b̄eere
w̄e.

Woodan gari

17 Yesu maa n̄ee, i kun tamaa na
nawa n ka M̄owisin wooda kpeesia
ka Gusun̄an s̄ow̄abun s̄ow̄asinu.
Aawo, na nawa n ka ye t̄asisia.

18 Domi na b̄ee s̄ow̄m̄o ka gem, sere
w̄ollu ka tem mu ka kpe, baa wooda
yen yori tombu ga ñ kam m̄d̄ sere
ye kpuro yu ka koor̄a. 19 Yen s̄na
baawure wi u woodan gari tia gaa
sara, baa yen piibu, ma u gabu
s̄ow̄m̄o bu ko m̄e, wiya ba koo soku
piibu ban te Gusun̄o u koo sw̄i s̄o.
Adama wi u m̄d̄ ye ya gerum̄o ma u
ye gabu s̄ow̄sim̄o, wiya ba koo soku
t̄an gisonko Gusun̄an ban te s̄o.

20 Domi na b̄ee s̄ow̄m̄o, ma n kun
m̄o i kua ye Gusun̄o u bikia n kere
wooda ȳer̄obu ka Falisiba i ñ dūo mi
Gusun̄o u bandu sw̄i.

M̄orun gari

21 Yesu maa n̄ee, i nua ma ba
gas̄ogibu s̄ow̄a ba n̄ee, i ku ra t̄onu
go, baawure wi u t̄onu go, ba koo
ka n̄un da siri kowon mi. 22 Adama
t̄e, ne na b̄ee s̄ow̄m̄o, baawure wi
u ka win t̄onusi m̄oru m̄d̄ ba koo
ka n̄un da siri kowon mi, baawure
wi u win t̄onusi n̄ee, kambu, ba
koo n̄un siri t̄anwerobun wuswaāo,
baawure wi u maa win t̄onusi m̄d̄
gari b̄ok̄o u ñ koo d̄oo wi u ku ra gbi
sarari. 23 Yen s̄na à n ka Gusun̄o
k̄eru naawa ȳaku yer̄o, ma a yaaya
mi, ma wunen t̄onusi u ḡaanu n̄eni
win ḡoru wunen s̄, 24 a wunen k̄e
te derio mi, ȳaku yerun wuswaāo,
kpa a yande da a gari yi kpeesia ka
ȳero. Yen biru a wurama a Gusun̄o
wunen k̄eru k̄e.

25 Goo ù n ka nun d̄oo siri yer̄o,
a ȳero suuru kan̄o fuuku swaa
s̄o, kpa u ku raa nun siri kowo
n̄omu s̄andia, kpa siri kowo u ku
nun sandamu n̄omu s̄andia, kpa
sandamu u ku nun doke p̄iris̄om

* 5:13 b̄oru - B̄oo te ba ka ȳa mini ta s̄awa nge b̄oo sw̄aru. Ta koo kp̄i tu n̄oo gbi.

səɔ. ²⁶ Na nun sɔɔmɔ ka gem, miya kaa sina sere a ka wunen wooda sarabun gobi kɔsia. Baa faram, a n buremɔ.

Sakararun gari

²⁷ Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu sɔɔwa ba nɛɛ, “I ku ra sakararu ko.” ²⁸ Adama tɛ na bɛɛ sɔɔmɔ, tɔn durɔ ù n tɔn kuro mɛɛra, ma u nùn bine kua, u ka nùn sakararu kua kɔ win gɔruɔ. ²⁹⁻³⁰ Yen sɔna wunen nɔm geun nɔnu gà n nun torasia, a gu wɔwo a kɔ. Wunen nɔm geu gà n maa nun torasia a gu buro a kɔ. N sanɔ a wunen wasin gam bia, ka sere ye wunen wasi kpuro koo doona dɔɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.

Kurɔ yinabun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 19:9, Maaku 10:11-12, Luku 16:18)

³¹ Ma Yesu nɛɛ, ba maa gasɔgibu sɔɔwa ba nɛɛ, “Durɔ wi u win kuro yina, u koo kuro wi yinanaan tireru wɛ.” ³² Adama tɛ na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u win kuro yina gāanun sɔ ma n kun mɔ sakararu, durɔ wiya nùn sakararu koosia ù n durɔ kpao sua. Durɔ wi u maa goon kuro yinaro sua, win tii u sakararu kuawa.

Nɔɔ mwɛɛnun gari

³³ Ma Yesu nɛɛ, i maa nua ma ba kɔm gasɔgibu sɔɔwa ba nɛɛ, “A ku ra bɔre ka gari weesugii, adama kaa nɔɔ mwɛɛnu yibia nì sɔɔ a bɔrua Yinnin wuswaaɔ.” ³⁴ Adama tɛ na bɛɛ sɔɔmɔ ù n nɔɔ mwɛɛnu mɔ i ku ra bɔre. I ku ka wɔllu bɔre yèn sɔ ta sãa Gusunɔn sina gɔna. ³⁵ I ku ka tem bɔre yèn sɔ mu sãa Gusunɔn naa sɔnditiru. I ku maa ka Yerusalemu bɔre yèn sɔ ya sãa sina bokon wuu. ³⁶ I ku maa ka bɛɛn wiru bɔre yèn sɔ ù n kpɛ ù sera tia bururasia, ù n maa kpɛ ù ye tɔrasia. ³⁷ I de bɛɛn gere ya n sãa mɛya, ù kun mɛ aawo, ù n mɛ. Ye ù sɔndimɔ menin wɔllɔ kpuro, tɔn kɔson min diya ya naamɔ.

Mɔru kɔsiarun gari

(I maa mɛɛrio Luku 6:29-30)

³⁸ Ma Yesu nɛɛ, i nua ma ba raa gerua, “Wi u win winsim nɔnu wia, ba koo maa wiguu wia. Wi u maa win winsim dondu bua, ba koo maa wiguru buawa.” ³⁹ Adama nɛ na nɛɛ, a ku ka tɔn kɔso sanna. U n wunen nɔm geun baaru so, a maa nùn nɔm dwarugiru tiiyo. ⁴⁰ Goo ù n maa ka nun da siri yerɔ u ka wunen yabe piibu mwa, a de u maa wunen yabe bakararu sua. ⁴¹ Goo ù n nun tilasi kua a ka nùn win sɔmunu daawa nge kilo tia, a ka nùn daawo kilo yiru. ⁴² Goo ù n nun gāanu kana, a nùn wɛɛyo. Goo ù n maa gāanu bɔkuram na wunen mi, a ku yina.

Kiru yiberɛban sɔ

(I maa mɛɛrio Luku 6:27-28, 32-36)

⁴³ Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba raa gerua, “A wunen beruse kɔ, kpa a wunen yiberɛ tusi.” ⁴⁴ Adama nɛ na bɛɛ sɔɔmɔ, ù bɛɛn yiberɛba kiru sɔsio, kpa ù kanaru ko be ba bɛɛ nɔni sɔɔmɔn sɔ. ⁴⁵ Nge mɛya ù ko ka sɔsɔ ma ù sãa bɛɛn Baaba wɔrukoon bibu. Domi u sɔɔ yarisiamɔ tɔn kɔsobu ka tɔn geobun mi. U gura nɛɛsiamɔ geegibu ka gee sarirugibun mi. ⁴⁶ I n bu kiru sɔsɔsimɔ be ba bɛɛ kɔ tɔna, are yirà ù ko n yiiyo. Gbere mwaɔbun tii ba ra ko mɛ. ⁴⁷ I n maa bɛɛgibu tɔna tɔbura, sanɔ yerà ù gabu kere. Tɔn tukobun tii mam, ba ra ko mɛ. ⁴⁸ N n men na, ù de bɛɛn tɔn giroru tu yibu nge mɛ bɛɛn Baaba wɔrukoogira yiba.

6

Wɔnwɔndun kɛrun gari

¹ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, ù laakari koowo, ù ku bɛɛn gean kobu sɔsɔi batuma sɔɔ, tɔmbu bu ka wan sɔ. I n kua mɛ, ù ù are gee wasi bɛɛn Baaba wɔrukoon min di.

² Yen sɔ, ù n sãarobu gāanu kã, a ku woo kana nge mɛ be ba yɛɛru kasu ba ra ko mɛnnɔ yenɔ ka swɛɛɔ. Ba ra ko mɛ, tɔmbu bu ka bu siaran sɔ. Na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, ba ben

are kpuro wa kɔ. ³ N n men na, à n sàaro goo gāanu kēmɔ, a ku de wunen nɔm dwaru tu gia ye wunen nɔm geu ga mɔ. ⁴ N weene a gāa gee ni ko asiri sɔɔ, kpa wunen Baaba wi u ra wa ye ya kooro asiri sɔɔ u nun are wē.

Kanarun gari

(I maa mɛerio Luku 11:2-4)

⁵ Yesu maa nɛɛ, ì n maa kanaru mɔ, ì ku ko nge be ba yēeru kasu. Ba ra kã bu kanaru ko ba n yɔ mennɔ yenɔ ka wuu suunun swaa kɛnanu sɔɔ kpa tɔmbu kpuro bu ka bu wa. Na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, ba ben are kpuro wa kɔ. ⁶ Adama à n kanaru mɔ a doo wunen dii sɔɔwɔ a gambo kɛnɛ, kpa a wunen Baaba kana wi u wāa asiri sɔɔ mi. Ma wunen Baaba wi, wi u waamɔ ye a mɔ asiri sɔɔ, u koo nun are wē.

⁷ I ku bɛɛn kanaru gawa nge tɔn tukobu be ba tamaa Gusunɔ u koo ben kanaru nɔ ben gari gawabun sɔ. ⁸ I ku bu saari. Bɛɛn Baaba u bɛɛn bukata yē i sere nùn kana. ⁹ Yen sɔ, wee nge mɛ i ko i n da kanaru ko. I n da nɛɛ, bɛsɛn Baaba wi u wāa wɔllɔ, a de ba n yē ma wuna sãa Dɛɛro.

¹⁰ A na a bandu swii.
A de bu wunen kuru ko tem sɔɔ mini, nge mɛ ba mɔ wɔllɔ.

¹¹ A sun bɛsɛn gisɔn dīanu kē.

¹² A sun bɛsɛn toranu suuru kuo, nge mɛ be ba ra sun tore, sa bu suuru kuamme.

¹³ A ku ka sun da kɔkiribun bera gia. Adama a sun wuna saa tɔn kɔson nɔmun di.

[Domi wuna a bandu ka dam ka yi-iko mɔ sere ka baadommaɔ. Ami.]

¹⁴ Domi ì n gabun toranu suuru kua, ni ba bɛɛ kua, bɛɛn Baaba wɔllugii u koo maa bɛɛ suuru kua. ¹⁵ Adama ì kun gabu suuru kua, bɛɛn Baaba u ñ koo maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua.

Nɔɔ bɔkurun gari

¹⁶ Ma Yesu nɛɛ, ì n maa nɔɔ bɔkua i ku de bɛɛn wuswaa yu bɛɛn wahala

sɔɔsi nge be ba yēeru kasu. Ba ra ben wuswɛɛ kɔsi kpa gabu bu wa ma ba nɔɔ bɔkua. Na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem ba ben are kpuro wa kɔ. ¹⁷ Adama à n nɔɔ bɔkua a wubuo kpa a wunen wuswaa gum sawa, ¹⁸ kpa tɔmbu bu ku tubu ma a nɔɔ bɔkua, ma n kun mɔ wunen Baaba wi u kun waaɔ. Wunen Baaba wi, wi u wāa asiri sɔɔ mi, u waamɔ ye a mɔ. U koo nun are wē.

A dukia beruo wɔllɔ

(I maa mɛerio Luku 12:33-34)

¹⁹ Ma Yesu nɛɛ, ì ku dukia bere handunia sɔɔ mini, mi gemi yi ra di, ka mi ya koo wurura nɔrura, ka mi gbɛnɔbu ba koo du ka dam bu gbɛni. ²⁰ Adama ì dukia beruo wɔllɔ mi gemi ka wurura yen gaa kun kpē yu ye sanku, mi gbɛnɔbu ba ñ kpē bu du bu gbɛni. ²¹ Domi mi wunen dukia wāa miya wunen gɔru ga ra n woo.

Wasin yam fitila

(I maa mɛerio Luku 11:34-36)

²² Ma Yesu nɛɛ, nɔni yi sãawa nge wasin fitila. Wunen nɔni yi n bwāa do, wasi kpurowa yi ko n yam bururam mɔ. ²³ Adama wunen nɔni yi n barɔ, wasi yi ñ yam bururam wasi. N n men na, yam bururam mɛ mu wāa wunɛ sɔɔ mù n tira, anna a yam wɔkurun kpāaru nɔ mi!

A ñ kpē a yinnibu yiru sã

(I maa mɛerio Luku 16:13)

²⁴ Yesu maa nɛɛ, goo kun kpē u yinnibu yiru sã. U koo turo tusi kpa u turo kĩa, ñ kun mɛ, u koo turo tii wē kpa u turo gem. I ñ kpē ñ Gusunɔ ka dukia menna ñ sã.

A Gusunɔ naane koowo

(I maa mɛerio Luku 12:22-31)

²⁵ Yesu maa nɛɛ, yen sɔ, ì ku wurura ka dīanun gari, ñ kun mɛ ye ñ ko nɔ ñ n ka wāa, ñ kun mɛ ye ñ ko bɛɛn wasi wukiri. Wāaru ta dīanu kere, wasi maa yi yānu kere. ²⁶ I gunɔsu mɛerio. Su ku ra duure su sere gē su sere gāanu doke biraru sɔɔ. Ka mɛ, bɛɛn Baaba wɔllugii u su diisiamɔ. Kaa sere gere bɛɛ? I ñ

guno si beere kere? ²⁷ Wara bee soo u koo kpī win wururabun saabu u win wāaru sosi baa gōm soo teeru.

²⁸ Mban sōna i ra n wurure yānun sō. I biibii meerio ye ya ra kpi gbera. Ya ku ra samburu ko, ya ku ra maa tari. ²⁹ Adama na bee sōmō, baa Salomō ka win yiiko baka u n buraru koore nge biibii yen tia. ³⁰ Gusunōwa u yakasu buraru wēmō gbera, si su wāa gisō adama sia ba koo su kpēe dōo soo. Yera u n koo bee yānu wē n kere yaka si? Anna a wa me been naane dokebu piibu kua. ³¹ I ku maa wurura i gere, mba sa ko di, mba sa ko nō, n kun me mba sa ko wukiri. ³² Gāa nini kpuron weeweena tōn tukoba mō. Adama been Baaba wōllugii u yē ma i yeni kpuron bukata mō. ³³ Yen sō, i gina hania koowo i ka du mi Gusunō u bandu swīi kpa i n sāa win tōn geobu. Yen biru u koo bee wē ye ya tie. ³⁴ Tōo baateren wahala ya tu tura. Yen sō, i ku sian wururabu ko, domi sia ya maa yen wahala mō.

7

I kun da n tambu sirimō
(I maa meerio Luku 6:37-38, 41-42)

¹ Yesu u nee, i kun tambu sirimō baadomma, Gusunō u n maa ka bee sirimō. ² Domi nge me i gabu sirimō, nge meya Gusunō u koo maa bee siri. Ma sakaku ge i ka gabu yīruammē, geya ba koo ka bee yīrua. ³ Mban sōna a yakō meerimō wunen kpaasin nōnu soo ma a n dāa bīiru laakari mō te ta wāa wunen tiin nōnu. ⁴ Amōna kaa ka kpī a wunen kpaasi sō u de a yakō wuna win nōnun di sanam me a dāa bīiru mō wunen tiin nōnu. ⁵ Murafiti wunē, a gbiiyo a dāa bīi te wuna wunen tiin nōnun di kpa a yam wa sāa sāa a ka yakō wuna wunen kpaasin nōnun di.

⁶ I ku gāa deeranu bōnu wē nu ku ka gōsira nu bee mōnsima. I ku maa

been goo gobiginu kō kurusōnun sunu soo. Su koo nu taaku.

Kanarun gari

(I maa meerio Luku 11:9-13)

⁷ Yesu u nee, i n da bikie, i ko wa i mwa. I n da kasu, i ko wa. I n da gambo so, ba koo bee kenia. ⁸ Domi baawure wi u bikiamō ba koo nūn wē. Wi u kasu u koo wa. Wi u maa gambo soomō ba koo yēro kenia. ⁹ Durō wara bee soo, win bii u n nūn pēe bikia u koo wura u nūn kperu wē. ¹⁰ N kun me u n nūn swāa bikia u koo nūn wāa wē? ¹¹ Bee be i sāa tōn kōsobu ma i yē ma ba ra bibu kēe geenu wē, been Baaba wōllugii u n koo be ba nūn kanamō gāa geenu wē n bee kere?

¹² Yen sōna ye i kī tōmbu bu bee kua i bu kuo me been tii, domi yeniwa Mōwisin woodan tireru ka Gusunōn sōmōbun sōsibun tubusianu.

Kōnnō ge ga n yasu

(I maa meerio Luku 13:24)

¹³ Yesu u nee, i duo ka kōnnō ge ga n yasu, domi swaa ye ya dōo kam koo yerō ya n baasinaa mō, yen kōnnō ga maa yasu ma tōn dabinu dumō mi. ¹⁴ Adama swaa ye ya dōo wāaru soo ya sē, yen kōnnō ga n yasu. Ba n maa dabi be ba ge waamō.

Dāru ka ten binu

(I maa meerio Luku 6:43-44)

¹⁵ Yesu u maa nee, i laakari koowo ka sōmō weesugibu. Yāa gōna ba ra n tii pote, bu ka na been mi, adama sōwō ba sāawa nge demakunu ni nu kasu nu go nu tem.

¹⁶ I ko bu gia saa ben kookoosun di nge me ba ra dāru gie saa ten binun di. Ba ra berenu sōri awīi wōllō? Ba koo gandun binu sōri sāka wōllō?

¹⁷ Dāa geera ta ra bii geenu ma, kpa dāa kōsuru tu bii kōsunu ma. ¹⁸ Dāa geeru ta n kpē tu bii kōsunu ma, meya maa dāa kōsuru ta n kpē tu bii geenu ma. ¹⁹ Dāru baatere te ta n bii geenu marumō ba ra tu burewa bu kō dōo soo. ²⁰ Nge meya i ko ka sōmō

weesugii be gia saa ben kookoosun di.

Na n̄ bɛɛ yɛ gam

(I maa mɛɛrio Luku 13:25-27)

²¹ Yesu maa nɛɛ, n̄ n̄ m̄ baawure wi u man sokum̄ Yinni, Yinni, wiya u koo du mi Gusun̄ u bandu swīi, ma n̄ kun m̄ wi u n̄n Baaba wi u wāa w̄oll̄n kīru m̄. ²² T̄s̄ te, t̄ n̄ tunuma, t̄n̄ dabira ta koo man s̄ tu nɛɛ, Yinni, Yinni sa n̄ gari gerua ka wunen yīsiru? Sa n̄ wɛɛkunu gire ka wunen yīsiru? Sa n̄ maa s̄m̄ damgii dabinu kue ka wunen yīsiru? ²³ Sanam̄ m̄ya kon bu s̄ batuma s̄o n̄ nɛɛ, na n̄ bɛɛ yɛ gam, i doon̄ n̄n min di, bɛɛ be i k̄sa m̄.

Ban̄bu yiru

(I maa mɛɛrio Luku 6:47-49)

²⁴ Yesu maa nɛɛ, yen s̄, baawure wi u n̄n gari yini n̄om̄, ma u yi m̄m̄ n̄owamm̄, u ko n̄ ka dur̄o bwisigii wini ween̄ wi u win diru bana kpee saara w̄oll̄. ²⁵ Gura ya na, daanu yiba ma nim̄ t̄ria ma woo ga dii te swee. Adama ta n̄ w̄orum̄ ȳn̄ s̄ ba te bana kpee saara w̄oll̄. ²⁶ Adama baawure wi u n̄n gari yini n̄om̄ ma u n̄ yi m̄m̄ n̄owamm̄, u ko n̄ ka dur̄o gari b̄k̄o wini ween̄ wi u win diru bana yani s̄eri w̄oll̄. ²⁷ Gura ya na, daanu nu yiba ma nim̄ t̄ria ma woo ga dii te swee, ma ta w̄oruma. Ma ten w̄oruma k̄p̄a.

Yesun̄ yiiko

²⁸ Ye Yesu u yeni gerua u kpa, t̄n̄ w̄oru ge, ga biti kua win s̄osibun s̄. ²⁹ Domi u bu s̄osim̄wa nge wi u yiiko m̄, n̄ n̄ m̄ nge ben wooda ȳrobu.

8

Yesu u wi u bara disigiru bar̄o b̄kia

(I maa mɛɛrio Maaku 1:40-45, Luku 5:12-16)

¹ Ye Yesu u sara guu ten min di, t̄n̄ w̄orusu n̄n swīi. ² Ma dur̄o goo wi u bara disigiru bar̄o u na u kpuna

win wuswāo u nɛɛ, t̄n̄wero, à n̄ wura kaa kpī a man b̄kia kpa n̄ d̄ɛɛra.

³ Yesu u win n̄omu d̄emia u n̄n baba ma u nɛɛ, na wura, a b̄kuro kpa a d̄ɛɛra.

Mii mii u b̄kura u d̄ɛɛra saa win bararun di. ⁴ Ma Yesu u n̄n s̄owa u nɛɛ, a n̄om̄? A ku goo yeni s̄, adama a doo ȳaku kowon mi u nun m̄eri, kpa a ȳakuru ko te M̄wisi u yīire. Nge m̄ya kaa ka baawure s̄osi ma a d̄ɛɛra.

Yesu u tabu sun̄o goon̄ yoo b̄kia

(I maa mɛɛrio Luku 7:1-10)

⁵ Ye Yesu u dua wuu gagu s̄o ge ba ra soku Kapenam̄, tabu sun̄o goo da u ka n̄n yinna ma u n̄n faaba kana ⁶ u nɛɛ, t̄n̄wero, n̄n yoo u bar̄o ȳenū, baa n̄ma u ku ra kpī u yīiya, u n̄ni s̄ore gem gem.

⁷ Ma Yesu u nɛɛ, ya wā, kon da n̄ n̄n b̄kia.

⁸ Tabu sun̄o wi, u wisa u nɛɛ, aawo na n̄ tura a du n̄n ȳenū. A gesi gari geruo, n̄n yoo u koo b̄kura.

⁹ N̄n tii na ra gabu wiru kp̄iye, ma na tabu kowobu m̄ be na kpare. N̄ n̄ turo s̄owa u doo, u ra n̄ d̄owa. N̄ n̄ goo s̄owa u na, u ra n̄ sisiwa. N̄ n̄ maa n̄n yoo s̄owa u yeni koowo, u ra n̄ m̄wa.

¹⁰ Ye Yesu u gari yini nua, u biti kua ma u t̄mbu s̄owa be ba n̄n swīi u nɛɛ, ka gem na b̄ɛ s̄om̄, na n̄ goo waare baa Isireliba s̄o wi u naan̄e doke binin bweseru m̄.

¹¹ Na b̄ɛ s̄om̄ ma t̄n̄ dabira koo na saa s̄o yari yeru ka duu yerun di kpa bu sina bu di mi Gusun̄ u bandu swīi ka Aburahamu ka Isaki ka Yak̄abu sannu. ¹² Adama be, be n̄ ween̄ ba n̄ wāa mi, ba koo bu k̄s̄ t̄ow̄o yam w̄okuru s̄o mi ba koo wiru n̄ma s̄andi bu swī.

¹³ Ma Yesu u tabu sun̄o wi s̄owa u nɛɛ, u doo ȳenū. Ye u naan̄e doke kpuro ya koo n̄n koora.

Ma saa ye s̄o mii mii, tabu sun̄o win yoo wi, u b̄kura.

Yesu u t̄n̄ dabinu b̄kia

(I maa mɛɛrio Maaku 1:29-34, Luku 4:38-41)

14 Yesu u da Piεen yenuə. Ma u deema Piεen kurən mero u wasi sundu barə u kpī. 15 Yesu win nāmu baba ma wasi sun te, ta yarina. Ma u seewa u nūn nōri.

16 Dōma ten yoka, ba ka tən dabinu na be ba wεrekunu mō. Yesu u wεreku ni gira ka gari gerubu tōna, ma u kpuro bekia be ba barə. 17 U yeni kua kpa Gusunən sōmō Esain gari yi ka kōora, yi u nεε, “Win tii u bεsen wasin dam sariru sua, ma u ka bεsen baranu doona.”

*Be ba kī bu Yesu swī
(I maa mεerio Luku 9:57-62)*

18 Ye Yesu u tən wōrusu wa si su nūn sikerene, ma u nεε, bu de bu da daa burerun guruo. 19 Sanam mεya wooda yēro goo u na win mi, u nεε, yinni, kon nun swī yam kpuro mi a dōo.

20 Yesu u nūn wisa u nεε, sεmusu bweusu mō, gunōsu su maa sokunu mō. Adama nε Tōnun Bii na n nēn tii ayeru garu mōwε mi kon kpuna.

21 Yesun bōo goo u maa gerua u nεε, yinni, a de n gina da n nēn tundo sike.

22 Yesu u nūn wisa u nεε, a man swīyo, kpa a de goribu bu ben goribu sike.

*Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mεerio Maaku 4:35-41,
Luku 8:22-25)*

23 Yesu u goo nimkuu dua ma win bwāaba nūn swī ge sōo. 24 Yande ma woo bōkō ga seewa daa bure te sōo, sere nim kurenu nu goo ge wukiri. Adama Yesu u do. 25 Bwāa be, ba da ba nūn yamia ba nεε, Yinni a sun faaba koowo sa kam kobu dōo.

26 Yesu u nεε, mban sōna i berum mō, bεε naane doke piibugibu.

Ma u seewa u woo ka nim kure ni yiire nu mari ma n mari sōo sōo. 27 Be kpuro ba biti kua ba nεε, durō weren bwesera wini. Baa woo ka nim kurenu mam nu nūn mēm nōwamme.

*Yesu u wεrekunugibu yiru bekia
(I maa mεerio Maaku 5:1-20, Luku
8:26-39)*

28 Yesu u tura Gadaran temō daa bure ten guruo, ma durōbu yiru gaba ka nūn yinna be ba yarima sikan di. Durō be, ba wεrekunu mō ba sē gem gem sere goo ku ra kākū u swaa ye sī. 29 Ma ba yande gbāra ba nεε, mba n sun mēnne bεse ka wunε Gusunən Bii. A nawa a ka sun tōya ko saa yu sere turi?

30 Ba kurusō wuu bakaru garu wende sāa ta dimō. 31 Wεreku ni, nu Yesu kana nu nεε, à n kaa sun gira a de su du kurusō ni sōo.

32 Yesu u nεε, i doo.

Ye nu yara ma nu da nu dua kurusō ni sōo. Yera kurusō wuu te kpuro ta duki sarama guurun di ta wōri daa bure te sōo, ta nim diira.

33 Durō be ba raa kurusō ni kparamō, ba duki doona wuu sōo. Ma ba tōmbu gari yi kpuro sōowa ka ye n wεrekunugii be yiru deema. 34 Ma wuu gen tōmbu kpuro ba yara ba Yesu sennō da. Ye ba nūn wa ba nūn suuru kana ba nεε, u yario ben tem di.

9

Yesu u durō goo bekia

*win wasin bee tia gu
(I maa mεerio Maaku 2:1-12, Luku
5:17-26)*

1 Yesu u goo nimkuu dua ma u wure u daa bure te tōbura, ma u tura win tiin wuuo. 2 Tōmbu gabu ba ka nūn durō goo naawa win wasin bee tia ya gu. Durō wi, u kpī kpinu wōllō. Ye Yesu u ben naane dokebu wa, u barō wi sōowa u nεε, bii durōbu, a ku mwia kpana, a wunen durum suuru wa.

3 Ma wooda yērobu gaba bwisika ba tii sōowa ba nεε, durō wini u Gusunō wōmmōwa.

4 Yesu u yē ye ba bwisikumō ma u nεε, mban sōna i kōsa bwisikumō bεen gōruo. 5 Yerā ya sēsō bo, n tōnu sō u win durum suuru wa, n kun mē n nūn sō u seewo u sī. 6 Na kī i n yē ma Tōnun Bii u yiiko mō handunia sōo u ka tōnun durum suuru ko.

Yen sōna u barō wi sōwa u nēē, a seewo a wunen kpinu sua kpa a we yenuo.

⁷ Durō wi, u seewa ma u sīa win yenuo. ⁸Ye tōn be, ba yeni wa berum bu mwa ma ba Gusunō siara yēn sō u yiiko yen bweseru tōnu wē.

Yesu u Mateu soka
(*I maa mēerio Maaku 2:13-17, Luku 5:27-32*)

⁹Yesu u doona min di. Ye u sīimō swaāō u gberē mwaō goo wa wi ba ra soku Mateu u sō gberē yerō. Ma u nūn sōwa u nēē, a man swīiyō.

Ma Mateu u seewa u nūn swīi.

¹⁰Ye Yesu u dimō durō win yenuo, gberē mwaōbu ka kōsan kowobu dabinu ba na ba sina ka Yesu ka win bwāabu sannu. ¹¹Falisi gaba wa mē, ma ba win bwāabu bikia ba nēē, mban sōna bēen yinni u dimō ka gberē mwaōbu ka kōsan kowobu.

¹²Yesu u ben gari yi nua ma u nēē, be ba bwāa do ba n timgiin bukata mō ma n kun mō be ba barō. ¹³I doo i Gusunōn garin tubusianu kasu yi yi nēē, “Wōnwōnda na kī, n n mō yākuru.” Domi na n nē n ka geegibu soku ma n kun mō torobu.

Nōō bōkurun gari
(*I maa mēerio Maaku 2:18-22, Luku 5:33-39*)

¹⁴Ma Yohanu Batemu kowon bwāaba na Yesun mi ba bikia ba nēē, mban sōna bēēē ka Falisiba sa ra nōō bōke, adama wunē, wunen bwāabu ba ku ra nōō bōke.

¹⁵Yesu u bu wisa u nēē, be ba soka kurō kpaā yerō ba ko n nukuru sankire sanam mē kurō kpaon durō wāa ben suunu sōō? Aawo, adama saa ya sisi yē sōō ba koo kurō kpaon durō wōra ben min di. Saa yera ba koo nōō bōke.

¹⁶Goo ku ra yāa tōkōnu kōre ka yasi kpaā ye ba n nim doke. U n kua mē, yasi kpaā ye, ya koo gawana kpa yu yāa tōkō ni gīam sosi. ¹⁷Goo ku ra maa tam kpaam doke gōnan bōō tōkōnu sōō. U n kua mē, bōō ni, nu koo kura kpa tam mē, mu yari kpa bōōnu nu sankira. Adama ba ra

tam kpaam wisiwa gōnan bōō kpaanu sōō. Sanam mē, ye yiru yen gaa kun sankiramō.

Wirugii goon bii ka kurō wi u Yesun yaberu baban gari

(*I maa mēerio Maaku 5:21-43, Luku 8:40-56*)

¹⁸Sanam mē Yesu u bu yeni sōōmō wirugii goo u na u yiira win wuswaāō u nēē, nen bii tōn kurō u gu tē, adama a na a nūn nōmu sōndi kpa u se.

¹⁹Ma Yesu u seewa ka win bwāabu ba durō wi swīi.

²⁰Sanam mē ba dōō, kurō goo wi u yem wīibu barō saa wōō wōkura yirun di, u susi Yesun biruō u win yaberun swaa bua baba. ²¹U gerua win tiin gōruō u nēē, u n gesi win yaberu baba u koo bēkura.

²²Yesu u sīira u nūn wa ma u nēē, kurō wunē, a ku mwia kpana, wunen naanē dokebu nun bēkia.

Yande ma kurō wi, u bēkura.

²³Ye Yesu u tura wirugii win dirō, yera u deema gaba guunu soomō ma be kpuro ba sirene. ²⁴Ma u nēē, i yario bēē kpuro, wōndia wi kun gu, u dowā.

Ma be kpuro ba nūn yaakoru wōri. ²⁵Ye ba tōmbu yara ba kpa Yesu u dua u wōndia win nōmu nēnuā, ma wōndia wi, u seewa. ²⁶Yenin labaari ya kpararawa tem mē kpuro sōō.

Yesu u wōkobu yiru bēkia

²⁷Yesu u doona min di. Nge mē u win sanum dōō, wōkobu yiru gaba nūn swīi. Ba nōōgiru sue ba mō, Dafidin sikadobu, a bēsen wōnwōndu waawo.

²⁸Ye Yesu u dua dirō wōko be, ba na win mi, ma u bu bikia u nēē, i naanē sāa ma kon kpī n yeni ko?

Ma ba nēē, mēya Yinni.

²⁹Sanam mēya Yesu ben nōni baba ma u nēē, n bēē kooro nge mē i naanē sāa.

³⁰Ma ba yam wa. Yera Yesu u bu sōōwa u sire u nēē, bu ku raa goo yeni sō.

³¹ Adama ye ba doona min di kese ba win labaari kparam wəri tem me kpuro sɔɔ.

Yesu u soso bekia

³² Ye tɔn be, ba doona ma gaba ka durɔ goo na Yesun mi, wi u sãa soso yèn sɔ u wɛreku gagu mɔ win wasi sɔɔ. ³³ Sanam me Yesu u wɛreku ge gira durɔ wi, u gari gerubu wəri. Ma tamba biti kua ma ba nɛɛ, sa n̄ yenin bweseru waare Isireli sɔɔ.

³⁴ Adama Falisiba nɛɛ, wɛrekonun wirugiiwa u n̄n dam wɛ u ka nu gira.

Yesu u tumbu wɔnwɔndu kua

³⁵ Yesu u bɔsu wuu marosu kpuro sɔɔ ka baru kpaano. U keu sɔɔsimɔ ben mennɔ yɛnɔ u Gusunɔn bandun Labaari gea kparamɔ, ma u tumbu bekiamɔ saa bararu ka wasin dam sariru bwese bwesekan di. ³⁶ Ye u tɔn wɔrusu wa ben wɔnwɔnda n̄n mwa yèn sɔ ba wurure ma ba yarine nge yãa ni nu kun kparɔ mɔ. ³⁷ Ma u win bwãabu sɔɔwa u nɛɛ, ye ya ye bu ka gɛ ya kpã, adama be ba gɛɛmɔ ba n̄ dabi. ³⁸ Yen sɔ, i gbee yĩro kanɔ u kparam tumbu marisiamu bu ka gɛ.

10

Bwãabu wɔkura yiru yen yĩsa

(I maa mɛerio Maaku 3:13-19, Luku 6:12-26)

¹ Yesu u win bwãabu wɔkura yiru mennu ma u bu yiiko wɛ bu ka wɛrekonu gira, kpa bu bararu ka wasin dam sariru baatere bekia. ² Bwãabu wɔkura yiru yen yĩsa wee. Gbiikoo Simɔ wi ba ra soku Piee ka win wɔnɔ Andere, ka Yakɔbu ka win wɔnɔ Yohanu, Sebeden bibu, ³ ka Filipu ka Baatelemi ka Tomaa ka Mateu wi u raa sãa gbere mwaa, ka Yakɔbu Alufen bii ka Tade, ⁴ ka Simɔ wi u win tem gari kĩ, ka Yudasu Isikariotu wi u tumbu Yesu n̄mu sɔndia.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔra

(I maa mɛerio Maaku 6:7-13, Luku 9:1-6)

⁵ Yesu u tumbu wɔkura yiru ye gɔra ka wooda yeni u nɛɛ, i ku swaa gaa swii ye ya dɔɔ tɔn tukobun tem gia, i ku maa Samarigibun wuu gagu du. ⁶ Adama i doo Isireliban mi, be ba kɔɔra nge yãanu. ⁷ I doo i kpara i nɛɛ, Gusunɔ u sisi u bandu swii. ⁸ I barɔbu bekio, i gɔribu seeyo, i be ba bara disigiru mɔ bekio bu dɛɛra, kpa i wɛrekonu gira tɔmbun wasi sɔɔn di. Yèn sɔ i wa kɔsiaru sari, i maa wɛɛyɔ n̄ kun ka kɔsiaru. ⁹ I ku dukia gaa sua i ka da, nge wura n̄ kun me sii geesu, n̄ kun me sii gandu bɛɛn bɔɔrɔ. ¹⁰ I ku ka yãa kureru da, n̄ kun me yaberu yiruse, n̄ kun me baranu n̄ kun me dɛka. N weene bu sɔm kowo wɛ yèn bukata u mɔ u n̄ ka wãa.

¹¹ I n̄ tura wuu maroɔ n̄ kun me wuu piibu sɔɔ, i de i mɛeri wi u weene u bɛɛ dam koosia, kpa i sina win yɛnuɔ sere i ka si wuu gen min di. ¹² I n̄ yɛnu gagu dua i gen tumbu tɔbirio kpa i nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ alafia kɛ. ¹³ Yɛnu gegibu b̄a n̄ ka alafia ye weene, i de ya n̄ wãa be sɔɔ, adama b̄a kun ka weene, i de yu wurama bɛɛn mi. ¹⁴ Wuu gagu n̄ kun me yɛnu gagun tumbu b̄a n̄ maa yina bu bɛɛ dam koosia, bu sere bɛɛn gari swaa daki, i doonɔ min di kpa i bɛɛn naasun tua bu kpare. ¹⁵ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, siri-bun sanam Gusunɔ u koo Sodomu ka Gomɔragibu wɔnwɔndu sɔɔsi n̄ kere wuu gen tumbu.

N̄ni swãaru te ta sisi

(I maa mɛerio Maaku 13:9-13, Luku 21:12-17)

¹⁶ Yesu maa nɛɛ, wee, na bɛɛ gɔrimɔ nge yãanu demakunun sunu sɔɔ. I de i n̄ bwisi mɔ nge wɛɛ, kpa i n̄ ka kparukonu weene taki sariru sɔɔ. ¹⁷ I laakari koowo domi gaba koo bɛɛ mwa bu ka da siri yerɔ, kpa bu bɛɛ seni so ben mennɔ yɛnɔ. ¹⁸ Ba koo bɛɛ siri tem yĩrobu ka sinambun wuswaaɔ nen sɔ, kpa i ka seeda di ben mi ka tɔn tukobun mi. ¹⁹ B̄a n̄ ka bɛɛ da siri yerɔ, i ku

wurura ka gari yi i ko gere. I ku maa wurura nge me i ko gerusina. Saa ye, ya n tura, i ko wa gari yi i ko gere. ²⁰ Domi gari yi i ko gere yi n ko n saa beegii, yi koo nawa saa been Baaban Hunden min di wi u waa bee saa.

²¹ Gaba koo ben wonobu n kun me ben maabu sosisi bu ka bu go. Baababa ba ko maa ko me ben bibu saa, ma bibu ba koo ben mawabu korumotonu kua bu ka bu go. ²² Baawure u koo bee tusi nen yisirun sɔ. Adama wi u temana sere ka nora u koo faaba wa. ²³ Ba n bee noni sɔwa wuu teu saa, i duki doona wuu gagun mi. Na bee sɔomɔ ka gem, i n ko i Isirelin wusu kpuro sasiri i kpe, Tɔnun Bii u ka tunuma.

²⁴ Meero sari wi u win sosisio kere. Yoo maa sari wi u win yinni kere. ²⁵ N n men na, n tura meero u ka win sosisio weena kpa yoo u ka win yinni weena. Ba n yenu yero sokumɔ Beseburu, ba koo win yenugibu yisi kɔsunu ke n kere wi.

*Win berum n weene i ko
(I maa meerio Luku 12:2-7)*

²⁶ Yesu maa nee, yen sɔ, i ku ben berum ko, domi ye ya wukiri ya koo tera, yen asirin gaanu maa sari ni ba n koo gia. ²⁷ Ye na bee sɔomɔ yam wɔkuru saa, i ye geruo yam bururam saa. Ye i maa nuɔ asiri saa, i yɔwɔ gidambisa wallo i ka ye kpuro kpara. ²⁸ I ku bu nasia be ba koo wasi tona go, be ba n kpɛ bu hunde go. Adama i yero nasio wi u koo kpɛ i wasi ka hunde go sannu dɔɔ wi u ku ra gbi saa. ²⁹ I n ko kpɛ i gunaminu yiru dwe ka faram? Ka me, baa nin teu, ga n koo waruma temɔ ma n kun mɔ been Baaba u wura. ³⁰ Bee maa, ba mam been wirun serin geeru yɛ. ³¹ N n men na, i ku berum ko, i gunaminu beere kere sere mi n toma.

Wi u Kirisi wura

*tɔmbun wuswaaɔ
(I maa meerio Luku 12:8-9)*

³² Yesu maa nee, baawure wi u man wura tɔmbun wuswaaɔ, kon maa yero wura nen Baaban

wuswaaɔ wi u waa wallo. ³³ Adama wi u man yina tɔmbun wuswaaɔ, kon maa yero yina nen Baaban wuswaaɔ wi u waa wallo.

Alafia ka takobin gari

*(I maa meerio Luku 12:51-53,
14:26-27)*

³⁴ Yesu maa nee, i kun tamaa na nawa handuniaɔ n ka alafia wɛ, aawo, takobiwa na ka na. ³⁵ Na nawa n ka sannɔ doke bii tɔn durɔ ka win tundon suunu saa, ka maa bii tɔn kurɔ ka win meron suunu saa, ka maa kurɔ mero ka win dwaɔ meron suunu saa. ³⁶ Tɔnun yenugibu beya ba ko n saa win yibereba.

³⁷ Wi u win tundo n kun me win mero kɛ n man kere u n tura u n ka saa negii. Nge meya wi u win bii kɛ n man kere u n tura u n ka saa negii. ³⁸ Ma wi u kun win daa bunanaru sue u n ka man swi u n tura u n ka saa negii. ³⁹ Wi u kɛ u win waaaru di ka win gɔru kɛru u koo tu bia. Adama wi u win waaaru yina nen sɔ u koo tu wa ka gem.

Aren gari

(I maa meerio Maaku 9:41)

⁴⁰ Yesu maa nee, wi u bee dam koosia nena u dam koosia. Wi u maa man dam koosia, u wi u man gɔrima dam koosiawa. ⁴¹ Wi u Gusunɔn sɔmɔ dam koosia yɛn sɔ u saa Gusunɔn sɔmɔ, u koo are wa nge Gusunɔn sɔmɔgii. Wi u maa tɔn geo dam koosia, yɛn sɔ u saa tɔn geo, u koo are wa nge tɔn geogii. ⁴² Wi u bwɛɛbwɛɛ benin turo gaanu ka yɛn sɔ u saa nen bɔɔ, baa n n nim nɔruram na, na bee sɔomɔ ka gem, yero kun win are biamɔ.

11

Yohanu Batemu kowon gɔrobu

(I maa meerio Luku 7:18-35)

¹ Sanam me Yesu u win bwaaabu wɔkura yiru ye bwisi yi ka u kpa, u doona min di u da bera yen wuu marosu gia u ka keu sosisi kpa u maa ka waasu ko.

² N deema Yohanu Batemu kowo u Yesu wi ba mɔ Kirisin saman gari

nua sere pirisam diru mi u waa. Yera u nun win bwabun gabu goria
 3 bu ka nun bikia, wiya wi u koo be na? Nge ba n kpao mara.

4 Yesu bu wisa u nee, i gəsiro i Yohanu tusia ye i nua ka ye i wa. 5 Wākoba yam waama, yemaba sīimā, ba be ba bara disigiru mā bekiamā bu ka deera, sosoba gari nōomā, ba gōribu seeyamā gōrin di, ma ba sāarobu Labaari gea waasu kuamme. 6 Doo nōrugiiwa wi nen gari kun torasiamā.

7 Ye Yohanun bwāaba sīa Yesu u Yohanun gari tōn dabiru sōōbu wōri u nee, mba i yara i mēerim da ghabura. Yakō ge woo ga toorimā? Aawo. 8 N n mēn na, mba i mēerim da. Durō wi u yāa bēereginu sebua? Na bēe sōōmā be ba yāa bēereginu sebua ba wāa sina kpaano. 9 Mba i re kōbu da. Gusunōn sōmōwa i mēerim da? Mēya na bēe sōōmā, yēro mam Gusunōn sōmō kere sere mi n toma. 10 Domi Yohanu wiya win sō Gusunōn gari nee, “N wee na nen sōmō gōriō wunen wuswaaw wi u koo wunen swaa sōmē.” 11 Ka gem na bēe sōōmā, be tōn kurōba mara sōō goo kun Yohanu Batemu kowo kere. Adama wi u yākabu bo ban tē Gusunō u swīi sōō u nūn kere. 12 Saa mīn di Yohanu wi u waasu mō sere ka tē ba ban te kasuwa ka dam, ma dangiba tu mwaama. 13 Mōwisi u ban ten gari gerua win wooda sōō. Gusunōn sōmōbu kpuro ba maa yi gerua sere ka Yohanu Batemu kowon waati. 14 I n kī i tubu, wiya Eli wi, wi u koo ra na. 15 Wi u swaa mā u ka nō, u nōōwō.

16 Mba kon ka tēn tōmbu weesina. Ba ka bibu weene be ba sō yaburo ba sokunamā ba mō, 17 sa bēe guuru soowa ma i n yawa, sa bēe gōō womu kua, i n maa swī. 18 Domi Yohanu Batemu kowo u na u n di u n nōra nge gabu, ma ba nee u werekunu mōwa. 19 Tōnun Bii maa na u dimō u nōrumō, ma ba gerumō ba mō u sāa dim kīro ka tam nōro, ka maa gberere mwaōbu ka kōsan kowobun

bōrō. Ka mē, Gusunōn bwisi yi ra sōōsi ma yi sāa gem yin kookoosun di.

Wuu sin tamba yinamō

bu naane doke

(I maa mēerio Luku 10:13-15)

20 Ma Yesu u wuu si gerisim wōri mi u sōm maamaakigii dabinu kua, domi sin tamba kun bwisika ba ben gōru gōsie. 21 U nee, nuku sankiranugiiwa wune Kōraseni. Nuku sankiranugiiwa wune Besaida, domi bā n sōm maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni sōō ye ba kua bēen suunu sōō, wuu sin tōmbu ba ko n daa gōru gōsie saa tēebun di ba n sō torom sōō ba n saaki sebua nuku sankiranun sō. 22 Yen sō, na bēe sōōmā, siribun sanam sōō Tiri ka Sidonigia koo ko kpakaka ka bēe. 23 Wune maa Kapenamu, a yīiyō kaa suara sere wōllō? Aawo, ba koo nun surewa sere gōriō. Domi sōm maamaakigia ye ya kōora wune sōō, yā n kōora Sodomuō, wuu ge, ga n wāa ka giso. 24 Yen sōna na bēe sōōmā, siribun sanam Sodomugia koo ko kpakaka ka wune.

I na nen mi i wērabu mwa

(I maa mēerio Luku 10:21-22)

25 Saa ye sōō, Yesu u nee, Baaba, wōllu ka tem Yinni, na nun siara yēn sō a yabu ye bibu sōōsi baa mē a ye bwisigibu ka yērugibu berua. 26 N wā Baaba, domi mēya n ka nun naawa wunen kīru sōō.

27 Nen Baaba man baayere kpuro wē. Goo sari wi u Bii wi yē ma n kun mō Baaba wi. Goo maa sari wi u Baaba wi yē ma n kun mō Bii ka maa wi Bii u kī u nūn sōōsi.

28 I na nen mi bēe kpuro, bēe be i ka bēen sōmunu wasira, kon bēe wērasia. 29 I wuro n bēe kpara kpa i ko nen bwāabu, domi ne tōn du-uduo ka tii kawowa, mēya kon de i n wāa bōri yēndu sōō. 30 Domi yoo te kon bēe diisia ta n wahala mō, sōmu ni kon maa bēe sōbi nu n bunu.

12

Tɔɔ wɛrarugirun gari

(I maa mɛerio Maaku 2:23-28, Luku 6:1-5)

¹ Sɔɔ mɛerun biru, tɔɔ wɛrarugirun garu sɔɔ, Yesu ka win bwāabu ba alikama gbaaru bukianɛ ba doonɔ. N deema gɔɔra win bwāabu mɔ ma ba alikama wɔka ba temmɔ. ² Ye Falisiba ba wa mɛ, ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, u mɛerio ye win bwāaba mɔ ye wooda ya nɛɛ bu ku ko tɔɔ wɛrarugirun sɔɔ.

³ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, i n̄ garire ye Dafidi kua sanam mɛ gɔɔra bu mɔ wi ka win tɔmbu? ⁴ U dua Gusunɔn dirɔ ma u pɛɛ sua ye ba Gusunɔ yiiye ma wi ka win tɔmbu ba di. N deema n̄ n̄ weenɛ bu pɛɛ ye di ma n̄ kun mɔ yāku kowobu tɔna. ⁵ Nge i n̄ garire Mɔwisin wooda sɔɔ ma tɔɔ wɛrarugirun sɔɔ, yāku kowo be ba sɔmburu mɔ sāa yerɔ, ba ku ra tɔɔ wɛrarugirun mɛm nɔɔwe. Ba n̄ maa sāa taarɛgibu. ⁶ Adama na bɛɛ sɔɔmɔ gāanu wāa mini ni nu sāa yeru kpāaru kere. ⁷ I n̄ daa tuba ye Gusunɔn gari gerua yi yi nɛɛ, “Wɔnwɔnda na kī, n̄ n̄ mɔ yākuru,” i n̄ daa taare sarirugibu taare wɛɛmɔ. ⁸ I de i n̄ yɛ ma Tɔnu Biiwa u tɔɔ wɛrarugirun kua.

Durɔ win nɔm teu ga gu

(I maa mɛerio Maaku 3:1-6, Luku 6:6-11)

⁹ Ma Yesu doona min di, u dua ben mennɔ yerɔ. ¹⁰ Durɔ goo wāa mi, win nɔm teu ga gu. Be ba wāa mi, ba Yesu bikia ba nɛɛ, n̄ n̄ man na, n̄ weenɛ bu tɔnu beki tɔɔ wɛrarugirun sɔɔ? Ba gerua mɛ, bu ka wa bu n̄n durum mani.

¹¹ Ma Yesu maa bu bikia u nɛɛ, bɛɛn goo ù n̄ yāaru mɔ ma ta n̄n dɔkɔ kpiriru wɔriri tɔɔ wɛrarugirun sɔɔ, u n̄ koo da u tu gawa u yara? ¹² Tɔnu kun yāaru kere mi n̄ toma? N n̄ mɛn na, ya wā tɔnu u gea ko tɔɔ wɛrarugirun sɔɔ.

¹³ Yera u durɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, u win nɔmu ge demio.

U ge demia ma ga wɛra nge gen teu. ¹⁴ Falisiba ba yara ba da ba wesiana mɛ ba koo ko bu ka Yesu go.

Sɔm kowo wi Gusunɔ u gɔsa

¹⁵ Ye Yesu u gia ma ba kī bu n̄n gowa, u geera saa min di ma tɔn dabira n̄n swīi. Ma u barɔbu kpuro beki. ¹⁶ Adama u bu sɔɔwa u sire u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ wi u sāa. ¹⁷ N kooru nge mɛ, kpa gari yi Gusunɔn sɔmɔ Esai u yorua yi ka kooru. ¹⁸ Gari yi sɔɔ, Gusunɔ u nɛɛ, “Nɛn sɔm kowo wi na gɔsa wee, nɛn kīnasi wī sɔɔ nɛn gɔru dobu kpuro wāa.

Na kon n̄n nɛn hunde wɛ, kpa u nɛn gem kpara bwesenu kpuron mi.

¹⁹ U n̄ ka goo sikirinamɔ u n̄ maa gbāramɔ.

Mɛya maa goo kun win nɔɔ nɔɔmɔ wuun suunu sɔɔ.

²⁰ U n̄ koo tɔn be ba sunkure nge kaba dakura.

U n̄ koo maa bu go baa bā n̄ sāa nge fitila ge ga gɔɔ dɔɔ,

sere u ka de gem mu tabu di,

²¹ kpa bwesenu kpuro nu nin yīiyɔbu doke win yīsiru sɔɔ.”

Yesu ka tii yinamɔ

(I maa mɛerio Maaku 3:22-30, Luku 11:14-23)

²² Ba ka Yesu durɔ goo naawa wi wɛɛkunɔ nu kua wɔko ka soso. Yesu durɔ wi beki. U yam wa ma u gari gerubu wɔri. ²³ Ma tɔn wɔru kpuro ga biti soora ga nɛɛ, n̄ n̄ man na ka gem n̄ n̄ Dafidin sikadobu mini re?

²⁴ Adama ye Falisiba ba nua mɛ, yera ba gerua ba nɛɛ, wɛɛkunɔ sunɔ Beseburun dama Yesu u ka wɛɛkunɔ giramɔ.

²⁵ Nge mɛ Yesu ben bwisikunu yɛ, u bu sɔɔwa u nɛɛ, bandu baatere tɔn tɔmbu ba tabu mɔ ben tii tiinɛ sɔɔ ta koo ko bansu. Mɛya maa wuu baagere n̄ kun mɛ yenu baagere gɛn tɔmbu ba tabu mɔ ben tii tiinɛ sɔɔ ga n̄ koo te. ²⁶ N n̄ mɛn na, Setam yā n̄ Setam giramɔ, ya ka yen tii tabu

mōwa. Amōna yen bandu ta koo ka te. ²⁷ N n sāa Beseburun dama na ka werekunu giramō, ka weren dama been bwāaba ka nu giramō. Yenin sōna ben tii ba koo sōosi ma i tore. ²⁸ Adama n n Gusunon Hunden na, na ka werekunu giramō, yeya ya sōosimō ma Gusunō u bandu swīi been suunu sōo.

²⁹ Amōna tōnu koo ka du damgiin yenuō u ka win yānu gura ma n kun mō u gina gbia u damgii wi bōkua. U n nūn bōkua, yera u koo kpī u win yānu gura.

³⁰ Wi u kun sāa negii u ka man yiberε teeru neniwa. Ma wi u ku ra gāanu mēne ka ne sannu u ra ni yarinasiēwa. ³¹ Yen sōna na bee sōomō tamba koo kpī bu toranu kpuro ka gari kam gerubu kpuron suuru wa. Adama wi u Hunde Dεero gari kam gerusimō, u n yen suuru wasi pai. ³² Baawure wi u ne Tōnun Bii gari kam gerusi ba koo yēro suuru kua. Adama baawure wi u Hunde Dεero gari kam gerusimō, ba n yēro suuru kuammε saa gisōn di sere ka sia mam.

Dāru ka ten binu

(I maa mεerio Luku 6:43-45)

³³ Ma Yesu maa neε, à n dāa geeru duura kaa bii geenu wa. À n maa dāa kōsuru duura bii kōsuna kaa sōri. Domi dūra binun diya ba ra tu tubu. ³⁴ Waa gōsōrun bwe-seru bee! Amōna i ko ka gari gee gere bee be i sāa tōn kōsobu. Domi ye ya yiba gōruō ya yarimō, yeya nōo ga gerumō. ³⁵ Tōn geo u ra gāa geenu yarewa gāa geenu sōon di ni nu berua win gōruō. Tōn kōso maa gāa kōsunu yarāmō gāa kōsunu sōon di ni nu berua win gōruō. ³⁶ Na bee sōomō gari kpuro yi tamba gerumō, yi sōora ba koo bu siri siribun sanam. ³⁷ Domi wunen garin diya ba koo nun gem wē. Yin min diya ba koo maa nun taare wē.

Tamba yīreru bikia

(I maa mεerio Maaku 8:11-12, Luku 11:29-32)

³⁸ Yera wooda yērobu ka Falisi gabu ba Yesu sōowa ba neε, keu koosio, sa kī a yīreru garu ko su wa.

³⁹ U bu wisa u neε, tēn tōn kōsobu be ba n ka Gusunō turo yō ba yīreru bikiamō. Adama yīreru garu maa sari te ba koo bu sōosi ma n kun mō Gusunōn sōmō Yonasigiru. ⁴⁰ Domi nge mε Yonasi kua sōo sōo ita ka wōkuru ita swāa bakan nukurō, nge meya maa ne Tōnun Bii kon ko sōo sōo ita ka wōkuru ita tem nukurō. ⁴¹ Siribun sanam sōo Ninifugibu ba koo tēn tōmbu seesi bu bu taare wē domi ba ben wāaru gōsia Yonasin waasun sō. Wee tē gāanu wāa mini ni nu Yonasi kere. ⁴² Siribun sanam tōn kurō sunō wi u na saa nim nōon sōo yēsan di u koo tēn tōmbu seesi u bu taare wē yēn sō win tem tonde min di u na u ka Salomōon bwisin gari nō. Wee tē gāanu wāa mini ni nu Salomōo kere.

Werekunun wuramaru

(I maa mεerio Luku 11:24-26)

⁴³ Ma Yesu maa neε, werekunu nū n doona tōnun min di, nu ra n bōsuwa mi gāanu ku ra kpi nu n wēra yeru kasu nu n bie. ⁴⁴ Yera nu ra neε, nu koo gōsira nin wāa yerō min di nu raa doona. Nu ra wuramε kpa nu deema ta wāa diiru ta kurare ta sōnde. ⁴⁵ Kpa nu da nu ganu nōoba yiru kasuma ni nu ni kōsuru kere kpa nu du yēro sōo nu n wāa mi. Ma durō win wāa gbiikiru ta koo sāaya ka sere dāakiru. Nge meya n ko n ko ka tēn tōn kōso beni.

Berà ba sāa Yesun wōnōbu

ka win mero

(I maa mεerio Maaku 3:31-35, Luku 8:19-21)

⁴⁶ Sanam mε Yesu u ka tōn wōru gari mō, wee win mero ka win wōnōbu ba yō tōwō ba kī bu ka nūn gari ko. ⁴⁷ Sanam meya gōo nūn sōowa u neε, wunen mero ka wunen wōnōbu ba yō tōwō ba kī bu ka nun gari ko.

⁴⁸ Adama Yesu u yēro bikia u neε, wara nen mero. Berà maa nen wōnōbu.

49 Ma u win bwāabu nōmu tīi u nεε, beya mini be ba sāa nen mεro ka nen wānōbu. 50 Domi baawure wi u nen Baaba wārukoon kīru mō, wiya nen wānō ka nen sesu ka nen mεro.

13

Dīa bwese yēkon gari

(I maa mεerio Maaku 4:1-9, Luku 8:4-8)

1 Sō tee te sō, Yesu u yara yēnun di u da u sina daa burerun goorō. 2 Ma tōn wōru ga nūn mēnne sere u dua goo nimkuu sō u sina. Ma tōn be kpuro ba yō daa bure ten goorō. 3 U bu gāa dabinu sōwa ka mōnnu u nεε, durō goowa yara u dīa bweseru yēkam dō. 4 Nge mε u yēkamō sukum wōri swaa baarō, ma gunōsu na su di. 5 Ma sukum gam wōri kpee saara wōllō mi tem kun duku. Ma mu kpia mii mii yēn sō tem kun duku mi. 6 Sanam mε sō gura u kpīi te yania ta gbera yēn sō ta n gbini bεke mō. 7 Sukum gam maa wōri sākin suunu sō. Ma sāki ka mu kpēa sannu ma yi mu sēkene yi go. 8 Adama sukum gam wōri tem gem sō ma mu binu mara, gam gum wunōbu (100), gam gum wata, gam gum tēna.

9 Ma u nεε, wi u swaa mō u ka nō, u nōwō.

Mōnnun asansi

(I maa mεerio Maaku 4:10-12, Luku 8:9-10)

10 Yera win bwāaba da ba nūn deema ba bikia ba nεε, mban sōna u ra ka bu mōnnu gari sō.

11 Ma u bu wisa u nεε, bεeya ba Gusunōn bandun asiri sōsi, adama be ba tie, ba n bu sōsi. 12 Domi wi u gāanu mō, wiya ba koo sosia kpa win mōru tu kpēa. Adama wi u kun gāanu mō, fiiko ye u mō, yera ba koo maa nūn wōrari. 13 Yenin sōna na ka bu mōnnu gari sōmō. Domi ba mεerimō adama ba n waamō. Ba swaa daki adama ba n nōmō n sere bu yeeri. 14 Nge mēya gari yi Esai u gerua ben sō yi sōsirama, ye u nεε,

“I ko n nōmō ka gem, adama n n koo bεe yeeri.

I ko n mεerimō adama i n ko i wa.

15 Domi tōn benin gōru ga n biti mō. Ba ben tiin swaa kōrua, ba nōni yinwa.

Kpa bu ku wa ka ben nōni.

Kpa bu ku nō ka ben swaa.

Kpa bu ku gia ka ben bwisi.

Kpa bu ku raa ka gōsirama nen mi n ka bu bεkia.”

16 Doo nōrugiba bεε, yēn sō bεen nōni waamō, bεen swaa maa nōmō.

17 Ka geema na bεe sōmō, Gusunōn sōmōbu dabiru ka win tōn geobu ba kīa bu wa ye i waamō tē, ba n maa ye wa. Mēya ba maa kīa bu nō ye i nōmō tē, ba n maa nua.

Mōn ten tubusianu

(I maa mεerio Maaku 4:13-20, Luku 8:11-15)

18 Ma Yesu u nεε, tē i mōn ten tubusianu nōwō tē ta ka bwese yēko yā mi. 19 Be ba Gusunōn bandun gari nōmō ma yi n bu yeeri, ba ka swaa baaru weene mi bwese te, ta wōri. Tōn kōso wi, u ra nε u wuna ye ba duura ben gōruō. 20 Gaba maa ka kpee saaran tem mε weene mi bwese ten gara wōri. Ba gari yi nōmō, mii mii ba yi mwaamō ka nuku dōbu. 21 Adama ba n derimō yi gbini ko ben gōruō. Ma ba n yōramō n ka tē. Sanam mε wahala n kun mε nōni swāgara tunuma gari yin sō kpa bu biru wura yande. 22 Gaba maa bwese te mwa nge tem sākunugum sō. Ba gari yi nua adama handunian wāarun wururabu ka gobin nōni wōkubu bu gari yi tēsi, yi n maa binu mara. 23 Gaba maa bwese te mwa nge tem gem sō. Beya be ba gari yi nōmō ma yi bu yeerimō. Ma ba binu marumō gabu wunōbu (100), gabu wata, gabu tēna.

Yaka kōsusun mōndu

24 Yesu kpam bu mōndu kua u nεε, n wee ye Gusunōn bandun gari yi ka weene. Durō goowa u dīa bwese geeru duura win gbaarō.

25 Sanam me baawure kpuro u dweeya, durɔ win yiberɛ u na, u yaka kɔsusu duura alikama ye sɔɔ, ma u doona. 26 Ma alikama ya kpia ya kpɛa ya marumɔ, ma yaka kɔsu si, su maa kpia ma ba kpɛa sannu. 27 Gbaa yɛron sɔm kowoba na ba nɛɛ, yinni, n n̄ d̄ia bwese geera a duura wunen gbaarɔ? Ma gian diya yaka kɔsu sini. 28 Ma u bu wisa u nɛɛ, yiberɛwa, u kua mɛ. Sɔm kowo be, ba n̄n̄n̄ bikia ba nɛɛ, n̄ n̄ mɛn na, a k̄i su da su yaka kɔsu si wukiri? 29 Ma u nɛɛ, aawo domi i n su wukirimɔ t̄ɛ, ka alikama sanna ko i ra wukiri. 30 I de ye yiru kpuro yu kpɛa sannu sere ḡɛɛbun saa yà n tura. Sanam mɛya kon sɔm kowobu s̄ɔ bu gina yaka kɔsu si mɛnnɔ bu bɔkunu ko bu d̄ɔɔ doke, yen biru bu sere alikama ḡɛ bu mɛnna nɛn biraru sɔɔ.

Mutaadin biman gari

(I maa mɛɛrio Maaku 4:30-32, Luku 13:18-19)

31 Yesu kpam bu m̄ndu garu kua u nɛɛ, Gusun̄n banda ka mutaadin bima weenɛ ye durɔ goo u sua u duura win gbaarɔ. 32 D̄aa binu kpuro sɔɔ yeya ya piiburu bo. Adama yà n kpia ya kpa ya gberun kiku baagere kp̄aru kere. Domi ya ra ko d̄aru sere gunɔsu ra nɛ su sin sokunu ko ten k̄aasin w̄allɔ.

P̄ɛɛ seeyatian gari

(I maa mɛɛrio Luku 13:20-21)

33 Yesu kpam bu m̄ndu garu kua u nɛɛ, Gusun̄n banda ka p̄ɛɛ seeyatia weenɛ ye kurɔ goo sua u doke sakaku n̄ɔ itan som sɔɔ, ma mɛ kpuro mu seewa mu kukua.

M̄ndun yaasi

(I maa mɛɛrio Maaku 4:33-34)

34 Ka m̄nna Yesu u ra t̄n w̄ru gari yi kpuro s̄ɔ, u ku ra bu ḡanu s̄ɔ n kun ka m̄nnu. 35 Nge mɛya Gusun̄n s̄m̄n gari yi kooru yi yi nɛɛ, “M̄nna ko na n da ka bu gari s̄ɔ. Na kon maa ye gere batuma sɔɔ

ye ya kukua saa handunian taka kobun di.”

Yesu yaka kɔsusun gari tubusia

36 Sanam mɛya Yesu u seewa t̄n w̄ru gen min di u dua yenuɔ. Ma win bw̄aba da win mi ba nɛɛ, a sun m̄n te tubusio te ta ka yaka kɔsu sin gari yā mi.

37 Ma u bu wisa u nɛɛ, T̄nun Biiwa u d̄ia bwese gee te duura. 38 Handunia yera ya s̄aa gbaaru. Gusun̄n bandun biba ba s̄aa d̄ia bwese gee te. T̄n k̄so win biba ba maa s̄aa yaka kɔsu si. 39 Setamwa maa s̄aa yiberɛ wi u su duura. Ḡɛɛbun saa maa s̄aa handunian kpeeru. Gusun̄n ḡradobara ba maa s̄aa gbaa s̄m̄n kowobu. 40 Nge mɛ ba ra yaka kɔsusu wunɛ bu d̄ɔɔ doke, nge mɛya n ko n ko handunian kpeeru sɔɔ. 41 T̄nun Bii u koo win w̄llun ḡradoba ḡrima, bu ka baayere wuna ye ya t̄mbu torasiamɔ mi u bandu dii, ka be ba k̄sa m̄. 42 U koo maa bu kp̄ɛ d̄ɔɔ wi u ku ra gbi sɔɔ, mi ba koo wiru noma s̄ndi bu sw̄i. 43 Sanam mɛ s̄ɔra be ba kua ye Gusun̄n u bikia ba ko n ballimɔ nge s̄ɔɔ mi ben Baaba u bandu sw̄i. Wi u swaa m̄ u ka n̄, u n̄ɔw̄.

Dukia ye ya beruan gari

44 Yesu maa nɛɛ, Gusun̄n bandu ta maa s̄awa nge dukia ye ya berua gbaaru sɔɔ. Ye durɔ goo ye kame ma u ye berum s̄nwa. Ma u da ka nuku dobu u d̄ra kpuro ye u m̄, ma u ḡsirama u gbaa te dwa.

Goo gobigirun gari

45 Yesu maa nɛɛ, Gusun̄n bandu ta maa s̄awa nge goo gobigii ni nu w̄a, ni tenku goo u kasu. 46 Sanam mɛ u nin teeru wa te ta gobi m̄ too, ma u da u win baayere d̄ra ye u m̄, ma u tu dwa.

Ȳaakororun gari

47 Yesu maa nɛɛ, Gusun̄n bandu ta kpam s̄awa nge ȳaakororu te ba ra kp̄ɛ nim w̄ku sɔɔ kpa tu sw̄ɛɛ bwese bweseka mwa. 48 T̄a n yiba

ba ra gawame guruo, kpa bu sina bu gosi ye ya wa bu doke bireru soo, kpa bu ye ya kun gea saa yari. ⁴⁹ Nge meya n ko n saa handunian kpeeru soo. Wollun goradoba ba koo na bu ton koso bu ka geegibu wunana. ⁵⁰ Kpa bu ton koso be doke dso wi u ku ra gbi soo. Miya ba koo noma wiru sondi bu swi.

Dukia kpa ka gura

⁵¹ Yesu u bu bikia u nee, yabu ye kpuro ya bee yeeri?

Ma ba nee, oo.

⁵² Yera u bu sowa u nee, wooda yero baawure wi u Gusunan bandun gari gia, u ka yenu yero weene wi u ga kpaanu ka ga gurunu wunama win dukian di.

Nasaretigiba kun Yesu wure

(I maa merio Maaku 6:1-6, Luku 4:16-30)

⁵³ Ye Yesu u mon ni kpuro kua u kpa, ma u doona min di. ⁵⁴ U da win tiin wuu ma u tambu keu sosim wari ben menno yero sere be kpuro ba biti soora. Ma ba nee, man diya u bwisi yinin bwe-seru waama. Amona u ka kpa u som maamaakigii nini mo. ⁵⁵ N n daa dakon bii wi mini? N n wiya wi Maari mara? N n win wonoba Yakabu ka Yosefu ka Simo ka Yudu? ⁵⁶ N n ka win sesubu kpuro sanna sa wa mini? N n men na, man diya u dam me kpuro wa.

⁵⁷ Yeni kpuro ya bu yinari bu nun naane doke. Yera Yesu bu sowa u nee, gam sari mi Gusunan somo ku ra n beere mo ma n kun mo win tiin temo ka win yenu.

⁵⁸ U n maa som damgii dabinu kue mi, ben naane dokebu sarirun so.

14

Yohanu Batemu kowon go

(I maa merio Maaku 6:14-29, Luku 9:7-9)

¹ Saa ye sora Herodu, Galilen tem yero u Yesun baaru nua. ² Ma u win som kowobu sowa u nee, Yohanu Batemu kowowa u seewa

gorin di. Yen sōna u dam mo u ka som maamaakiginu mo.

³⁻⁴ N deema Yohanu Batemu kowo raa Herodu sowa ma n n weene u win wono Filipun kuro Herodia sua kuro. Yen sōna Herodu u Yohanu Batemu kowo mwa ma u dera ba nun baka ba doke pirisom dirō Herodia win so.

⁵ Ma u ki u nun go, adama u tambun nonu nasie yen so ba nun mera Gusunan somo.

⁶ Adama doma te ba Herodun maru tōru yaayama, Herodian bii wōndia u dweebu dua u yawa. N Herodu dore, ⁷ sere u nun no mweeru kua ka bōri u ka nun we ye u koo nun bikia kpuro. ⁸ Ye u win meron gere nua u Herodu sowa u nee, a man Yohanu Batemu kowon wiru wema mini perenti soo.

⁹ Suno win nukura sankira, adama u nee bu nun tu weyo. U gerua me yen so u bōrua win tambun wusawa. ¹⁰ Ma u gora ba Yohanu wiru bura pirisom dirō. ¹¹ Ba wii te kpeema perenti soo ba bii wi we ma u ka win mero tu daawa. ¹² Ma Yohanun bwāba na ba win goru sua ba sikua ma ba da ba Yesu sowa.

Yesu u tambu narabun

suba nobu diisa

(I maa merio Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

¹³ Ye Yesu u nua me, u doona min di. U goo nimkuu dua u da ghaburo wi turo. Sanam me tamba nua me, ba yara wusun di ma ba nun naa gira mi gia ka naasu. ¹⁴ Ye Yesu u yara goon di, u ton wōru guna wa. Ben wōnwōnda nun mwa ma u yande ben barōbu bekiam wari.

¹⁵ Sanam me sō duo win bwāba na win mi ba nee, wee, ghaburu sora sa wa mini, sō maa kpa. A ton be karo bu da baru kpaano bu ben tii dīanu dwia.

¹⁶ Ma Yesu bu sowa u nee, n n tilasi bu ka doona. Been tii i bu dīanu weyo.

¹⁷ Yera ba nee, pēe nobu tonawa sa mo mini ka swēe yiru.

18 Ma u nee, i man ye wɛema mini.
 19 Yen biru u nee, tɔn wɔru ge, gu yakasu yamɔ gu sina. Ma u pɛɛ nɔɔbu ka swɛɛ yiru ye sua u wuswaa seeya wɔllɔ u Gusunɔ siara. Ma u pɛɛ ye murura u win bwɔabu wɛ ba tɔn wɔru ge yabua. 20 Ben baawure di u deba. Ye ba di n tiara ba gure birenu wɔkura yiru sɔɔ ba ka doona. 21 Be ba di ben geera tura tɔnu nɔrɔɔbun suba nɔɔbu (5.000), tɔn kurɔɔbu ka bibu baasi.

*Yesu u sɛimɔ nim wɔllɔ
 (I maa mɛerio Maaku 6:45-52,
 Yohanu 6:15-21)*

22 Yen biru mii mii Yesu dera win bwɔaba goo nimkuu dua ba nɔn gbiiyɔ bu ka tɔɔɔɔ guru giɔ. Sanam mɛya win tii u tɔn wɔru yarinasiama. 23 Ye u bu yarinasia u kpa u yɔɔwa guuru wɔllɔ wi turo u ka kanaru ko. Ma u wɔa mi, wi tɔna, sere yam mu ka tira. 24 N deema saa ye sɔɔ, goo nimkuu ge, ga wɔa nim suunu sɔɔ. Nim kurenu gu bɔrikiamɔ yɛn sɔ woo ga gu nɔm bira koosi. 25 Buru buru yam sɔrɛru, yera Yesu u sɛimɔ nim wɔllɔ u dɔɔ win bwɔabun bera gia. 26 Adama sanam mɛ ba nɔn wa u sɛimɔ nim wɔllɔ, ba bɛrum soora ba nee siiniwa.

Ma ba kuuki wɔri bɛrum saabu.
 27 Adama mii mii Yesu ka bu gari kua u nee, i ku mwia kpana, nɛna, i ku bɛrum ko.

28 Yera Piɛɛ nɔn sɔɔwa u nee, Yinni, n n wunen na, a man nɔɔ kɛɛyɔ n na wunen mi nim wɔllɔ.

29 Ma Yesu nee, a na.

Yera Piɛɛ u yara goon di u nim nɔɔ sɔndi u sɛimɔ u dɔɔ Yesun mi.
 30 Adama ye u woo laakarɔ kua bɛrum nɔn mwa. Ma nge mɛ u nummɔ u wura kua u nee, Yinni, a man faaba koowo.

31 Mii mii Yesu nɔma demia u nɔn nɛnua ma u nee, naane doke piibugii wune, mban sɔna a sika kua.

32 Be yiru kpuro ba dua goo sɔɔ ma woo ga mari. 33 Yera be ba wɔa goo ge sɔɔ, ba yiira Yesun wuswaaɔ

ba nee, ka geema wune Gusunɔn Biiwa.

Yesu u barɔbu bekie Genesaretin temɔ

(I maa mɛerio Maaku 6:53-56)

34 Ba tɔɔɔɔ ba kpa ba tura Genesaretin temɔ. 35 Tem min tɔmba Yesu tuba ma ba win labaaɔri yɛbi yam kpuro ma u tunuma. Ma ba ka nɔn ben barɔbu kpuro naawa. 36 Ba nɔn kana u gesi de bu win yaberun swaa bua baba. Be ba maa ye baba kpuro ba bɛkura.

15

Sikadoban deema

(I maa mɛerio Maaku 7:1-13)

1 Yera Falisiba ka wooda yɛrobu gabu ba na Yesun mi saa Yerusalemun di, ba nɔn bikia ba nee, 2 mban sɔna wunen bwɔabu ba n bɛɛn sikadoban deema mɛm nɔɔwammɛ. Domi ba ku ra niɛ bu sere di.

3 Yesu bu wisa u nee, bɛɛ maa ni, mban sɔna i ra Gusunɔn wooda sare ma i sere bɛɛn deema neni. 4 Domi Gusunɔ u nee, “A wunen tundo ka wunen mero bɛɛɛ wɛɛyɔ.” U maa nee, “Wi u win tundo n kun mɛ win mero kɔsa gerusi ba koo nɔn gowa.” 5 Adama bɛɛ i gerumɔ ma goo u n win tundo n kun mɛ win mero sɔɔwa u nee, win dukia ye u koo kpɔ u ka nɔn somi ya kua Gusunɔgia, 6 n n maa weene durɔ wi, u win tundo n kun mɛ win mero somi. Nge mɛya i Gusunɔn gari tɛɛsimɔ ma i bɛɛn deema swii. 7 Murafiti bɛɛ, ka geema bɛɛn sɔna Gusunɔ u gerua saa Esain nɔn di u nee, 8 “Tɔn beni ba man bɛɛɛ wɛɛmɔ ka nɔɔ.

Adama ben gɔru ga ka man toma.

9 Kama ba man sɔama.

Domi tɔmbun woodawa ya kua ben sɔɔsiru.”

Ye ya tɔnu mɔ disigii

(I maa mɛerio Maaku 7:14-23)

10 Ma Yesu u tɔn wɔru soka u nee, i nɔɔwɔ kpa i de n bɛɛ yeeri. 11 N n mɔ ye ya dumɔ tɔnun nɔɔ sɔɔ yera ya nɔn mɔ disigii, ma n kun mɔ ye ya

yarimɔ saa win nɔɔn di, yeya ya ra tɔnu ko disigii.

¹² Yera win bwāaba na win mi ba nɛɛ, n n̄ a yē ma gari yi a gerua mi, yi Falisiba dua wa mi ya.

¹³ U bu wisa u nɛɛ, dāru baatere te nɛn Baaba wɔrukoo kun duure ba koo tu wukawa. ¹⁴ I bu derio. Swaa gbio wākoba. Wāko ù n maa win wākosi swaa gbiiye be yiru kpurowa ba koo tokoro wəri.

¹⁵ Piɛɛ nùn sɔɔwa u nɛɛ, a sun mɔn te tubusio.

¹⁶ Yesu u nɛɛ, n n̄ bɛɛn tii yeeri ka tē? ¹⁷ I n̄ yē ma ye ya dumɔ nɔɔ sɔɔ kpuro nukurɔwa ya dɔɔ? Ma n̄ n sosi ya koo yari wasin di. ¹⁸ Adama ye ya yarimɔ nɔɔn di, gɔrun diya ya wee. Yeya ya ra tɔnu ko disigii.

¹⁹ Domi gɔrun diya bwisiku kɔsunu wee, ka tɔn goberu, ka sakararu, ka kɔɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ ka gbɛna ka weesu ka tɔn sankubu.

²⁰ Yeya mi, ye ya ra tɔnu ko disigii. Adama n̄m kɛsɛnun dibu ku ra tɔnu ko disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu

naane doke

(I maa mɛerio Maaku 7:24-30)

²¹ Yen biru Yesu doona min di u da Tiri ka Sidonin bera gia. ²² Kurɔ Kananigii goo wi u wāa bera mi, u na win mi, ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, Yinni, Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔnda waawo. Nɛn bii tɔn kurɔ u wɛrekunu mɔ nu nùn nɔni sɔɔwa too.

²³ Ka mɛ, Yesu kun nùn gari gɛɛ wisa. Ma win bwāaba na win mi, ba nùn kana u de kurɔ wi, u doona min di domi u kuuki mɔ u ka bu swī biruɔ.

²⁴ U bu wisa u nɛɛ, Isireliba tɔnan miya ba man gɔrima be, be ba kɔɔre nge yāanu.

²⁵ Adama kurɔ wi, u na Yesun wuswaaɔ u yiira u nɛɛ, Yinni, a man somiɔ.

²⁶ Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, n n̄ weene bu bibun dīanu sua bu bɔnu kɔɔwa.

²⁷ Kurɔ wi nɛɛ, geema, Yinni. Ka mɛ, bɔnu ra dīa buri di yi yi wɔruma nin yinnibun tabulun di.

²⁸ Yera Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, kurɔ wunɛ, wunen naane dokebu kpā too. N koo nun kua nge mɛ a kī.

Saa ye sɔɔ, ma kurɔ win bii wi, u bekura.

Yesu u barɔ dabinu bekia

²⁹ Yesu u doona min di u da Galilen daa burerun goorɔ. Ma u yɔɔwa guuru wɔllɔ u sina. ³⁰ Yera tɔn wɔru guna na win mi. Ba ka yemɔbu na ka wākobu ka alebugibu ka sosobu, ka kpam barɔ dabinu ba yi Yesun wuswaaɔ, ma u bu bekia. ³¹ Biti baka tɔn be mwa ye ba wa sosoba gari mɔ, alebugiba bekura, yemɔba sīma, wākoba yam waama, ma ba Gusunɔ Isireliban Yinni siarabu wəri.

Yesu u tɔmbu nɔɔɔbun

suba nne diisia

(I maa mɛerio Maaku 8:1-10)

³² Yesu u win bwāabu soka u nɛɛ, tɔn benin wɔnwɔnda man mɔ. Yen sɔɔ ita wee ye ba ka wāa nɛn mi, gāanu kun maa bu tie ni ba koo di. Na n̄ maa kī n bu kara ka gɔɔru kpa bu ku raa dam bia swaaɔ bu wəri.

³³ Win bwāaba nùn bikia ba nɛɛ, mana sa ko sere dīanu wa gbaburu sɔɔ mini ni nu koo tɔn dabi teni debu.

³⁴ Yesu bu bikia u nɛɛ, pɛɛ nyewa i sere mɔ.

Ma ba nɛɛ, wasi nɔɔba yiru ka swɛɛ piiminu ganu.

³⁵ Yesu u tɔn wɔru ge sinasia temɔ. ³⁶ Ma u pɛɛ nɔɔba yiru ye sua ka swɛɛ yi, u Gusunɔ siara ma u murura u win bwāabu wɛ ba tɔn wɔru ge yabua. ³⁷ Be kpuro ba di ba deba. Ye ba di n tia ba gure birenu nɔɔba yiru sɔɔ ba ka doona. ³⁸ Be ba ye di ben geera tura tɔnu nɔɔɔbun suba nne (4.000), tɔn kurɔbu ka bibu baasi. ³⁹ Ye u tɔn wɔru ge yarinasia u kpa, u goo nimkuu dua u da Magadan tem gia.

16

Falisiba ka Sadusiba

ba yīreru bikia

(I maa mēerio Maaku 8:11-13, Luku 12:54-56)

¹Falisiba ka Sadusiba ba na Yesun mi, bu ka win laakari mēeri, ba nūn bikia ba nē, u bu sōsi ka yīreru garu ma win dam weewa saa Gusunən min di. ²Adama Yesu bu sōwa u nē, saa ye sō kpeeyo i ra nē, yam koo dora gisō domi wōlla sōri. ³N n bururun na, i ra nē, gura koo ne gisō domi wōlla swāa ka wōka tobe kua. I wōllun yīrenu wunanamō, adama i n kpē i saa yenin yīrenu tubu. ⁴Tēn tən kāsobu be ba n ka Gusunō turo yō ba yīrenu bikiamō. Adama yīreru garu maa sari te ba koo bu sōsi ma n kun mō Gusunən sōmō Yonasigiru.

Ma u bu deri u doona.

Falisiba ka Sadusiban

pēe seeyatia

(I maa mēerio Maaku 8:14-21)

⁵Ye win bwāaba tiburō guru giō, ba duari bu pēe kusenu ko. ⁶Yera Yesu bu sōwa u nē, i kpure kpure ko, i n tii se ka Falisiba ka Sadusiban pēe seeyatia.

⁷Bwāa be, ba wesiana ba nē, u gerua me yēn sō ba n pēe kusenu kue.

⁸Yesu ben bwisikunu gia ma u bu bikia u nē, mban sōna i wesiana i nē, yēn sō i n pēe kusenu kue, yen sōna na gerua me. Naane doke piibugii bē. ⁹N n bēe yeeri sere ka tē? I n pēe nōbu ye yaaye ye na murura tambu nōrōbun suba nōrōbun (5.000) sō? Ka sukum me n tian birenun geeru? ¹⁰I n maa pēe nōba yiru ye yaaye ye na murura tambu nōrōbun suba nnen (4.000) sō? Ka sukum me n tian birenun geeru?

¹¹Amōna i n ka tuba ma na n ka pēe yā. I n tii se ka Falisiba ka Sadusiban pēe seeyatia.

¹²Sanam mēya bwāa be, ba tuba ma u n ka pēe seeyatia yā. Adama u

bu sōmōwa ba n tii se ka Falisiba ka Sadusiban sōsinu.

Piēe u nē, Yesu u sāawa

wi Gusunō u gōsa

(I maa mēerio Maaku 8:27-30, Luku 9:18-21)

¹³Yesu u tura Sesare Filipin temō. Ma u win bwāabu bikia u nē, wara tōmba gerumō Tōnun Bii u sāa.

¹⁴Ba nūn wisa ba nē, gaba gerumō Yohanu Batemu kowowa a sāa. Gaba maa mō Eliwa. Gaba maa kpm gerumō wune Yeremiwa n kun mē, Gusunən sōmōbun turo.

¹⁵Yesu u nē, bēe maa ni, wara i gerumō na sāa.

¹⁶Simō Piēe nē, wuna mi, wi Gusunō u gōsa, wi, Yinni wason Bii.

¹⁷Yera Yesu nūn wisa u nē, doo nōrugiiwa wune Simō, Yohanun Bii, domi n n mō tōnu u nun yeni sōsi, ma n kun mō nen Baaba wi u wāa wōllō. ¹⁸Nēna na nūn sōmō ma na nun soka kperu*. Kpee ten wōllōwa kon nen yigberu swii. Baa gōon tii u n kpē u tu gāanu kua. ¹⁹Wuna kon ban te Gusunō u swiin kōkōrōba wē. Ye a yinamō handuniaō ba koo ye yina wōllō. Ye a maa wura handuniaō ba koo ye wura wōllō.

²⁰Yera Yesu win bwāabu nō goosi u nē, bu ku raa goō sō ma wiya wi Gusunō u gōsa.

Yesu u win gōō ka win seebun gari mō

(I maa mēerio Maaku 8:31-9:1, Luku 9:22-27)

²¹Saa saa yen min diya Yesu Kirisi u win bwāabu gari sōmō batuma sō u nē, u n koo ko u kun Yerusalemu de, mi guro gurobu ka yāku kowo tōnwerobu ka wooda yēroba koo nūn nōni sō. Ba koo nūn go adama sō itase u koo se.

²²Yera Piēe ka nūn da bōrō u nūn gerisim wōri u nē, Gusunō u nun bere Yinni, yenin bwesera kun nun deemamō pai!

* 16:18 kperu - Yisi te ba mō Piēe, ten tubusiana kperu.

23 Adama Yesu sīra u Piεε sōwa u nεε, a gεero nen birun di Setam. A kasu a man torasiawa, domi a n̄ bwisikumō nge Gusunō, ma n̄ kun mō nge tōnu.

24 Yen biru Yesu win bwāabu sōwa u nεε, goo ù n̄ kī u man swīi nge bōō, u win gōru kīru derio kpa u win tiin dāa bunanaru sua u n̄ ka man swīi. 25 Wi u kī u win wāaru di ka win gōru kīru u koo tu bia. Adama wi u win wāaru yina nen sō u koo ra tu wa. 26 Nge arufaani yerà tōnu mō ù n̄ handunian gāanu kpuro wa ma u win wāaru bia. Nge mba n̄ wāa ye tōnu u koo ka win wāaru kāsina. 27 Tōnun Bii u sisi kam kam ka win Baaban yiiko ka win gōradoba sannu. Sanam mēya u koo baawure n̄n win are kāsia nge mε win kookoosu nε. 28 Geema na bεε sōmō tōn be ba wāa mini ben gaba kun gbimō bu ka Tōnun Bii wa u na nge sunō.

17

Yesun wasi gōsia

(Imaa mεerio Maaku 9:2-13, Luku 9:28-36)

1 Sōō nōōba tian biru Yesu Piεε sua ka Yakōbu ka Yohanu, Yakōbun wōnō, u ka bu da guu bakaru garun wālō be tōna. 2 Win wasi gōsia tuki ben nōni sōō, ma win wuswaa ballimō nge sōō, win yānu maa burura fem fem nge suru. 3 Yen biru ba Mōwisi ka Eli wa ba ka Yesu gari mō. 4 Yera Piεε u Yesu sōwa u nεε, Yinni, n̄ wā sa n̄ wāa mini. A n̄ kī, kon kunu ita ko, teeru wunεgiru, teeru Mōwisigiru, teeru maa Eligiru.

5 U ñ gari yi gerum kpa, bukō kpiku ga ka bu wukiri. Ma ba nōō gagu nua saa bukō min di ga nεε, winiwa nen Bii kīnasi wī sōō nen gōru dobu kpuro wāa. I wigii swaa dakio.

6 Ye bwāa be, ba nōō ge nua berum bu mwa sere ba wōruma ba wuswaa tem girari. 7 Yesu na ben mi u bu nōma sōndi u nεε, i seewo, i ku berum ko.

8 Ye ba wuswaa seeya ba ñ maa goo wa ma n̄ kun mō Yesu turo.

9 Sanam mε ba saram wee guu ten min di, Yesu bu sōwa u nεε, bu ku raa goo sō ye ba wa mi, sere Tōnun Bii u ka se gōrin di.

10 Bwāa be, ba n̄n bikia ba nεε, mban sōna wooda yēroba ra gere Eliwa koo gbi u na.

11 U bu wisa u nεε, ka geema Eli koo na kpa u yabu baayere wesia yen ayerō. 12 Adama na bεε sōmō, Eli u na kō, ba ñ n̄n tuba, ma ba n̄n kua nge mε ba kī. Nge mēya ba koo Tōnun Biin tii nōni sō.

13 Yera n̄ win bwāabu yeeri ma Yohanu Batemu kowon gariya u mō.

Yesu u bii wi werεku ga wāasi bekia

(I maa mεerio Maaku 9:14-29, Luku 9:37-43a)

14 Ye ba tunuma mi tōn wōru ga wāa, durō goo u na u yiira Yesun wuswaaō 15 u nεε, Yinni, a nen biin wōnwōndu waawo. U giri kpakpanu barō nu n̄n wahala mō gem gem sere nu ra gasō n̄n kpēε dōō sōō ñ kun mε nim sōō. 16 Na ka n̄n wunen bwāabu naawa adama ba kpana bu n̄n bekia.

17 Yesu u nεε, bεε tōn kōso naane doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n̄ ka bεε wāa. Nge sere domma ko na n̄ kpam ka bεε temanε. I ka man bii wi naawa mini.

18 Yesu u werεku ge gerusi ma ga bii wi doonari ma u bekura mii mii.

19 Yera Yesun bwāaba da win mi be tōna ba n̄n bikia ba nεε, mban sōna ba kpana bu werεku ge gira.

20 Yesu bu wisa u nεε, yēn sō bεēn naane dokebu kun kpā. Ka geema na bεε sōmō, baa bēn naane dokebu b̄n n̄ piibu sāa nge dīa bima ye ya piiburu bo i ko guu teni sō tu wukuro minin di tu da giō. Mēya ta koo maa wukura. Gāanu maa sari ni i ko kpana i ko. [21 Adama werεku genin bwesera ku ra doone ma n̄ kun ka kanaru ka nōō bōkuru.]

Yesu u kpam win gōō

ka win seebun gari m̀

(I maa m̄erio Maaku 9:30-32, Luku 9:43b-45)

²² S̄o teeru nge m̄e bw̄a be, ba m̄enne sannu Galileo Yesu bu s̄ow̄a u n̄e, ba koo T̄onun Bii t̄ambu n̄oma b̄eria ²³ bu n̄un go, adama s̄o itase u koo se ḡarin di.

Yera bw̄a ben nukura sankira gem gem.

S̄a yerun w̄o gobin k̄osiabu

²⁴ Sanam m̄e Yesu ka win bw̄abu ba tura Kapenam̄o, yera s̄a yerun w̄o gobigiba na Pīen mi ba n̄e, b̄een yinni u ku ra s̄a yerun w̄o gobi k̄osie?

²⁵ Pīe n̄e, a, u ra k̄osie.

Ye Pīe u dūo dir̄o Yesu gb̄ia u n̄un bikia u n̄e, am̄ona a wa Sim̄o. Ber̄a n̄ weene bu handunia min sinambu gbere gobi k̄osia. Sina bibu? Nge gabu.

²⁶ Pīe n̄e, gabu.

Ma Yesu n̄e, ñ n̄ men na sina bibu ba ñ k̄osiam̄o. ²⁷ Ka m̄e, sa ñ k̄i su t̄on be m̄oru k̄osiki. Yen s̄o, a doo daaro a k̄ok̄oru k̄o. Sw̄a ye ya gb̄ia ya tu m̄we, a ye gawo a yen n̄o baaya. Kaa sii geesun gobi wa mi, yi yi koo n̄e ka wunen gobi turi. A yi suo a bu k̄osia.

18

Wara gisonkoru bo

(I maa m̄erio Maaku 9:33-37, Luku 9:46-48)

¹ Saa ye s̄ora Yesun bw̄aba da win mi, ba n̄un bikia ba n̄e, wara gisonkoru bo Gusun̄on bandu s̄o.

² Yesu u bii piibu gagu soka u ȳrasia ben wuswaa. ³ Ma u n̄e, ka geema na b̄e s̄om̄o, ma n̄ kun m̄o i tii ḡosia i kua nge bibu, i ñ kp̄e i n̄ w̄a ban te Gusun̄o u sw̄i s̄o. ⁴ Wi u s̄a gisonko ban te Gusun̄o u sw̄i s̄o, wiya wi u tii kawa nge bii wini. ⁵ Wi u maa bii winin bweseru wura n̄en yisiran s̄o, nena u wura.

Torun barberu

(I maa m̄erio Maaku 9:42-48, Luku 17:1-2)

⁶ Yesu maa n̄e, wi u dera bii piimii ni nu man naane doke min turo w̄ari toraru s̄o, n̄ buram bo bu ȳero n̄e bakarar gbinisia win w̄īro kpa bu n̄un kp̄e nim w̄oku s̄o u nim diira. ⁷ Anna a handunian wahala wa ye ḡanu ka w̄a ni nu derim̄o t̄amba w̄rim̄o toraru s̄o. Ḡa ninin bwesera ko n̄ w̄awa baadomma, adama n̄ni sw̄arugiiwa win min di nu koo yari.

⁸ Wunen n̄mu ñ kun m̄e wunen naasu, yen ye ya nun sure toraru s̄o, a ye buro a k̄o n̄ toma. Domi n̄ san̄o bo a ka n̄m̄ teu ñ kun m̄e naa teesu w̄aru wa te ta ku ra kpe, n̄ kere a n̄ n̄ma yiru ka naasu yiru m̄o kpa bu nun kp̄e d̄o wi u ku ra gbi s̄o. ⁹ N̄ n̄ maa wunen n̄nun na ga nun sure toraru s̄o a gu w̄owo a k̄o n̄ toma. Domi n̄ san̄o bo a ka n̄ni tia w̄aru wa te ta ku ra kpe n̄ kere a n̄ n̄ni yiru m̄o kpa bu nun kp̄e d̄o wi u ku ra gbi s̄o.

*Ȳa te ta k̄ora ta maa waara
(I maa m̄erio Luku 15:3-7)*

¹⁰ Yesu maa n̄e, i ku ra de i bii piimii nin teu gem. Ka geema na b̄e s̄om̄o, ben ḡoro be ba w̄a w̄o ba ra n̄ ȳwa baadomma nen Baaba w̄rukoon wuswaa. [¹¹ Domi T̄onun Bii u nawa u ka ye ya k̄ora faaba ko.]

¹² Mba i tamaa. T̄onu ù n̄ ȳanu wun̄bu (100) m̄o ma teera k̄ora, u ñ koo wun̄bu tia sari deri guuru w̄o kpa u da u tee te ta k̄ora kasu?

¹³ U n̄ maa tu wa, ka geema na b̄e s̄om̄o, win nuku dobu ko n̄ kp̄a ȳa ten s̄o n̄ kere wun̄bu tia sari ni nu ñ k̄ore. ¹⁴ Nge m̄ya maa b̄en Baaba wi u w̄a w̄o ù ñ k̄i baa bii piimii nin teu gu k̄ora.

Naane dokeo ù n̄ tora

¹⁵ Yesu maa n̄e, naane dokeo goo ù n̄ tora a doo win mi wune t̄ona a n̄un win toraru tubusia. U n̄ wunegii nua, a n̄un faaba kua. ¹⁶ Adama ù n̄ yina u nun swaa daki, a t̄on turo ñ kun m̄e t̄onu yiru kasuo a ka da win mi, kpa t̄onu yiru ñ kun m̄e ita ye, yu gari yi kpuron seeda di

nge me Gusunən gari gerumə. 17 U n maa kpam yina u bu swaa daki, a Yesun yigberu gari yi nəəsio. U n den yina u yigberun gari nə, a nən garisio tən tuko n̄ kun me gberewaa.

Yinabu ka wurabu

18 Ma Yesu maa nee, ka geema na beee sɔmɔ, ye i yinamə handunia sɔ ba koo ye yina wəllə. Ye i maa wura handunia sɔ, ba koo ye wura wəllə.

19 Na kpam beee sɔmɔ ma beeen tumbu yiru bə n nɔ tɔa kua handunia mini ba gāanu bikia kanaru sɔ, nen Baaba wi u wāa wəllə u koo bu wē. 20 Domi mi tumbu yiru n̄ kun me ita ba mənne ka nen yīsiru, na wāa ben suunu sɔ.

Səm kowon gari wi u yina

u suuru wura

21 Yera Piee u da Yesun mi u nən bikia u nee, nən nyewa kon nen beruse wi u man torari suuru kua. Nən nɔba yiru?

22 Yesu nən wisa u nee, aawo n n̄ mɔ nən nɔba yiru tona, nən wata ka wəkurun nən nɔba yiruwa.

23 Yenin sɔna Gusunən bandun gari ka sunə goon gari weene wi u kī u win gobi dooru ko ka win sɔm kowobu. 24 Ye u win gobi dooru torua, yera ba ka durə goo na wi u win dibu neni fəɔtə dabi dabiru.

25 Wee, durə wi kun gāanu mɔ u ka dii bi kəsia. Ma win yinni nee bu nən dɔro ka win kurə ka win bibu ka ye u mɔ kpuro bu ka dii bi kəsia.

26 Yera sɔm kowo wi, u yiira win yinnin wuswaaə u nən suuru kana u nee, a ka man tɛmanə, kon nun kəsia kpuro. 27 Ma win yinni u win wənwəndu wa u dii bi go u dera u doona.

28 Ye sɔm kowo wi, u yara min di, u ka win sɔm kowosi yinna wi u win dibu neni nge fəɔtə nɔbun saka. Yera u nən sere u wīru sēka u nee, a nən dibu kəsiamə bi a neni. 29 Yera win kpaasi u yiira win wuswaaə u nən suuru kana u nee, a ka man tɛmanə, kon nun kəsia. 30 Adama u n̄ wure. U dera ba nən doke

pirisəm sɔ sere u ka dii bi kəsia u kpe. 31 Ye sɔm kowo be ba tie ba gari yi wa, ben nukura sankira ma ba da ba ben yinni ye kpuro sɔwa.

32 Yera yinni wi, u nən sokusia u nee, sɔm kowo nuku kəsugii, na nun wunen dibu goowa yən sɔ a man suuru kana. 33 N daa weenewa wunen tii a maa wunen sɔm kowosi wi wənwəndu kua nge me na nun kua. 34 Yinni wi, u mɔru besira ma u sɔm kowo wi pirisəm kəsobu wē sere u ka dii bi kpuro kəsia.

35 Ma Yesu nee, nge meya nen Baaba wi u wāa wəllə koo beee kua beeen wi u kun win winsim suuru kue win gərən di.

19

Yesu u yinanaan gari mɔ

(I maa mɛerio Maaku 10:1-12)

1 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa u doona Galilen di u da Yudean bera gia ye ya wāa Yuudenin daarun guru giɔ. 2 Tən wɔru guna nən swīi mi, ma u ben barəbu bekia.

3 Falisi gaba na win mi, bu ka win laakari mɛeri ba nən bikia ba nee, besen wooda ya wura tonu u win kurə yina gari baayiren sɔ?

4 Yesu u nee, i n̄ garire Gusunən gari sɔ ma “Toren di Taka kowo u bu kuawa durə ka kurə.” 5 Ma yi kpam nee, “Yen sɔna, durə u koo win tundo ka win mero deri kpa wi ka win kurə ba n manine kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.” 6 Nge meya ba n̄ maa sāa tumbu yiru ma n kun mɔ tən turo. N n man na, tɔnu u ku karana ye Gusunə u menna.

7 Falisiba ba nən bikia ba nee, n̄ n mən na, mban sɔna Məwisi u wooda wē u nee, durə u yinanaan tireru yore kpa u de win kurə u doona.

8 Yesu u bu wisa u nee, Məwisi dera i beeen kurəbu yinamə beeen woo bəbunun sɔ. Adama saa toren di gari yi, yi n̄ sāa me. 9 Na beee sɔmɔ, wi u win kurə yina ma n kun mɔ sakararu sɔ, ma u kurə kpao sua, u sakararu kuawa.

¹⁰ Win bwāaba nùn sōwa ba nē, n̄ n mēn na n sāa durō ka win kurōn suunu sō, n buram bo bu ku suana.

¹¹ Yesu u nē, tōmbu kpuro ba n̄ kpē bu gari yi sua ma n̄ kun mō be Gusunō u yen dam wē. ¹² Domi gabun mi marumara, gabu maa tamba ba bu kua mē, gabu maa kpan, Gusunōn bandun sōna ba n̄ kurō suamō. Wi u koo kpī u gari yi sua, u suo.

Yesu u bibu kanaru kua

(I maa mērio Maaku 10:13-16, Luku 18:15-17)

¹³ Tamba ka bii piiminu na Yesun mi, u ka bu nōma sōndi kpa u bu kanaru kua, adama win bwāaba tōn be gerusi. ¹⁴ Yera Yesu nē, i de bii piiminu nu na nēn mi, i ku bu yinari. Domi Gusunō u bandu swīi tambun sō be ba ka bu weene.

¹⁵ U bu nōma sōndi ma u doona min di.

Gobigii goon gari

(I maa mērio Maaku 10:17-31, Luku 18:18-30)

¹⁶ Durō goo na Yesun mi, u nùn bikia u nē, yinni, gea mba kon ko n ka wāaru te ta ku ra kpe wa.

¹⁷ Yesu nùn sōwa u nē, mban sōna a man gean kobun gari bikiamō. Tōn turowa sāa geo. A n kī a wāaru te ta ku ra kpe wa a woodaba swīiyō.

¹⁸ U nē, yen yerā.

Yesu u nē, a ku tōnu go, a ku sakararu ko, a ku gbēni, a ku goo gari mani, ¹⁹ a wunen tundo ka wunen mero bēere wēyō, kpa a wunen tōnusi kīa nge wunen tii tii.

²⁰ Aluwaasi wi, u nē, yeni kpurowa na swīi. Mba n maa man tie.

²¹ Yesu nùn sōwa u nē, à n kī a yibu, a doo a dōra kpuro ye a mō, kpa a yen gobi sāarōbu bōnu kua, kaa n dukia mō wōllō, kpa a na a man swīi.

²² Adama ye aluwaasi wi, u nua mē, u doona ka nuku sankiranu domi win dukia ya kpā.

²³ Yera Yesu u win bwāabu sōwa u nē, ka geema na bēe sōmō, n sē gem gem dukiagii u ka ban te Gusunō u swīi wura. ²⁴ Yen sēsō ga kpā n kere yooyoo gu du yaburan wērō gu yari.

²⁵ Ye bwāa be, ba gari yi nua, ba biti soora gem gem, ma ba nē, n̄ n mēn na, wara u koo den faaba wa.

²⁶ Yesu bu mēera ma u nē, tōmbun miya n̄ n̄ koorō adama gāanu sari n̄ Gusunō u kpanē.

²⁷ Yera Piee u nùn sōwa u nē, n wee bēse sa gāanu kpuro deri sa nun swīi. Mba n ko n ko bēsegia.

²⁸ Yesu bu sōwa u nē, ka geema na bēe sōmō, sanam mē Tōnun Bii u ko n sō win sina gōni yiikogian wōllō handunia kpa sō, bēe wōkura yiru be i man swīi bēen tii i ko n sō sina gōni wōllō i ka Isireliban bwesenu wōkura yiru siri. ²⁹ Ma baawure wi u win yenu deri, n̄ kun mē wōnōbu, n̄ kun mē sesubu, n̄ kun mē tundo, n̄ kun mē mero, n̄ kun mē bibu, n̄ kun mē gbea nēn yīsirun sō, u koo yen kōsire wa dabi dabinu, kpa u wāaru te ta ku ra kpe tubi di. ³⁰ Adama dabiru be ba tē sāa gbiikobu ba koo ko birukobu, ma dabiru be ba tē sāa birukobu ba koo ko gbiikobu.

20

Sōm kowo be ba wāa gbaarō

¹ Ma Yesu u nē, n wee ye Gusunōn bandu ta ka weene. Yenu yēro goo u yara buru buru yellu u ka sōm kowobu kasu bu da win gbaarō. ² U wura u bu kōsia nge mē ba ra sōm kowo kōsie sōo teeru, ma u nē bu doo bu sōmburu ko win gbaarō. ³ Ye n kua bururun kōba nōba nne, u kpan yara ma u gabu deema ba sō tēngē ba n̄ garu mō. ⁴ U bu sōwa u nē, bēen tii i doo i sōmburu ko nēn gbaarō. Kon bēe yen gobi kōsia nge mē n weene. ⁵ Ma ba da mi. Yenu yēro wi, u kpan yara sōo wii wōllu, ka maa yokan kōba ita, ma u kua mē. ⁶ Ye n da kua yokan kōba nōbu, u kpan yara u gabu wa

be ba sō mi. U bu bikia u nεε, mban sōna i sō mini saa bururun di i n̄ garu m̄. ⁷Ba wisa ba nεε, yēn sō goo kun sun s̄mburu wē. Ma u nεε, n̄ n mēn na, i doo nēn gbaarō i s̄mburu ko bēen tii.

⁸Ye n kua yoka yenu yēro wi, u win s̄m kowobun wirugii soka u nεε, a s̄m kowobu sokuo a bu ben gobi k̄sia, saa birukobun min di sere ka gbiikobun mi. ⁹Be ba s̄mburu torua yokan k̄ba n̄abu ba na ma ba s̄ō teerun s̄mburun gobi wa. ¹⁰Ye gbiikoo be, ba na, ba tamaa begii koo kerawa mε. Adama s̄ō teerun s̄mburun gobiya ba maa ben tii k̄sia. ¹¹Ye ba gobi yi wa ba ka yenu yēro wi w̄ki. ¹²Ba gerua, ba nεε, be ba d̄akuru na mi, k̄bi tia t̄nawa ba kua ma a bu k̄sia nge b̄sε be sa s̄mburu kua bururun di ka s̄ō boko. ¹³Ma u ben turo wisa u nεε, nēn b̄rō, na n̄ nun taki di. A wura ma kaa s̄ō teerun s̄mburun gobi mwa, nge n̄ n̄ mε. ¹⁴N n̄ mēn na, a wunēn gobi m̄a a doona. N̄ n k̄i n̄ biruko wini k̄sia nge wunε, mba n̄ nun wa. ¹⁵N n̄ ye na k̄i yera kon ka nēn ye na m̄ ko? Nge a nis-inu m̄wa yēn sō na t̄n geeru kua. ¹⁶Ma Yesu nεε, nge m̄ya birukobu ba koo ko gbiikobu, gbiikobu maa, ba koo ko birukobu.

*Yesu u win ḡō ka win seebun gari m̄n̄n itase
(I maa m̄erio Maaku 10:32-34,
Luku 18:31-34)*

¹⁷Nge mε Yesu u d̄ō Yerusalemu gia, swaaō u win bw̄abu w̄kura yiru ye t̄na s̄ōwa u nεε, ¹⁸wee, sa d̄ō Yerusalemu mi ba koo T̄nun Bii ȳaku kowo t̄nwerobu ka wooda yērobu n̄ma beria. Ba koo n̄n taarε wē bu go, ¹⁹kpa bu n̄n t̄n tukobu n̄mu s̄ndia be ba koo n̄n yaakorū ko, bu n̄n seni so, yen biru bu n̄n kpare d̄ā bunanarō. S̄ō itase u koo maa se ḡrin di.

*Ye Yak̄bu ka Yohanun m̄ro u bikia
(I maa m̄erio Maaku 10:35-45)*

²⁰Yera Sebeden bibun m̄ro u na Yesu mi ka win bibu sannu u yiira u ka ḡanu kana. ²¹Yesu u n̄n bikia u nεε, mba a k̄i.

U nεε, a de nēn bibu yiru yeni yu sina, turo wunēn n̄m geuō, turo maa wunēn n̄m dwarō sanam mε kaa bandu di.

²²Yesu u wisa u nεε i n̄ yē ye i bikiamō, i ko kp̄i i wahala s̄be ye kon s̄be?

Ma ba nεε, sa ko kp̄i.

²³Yesu bu s̄ōwa u nεε, ka geema i ko wahala s̄be nge nε. Adama n̄ n̄ nēn baa n̄ ka ḡsi be ba koo sina nēn n̄m geuō ka nēn n̄m dwarō. T̄n b̄n s̄ō nēn Baaba u aye ni s̄ōru kua beya ba koo nu wa.

²⁴Ye bw̄abu w̄ku te ta tie ta gari yi nua, ta ka yiru ye m̄ru kua. ²⁵Yera Yesu bu soka u nεε, bēen tii i yē nge mε t̄n tukobun tem yērobu ba ra n̄ bu dam d̄remō. Kpa ben wirugibu ba n̄ bu taaremō. ²⁶Adama n̄ n̄ s̄ā mε bēen mi. Bēen goo ù n̄ k̄i u ko wirugii, u de u ko bēen s̄mō. ²⁷M̄ya maa bēen wi u k̄i u ko gbiikoo u koowo bēen yoo. ²⁸Nge m̄ya T̄nun Bii kua. U n̄ n̄ bu ka n̄n s̄ā ma n̄ kun m̄o ka gabu s̄ā, kpa u win w̄aru wē u ka t̄n dabinu yakia.

*Yesu w̄kobu yiru bekia
(I maa m̄erio Maaku 10:46-52,
Luku 18:35-43)*

²⁹Sanam mε ba yara Yerikon di, t̄n w̄ru guna Yesu sw̄i. ³⁰W̄kobu yiru gaba s̄ō swaa baarō ba nua ma Yesu sarō. Yera ba n̄ngiru sua ba nεε, Yinni, Dafidin sikadobu, a b̄sen w̄nw̄ndu waawo.

³¹T̄n w̄ru guna ye, ya bu w̄kisimō bu mario. Ka mε, ba gb̄aramō too too, ba m̄, Yinni, Dafidin sikadobu, a b̄sen w̄nw̄ndu waawo.

³²Yera Yesu u yōra u bu soka ma u bu bikia u nεε, mba i k̄i n̄ b̄ε kua.

³³Ba n̄n wisa ba nεε, Yinni, sa k̄i b̄sen n̄ni yi yam wawa.

³⁴ Yesu u ben wɔnwɔndu wa ma u ben nɔni baba. Yaatem mi, tɔnu yiru ye, ya yam wa ma ya nɔn swi.

21

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa mɛerio Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

¹ Ye ba Yerusalemu bɔku kua ba tura wuu ge ba ra soku Betefagiɔ, Olifin guurɔ ma Yesu u win bwɔabu yiru gɔra. ² U bu sɔwa u nɛɛ, i doo baru kpaɔ te i mɛera bɛen wuswaaɔ mi. Miya i ko yande ketɛku wa ka gen buu nu sɔri. I nu sɔsiamɔ i ka man naawa. ³ Goo ù n bɛɛ gɔanu bikia, i nɛɛ, Yinniwa u nin bukata mɔ. Mii mii ba koo de i ka nu na.

⁴ Yeni ya kua kpa Gusunɔn sɔmɔn gari yini yi ka kooɔ yi yi nɛɛ,

⁵ “I Yerusalemugibu sɔwɔ i nɛɛ, wee, ben sunɔ sisi ben mi. Wi, tɔn duuduowa, u ketɛku sɔni, ketɛku buu kpembu.”

⁶ Ma bwɔa be, ba da ba kua ye Yesu u bu sɔwa. ⁷ Ba ka ketɛku ge ka gen buu na. Ba ben beka teria nin wɔllɔ ma ba dera Yesu u sɔni. ⁸ Ma tɔn wɔru ga gen beka teria swaa sɔɔ. Gaba bɔa kako bekusu bɔɔra ba teria swaaɔ. ⁹ Tɔn be ba nɔn gbiiye ka be ba nɔn swi biruɔ, ba gbɔramɔ ba mɔ, su Dafidin sikadobu wɔlle sua. U sɔawa domaruɔii. U sisi ka Yinnin yi sirusu! Su Wɔrukoo wɔlle sua.

¹⁰ Ye u dua Yerusalemuɔ, wuugibu kpuro ba biti soora ba mɔ, wara wini.

¹¹ Tɔn wɔru ga nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Yesuwa, Galilen Nasaretigii.

Yesu u dua sɔa yerɔ

(I maa mɛerio Maaku 11:15-19, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

¹² Yesu u dua sɔa yerɔ ma u be ba kiaru dɔramɔ ka be ba dwemɔ gira min di. U be ba gobi kɔsimɔn tabuluba fukura, ka totoberɛ dɔrobun kitanu. ¹³ Ma u bu sɔwa u nɛɛ, Gusunɔn gari nɛɛ, “Nɛn dira ko n sɔawa kanarun diru.” Adama bɛɛ i tu gɔsia gbɛnɔbun wɔa yeru.

¹⁴ Yera wɔkobu ka yemɔba na win mi sɔa yeru mi ma u bu bekia. ¹⁵ Yaku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛroba mɔru kua ye ba maamaaki wa ye u kua, ka maa bii be ba gbɔramɔ sɔa yerɔ ba mɔ, su Dafidin sikadobu wɔlle sua. ¹⁶ Ma ba Yesu sɔwa ba nɛɛ, a sere nɔmɔ ye ba gerumɔ?

Ma Yesu nɛɛ, oo, i nɔ garire Gusunɔn gari sɔɔ mi ba nɛɛ, “A dera bii piiminu ka bii wɛɛnu nu nun siaramɔ.”

¹⁷ Yen biru u bu deri u doona wuu min di u da Betaniɔ u kpuna mi.

Yesu dɔru garu bɔrusi

(I maa mɛerio Maaku 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Sisuru bururu nge mɛ Yesu gɔsirɔ wuu mi, gɔɔra nɔn mɔ. ¹⁹ U dɔru garu wa swaa baarɔ te ba ra soku figie. U tu susi, adama wurusu tɔnawa u wa mi. Yera u tu sɔwa u nɛɛ, a nɔ maa wɔa a binu ma sere ka baadommaaɔ.

Ma yande, figie ye, ya gbera. ²⁰ Win bwɔaba yabu ye wa ma biti bu mwa. Ba Yesu bikia ba nɛɛ, amɔna figie ye, ya ka gbera mɛ mii mii.

²¹ Yesu bu wisa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, i nɔ naanɛ doke ma i nɔ sika mɔ, i ko kpɔ i ko ye na figie ye kua. N nɔ mam mɛ tɔna, i ko maa kpɔ i guu teni sɔ tu wukuro min di tu da tu nim wɔku wɔri. Ya koo maa kooɔ mɛ. ²² Ma i naanɛ doke, ye i bikia kanaru sɔɔ ye kpurowa i ko wa i mwa.

Man diya Yesu u yiiko wa

(I maa mɛerio Maaku 11:27-33, Luku 20:1-8)

²³ Yesu dua sɔa yerɔ u keu sɔsimoɔ. Yera yaku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba da win mi ba nɛɛ, weren yiikowa a ka yeni mɔ. Wara nun yiiko ye wɛ.

²⁴ Yesu bu wisa u nɛɛ, nɛn tii kon bɛɛ gari tia gaa bikia. I nɔ man wisa, nɛn tii kon bɛɛ sɔ wɔn yiiko na ka

yeni m̀. ²⁵ Wara u Yohanu g̀rima u ka batemu ko. Gusunɔ? Nge tɔnu.

Ma ba gerumɔ ben tii tiine sɔɔ ba m̀, sà n nɛɛ Gusunɔwa, u koo sun bikia mban s̀na sa n̄ Yohanu naane doke. ²⁶ Sà n̄ maa nɛɛ, t̄mba, ye t̄n w̄oru ga koo ko sa yen berum m̀, domi be kpurowa ba Yohanu garisi Gusunɔn s̄mɔ.

²⁷ Yera ba Yesu wisa ba nɛɛ, sa n̄ ȳ.

Ma Yesu u bu s̄ɔwa u nɛɛ, to, n̄ n̄ m̄n na, n̄n tii na n̄ maa b̄ɛ s̄ɔmɔ w̄in yiiko na ka yeni m̀.

Bibu yirun m̀ndu

²⁸ Yesu maa nɛɛ, am̄na i wa. Durɔ goo win bii t̄n durɔbu yiru m̀. Ma u gbiikoo s̄ɔwa u nɛɛ, bii wune, a doo a s̄mburu ko n̄n gbaarɔ ḡisɔ.

²⁹ Ma u nɛɛ, na n̄ d̄ɔ. Adama ye n̄ sosi u bwisika ma u da. ³⁰ Ma u maa da u win bii yiruse wini s̄ɔwa m̄. Bii wi, u n̄n wisa u nɛɛ, too, baaba, kon da. Adama u n̄ de. ³¹ Be yiru ye s̄ɔɔ, wara u tundon k̄iru kua.

Ba nɛɛ, gbiikoo wi.

Yera Yesu bu s̄ɔwa u nɛɛ, ka geema na b̄ɛ s̄ɔmɔ, gberɛ mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu ba koo b̄ɛ gbiiya bu da mi Gusunɔ u bandu sw̄i. ³² Domi Yohanu na u b̄ɛ swaa gea s̄ɔsi, ma i n̄ n̄n naane doke. Adama gberɛ mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu beya ba n̄n naane doke. Wee b̄ɛ, baa m̄ i ye wa i n̄ ḡoru ḡosie i n̄n naane doke.

Gbaa wuko k̄sobun gari

(I maa m̄erio Maaku 12:1-12, Luku 20:9-19)

³³ Yesu maa nɛɛ, i k̄pam m̀ndu garu swaa dakio. Yenu ȳro goo u d̄aa gbaaru kua ma u tu kara kua, ma u d̄aa bii gama yeru kua ma u gbaa k̄sobun diru bana. Yen biru u gbaa wukobu kasu u bu ye n̄mu beria ma u sanum da. ³⁴ Sanam m̄ d̄aa binun s̄ribu tura u win s̄m̄ kowobu ḡra gbaa wuko ben mi, bu win b̄nu mwaama. ³⁵ Adama gbaa wuko be, ba bu kunisi ba turo so, ma ba turo go, ma ba itase kpenu kasuka. ³⁶ Yenu ȳro wi, u k̄pam

bu gabu ḡria be ba gbiikobu dabiru kere. Daa tia yera ba ben tii kua.

³⁷ Yen biru u bu win bii ḡria u nɛɛ, ba koo n̄n bii b̄ɛɛ w̄. ³⁸ Adama saa ye gbaa wuko be, ba bii wi wa ba geruna ba nɛɛ, i n̄ n̄n wa wi u koo ra gbaa te tubi di? I de su n̄n go kpa gbaa te, tu ko b̄ɛɛḡiru. ³⁹ Ma ba n̄n s̄re ba yara gbaa ten min di ba go.

⁴⁰ Yesu u bu bikia u nɛɛ, sanam m̄ gbaa ȳro win tii u koo na, mba u koo gbaa wuko be kua.

⁴¹ Ba n̄n wisa ba nɛɛ, n̄ni sw̄aarun ḡɔwa u koo ka t̄n k̄sɔ be go, kpa u gbaa wukobu gabu win gbaaru n̄mu s̄ndia, be ba ko n̄ da n̄n win b̄nu w̄ d̄aa binun s̄ribun saa s̄ɔɔ.

⁴² Yesu bu s̄ɔwa u nɛɛ, i n̄ garire Gusunɔn gari s̄ɔ mi ba nɛɛ, “Kpee te banɔba yina, tera ta kua gani ḡmburun dam.

Yinniwa ye kua, ma n̄ kua maamaaki b̄ɛɛn n̄ni s̄ɔɔ.”

⁴³ Yen s̄na na b̄ɛ s̄ɔmɔ, ba koo b̄ɛ Gusunɔn bandu w̄rari kpa bu tu bweseru garu w̄ te ta koo ban te m̄m̄ n̄ɔwa. [⁴⁴ Baawure wi u koo kpee te w̄ri ta koo n̄n b̄ɔku, wi ta maa w̄ri ta koo n̄n namwa munu munu.]

⁴⁵ Ye ȳku kowo t̄nwerobu ka Falisiba ba Yesun m̄n̄ ni nua, ba tuba ma beya u ka ȳ. ⁴⁶ Yera ba swaa kasu bu ka n̄n mwa. Adama ba t̄n w̄run berum kua ȳn̄ s̄ ga n̄n garisi Gusunɔn s̄mɔ.

22

Kurɔ kpaarun dim gari

(I maa m̄erio Luku 14:15-24)

¹ Yesu k̄pam ka bu m̀ndu gari s̄ɔwa u nɛɛ, ² n̄ wee, ye Gusunɔn bandun gari ka weene. Sunɔ goo u win biin kurɔ kpaarun s̄oru kua.

³ U win s̄m̄ɔbu ḡra bu da bu be ba dim s̄oka sokuma. Adama ba n̄ k̄i bu na. ⁴ Ma u k̄pam win s̄m̄ɔbu gabu ḡra u nɛɛ, i doo i be na dim s̄oka s̄ na s̄oru kpa, na n̄n naa kin̄nu ka yaa sabe gumginu go. Ye kpuro ya s̄oru kpeera, bu na kurɔ kpa

yerɔ. ⁵ Adama be ba dim soka mi, ba ñ gari yi swaa sue ma baawure u wĩguru doona, wini win gberu da, wini maa win tenkuru doona. ⁶ Ben gaba sɔmɔ be mwa ba nɔni sɔɔwa ba go. ⁷ Sunɔ wi, u mɔru besira u win tabu kowobu gɔra bu ka tɔn gowo be go kpa bu ben wuu dɔɔ sɔku. ⁸ Sanam mɛya u win sɔmɔbu sɔɔwa u nɛɛ, kurɔ kpaɔ dɔɔnu ye, adama be na soka ba ñ maa ka nu weenɛ. ⁹ N n mɛn na, i doo swaa swaabu i be i waamɔ sokuma. ¹⁰ Ma sɔmɔ be, ba da swaa swaabu ba be ba wa kpuro menna kɔsobu ka geobu. Nge mɛya tɔmba ka yiba kurɔ kpaɔ yee te sɔɔ.

¹¹ Ye sunɔ wi, u dua u ka bu wa be ba dim na, u durɔ goo wa wi u kun kurɔ kpaɔ yɔnu doke. ¹² U nɔn sɔɔwa u nɛɛ, bɔrɔ, amɔna a kua a ka duuma mini a ñ ka kurɔ kpaɔ yɔnu doke. Durɔ wi kun geɛ wisa. ¹³ Yera sunɔ wi, u win sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, i win nɔma ka naasu bɔkuo kpa i nɔn kasa ko yam wɔkuru sɔɔ tɔɔwɔ, mi u koo wiru nɔma sɔndi u swi. ¹⁴ Ma Yesu u nɛɛ, dabira ba soka adama fiikowa ba gɔsa.

Wɔɔ gobin kɔsiabun gari

(I maa mɛeriɔ Maaku 12:13-17, Luku 20:20-26)

¹⁵ Sanam mɛya Falisiba ba da ba menna bu ka kasu mɛ ba koɔ ko bu ka Yesu garin yina beria. ¹⁶ Ma ba ben bwɔabu gabu ka Herodun tɔmbu gabu gɔra win mi. Ba da ba nɛɛ, yinni, sa yɛ ma a ra gem gere, ma a tambu Gusunɔ swaa sɔɔsimɔ dee dee, mɛya a ku ra goon nɔnu mɛeri, domi a ku ra gari gere bine ka berum sɔ. ¹⁷ N n mɛn na, a sun sɔɔwɔ, yen mɛ a wa. N weenɛ bu tem yɛro wɔɔ gobi kɔsia? Nge n ñ weenɛ.

¹⁸ Adama Yesu u ben bwisi kɔsi yi yɛ ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, murafiti bɛɛ! Mban sɔna i kɔ i nen laakarɔ mɛeri. ¹⁹ I man gobi yi sɔɔsio yi i ra ka wɔɔ gobi kɔsie.

Ma ba nɔn sii geesun gobi sɔɔsi. ²⁰ Ma u bu bikia u nɛɛ, weren foto ka yirera mini.

²¹ Ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, tem yɛrogiɔ.

Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, i tem yɛro kɔsio ye ya sɔa tem yɛrogiɔ, kpa i maa Gusunɔ kɔsia ye ya sɔa Gusunɔgiɔ.

²² Ye ba gari yi nua, ba biti soora, ma ba nɔn deri ba doona.

Gɔribun seebun gari

(I maa mɛeriɔ Maaku 12:18-27, Luku 20:27-40)

²³ Sɔɔ tee te sɔɔ, Sadusi be ba ra nɛɛ gɔriba kun seemɔ, ben gaba na Yesun mi. Ma ba nɔn bikia ²⁴ ba nɛɛ, tɔnwero, Mɔwisi nɛɛ, durɔ goo ù n gu ù kun bii mara, win wɔnɔwa koo win gɔmini yɛnu doke kpa u ka win mɔɔ bweseru seeya. ²⁵ N wee besen suunu sɔɔ tundo tur-osibu nɔɔba yiru gaba raa wɔa. Gbi-ikoo kurɔ sua ma u gu u ñ bii mara, ma u win wɔnɔ gɔmini deria. ²⁶ Ben yirusen tii mɛya, ka itase, sere ka nɔɔba yiruseɔ. ²⁷ Be kpuron biru kurɔ win tii maa gu. ²⁸ N n mɛn na, dɔma te gɔriba koo se, tɔmbu nɔɔba yiru ye sɔɔ, ben wara ko n kurɔ wi mɔ, domi be kpuro ba nɔn yɛwa kurɔ.

²⁹ Yesu bu wisa u nɛɛ, i tore yɛn sɔ i ñ Gusunɔn gari yɛ, mɛya i ñ maa win dam yɛ. ³⁰ Domi sanam mɛ gɔriba koo se, durɔbu ka kurɔbu ba ñ maa suanamɔ, ba ko n sɔawa nge Gusunɔ wɔllun gɔradoba. ³¹ Ye n maa sɔa gɔribun seebun gari, i ñ garire ye Gusunɔ u bɛɛ sɔɔwa? U nɛɛ, ³² nɛna Gusunɔ Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni. Gusunɔ sɔawa wasobun Yinni, u ñ sɔa gɔribun Yinni.

³³ Tɔn wɔru ge ga gari yi nua ga biti kua win sɔɔsirun sɔ.

Wooda ye ya bo

(I maa mɛeriɔ Maaku 12:28-34, Luku 10:25-28)

³⁴ Ye Falisiba ba nua ma Yesu u Sadusiba nɔɔ mwaari, yera ba menna. ³⁵ Ben turo wi u sɔa wooda yɛro u kɔ i Yesun laakarɔ mɛeri, ma u nɔn bikia u nɛɛ, ³⁶ tɔnwero,

wooda yerà ya kpāaru bo woodaba sɔɔ.

³⁷ Yesu nùn wisa u nɛɛ, “A Gusunɔ wunen Yinni kɔ̄ ka wunen gōru kpuro ka wunen bwēra kpuro ka wunen bwisikunu kpuro.” ³⁸ Yeya ya sāa wooda gbiikaa, yera ya maa kpāaru bo. ³⁹ Yen yiruse wee, ye ya ka ye weene yera “A wunen tɔnusi kɔ̄ nge wunen tii tii.” ⁴⁰ Wooda yiru ye sɔɔn diya Mɔwisin wooda ka Gusunɔn sɔmɔbun sɔɔsinu kpuro yari.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛɛrio Maaku 12:35-37, Luku 20:41-44)

⁴¹ Ye Falisiba ba mɛnne, Yesu u bu gari yini bikia. ⁴² U nɛɛ, amɔna i tamaa wi Gusunɔ u gɔsa u sāa. Weren bweserun diya u yari.

Ba nùn wisa ba nɛɛ, Dafidin bweserun diya.

⁴³ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, amɔna Dafidi ka nùn soka Yinni ka Hunde Dɛɛron sɔɔsiru. Domi Dafidi gerua u nɛɛ,

⁴⁴ “Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔɔwa u nɛɛ,

a sinɔ nɛn nɔm geuɔ

sere n ka nun wunen yiberɛba taarea.”

⁴⁵ N n mɛn na, Dafidi ù n nùn soka Yinni, amɔna u ko n ka kpam sāa win bii.

⁴⁶ Baa ben turo kun maa kpīa u nùn gɛɛ wisi. Saa dɔma ten di goo kun maa nùn gɛɛ bikiare.

23

I tii laakari koowo

ka wooda yērobu ka Falisiba

(I maa mɛɛrio Maaku 12:38-39, Luku 11:43, 46, 20:45-46)

¹ Sanam meya Yesu u tɔn wɔru ka win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, ² wooda yērobu ka Falisiba ba sɔ Mɔwisin ayerɔ. ³ N n man na, i bu mɛm nɔɔwɔ kpa i ko ye ba bɛɛ sɔɔmɔ adama i ku ben kookoosu saari, domi ye ben tii ba gerumɔ, ba ñ ye mɔ. ⁴ Ba sɔmu ni nu bunu bɔkumɔ ba tɔmbu sɔbimɔ adama ba ku ra

wure bu nu baba baa ka niki bii tia. ⁵ Ben kookoosu si ba mɔ kpuro ba mɔwa bu ka bu wan sɔ. Nge meya ba ra tii baki beke gbinisi kpa ba n gurumusuru sari dɛndɛniginu wukiri. ⁶ Ba maa sin yee bɛɛɛginu kī dii yenu ka mɛnnɔ yenɔ. ⁷ Ba ra kā tɔmba n bu tɔbirimɔ yaburɔ ka bɛɛɛ kpa ba n bu sokumɔ yinni. ⁸ Adama bɛɛ, i ku kasu bu bɛɛ soku yinni domi bɛɛ kpuro saara teera, ma i yinni turo dege dege mɔ. ⁹ I ku maa goo soku baaba handunia sɔɔ, domi i Baaba turo mɔ wi u wāa wɔllɔ. ¹⁰ I ku maa kasu bu bɛɛ soku wirugii, domi wirugii turo dege dege tɔnawa i mɔ, wiya Kiri. ¹¹ Wi u sāa gisonko bɛɛ sɔɔ, wiya u ko n sāa bɛɛn sɔmɔ. ¹² Wi u tii sua ba koo nùn kawa, wi u maa tii kawa ba koo nùn wɔlle sua.

Yesu u wooda yērobu

ka Falisiba taare wē

murafitirun sɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 12:40, Luku 11:39-42, 44, 52, 20:47)

¹³ Ma Yesu u nɛɛ, bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i ban te Gusunɔ u swīn gambo kenumɔ. Bɛɛn tii, i ñ tu wure. I ñ maa wure be ba tu kī, bu tu wura.

[¹⁴ Bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i gɔminibu wɔrarimɔ ye ba mɔ kpuro, meya i maa kana dɛndɛnnu mɔ i n ka sāare nge tɔn geobu. Yen sɔna bɛɛn taare koo kpēa.]

¹⁵ Bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i sirene yam kpuro temɔ ka nim wɔkuɔ i kasu wi u koo bɛɛ swīi. Ma i n nùn wa i ra nùn ko kam koore wi u bɛɛ kere nɔn yiru.

¹⁶ I ko nɔni swāaru wa, bɛɛ swaa gbio wɔkoku. Domi i gerumɔ ma goo ù n ka sāa yeru bōrua n ñ sāa gāanu, ù n maa ka ten wura bōrua u kua dibugii. ¹⁷ Gari baka wɔkoku! Mba n kpāaru bo. Wura?

Nge s̄aa yee ten tii te ta wura ye d̄eerasie. ¹⁸ I kpam gerum̄o ma goo ù n ka ȳaku yeru b̄ōrua, n ñ s̄aa ḡāanu, ù n maa ka ȳakuru b̄ōrua te ta w̄aa ȳaku yeru w̄oll̄o, u kua dibuḡii. ¹⁹ W̄ōkoku b̄e! Yen mba n kp̄āaru bo. Ȳakuru? Nge ȳaku yee ten tii te ta ȳakuru d̄eerasie. ²⁰ N n man na, wi u ka ȳaku yeru b̄ōrua, tera u ka b̄ōrua ka maa kpuro ye ya s̄ondi ten w̄oll̄o. ²¹ Wi u ka s̄aa yeru b̄ōrua, tera u ka b̄ōrua ka maa Gusun̄o wi u w̄aa te s̄oo. ²² Wi u maa ka w̄ollu b̄ōrua, Gusun̄on sina ḡona u ka b̄ōrua ka maa Gusun̄o wi u s̄ō mi.

²³ B̄e wooda ȳērobu ka Falisiba murafiti b̄e, i ko n̄oni sw̄āaru wa! Domi i Gusun̄o kpee yi ba m̄o mantu ka an̄eti ka kum̄e, yin w̄okuru baateren w̄oll̄o tia w̄ēm̄o, adama i duarim̄o ye ya kp̄āaru bo wooda s̄oo nge gem koku ka t̄on geeru ka naane. Yeya n weene i ko kpa i ku ye ya tie duari. ²⁴ Swaa gb̄io w̄ōko b̄e, i ra b̄een ḡāa n̄oruranu w̄ore k̄ok̄obun s̄ō, adama i yooyoo mw̄ēm̄o.

²⁵ B̄e wooda ȳērobu ka Falisiba murafiti b̄e, i ko n̄oni sw̄āaru wa! Domi i n̄ora ka gb̄ērun biru team̄o. Adama s̄ōw̄o b̄een aka dim ka gb̄ena i yibie mi. ²⁶ Falisi w̄ōko, a gina n̄ora ka gb̄ērun nukuru teo, birun tii ga koo maa d̄era.

²⁷ B̄e wooda ȳērobu ka Falisiba murafiti b̄e, i ko n̄oni sw̄āaru wa! Domi i ka sikinu weene ni ba soo t̄ēni. Nin w̄olla w̄a adama s̄ōw̄o gonun kukuna nu yiba ka yabu baayere ye ya k̄ōsa. ²⁸ B̄een tii, t̄ōw̄o i s̄āare nge t̄on geobu adama b̄een nukur̄o murafitiru ka k̄ōsa ya yiba.

*Yesu u n̄oni sw̄āarun gari m̄o
(I maa m̄eeriio Luku 11:47-51)*

²⁹ Ma Yesu maa n̄e, b̄e wooda ȳērobu ka Falisiba murafiti b̄e, i ko n̄oni sw̄āaru wa! Domi i ḡāa buranu banim̄o Gusun̄on s̄om̄obun sika w̄oll̄o ma i gemgibun sika kisa kisa kuamm̄e. ³⁰ Ma i gerum̄o i m̄o, ì n daa w̄aa b̄een sikadoban waati,

i ñ ko i n daa n̄oma m̄o Gusun̄on s̄om̄obun goberu s̄oo. ³¹ N n m̄en na, b̄een tii i wura ma i s̄aa be ba Gusun̄on s̄om̄obu gon bweseru. ³² I hania koowo, i b̄een sikadoban ye ba deri dakura. ³³ Waa ḡos̄o wuuru b̄e! Am̄ona i ko ka d̄āo wi u ku ra gb̄in taare suuri. ³⁴ Yen s̄ō, i swaa dakio, kon b̄e Gusun̄on s̄om̄obu ka bwisigibu ka tire ȳērobu ḡariama. I ko i ben gabu go, i ko i gabu d̄aa bunanaru kpare, i ko i maa gabu seni so b̄een m̄enn̄o yen̄o kpa i n bu naa sw̄i i n n̄oni s̄ōm̄o wusu ka wus̄o. ³⁵ Nge m̄eya b̄een wiru w̄oll̄owa be ba geegibu go kpuron n̄oni sw̄āara koo w̄ari, saa Ab̄eli geegii win goberun di sere Sakari, Barakin biiguru wi i go s̄aa yeru ka ȳaku yerun baa s̄oo. ³⁶ Ka geema na b̄e s̄ōm̄o, yeni kpuro ya koo w̄ariwa t̄en t̄ombun wii w̄oll̄o.

*Yesu ka Yerusalemu
(I maa m̄eeriio Luku 13:34-35)*

³⁷ Ma Yesu u n̄e, Yerusalemu, Yerusalemu, wun̄e wi a ra Gusun̄on s̄om̄obu go kpa a be u nun ḡaria kpenu kasuku. N̄on nyewa na k̄ia n wunen t̄ambu kpaasina nen b̄ok̄uo nge m̄e goo m̄ero ga ra gen binu m̄enne gen kasa s̄oo, adama i ñ wure. ³⁸ N wee ba ko b̄e b̄een yenu deria gu ko bansu. ³⁹ Domi na b̄e s̄ōm̄o saa t̄en di i ñ ko i maa man wa sere d̄oma te i ko i n̄e, na s̄aa domarugii wi u sisi ka Yinnin ȳisuru.

24

*Yesu u s̄aa yerun k̄orabun gari m̄o
(I maa m̄eeriio Maaku 13:1-2, Luku 21:5-6)*

¹ Yesu yara s̄aa yerun di. Sanam m̄e u doon̄o win bw̄āaba da win mi bu ka n̄un s̄aa yerun bana s̄ōsi. ² Yera u bu s̄ōwa u n̄e, i yabu ye kpuro wa? Ka geema na b̄e s̄ōm̄o ba koo ye kpuro sura, baa kpee teeru ta ñ k̄o n s̄ondi ten tensim w̄oll̄o.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe

(I maa mɛrio Maaku 13:3-13, Luku 21:7-19)

³ Yesu u sɔ guu te ba m̀ Olifin wɔllɔ. Yera win bwāaba da win mi be tɔna ba ǹn bikia ba nɛɛ, a sun sɔwɔ ǹ n domman na yabu ye, ya koo koorɔ ka yīre te ta koo wunɛn naaru ka handunian kpeeru sɔsi.

⁴ Yesu bu sɔwa u nɛɛ, i n tii sɛ kpa goo u ku raa bɛɛ nɔni wɔke. ⁵ Domi tɔn dabira koo na ka nɛn yīsiru ba n m̀, beya ba s̄a wi Gusunɔ u gɔsa, kpa bu tɔn dabiru nɔni wɔke. ⁶ I ko i n tabun damu damusu nɔwɔmɔ. I ku de n bɛɛ bɛrum ko. Yeni ya ǹ koo ko ya kun koore, adama ǹ n gina handunian kpeeru mi. ⁷ Bwesenu koo seesina nu tabu ko, sinamba koo tabu seesina. Gɔru ka tɛm yīribu ko n wāa bera ka bera. ⁸ Ye kpuro ya ko n s̄awa nge tɔn kurɔn nuku wuriribun tore.

⁹ Tamba koo bɛɛ gabu nɔmu sɔndia bu bɛɛ t̄ya ko kpa bu bɛɛ go. Bwesenu kpuro nu koo bɛɛ tusi nɛn yīsirun s̄. ¹⁰ Sanam mɛ sɔɔ, tɔn dabira koo biru wura. Ba koo kɔrumɔtɔnu kuana kpa bu tusina. ¹¹ Sɔmɔ weesugii dabira koo yarima bu tɔn dabinu nɔni wɔke. ¹² Kɔsan kobu koo dabia sere tɔn dabi dabinun k̄ra koo yɛmia. ¹³ Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ, wiya u koo faaba wa. ¹⁴ Gusunɔn bandun Labaari gea yeni ya koo nɔra handunia kpuro sɔɔ, kpa yu ko seeda bwesenu kpuron mi. Sanam mɛ sɔra kpeerabu koo tunuma.

Ḡa kɔsunun gari

(I maa mɛrio Maaku 13:14-23, Luku 21:20-24)

¹⁵ Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Danieli u raa “Kam koosion bwāaroku kɔsun” gari kua. Geya i ko wa ga yɔ yam dɛɛram sɔɔ. Wi u tire teni garimɔ, u tubuo s̄a s̄a. ¹⁶ Sanam mɛya n weenɛ be ba wāa Yudeaɔ bu duki su bu da guunu gia. ¹⁷ Wi u wāa dii tɛɛran wɔllɔ

u ku raa sare u du dirɔ u yānu gura. ¹⁸ Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yɛnuɔ u ka win kumbooro sua. ¹⁹ Amɔna kurɔ ben wahala ko n nɛ sanam mɛ sɔɔ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm kɛmɔ. ²⁰ I Gusunɔ kanɔ kpa bɛɛn kpikirun sanam mu kun s̄a woornun saa ǹ kun mɛ t̄ɔ wɛrarugiru sɔɔ. ²¹ Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swāa bakara ko n wāa tɛn bweseru ta ǹ koore saa handunian toren di sere ka gisɔ. Ten bwesera kun mam maa sisi. ²² Gusunɔ ù kun daa sanam mɛ kawɛ goo kun tiarɔ. Adama u mu kawawa be u gɔsan s̄.

²³ Saa ye sɔɔ, goo ù n bɛɛ sɔwa u nɛɛ, Kirisi wi, u wāa mini, ǹ kun mɛ u wāa giɔ, i ku ra naanɛ ko. ²⁴ Domi Kirisi weesugibu ka Gusunɔn sɔmɔ weesugiba koo yari. Ba koo yīre bakanu ka sɔm maamaakigia ko bu ka tɔmbu nɔni wɔke, ka mam be Gusunɔ u gɔsa, ǹ n ko n koorɔ. ²⁵ N wee, na bɛɛ ye sɔwa ya sere na.

²⁶ B̄a n maa bɛɛ sɔwa, wee u wāa gɔburɔ, i ku da mi. Nge b̄a n bɛɛ sɔwa, wee u wāa dii sɔwɔ, i ku ra naanɛ ko. ²⁷ Nge mɛ guru maakinu ra balli wɔllɔ saa s̄ɔ yari yerun di n ka da duu yerɔ, nge mɛya Tɔnun Biin naaru ta ko n maa s̄a. ²⁸ Yam mi gora wāa, miya yaberekunu koo mɛnna.

Tɔnun Biin naaru

(I maa mɛrio Maaku 13:24-27, Luku 21:25-28)

²⁹ Ma Yesu maa nɛɛ, sanam mɛn nɔni swāarun biru, mii mii s̄ɔ koo yam t̄ra, suru kun maa win yam bururam s̄ɔsimɔ, kperi koo wɔruma wɔllun di kpa wɔllun dam mu yīiri. ³⁰ Sanam mɛya Tɔnun Biin yīrera koo kura wɔllɔ. Handunian bwesenu kpuro nu koo swī. Nu koo Tɔnun Bii wa u wee wɔllun di guru wiru sɔɔ ka dam bakam ka yiiko. ³¹ Kabi baka koo swī kpa u win wɔllun gɔradoba gɔri handunian goonu nne sɔɔ. Ba koo be u gɔsa mɛnna handunia kpuron di.

Yīre te d̄a te ba m̀ figie

ta sōsimō
(*I maa mēerio Maaku 13:28-31,*
Luku 21:29-33)

³² Yesu maa nēē, i de n bēē yeeri ye dāa te ba m̀d figie ta sōsimō. Saa min di ten kāasi dwiiya ma ta kpararu toruma, i yē ma tomburura ta turuku kua. ³³ Nge mēya bēē maa, i n yabu ye kpuro wa, i n yē ma saa ya sisi ya turuku kooma. ³⁴ Ka geema na bēē sōmō, tən be ba wāa tē ben kpuro kun gbimō yabu ye kpuro yu ka tunuma. ³⁵ Wōllu ka tem baa ya koo doona, adama nen gari kun dōnō pai.

Gusunō turowa

handunian kpeerun saa yē

(*I maa mēerio Maaku 13:32-37,*
Luku 17:26-30, 34-36)

³⁶ Yesu maa nēē, ye n sāa nen naarun saa, goo sari wi u yen tōru yē, baa gōradoba be ba wāa wōllō, baa mam Biin tii, ma n kun mō Baaba turo. ³⁷ Nge mē n kua Nōwen saa, mēya n ko n maa ko sanam mē Tōnun Bii u koo na. ³⁸ Geema nim yibu baka te, tu sere na, tamba dimō ba nōrumō ba kurō kpaanu m̀d, ba ben bibu durōbu kēmō sere dōma te Nōwe dua goo sō. ³⁹ Ba n gāanu bwisika sere nim yibu baka te, ta ka tura ta ka bu doona kpuro. Nge mēya n ko n sāa sanam mē Tōnun Bii u koo na. ⁴⁰ Sanam mēya tambu yiru ba ko n wāa gberō. Ba koo turo sua bu turo deri. ⁴¹ Tən kurōbu yiru ba ko n namō. Ba koo turo sua bu turo deri. ⁴² Yen sō, i n swaa mēeria domi i n yē tōō te bēen Yinni u koo tunuma. ⁴³ I de yeni yu bēē yeeri. Yenu yēro ù n yē wōkurun saa ye gbēnō u koo na, u koo dom se kpa u ku de u du win yenuō. ⁴⁴ Yen sō, bēen tii i n sōru sāa domi Tōnun Bii u koo nawa saa ye i n bwisika.

Yoo naanegii

ka naane sarirugii

(*I maa mēerio Luku 12:41-48)*

⁴⁵ Ma Yesu nēē, wara sāa yoo laakarigii wi u naane mō. Wiya wi

win yinni u win sōm kowo be ba tie nōmu sōndia, u ka bu nōri saa ye n weene. ⁴⁶ Doo nōrugiiwa sōm kowo wi, win yinni ù n deema u m̀d mē, sanam mē u koo wurama. ⁴⁷ Ka geema na bēē sōmō, yinni wi, u koo win dukia kpuro sōm kowo wi nōmu beria. ⁴⁸ Adama ù n sāa sōm kowo kam, ma u bwisikumō u m̀d, win yinni tēemō, ⁴⁹ ma u seemō u win sōm kowosibu soomō, ma u dimō u nōrumō ka tam nōrobu sannu, ⁵⁰ win yinni koo wurama dōma te u n nùn yīiyō ka saa ye u n yē. ⁵¹ Kpa u nùn bōri kpiri kpirika kpa u da u ka murafitiba nōni swāaru bōnu ko. Miya u koo wiru nōma sōndi u swī.

25

Wōndia wōkurun gari

¹ Yesu kpaam nēē, tōō te, t̀a n na, Gusunōn bandun gari yi ko n ka wōndia wōkurun garun gari weene be ba ben fitilanu sua ba yara ba kurō kpaon durō sennō da. ² Ben nōōbu ba laakari mō, nōōbu maa ba n laakari mō. ³ Nōōbu be ba n laakari mō ba ben fitilanu sua ba n gum kusenu kue. ⁴ Adama be ba laakari mō mi, ba fitilanu sua, ba maa gum kusenu kua. ⁵ Nge mē kurō kpaon durō tēemō, wōndia wōku te, ta dom yībirimō ta dweeyamō.

⁶ Wōkurun bōnu goo u gbāra u nēē, kurō kpaon durō wee, i yarima i wi sennō da. ⁷ Yera wōndia wōku te, ta seewa ta ten fitilanu sōnwa. ⁸ Be ba n laakari mō mi, ba beōnō sōōwa ba nēē, i sun gum kē domi bēen fitilanu gbiō. ⁹ Laakarigii be, ba wisa ba nēē, aawo domi n n koo bēē kpuro turi. I yande doo i bēegim dwe. ¹⁰ Saa ye ba dwem da ma kurō kpaon durō u tunuma. Be ba sōru sāa siba dua kurō kpaā yerō ka wi sannu ma ba gambo kenua. ¹¹ Yen biruwa wōndia be ba tie ba tunuma ba nōōguru sua ba nēē, yinni a sun kenio. ¹² Adama kurō kpaon durō nēē, ka geema na bēē sōmō, na n bēē yē.

13 Ma Yesu u nee, n n men na, i n swaa meera, domi i n tɔɔ te ka saa ye yɛ.

Yobu itan gari

(Imaa meerio Luku 19:11-27)

14 Yesu maa nee, win naarun gari yi ko n sɔɔwa nge durɔ goon gari wi u kɪ u wuu da. U win yobu soka u bu win dukia nɔmu sɔndia. 15 U turo gobi beke geen suba nɔɔbu wɛ, turo maa suba yiru, itase sube teeru. U bu wɛ wɛ nge me ben baawuren dam ne, ma u doona. 16 Yoo wi ba suba nɔɔbu wɛ mi, u yande seewa u ka gobi yi tenkuru kua, ma u maa nɔɔbu kpaa are wa. 17 Wi ba maa suba yiru wɛ u kua nge me, ma u maa yiru kpaa are wa. 18 Adama wi ba sube teeru wɛ mi, u da u wɔru gba u win yinni gobi yi sikua.

19 Sanam dɔɔ sanam wee, yoo ben yinni u wurama ma u ka ben baawure win gobi dooru kua. 20 Yoo wi ba suba nɔɔbu wɛ u na ka suba nɔɔbu kpaa u nee, yinni, gobi yin suba nɔɔbuwa a man wɛ. N wee, nɔɔbu kpaa ye na are di. 21 Win yinni nɔn sɔɔwa u nee, na nun siara, wune yoo geo ka naanegiiwa. A kua naanegii gaa piiminu sɔɔ, kon nun gaa bakanu nɔmu sɔndia. A na su yɛeri. 22 Wi ba maa suba yiru wɛ u na u nee, yinni, gobi yin suba yiruwa a man wɛ, n wee yiru kpaa ye na are di. 23 Win yinni nee, na nun siara wune yoo geo ka naanegiiwa. A kua naanegii gaa piiminu sɔɔ, kon nun gaa bakanu nɔmu sɔndia. A na su yɛeri. 24 Yen biru yoo wi ba sube teeru wɛ mi, u na u nee, yinni na yɛ ma wune tɔn sɛsɔgiiwa. Mi a n duure miya a ra gbe, mi a n maa yɛke, miya a ra gɛ. 25 Berum man mwa ma na da na wunen gobi berua temɔ. N wee wunenyam. 26 Win yinni nɔn sɔɔwa u nee, wune yoo kɔso ka yikuruwa. N n a yɛ ma na ra gbe mi na n duure? Kpa n gɛ mi na n yɛke? 27 N n men na, n daa weenewa a nen

gobi goo wɛ ka nim kɛru, sanam me na wuma kpa n nenyam wa ka are. 28 I nɔn sube tee te mwaario kpa i wɔkurugii wi wɛ. 29 Domi wi u mɔ, win nɔru sɔɔra ba koo nɔn sosia kpa u n mɔ n kpɔ, adama wi u kun mɔ, fiiko ye u mam mɔ ba koo nɔn ye mwaari. 30 Yoo kam wi maa, i nɔn kasa koowo tɔwɔ mi u koo wiru nɔma sɔndi yam wɔkuru sɔɔ u swi.

Siri dɔakibu

31 Ma Yesu nee, sanam me Tɔnun Bii u koo na ka win yiiko baka, ka wɔllun gɔradoba kpuro, u koo sina win sina gɔni yiikogian wɔllo. 32 Handunian bwesenu kpuro nu ko n menne win wuswaaɔ, kpa u tɔmbu wunana nge me yaa kparɔ ra yaanu ka bonu wunane. 33 U koo yaanu yi win nɔm geuɔ, bonu maa win nɔm dwarɔ. 34 Sanam meya sunɔ u koo be ba waa win nɔm geuɔ sɔ u nee, i na beɛ be nen Baaba u domaru kua, i bandu tubi dio te ba beɛ sɔɔru kua saa handunian toren di. 35 Domi gɔɔra man kua ma i man dɔanu wɛ na di. Nim nɔru ga man kua ma i man nim kɔ na nɔra. Na sɔa sɔɔ ma i man dam koosia. 36 Na waa tereru, ma i man biru wukiri. Na barɔ ma i man nɔɔri. Na waa pirisɔm sɔɔ ma i man beram da. 37 Saa ye sɔɔra gemgii be, ba koo nɔn wisi bu nee, Yinni, domma sa wa gɔɔra nun mɔ sere sa nun dɔanu wɛ, n kun me nim nɔru ga nun mɔ ma sa nun nim kɔ. 38 Domma sa nun sɔru mwa n kun me domma sa nun wa tereru ma sa nun biru wukiri. 39 Domma sa nun wa a barɔ, n kun me a waa pirisɔm dirɔ, ma sa nun beram da. 40 Sunɔ u koo bu wisi u nee, ka geema na beɛ sɔɔmɔ, men nɔ i bwɛɛbwɛɛ benin turo ye kua nena i kua.

41 Yen biru sunɔ u koo win nɔm dwarugibu sɔ u nee, i ti gawo nen bɔkun di, beɛ be Gusunɔ u bɔrusi. I doo dɔɔ wi u ku ra gbi sɔɔ wi ba sɔɔru kua Setam ka win gɔradoban sɔ. 42 Domi gɔɔra man kua, i n man dɔanu wɛ na di. Nim nɔru ga man

kua, i ñ man nim kã na nãra. ⁴³ Na sãa sãa, i ñ man dam koosie. Na wãa tereru, i ñ man biru wukiri. Na barã, na maa wãa pirisãm dirã, i ñ man nãari. ⁴⁴ Sanam meya be, ba koo maa nee, Yinni, domma sa nun wa gõra nun mð, ñ kun me nim nãru ga nun mð, ñ kun me a sãa sãa, ñ kun me a wãa tereru, ñ kun me a barã, ñ kun me a wãa pirisãm dirã, ma sa ñ nun somi. ⁴⁵ Sunã u koo bu wisi u nee, ka geema na bee sãomã, men nã i ñ bwẽebwẽe benin turo ye kue, nena i ñ ye kue. ⁴⁶ Ma Yesu u nee, beniwa ba koo da mi seeyasia bi bu ku ra kpe bu wãa, gemgibu maa, wãaru te ta ku ra kpe sãa.

26

Wirugiba wesianamã

bu ka Yesu go

(I maa meerio Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

¹ Ye Yesu u gari yi kpuro gerua u kpa, u win bwãabu sãowa u nee, ² i yẽ ma n tie sãa yiru bu ka Gã sararibun tão bakarun ko. Ba koo Tõnun Bii tãmbu nãmu sãndia bu nũn go dãa bunanaru wãllã.

³ Sanam meya yãku kowo tãnwerobu ka guro gurobu ba menna Kaifa yãku kowo tãnweron yenu yaaraã. ⁴ Ba não tia kua bu ka Yesu mwa goo u kun yẽ kpa bu nũn go. ⁵ Adama ba nee, n ñ mã tão bakarun sanam, kpa n ku raa ko gidi baka tãmbun suunu sãa.

Kurã goo turare yẽka

Yesun wirã

(I maa meerio Maaku 14:3-9, Yohanu 12:1-8)

⁶ Sanam me Yesu wãa Betaniã Simãon yenuã wi u raa bara disigiru mã, ⁷ kurã goo na win mi, u too buraru neni te ta turare gobi bekegia yiba. U too te wukia ma u turare ye yẽka Yesun wirã sanam me u dimã. ⁸ Ye bwãa be, ba wa me, ben nuki gbisa ba nee, mban sãna u yeni kam koosia. ⁹ Sa ko raa kpĩ su

turare ye dãra ka gobi beke kpa su sãarobu yen gobi bõnu kua.

¹⁰ Yesu gia ye ba gerumã, ma u bu bikia u nee, mban sãna i ka kurã wi wãki. Gãa geena u man kua. ¹¹ Dombã baadomawa sãaroba wãa ka bee, adama nena, na ñ ko na n wãa ka bee baadomma. ¹² U nen wasi turare ye wisi u ka nen sikubun sãaru ko. ¹³ Ka geema na bee sãomã, baama mi ba koo Labaari gea yeni kpara handunia sãa kpuro ba koo maa gere ye kurã wi kua ba n ka nũn yaaye.

Yudasi u kĩ u Yesu yãku kowo tãnwerobu nãmu sãndia

(I maa meerio Maaku 14:10-11, Luku 22:3-6)

¹⁴ Sanam meya bwãabu wãkura yiru yen turo wi ba mð Yudasi Isikariãtu, u da u yãku kowo tãnwerobu deema. ¹⁵ U bu bikia u nee, mba i ko i man kã na n bee Yesu nãmu sãndia.

Ma ba sii geesun gobi tena gara ba nũn wẽ. ¹⁶ Saa saa yen diya u swaa kasu u ka nũn bu nãmu sãndia.

Yesu u Gã sararibun

yaa dibu dimã ka win bwãabu

(I maa meerio Maaku 14:12-21, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

¹⁷ Pẽe ye ba ñ seeyatia doken tão bakarun tão gbiikiru Yesun bwãaba na win mi, ba bikia ba nee, mana a kĩ su nun Gã sararibun yaa dibun sãaru kua.

¹⁸ Yesu bu wisa u nee, i doo wuu sãa waane kasan mi, kpa i nũn sã na nee, nen saa ya tura, win miya kon Gã sararibun yaa dibu di ka nen bwãabu sannu.

¹⁹ Bwãa be, ba kua nge me Yesu bu sãowa ma ba Gã sararibun yaa dibu sãaru kua.

²⁰ Ye n kua yoka, Yesu ka win bwãabu wãkura yiru ye, ba menna bu ka di. ²¹ Nge me ba dimã Yesu nee, ka geema na bee sãomã been turo koo man dãme.

22 Bwāa ben nukura sankira ma ba nùn bikiamō tia tia ba m̀, asa n ñ ne Yinni.

23 Yesu u wisa u n̄e, ne ka wi sa gb̄e teerō s̄ramō, wiya wi u koo man d̄am̄e. 24 T̄onun Bii u koo gbi nge m̄e Gusun̄n gari yi win gari m̀, adama n̄ni sw̄aaruḡiwa wi u koo nùn d̄am̄e. N buram bo ba kun daa ȳero mara.

25 Yudasi wi u koo nùn d̄am̄e u n̄e, asa n ñ ne yinni.

Yesu nùn wisa u n̄e, wuna mi.

Yinnin d̄ia domaruginu

(I maa m̄erio Maaku 14:22-26, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

26 Sanam m̄e ba dimō, Yesu p̄e sua. Ye u Gusun̄n siara u kpa u ye murura u win bwāabu w̄e u n̄e, i m̄ō i di, yeniwa nen wasi.

27 Yen biru u tam n̄ra sua. Ye u Gusun̄n siara u kpa, u bu w̄e u n̄e, i n̄ruo b̄e k̄puro. 28 Domi yeniwa nen yem, m̀ s̄ō Gusun̄n u win n̄ō mw̄eru sire, m̄e mu yari t̄n dabirun s̄ bu ka torarun suuru wa. 29 Na b̄e s̄ōm̄ō, saa t̄n di na ñ maa tam meni n̄rum̄ō sere d̄oma te ne ka b̄e sa ko tam k̄pam n̄ nen Baaban bandu s̄ō.

30 Yen biru ba womusu kua ma ba yara ba da Olifin guuru w̄llo.

Yesu u n̄e, Pīe koo nùn siki

(I maa m̄erio Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

31 Yera Yesu u win bwāabu s̄ōwa u n̄e, gis̄n w̄ku te, b̄e k̄puro i ko tora nen s̄, domi ba yorua Gusun̄n gari s̄ō, “Kon yāa k̄paro go, kpa yānu nu yarina yam k̄puro.”

32 Adama n̄a n̄ seewa ḡarin di kon b̄e gb̄iia Galileō.

33 Pīe nùn s̄ōwa u n̄e, baa be k̄puro b̄a n̄ tora wun̄n s̄, n̄na kun toram̄ō pai.

34 Yesu nùn wisa u n̄e, ka geema na nun s̄ōm̄ō, gis̄n w̄ku te, goo d̄ō gu sere sw̄i kaa man siki n̄n ita.

35 Pīe nùn s̄ōwa u n̄e, baa s̄a n̄ ko gbi sannu na ñ nun sikim̄ō.

Bwāa be ba tie m̄ya ben tii ba gerua.

Yesu u kanaru m̀ Geseman̄e
(I maa m̄erio Maaku 14:32-42, Luku 22:39-46)

36 Yera Yesu ka win bwāabu ba tura yam mi ba m̀ Geseman̄e. Ma u bu s̄ōwa u n̄e, i sin̄o mini kpa n da n̄ kanaru ko ḡlo.

37 U Pīe ka Sebeden bibu yiru sua ba susi wuswaaō. Ma nuku sankiranu nùn deema, win wasi dw̄iia. 38 Yera u bu s̄ōwa u n̄e, nen nukura sankira sere n̄ ḡō gum girari. I ȳro mini i ka man dom se.

39 U ka bu tondina ma u kpuna u kibari u kanaru kua u n̄e, nen Baaba, ñ n̄ ko n̄ koorā, a de wahala ye, yu man doonari. Adama n̄ ñ m̄ō nge m̄e na k̄i ma n̄ kun m̄ō nge m̄e a k̄i.

40 Yen biru u wurama bwāabu ita yen mi, u deema ba do ma u Pīe s̄ōwa u n̄e, ñ n̄ man na, i kpana i ka man dom se baa k̄bi tia. 41 I n̄ dom sera kpa i n̄ kanaru m̀ kpa i ku ra du k̄kiribu s̄ō. T̄onun ḡru ga k̄i adama wasi yen dam bie.

42 U k̄pam ka bu tondina n̄n yiruse u kanaru kua u n̄e, nen Baaba, wahala yeni ȳa kun koo man doonari na kun ye wa, a de wun̄n k̄ru tu koorā.

43 U k̄pam wurama win bwāabun mi ma u deema ba do, domi ben n̄ni bunia. 44 Yesu u k̄pam bu deri u doona u kanaru kua n̄n itase ka gari tee yi. 45 Ma u k̄pam wurama win bwāabun mi u n̄e, i do ka t̄e i w̄ram̄ō? Saa ya turuku kooma ye ba koo T̄onun Bii t̄n k̄s̄obu n̄mu s̄ndia. 46 Wee wi u koo nùn d̄am̄e u sisi, i seewo su ka bu yinna.

Yesun mwaabu

(I maa m̄erio Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

47 Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasi ka tunuma, bwāabu w̄kura yiru yen turo. T̄n dabi dabira nùn sw̄i ba takobiba ka bokunu neni. Ȳku kowo t̄nwerobu ka guro guroba ba bu ḡra. 48 Yudasi wi u koo Yesu d̄am̄e u raa bu ȳireru s̄ōsi u n̄e, wi kon n̄n̄ n̄ bokasi,

wiya mi, i nùn mɔɔ. ⁴⁹ Mii mii u susi Yesun mi u nɛɛ, yinni a sɔɔ kpa n do?

Ma u nùn nɛnua u bɔkasi. ⁵⁰ Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, bɔrɔ, ye a kobu na a koowo.

Yera tɔn be, ba na ba Yesu sɛre ba mwa. ⁵¹ Yesun tɔmbun turo u win takobi woma, u ka yāku kowo tɔnweron yoon soo sɔra u bura. ⁵² Yera Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, a wunen takobi wesio yen kararɔ, domi baawure wi u takobi neni, takobiwa ya koo nùn go. ⁵³ A n̄ yɛ ma kon kpī n nɛn Baaba faaba kana kpa u yande man wɔllun gɔradoban wuunu gɔriama n kere wɔkura yiru? ⁵⁴ Adama n̄ n kua mɛ, amɔna Gusunɔn gari yi koo ka yibiara yi yi gerumɔ ma mɛya kon ka gbi.

⁵⁵ Ma Yesu u tɔn wɔru ge sɔɔwa u nɛɛ, n weenɛ i man mwaabu na ka takobiba ka bokunu nge swaa dio? Baadommawa na ra n sɔ ka bɛɛ sɔa yerɔ na n keu sɔɔsimɔ, i n̄ maa man mwaare. ⁵⁶ Adama ye kpuro ya koorawa kpa Gusunɔn sɔmɔbun gari yi ka koorɔ yi yi wāa Gusunɔn gari sɔɔ.

Yera win bwāabu kpuro ba nùn deri ba duki sua.

Ba Yesu sirimɔ Yuuban tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ

(I maa mɛriɔ Maaku 14:53-65, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Be ba Yesu mwa ba ka nùn da Kaifa yāku kowo tɔnweron mi, mi wooda yɛrobu ka guro guroba mɛnnɛ. ⁵⁸ Piɛɛ u Yesu swī dandankuru sere ka yāku kowo tɔnweron yenu yaaraɔ. U dua yenu yaaraɔ ma u sina ka yenu kɔsobu u ka wa nge mɛ gari yi, yi koo ka wiru goora.

⁵⁹ Yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobun mɛnnɔ kpuro ba seeda weesugia kasu bu Yesu mani bu wa bu ka nùn go. ⁶⁰ Adama ba n̄ wa, baa mɛ seedagii dabiru ta na ta weesu kua. Yen biru tɔmbu yiru gaba na. ⁶¹ Ba nɛɛ, durɔ wini gerua u nɛɛ, u

koo kpī u Gusunɔn sɔa yeru sura kpa u tu bani sɔɔ itan baa sɔɔ.

⁶² Yāku kowo tɔnweru u seewa u Yesu bikia u nɛɛ, a n̄ gɛɛ wisimɔ? Mban bwesera tɔn beni ba nun manimɔ.

⁶³ Adama Yesu u maari. Ma yāku kowo tɔnweru nùn sɔɔwa u nɛɛ, a bɔruo ka Gusunɔ Yinni wason yīsiru, a sun sɔɔwɔ n̄ n wunen na Gusunɔ u gɔsa, a sɔa win Bii.

⁶⁴ Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunen tii a gerua kɔ. Adama na bɛɛ sɔmɔ sɔɔ teeru i ko i Tɔnun Bii wa u sɔ Gusunɔ Yinni damgiin nɔm geuɔ. I ko maa nùn wa u wee guru wirun di.

⁶⁵ Yera yāku kowo tɔnweru u win tiin yaberu nɛnua u karana mɔrun sɔ ma u nɛɛ, u Gusunɔ gari kam gerusi, seedagii berɔ sa kparam mara. I nua tɛ gari kam ye u gerua. ⁶⁶ Amɔna i wa.

Ba nɛɛ, n weenɛwa bu nùn go.

⁶⁷ Yen biru ba nùn yāatam sie nɔniɔ, ma ba nùn nɔm kusa so, gaba nùn baari so. ⁶⁸ Ba nɛɛ, Kirisi a de Gusunɔ u nun sɔ, kpa a sun sɔ wi u nun so.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛriɔ Maaku 14:66-72, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Piɛɛ u sɔ yenu yaaraɔ. Wɔndia goo u nùn susi u nɛɛ, wunen tii a raa wāa ka Yesu Galilegii wi sannu.

⁷⁰ Adama u siki baawuren nɔni biru u nɛɛ na n̄ yɛ mba a gerumɔ.

⁷¹ Yen biru u seewa u da yenu yaaran kɔnnɔwɔ. Wɔndia goo kparam nùn wa ma u be ba wāa mi sɔɔwa u nɛɛ, durɔ wini u raa wāa ka Yesu Nasaretigii wi.

⁷² Ma Piɛɛ kparam siki ka bɔri u nɛɛ, na n̄ durɔ wi yɛ.

⁷³ Ye n tɛ fiiko be ba wāa mi, ba susi Piɛɛn bɔkuɔ ba nɛɛ, ka gem, a sɔawa ben turo, wunen gari geru gerusu nun terasia.

⁷⁴ Yera u bɔrua u sɔnna u nɛɛ, na n̄ durɔ wi yɛ.

Mii mii ma goo dɔɔ ga swī. ⁷⁵ Ma Piɛɛ u Yesun gari yi yaaya yi u raa

gerua u nee, goo dɔɔ gu sere swi kaa man siki non ita. U yara tɔwɔ u swi gem gem.

27

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛerio Maaku 15:1, Luku 23:1-2, Yohanu 18:28-32)

¹ Ye n kua buru buru yellu yaku kowo tanwerobu ka guro gurobu ba naɔ tia kua bu ka Yesu go. ² Ye ba nun bokua ba kpa ba ka nun da ba Pilati tem yero nomu beria.

Yudasin goɔ

(I maa mɛerio Gɔrobun Kookoosu 1:18-19)

³ Ye Yudasi wi u Yesu dome u wa ba Yesu taare we bu go, win nuki sankira ma u ka sii geesun gobi tena ye wura yaku kowo tanwerobu ka guro gurobun mi. ⁴ U nee, na durum kua ye na ka tan deero goɔ berie.

Ma ba nun wisa ba nee, besen baaye, wunen gariya.

⁵ Yudasi gobi yi yari saa yero ma u yara u da u tii soora doke.

⁶ Yaku kowo tanwerobu ba gobi yi dabura ba nee, n n weene su gobi yi kpɛe saa yerun gobi beru yero, domi tanun yem gobiya.

⁷ Ye ba wesiana ba kpa ba ka gobi yi tem dwa mamɔn mi, mi ba ko n da sɔbu sike. ⁸ Yen sɔna ba tem me sokumɔ tem yemgim sere ka gison giso. ⁹ Yera Gusunɔn sɔmɔ Yeremin gari yi kooro yi yi nee, "Ba sii geesun gobi tena ye sua, gobi yi Isireliba ba wesiana ba we win sɔ, ¹⁰ ba ka tem dwa mamɔn mi, nge me Yinni u man yiire."

Pilati u Yesu gari bikiamɔ

(I maa mɛerio Maaku 15:2-5, Luku 23:3-5, Yohanu 18:33-38)

¹¹ Yesu yɔ tem yero Pilatin wuswaaɔ ma tem yero wi, u nun bikia u nee, wuna Yuuban sunɔ?

Yesu nun wisa u nee, wunen tii a gerua ko.

¹² Yen biru sanam me yaku kowo tanwerobu ka guro gurobu ba nun

mem mani, u n gee wisa. ¹³ Yera Pilati nun bikia u nee, a n mem kpuro naɔmɔ me ba nun manimɔ?

¹⁴ Adama Yesu kun nun wisa baɔ non teeru sere biti baka tem yero wi mwa.

Ba Yesu taare we bu go

(I maa mɛerio Maaku 15:6-15, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

¹⁵ Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru baatere tem yero ra pirisom turo karewa wi tan wɔru ga ki. ¹⁶ N deema saa ye sɔɔ, pirisom yisirugii goo wa mi, wi ba sokumɔ Baraba. ¹⁷ Yen sɔna sanam me ba mɛne, Pilati u bu bikia u nee, wara i ki n bee kara, Baraba? Nge Yesu wi ba sokumɔ Kirisi.

¹⁸ Domi u ye saa saa ma nisinun sɔna ba nun Yesu nomu beria.

¹⁹ Ye Pilati sɔ win siri yero win kurɔ nun tonu goria u nee, a ku noma doke durɔ gemgii win gari sɔɔ domi wɔku te, na wahala wa dosu sɔɔ durɔ win sɔ.

²⁰ Yaku kowo tanwerobu ka guro gurobu ba tan wɔru sɔɔmɔ gu de bu Baraba kara kpa bu Yesu go. ²¹ Pilati u bu bikia u nee, be yiru ye sɔɔ, ben wara i ki n bee kara.

Ba nee, Baraba.

²² Ma Pilati nee, n n men na, mba kon ko ka Yesu wi ba mɔ Kirisi.

Be kpuro ba nee, a nun kpareo daa bunanarɔ.

²³ Pilati u nee, kɔsa yerà u kua.

Adama ba naɔguru sua wollɔ ba nee, a nun kpareo daa bunanarɔ.

²⁴ Ye Pilati wa ma ye u mɔ kpuro kama, wurenu sosimɔwa, yera u nim sɔka u nia tan wɔru gen wuswaaɔ u nee, durɔ gemgii win yem yaribu kun man wa, besen gariya.

²⁵ Ma tan be kpuro ba nee, win yem mu ko beɛ ka besen bibun somunu.

²⁶ Yera Pilati bu Baraba kara, ma u dera ba Yesu seni so. Yen biru u nun bu nomu sɔndia bu nun kpareo daa bunanarɔ.

Tabu kowoba Yesu

yaakoru m̀

(I maa m̄erio Maaku 15:16-20, Yohanu 19:2-3)

²⁷ Pilatin tabu kowobu ba ka Yesu da tem ȳeron siri yer̄o, ma tabu kowobu kpuro ba m̄enna mi. ²⁸ Ba ǹn win ȳanu potari ma ba ǹn gurumususu sw̄abu sebusia. ²⁹ Ma ba s̄aki tundu b̄okana ba ǹn dokea wir̄o, ma ba ǹn deka w̄e win n̄m geūo. Yen biru ba ǹn yiiramme ba yaakoru m̀ ba m̀, Yuuban sun̄o, f̄o baasira.

³⁰ Ba ǹn ȳaatam siriki ma ba deka w̄ena ba ka ǹn soom̄o wir̄o. ³¹ Ye ba ǹn yaakoru kua ba kpa, ba ǹn gurumususu te potari ba kpm̄ ǹn win ȳanu sebusia ma ba ka ǹn da bu d̄aa bunanaru kpare.

Ba Yesu kpare d̄aa bunanaru w̄allo

(I maa m̄erio Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

³² Ye ba yarīo ba ka Sirenin dur̄o goo yinna wi ba m̀ Sim̄o, ma ba ǹn Yesun d̄aa bunanaru s̄bi ka tilasi. ³³ Ye ba tura yam mi ba ra soku Ḡoogota, yen tubusiana aye te ta ka wii koko weene, ³⁴ miya ba Yesu tam w̄e u n̄o ka tim̄ me mu ra yem go. Ye u mu denda u n̄ wure u m̄we.

³⁵ Ba ǹn kpare d̄aa bunanaru s̄o, ma ba win ȳanu tete toosi ba b̄onu kūa. ³⁶ Ma ba sina ba ǹn k̄osu. ³⁷ Win wii w̄allo ba yora gaa bw̄e ye ya win taare gerum̄o ya nee, winiwa Yesu, Yuuban sun̄o. ³⁸ Ba maa gben̄obu yiru kpare d̄aa bunanan̄o Yesun b̄okūo, turo win n̄m geūo, turo maa n̄m d̄war̄o.

³⁹ Be ba sar̄o bera mi, ba ǹn wiru diirisim̄o ba w̄omm̄o. ⁴⁰ Ba m̀, wune wi kaa s̄aa yeru sura kpa a tu bani s̄o itan baa s̄o, a tii faaba koowo. A n̄ s̄aa Gusun̄on Biin na, a sarama d̄aa bunanarun di.

⁴¹ Nge meya ȳaku kowo t̄nwerobu ka wooda ȳerobu ka guro gurobu ba ǹn yaakoru m̀ ba nee, ⁴² u gabu faaba kua adama u kpana u tii faaba ko. Isireliban sun̄owa. U den sarama

d̄aa bunanarun di kpa su ǹn naane doke. ⁴³ U Gusun̄o naane s̄aa ma u nee, wiya Gusun̄on Bii. N n̄ men na, Gusun̄o u ǹn faaba koowo u n̄ n̄n k̄i.

⁴⁴ Meya maa gben̄o be ba kpare ka wi sannu, ben tii ba ǹn w̄omm̄o.

Yesun ḡo

(I maa m̄erio Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

⁴⁵ Ye n̄ kua s̄o wii w̄allo, yera yam t̄ra tem me s̄o kpuro sere n̄ ka tura yokan k̄oba ita. ⁴⁶ K̄oba itan saka Yesu u n̄ogiru sua u nee, Eli, Eli, lema sabatani. Yen tubusiana, Gusun̄o nen Yinni mba n̄ kua a ka man deri.

⁴⁷ T̄on be ba w̄aa mi, ye ben gaba nua me, ba nee, u Eli soku.

⁴⁸ Yande ben turo u duka da u sw̄ee duke dukesu sua u kp̄ee tam m̄omm̄am s̄o u beri dekāo u ka ǹn tii u n̄o. ⁴⁹ Adama be ba tie ba nee, a ȳro gina, su wa nge Eli u koo na u ǹn faaba ko.

⁵⁰ Yesu u kpm̄ n̄ogiru sua ma u n̄o mari.

⁵¹ Saa ye s̄ora, beku kare te ta w̄aa s̄aa yer̄o ta ḡera saa w̄allon di sere tem̄o. Tem mu ȳira ma kpenu besikira. ⁵² Sikin̄u wukiara, ma Gusun̄ogii dabinu be ba raa gu ba seewa. ⁵³ Ba yara sikan di Yesun seebun biru, ba dua Yerusalemu Gusun̄on wuūo, ba tii t̄on dabinu s̄osi.

⁵⁴ Tabu sinambu ka be ba w̄aa ka wi ba Yesu k̄osu, ba tem ȳiri bi wa ka kpuro ye ya koora, ma berum bakam bu mwa ba nee, ka geema Gusun̄on Biiwa. ⁵⁵ T̄on kur̄o dabinu nu ȳo mi, nu Yesu m̄era saa sarun di. Ba raa ǹn sw̄imawa saa Galilen di bu ka ǹn n̄ari. ⁵⁶ Be s̄o, Maari Madalagii ka Maari, Yak̄obu ka Yosefun mero, ka Sebeden bibun mero, ba w̄aa mi.

Yesun sikubu

(I maa m̄erio Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

⁵⁷ Ye n̄ kua yoka, dur̄o gobigii goo na, Arimategiwa, win yisira Yosefu, u maa s̄aa Yesun b̄o. ⁵⁸ U da Pilatin

mi, u nùn kana u nùn Yesun goru wē. Yera Pilati nùn tu yollaa kua, u dera ba nùn tu wē. ⁵⁹ Yosefu wi, u goo te sua u beku kpaaru tēkusi te ba wesa ka wēε damgii. ⁶⁰ U tu kpī win tiin sikirō te u dera ba nùn dākua kperō. Yen biru u kpee bakaru bimiama u ka siki ten nōō kōrua ma u doona. ⁶¹ Maari Madalagii ka Maari wiōnō ba sō siki ten bōkuō.

Sikirun kōsubu

⁶² Ye n kua sisiru, tōō wērarugiru, yāku kowo tōnwerobu ka Falisiba ba da Pilatin mi sannu. ⁶³ Ba nēε, yinni sa yaaye ye weesugii wi, u raa gerure sanam mē u wāa handunia sōō. U nēε, sōō itan biru u koo se gōrin di. ⁶⁴ Yen sō, a wooda wēεyō bu siki te kōsu sere sōō ita, kpa win bwāabu bu ku raa nē bu win goru gbēni, kpa bu tōmbu sō bu nēε, u seewa gōrin di. Wee dāaki sini su koo gbīkisu kpāaru kera.

⁶⁵ Pilati u bu sōōwa u nēε, i tabu kowōbu mō, i doo i tu kōsu nge mē i ko kpī.

⁶⁶ Ba doona ma ba yīreru kua siki ten nōōwō bu ka tubu goo ù n wukia. Ma ba tabu kowōbu yi, ba tu kōsu.

28

Yesun seebu gōrin di

(I maa mērio Maaku 16:1-10, Luku 24:1-12, Yohanu 20:1-10)

¹ Tōō wērarugirun biru, alusuma buu sōnu buru buru yellu, Maari Madalagii ka Maari wiōnō ba siki te tendem da. ² Suaru sōō tem yīiri bakabu seewa, ma Yinnin gōrado u sarama wōllun di u na u kpee te bāria u sinari. ³ Win wuswaa ballimō nge guru maakinu ma win yānu buriri nge suru. ⁴ Berum bakam mu kōso be mwa ba diira ma ba kua nge gonu. ⁵ Gōrado wi, u kurō be sōōwa u nēε, i ku berum ko bēε! Na yē ma Yesuwa i kasu, wi ba kpare dāa bunanarō. ⁶ U ñ wāa mini, u seewa nge mē u raa gerua. I na i wa mi u raa kpī, ⁷ kpa i da

fuuku fuuku i win bwāabu sō ma u seewa gōrin di. Wee, u bēε gbiiyō u dōō Galileō. Miya i ko nùn wa. Yera na bēε sōōbu na.

⁸ Ba gōsira kpaaka sikiru min di ka berum ka nuku doo bakabu, ba duki da bu bwāa be labaari ye sō. ⁹ Wee Yesu ka bu yinna ma u nēε, na bēε tōbura.

Ma ba na ba win naasu nēnuwa ba nùn sāwa.

¹⁰ Yera Yesu u bu sōōwa u nēε, i ku berum ko, i doo i negibu sō bu doo Galileō. Miya ba koo man wa.

Kōso ben gari

¹¹ Nge mē ba dōō, kōso ben gaba dua wuu sōō ba yāku kowo tōnwerobu sōōwa ye n koorā kpuro.

¹² Ma yāku kowo tōnwerō be, ba mēna ka guro gurobu ba wesiana ma ba tabu kowōbu gobi beke kā.

¹³ Ba bu sōōwa ba nēε, i geruo ma win bwāaba ba na wōkuru ba win goru gbēna sanam mē i do. ¹⁴ Tem yēro ù n gari yi nua sa yē mē sa ko nùn kua su ka bēε yara wahalan di.

¹⁵ Tabu kowo be, ba gobi yi mwa ma ba kua nge mē ba bu yiire. Yeya n dera Yuuba ba ra n gari yi gerumō sere ka gisō.

Yesu u win bwāabu tii sōōsi

(I maa mērio Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gōrobun Kookoosu 1:6-8)

¹⁶ Bwāabu wōkura tia ye, ya da Galileō guu ten mi, te Yesu raa bu yīreru kua. ¹⁷ Ye ba nùn wa, ba nùn sāwa. Adama ben gaba gōrusu yiru mō. ¹⁸ Yesu bu susi u nēε, wōllu ka tem yiiko kpurowa ba man wē. ¹⁹ Yen sō, i doo bwesenu kpuron mi, kpa i bu ko nēn bwāabu. I bu batemu koowo ka Baan yīsiru ka Biigiru ka Hunde Dēerogiru. ²⁰ Kpa i de ye na bēε sōōwa ba n ye kpuro mēm nōōwammē. N wee, ko na n ka bēε wāa baadomma sere ka handunian kpeerō.

LABAARI GEA NGE MĒ MAAKU U YORUA

Durō wi u tire te yorua, win yīsira Yohanu Maaku. U ñ sāa Yuu. U sāawa Baanabasin dusi.

Maaku u kī u tambu Yesun Labaari gea sō. U sōosi ma Yesu u bōsu u tambu gea kuamme, ma u be ba wāa Setam nōmuō bekiamō. Domi Gusunō u wāa ka wi. Maakun tire ten gari mero ya wāawa Maaku 10:45 sō. Ya nē, Tōnun Bii u nawa u ka gabu sā kpa u gbi u ka tōn dabinu yakia.

Tire ten kpunaa

1. Yesun Labaari gea, wiru 1:1-13.
2. Yesun sōmburun tore Galileo, wiru 1:14n di sere wiru 9:50.
3. Yesun daaru Yerusalemu gia, wiru 10.
4. Yesun wāaru Yerusalemuō, wiru 11n di sere wiru 13.
5. Yesun gōō ka win seebu gōrin di, wiru 14n di sere wiru 16.

Yohanu Batemu kowon waasu

(I maa mērio Mateu 3:1-12, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

¹ Yesu Kirisi, Gusunōn Biin Labaari gean torubu wee.

² Gusunōn sōmō Esai u yen gari yorua win tireru sō u nē, Gusunō u nē,

“N wee, na nēn sōmō gōriō wunen wuswaaō u wunen swaa sōmē.

³ Nēn sōmōn nōō ga gbāramō gbaburu sōō ga gerumō ga mō,

i Yinnin swaa sōnwō, kpa i n ye nōō nerasiamō yu dēnda.”

⁴ Nge mēya, Yohanu Batemu kowo u na gbaburu sōō. U kparamō u mō, bu gōru gōsio ben toranun di kpa u bu batemu ko kpa Gusunō u bu ben toranu suuru kua.

⁵ Tambu kpuro ba ra n daamō win mi saa Yudean tem di ka maa Yerusalemu maron di. Ba ben toranu tuuba mō, ma ba derimō

u bu batemu mō daa te ba mō Yuudēniō.

⁶ Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u gōna sēke win pōraō. Twee ka tim bausa u ra di.

⁷ Ma u waasu mō u gerumō u mō, goo u sisi nēn biruō wi u man yiiko kere. Nē na kun mam tura n yiira n yēron baranun wēē kusia. ⁸ Nē na bēē batemu mō ka nim, adama yēro wi, u koo bēē batemu kowa ka Hunde Dēero.

Yesun batemu ka win kōkiribu

(I maa mērio Mateu 3:13-4:11, Luku 3:21-22, 4:1-13)

⁹ Yen biru Yesu u na Nasaretin di ye ya wāa Galilen temō, ma Yohanu nūn batemu kua daa te ba mō Yuudēniō. ¹⁰ Sanam mē u yariō nim di, yera u wa wōlla wukiara, ma u Hunde Dēero wa nge kparuko u saram wee win wōllo. ¹¹ Ma u nōō gagu nua wōllun di ga nē, wuna nēn Bii kīnasi wī sōō nēn gōru dobu kpuro wāa.

¹² Saa ye sōōra Hunde Dēero u Yesu sure gbaburu sōō. ¹³ Ma u wāa mi sōō weeru, Setam nūn kōkirimō. Wi ka gbeku ye sanna ba wāa mi, ma wōllun garadoba ba na ba nūn nōōri.

Yesu u susure kowobu nne soka

(I maa mērio Mateu 4:12-22, Luku 4:14-15, 5:1-11)

¹⁴ Ye ba Yohanu mwa ba pirisām doke ba kpa, yera Yesu u da Galilen temō u Gusunōn Labaari gea kparamō. ¹⁵ U nē, saa ya tura, Gusunō u sisi u bandu swīi. I gōru gōsio bēen toranun di kpa i Labaari gea ye naane doke.

¹⁶ Sanam mē Yesu u sīimō Galilen daa burerun goorō, u Simōō wa ka win wōnō Andere. Ba ben yāakororu kpēemō daa bure te sōō, domi swēē gowoba ba sāa. ¹⁷ Yesu u bu sōōwa u nē, i man swīima, kon de i n da tambu kasu bu man swīi.

¹⁸ Yande ba ben yāakoronun baa deri, ma ba nūn swīi.

¹⁹ Ye u susi wuswaaō fiiko, u Yakōbu wa ka win wōnō Yohanu be ba sāa Sebeden bibu. Ba wāa goo

nimkuu sɔɔ ba yāakoronu kərũmɔ.
20 Mii mii u bu soka, ma ba nùn swīi.
Ba ben tundo Sebede deri ka sɔm
kowobu sannu goo nimkuu sɔɔ.

*Durɔ wi wɛrɛku gagu ga wāasi
(I maa mɛerio Luku 4:31-37)*

21 Ma ba da Kapenamɔ. Ye n
kua tɔɔ wɛrarugiru, ma Yesu u dua
mɛnnɔ yerɔ, u bu Gusunɔn garin
keu sɔɔsim wəri. 22 Biti bu mwa win
keu sɔɔsi bin sɔ. U bu sɔɔsimɔwa ka
yiiko, n n̄ mɔ nge mɛ wooda yɛroba
ra sɔɔsi.

23 N deema saa ye sɔɔ,
wɛrɛkunugii goo u wāa ben mɛnnɔ
yee te sɔɔ. U gbāra u nɛɛ, 24 mba
sa mɔɔsinɛ bɛsɛ ka wunɛ, Yesu
Nasaretigii. A nawa a ka sun kam
koosia? Na yɛ wi a sāa. Wunɛ
Gusunɔn tɔn Dɛerowa.

25 Yesu u wɛrɛku ge gerusi u nɛɛ,
a mario, kpa a yari durɔ win min di.

26 Yera wɛrɛku ge, ga durɔ wi sura
nge giri kpakpanugii, ma ga kuuki
kua ga ka yara win min di. 27 Biti
tɔn be kpuro mwa gem gem sere
ba sɔɔnamɔ ba mɔ, mban bwesera
yeni. Gari tukiya u sɔɔsimɔ ka
yiiko. Baa ka wɛrɛkunɔ u nu
wooda wɛɛmɔ, ma nu nùn mɛm
nɔɔwammɛ.

28 Ma win baaru yande kparara
Galilen tem kpuro sɔɔ.

*Yesu u tɔn dabinu bekia
(I maa mɛerio Mateu 8:14-17,
Luku 4:38-41)*

29 Ye Yesu yara mɛnnɔ yerun di,
wi ka Yakɔbu ka Yohanu ba da
Simɔɔ ka Anderen yenuɔ. 30 N
deema, Simɔɔn kurɔn mero u wasi
sundu barɔ u kpī. Ye ba yande tura
mi, ba win gari Yesu sɔɔwa. 31 Ma
u da win mi, u nùn nɔmu nɛnuu u
ka nùn seesia. Yande wasi sun te, ta
nùn doonari, ma u bu nɔɔrim wəri.

32 Ye n kua yoka, sanam mɛ sɔɔ
dua, tɔmba ka barɔbu kpuro ka
wɛrɛkunugibu na win mi. 33 Ma
wuugibu kpuro ba mɛnna dii tɛn
mi u wāan kɔnnɔwɔ. 34 U dabiru
bɛkia saa ben bara bwese bwesekan
di, ma u maa wɛrɛku dabinu gira.

Adama u n̄ deri wɛrɛku ni, nu gari
gere domi nu nùn yɛ.

*Yesu u bɔsu Galilen temɔ
(I maa mɛerio Luku 4:42-44)*

35 Yen sisiru buru buru yellu,
sanam mɛ yam kun dɛeram kpa,
Yesu u seewa u yara. U doona
mi n dɛsire, u kanaru mɔ. 36 Ma
Simɔɔ ka win kpaasibu ba nùn kasu.
37 Sanam mɛ ba nùn wa ba nùn
sɔɔwa ba nɛɛ, tɔmbu kpuro wɔɔ ba
nun kasu.

38 U bu sɔɔwa u nɛɛ, n weenɛ su da
wusu gasu sɔɔ si su ka sun sikerenɛ,
kpa n maa waasu ko mi, domi yen
sɔna na na.

39 Ma u bɔsu Galilen tem kpuro
sɔɔ u waasu mɔ ben mɛnnɔ yenɔ, u
maa wɛrɛkunu giramɔ.

*Yesu u wi u bara disigiru barɔ
bekia
(I maa mɛerio Mateu 8:1-4, Luku
5:12-16)*

40 N wee, goo u na Yesu mi, wi u
bara disigiru mɔ u yiira u nùn faaba
kana. U nɛɛ, à n wura kaa kpī a man
bekia kpa n dɛera.

41 Yera wɔnɔwɔnda Yesu mwa, ma
u win nɔmu dɛmia u nùn baba u nɛɛ,
na wura, a bɛkuro kpa a dɛera.

42 Yande bara disigii te, ta
nùn yɔsu, ma u bɛkura u dɛera.
43-44 Sanam mɛya Yesu u nùn sɔɔwa
ka dam u nɛɛ, a ku goo gɛɛ sɔ. Adama
a doo a tii yāku kowo tusia, kpa a
yākuru ko te Mɔwisi raa bɛɛ yiire, a
ka baawure seeda sɔɔsi ma a bɛkura
a dɛera. Ma u dera u doona.

45 Adama durɔ wi, u doona ma u
da u gari yi kparam wəri batuma
sɔɔ ye n kooru wi sɔɔ. U gari yi
saarimɔ sere Yesu kun kpīa u wuu
due, adama u yɔra wuun biruɔ mi n
dɛsire. Ma tɔmba naamɔ win mi saa
baaman di.

2

*Yesu u durɔ goo bekia win wasin
bee tia gu*

*(I maa mɛerio Mateu 9:1-8, Luku
5:17-26)*

¹ Sɔɔ mɛerun biru, Yesu u wura Kapenamɔ. Tɔmba nua ma u wɔa yɛnuɔ. ² Ma tɔn wɔru ga menna sere ayeru maa sari baa kɔnnɔwɔ. Ma u bu Labaari gean gari nɔɔsiamɔ. ³ Ba ka nɔn durɔ goo naawa win wasin bee tia gu. Tɔmbu nnɛwa ba nɔn sɔɔwa. ⁴ Adama tɔn wɔru gen sɔ ba kpana bu Yesu susi. Yen sɔna ba diru mi u wɔan wɔlɔ yaba win deederu. Ye ba yaba ba kpa, ma ba ka wɛɛ beku bɔɔ te sarasia tɛ sɔɔ durɔ wi, u kpɪ. ⁵ Ye Yesu u durɔ ben naanɛ dokebu wa bi ba mɔ wi sɔɔ, u barɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, bii durɔbu, a wunen durum suuru wa.

⁶ Wooda yɛrobu gabu ba sɔ mi, ma ba tii bikiamɔ gɔruɔ ba mɔ, ⁷ mban sɔna durɔ wi, u gari gerumɔ mɛsum. U Gusunɔ wɔmmɔwa. Wara koo kpɪ u durum suuru ko Gusunɔ turo baasi. ⁸ Mii mii Yesu u gja ye ba bwisikumɔ. Ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i gari yinin bweseru bwisikumɔ bɛɛn gɔruɔ. ⁹ Yerà ya sɛsɔ bo, bu ka barɔ wi sɔ u win durum suuru wa, n kun mɛ bu nɔn sɔ u seewo u win kpin yeru kure, kpa u sɪ. ¹⁰ Adama na kɪ i n yɛ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ handunia ye sɔɔ u ka durum suuru ko.

Yera u barɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, ¹¹ na nun sɔɔmɔ, a seewo a wunen kpin yeru kure, kpa a we yɛnuɔ.

¹² Nge mɛ tɔmbu kpuro ba nɔn mɛera swee, durɔ wi, u seewa u win kpin yeru sua, u n yariɔ. Biti baka tɔn be mwa gem gem, ma ba Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛmɔ. Ba gerumɔ ba mɔ, ba n yenin bweseru waare.

Yesu u Lefti soka

(I maa mɛerio Mateu 9:9-13, Luku 5:27-32)

¹³ Yera Yesu u kpm wura daa burerun goorɔ. Tɔmbu kpuro ba naamɔ win mi, ma u bu Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ. ¹⁴ Sanam mɛ u sarɔ u Lefi wa, Alufen bii, u sɔ gberɛ yerɔ. U nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a man swɪyiɔ.

Lefi seewa ma u nɔn swɪi.

¹⁵ N deema sanam mɛ Yesu u dimɔ Lefin yɛnuɔ, gberɛ mwaɔbu ka kɔsan kowobu dabira sɔ ka wi, ka win bwɔabu sannu, domi ba dabi be ba nɔn swɪi. ¹⁶ Ye Falisiban wooda yɛrobu ba Yesu wa u dimɔ ka gberɛ mwaɔbu ka kɔsan kowobu sannu, ba win bwɔabu bikia ba nɛɛ, mban sɔna u ka gberɛ mwaɔbu ka kɔsan kowobu dimɔ sannu.

¹⁷ Ye Yesu u ye nua, u wooda yɛro be sɔɔwa u nɛɛ, be ba bwɔa do ba n timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ. Na n nɛ n ka gemgibu soku. Na nawa n ka torobu soku.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛerio Mateu 9:14-17, Luku 5:33-39)

¹⁸ Ye Johanun bwɔabu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, tɔmba na ba Yesu bikia ba nɛɛ, mban sɔna Johanun bwɔabu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, ma wigiba kun bɔkua.

¹⁹ Yesu u bu bikia u nɛɛ, kurɔ kpaon durɔn bɔrɔba ba koo kpɪ bu nɔɔ bɔke sanam mɛ sɔɔ kurɔ kpaon durɔ wɔa ka be? Aawo, baa n n saa yeren na, u n wɔa ka be, ba n kpɛ bu nɔɔ bɔke. ²⁰ Adama saa sisi yɛ sɔɔ ba koo bu kurɔ kpaon durɔ suari, sanam mɛya ba koo nɔɔ bɔke.

²¹ Ba ku ra yabe tɔkɔru kɔre ka kɪa kpa si ba n nim doke. Bɔ n kua mɛ, kɪa kpa si, su koo gawana kpa su yabe tɔkɔrugisu gja kpa gɛerabu sosi. ²² Ba ku ra maa tam kpm wisi gɔnan bɔɔnu sɔɔ ni nu diira. Bɔ n kua mɛ, tam kpm mɛ, mu koo de bɔɔnu nu kura, kpa mu yari kpa bɔɔ ni ka tam mɛ, n kam ko kpuro. Adama ba ra tam kpm wisiwa gɔnan bɔɔ kpaanu sɔɔ.

Tɔɔ wɛrarugirun gari

(I maa mɛerio Mateu 12:1-8, Luku 6:1-5)

²³ Tɔɔ wɛrarugiru garu sɔɔ, n deema Yesu ka win bwɔabu ba sɪimɔ swaa sɔɔ alikama gbaarun bɔkua. Nge mɛ ba sɪimɔ, win bwɔabu ba alikama wɔkamɔ. ²⁴ Yera Falisiba ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, u mɛerio, mban

sōna win bwāaba mò ye wooda ya yina bu ko tō wērarugiru sō.

²⁵ Ma Yesu u bu bikia u nεε, i ñ garire ye Dafidi u kua sanam me gōra bu mò wi ka win bwāabu, ma ba ñ gāanu mō ni ba koo di? ²⁶ U dua Gusunōn dirō Abiataa, yāku kowo tōnweron waati, ma u pēε di ye ba Gusunō yīye, ye n ñ weenε goo u di ma n kun mō yāku kowobu tōna. Adama Dafidi u ye di, u maa win bwāabu wē.

²⁷ Ma Yesu bu sōwa u nεε, Gusunō u tō wērarugiru wunawa tōnun arufaanin sō. U ñ tōnu taka kue tō wērarugirun sō. ²⁸ I de i n yē ma Tōnun Biiwa u tō wērarugiru kua.

3

Durō win nām teu ga gu

(I maa mērio Mateu 12:9-14, Luku 6:6-11)

¹ Ma Yesu u kram dua menno yerō. Durō goo wāa mi, win nām teu ga gu. ² Tōmba Yesu mēera bu wa ù n koo durō wi bekia tō wērarugiru sō, kpa bu ka wa bu nùn durum mani. ³ Ma u durō wi sōwa win nōmu ga gu mi, u nεε, a seewo a yōra suunu sō.

⁴ Ma u tōn be bikia u nεε, mba n weenε bu tōmbu kua tō wērarugiru sō. Gea? Nge kōsa. N weenε bu tōnu faaba ko? Nge bu nùn go.

Adama ba maari. ⁵ Yesu u bu mēera ka mōru u ka sikerena, ma win nukura sankira ben woo bōbunun sō. Yera u durō wi sōwa u nεε, a wunen nōmu demio.

U ge demia ma ga wura nge me ga raa sāa. ⁶ Yen sōna Falisiba ba yara ma ba yande mēna ka Herodun tōmbu, ba wesiana nge me ba koo ko bu ka Yesu go.

Tōn wōru guna ya na Yesun mi

⁷ Yesu ka win bwāabu ba tii gawa ba da Galilen daa bureru gia, ma tōn wōru guna nùn swīi. Tōn be, ba nawa Galilen di ka maa Yudean tem di, ⁸ ka Yerusalemun di, ka Idumen

tem di, ka Yuudenin gurun di, ka Tiri ka Sidonin baru kpaanun di. Tōn wōru guna ye, ya na Yesun mi yēn sō ba ye u mò kpuron labaaari nua. ⁹ Tōn wōru guna yen kpāarun saabu Yesu u win bwāabu sōwa u nεε, bu nùn goo nimkuu sōru kuo, kpa tōn be, bu ku nùn baasi. ¹⁰ Yesu u raa tōn dabinu bekia, yen sōna be ba barō ba bōrikiānamō bu wa bu ka nùn baba. ¹¹ Werekunu nùn nùn wa nu ra nùn kpunēwa kpa nu n kuuki mò nu n gerumō, wuna Gusunōn Bii. ¹² Adama Yesu u ra nu gerusi gem gem nu ku ka gere wi u sāa.

Yesu u bwāabu wākura yiru gōsa
(I maa mērio Mateu 10:1-4, Luku 6:12-16)

¹³ Yen biru Yesu u da guuru wōlō, ma u tōmbu gabu soka be u kī. Ma ba da win mi. ¹⁴ Yera u ben wākura yiru gōsa, [u bu yīsiru kō gōrobū], be ba ko n ka nùn wāa, kpa u bu gōri bu Labaaari gea kpara, ¹⁵ kpa u bu dam wē bu ka werekunu gira. ¹⁶ Tōnu wākura yiru ye u gōsa wee, Simō wi u yīsiru kō Pieε, ¹⁷ ka Yakōbu ka win wōnō Yohanu, Sebeden bibu be u yīsiru kō Buanεge, yen tubusiana guru kukirinugibu, ¹⁸ ka Andere, ka Filipu, ka Baatelemi, ka Mateu, ka Tomaa, ka Yakōbu Alufen bii, ka Tade, ka Simō wi u win tem gari kī, ¹⁹ ka sere Yudasi Isikariōtu wi u tōmbu Yesu nōmu sōndia.

Yesun tōmbu ba kī

bu ka nùn doona

²⁰ Ma ba wura yenuō. Tōn wōru ga wure ga mēna sere Yesu ka win bwāabu ba fεε bia bu di. ²¹ Sanam me win dusiba ye nua, ba da bu ka nùn doona min di, domi ba gerumō u wiirawa.

Yesu u ka tii yinamō

(I maa mērio Mateu 12:22-32, Luku 11:14-23, 12:10)

²² Ma wooda yēro be ba wee saa Yerusalemun di ba gerumō ba mò, Beseburu u nùn wāasiwa. Werekunu sunō wiya u nùn dam wē u ka werekunu gira.

²³ Yen sōna Yesu u tōmbu soka ma u bu bikia ka mōndu u nēē, amōna Setam ya koo kpī yu yen tii gira. ²⁴ Bandun tōmbu bā n tabu mō ben suunu sōō, ban te, ta n kpē tu tē. ²⁵ Yēnu gēn tōmba maa sankinamō, ga n kpē gu tē. ²⁶ Setam yā n maa ka yen tii tabu mō, yen dam mū n bōnu kua, ya n kpē yu tē, yen dam mu koo nōru ko.

²⁷ Goo kun kpē u du damgiin yēnuō u ka win yānu gura u kun gina damgii wi bōkue u sere win yānu gura.

²⁸ Ka geema, na bēē sōōmō, toraru ka gari kam kpuro ye tōmba gerumō, ba koo bu ye suuru kua. ²⁹ Adama baawure wi u Hunde Dēero gari kam gerusimō, u n suuru wasi. Win torara ko n maa nūn wāasiwa ka baadommaō.

³⁰ Yesu u yeni geruawa yēn sō gaba nēē wērekuwa ga nūn wāasi.

Berā ba sāa Yesun wōnōbu

ka win mero

(I maa mēerio Mateu 12:46-50, Luku 8:19-21)

³¹ Sanam mēya win wōnōbu ka win mero ba tunuma. Ba yōra tōōwō, ba goo gōra u nūn sokuma. ³² Tōn wōru ga sō ga nūn sikerene, ma goo u nūn sōōwa u nēē, wee, wunen mero ka wunen wōnōbu ba yō tōōwō ba nun soku.

³³ Ma u nēē, wara sāa nen mero. Berā ba sāa nen wōnōbu.

³⁴ Ma u be ba nūn suunu bure mēera u ka sikerena, ma u nēē, nen mero ka nen wōnōbu wee. ³⁵ Baawure wi u Gusunōn kīru mō, wiya nen wōnō, ka nen sesu, ka nen mero.

4

Dīa bwese yēkon gari

(I maa mēerio Mateu 13:1-9, Luku 8:4-8)

¹ Yesu u kpam Gusunōn garin keu sōōsim wōri daa burerun goorō. Tōn wōru guna ya mēna ya nūn sikerena, yen sōna u bu deri goorō u goo dua ge ga wāa nim sōō, ma u sina. ² Ma u bu gāa dabinu

sōōsim wōri ka mōnnu. Win sōōsibu sōō u gerua u nēē, ³ i swaa dakio. Durō goo u yara u ka dīa bweseru yēka. ⁴ Sanam mē u yēkamō, sukum wōruma swaa sōō. Gunōsu na su di. ⁵ Sukum gam maa wōri kpee saara wōllō mi tem kun duku. Ma mu kpia yande yēn sō tem kun duku. ⁶ Adama ye sōō u bōbia mu dōō mwaara ma mu gbera yēn sō mu n gbini mō. ⁷ Sukum gam maa kpam wōri sāki sōō. Sāki kpia fuuku ma yi yina mu kpēa. Mu n mara. ⁸ Adama sukum gam maa wōruma tem gem sōō. Mu kpia ma mu kpēa ma mu mara sukum ten tenibu, sukum wata wata, sukum wunōm wunōm.

⁹ Ma u nēē, wi u swaa mō u ka nō, u nōōwō.

Mōnnun asansi

(I maa mēerio Mateu 13:10-17, Luku 8:9-10)

¹⁰ Sanam mē Yesu u tia wi turo, be ba nūn swīi ka bwāabu wākura yiru ye sannu, ba nūn mōnnun asansi bikia. ¹¹ U bu sōōwa u nēē, bēeya Gusunō u win bandun asiri sōōsi, adama be ba tie ba gari kpuro nōōmō ka mōnnu, ¹² kpa “Bu ka mēeri ba kun wa. Bā n maa nua, kpa n ku bu yeeri, kpa bu ku raa ka gōru gōsie, Gusunō u sere bu suuru kua.”

Mōn ten tubusianu

(I maa mēerio Mateu 13:18-23, Luku 8:11-15)

¹³ Ma u bu sōōwa u nēē, mōn teni ta n bēē yeeri? N n mēn na, amōna ni nu tie kpuro nu koo ka bēē yeeri. ¹⁴ Durō wi, Gusunōn gariya u yēkamō. ¹⁵ Tōn be ba ka swaa baaru weene mi ba gari yi yēka, beya bā n gari yi nua Setam da nē u yi wuna ben gōrun di. ¹⁶ Mēya maa be ba ka kpee saaran tem weene, beya bā n gari yi nua mii mii ba ra yi mwe ka nuku dobu. ¹⁷ Adama ba ku ra n gbini mō ben tii sōō, ba ku ra yōre n ka tē. Sanam mē wahala ka nōni swāara tunuma gari yin sō, yande kpa bu biru wura. ¹⁸ Gaba maa sāa

be ba ka tem sākunugum weene. Beya ba ra gari yi nɔ ¹⁹ adama ba ra n wurure ka ben handunian wāaru kpa dukian kīra n bu taki dii. Ba gāa dabinun kɔde mɔ. Ye kpurowa ya ra gari yi tɛsi kpa yi kpana yi binu ma. ²⁰ Be ba maa ka tem gem weene, beya ba ra gari yi nɔ kpa bu yi mwa kpa bu binu ma, gabu tena, gabu wata, gabu wunɔbu (100).

Fitilan mɔndu

(I maa mɛerio Luku 8:16-18)

²¹ Yera Yesu u bu bikia u nɛɛ, ba ra fitila ge ga sɔre kaaru wukiri? Ba ra gu doke kpinun kɔkɔrɔ? Ba ku ra gu sɔndi dabu wɔllɔ? ²² Gāanu sari ni nu berua ma nu n koo tera, asirin gāanu maa sari ni nu n koo sɔsira. ²³ Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔwɔ.

²⁴ U maa bu sɔwa u nɛɛ, i laakari koo wo ye i nɔmɔ. Sakaku ge i ka yīrumɔ, geya ba koo ka bɛɛ yīrua, kpa bu bɛɛ sosia. ²⁵ Domi wi u mɔ, wiya ba koo sosia. Adama wi u kun gāanu mɔ, piiko ye u mam mɔ ba koo nɔn ye wɔrari.

Dīa bwese te ba yɛkan gari

²⁶ Ma Yesu u nɛɛ, Gusunɔn banda sāawa nge durɔ goo wi u bweseru yɛka gberɔ. ²⁷ U kpunamɔ wɔkuru, u seemɔ bururu. Saa ye kpurowa bwese te, ta kpiimɔ ta kpɛamɔ. U n yɛ amɔna n koo sinamɔ. ²⁸ Tema mu ka mɛn tii tu kpiisiamɔ, gbiikaa kpīi nɔnu, yen biru kerī, dākuru kpa tu bɛm doke. ²⁹ Sanam mɛ bɛm mu ye, kpa bu gɛ ka kɔmbɔ domi gɛɛbun sanam mu tura.

Mutaadin biman gari

(I maa mɛerio Mateu 13:31-32, 34, Luku 13:18-19)

³⁰ Yesu u kpa m wure u nɛɛ, mba sa ko ka Gusunɔn bandu weesina. Ka mɔn terɔ sa ko tu tubusia. ³¹ Ta ka mutaadin bima weene. Bɔ n ye duurumɔ gberɔ, handunian gāa bweseru kpuro sɔɔ yeya ya piiburu bo. ³² Adama bɔ n ye duura bɔ n kpa ya ra kpɛye ye ko dāru, kpa yu kāsī bɛkɛ ko sere gunɔsu su sokunu ko yin kukɔsɔ.

³³ Yesu u tɔn be Labaari gean gari sɔwa ka mɔn dabinu nge nini, nge mɛn saka ba koo kpī bu nɔ. ³⁴ U n ka bu gari diri kue ma n kun mɔ ka mɔndu, adama u n tia ka win bwāabu tɔna, u ra bu kpuro tubusiewa.

Yesu u nim kurenu marisia

(I maa mɛerio Mateu 8:23-27, Luku 8:22-25)

³⁵ Tɔɔ ten yoka, u win bwāabu sɔwa u nɛɛ, i de su tɔbura guru giɔ.

³⁶ Ba tɔn wɔru deri, ma ba dua goo ge sɔɔ, mi u sɔ, ba tɔburɔ sannu. Ma goosu gasu bu swīi. ³⁷ Suaru sɔɔ woo bɔkɔ ga na ka dam ma nim kurenu wisi goo sɔɔ sere ga kī gu yande nim yibu. ³⁸ Adama Yesu u dɔ goo sɔɔ biruɔ u leferi wiru kpīiri. Bwāa be, ba nɔn yamia ba nɛɛ, yinni n n nɔn gam sāa ye sa kam kobu dɔɔ?

³⁹ Yera u yanda ma u woo gerusi ka dam ma u nim kurenu sɔwa u nɛɛ, n tura mɛ, i mario sɛɛ.

Woo ga mari ma yande nim kurenu kpa. ⁴⁰ Yera u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i nanda nge mɛ. Amɔna i n ka man naane sāa.

⁴¹ Ben yaro sua ma ba bikianamɔ, tɔnu weren bwesera wini wi baa woo ka nim kurenu nu mɛm nɔwammɛ.

5

Yesu u werɛkunugii bekie

(I maa mɛerio Mateu 8:28-34, Luku 8:26-39)

¹ Ba tura daa bure ten guru giɔ Gadaran temɔ. ²⁻³ Ye Yesu u yande sara goon di yera durɔ werɛkunugii goo u ka nɔn yinna, u wee sika gian di. Sika sɔra u ra n wāa. Ba ku ra kpī bu nɔn bɔke, baa ka yɔni. ⁴ Domi nɔn dabira ba raq win nɔma sunnu doke, ma ba win kōri bɔkua ka yɔni adama u ra yɔni kasuku kpa u sun ni bɔku. Goo maa sari wi u dam mɔ u ka nɔn dwiiasia. ⁵ Saa baayere wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ, u ra n wāawa sikan suunu sɔɔ ka guunu wɔllɔ u n

kuuki m̀ m̀ kpa u n tii muririm̀ ka kpenu.

⁶ Ye u Yesu wa sarun di u duka da u kpuna win wuswaa. ⁷ Ma u gb̄ara u n̄e, mba n sun m̄enne Yesu, W̄arukoon Bii. Na nun suuru kanam̄ ka Gusun̄n ȳisiru, a ku man toori.

⁸ U yeni gerua ȳen s̄s̄ Yesu u raa n̄e, w̄er̄eku ge, gu yario.

⁹ Ma Yesu n̄n bikia u n̄e, am̄na wun̄en ȳisiru.

U wisa u n̄e, n̄en ȳisira N̄r̄abu domi sa dabi.

¹⁰ Ma u Yesu suuru kana u n̄e, u ku nu tem m̄e yara.

¹¹ N deema kurus̄ wuu bakaru gara w̄a ta dim̄ guur̄. ¹² Ma w̄er̄eku ni, nu Yesu kana u de nu da kurus̄ nin mi, nu du ni s̄s̄.

¹³ Ma Yesu u dera nu da. Ma w̄er̄eku ni, nu dur̄ wi doonari nu dua kurus̄ ni s̄s̄. Ma kurus̄ wuu te, ta duki sure saa guuru w̄allun di daa bure te s̄s̄. Kurus̄ nin geera tura nge n̄r̄abun suba yiru (2.000) ma ta n̄im diira.

¹⁴ Be ba kurus̄ ni kpare ba duki sua, ba yen labaari kparam̄ wuu mar̄o ka baru kpaan̄. T̄amba da bu wa ye n kora. ¹⁵ Ba na Yesun mi, ma ba dur̄ wi wa wi u raa w̄er̄eku dabinu m̄ mi sere ba nu sokum̄ N̄r̄abu. Win laakari ya wurama, u s̄s̄ u ȳanu doke. Sanam m̄eya be kpuro ba nanda. ¹⁶ Be ba wa ye n dur̄ w̄er̄ekunugii wi ka maa kurus̄ ni deema, beya ba t̄n be n̄osia ye n kora. ¹⁷ Ma t̄n be, ba Yesu kana u doona ben tem di.

¹⁸ Sanam m̄e Yesu u dum̄ goo s̄s̄, wi w̄er̄ekunu raa w̄asi mi, u n̄n ayeru kana u ka n̄n da sannu.

¹⁹ Adama Yesu n̄n yinari. Ma u n̄n s̄s̄wa u n̄e, u doo ȳenū wigibun mi kpa u bu n̄osia ye Yinni n̄n kua kpuro ka nge m̄e u n̄n w̄n̄w̄andu kua.

²⁰ Dur̄ wi, u doona ma u kparam̄ tem m̄e ba ra soku Wusu w̄okuru s̄s̄ ḡa baka ni Yesu n̄n kua. Ma n t̄mbu kpuro maamaaki s̄a.

Yarusin bii ka kur̄ wi u Yesun yaberu baban gari

(I maa m̄erio Mateu 9:18-26, Luku 8:40-56)

²¹ Ye Yesu u kpam ḡosirama guru ge u raa w̄a, t̄n w̄oru guna maa m̄enna win mi daa burerun goor̄.

²² Dur̄ goo wi ba ra soku Yarusi, m̄enn̄o yerun wirugii, u na mi. Ye u Yesu wa u kpuna win wuswaa.

²³ Ma u n̄n kana gem gem u na u win bii w̄andia n̄ma s̄andi wi u wasikiram̄, kpa u b̄ekura u n̄ w̄a.

²⁴ Yesu ka n̄n da. Ma t̄n w̄oru guna n̄n sw̄i, ya n̄n baasi.

²⁵ N deema, t̄n ben suunu s̄s̄ kur̄ goo w̄a mi, wi u ȳem w̄ibu bar̄ saa w̄ō w̄okura yirun di.

²⁶ Tim̄gii dabiru be ba n̄n n̄ari ba n̄n n̄ani s̄s̄wa gem gem, ma ya win ye u m̄ kpuro di ma n̄ san̄ kue adama n̄ ḡoḡom m̄wa n̄ d̄o.

²⁷ Ye u Yesun baaru nua u t̄n w̄oru ge bukiana u n̄n susi birū, ma u win yaberu baba.

²⁸ Domi u gerua win ḡor̄u u n̄e, baa win yaberu, wi, ù n baba u koo b̄ekura.

²⁹ Yera win ȳem w̄i bi, bu ȳra migum migum, ma u gia win wasi s̄s̄ ma u b̄ekurawa.

³⁰ Ma Yesu tuba mii mii ma win dam mu s̄mburu kua. Ma u s̄ira t̄n w̄orun suunu s̄s̄ u n̄e, wara n̄en yaberu baba.

³¹ Win bw̄aba n̄n wisa ba n̄e, a t̄n w̄oru m̄erio ge ga nun m̄ansi. Miya a maa bikiam̄ wara nun baba?

³² U m̄era u ka sikerena u ka wa wi u ye kua. ³³ Ma kur̄ wi, u diirim̄ ka nandabu, ma u na u kpuna win wuswaa ȳen s̄s̄ u ȳe ye n kora wi s̄s̄.

Ma u n̄n win garin dee dee s̄s̄wa. ³⁴ Ma Yesu n̄n s̄s̄wa u n̄e, bii kur̄bu, wun̄en naane dokebu nun b̄ekia. A doo ka alafia, kpa a n bw̄a do.

³⁵ Sanam m̄e Yesu u gari yi gerum̄ gaba na saa Yarusi wirugii win ȳenun di, ma ba wirugii wi s̄s̄wa ma win bii u sariru kua. Mban s̄na u maa yinni baasim̄.

³⁶ Adama Yesu u n̄ ben gari swaa sue, ma u menn̄o yerun wirugii wi s̄ōwa u n̄e, a ku berum ko, a gesi naane dokeo.

³⁷ U n̄ dere goo u n̄n ȳsiri ma n̄ kun m̄o Piεε ka Yak̄obu ka Yak̄obun w̄on̄o Yohanu. ³⁸ Ye ba tura menn̄o yerun wirugii win ȳenūo, Yesu u t̄on dabiru wa ba wure bakanu m̄o, ba sum̄o ba kuuki m̄o. ³⁹ Sanam m̄e u dua dir̄o u bu bikia u n̄e, mban s̄ōna i sum̄o, i wure m̄e. W̄ōndia wi, u n̄ gu u d̄ōwa.

⁴⁰ Ma ba n̄n yaakorū m̄o. Adama ye u be kpuro yara u kpa, u dera w̄ōndia win tundo ka win m̄ero ka be ba w̄āa ka wi sannu ba dua ka wi, mi w̄ōndia wi, u kp̄i. ⁴¹ U w̄ōndia win n̄omu n̄enua, ma u n̄n s̄ōwa u n̄e, talita kum. Yen tubusiana, w̄ōndia wune, na nun s̄ōm̄o, a seewo.

⁴² Ma yande w̄ōndia wi, u seewa u s̄im̄o, domi w̄ōo w̄okura yirugiiwa. Biti bu m̄wa sere n̄ banda. ⁴³ Yesu u bu s̄ōwa u sire u n̄e, bu ku raa de goo u n̄o. Ma u n̄e, bu w̄ōndia wi d̄ianu w̄ēȳo u di.

6

Nasaretigiba kun Yesu wure

(I maa m̄erio Mateu 13:53-58, Luku 4:16-30)

¹ Yesu u doona min di u da win tiin wuūo, ma win bw̄āaba ka n̄n da. ² Ye n̄ kua t̄ōo w̄ērarugiru u Gusun̄on garin keu s̄ōsim w̄eri menn̄o yero. T̄on dabi te ta n̄n swaa daki, biti bu m̄wa. Ma ba m̄o, man diya u yenin bweseru waama. Bwisi yir̄an bwesera ba n̄n k̄a. Am̄ona u ka s̄om dangii ninin bweseru m̄o. ³ N n̄ d̄āa d̄ako wi mini? Maarin bii? Yak̄obu ka Yoṣefu ka Yudu ka Sim̄ōban m̄ōo? N n̄ b̄eṣe ka win sesuba sa w̄āa mini sannu?

Yeniban s̄ōna ba n̄ n̄n naane doke. ⁴ Ma Yesu u bu s̄ōwa u n̄e, gam sari mi Gusun̄on s̄om̄o ku ra n̄ b̄eεε m̄o ma n̄ kun m̄o win tiin tem̄o ka win t̄ambun suunu s̄ōo ka win ȳenūo.

⁵ Yesu u n̄ kp̄ia u s̄om dangiru garu kue mi, ma n̄ kun m̄o ye u

bar̄obu gabu n̄oma s̄ōndi u ka bu bekia. ⁶ Ma u biti kua gem gem ben naane doke sarirun s̄o.

Yesu u bw̄āabu w̄okura yiru gora yiru yiru

(I maa m̄erio Mateu 10:5-15, Luku 9:1-6)

Yen biru Yesu u baru kpaanu daam̄o, u Gusun̄on garin keu s̄ōsim̄o. ⁷ Ma u w̄okura yiru ye soka u bu ḡorim̄o yiru yiru. U bu dam k̄a w̄erekunun w̄oll̄o, ⁸ ma u bu yiire bu ku ḡaanu kusenu ko sanum s̄o ma n̄ kun m̄o deki. Bu ku d̄ianu sua, n̄ kun m̄e b̄ōōru, n̄ kun m̄e gobi yansur̄oru s̄ōo. ⁹ U n̄e bu salubata dokeo adama bu ku yaberu yiruse sua.

¹⁰ Ma u bu s̄ōwa u n̄e, i n̄ wuu gagu dua, i koowo yenu teun s̄abu sere i ka wuu ge yari. ¹¹ B̄a kun b̄eε dam koosie gam, ma ba kun b̄eεn gari swaa daki, i n̄ doon̄o i b̄eεn naasun tua bu kp̄areo. Yeniwa n̄ ko n̄ s̄āa seeda ye ya bu taare w̄ēem̄o.

¹² Yera bw̄āa be, ba doona, ba waasu m̄o ba gerum̄o t̄ambu bu ben ḡōrusu ḡosio toranun di. ¹³ Ma ba w̄ereku dabinu giram̄o, ba maa bar̄o dabinu gum t̄arem̄o ba bu bekiam̄o.

Yohanu Bat̄emu kowon ḡōo

(I maa m̄erio Mateu 14:1-12, Luku 9:7-9)

¹⁴ N wee, sun̄o Herodu u nua ye ḡoro be, ba kua, domi Yesun ȳisira yara. Ma ba n̄e, Yohanu Bat̄emu kowowa seewa ḡorin di. Yen s̄ōna u dam m̄o u ka maamaaki m̄o.

¹⁵ Gaba n̄e, Eliwa.

Ma gaba maa n̄e, u s̄āawa Gusun̄on s̄om̄o nge win s̄om̄o yerukobu.

¹⁶ Adama ye Herodu u ye nua, u n̄e, Yohanuwa win wiru u dera ba bura, wiya u seewa ḡorin di.

¹⁷⁻¹⁹ N deema Herodu wi, u raa win w̄on̄o Filipun kur̄o Herodia sua kur̄o, ma Yohanu u n̄n s̄ōwa ma n̄ n̄ ka n̄n weene u win w̄on̄on kur̄o yenu doke. Yen s̄ōna Herodia u Yohanun m̄aru n̄eni, u k̄i u n̄n go

ma u kpāna. Adama Herodu u dera ba Yohanu mwa ba pirišəm doke u ka Herodian gōru yemiasia. ²⁰ Domi Herodu u Yohanun beere yē. U yē ma Yohanu sāa tən geo wìn wāaru ta deere, ma u nùn berua u ku wahala wa. U ra kā u Yohanun gari swaa daki baa me gari yi u ra nō, yi ra win laakari seeye.

²¹ Dōma te Herodu u dim bakam kua u ka win maru tōru yaaya, u tənwerobu ka tabu wirugibu ka Galilen gobigibu soka. Dōma teya sanam Herodia naawa. ²² Ye win bii tən kurō yaabu dua u yawa, n Herodu ka win sōbu dore. Ma Herodu u wōndia wi sōwa u nee, a man bikio ye a kī, kon nun ye kē. ²³ Yen biru u gerua ka bōri u nee, ye a bikia kpuro kon nun kē, baa n n nen tem bōnun na.

²⁴ Ma wōndia wi, u yara u da u win mero bikia mba n weene u sunō bikia.

Ma mero u nùn sōwa u nee, u Yohanu Batemu kowon wiru bikio.

²⁵ Yande wōndia wi, u wura ka sendaru sunōn mi, ma u nùn sōwa u nee, na kī a man Yohanu Batemu kowon wiru kē tēn tē perenti sō.

²⁶ Baa me sunō win nukura sankira gem gem, ka me, win bōri ka win sōbun sō, u n kī u nùn yinari.

²⁷ Ma u win kiruku turo gōra ka wooda u ka Yohanu Batemu kowon wiru na. Ma kiruku u da u Yohanun wiru bura pirišəm dirō, ²⁸ ma u ka wii te na perenti sō u wōndia wi wē, ma wōndia maa sua u win mero wē. ²⁹ Ye Yohanun bwāaba gari yi nua, ba da ba win goru sua ba sikua.

Yesu u tumbu nōrōbun

suba nōōbu diisia

(I maa meerio Mateu 14:13-21, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

³⁰ Gōro be, ba wurama Yesun mi, ma ba nùn saaria kpuro ye ba kua, ka yèn keu ba sōōsi. ³¹ Ma tən dabira naamō ben mi ta wemō sere wi ka win bwāaba fēe bia bu di. Yen sōna u bu sōwa u nee, i na su tii kara su da gbaburu gia i wēra fiko.

³² Ma ba goo nimkuu dua ba doona gbaburu gia, wi ka win bwāabu. ³³ Adama tən dabira wa ba doonō, ma ba bu tuba. Yen sōna tōmba gbia ba duki da wusu kpuron di mi Yesu ka win bwāaba dō.

³⁴ Ye Yesu u yara goon di u tən wōru guna wa, ma u yen wōnwōndu wa yèn sō ba sāa nge yāanu ni nu kun kparo mō. Ma u bu gāa dabinu keu sōōsim wōri. ³⁵ Ye sōō yāara win bwāaba nùn susi ba nee, yam mi gbabura, sōō wee maa yāara. ³⁶ A de tən be, bu da baru kpaanō ka wuu si su wāa turuku bu dwe ye ba koo di.

³⁷ Adama u bu sōōwa u nee, i bu dīanu wēeyō beēn tii.

Ba nùn bikia ba nee, a kī su sōō goobun (200) sōmburun gobi sua su da su ka pēe dwe kpa su bu wē bu di?

³⁸ Ma Yesu u bu bikia u nee, pēe nyewa i mō. I doo i wa.

Ye ba wa ba nee, pēe nōōbuwa ka maa swēe yiru.

³⁹ Ma u win bwāabu yiire bu tən be sinasia wuu wuuka yaka bekusu sō. ⁴⁰ Ma ba sina wuu wuuka gam wunōbu (100), gam weeraakuru.

⁴¹ Yera Yesu u pēe nōōbu ye sua ka swēe yiru ye, ma u win nōni sua wōllō u Gusunō siara. Ma u pēe ye murura u win bwāabu wēemō bu tən be yabua. U maa swēe yi bōnu kua tōmbu kpuro bu ka wa.

⁴² Ma be kpuro ba di ba deba. ⁴³ Ma win bwāaba pēe ka swēen sukum gura ye tōmba di n tiara ma n yiba birenu wōkura yiru sō. ⁴⁴ Be ba pēe ye di sō, tən durōbun geera tura nōrōbun suba nōōbu (5.000).

Yesu u sīmō nim wōllō

(I maa meerio Mateu 14:22-33, Yohanu 6:15-21)

⁴⁵ Ye ba kpa yande, Yesu u win bwāabu sōōwa bu goo nimkuu duo bu nùn gbiiya guru giō Besaida gia kpa win tii u n tən be yarinasiāmō. ⁴⁶ Ye u tən be nōō kana u kpa, u doona guurun bera gia u ka kanaru ko. ⁴⁷ Sanam me yam tīra bwāa be, ba wāa goo nimkuu sōō daa burerun

suunuɔ, ma Yesu tia wi turo guruɔ. ⁴⁸ U wa ma ben seɛɛra kun maa nim muramɔ yɛn sɔ woo damguu ga ka bu yinnamɔ. Sanam mɛ yam saram dɔɔ, ma u bu turuku kooma u sɔimɔ nim wɔllɔ u kɔi u bu gbiiri. ⁴⁹ Adama ye ba nɔn wa u sɔimɔ nim wɔllɔ ba tamaa siiniwa, ma ba nɔɔguru sua, ⁵⁰ domi be kpuro ba nɔn waamɔ ma ba nanda. Ma yande Yesu ka bu gari kua u nɛɛ, nɛna, i de beɛn laakarɔ yu wurama, i ku nanda.

⁵¹ Ma u dua ben goɔ sɔɔ ma woo ga mari. Yera biti bu mwa n banda, ⁵² domi pɛɛ yen sɔm maamaakigira kun bu yeeri ben laakarɔ sarirun sɔ.

Yesu u barɔbu bekiã Genesaretin temɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 14:34-36)

⁵³ Sanam mɛ ba tɔbura ba kpa, ba tura Genesaretin temɔ, ma ba gooru girari. ⁵⁴ Ye ba yara goon di, migum migum tɔmba Yesu tuba. ⁵⁵ Yera tem mɛn tɔmbu kpuro ba duki daamɔ ma ba ka ben barɔbu naamɔ baama kpuron di Yesun mi, mi ba gesi nua u wãa. ⁵⁶ Yam kpuro mi Yesu u da, baru kpaanɔ ka wuu marosɔ ka gberu kpaaneba sɔɔ ba ra ka barɔbu nɛwa ben yaaraɔ kpa bu nɔn kana u de bu gesi win yaberun swaa bua baba. Be ba maa ye baba kpuro ba bekura.

7

Sikadoban deema

(I maa mɛɛrio Mateu 15:1-9)

¹ N wee, Falisiba ka wooda yɛrobu gabu be ba na Yerusalemun di, ba mɛnna Yesun mi. ² Ba wa win bwãabu gabu ba dimɔ ka nɔm gbeba, ba n̄ niɛ.

³ N deema Falisiba ka maa Yuuba be ba tie ba ben sikadoban deema swãi. Bã kun niɛ wasa wasa ba ku ra gãanu di. ⁴ Mɛya maa, bã n yara ba wurama tɔwɔn di, bã kun wobura ba ku ra di. Gãa dabina ba ra maa ko ni nu sãa ben deema nge nɔrin teabu, ka wekenu, ka maa gbɛa ye ba kua ka sii gandu.

⁵ Yen sɔna Falisiba ka wooda yɛrobu ba Yesu bikia ba nɛɛ, mban sɔna wunen bwãaba ku ra sikadoban deema swãi. Mban sɔna ba ra di ka nɔm gbeba.

⁶ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, Esai u raa Gusunɔn gari gerua sãa sãa beɛ murafitiban sɔ sanam mɛ u yorua, “Gusunɔ u nɛɛ, bwese teni ta man beɛɛɛ wɛɛmɔ ka nɔɔ.

Adama ten gɔru ga ka man toma.

⁷ Kama ta man sãamɔ.

Domi tɔmbun woodawa ya kua ben sɔɔsiru.”

⁸ Ma Yesu u nɛɛ, i Gusunɔn wooda derimo, ma i tɔmbun komanu swãi.

⁹ U maa bu sɔɔwa u nɛɛ, anna a bwisi wa, ma i Gusunɔn wooda yina ma i beɛn deema swãi. ¹⁰ Domi Mawisi u gerua u nɛɛ, “A wunen tundo ka wunen mero beɛɛɛ wɛɛyɔ.” Ma u kpam nɛɛ, “Wi u win tundo n̄ kun mɛ win mero kɔsa gerusi, ba koo yɛro gowa.” ¹¹ Adama beɛ i gerumɔ ma goɔ ù n win tundo n̄ kun mɛ win mero sɔɔwa u nɛɛ, win dukia ye u koo kpɔi u ka nɔn somi, koobaniwa, yen tubusiana ya kua Gusunɔgia, ¹² n̄ n̄ maa weene yɛro wi, u win tundo n̄ kun mɛ win mero somi. ¹³ Nge mɛya i Gusunɔn gari tɛɛsimɔ ma i beɛn deema swãi ye ba beɛ deria. I maa gãa dabinu ganu m̄ ni nu ka ye weene.

Ye ya tɔnu m̄ disigii

(I maa mɛɛrio Mateu 15:10-20)

¹⁴ Ma Yesu u kpam tɔn wɔru soka win mi, ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i man swaa dakio beɛ kpuro i nɔ. ¹⁵ Gãa tɔɔkinu sari ni nu dumɔ tɔnu sɔɔ ni nu koo kpɔi nu nɔn ko disigii. Adama gãa ni nu yarimɔ tɔnu sɔɔn di, niya nu nɔn m̄ disigii. [¹⁶ Goo ù n swaa m̄ u ka nɔ, u nɔwɔ.]

¹⁷ Sanam mɛ u tɔn wɔru guna ye deri u dua yenɔɔ, win bwãaba nɔn man ten tubusianu bikia. ¹⁸ U bu sɔɔwa u nɛɛ, beɛn tii i maa sãa bwisi sarirugibu? I n̄ tuba ma gãa tɔɔkinu ni nu dumɔ tɔnu sɔɔ nu n̄ kpɛ nu nɔn ko disigii? ¹⁹ Domi dɔanu kun

dumə win gōru səə ma n kun mə win nukurə, kpa nu kam ko.

Nge meya Yesu u bu sōasimə ma dīanu kpurowa nu deere.

²⁰⁻²¹ Ma u nee, gāa ni nu yarimə tənun gōrun di niya nu nūn mə disigi. Niya bwisiku kōsunu ka kōə mənabu tantanaru səə ka gbena ka tən goobu (200) ²² ka sakararu ka kəde ka nuku kōsuru ka taki ka kom beɛteke ka nōnu ka tən sankubu ka tii suabu ka atafiiru. ²³ Gāa kōsu ni kpuro nu yariməwa tōnu sōən di ma nu yēro mə disigi.

*Kurə səə goo u Yesu naane doke
(I maa mērio Mateu 15:21-28)*

²⁴ Ma Yesu u swaa wəri u doona Tirin tem gia. U dua yenu gagu səə, u n̄ kī goo u n̄ yē adama u n̄ kpīa u kuke. ²⁵ Ma kurə goo win bii tən kurə sāa werekunugii, u nua ba Yesun gari mə, ma u na u kpuna win wuswaa. ²⁶ Kurə wi, u sāawa Gereki wi ba mara Fenisio, Sirin tem səə. U Yesu kanamə u nūn win biin wereku gira. ²⁷ Adama Yesu nūn sōwa u nee, n weene bu gina bibu dīanu wē, domi n̄ n̄ wā bu bibun dīanu sua bu bōnu kōwa.

²⁸ Ma u Yesu wisa u nee, meya Yinni, adama baa bōə binu nu ra bibun dīa buri dōbiri tabulun kəkərə.

²⁹ Yesu u nūn sōwa u nee, wisi bin s̄, a wio. Wereku ge, ga wunen bii doonari.

³⁰ Ye u tura yenuə u deema bii wi, u kpī kpīn yerə, wereku ge, ga nūn doonari.

Yesu u durə soso goo bekia

³¹ Yen biru Yesu u gasirama Tirin tem di u dəə Galilen daa bureru gia. Nge me u dəə u Sidonin tem ka tem me ba mə Wusu wəkuru bukiana.

³² Yera gaba ka soso goo na win mi, wi u ku ra kpī u gari ko sāa sāa. Ma ba Yesu kana u nūn noma sōndi u bekia. ³³ U ka nūn da bee tia mi n̄ ka tən wəru toma, ma u win niki binu doke soso win swasu səə. Ma u yāatam sia u ka win yara baba.

³⁴ Ma Yesu u nōni sua wəllə, u wom

mwe, ma u nee, Efata, yen tubusiana swasu su wukiaro.

³⁵ Mii mii ma durə win swasu wukiara, win yara denda, ma u gari kobu wəri dee dee. ³⁶ Yesu bu yire bu ku raa goo s̄ adama nge me u bu sōmə kpeetim sari, meya ba maa gerumə kpeetim sari. ³⁷ Ma biti baka bu mwa n banda ma ba gerumə ba mə, ye u mə kpuro gāa burana. U mam derimə sosoba gari nōmə. Be ba ku ra raa maa gere, ba gerumə.

8

Yesu u tumbu nərəbun

*suba nne diisia
(I maa mērio Mateu 15:32-39)*

¹ Sanam dəə sanam wee, tən wəru guna ya kparam menna win mi. N deema ba n̄ mə ye ba koo di. Yera Yesu u win bwāabu soka u nee, ² tən wəru gen wənwənda man mə domi yen s̄ə ita wee m̄n di ba ka man wāa. Ba n̄ maa gāanu mə ni ba koo di. ³ Nā n̄ maa nee bu wio, ba kun gāanu di ba koo wəruku swaa səə, domi m̄n di ben gaba na, n toma.

⁴ Ma win bwāaba nūn bikia ba nee, mana sa ko pēe wa gbabu teni səə ye ya koo tən beni debia.

⁵ Yesu bu bikia u nee, pēe nyewa i mə.

Ma ba nee, nōəba yiru.

⁶ Yera u tən wəru ge sōwa gu sinə temə. Ma u pēe nōəba yiru ye sua, u Gusunə siara, ma u ye murura u win bwāabu wē bu tən be yabua. Ma ba ye tən wəru ge bōnu kua. ⁷ Ba maa swēe piiminu ganu mə. Ma Yesu u Gusunə siara nin s̄ə, ma u win bwāabu sōwa bu maa ni tən be yabuo. ⁸ Ba di ba deba. Ma bwāaba sukum me n̄ tie gura ma n̄ yiba birenu nōəba yiru səə.

⁹ Tən ben geera tura nge nərəbun suba nne (4.000). Yen biru Yesu u bu yarinasia. ¹⁰ Mii mii wi ka win bwāabu ba goo nimkuu dua ba da tem gam gia me ba ra soku Damanuta.

*Falisiba ba yīreru bikiamō**(I maa mēerio Mateu 16:1-4)*

11 Miya Falisi gaba na Yesun mi, ma ba ka nūn sikirinō wōri. Ba nūn bikia u bu sōsi ka yīreru ma win dam weewa wōllun di. Ba gerua mē bu ka win laakari mēeri. 12 Yera u wom mwē ma u bu bikia u nēē, mban sōna tēn tōn beni ba yīreru bikiamō. Ka geema, na bēē sōmō, yīreru garu sari te ba koo bu sōsi.

13 Ma u bu deri, u kram goo nimkuu dua u ka tōbura guru giō.

*Falisiban pēē seeyatia ka Herodugia**(I maa mēerio Mateu 16:5-12)*

14 Bwāa be, ba duari bu pēē kusenu ko. Tia tōnawa ba mō goo nimkuu sō. 15 Yesu bu yiire u nēē, i bēēn tii laakari koowo kpa i n Falisiban pēē seeyatia geri ka maa Herodugia.

16 Ma ba gerunamō ben tii tiine sō ba nēē, yēn sō ba n pēē mō yen sōna u gerua mē.

17 Yesu u tuba ye ba gerunamō ma u nēē, mban sōna i gerumō i nēē, yēn sō i n pēē mō yen sōna. I n gie? N n bēē yeeri gina? Bēē swaa taoba rō? 18 I n nōni mō rō? I ku ra yam wa? I n swasu mō? I ku ra gari nō? I n yaaye 19 dōma te na pēē nōabu murura tōmbu nōrōbun suba nōabun (5.000) sō? Birenu nye sōra i gure ye ba di n tia.

Ba nūn wisa ba nēē, wōkura yiru.

20 Yesu u kram bu bikia u nēē, ye na pēē nōaba yiru murura tōmbu nōrōbun suba nēn (4.000) sō, birenu nye sōra i gure ye ba di n tia.

Ba nēē, nōaba yiru.

21 Ma u nēē, n n bēē yeeri ka tē?

Yesu u wōko bekie Besaidā

22 Sanam mē ba tura wuu ge ba ra soku Besaidā, tōmbu gaba ka wōko goo na Yesun mi ma ba nūn kana u nūn baba. 23 U wōko win nōma nēnuā u ka da wuun biruō. Yēn biru u yātam sie win nōniō ma u yi nōma sōndi u nēē, a gāanu waamō?

24 Durō wi, u nōni wukia u nēē, na tōmbu waamō. Ba ka dānu weene ba sīimō.

25 Ma Yesu kram win nōma sōndi wōko win nōni wōllō. Ye u yāatem nōni girari, u bēkura ma u kpuro waamō sāa sāa. 26 Yesu nūn sōwa u wio, u ku maa wura wuu nukurō.

Piēē nēē Yesu u sāawa wi Gusunō u gōsa

(I maa mēerio Mateu 16:13-20, Luku 9:18-21)

27 Sanam meya Yesu u doona ka win bwāabu Sesareō, Filipin tem gia. Ma swaa sō u win bwāabu bikia u nēē, na nēē ya? Wara tōmba gerumō na sāa.

28 Ba nēē, gaba gerumō Yohanu Batemu kowowa, gaba maa gerumō Eliwa, ma gaba kram gerumō a sāawa Gusunōn sōmōbun turo. 29 Ma u bu bikia u nēē, to, bēē maa ni, amōna bēēn tii i gerumō.

Piēē nūn wisa u nēē, a sāawa Kirisi wi.

30 Yera Yesu u bu gerusi u nēē, bu ku raa ye goo sō.

Yesu u win gōō ka win seebun gari mō

(I maa mēerio Mateu 16:21-28, Luku 9:22-27)

31 Ma u bwāa be sōabu wōri u nēē, Tōnun Bii u n koo ko u kun nōni swāa bakaru wa kpa gurobu ka yāku kowo tōnwerobu ka wooda yērobu bu nūn yina kpa bu nūn go, adama u koo se gōrin di sō itase.

32 U gari yi geruawa kpasasa. Yera Piēē ka nūn da bōkuō ma u nūn gerusibu wōri. 33 Adama Yesu sīira u win bwāabu mēera ma u Piēē gerusi u nēē, a desiro nēn birun di Setam, domi wunen bwisikunu kun sāa Gusunōginu, nu sāawa tōnuginu.

34 Yēn biru Yesu u tōn wōru soka ka win bwāabu sannu, ma u nēē, goo u n kī u nēn yira swī nge bōō, u win gōru kīru derio kpa u win tiin dāa bunanaru sua kpa u man swī. 35 Domi baawure wi u kī u win wāaru di ka win gōru kīru, u koo

tu bia. Adama baawure wi u win wāaru yina nen sō ka nen Labaari gean sō, wiya u koo tu wa ka gem. ³⁶ Arufaani yerà tōnu u mā, baa ù n handunian gāanu kpuro wa, ma u win wāaru bia. ³⁷ Mba tōnu u koo ka win wāaru kāsina. ³⁸ N n men na, baawure wi u nen sekuru mō ka maa nen gari tēn tōn kōsobun suunu sō, be ba ñ ka Gusunō turo yō, Tōnun Bii u koo win sekuru ko ù n wurama win Baaban yiiko sō ka Gusunōn gōrado deerobu sannu.

9

¹ U kpam bu sōwa u nē, ka geema na bē sōmō gabu be ba yō mini, ba koo wa Gusunō u bandu swī ka ten yiiko bu sere gbi.

Yesun wasi gōsia

(I maa mērio Mateu 17:1-13, Luku 9:28-36)

² Sō nōba tian biru, Yesu u ka Piē ka Yakōbu ka Yohanu da bee tia, ma u bu kpara u ka da guu bakaru garun wōlō be tōna. Nge mē ba nūn mēera ba wa win wasi gōsia tuki. ³ Win yānu maa ballimō gem ma nu burura fem fem. Goo sari handunia mi, wi u koo kpī u bekuru tea tu burura nge men bwe-seru. ⁴ Yen biru Eli ka Mōwisi ba bu kurema ba ka Yesu gari mō. ⁵ Ma Piē u Yesu sōwa u nē, Yinni, n wā sa n wā mini. A de su kunu ita ko, teeru wunegiru, teeru Mōwisigiru, teeru maa Eligiru.

⁶ U yeni gerua yēn sō u ñ yē ye u koo gere, domi ba nanda gem gem.

⁷ Ma guru wira na ta bu wukiri, ma ba nō gagu nua guru wii ten min di ga nē, winiwa nen Bii kīnasi, i wigii swaa dakio.

⁸ Mii mii ye bwāa be, ba mēera ba ka sikerena, ba ñ maa goo wa ma n kun mō Yesu turo ka be.

⁹ Nge mē ba sarō guurun di, Yesu u bu yiire bu ku goo sō ye ba wa sere Tōnun Bii u ka se saa gōrin di.

¹⁰ Ba kua ye u bu yiire adama ba bikianamō ben tii tiine sō ba nē, mba seebu gōrin din tubusianu.

¹¹ Ma ba nūn bikia ba nē, mban sōna wooda yēroba gerumō ma Eliwa koo gbi u na.

¹² U bu wisa u nē, mēya Eliwa koo gbi u na u baayere kpuro wesia nge mē ya raa sāa. N n men na, mban sōna Gusunōn gari maa Tōnun Biin gari gerumō yi nē, u ñ koo ko u kun nōni sōre gem gem, kpa bu nūn gem. ¹³ Adama na bē sōmō, Eli u na kō ma ba nūn kua nge mē ba kī, nge mē Gusunōn gari yi win gari gerumō.

Yesu u bii wi wēreku ga wāasi bekia

(I maa mērio Mateu 17:14-21, Luku 9:37-43a)

¹⁴ Sanam mē ba wurama bwāa be ba tien mi, ba tōn wōru wa ga bu sikerene, ma wooda yēroba ka bu sikirinamō. ¹⁵ Ye tōn be kpuro ba Yesu wa, ba biti soora too too, ma ba duki daamō win mi bu ka nūn tōbiri. ¹⁶ Ma u win bwāabu bikia u nē, mban sikirinōwa i mō bē ka be.

¹⁷ Tōn wōru ge sōn di goo u nūn wisa u nē, yinni, na ka nun nen bii naawawa yēn sō u wēreku mō ge ga yinamō u gari gere. ¹⁸ Baama mi ga nūn seeri ga ra nūn surewa temō, kpa u yāatam pōkeru yari u n donnu temmō kpa u bemi. Na maa wunen bwāabu kana bu gu gira adama ba kpana.

¹⁹ Ma Yesu u bu wisa u nē, bē tōn naanē doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bē wāa. Sere domma ko na n ka bē temanē. I ka man bii wi naawa mini.

²⁰ Ma ba ka nūn da win mi. Ye wēreku ge, ga Yesu wa, yande, ga bii wi sura temō ka dam u bindimō ma u yāatam pōkeru yarimō. ²¹ Yesu bii win baa bikia u nē, saa domman diya yeni ga nūn deema.

Ma u nē, saa win birun diya. ²² Kiri kiri ga ra nūn sure dō sō, ñ kun mē nim sō, kpa ga n kī gu nūn kam koosia. Adama à n kaa kpī a gānu ko, a bēsen wōnwōndu waawo, kpa a sun faaba ko.

23 Ma Yesu u nùn sḵḵwa u nεε, a nεε, nà n kon kpī ro! Wi u naane doke, kpuro n koo nùn koorā.

24 Ma bii win baa u nḵḵguru sua u nεε, nà naane doke, a man somiḵḵ kpa nen naane dokebu bu sosi.

25 Ye Yesu wa ma tḵn wḵru ga duki naamḵḵ ga mḵnnamḵḵ u wḵreku ge gerusi u nεε, wḵreku wunε, wunε wi a ra tḵnu ko soso kpa u kpana u gari gere, a bii wi doonario, a ku ra maa wurame win mi.

26 Yera ga bii wi sura ka dam, ma ga kuuki mḵ ga ka doonḵ. Ma bii wi, u kua nge goru sere tḵn dabira mḵ, u guwa. 27 Adama Yesu u win nḵmu nenua u seeya, ma u yḵra.

28 Sanam mε Yesu u dua yḵnuḵḵ tḵn tuko goo kun maa ka bu wāa, win bwāaba nùn bikia ba nεε, mban sḵna be, ba kpana bu wḵreku ge gira.

29 Ma u bu sḵḵwa u nεε, wḵreku genin bwesera ku ra doone ma n kun mḵ ka kanaru.

Yesu u kḵam win gḵḵ

ka win seebun gari mḵ

(I maa mεerio Mateu 17:22-23, Luku 9:43b-45)

30 Yen biru ba doona min di, ma ba Galilen tem bukiana. N deema u n kī goo u n yḵ mi u wāa, 31 domi u win bwāabu sḵmḵ u mḵ, ba koo Tḵnun Bii tḵmbu nḵmu sḵndia bu nùn go, adama sḵḵ itase u koo se gḵrin di.

32 Ye u gerua mi, ya n bu yeeri. Ma ba bεrum mḵ bu ka nùn yen tubusianu bikia.

Wara gisonkoru bo

(I maa mεerio Mateu 18:1-5, Luku 9:46-48)

33 Ma ba tura Kapenamḵḵ. Saa ye u wāa yḵnuḵḵ u bu bikia u nεε, mba ba sikirinεmḵ swaa sḵḵ.

34 Adama ba mari sḵḵ yḵn sḵ swaa sḵḵ ba sikirinamḵwa ba n ka yḵ ben suunu sḵḵ wi u bo. 35 Ma u sina u wḵkura yiru ye soka u bu sḵḵwa u nεε, goo ḵ n kī u ko be kpuron

wirugii, u koowo be kpuron biruko ka be kpuron sḵmḵ.

36 Yera u bii piibu gagu nḵmu nenua u ka na ben suunu sḵḵ. U nùn sua ma u bu sḵḵwa u nεε, 37 baawure wi u bii winin bweseru wura nen yḵsirun sḵ, nena u wura. Baawure wi u maa man wura, n n nε turo u wura, u maa wi u man gḵrima wurawa.

Wi u kun ka sun yiberε tεeru neni, besegiiwa

(I maa mεerio Luku 9:49-50)

38 Yohanu nùn sḵḵwa u nεε, Yinni sa goo wa u wḵrekunu giramḵḵ ka wunen yḵsiru, ma sa nùn yinari yḵn sḵ u n nun swīi ka besε sannu.

39 Adama Yesu u nεε, i ku yḵro yinari, domi goo sari wi u koo maamaaki ko ka nen yḵsiru, ḵ n kpa u n yande nen kḵsa gerumḵ. 40 Domi wi u kun ka sun yiberε tεeru neni besegiiwa. 41 Ka geema, na besε sḵmḵ, baawure wi u besε nim kā i nḵra yḵn sḵ i sāa Kirisigibu yḵro u koo win are wa.

Torarun baberu

(I maa mεerio Mateu 18:6-9, Luku 17:1-2)

42 Adama baawure wi u bii piimii ni nu man naane doke min teu torasia, n sanḵ bu nùn nεeru gbiniisia win wīrḵ, kpa bu nùn kpḵε nim wḵku sḵḵ. 43-46 N n mḵn na, wunen nḵmu n kun mε wunen nḵḵ teu gḵ n nun torasia a gu buru. N sanḵ bo a ka nḵm teu n kun mε naa teesu wāaru wa te ta ku ra kpe, n kere a n nḵma yiru ka naasu yiru mḵ kpa bu nun kpḵε dḵḵ sḵḵ [mi kḵkḵ ni nu ko n ben wasi dimḵ nu n gbimḵ, ka mi dḵḵ kun gbimḵ.] 47 N n maa wunen nḵnun na, ga nun torasia a gu wḵwo. N sanḵ a n nḵnu teu mḵ a ka da mi Gusunḵ u bandu swīi ka sere a n nḵni yiru mḵ kpa bu nun kpḵε dḵḵ sḵḵ, 48 mi kḵkḵ ni nu ko n ben wasi dimḵ nu n gbimḵ ka mi dḵḵ kun gbimḵ. 49 Domi ba koo baawure dḵḵ wisi nge mε ba ra bḵru yḵke dīanu wḵllḵ.

* 9:50 bḵru - Bḵḵ te ba ka yā mini ta ka bḵḵ swāaru weene. Ta koo kpī tu nḵḵ gbi.

50 B̄oru * ḡaa geena, adama b̄oru t̄a n n̄o gu, ka mba ba koo k̄pam tu dorasia. I n b̄oru m̄e b̄een tii s̄o, k̄pa i n n̄o n̄e b̄een tii tiine s̄o.

10

Yesu u yinanaan gari m̄

(I maa m̄erio Mateu 19:1-12, Luku 16:18)

¹Yen biru Yesu doona min di u da Yudean tem̄ ka Yuudenin gurū. T̄on w̄oru guna k̄pam m̄enna win mi. Nge m̄e win d̄oñe u k̄pam bu Gusun̄n garin keu s̄osim̄.

²Falisi gaba na win mi bu ka win laakari m̄eri. Ba n̄n bikia ba n̄e, wooda ya koo wura t̄onu u win kuro yina?

³U bu wisa u n̄e, wooda yer̄a M̄owisi u b̄e w̄.

⁴Ba n̄e, u n̄ewa dur̄o u yinanaan tireru yore k̄pa u de win kuro u doona.

⁵Ma Yesu bu s̄owa u n̄e, b̄een woo b̄abunun s̄ona M̄owisi u b̄e wooda ye yorua. ⁶Adama sanam m̄e Gusun̄o u handunia taka kua u t̄ambu taka kuawa dur̄o ka kuro. ⁷Yen s̄ona dur̄o u koo win tundo ka win m̄ero deri k̄pa wi ka win kuro ba n manine, ⁸k̄pa be yiru kpuro bu ko wasi tee. Nge m̄eya, ba ñ maa s̄a t̄ambu yiru ma n kun m̄o t̄on turo. ⁹N n m̄en na, t̄onu u ku maa karana ye Gusun̄o u m̄enna.

¹⁰Sanam m̄e Yesu ka win bw̄abu ba wura yenū, ba n̄n gari yin tubusianu bikia. ¹¹Ma u bu s̄owa u n̄e, baawure wi u win kuro yina ma u kpao sua, u sakararu kuawa. ¹²Kuro goo ù n maa win dur̄o yina ma u kpao sua, sakarara u kua.

Yesu u bibu kanaru kua

(I maa m̄erio Mateu 19:13-15, Luku 18:15-17)

¹³Yera t̄amba ka bibu na win mi u ka bu b̄aba. Adama win bw̄aba bu gerusi. ¹⁴Ye Yesu wa ye ba m̄ u m̄aru bara, ma u bu s̄owa u n̄e, i bibu derio bu na nen mi, i ku bu yinari, domi Gusun̄o u bandu sw̄i t̄ambun s̄ be ba s̄a nge bibu. ¹⁵Ka geema na b̄e s̄om̄, baawure wi u

kun ban te Gusun̄o u sw̄i wure nge m̄e bii ȳakabu ga ra gen m̄ow̄abu wure, u ñ k̄p̄e u n s̄a ban tegii.

¹⁶Yera u bibu sua, u ben baawure n̄ma s̄andi, ma u bu domaru kua.

Gobigii goon gari

(I maa m̄erio Mateu 19:16-30, Luku 18:18-30)

¹⁷N wee, ye Yesu u k̄pam swaa w̄ari u doon̄o, dur̄o goo duka da win mi u yiira win wuswaa u n̄e, yinni, a s̄awa t̄on geo, mba kon ko n ka w̄aru te ta ku ra kpe wa.

¹⁸Ma Yesu n̄n bikia u n̄e, mban s̄ona a man sokum̄o t̄on geo. Goo sari wi u s̄a geo, ma n kun Gusun̄o turo. ¹⁹N ñ a wooda ȳe r̄o ye ya gerum̄o, “I ku t̄onu go. I ku sakararu ko. I ku gb̄eni. I ku goo gari mani. I ku goo taki di. I b̄een tundo ka m̄ero b̄ere w̄eȳo.”

²⁰Ma u n̄e, yinni, wooda yeni kpurowa na sw̄i nen birun di.

²¹Yera Yesu u n̄n m̄era u n̄n k̄ia ma u n̄e, ḡaa teena nu nun tie. A doo a d̄ra kpuro ye a m̄o k̄pa a yen gobi s̄arobu b̄onu kua. Ì n kua m̄e, k̄aa ñ dukia m̄o Gusun̄n mi. Yen biru k̄pa a na a man sw̄i.

²²Adama u m̄rua gari yinin s̄o, ma u doona ka nuku sankiranu domi dukia bakagiiwa.

²³Yesu u yam m̄era u ka sik-erena, ma u win bw̄abu s̄owa u n̄e, n s̄e gem gem dukiagii u ka ban te Gusun̄o u sw̄i wura.

²⁴Ma biti baka bw̄a be mwa win gari yin saabu. Yesu u k̄pam n̄e, b̄or̄ba, n s̄e gem gem be ba ben naane doke dukia s̄o bu ka ban te Gusun̄o u sw̄i wura. ²⁵Yen s̄es̄o ga k̄p̄a n kere yooyoo gu du yaburan w̄er̄o gu yari.

²⁶Bw̄a be, ba biti soora ma ba bikianam̄o ba m̄, ñ n m̄en na, wara koo den faaba wa.

²⁷Yesu bu m̄era tii, ma u n̄e, t̄ambun miya ya ñ koor̄o, adama Gusun̄n mi ya koo koor̄a, domi Gusun̄o u ku ra ḡanu ganu k̄pane.

²⁸Ma Pīe n̄n s̄owa u n̄e, n wee, sa kpuro deri sa nun sw̄i.

29 Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, goo ù n win kpaaru deri nen sɔ̄ ka Labaari gean sɔ̄, ù kun mɛ win maabu ka win wɔnɔbu ka win sesubu, ù kun mɛ win mero ka win tundo, ù kun mɛ win bibu, ù kun mɛ win gbea, ³⁰ u koo kpam kpaanu wa wunɔm wunɔm tɛ saa yeni sɔɔ. U koo dinu wa, ka maabu ka wɔnɔbu ka sesubu ka mɛrobu ka bibu ka gbea, ka maa nɔni swaaruu. Sia u koo maa wāaru te ta ku ra kpe wa. ³¹ Adama tɔn dabinu be ba tɛ sãa gbiikobu ba koo ra ko dāakobu, be ba maa tɛ sãa dāakobu, ba koo ra ko gbiikobu.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ nɔn itase

(I maa mɛrio Mateu 20:17-19, Luku 18:31-34)

³² Yesu u win bwāabu gbiye ba swaa mɔ ba dɔɔ Yerusalemuɔ. Biti win bwāabu mɔ, ma be ba bu swii ba nande. Ma Yesu kpam gera bee tia ka wəkura yiru ye, u bu sɔɔbu wəri ye n koo nùn deema. ³³ U nɛɛ, n wee, sa Yerusalemu dɔɔ mi ba koo Tɔnɔn Bii yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yērobu nɔmu sɔndia. Ba koo nùn taare wɛ bu ka nùn go, kpa bu nùn tɔn tukobu nɔmu sɔndia. ³⁴ Beya ba koo nùn yaakoru ko, bu nùn yāatam sie, bu nùn seni so. Yen biru kpa bu nùn go. Sɔɔ itase kpa u se gɔrin di.

Yakɔbu ka Yohanun bikiabu
(I maa mɛrio Mateu 20:20-28)

³⁵ Yera Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu, ba susi Yesun bɔkuɔ ma ba nɛɛ, yinni sa kī a sun kua ye sa ko nun bikia.

³⁶ Ma u bu bikia, mba i kī n bɛɛ kua.

³⁷ Ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a de su sina, turo wunen nɔm geuɔ turo maa wunen nɔm dwarz, wunen yi-iko sɔɔ.

³⁸ Yesu u nɛɛ, i ù yɛ ye i bikiamɔ. I ko kpī i wahala sɔbe ye kon sɔbe? I ko batemu ye kpī yèn bweseru ba koo man ko?

³⁹ Ba nɛɛ, sa ko kpī.

Ma Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, geema, i ko wahala wa ye kon wa, ba koo maa nen batemun bweseru bɛɛ ko, ⁴⁰ adama n ù nen baa n ka gasi be ba koo sina nen nɔm geuɔ ka nen nɔm dwarz. Tɔn bèn sɔ̄ aye ni, nu sɔɔru sãa, beya ba koo nu wa.

⁴¹ Ye bwāabu wɔku te ta tie ta gari yi nua, ta ka Yakɔbu ka Yohanu mɔru kua. ⁴² Ma Yesu u bu soka u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ nge mɛ be tɔn tukoba ra garisi ben tem yērobu, ba ra n bu dam dɔremɔ kpa ben wirugibu ba n bu taare. ⁴³ Adama n ù sãa mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn goo ù n kī u ko wirugii bɛɛn suunu sɔɔ, u koowo bɛɛn sɔmɔ. ⁴⁴ Mɛya maa bɛɛn wi u kī u ko gbiikoo, u koowo bɛɛ kpuron yoo. ⁴⁵ Domi baa Tɔnɔn Bii, u ù nɛ bu ka nùn sã, u nawa u ka gabu sã, kpa u gbi u ka tɔn dabinu yakia.

Yesu u Baatime wɔko wi bekia

(I maa mɛrio Mateu 20:29-34, Luku 18:35-43)

⁴⁶ Yera ba Yeriko dua. Sanam mɛ Yesu u yariɔ ka win bwāabu ka tɔn wɔru guna sannu, bara kowo wɔko goo wi ba ra soku Baatime, Timen bii, u sɔ swaa baaro. ⁴⁷ Ye u nua ma Yesu Nasaretigiiwa wāa mi, u nɔngiru sua u mɔ, Yesu, Dafidin sikadobu, a nen wɔnwɔndu waawo.

⁴⁸ Ma tɔn dabira nùn gerusimɔ, ba nùn sɔɔmɔ u mario. Adama u gbaramɔ too too u mɔ, Dafidin sikadobu, a nen wɔnwɔndu waawo.

⁴⁹ Yesu yōra, ma u nɛɛ bu nùn sokuma.

Ba wɔko wi soka ba nùn sɔɔwa u ku mwia kpama, u seewo, Yesu u nùn soku.

⁵⁰ Wɔko wi, u win gɔgɔ kakia u kɔ u seewa fuuku, ma u na Yesun mi. ⁵¹ Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, mba a kī n nun kua.

Ma wɔko wi, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, yinni na kī n yam wawa.

⁵² Ma Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a doo, wunen naane dokebu nun bekia.

Mii mii u yam wa, ma u Yesu swii swaa yen min di.

11

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa mærio Mateu 21:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

¹ Sanam me ba Yerusalemu turuku kua Betefagi ka Betanin bəkuə, ba tura Olifin guurə. Yera Yesu u win bwāabu yiru gəra. ² U bu sōwa u nɛɛ, i doo baru kpaə te i mæra bɛɛn wuswaaə mi. I n dua mi, i ko keteku buu wa ga səri ge goo kun sənire, i gu səsiamə i ka na. ³ Goo ù n bɛɛ bikia mban sōna i gu səsiamə, i nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mə. Mii mii u koo de i ka gu na mini.

⁴ Ma ba doona ba tura mi ba keteku buu ge wa ga səri yenu kənnən gambəə swaa baarə. Ma ba gu səsia. ⁵ Gabu be ba yō mi, ba bu bikia, aməna! Mban sōna i keteku buu ge səsiamə.

⁶ Ba bu sōwa nge me Yesu u nɛɛ bu gere, ma ba bu deri ba ka doona. ⁷ Ba keteku buu ge gawa ba ka Yesu daawa. Ma ba ben yabenu potira ba teria gen wəllə, ma Yesu u nu sinari. ⁸ Tən dabinu nu nin yabenu teria swaa səə, ma gaba maa bāa kakosə bəərimə ba teriamə swaa mi. ⁹ Be ba nən gbiiye ka be ba nən swii biruə, ba gbāsukumə ba mə, “Baruka! U sāawa domarugii wi u sisi Yinnin yīsiru səə. ¹⁰ Domarugira besen baaba Dafidin ban te ta sisi. Bu Gusunə siaro wəllə!”

¹¹ Yera Yesu u Yerusalemu dua u da sāa yerə, ma u gāanu kpuro mæra u ka sikerena. Adama ye u wa yam tīra u yara u da Betani gia ka win bwāabu wəkura yiru ye.

Yesu u dāru garu bōrusi

(I maa mærio Mateu 21:18-19)

¹² Yen sisiru, ye ba doona Betanin di, yera gōra Yesu mə. ¹³ Ma u dāru garu wa sarun di te ba mə figie ta wurusu kpare. U da mi, u ka wa nge ta mara. Adama ye u tura mi, u n gāanu ganu wa ma n kun mə wurusu yən sə sanam me, mu n sāa ten marubun saa. ¹⁴ Yesu tu sōwa

u nɛɛ, goo kun maa ten binu dimə sere ka baadommaə.

Win bwāaba maa gari yi nua.

Yesu u dua sāa yerə

(I maa mærio Mateu 21:12-17, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

¹⁵ Sanam me ba tura Yerusalemu Yesu u da sāa yerə. Ma u be ba kiaru dərāmə ka be ba dwemə mi giram wəri. U be ba gobi kəsīmən tabuluba fukura, ka to-tobere dərɔbun kitanu. ¹⁶ U n maa dere goo u ka gāanu bukiana sāa yeru mi. ¹⁷ Yera u tən be sōbu wəri u nɛɛ, ba yorua ma Gusunə u nɛɛ, “Win diru ta ko n sāawa kanarun diru təmbu kpuron sə.” Adama bɛɛ i tu kua gbənəbun wāa yeru.

¹⁸ Ye yāku kowo tənwerobu ka wooda yērobu ba gari yi nua, yera ba swaa kasu bu ka Yesu go. Adama ba nən berum sāa domi tən wəru ge, ga biti soora win keu sōsibun sə.

¹⁹ Ye sō kpa, Yesu ka win bwāabu ba yara wuun di.

Yesu ka dāa te ta gberan gari

(I maa mærio Mateu 21:20-22)

²⁰ Yen sisiru bururu, nge me ba sarə, ba dāa te Yesu u bōrusi mi wa ta gbera mam mam sere ka ten gbinio. ²¹ Yera Piɛɛ u yaaya ye Yesu raa gerua ma u nən sōwa u nɛɛ, Yinni a figie ye mærio ye a bōrusi, wee ya gbera.

²² Yesu u bu sōwa u nɛɛ, i de i n Gusunə naanɛ sāa. ²³ Ka geema na bɛɛ sōmə, baawure wi u guu teni sōmə tu seewo tu tii sure nim wōku səə, ma u nu sika sika mə win gōruə kpa u n naanɛ doke ye u gerumə səə mɛya n koo maa nən kooa. ²⁴ Yenin sōna na bɛɛ sōmə, gāanu baanire ni i bikiamə kanaru səə, i naanɛ dokeo ma i nu wa i mwa kə, mɛya n koo maa bɛɛ kua. ²⁵ Sanam me i yō i kanaru mə, i n gāanu məsine ka goo, i gina yēro suuru kuo, kpa bɛɛn Baaba wi u wāa wəllə u maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua. [²⁶ Adama bɛɛ, i kun gabu suuru kue, bɛɛn Baaba wi

kpa i maa Gusunɔ kɔsia ye ya s̄aa Gusunɔgia.

Yera biti baka bu mwa n banda win s̄ɔ.

Gɔribun seebun gari

(I maa m̄erio Mateu 22:23-33, Luku 20:27-40)

¹⁸Yera Sadusi be ba ra n̄e, gɔriba kun seemɔ, ba da Yesun mi, ba n̄n bikia ba n̄e, ¹⁹yinni, M̄owisi u sun wooda w̄e u n̄e, goo ù n gu ma u kurɔ deri, ma wi ka kurɔ wi, ba ñ bii m̄ɔ, n weene ȳero win w̄ɔnɔ u kurɔ gɔmini wi sua, kpa u ka m̄ɔ bibu marua. ²⁰Wee, tundo turosibu n̄ɔba yiru gaba raa w̄a. Ben gbiikoo u kurɔ sua ma u gu, u ñ ka kurɔ wi bii mara. ²¹Yera ben yiruse u kurɔ gɔmini wi sua. Win tii maa gu, u ñ ka kurɔ wi bii mara. Nge m̄eya ben itasen tii, ²²sere n ka girari ben n̄ɔba yiruse, ba ñ ka kurɔ wi bii mara. Be kpuron biruwa kurɔ win tii maa gu. ²³D̄oma te gɔriba koo se, t̄ɔn ben wara ko n kurɔ wi m̄ɔ. Domi be n̄ɔba yiru ye kpuro ba n̄n ȳewa kurɔ.

²⁴Yesu bu wisa u n̄e, i ñ Gusunɔn gari ka win dam ȳe. N ñ yen s̄ɔna i tore? ²⁵Dom̄i sanam m̄e gɔriba koo se dur̄ɔbu ka kur̄ɔbu ba ñ maa suanam̄ɔ, ba ko n s̄awa nge Gusunɔn gɔradoba. ²⁶Ye n maa s̄aa gɔribun seebun gari, i ñ garire M̄owisin tireru s̄ɔ mi aw̄i d̄ɔggiin gari w̄a nge m̄e Gusunɔ u ka n̄n gari kua u n̄e, “Wiya Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka Yakɔbun Yinni.” ²⁷Wee, Gusunɔ u ñ s̄aa gɔribun Yinni. U s̄awa wasobugii. Yenin s̄ɔna beɛn torara kp̄a.

Wooda ye ya bo

(I maa m̄erio Mateu 22:34-40, Luku 10:25-28)

²⁸N wee, wooda ȳero goo u ben sikirinɔ ge nua. U wa ma Yesu u Sadusi be gari gee wisa, ma u da Yesun mi u n̄n bikia u n̄e, woodaba kpuro s̄ɔ yer̄a ya kere.

²⁹Yesu u n̄e, wooda ye ya kere wee. “Beɛ Isireliba, i swaa dakio, Gusunɔ beɛn Yinni, wi turowa Yinni. ³⁰A Gusunɔ wunen Yinni k̄ɔ ka wunen ḡɔru kpuro ka wunen bw̄era kpuro ka wunen bwisikunu kpuro ka wunen dam kpuro.” ³¹Yen yiruse wee. “A wunen t̄ɔnusi k̄ɔ nge wunen tii tii.” Wooda gaa maa sari ye ya yeni kere.

³²Ma wooda ȳero wi, u Yesu s̄ɔwa u n̄e, to, n w̄a yinni. Gema a gerua ye a n̄e Gusunɔ turowa w̄a, goo maa sari ma n kun m̄ɔ wi. ³³Ma t̄ɔnu ù n Gusunɔ k̄a ka win ḡɔru kpuro ka win bwisikunu kpuro ka win dam kpuro, ù n maa win t̄ɔnusi k̄a nge win tii tii, yeya ya ȳaku d̄ɔ mwaararuginu ka ȳaku ni nu tie kere.

³⁴Ye Yesu u wa ma u yeni geruawa ka ȳerun baa, yera u n̄n s̄ɔwa u n̄e, a turuku kooma a ka du mi Gusunɔ u bandu sw̄i.

Yenin biru goo kun maa k̄aka u Yesu ḡaanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ u ḡɔsa

(I maa m̄erio Mateu 22:41-46, Luku 20:41-44)

³⁵Yen biru, nge m̄e Yesu u Gusunɔn garin keu s̄ɔsimo s̄aa yerɔ, u tambu bikia u n̄e, am̄ona wooda ȳeroba koo kp̄i bu gere ma Kirisi u s̄awa Dafidin bii. ³⁶Dafidin tii, ka Hunde Deeron s̄ɔsiru u n̄e,

“Yinni Gusunɔ u nen Yinni s̄ɔwa u n̄e,

a sinɔ nen nom geuɔ sere n ka nun wunen yiberɛba taarea.”

³⁷Dafidin tii u n̄n soka Yinni. Am̄ona u ko n maa ka s̄aa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda ȳerobu

(I maa m̄erio Mateu 23:1-36, Luku 20:45-47)

Ma t̄ɔn w̄oru ge, ga Yesun gari swaa daki ka nuku dobu. ³⁸Win keu s̄ɔsibu s̄ɔ u n̄e, i tii laakari koowo ka wooda ȳerobu be ba k̄i ba n b̄osu ka yabe d̄end̄ennu, ba maa

tobirinaa kī batuma sōō ka beere.
³⁹ Ma ba sin yee beereginu kī mennō
 yenō ka maa aye beereginu tōō baka
 yerō. ⁴⁰ Ba gōminibun yenusu dimō
 ka taki ma ba kana dendennu mō bu
 ka bu wan sō. Ba koo bu taare wē n
 kpā.

Gobi yi kurō gōmini goo u kpēe
(I maa mēerio Luku 21:1-4)

⁴¹ Yera Yesu u da u sina sāa yerun
 kpakoro te ba ra gobi doken bōkuo,
 ma u mēera nge me tamba gobi
 kpēmō te sōō. Gobiḡibu dabiru
 ba gobi beke doke. ⁴² Yera gōmini
 sāaro goo u na ma u gobi piiminu
 yiru doke mi, yin geera sāa nge
 faram yirun saka. ⁴³ Ma Yesu u win
 bwāabu soka u bu sōōwa u nee, ka
 geema na beē sōōmō, gōmini sāaro
 wini, u gobi doke kpakoro teni sōō
 n tambu kpuro kere. ⁴⁴ Domi be
 kpuro, ye n sandi ben mōō bakaru
 sōō, yera ba wuna ba doke, adama
 kurō wi, win yāaru sōōra u kpuro
 kpēe ye u ka tii kōsu.

13

Yesu u sāa yerun kōrabun gari mō
(I maa mēerio Mateu 24:1-2, Luku
21:5-6)

¹ Nge me Yesu u yariō sāa yerun
 di, win bōō turo u nee, yinni, anna a
 dii bakanu wa ka nin kpee buranu!

² Ma Yesu nūn sōōwa u nee, a dii
 baka ni wa? Baa kpee teeru ta n ko
 n sandi ten tensim wōllō. Ba koo ni
 kpuro surawa.

Wahala ye ya koo na handunia yu
sere kpe

(I maa mēerio Mateu 24:3-14,
Luku 21:7-19)

³ Yen biru Yesu u da Olifin guurō
 u sina u wuswaa kisi sāa yeru ḡia.
 Yera Piēē ka Yakōbu ka Yōhanu ka
 Andere ba da be tōna ba nūn bikia
 ba nee, ⁴ a sun sōōwō, domma yabu
 ye, ya koo koorā. Yire terā ta koo
 sun sōōsi ma yen saa ya tura.

⁵ Ma Yesu u bu sōōbu wōri u nee,
 i tii laakari koowo, kpa goo ku raa
 beē nōni wōke. ⁶ Tōn dabira koo na

ka nen yīsiru ba n mō, beya ba sāa
 Kirisi wi, kpa bu tōn dabiru nōni
 wōke. ⁷ I n tabun damu damusu
 nōōmō, i ku de n beē berum ko. Yeni
 ya n koo ko ya kun koore, adama n n
 ḡina handunian kpeeru mi. ⁸ Domi
 bwesenu koo seesina. Sinamba koo
 seesina. Tem yīribu ka ḡōōru ko n
 wāa gam ka gam. Ye kpuro n ko n
 sāawa nge tōn kurōn nuku wuriri-
 bun tore.

⁹ Adama beē, i n beēn tii se. Domi
 ba koo beē mwa kpa bu beē siri
 kowobu nōmu sandia. Ba koo maa
 beē so mennō yenō, kpa bu ka beē da
 tem yērobu ka sinambun wuswaa
 nen sō kpa i ka seeda di. ¹⁰ Yu
 sere koorā me ba koo ḡina bwe-
 senu kpuro Labaari ḡea waasu kua.
¹¹ Adama sanam me ba beē gawe ba
 ka dōō bu beē siri kowobu nōmu
 beria, i ku ḡbi i wurura ka ye i ko
 gere. Saa ye, yā n tunuma, i geruo
 ye Gusunō u koo beē sō. Domi n
 n beēn tii i ko gere, ma n kun mō
 Hunde Dēero. ¹² Mōō ka wōnō ba
 koo kōrumōtōnu kuana bu ka ben
 turo ḡo, mēya tundoba koo maa
 ben bibu kua. Bibu ba koo ben
 mawōbu seesi kpa bu de bu bu ḡo.
¹³ Tambu kpurowa ba ko n beē tusa
 nen yīsirun sō. Adama wi u temana
 sere ka nōrō, u koo faaba wa.

Gāa kōsunun gari

(I maa mēerio Mateu 24:15-28,
Luku 21:20-24)

¹⁴ Yesu maa nee, adama i ko kam
 koosion bwāaroku kōsu wa ga yō
 mi n n weene ga n wāa. Wi u tire
 teni garimō u tubuo sāa sāa. Sanam
 mēya n weene be ba wāa Yudeaō bu
 kpikuru su bu da ḡuunō. ¹⁵ Kpa wi
 u wāa dii tēera wōllō u ku sara u
 du dirō u ḡāanu sua. ¹⁶ Wi u maa
 woo ḡberō u ku ḡosira yenuō u win
 yabe bakaru sua. ¹⁷ Anna kurō ben
 nōni swāara ko n ne sanam me, be
 ba ḡuri mō ka be ba bibu bōm kēmō.
¹⁸ I Gusunō kanō kpa saa ye, yu ku
 raa ko woorun sanam. ¹⁹ Domi
 sanam me sōō, nōni swāa bakara ko
 n wāa tēn bweseru ta n koore saa

handunian toren di sere ka giso. Ten bwesera kun mam maa sisi. ²⁰Yinni ù kun daa tǎo te kawε, goo kun tiarǎ. Adama wigii be u gosan sǎna u tǎo te kawa. ²¹Saa ye sǎo, goo ù n beε sǎomǎ u nεε, Kirisi wi, u wǎa mini, ñ kun mε u wǎa miǎnǎ, i ku ra naanε ko. ²²Domi Kirisi weesugibu ka sǎmǎ weesugiba koo yari. Ba koo yǐrenu ka sǎm maamaakigia ko, bu ka be Gusunǎ u gosǎ nǎni wǎke ñ n ko n koorǎ. ²³Wee, na beε yeni kpuro sǎowa kǎ yu sere koorǎ. Yen sǎ, i n tii sε.

Tǎnun Biin naaru

(I maa mεerio Mateu 24:29-31, Luku 21:25-28)

²⁴Yesu maa nεε, adama saa ye sǎo, nǎni swǎarun biru, sǎo u koo yam tǐra, suru kun maa waarǎ. ²⁵Wǎllun kperi yi koo wǎruma temǎ, kpa wǎllun dam mu yǐiri. ²⁶Saa yera ba koo Tǎnun Bii wa u kurama guru winu sǎo ka dam bakam ka yiiko. ²⁷U koo win gǎradoba gǎri handunian goonu nne sǎo bu be u gosǎ menna saa handunian nǎrun di sere ka wǎllǎ.

Yǐre te dǎa te ba mǎ figie

ta sǎosimǎ

(I maa mεerio Mateu 24:32-35, Luku 21:29-33)

²⁸Yesu maa nεε, tǎ i de dǎa te ba mǎ figie tu beε gari gεε sǎosi. Sanam mε ta kpararu torua, i yǎ ma tomburura ta turuku kua. ²⁹Nge mεya maa, ñ n wa yeni kpuro ya kooramǎ, i n yǎ ma nε Tǎnun Bii na turuku kuawa, na mam wǎa kǎnnǎwǎ. ³⁰Ka geema na beε sǎomǎ, tǎn tǎn beni ba ñ gbimǎ ye kpuro yu ka koorǎ. ³¹Wǎllu ka tem baa ya koo doona, adama nen gari kun doonǎ pai.

Gusunǎ turowa

handunian kpeerun saa yǎ

(I maa mεerio Mateu 24:36-44)

³²Yesu maa nεε, ye n sǎa nen naarun saa, goo sari wi u yen tǎru yǎ, baa Gusunǎn gǎradoba be ba wǎa wǎllǎ, baa mam Biin tii, ma

n kun mǎ Baaba turo. ³³I n tii sε kpa i n swaa mεera, domi i ñ yǎ dǎma te tǎo te, ta koo tunuma. ³⁴N ko n sǎawa nge durǎ goo wi u sanum dǎo. U win yenu win sǎm kowobu nǎmu sǎndia, u ben baawure win sǎmburu wǎ, ma u kǎnnǎ kǎso sǎowa u n swaa mεera. ³⁵N n men na, i n swaa mεera, domi i ñ yǎ nge yenu yǎro u koo tunuma yoka, ñ kun mε wǎku suunu, ñ kun mε saa ye gue sumǎ, ñ kun mε bururu. ³⁶U n tunuma suaru sǎo, kpa u ku raa beε deema i dǎ. ³⁷Ye na beε sǎomǎ yera na maa baawure sǎomǎ, i n swaa mεera.

14

Wirugiba wesianamǎ

bu ka Yesu go

(I maa mεerio Mateu 26:1-5, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

¹N wee, n tie sǎo yiru bu ka Gǎo sararibu ka pǎε ye ba kun seeyatia doken tǎo bakaru ko. Ma yǎku kowo tǎnwerobu ka wooda yǎrobu ba swaa kǎsu bu ka Yesu mwa asiri sǎo bu go, ²domi ba gerumǎ ba mǎ, n ñ weenε bu ko tǎo baka te sǎo, kpa n ku raa ko gari baka tǎmbun suunu sǎo.

Kurǎ goo turare yǎka

Yesun wirǎ

(I maa mεerio Mateu 26:6-13, Yohanu 12:1-8)

³Sanam mε Yesu u wǎa Betanio Simǎn yenu ù wi u raa bara disigiru mǎ, kurǎ goo u na win mi u too buraru neni te ba kua ka abatiri, te ta turare gobi bekegia yiba ye ba kua ka naadin gum. U too te kǎra ma u turare ye yǎka Yesun wirǎ sanam mε u dimǎ. ⁴Gabu ba sǎonamǎ ka mǎru ba nεε, mban sǎna u turare ye kam koosia. ⁵Sa ko raa kpǐ su ye dǎra yu ko sǎm kowon wǎo tian kǎsiarun saka, kpa su gobi yi sǎarobu bǎnu kua.

Ma ba kurǎ wi wǎkisi. ⁶Adama Yesu u nεε, i nǎn derio. Mba n kua i ka nǎn wǎkisi. Gǎa burana u man kua. ⁷Baadommawa sǎarobu

ba wāa bēēn suunu sōō. Sanam baamere me i kī, i ko kpī i bu durom kua. Adama nena na ñ ko na n wāa ka bēē ka baadomma. ⁸U kua nge me win mōra nē. U nawa u ka nen wasin sikubun sōōru ko bu sere yi sike. ⁹Ka geema na bēē sōōmō, baama mi ba Labaari gea waasu mō handunia kpuro sōō, ba koo maa kurō win gari gere ye u kua minin sō, ba n ka nūn yaaye.

Yudasi u kī u Yesu yāku kowo

tānwerobu nōmu sōndia

(I maa mēerio Mateu 26:14-16, Luku 22:3-6)

¹⁰Yen biru Yudasi Isikariōtu, bwāabu wākura yiru yen turo, u da yāku kowo tānwerobun mi u ka bu Yesu nōmu sōndia. ¹¹Ben nukura dora gem gem ye ba win gari nua ma ba nūn gobi nōō mwēeru kua yi ba koo nūn kē. Ma u swaa kasu nge me u koo ko u ka Yesu bu nōmu sōndia ù n saa wa.

Yesu u Gōō sararibun yaa dibu

dimō ka win bwāabu

(I maa mēerio Mateu 26:17-25, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

¹²Pēē ye ba kun seeyatia doken tōō bakarun tōō gbiikuru, tē sōō ba ra Gōō sararibun yāanu go, Yesun bwāaba na win mi ba nēē, mana a kī su nun Gōō sararibun yaa dibun sōōru kua.

¹³Yera Yesu u win bwāabun yiru gōra u bu sōōwa u nēē, i doo wuu sōō, i ko ka durō goo yinna u nim tooru sōōwa. I nūn swīiyō. ¹⁴Yēnu mi u dua, i yēnu gen yēro sōōwō i nēē, yinni u nēē, diru mana wi ka win bwāabu ba koo be Gōō sararibun yaa dibu di. ¹⁵Durō wi, u koo bēē gidambisa baka sōōsi ye ba sōōru kua ka gāa nin bukata sa mō kpuro. Miya i ko i sun Gōō sararibun sōōru kua.

¹⁶Ma bwāa be, ba swaa wōri ba tura wuu gen mi, ba ye kpuro wa nge me Yesu u raa bu sōōwa. Ma ba Gōō sararibun yaa dibu sōōru kua.

¹⁷Ye n kua yoka Yesu u da mi ka win bwāabu wākura yiru ye. ¹⁸Ye ba sō ba dimō Yesu u nēē, ka geema na bēē sōōmō, bēēn turo wi u dimō ka nē sannu u koo man dōme.

¹⁹Yeya bwāa be kpuron nuki sankira, ma ba nūn bikiabu wōri tia tia ba mō, asa n ñ nē.

²⁰Ma Yesu u bu wisa u nēē, bēē wākura yiru ye sōō, nē ka wi sa gbēē teeru sōramō, wiya. ²¹Ka geema, Tōnun Bii u koo gbi nge me Gusunōn gari gerumō win sō. Adama nōni swāarugiiwa wi u koo nūn dōme. N sanō ba kun daa yēro mara.

Yinnin dīa domaruginu

(I maa mēerio Mateu 26:26-30, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

²²Mi ba dimō mi, Yesu u pēē sua u Gusunō siara ma u ye murura u win bwāabu wē. U nēē, i mōō, yeniwa nēn wasi.

²³U maa nōra sua u Gusunō siara ma u bu wē, ma be kpuro ba nōra. ²⁴Ma Yesu u nēē, yeniwa nēn yem me mu Gusunōn nōō mwēē kpaaru sire. Mu koo maa yari tōn dabinun sō. ²⁵Ka geema na bēē sōōmō, na ñ maa tam mēni nōrumō sere ñ ka ko sanam me kon mēn kpam nō ban te Gusunō u koo swīi sōō.

²⁶Ye ba womusu kua ba kpa, yera ba yara ba da Olifin guuru wōlō.

Yesu u nēē, Piēē koo nūn siki

(I maa mēerio Mateu 26:31-35, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

²⁷Olifin guuru miya Yesu u bu sōōwa u nēē, bēē kpurowa i ko i biru wura. Domi ba yōrua Gusunōn gari sōō ba nēē, “Ba koo yāa kparo go, kpa yāanu nu yarina.” ²⁸Adama nā n seewa gōrin di kon bēē gbīiya Galileō.

²⁹Yera Piēē nūn sōōwa u nēē, baa tambu kpuro bā n biru wuramō, n ñ ka nē!

³⁰Yesu u nūn sōōwa u nēē, ka geema na nun sōōmō, gisōn wōku te, sere goō dōō gu ka swī nōn yiru, kaa man siki nōn ita.

³¹ Adama Piεε u nɔɔ gεε dim dim u mɔ, na ñ nun sikimɔ pai. Baa ñ n gɔɔn na, sanna sa ko gbi.

Meya maa bwāa be kpuro ba gerua.

*Yesu u kanaru mɔ Gesemanε
(I maa mεerio Mateu 26:36-46,
Luku 22:39-46)*

³² Yen biru ba da gam gum mi ba ra soku Gesemanε. Ma Yesu u win bwāabu sɔɔwa u nεε, bu sinɔ mi, kpa u da u kanaru ko.

³³ Ma u Piεε ka Yakɔbu ka Yohanu soka ba da ka wi. Ma u nanda, win wasi dwiia. ³⁴ Yera u bu sɔɔwa u nεε, nen nukura sankira sere n gɔɔ gum girari. I yɔro mini kpa i n tii kparenu sāa.

³⁵ Yen biru u bu desirari fiiko u kpuna u kibari u kanaru kua, ñ n koo koora, wahalan saa ye, yu nùn desirari. ³⁶ Yera u gerua u nεε, nen Baaba, kaa kpī a gāanu kpuro ko. A de wahala ye, yu man desirari. Adama a ku nen gōru kīru ko ma n kun mɔ wunεguru.

³⁷ Ma u wurama bwāabu ita ben mi, u deema ba dɔ. Ma u Piεε bikia u nεε, Simɔɔ a dɔwa? A kpana a n wasi baa kɔbi tia? ³⁸ I n tii kparenu sāa i n kanaru mɔ, kpa i ku ra du kɔkiribu sɔɔ. Ka geema, tɔnun gōru ga kī adama wasi yen dam bie.

³⁹ Ma u kpam wura u kanaru kua. Gari tee yiya u gerumɔ. ⁴⁰ Ye u kpam wurama u deema ba do domi ben nɔni bunia. Ba ñ maa yε ye ba koo nùn sɔ.

⁴¹ Ye u wurama ben mi nɔn itase u bu sɔɔwa u nεε, i den dweeyo tē, kpa i wēra. N tura mε. Saa ye, ya tunuma kɔ. N wee, ba Tɔnun Bii tɔn kɔsobu nɔmu sɔndiammε. ⁴² I seewo su doona. Wee, wi u man dɔmemɔ u sisi.

*Yesun mwaabu
(I maa mεerio Mateu 26:47-56,
Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)*

⁴³ Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasī ka tunuma yande, bwāabu wɔkura yiru yen turo. Tɔn dabira nùn swīi ba takobiba ka bokunu

neni. Yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yērobu ka guro guroba ba bu gɔra. ⁴⁴ N deema dɔmε wi, u raa tɔn be sɔɔwa yīre te u koo ko. U nεε, durɔ wi u koo nεnε u bɔkasi, wiya mi, bu nùn mɔɔ, bu nεnε kem kem bu ka doona. ⁴⁵ Ye Yudasī tunuma, mii mii u da Yesun mi, ma u nεε, yinni.

Ma u nùn bɔkasi. ⁴⁶ Yera tɔn be, ba nɔmu dɔmia ba Yesu mwa. ⁴⁷ Adama be ba yɔ min turo u win takobi woma, ma u yāku kowo tɔnweron yoon soo sāra u bura. ⁴⁸ Yera Yesu bu bikia u nεε, nena bεε i mwaabu na ka takobiba ka bokunu nge swaa dio? ⁴⁹ Baadommawa na ra n ka bεε wāa sāa yerɔ na n keu sɔsɔsimɔ, ma i ñ man mwe. Adama Gusunɔn gari yi ñ koo ko yi kun koore.

⁵⁰ Yera bwāa be kpuro ba yarina ba nùn deri.

⁵¹ Aluwaaasi goo maa Yesu swīi biruɔ u bekuru wukiri. Yera gaba kī bu nùn mwa, ⁵² adama u duka tereru, u bu bekuru deria.

Ba Yesu sirimɔ

*Yuuban tɔnwerobun mennɔ yerɔ
(I maa mεerio Mateu 26:57-68,
Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)*

⁵³ Sanam meya ba ka Yesu da yāku kowo tɔnweron yenuɔ mi yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ka maa wooda yērobu ba mennε. ⁵⁴ Ma Piεε u bu swīi dandankuru sere ka yāku kowo tɔnweron yenu yaaraɔ. Miya u sina, wi ka tabu kowobu sannu ba dɔɔ wɔsu.

⁵⁵ Yāku kowo tɔnwerobu ka maa guro gurobu mennɔ ge kpuro ba seeda kasu ye ba koo Yesu mani bu ka nùn go. Adama ba ñ wa. ⁵⁶ Domi tɔn dabiru ta nùn seeda weesugia diisimɔ adama seedagii be, ba ñ nɔɔ tia sāa.

⁵⁷ Yera gaba seewa ba nùn weesu mani ba nεε, ⁵⁸ bεε sa nua u nεε u koo sāa yeru sura te ba ka nɔma bana, kpa sɔɔ itan baa sɔɔ u be ten kpaaru bani te ba ñ ka nɔma bane.

⁵⁹ Ka me, baa gari yinin tii sɔɔ ba ñ nɔɔ tia kue.

⁶⁰ Ma yāku kowo tɔnwero u seewa u yōra be kpuron wuswaaɔ, u Yesu bikia u nɛɛ, a ñ gɛɛ wisimɔ? Mba tɔn beni ba nun saarisimɔ.

⁶¹ Adama Yesu u maari piti, u ñ bu gāanu wisa. Yera yāku kowo tɔnwero wi, u kpam nùn bikia u nɛɛ, wuna Kirisi wi? Gusunɔ Yinni wi sa siaramɔn Bii?

⁶² Ma Yesu u nɛɛ, oo, nɛna mi. Sɔɔ teeru i ko Tɔnun Bii wa u sɔ Dam Kpurogiin nɔm geuɔ, u wee wɔllun di guru winu sɔɔ.

⁶³ Sanam meya yāku kowo tɔnwero u win tiin yaberu nɛnuu u karana, ma u nɛɛ, ee, seeda yerà i maa kasu. ⁶⁴ Bɛɛ i nua gari kam yi u gerua. Amɔna i wa durɔ wi sɔɔ.

Ma be kpuro ba nùn taarɛ wɛ ba nɛɛ, bu nùn go.

⁶⁵ Yera ben gaba yande nùn yāatam siem wɔri, ba win nɔni wākuu, ma ba nùn nɔm kusa soomɔ, ba nɛɛ u tubuo wi u nùn soomɔ.

Ma tabu kowobu ba nùn mwa ba soomɔ.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛɛriɔ Mateu 26:69-75, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Sanam me Piɛɛ u wāa yenu yaaraɔ, yera wɔndia goo wi u sɔmburu mɔ yāku kowo tɔnweron mi u na mi. ⁶⁷ Ye u Piɛɛ wa u dɔɔ wɔsu, u nùn mɛɛra tii. Yera u nɛɛ, wunɛ maa, a raa wāa ka Yesu Nasaretigii sannu.

⁶⁸ Adama Piɛɛ u gari yi siki, u nɛɛ, na ñ yɛ fa, ya ñ man yeeri ye a gerumɔ.

Ma u yara u da gongoroso gia. [Saa yera goo dɔɔ ga swī.] ⁶⁹ Wɔndia sɔm kowo wi, u kpam nùn wa mi, ma u be ba yɔ mi sɔɔwa u nɛɛ, durɔ win tɔmbun turowa mini.

⁷⁰ Adama Piɛɛ u kpam gari yi siki. Ye n tɛ fiiko, be ba yɔ mi ba Piɛɛ sɔɔwa ba nɛɛ, ka gem, wunɛ tɔn ben turowa domi wunen tii Galilegiwa.

⁷¹ Yera Piɛɛ u bɔrua u sɔnna u nɛɛ, na ñ durɔ wi yɛ wi bɛɛ i ka yā mini.

⁷² Mii mii ma goo dɔɔ ga swī nɔn mɛɛruse. Yera u Yesun gari yaaya yi u raa nùn sɔɔwa u nɛɛ, sere goo dɔɔ gu ka swī nɔn yiru, u koo nùn siki nɔn ita. Ma u swī wɔri.

15

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛɛriɔ Mateu 27:1-2, 11-14, Luku 23:1-5, Yohanu 18:28-38)

¹ Buru buru yellu yāku kowo tɔnwero bu ka maa guro guro bu ka wooda yɛrobu, ka be ba tie mɛnnɔ ge sɔɔ, ba mɛnna bu ka gari yi wesiana sannu. Ma ba Yesu bɔkuu ba ka da ba Pilati nɔmu sɔndia. ² Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?

Yesu nùn wisa u nɛɛ, meya nge me a gerua.

³ Ma yāku kowo tɔnwero bu ba Yesu mɛm dabinu manimɔ. ⁴ Yera Pilati kpam nùn bikia u nɛɛ, a ñ gāanu wisimɔ? A ñ nɔɔmɔ nge me ba nun mɛm dabinu manimɔ?

⁵ Adama Yesu kun yen gaa wisa sere biti ya Pilati mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ bu go

(I maa mɛɛriɔ Mateu 27:15-26, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

⁶ N deema, Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru baatere Pilati u ra pirisɔm turo karewa wi tɔmba kī. ⁷ Sanam meya, tem gowobu gaba wāa pirisɔm sɔɔ be ba tɔmbu go tem gooru garu sɔɔ. Ben turon yīsira Baraba. ⁸ Ma tɔn wɔru ga susi Pilatin mi bu ka nùn kana u bu kua nge me u ra bu kue wɔɔ baagere tɔɔ te sɔɔ. ⁹ Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, i kī n bɛɛ Yuuban sunɔ kara?

¹⁰ Domi win tii u yɛ kam kam ma nisinun sɔna yāku kowo tɔnwero bu ba nùn Yesu nɔmu sɔndia. ¹¹ Sanam me sɔɔra yāku kowo tɔnwero be, ba tɔn wɔru bɔrie gu ka Pilati seesi kpa u bu Baraba kara. ¹² Ma Pilati u kpam bu bikia u nɛɛ, ñ n mɛn na, mba i kī n ko ka durɔ wi bɛɛ i sokumɔ Yuuban sunɔ.

¹³ Yera ba kpam gbāsukum wəri ba nɛɛ, a nùn kpareo dāa bunanaru sɔɔ.

¹⁴ Pilati u bikia u nɛɛ, mban sɔna. Kɔsa yerà u kua.

Adama tən be, ba gbāsukum sosi ba nɛɛ, a nùn kpareo dāa bunanaru sɔɔ.

¹⁵ Pilati u kī u ko ye n koo bu dore, yen sɔna u bu Baraba kara. Yen biru u dera ba Yesu so ma u nùn tabu kowobu nɔmu sɔndia bu nùn dāa bunanaru kpare.

Tabu kowobu

ba Yesu yaakorū m̀

(I maa mɛɛrio Mateu 27:27-31, Yohanu 19:2-3)

¹⁶ Sanam mɛya tabu kowobu ba Yesu gawa ba ka nùn da tem yɛron agbara sɔkkaɔ ma ba tabu kowobu kpuro kpuro menna mi. ¹⁷ Ba Yesu gurumusu swāabu sebusia, ma ba saki tundu bɔkana ba doke win wirɔ nge furɔ. ¹⁸ Ma ba nùn tɔbirim wəri ba m̀, Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.

¹⁹ Ma ba nùn gāa bɔɔ soomɔ wirɔ, ba nùn yāatam siemɔ, ba nùn yiiramme. ²⁰ Ye ba nùn yaakorū kua ba kpa, ba nùn gurumusu swāabu ge potari ba win tiin yānu sua ba nùn sebusia. Ma ba nùn gawa ba ka yara bu ka nùn kpare dāa bunanaru sɔɔ.

Ba Yesu kpare

dāa bunanaru wəllɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

²¹ Sanam mɛ ba ka nùn dɔɔ, n wee durɔ goo u sarɔ mi, wi ba ra soku Simɔɔ Sirenigii, u wee gberu kpaanen di. N deema Simɔɔ wi, u sāawa Alesandu ka Rufusin baaba. Ma tabu kowobu ba nùn mwa ka dam ba nùn Yesun dāa bunanaru sɔbi. ²² Ba ka Yesu da mi ba ra soku Gɔɔgɔta, yīsi ten tubusiana, aye te ta ka wii koko weene. ²³ Ma ba nùn tam wɛ mɛ mu ka tim menna mɛ ba ra soku miru, adama u yina u nɔ. ²⁴ Yera ba nùn kpare dāa bunanarɔ. Yen biru tabu kowo be, ba win yānu tetɛ toosi bu ka wa ye

ben baawure u koo sua. Nge mɛya ba ka Yesun yānu bɔnu koosina.

²⁵ Bururun kɔba nɔɔba nɛn sakawa ba nùn kpare dāa bunanarɔ. ²⁶ Tora te u kua ba ka nùn kpare, tera ba yorua ba mani ba nɛɛ, Yuuban sunɔ.

²⁷ Ba maa gbɛnɔbu yiru gabu dāa bunanaru kpare, turo Yesun nɔm geuɔ, turo win nɔm dɔwarɔ. [²⁸ Nge mɛya Gusunan gari yi kooa yi yi nɛɛ, “Ba nùn garisi kɔsan kowobu sɔɔ.”]

²⁹ Tən be ba sarɔ ba nùn wiru diirisimɔ ba wɔnsimɔ ba nɛɛ, ahā to, n n̄ wuna ra nɛɛ kaa sāa yeru sura kpa a kpaaru bani sɔɔ itan baa sɔɔ? ³⁰ Tɛ, a re tii faaba koowo a sara dāa ten min di.

³¹ Nge mɛya maa yāku kowo tənwerobu ka wooda yɛrobu ba nùn yaakorū m̀. Ba sɔɔnamɔ ba m̀, u gabu faaba kua adama u kpana u tii faaba ko. ³² Tɛ i de Kiriisi Isireliban sunɔ u sarama su wa saa dāa bunana ten min di kpa su nùn naane doke.

Mɛya maa be yiru, be ba kpare dāa bunanaru sɔɔ ka wi sannu, ba maa nùn wɔmmɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

³³ Yera dɔma ten sɔɔ sɔɔ, yam wɔkura tem mɛ kpuro wukiri sere n ka kua sɔɔ sɔɔn kɔba ita. ³⁴ Kɔba ita yen sakawa Yesu u gbāra ka dam, u nɛɛ, “Eloi, Eloi, lema sabatani.” Yen tubusiana, Gusunɔ nɛn Yinni, mba n kua a ka man deri.

³⁵ Be ba yɔ min gabu ba gari yi nua ma ba nɛɛ, i n̄ nɔɔmɔ? U Eli soku.

³⁶ Yera ben turo u duka na ka swɛɛ duke dukɛsu si u wasa tam mɔmmɔm sɔɔ u bɛri dekɔɔ. Ma u Yesu tii u nɔ, u nɛɛ, i de su wa Eli u n̄ koo na u nùn sarasia.

³⁷ Yera Yesu u gbāra wəllɔ too too, ma win hunde ya doona.

³⁸ Ase saa yera maa beku kare te ta wāa sāa yeru sɔɔ ta gɛɛrama saa wəllun di sere temɔ. ³⁹ Tabu kowobun tənwerɔ wi u yɔ Yesun wuswaɔ u wa nge mɛ u ka gu. Yera

u nεε, ka gem durō wi, Gusunən Biiwa.

⁴⁰ Kurōbu gaba maa wāa mi, ba mεera sarun di. Be sōra Maari Madalagii wāa, ka Salome, ka Maari wi u sāa Yose ka Yakōbu yākabun mero. ⁴¹ N deema beya ba raa Yesu swīi ba nūn nōrimō sanam me u wāa Galileō. Kurōbu dabiru gara maa wāa mi, be ba ka nūn na Yerusalemō sannu.

Yesun sikubu

(I maa mεerio Mateu 27:57-61, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Ye n kua yoka, Yosefu Arimategii u tunuma mi, wi u sāa bεεregii Yuuban guro gurobu sō, u maa mara Gusunō u bandu swīi. Tō te, tō wērarugirun sōrun tōra, tēn yokan di tō wērarugira koo tore. Yen sōna Yosefu u da Pilatin mi ka toro sindu u ka Yesun goru kana. ⁴⁴ Ma Pilati u biti kua too too ye u nua ma Yesu u gu kō. Yera u tabu sunō sokusia u ka nūn bikia Yesu ù n gu kō. ⁴⁵ Ye tabu sunō wi, u nūn sōwa ma Yesu u gu, u Yosefu nō kā u ka goo te sua. ⁴⁶ Yosefu u da u beku te ba wesa ka wēε damgii dwa, ma u goo te sarasia u tu beku te tēke. Ma u tu kpēε kpee wōru ge ba dāka sō. Yen biru u kpee bakaru garu bimiamā u ka wōru gen nō kōrua. ⁴⁷ N deema, Maari Madalagii ka Maari Yosen mero, ba mεera mi ba Yesun goru kpēεmō.

16

Yesun seebu gōrin di

(I maa mεerio Mateu 28:1-8, Luku 24:1-12 Yohanu 20:1-10)

¹ Ye tō wērarugira sara, Maari Madalagii ka Salome ka Maari Yakōbun mero, ba turare dwa bu ka Yesun goru yēka. ² Ye n kua alusuma buun buru buru yellu kurō be, ba da siki ten mi. ³ Swaā ba bikianamō, wara u koo bu kpee te bimia siki ten nōn di.

⁴ Ye ba mεera ma ba wa, wee kpee te, ta bimiare baa mε ta kpā too. ⁵ Ye ba dua siki te sō ba aluwaasi goo wa

u sō ben nōm geuō u yabe kpikuru sebua. Ma berum bu mwa gem gem. ⁶ U bu sōwa u nεε, i ku berum ko. Na yē ma Yesu Nasaretigiwa i kasu wi ba kpare dāa bunanaru sō. U seewa gōrin di u ñ wāa mini. I mεerio mi ba raa nūn kpīi. ⁷ N n mēn na, i doo i win bwāabu sō ka Piεen tii ma u koo bu gbiiya u da Galileō. Miya ba koo nūn wa nge mε u raa bu sōwa.

⁸ Yera ba yarima ba duki doona sikuru min di ka diiribu domi berum bu mwa gem gem. Ba ñ maa goo gāanu ganu sōwa berum saabu.

Yesu u Maari Madalagii kure

(I maa mεerio Mateu 28:9-10, Yohanu 20:11-18)

[⁹ Ye Yesu u seewa gōrin di alusuma buun buru buru yellu, Maari Madalagiiwa u gbia u tii sōsi, wi sōn di u wεekunu nōba yiru gira. ¹⁰ Ma kurō wi, u da u win kpaasibu labaari ye sōwa be ba wāa nuku sankiranu ka swīi sō. ¹¹ Sanam mε ba nua Yesu kua waso, kurō wi maa nūn wa, ba ñ ye wure.

Yesu u bwāabu yiru kure

(I maa mεerio Luku 24:13-35)

¹² Yenin biru, Yesu u wigibu yiru gabu kure ye ba sīimō swaā ba baru kpaaru garu dō adama u tii kōsa ben nōni sō. ¹³ Ye ba wōma wuu min di ba be ba tie yen labaari sōwa, adama ba ñ maa ye naane kue.

Yesu u tii bwāabu

wōkura tia ye sōsi

(I maa mεerio Mateu 28:16-20, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gōrobun Kookoosu 1:6-8)

¹⁴ Yen biru Yesu u bwāabu wōkura tia ye kurema ye ba dimō. Ma u bu gerusi ben naane dokebu sarirun sō ka maa ben degangam sō, domi ba ñ tōn ben gari wure be ba nūn wa u seewa gōrin di. ¹⁵ Ma u bu sōwa u nεε, i doo handunian baama kpuro kpa i bweseru baatere Labaari gea waasu kua. ¹⁶ Baawure wi u ye naane

doke, ma ba nùn batemu kua, u koo hunden faaba wa. Baawure wi u kun maa ye naane doke, u koo taare wa. ¹⁷ Səm maamaakiginu wee ni naane dokeobu ba koo ko. Ba koo werekunu gira ka nen yisiru kpa bu ka barum kpam gari gere. ¹⁸ Bà n waa gəsənu sua nəmaə, n̄ kun mε bà n dēε nəra, ba n̄ wahala gaa wasi. Bà n maa barəbu nəmu səndi, ba koo bekurawa.

*Yesu u doonə Gusunən mi
(I maa mεerio Luku 24:50-53,
Gərobun Kookoosu 1:9-11)*

¹⁹ Ye Yinni Yesu ka bu gari yi kua u kpa, u suara wəllə u da u sina Gusunən nəm geuə. ²⁰ Ma bwāa be, ba da ba waasu kua baama kpuro. Ma Yinni u ka bu səmbu te m̄, u s̄s̄sim̄ ka səm maamaakiginu ma ben gari s̄aawa gem.]

LABAARI GEA NGE MƐ LUKU U YORUA

Luku, wi u tire te yorua, u s̄awa Gereki. U ȳeru m̄o, u s̄awa doko-toro, Kol 4:14. Teofiruwa u tire te yorua. Teofiru wi, u n̄ maa s̄aa Yuu. Yen s̄ona ye u Yesun bwese t̄kan gari m̄o, u girariwa sere Adamun mi, wi u s̄aa t̄mbu kpuron baaba. Luku u k̄i u s̄osiwa ma Yesu u s̄awa t̄mbu kpuron Faaba kowo, n̄ n̄ m̄o Yuuba t̄nagii. U maa s̄osi ma Yesu u t̄mbu kpuro k̄i, hw̄ebw̄ebu ka damgibu ka s̄arobu ka gobigibu ka kur̄obu ka dur̄obu ka bibu.

Tire ten gari mero ya w̄awa ten wiru 19:10 s̄o ye ya n̄e, Tanun Bii u nawa u ka kasu be ba k̄ora u bu faaba ko.

Tire ten kpunaa

1. Yohanu Batemu kowo ka Yesun marubu ka Yesun biru, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yohanu Batemu kowon waasu ka Yesun kakiribu, wiru 3n di sere wiru 4:13.
3. Yesun s̄omburu Galileo, wiru 4:14n di sere wiru 9:50.
4. Yesu u w̄aa Yerusalemun swaa, wiru 9:51n di sere wiru 19:28.
5. Yesun s̄osi d̄aakinu batuma s̄o, wiru 19:29n di sere wiru 21:37.
6. Yesun sanam d̄aakim handunia s̄o, wiru 22n di sere wiru 24.

Nge m̄e ba kua

ba ka tire te yorua

¹⁻⁴ Teofiru, b̄ēēē bakagii, n̄ man w̄ere n̄ nun tireru yorua n̄ nun s̄o dee dee ye n̄ kora b̄ēēn suunu s̄o. Be ba ye wa toren di ba kua yen labarin s̄am kowobu ma ba sun ye s̄owa. Dabiru be ba ye nua ba kookari kua bu ka ye yore dee dee. Nen tii na gari yi kpuro w̄era yin toren di. N̄ maa man w̄ere n̄ nun ye

yorua a n̄ ka yen gem ȳe ye ba nun s̄osi.

Gusun̄n ḡrado u Yohanu Batemu kowon marubun gari n̄asia

⁵ To, Herodu Yudean tem ȳeron waati, ȳaku kowo goo w̄aa ȳaku kowobun wuuru s̄o te ba m̄o Abia, win ȳisira Sakari. Win kur̄o maa s̄awa Aronin bweseru, win ȳisira Elisabeti. ⁶ Be yiru kpuro geegiba Gusun̄n wuswaa. Ba s̄im̄o Yinni Gusun̄n wooda ka win s̄osibu kpuro s̄o dee dee. ⁷ Adama ba n̄ bii m̄o ȳen s̄ Elisabeti s̄aa w̄iro, be yiru kpuro ba maa t̄k̄onu kua.

⁸ N̄ wee sanam m̄e n̄ ben wuuru girari, Sakari win ȳaku kobun s̄omburu m̄o Gusun̄n wuswaa. ⁹ Ma tubu tubu ya n̄n mwa nge m̄e ȳaku kowobun komaru, u ka du Yinni Gusun̄n s̄aa yer̄o u turare d̄o doke. ¹⁰ T̄n w̄aru kpuro ga kanaru m̄o t̄ow̄o sanam m̄e u turare d̄o dokem̄o. ¹¹ Ma Yinnin ḡrado u n̄n kure u ȳ mi ba ra turare d̄o doken n̄m̄ geu. ¹² Ye Sakari u n̄n wa, u wom torura ma b̄erum n̄n mwa. ¹³ Ma ḡrado wi, u n̄n s̄owa u n̄e, a ku b̄erum ko Sakari, domi ba wunen kanaru mwa. Wunen kur̄o Elisabeti u koo nun bii t̄n dur̄o marua, kpa a n̄n ȳisira k̄e Yohanu. ¹⁴ Kaa nuku doo bakabu wa, t̄n dabira koo maa ȳeri win marubun s̄. ¹⁵ Domi u koo ko t̄n boko Yinni Gusun̄n wuswaa. U n̄ tam n̄rum̄o. U ko n̄ maa Hunde D̄ero yiba win meron nukurun di. ¹⁶ U koo de Isireliba dabiru bu wura Gusun̄ ben Yinnin mi gia. ¹⁷ U koo n̄n swaa gbiiya kpa u n̄ s̄aa nge Gusun̄n s̄om̄o Eli, u n̄ dam m̄o u ka baababa ka ben bibu dorasia, kpa u maa ka mem̄ n̄o sariba wura geegibun swaa s̄o, kpa u maa t̄mbun ḡrusu s̄oru koosia mam mam Yinnin s̄.

¹⁸ Sakari u ḡrado wi bikia u n̄e, am̄ona ko na n̄ ka ȳe ma gari yi gema. Domi n̄e dur̄o t̄k̄ara, nen kur̄on tii maa t̄k̄aru kua.

¹⁹ Ma ḡrado wi, u n̄n wisa u n̄e, n̄na Gabirie, n̄e wi na ra n̄

yɔ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba man ɔrimawa n ka nun gari ko kpa n ka nun labaari gea ye nɔɔsia. ²⁰ Adama a n nɛn gari naanɛ doke yi yi koo kooro yin saa sɔɔ. Yen sɔna, a n maa kpɛ a gari gere sere dɔma te yabu ye, ya kooro.

²¹ Tɔmba Sakari mara, ma biti ya bu mwa ye u ka te me sɔa yerɔ. ²² Ye u yara, u n kpɛa u ka bu gari kue, ma ba ɔia ma u kɔsiru wawa sɔa yeru mi. U ka bu nɔma gari sɔɔmɔ, u n nɔɔ wukie.

²³ Ye win yɔku kowo sɔmbura kpa, u sɔa win yɛnuɔ. ²⁴ Yen biru win kurɔ Elisabeti u gura sua, ma u tii berua suru nɔɔbu. U nɛɛ, ²⁵ n wee ye Yinni Gusunɔ u man kua. U ka man nɔnu geu mɛɛra u man sekuru yara tɔmbun wuswaaɔ.

Wɔllun ɔrado

u Yesun marubun gari nɔɔsia

²⁶⁻²⁷ Elisabetin guran suru nɔɔba tiase, Gusunɔ u win ɔrado Gabirɛ ɔra Nasaretɔ, Galilen tem sɔɔ wɔndia goon mi, wi u kun durɔ yɛ. Wɔndia win durɔ kɛɛro Yosefu u sɔawa Dafidi sɔna bokon bweseru. Wɔndia win tiin yɔsira Maari. ²⁸ ɔrado wi, u da win mi ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, na nun tɔbura, Gusunɔ u nun durom kua, u maa wɔa ka wunɛ.

²⁹ Maarin laakari ya burisina ka gari yi, ma u tii bikia u nɛɛ, tɔbiri teren bwesera mini. ³⁰ ɔrado u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko Maari domi Gusunɔ u nun durom kua. ³¹ Wee kaa gura sua a bii tɔn durɔ ma kpa a nɔn yɔsira kɛ Yesu. ³² U koo ko tɔn boko. Ba ko n da nɔn soku Wɔrukoon Bii. Yinni Gusunɔ u koo nɔn win sikado Dafidin bandu wɛ. ³³ U ko n bandu dii Yakɔbun yɛnuɔ sere ka baadommaɔ. Win bandu ta n ko n nɔru mɔ.

³⁴ Ma Maari u ɔrado bikia u nɛɛ, amɔna yeni ya koo ka kooro domi na n durɔ yɛ.

³⁵ ɔrado u nɔn wisa u nɛɛ, Hunde Dɛero u koo nun deema, kpa

Wɔrukoon dam mu nun wukiri. Yen sɔna ba koo bii dɛero wi kaa ma mi soku Gusunɔn Bii. ³⁶ Wee wunen mɛro bisi Elisabeti wi ba raa sokumɔ wɔro, win tii u bii tɔn durɔn gura mɔ win tɔkɔru sɔɔ. U wɔa win suru nɔɔba tiase sɔɔ tɛ. ³⁷ Domi ɔaanu sari ni Gusunɔ kpanɛ.

³⁸ Maari nɛɛ, nɛna Yinnin yoo. N man kuo nge me a gerua. Ma ɔrado wi, u doona.

Maari u Elisabeti beram da

³⁹ Sɔɔ mɛɛ te sɔɔ, Maari u seewa kpaaka u da Yudean wuu gagu sɔɔ ge ga wɔa guunun bera ɔia. ⁴⁰ U dua Sakarin yɛnuɔ ma u Elisabeti tɔbura. ⁴¹ Ye Elisabeti u Maarin tɔbiribu nua, yera bii wi u wɔa win nukurɔ u diira ma Elisabeti u Hunde Dɛero yiba. ⁴² Ma u ɔbɔra u nɛɛ, domarugiiwa wunɛ tɔn kurɔbu sɔɔ, domarugiiwa maa bii wi kaa ma. ⁴³ Wara ra n nɛ, nɛn Yinnin mɛro u ka man beram na. ⁴⁴ Domi wee, ye wunen tɔbiribun nɔɔ ga nɛn swaa wɔri, bii wi u wɔa nɛn nukurɔ u diira ka nuku dobu. ⁴⁵ Doo nɔɔrugiiwa wunɛ ye a ka naanɛ doke ma ye kpuro ya koo kooro ye Gusunɔ u nun sɔɔwa.

Maarin womu

⁴⁶ Maari u womu kua u nɛɛ, nɛn ɔɔru ga Yinni saabu mɔ.

⁴⁷ Nɛn hunde yɛrimɔ Gusunɔ nɛn Faaba kowon sɔ,

⁴⁸ yɛn sɔ u ka man nɔnu geu mɛɛra, nɛ wi na sɔa win yoo bwɛɛbwɛɛ.

Wee, saa tɛn di saa baayeren tɔmbu ba koo man soku doo nɔɔrugii

⁴⁹ yɛn sɔ Gusunɔ dam kpurogii u man ɔa bakanu kua.

Win yɔsira Dɛero.

⁵⁰ U ra be ba nɔn nasie durom kue saa baayere.

⁵¹ U win dam sɔɔsi, ma u be ba tii suabun bwisikunu mɔ yarinasia.

⁵² U sinambu bandu yara.

Ma u bwɛɛbwɛɛbu wɔlle sua.

⁵³ U ɔɔrobu debia ka ɔa geenu.

Ma u gobigibu gira nɔm dira.

54 U win sɔmɔ Isireli somi
yɛn sɔ u win durom yaaya

55 mɛ u Aburhamu ka win bibu
kuammɛ sere ka baadomma
nge mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ
mwɛɛru kua.

56 Maari u ka Elisabeti sina nge
suru ita, yen biru u gɔsira win
kpaarɔ.

Yohanu Batɛmu kowon marubu

57 Elisabetin marubun sanam
yiba, ma u bii tɔn durɔ mara. 58 Win
berusebu ka win dusibu ba nua ma
Yinni u nɔn durom bakam kua, ma
ba ka nɔn nuku dobu mɔ sannu.
59 Ma n kua sɔɔ nɔɔba itase ba mɛnna
bu ka bii wi bango ko, ma ba kɔ bu
nɔn yɔsiru kɛ Sakari nge win tundon
yɔsiru. 60 Adama win mero u gerua
u nɛɛ, aawo, Yohanuwa ba koo nɔn
soku.

61 Ma ba nɛɛ, wunen bweseru sɔɔ,
goo sari wi u yɔsi te mɔ.

62 Yera ba win tundo gari bikia
ka yɔreru bu ka gia mɛ u kɔ bu nɔn
soku. 63 Ma u bu gɔanu bikia nɔ sɔɔ
u koo yore ma u yorua, Yohanuwa
win yɔsiru. Ma biti ya tɔn be kpuro
mwa. 64 Yande win nɔɔ ga wukiara,
win yara dɛnda, u gari mɔ ma u
Gusunɔ siaramɔ. 65 Bɛrum be kpuro
mwa be ba wɔa bera mi, ma ba
gari yi kpuro sɔɔna ba ka sikerena
Yudean tem wusu sɔɔ si su wɔa
guunun bera gia. 66 Ma be ba gari yi
nua kpuro, ba yi berua ben gɔrusɔ,
ba bikianamɔ ba mɔ, n n mɛn na,
amɔna bii wi, u koo ra ko.

Domi ba wa Yinnin nɔmu ga wɔa
ka wi.

Sakari u Gusunɔn gari gerua

67 Ma bii win tundo Sakari, u
Hunde Dɛero yiba ma u gerua u nɛɛ,
68 su Gusunɔ Isireliban Yinni siara
ye u ka win tɔmbu naawa
ma u bu yakia.

69 Ma u ka sun Faaba kowo dangii
naawa
wi u sɔa Dafidi win sɔm kowon
sikadobu.

70-71 Wiya u koo sun faaba ko saa
bɛsɛn yibereban min di,
ka be ba sun tusa kpuron nɔman di,

nge mɛ u raa gerua
saa win sɔmɔ dɛerobun nɔsun di
be ba wɔa yellu.

72 Mɛya u ka bɛsɛn baababa durom
kua,
ma u maa win nɔɔ mwɛɛ dɛɛraru
yaaya.

73 Nge mɛ u raa bɔrua
Aburhamu bɛsɛn baaban
wuswaaɔ

74 u ka sun wɔra saa bɛsɛn yibereban
nɔman di,
kpa u sun ayeru wɛ su ka nɔn sɔ
berum sariru sɔɔ,

75 kpa su ko dɛerobu ka gemgibu
win wuswaaɔ
bɛsɛn wɔarun sanam kpuro sɔɔ.

76 Wunɛ maa nen bii,
ba koo nun sokuwa Wɔrukoon
sɔmɔ
domi kaa Yinni gbiiya a ka win swɛɛ
sɔmɛ,

77 kpa a maa win tɔmbu sɔ ma ba
koo faaba

wa ba n bu ben toranu suuru kua
78 bɛsɛn Yinnin wɔnwɔndun sɔ te ta
kpɔ.

Wɔnwɔn ten saabuwa
yam bururam ko n sun naawa
wɔllun di
nge buruku sɔɔ yana,

79 u ka bu yam dɛɛrasia
be ba wɔa yam wɔkuru sɔɔ
ka be gɔɔn bɛrum wukiri nge yam
wɔkuru.

Kpa u ka bɛsɛn naasu kpara alafian
swaa sɔɔ.

80 Ma bii wi, u kpɛamɔ u bwisi mɔ,
ma u da u wɔa gɔbaburɔ sere n ka kua
tɔɔ te u tii sɔɔsi Isireliban wuswaaɔ.

2

Yesun marubu

(I maa mɛɛrio Mateu 1:18-25)

1 Sanam mɛ sɔɔ, tem yɛro Ogusitu
u wooda yara bu tem baama
kpuron tɔmbu gari. 2 Gari gari
gbiikaa ye, ba ye kuawa Kirinusi
Sirin tem yɛron waati. 3 Ma
baawure u da win wuuɔ bu ka nɔn
tireru doke.

4 Yosɛfu u maa seewa Galilen wuu
gagun di ge ba ra soku Nasaretin, u
da Yudean temɔ sere Dafidin wuuɔ
ge ba ra nɛɛ Betelehemu yɛn sɔ u

sāa Dafidin sikadobu, ⁵ kpa bu ka bu tireru doke, wi ka win kurɔ kɛɛro Maari. Maari wi, u gura mɔ. ⁶ Ye ba wāa mi, win sanam yiba ye u koo ka ma. ⁷ Ma u win bii gbiikoo mara tɔn durɔ, ma u nùn sɛkatia tɛkusi u nùn kpī yāanun yakasu wɔllɔ, yèn sɔ ba ñ ayeru wa sɔbun sɔbia yerɔ.

Gusunɔn gɔrado

u yāa kparobu kure

⁸ N deema yāa kparoba wāa bera mi yakasɔ, ba ben yāanu kɔsu wɔkuru. ⁹ Yera Gusunɔn gɔrado u bu kure ma Gusunɔn yīikon girima ya bu burure ya ka sikerena ma berum bu mwa gem gem. ¹⁰ Ma gɔrado u bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku nanda domi na ka bɛɛ Labaari gea naawawa ye ya koo tɔmbu kpuro nuku doo bakabu wɛ. ¹¹ Gisɔ Dafidin wuuɔ ba bɛɛ Faaba kowo marua wi u sāa Kirisi Yinni. ¹² Wee, nge mɛ i ko ka nùn tubu, i ko bii wɛɛru wa ba sɛkatia tɛkusi, u kpī yāanun yakasu wɔllɔ.

¹³ Suaru sɔɔ wɔllun tabu kowobu dabi dabiru ba kurama gɔrado win bɔkuɔ ba Gusunɔ siaramɔ ba gerumɔ,

¹⁴ bu Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛyɔ wɔllɔ.

Bəri yenda n wāa handunia sɔɔ be ba Gusunɔn nukuru dorasiamɔn suunu sɔɔ.

Yāa kparoba dɔɔ Betelehemuɔ

¹⁵ Sanam mɛ wɔllun gɔrado be, ba bu doonari ba wura Gusunɔ wɔllɔ, yāa kparo be, ba geruna ba nɛɛ, ñ n mɛn na, su da Betelehemuɔ su wa ye ya kooru ye Yinni Gusunɔ u sun sɔɔsi.

¹⁶ Ba da ka sendaru ma ba Maari ka Yosefu wa ka bii wɛɛ te, ta kpī yāanun yakasu wɔllɔ. ¹⁷ Ye ba nùn wa ba kpa ba saara ye gɔrado wi, u raa bu sɔɔwa bii win wɔllɔ. ¹⁸ Ma be kpuro be ba gari yi nua ba biti soora ka ye yāa kparoba bu sɔɔwa. ¹⁹ Adama Maari u gari yi kpuro doke gɔruɔ u yi lasabu mɔ. ²⁰ Ma yāa kparo be, ba gɔsira ba Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛmɔ, ba nùn siaramɔ yabu

ye kpuron sɔ ye ba nua ka ye ba wa, nge mɛ gɔrado wi, u raa bu sɔɔwa.

Ba Yesu yīsiru kã

²¹ Ye sɔɔ nɔɔba ita ya yiba ba bii wi bango kua, ma ba nùn yīsiru kã Yesu, yīsiri te Gusunɔn gɔrado u nùn kã ba sere win gura sua.

Ba Yesu Gusunɔ tusia sāa yerɔ

²²⁻²³ Amenawa ba yorua Yinnin wooda sɔɔ ba nɛɛ, “Bii tɔn durɔ gbiikoo baawure wi ba mara, ba koo nùn wunawa nenem Yinni Gusunɔn sɔ.” Yen sɔna ye sanam yiba bu ka tii sārasia nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua, Maari ka Yosefu ba ka bii wi da Yerusalemuɔ bu nùn Yinni tusia, ²⁴ kpa bu ka yākuru ko nge mɛ ba gerua Yinnin wooda sɔɔ ba nɛɛ, “Kparukonu yiru, ñ kun mɛ totoberɛ binu yiru.”

²⁵ Durɔ goo wāa Yerusalemuɔ, win yīsira Simeɔ. Durɔ wi, u sāawa geegii wi u Gusunɔn bɛɛɛ yɛ. U wi u koo Isireliban nukuru yemiasia swaa daki ma Hunde Dɛɛro nùn wāasi. ²⁶ Hunde Dɛɛro wi, u maa nùn sɔɔsi ma u koo Kirisi, wi Yinni u gɔsa wa u sere ghi. ²⁷ U da sāa yerɔ ka Hunde Dɛɛron kparabu. Ye Yesun dusiba ka nùn dua bu nùn kua nge mɛ wooda ya gerua, ²⁸ Simeɔ u nùn mwa win nɔmɔɔ ma u Gusunɔ saabu kua u nɛɛ,

²⁹ Yinni, tɛ kaa de nɛ wunen sɔm kowo, n handunia deri ka alafia

nge mɛ a man sɔɔwa.

³⁰ Domi nen nɔni yi wunen faaba wa ³¹ ye a sɔɔru kua bwesenu kpuron wuswaaɔ.

³² Yeya yam bururam mɛ mu koo tɔn tukobu wunen swaa sɔɔsi.

Mu koo maa wunen tɔmbu Isireliba bɛɛɛ doke.

Simeɔ u Gusunɔn gari gerua

³³ Ye ba gerua bii win sɔ ye win baa ka win mero biti kua. ³⁴ Simeɔ u bu domaru kua ma u Maari, bii win mero sɔɔwa u nɛɛ, ba bii wini gɔsa ba yi u ka tɔn dabiru wɔrumasia Isireliba sɔɔ, kpa

u tən dabinu seesia. U koo maa ko yīreru Gusunən min di te tamba kun wuramə ³⁵ kpa dabirun gōrun bwisikunu nu sōsira. Wunen tii, nuku sankiranu nu koo nun saku gōruo nge takobi.

Ana, Gusunən səmə tən kurə

³⁶ Gusunən səmə tən kurə goo maa wāa, win yīsira Ana, Fanuelin bii Aseən bweseru sōo. U takəru kua gem gem. U raa sina ka win durə wōo nōba yiru saa win wəndiarun di. ³⁷ Ma u gəminiru sina wōo wene ka nne. U ku ra kpe sāa yerə, u ra n Gusunə sāmə bururu ka yoka ka nōo bəkuru ka kanaru. ³⁸ U besirama saa ye sōo, u Gusunə saabu mə, ma u bii win gari tambu kpuro sōomə be ba mara Gusunə u Yerusalemu yakia.

Ben wuramaru Nasaretiə

³⁹ Sanam mē ba baayere kua ba kpa nge mē Yinni Gusunən wooda, ba gəsira Nasareti ben wuuə Galilen temə. ⁴⁰ Ma bii wi, u kpēamə ma u dam sosimə ma bwisi gee yiba wi sōo. Gusunən durom maa wāa ka wi.

Yesu da sāa yerə win birun saa

⁴¹ Wōo baagere Yesun dusibu ba ra Gəo sararibun tōo bakaru dewa Yerusalemuə. ⁴² Sanam mē Yesu u wōo wəkura yiru mə ba tōo baka te da nge mē ben komaru. ⁴³ Ye tōo baka ten sanam kpa sanam mē ba wiə, bii wi, Yesu u sina Yerusalemuə, win dusiba kun yē. ⁴⁴ Ba tamaa sāa u wāawa ben wuuru sōo. Ye ba sīa tōo giriru ba nūn kasu ben dusibu ka ben bərəba sōo. ⁴⁵ Adama ba n nūn wa ma ba gəsira Yerusalemuə ba nūn kasu. ⁴⁶ Yen sōo itase ba nūn wa sāa yerə u sō wooda yērobun suunu sōo u bu swaa daki u maa bu gari bikiamə. ⁴⁷ Be ba nūn swaa daki kpuro ba biti kua win bwisi ka win gari wisibun sō. ⁴⁸ Sanam mē win dusiba nūn wa biti ya bu mwa ma win mero u nūn bikia u nne, nen bii amona a ka sun

kua mē. Ne ka wunen baa wee, sa nun kasu ka nuku sankiranu.

⁴⁹ Ma u bu bikia u nne, mba n kua i ka man kasu. I n yē ma na n kon ko na kun nen baaban wunanəsu kue?

⁵⁰ Adama gari yi u bu sōowa mi, yi n bu yeeri.

⁵¹ U ka bu sīa Nasaretiə ma u bu mēm nōowa. Win mero u gari yi kpuro berua win gōruo. ⁵² Ma Yesu u kpēamə bwisi sōo ka wasi sōo, ma Gusunə u ka nūn nōnu geu mēera, ma u sāa tən geo tambu sōo.

3

*Yohanu Batemu kowon waasu
(I maa mērio Mateu 3:1-12,
Maaku 1:1-8, Yohanu 1:19-28)*

¹ Ye tem yēro Tiberi kua wōo wəkura nōobu win bandu sōo, sanam mē, Ponsu Pilatiwa sāa Yudean tem yēro, ma Herodu u sāa Galilen wirugii, ma Filipu win wənə u sāa Iture ka Takonitin wirugii, ma Lisania u sāa Abilenin wirugii. ² Ya maa sāawa Ani ka Kaifa yāku kowo tənwerobun waati. Sanam mēya Gusunə u ka Yohanu Sakarin bii gari kua gbaburo. ³ Ma u da Yuudenin baru kpaanə kpuro u kparamə u mə, bu gōru gəsio bu batemu ko, kpa Gusunə u bu ben toranu suuru kua.

⁴ Nge mēya ye Gusunən səmə Esai u yorua win tīrerə ya koorə ye u nne, “goo u gbāramə gbaburo u mə, i

Yinnin swaa šonwə.
Kpa i n ye nōo nerasiəmə yu denda.

⁵ I yen wəwi kpuro kəruo, i maa yen guunu kpuron gunum kawo

kpa i yen gungunu nōo nerasia nu ko tem tēera,

kpa i yen mi n kōkure kpuro demia, kpa i yen wərusu kpuro kore.

⁶ Tambu kpurowa ba koo Gusunən faaba wa.”

⁷ Tən wərusu su daamə win mi u ka bu batemu ko. Ma u bu sōowa u nne, beē waa gəsənun bweseru, wara beē kirə kua i ka məru ye ya sisi suuri. ⁸ N n men na, i koowo ye ya koo beēn gōru gəsiabu

sɔɔsi, kpa i ku gere been tii sɔɔ ma Aburahamuwa been baaba. Domi na beɛ sɔɔmɔ Gusunɔ u koo kpi u Aburhamu bibu seeya saa kpee nini sɔɔn di. ⁹ Ba gbãa sue kɔ bu ka dānu bɔɔri nin nuurun di. Yen sɔ, dāru baatere te ta ñ bii geenu marumɔ, ba koo tu burawa bu dɔɔ kpɛɛ.

¹⁰ Ma tɔn wɔrusu nùn bikiamɔ, ñ n mɛn na, amɔna be, ba koo ko.

¹¹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wi u yabenu yiru mɔ u teeru goo wɛɛyɔ wi u kun mɔ, mɛya maa wi u dīanu mɔ, u ka gabu bɔnu koowo.

¹² Gbere mwaɔba maa da u ka bu batemu ko, ma ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, mba sa ko ko.

¹³ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku ra mwe n kere ye ba beɛ yiire.

¹⁴ Tabu kowobu gaba maa nùn bikia ba nɛɛ, beɛɛ maa ni, mba sa ko ko.

Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku ra goo gobi mwaari ka dam, i ku maa goo gari mani, kpa i ku ra been kɔsiaru gɛm.

¹⁵ Tɔn be, ba swaa daki ma be kpuro ba bikianamɔ ba mɔ, Yohanu sãawa Kirisi wi? ¹⁶ Ye Yohanu u nua mɛ, u be kpuro sɔɔwa u nɛɛ, nɛ na beɛ batemu mɔ ka nim, adama wi u man dam kere u sisi. Na ñ tura n win baranun wɛɛ kusia. Wiya u koo beɛ batemu ko ka Hunde Dɛero ka dɔɔ. ¹⁷ U saratia neni win nɔmɔ, u ka win alikama sara, kpa u ye doke biraru sɔɔ. Adama sako si su tie u koo su doke dɔɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.

¹⁸ Ka maa gari dabinu gana Yohanu u tɔmbu labaari gean waasu kuammɛ. ¹⁹ Adama u Herodu wirugii wi gerusi Herodia, win wɔnɔ Filipun kurɔn sɔ, ka daa kɔsa kpuro ye u raa kua. ²⁰ Ma Herodu u kpam daa kɔsa ye sɔɔ daa kɔsa sosi, u dera ba Yohanu piriɔm doke.

Yesun batemu

(I maa mɛriɔ Mateu 3:13-17, Maaku 1:9-11)

²¹ Ye ba tɔmbu kpuro batemu kua, ba maa Yesu batemu kua. Saa ye

sɔɔ u kanaru mɔ ma wɔlla wukiara, ²² ma Hunde Dɛero u sarama win wɔllɔ ka wasi gɛɛ nge kparuko. Ma nɔɔ gaga nɔɔra saa wɔllun di ga nɛɛ, wuna nen bii kɔnasi, wi sɔɔ nen gɔru dobu kpuro wãa.

Yesun sikadoba

(I maa mɛriɔ Mateu 1:1-17)

²³ Yesu u wɔɔ tenan saka tura u sere win sɔmburu torua. Ba tamaa u sãawa Yosefun bii. Yosefun baababa ba maa sãa Heli ²⁴ ka Matati ka Lefi ka Meliki ka Yanai ka Yosefu, ²⁵ ka Matatia ka Amɔsi, ka Nahumu ka Esili ka Naga, ²⁶ ka Maatu ka Matatia ka Semeni ka Yoseki ka Yoda, ²⁷ ka Yoanani ka Lesa ka Sorobabeli ka Salatieli ka Neri, ²⁸ ka Meliki ka Adi ka Kosamu ka Elimadamu ka Eri, ²⁹ ka Yosue ka Eliseri ka Yorimu ka Matati ka Lefi, ³⁰ ka Simeɔ ka Yuda ka Yosefu ka Yonamu ka Eliakimu, ³¹ ka Melea ka Mena ka Matata ka Natani ka Dafidi, ³² ka Isai ka Yobedi ka Boasi ka Sala ka Nasoni ³³ ka Aminadabu ka Adimi ka Arani ka Esiromu ka Faresi ka Yuda, ³⁴ ka Yakɔbu ka Isaki ka Aburhamu ka Tera ka Nakoru, ³⁵ ka Seruku ka Raga ka Faleki ka Ebeɛ ka Sala, ³⁶ ka Kainamu ka Aafasadi ka Semu ka Nɔwe ka Lameki, ³⁷ ka Matusala ka Enoku ka Yarɛdi ka Maleleli ka Kainani, ³⁸ ka Enɔsi ka Seti ka Adamu ka Gusunɔ.

4

Setam u Yesu kɔkura

(I maa mɛriɔ Mateu 4:1-11, Maaku 1:12-13)

¹ Yesu u Hunde Dɛero yiba ma u wurama Yuudenin di. Ma Hunde wi, u nùn sure gbaburu sɔɔ. ² Miya Setam maa nùn kɔkura sɔɔ weeru. U ñ maa gāanu ganu di sanam mɛ sɔɔ. Ye saa yen baa ya kpa, gɔɔra nùn mwa. ³ Ma Setam nùn sɔɔwa u nɛɛ, à n Gusunɔn Biin na, a kpee teni sɔɔwɔ tu gɔsira pɛɛ.

⁴ Ma Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, “Tɔnu kun ko n wãa dīanu tɔnan sɔ.”

⁵ Ma Setam u ka nùn da guuru wɔllɔ u nùn handunian tem kpuro sɔɔsi nɔni kpaki teeru mi sinamba

bandu dii. ⁶ Ma u nùn sǎwa u nee, nin dam ka nin yiiko kpurowa kon nun wē domi ba man wē. Wi na kī, wiya kon maa wē. ⁷ N n men na, à n yiira a man sǎwa ye kpurowa ya koo ko wunegia.

⁸ Ma Yesu u nùn sǎwa u nee, Gusunǎn gari nee, “Gusunǎ wunen Yinniwa kaa n sǎamǎ, kpa a n wi turon wǎaru wǎa.”

⁹ Ma u ka nùn da Yerusalemuǎ, u nùn sǎndi sǎa yerun wii kpiirǎ, ma u nùn sǎwa u nee, à n Gusunǎn Biin na, a suro saa minin di, ¹⁰ domi Gusunǎn gari nee, “U koo win gǎradoba nǎ kēwa wunen sǎ bu ka nun kǎsu.” ¹¹ “Ba koo nun nenε ben nǎma sǎ, kpa wunen naasu ku raa kperu sokura.”

¹² Yesu u nùn sǎwa u nee, Gusunǎn gari maa nee, “A ku ra Gusunǎ wunen Yinnin dam mεeri a ka wa mε mu ne.”

¹³ Ye Setam u nùn kǎkiri bi kpurowa kua u kpa, u nùn deri u doona sere saa gaa gina.

*Yesu win sǎmburu torua Galileǎ
(I maa mεerio Mateu 4:12-17,
Maaku 1:14-15)*

¹⁴ Yesu u wura Galileǎ ka Gusunǎn Hunden dam, ma win labaari ya nǎra n ka sikerena bera ye sǎ kpurowa. ¹⁵ U Gusunǎn garin keu sǎsimo ben mennǎ yenu sǎ, ma tǎmbu kpurowa ba nùn beere wεemǎ.

*Ba Yesu yina Nasaretia
(I maa mεerio Mateu 13:53-58,
Maaku 6:1-6)*

¹⁶ Yesu u da Nasaretia mi u biru di. Nge mε win dǎne u mennǎ yeru dua tǎ wεrarugiru sǎ, ma u seewa u ka tireru gari. ¹⁷ Ba nùn Gusunǎn sǎmǎ Esain tireru wē. Ye u tu wukia u wa mi ba yorua ba nee,

¹⁸ “Yinni Gusunǎn Hunde ka man wǎa.

U man gǎsa n ka dam sarirugibu Labaari gea nǎsia.

U man gǎrima n ka yobu sǎ ma ba koo yakiaara,

n ka wǎkobu sǎ ma ba koo yam wa,

n ka maa takasigibu yǎsu bu doona, ¹⁹ kpa n maa ka kpara ma saa ya wee ye sǎ Yinni u koo tǎmbu durom kua.”

²⁰ U tire te wukiri u mennǎ yerun sǎmǎ wesia ma u sina. Be ba mennε mennǎ yee te sǎ, ba nùn nǎni girari be kpurowa. ²¹ Ma u win gari torua u bu sǎwa u nee, gisǎra Gusunǎn gari yini yi kooru yi i nua mi.

²² Be kpurowa ba nùn seeda gea diiya, ma biti ya bu mwa gari dure yin sǎ yi yi yarimǎ win nǎn di. Ma ba mǎ, n n Yosefun bii wi mi?

²³ U bu sǎwa u nee, ka gem, i ko kpī i man mǎn te kua i nee, “Timgii, a wunen tii bekio,” kpa i gere n koowo nen tem sǎ mini ye i nua na kua kpurowa Kapenamua.

²⁴ U maa nee, ka gem, na beε sǎmǎ, Gusunǎn sǎmǎ goo sari wi u beere mǎ win tiin temǎ. ²⁵ Na maa beε gem sǎmǎ, kurǎ gǎmini dabira ta raa wǎa Isirelin temǎ Elin waati, ye gura kun na wǎo ita ka suru nǎba tia, ma gǎo bakaru ta kua tem kpurowa. ²⁶ Ka mε, ba n Eli gǎre ben goon mi ma n kun mǎ gǎmini turo wi u wǎa Sarepataǎ Sidonin temǎ.

²⁷ Dabiru be ba bara disigiru mǎ ba raa maa wǎa Isirelin temǎ Gusunǎn sǎmǎ Eliseen waati. Ka mε, ba n ben goo bekio, ma n kun mǎ Namani Sirigii.

²⁸ Ye ba gari yi nua mennǎ yee te sǎ, ba mǎru besira be kpurowa. ²⁹ N deema ben wuu ga wǎawa guuru wallǎ. Yera ba seewa ba nùn barikia ba ka da wuun biruǎ bu ka nùn sure wǎwa sǎ. ³⁰ Adama u bu bukiana ma u doona.

*Durǎ wi wεreku gagu ga wǎasi
(I maa mεerio Maaku 1:21-28)*

³¹ Yesu u sara u da Kapenamua, Galilen wuu gagǎ, ma u tǎmbu Gusunǎn garin keu sǎsimo tǎ wεrarugiru sǎ. ³² Ma win sǎsira bu biti kua domi u gari gerumǎwa ka yiiko. ³³ N deema durǎ goo wǎa mennǎ yeru sǎ wi sǎ wεreku ga wǎa ma u wura kua wallǎ u

nɛɛ, ³⁴ man diya bɛɛ ka wunɛ, Yesu Nasaretigii. A na a sun kam koosiawa? Na yɛ wi a s̄aa, wunɛ Gusunɔn tɔn Dɛɛrowa.

³⁵ Ma Yesu u gu gerusi u nɛɛ, a mario, kpa a doona win min di.

Ye wɛɛku ge, ga durɔ wi tem kparana ben suunu sɔɔ, ma ga doona, ga n̄ maa n̄n mɛɛra kue.

³⁶ Ma biti ya bu mwa kpuro ba bikianamɔ ba m̄, gari yiren bwesera yini. Domi u wɛɛkunu wooda wɛɛmɔ ka yiiko ka dam, ma nu doonamɔ.

³⁷ Ma win labaari ya n̄ɔra n ka sikerena bera ye sɔɔ kpuro.

Yesu u tɔn dabinu bekia

(I maa mɛɛriɔ Mateu 8:14-17, Maaku 1:29-34)

³⁸ Ye Yesu u yara mɛnnɔ yee ten min di u dua Simɔɔn yenuɔ. N deema Simɔɔn kurɔn mɛro u wasi sundu barɔ ta bɔɔbu, ma ba n̄n suuru kana win s̄. ³⁹ U kurɔ wi tuke u wasi sun te gerusi ma ta n̄n deri. U seewa yande u bu n̄ɔrimɔ.

⁴⁰ Ye s̄ɔ duɔ, b̄n t̄mba bara bwese bweseka m̄ kpuro ba ka bu na win mi, ma u ben baawure n̄ma s̄ndi u bu bekia. ⁴¹ Wɛɛkunu maa doona tɔn dabirun min di, nu wuri m̄ nu m̄, wuna Gusunɔn Bii. Adama u nu gerusi, u n̄ maa dere nu gari gere ȳn s̄ nu ȳ ma Kirisiwa u s̄aa.

Yesun waasu Yudeaɔ

(I maa mɛɛriɔ Maaku 1:35-39)

⁴² Ye yam s̄ara Yesu u seewa u wuu yara u da gɔburɔ. Adama tɔn w̄ru ga n̄n kasu. Ye ba tura win mi, ba n̄n suuru kana u ku bu deri. ⁴³ Adama u bu s̄ɔwa u nɛɛ, u n̄ koo ko u kun maa Gusunɔn bandun Labaari gea waasu kue wusu gasu sɔɔ, domi yen s̄na ba n̄n ḡrima.

⁴⁴ Ma u waasu m̄ Galilen mɛnnɔ yenu sɔɔ.

5

Yesun bw̄a ḡiikobun sokubu

(I maa mɛɛriɔ Mateu 4:18-22, Maaku 1:16-20)

¹ Ye Yesu u ȳra daa burerun b̄kuɔ te ba ra soku Genesareti, tɔn w̄ru ga n̄n mɛnnɛ gu ka Gusunɔn gari n̄. ² Ma u goosu yiru wa daa bure ten goorɔ sin min di sw̄ɛ gowobu ba sara ba ben ȳakoronu tɔɔ da.

³ Ma u dua goo sin teu sɔɔ ge ga s̄aa Simɔɔguu, ma u n̄n kana u ka gu gooru tondasia filko. Yen biru u sina u tɔn w̄rusu Gusunɔn gari s̄ɔsimɔ gen min di.

⁴ Ye u win gari gerubu mari, u Simɔɔ s̄ɔwa u nɛɛ, a wunen goo b̄rieyo bwerɔ kpa i b̄ɛn ȳakoronu kp̄ɛ i ka sw̄ɛ mwa.

⁵ Simɔɔ u n̄n s̄ɔwa u nɛɛ, yinni w̄ku girira sa s̄mburu kua, sa n̄ maa ḡanu wa sa mwe, adama wunen garin s̄ kon ȳakoro te kp̄ɛ.

⁶ Ye ba kua mɛ, ba sw̄ɛ dabi dabiru gura sere ben ȳakorora ḡɛɛɔ. ⁷ Ma ba ka ȳireru ben berusebu soka be ba w̄a goo yiruse sɔɔ bu na bu bu somi. Ba na ma ba goosu yiru ye sw̄ɛ yibia sere su k̄i su num. ⁸ Ye Simɔɔ P̄ɛɛ u yeni wa u kpuna Yesun wuswaaɔ u nɛɛ, Yinni, a tii gawo n̄n b̄kun di, domi n̄ torowa.

⁹ Domi wi ka win berusebu kpuro ba biti kua sw̄ɛ dabi ten s̄ te ba gura. ¹⁰ Mɛya maa biti ya Simɔɔn berusebu Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu mwa. Yesu u Simɔɔ s̄ɔwa u nɛɛ, a ku b̄rum ko, s̄a t̄n di t̄mba kaa n̄ kasu bu man sw̄i.

¹¹ Sanam mɛ ba ka ben goosu da goorɔ, ma ba si kpuro deri ba n̄n sw̄i.

Yesu u wi u bara disigiru barɔ

bekia

(I maa mɛɛriɔ Mateu 8:1-4, Maaku 1:40-45)

¹² Sanam mɛ Yesu u w̄a wuu gagu sɔɔ durɔ goo wi u bara disigiru barɔ u n̄n wa, ma u yiira win wuswaaɔ u n̄n suuru kana u nɛɛ, Yinni ã n̄ wura, na ȳ ma kaa kp̄i a man bekia kpa n̄ dɛra.

13 Ma Yesu u win nōmu demia u nūn baba u nεε, na wura, a bekuro kpa a dεera.

Mii mii bara disigii te, ta nūn doonari. 14 Yesu u nūn yiire u nεε, u ku raa goo gāanu ganu s̄s, adama u doo u win tii yāku kowo tusia, kpa u yākuru ko win dεerasiabun s̄s nge mε Mōwisin wooda ya gerua, kpa tu ka ko seeda tōmbun wuswaa.

15 Ka mε, win labaari ya yabi, ma tōn dabira mennamō bu ka win gari nō, kpa bu ka bekura ben baranu sōon di. 16 Adama Yesu u ra dewa ghaburō wi turo u n kanaru mō.

Yesu u durō goo bekia

wīn wasin bee tia gu

(I maa mεerio Mateu 9:1-8, Maaku 2:1-12)

17 S̄s teeru Yesu u Gusunōn garin keu s̄sōsimō ma Falisiba ka wooda yērobu ba s̄s mi, be ba na saa Galile ka Yudean wuu baageren di, ka maa Yerusalemun di, ma Yinnin dam mu dera u barōbu bekiamō. 18 Saa ye yande, tōmbu gaba durō goo sōwa ka kpinu wīn wasin bee tia ya gu. Ba kasu mε ba koo ka du kpa bu nūn yi Yesun wuswaa. 19 Ye ba kun wa mi ba koo ka nūn duusia tōn wōrun s̄s, yera ba yōwa diru mi u wāan wōllō, ma ba tu yaba ba nūn sarasia ka win kpinu tōn wōru gen suunu sō Yesun wuswaa. 20 Ye u ben naane dokebu wa, yera u durō wi sōwa u nεε, a wunen durum suuru wa.

21 Wooda yērobu ka Falisiba ba bwisikum wōri ba tii bikiamō, wara wini wj u Gusunō wōmmō. Wara koo kp̄i u tōnu wīn durum suuru kua ma n kun mō Gusunō turo.

22 Adama Yesu u ben bwisikunu gia ma u bu bikia u nεε, mban s̄na i bwisikumō mε bεen gōru. 23 Yen yerà ya s̄sō bo, bu nεε, ba tōnu nūn wīn durum suuru kua, n kun mε bu nεε, u seewo u s̄i. 24 N n mēn na, kon bεε s̄sōsi ma Tōnun Bii, u yiiko mō handunia mi, u ka durum suuru ko.

Ma u barō wi sōwa u nεε, na nun sōmō, a seewo a wunen kpinu sua kpa a we yenu.

25 Ma u seewa mii mii ben wuswaa u sua ye u raa kpunari, ma u Gusunō siaramō u ka dō yenu. 26 Yera biti ya be kpuro mwa ma ba Gusunō siaramō. Berum maa bu mwa ma ba mō, sa gāa maamaakiginu wa gisō.

Yesu u Lefi soka

(I maa mεerio Mateu 9:9-13, Maaku 2:13-17)

27 Yeniban biru Yesu u yara ma u gbere mwaō goo wa wi ba ra soku Lefi u s̄s gbere yerō, ma u nūn sōwa u nεε, a man swīyo.

28 Lefi u seewa u ye kpuro deri ma u nūn swī.

29 Yen biru u Yesu tōō baka dim kua win yenu. Gbere mwaō dabinu ka maa gabu ba ka bu dimō. 30 Falisiba ka ben wooda yērobu gabu ba win bwāabu wākisi ba bikia ba nεε, mban s̄na i dimō i nōrumō ka gbere mwaōbu ka kōsan kowobu.

31 Yesu u bu wisa u nεε, be ba bwāa do ba n timgiin bukata mō ma n kun mō be ba barō. 32 Na n nε n ka geegibu soku. Na nawa n ka kōsan kowobu soku bu ka ben gōru gōsia.

Nō bōkurun gari

(I maa mεerio Mateu 9:14-17, Maaku 2:18-22)

33 Ba nūn sōwa ba nεε, Yohanun bwāabu ka Falisibagibu ba ra nōō bōke kiri kiri, ba ra maa kanaru ko, adama wunegiba dimō ba nōrumō.

34 Ma u nεε, i ko i kp̄i i kurō kpaon durōn bōrōba nōō bōkusia sanam mε u wāa ka be? 35 Adama sanam wee mε ba koo kurō kpaon durō wōra ben nōam di. Sanam mε sōra ba koo nōō bōke.

36 U maa bu mōndu kua u nεε, ba ku ra yabe kpaaru gīe bu ka yabe tōkōru kōre. Bā n kua mε, ba koo kpaaru gīa, kpaarun yasa maa ya ko n s̄a nenem yabe tōkōru sō. 37 Goo ku ra maa tam kpaon doke gōnan bōō tōkōnu sō. Ū n kua mε, tam

kpam mε, mu koo bɔɔnu kurasia kpa mu yari, kpa bɔɔnu nu sankira. ³⁸ Adama ba ñ koo ko ba kun tam kpam doke bɔɔ kpaanu sɔɔ. ³⁹ Goo sari wi u ko n tam kpam kī, sanam mε u tam gurum nɔra, domi u koo gere u nεε, gurum ka nūn nεrena.

6

Tɔɔ wɛrarugirun gari

(I maa mεerio Mateu 12:1-8, Maaku 2:23-28)

¹ Tɔɔ wɛrarugiru garu sɔɔ Yesu u alikama gbaaru garu sarɔ, ma win bwāaba alikama wɔkamɔ, ba sunkumɔ ka nɔma, ba temmɔ. ² Falisi gabu ba bu bikia ba nεε, mban sɔna i mɔ ye wooda ya nεε bu ku ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ.

³ Yesu u bu bikia u nεε, i ñ gara tirerɔ ye Dafidi u kua sanam mε gɔɔra wi ka win bwāabu mɔ? ⁴ U Gusunɔn diru dua ma u pɛε sua ye ba Gusunɔ yiyee, u ye di ma u win bwāabu wɛ. Adama besen wooda ya yina goo u ye di ma n kun mɔ yāku kowɔbu.

⁵ Ma u nεε, i de i n yɛ ma Tɔnun Biiwa u tɔɔ wɛrarugiru kua.

Durɔ win nɔm geu ga gu

(I maa mεerio Mateu 12:9-14, Maaku 3:1-6)

⁶ Ye n kpam kua tɔɔ wɛrarugiru garu, u dua mennɔ yerɔ u Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ. N deema durɔ goo wāa mi win nɔm geu ga gu.

⁷ Wooda yɛrobu ka Falisiba ba swaa kasu bu ka Yesu durum mani. Yen sɔna ba nūn mεera bu ka wa ù n koo goo bekia tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. ⁸ Adama u ben bwisikunu yɛ, ma u durɔ wi sɔɔwa win nɔmu ga gu mi u nεε, a seewo a yɔra bu nun wa.

Ma u seewa u yɔra. ⁹ Ma Yesu u nεε, na bεε bikiamɔ, gea ka kɔsa, yen yerà n weene bu ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. Bu tɔnu faaba ko? Nge bu nūn go.

¹⁰ Yera u be kpuro mεera u ka sikerena, ma u durɔ wi sɔɔwa u nεε, a wunen nɔmu demio.

Ye u gu demia, ma ga bekura. ¹¹ Ma ba mɔru besira ma ba wesianamɔ ye ba koo Yesu kua.

Yesu u bwāabu wɔkura yiru

gɔsa

(I maa mεerio Mateu 10:1-4, Maaku 3:13-19)

¹² Sɔɔ mεε te sɔɔ, Yesu u da guuru wallo u ka kanaru ko. Ma u Gusunɔ kana wɔku giriru. ¹³ Ye yam sara u win bwāabu mennɔ, ma u tɔnu wɔkura yiru gɔsa be sɔɔ, u bu yīsiru kã gɔrobu. ¹⁴ Tɔn ben yīsa wee, Simɔ wi u yīsiru kã Pieε, ka Andere win wɔnɔ, ka Yakɔbu ka Yohanu ka Filipu ka Baatelemi ¹⁵ ka Mateu ka Tomaa ka Yakɔbu Alufen bii, ka Simɔ wi u win tem gari kī, ¹⁶ ka Yudasi Yakɔbun bii, ka Yudasi Isikariɔtu wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Bekiabu ka keu sɔɔsibu

(I maa mεerio Mateu 4:23-25)

¹⁷ Ma u sara ka be, u yɔra tem tɛera gaa sɔɔ mi win bwāa dabiru ka tɔn wɔru guna wāa, be ba na saa Yudean di kpuro ka Yerusalemun di, ka Tiri ka Sidonin di, wuu si su wāa nim wɔkun bera gia. ¹⁸ Ba na win mi bu ka win gari nɔ kpa u ka bu bekia ben baranu sɔɔn di. Be ba werekunu mɔ nu bu toorimɔ, ba maa bekura. ¹⁹ Tɔn be kpuro ba kī bu ñn baba domi win dam mu sɔmburu mɔ, mu bu bekiamɔ kpuro.

Doo nɔɔru ka nɔni swāaru

(I maa mεerio Mateu 5:1-12)

²⁰ Yera Yesu u win nɔni sua u win bwāabu mεera u nεε,

Doo nɔɔrugiba bεε sɔarobu domi bεeya i ko n wāa mi Gusunɔ u bandu swī.

²¹ Doo nɔɔrugiba bεε be gɔɔra mɔ tɛ, domi i ko ra debu.

Doo nɔɔrugiba bεε be i sumɔ tɛ, domi i ko ra yɛε.

²² Doo nɔɔrugiba bεε, tɔmbu bā n bεε tusa, ma ba bεε gira ben min di, ma ba bεε wɔmmɔ, ma ba besen yīsiru gɔsa gāa kɔsunu Tɔnun Biin sɔ. ²³ Nge meya ben baababa ba

Gusunon sɔmɔbu kua. Adama bɛɛ, i gɔru dorɔ dɔma te, i yɔɔkuo ka nuku dobu, domi ka gem ba bɛɛ are yiye yi kpɔ Gusunɔ wɔllɔ.

²⁴ Nɔni swɔaruɔgiba bɛɛ maa gobigibu, domi i bɛɛn nuku yemiabu wa kɔ.

²⁵ Nɔni swɔaruɔgiba bɛɛ be i deba tɛ, domi gɔɔru ta koo bɛɛ ko.

Nɔni swɔaruɔgiba bɛɛ be i yɛɛmɔ tɛ, domi i ko ra nukuru sankira kpɔ i swi.

²⁶ Nɔni swɔaruɔgiba bɛɛ, tɔmbu kpuro bɔ n bɛɛn gea gerumɔ. Domi mɛya ben baababa ba sɔmɔ weesugibu kua.

Kiru yiberɛba sɔ

(I maa mɛɛriɔ Mateu 5:38-48, 7:12a)

²⁷ Adama nɛ na bɛɛ sɔɔmɔ, bɛɛ be i man swaa daki, i bɛɛn yiberɛba kiru sɔɔsiɔ, i bu gea kuo be ba bɛɛ tusa. ²⁸ I bu domaru kuo be ba bɛɛ bɔrusimɔ, i bu kanaru kuo be ba bɛɛ kɔsa kuamme. ²⁹ Goo u n nun baq teeru so, a maa nɔn tensim tiyo, wi u maa wunen yabe bakaru sua, a ku nɔn yinari u kpam wunen yabe piibu sua. ³⁰ Wi u nun gaaɔn kana, a nɔn kɛɛyo, goo u n maa nun wunen gaaɔn suari, a ku maa nu bikia. ³¹ Ye i ki tɔmbu bu bɛɛ kua, i bu ye kuo bɛɛn tii.

³² I n bu ki be ba bɛɛ ki, siara birɔ i mɔ. Baq kɔsan kowobun tii ba ra n ben kinasibu ki. ³³ I n maa bu gea kua be ba bɛɛ gea kua, siara birɔ i mɔ. Mɛya kɔsan kowobun tii ba ra ko. ³⁴ I n bu bɔkura bɛn mi i kɔsire yiyo, siara birɔ i mɔ. Kɔsan kowobun tii ba ra bɔkuranɛwa, bu ka kɔsiana. ³⁵ Adama i bɛɛn yiberɛba kiru sɔɔsiɔ, i bu gea kuo, i maa bu bɔkuro i kun kɔsire yiyo, bɛɛn are yi ko n kpɔ, i ko n maa sɔa Wɔrukoon bibu, domi win tii u ra guturuba ka tɔn kɔsobu durom sɔɔsi. ³⁶ I de i n wɔnwɔndu mɔ nge mɛ bɛɛn Baaba u wɔnwɔndu mɔ.

*I kun da n tɔmbu sirimɔ
(I maa mɛɛriɔ Mateu 7:1-5)*

³⁷ I kun da n tɔmbu sirimɔ, Gusunɔ u n maa ka bɛɛ sirimɔ. I kun da n tɔmbu taarɛ wɛɛmɔ, Gusunɔ u n maa bɛɛ taarɛ wɛɛmɔ. I suuru koowo, Gusunɔ koo maa bɛɛ suuru kua. ³⁸ I kɛɛyo, Gusunɔ koo maa bɛɛ kɛ. Yiirutii bakaru sɔɔra u koo bɛɛ kɛru kɛ, te u taasi u sire u yibia ka nɔɔwɔ, kpɔ u bɛɛ wisia bɛɛn bɔɔro. Domi yiirutii te i ka gabu yiirua, teya Gusunɔ koo ka bɛɛ yiirua.

³⁹ U maa bu mɔndu garu kua u nɛɛ, wɔko u koo kpɔ i wɔkosi swaa gbiiya? Be yiru sannu ba n koo wɔru wari? ⁴⁰ Bɔɔ u ku ra win yinni kere, adama bɔɔ baawure wi u sɔɔsiru gia u kpɔ, u koo ka win yinni weena.

⁴¹ Mban sɔna a yakɔ mɛɛrimɔ wunen kpaasin nɔnu sɔɔ, ma a n dɔa bɔiru laakari mɔ te ta wɔa wunen tiin nɔnuɔ. ⁴² Amɔna kaa ka kpɔ a wunen kpaasi sɔ u de a nɔn yakɔ wuna ge ga wɔa win nɔnu sɔɔ, ma a n dɔa bɔiru waamɔ te ta wɔa wunen tiin nɔnuɔ. Murafiti wunɛ, a gina dɔa bɔiru wunɔ te ta wɔa wunen nɔnuɔ yen biru kaa yam wa a ka yakɔ wuna ge ga wɔa wunen kpaasin nɔnu sɔɔ.

Daru ka ten binu

(I maa mɛɛriɔ Mateu 7:16-20, 12:33-35)

⁴³ Dɔa geeru ta ku ra bii kɔsunu ma. Mɛya maa dɔa kɔsuru ta n bii geenu marumɔ. ⁴⁴ Domi daru baatere, ten binun diya ba ra tu gie. Ba ku ra gandun binu sɔri sɔka wɔllɔ, mɛya maa ba ku ra bereru sɔri awi wɔllɔ. ⁴⁵ Tɔn geu u ra gaa geenu yarewa gaa geenu sɔɔn di ni nu berua win gɔruɔ. Tɔn kɔso maa gaa kɔsunu yaramɔ gaa kɔsunu sɔɔn di ni nu berua win gɔruɔ. Domi ye ya yiba tɔnun gɔruɔ ya yarimɔ, yeya nɔɔ ga ra gere.

Dinu yiru

(I maa mɛɛriɔ Mateu 7:24-27)

⁴⁶ Mban sɔna i man sokumɔ Yinni Yinni, ma i kun mɔ ye na bɛɛ sɔɔmɔ. ⁴⁷ Baawure wi u na nɛn mi ma u nɛn gari nɔɔmɔ ma u yi mɛm nɔɔwamme, kon bɛɛ sɔɔsi wi u ka

weenε. ⁴⁸ U ka durɔ goo weenε wi u diru banimɔ, ma u gba n duku u kperu girari u sere kpεεkpεεku sura. Ma nim yibura na, ma nim tora ya dii te swee, adama ya n kpia ya dii te wuke yɛn sɔ ta bana wā. ⁴⁹ Adama wi u nua, ma u kun kue, u sāawa nge durɔ goo wi u diru banimɔ tem dira wallo, ma u kun kpεεkpεεku sure. Nim tora ya dii te swee. Yande ta wɔra, ma ten wɔrumaa kpɛa.

7

Yesu u tabu sunɔ goon yoo

bekia

(I maa mɛerio Mateu 8:5-13)

¹ Ye Yesu u gari yi kpuro tambu sɔɔwa u kpa, u da Kapenamɔ. ² Tabu sunɔ goo wāa mi u yoo mɔ, wi u kī gem gem. Yoo wiya u barɔ sere u wasikira. ³ Ye tɔnwero wi, u Yesun labaaari nua, yeya u nɔn Yuuban guro gurobu gabu gɔria bu nɔn suuru kana u na u win yoo bekia. ⁴ Ye ba tura Yesun mi ba nɔn suuru kana gem gem ba nɛɛ, n tura a durɔ wi ye kua ⁵ domi u bɛsɛn bweseru kī. Wiya maa sun bɛsɛn mennɔ yeru bania.

⁶ Ma Yesu u ka bu swaa wɔri. Ye u yenu ge turuku kua yera tabu sunɔ wi, u win bɔrɔba gɔra bu Yesu sɔ u ku tii gɔngɛrɛ ko, domi wi kun be tura u du win yenuɔ. ⁷ Yen sɔna u n tii garisi goo wi u koo ka tii da Yesun mi. Adama u be gesi gari geruo, win yoo u koo bekura. ⁸ Domi wi, u gabu wiru kpīiye, u maa tabu kowobu mɔ be u kpɛre. U n turo sɔɔwa u doo, u ra n dɔɔwa. U n maa ben goo sɔɔwa u na, u ra n sisiwa. U n win yoo sɔɔwa u yeni koowo, u ra n maa ye mɔwa.

⁹ Ye Yesu u gari yi nua biti ya nɔn mwa, ma u sira u tambu sɔɔwa be ba nɔn swii u nɛɛ, na n gina naane doke baka binin bweseru waare, baa Isireliba sɔɔ.

¹⁰ Ye gɔro be, ba gɔsira yenuɔ ba deema yoo wi, u bwāa dora.

Yesu u gɔmini goon bii seesia

¹¹ Yen sisiru Yesu da wuu gagun mi, ge ba ra soku Nayini. Win bwāabu ka maa tɔn wɔru guna nɔn swii. ¹² Saa ye u wuu gen gbāraran kɔnnɔ turuku kua, u wa ba aluwaasi goon goru sɔɔwa ba ka yariɔ bu sike. U sāawa win mɛron bii teere te u mɔ. Win mɛro maa, gɔminiwa. Wuugibu dabira wāa ka wi. ¹³ Ye Yinni u kurɔ wi wɔ win wɔnwɔnda nɔn mwa, ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku swi.

¹⁴ Yera u susi u goo ten kpakororu baba. Be ba tu sɔɔwa ba yɔra. Ma u nɛɛ, aluwaasi wunε, na nun sɔɔmɔ, a seewo.

¹⁵ Ma goo te, ta seewa ta sina ta gari gerumɔ. Ma Yesu nɔn win mɛro wesia. ¹⁶ Berum be kpuro mwa, ma ba Gusunɔ siaramɔ ba gerumɔ ba mɔ, Gusunɔn sɔmɔ dangiiwa u bu kurema. Gusunɔwa u win tambu naawa. ¹⁷ Yesun labaaari ye, ya yabi Yudea kpuro sɔɔ ka maa yen beri kpuro.

Yohanu Batɛmu kowon

gɔrobu

(I maa mɛerio Mateu 11:2-19)

¹⁸ Yohanun bwāaba nɔn ye kpuron labaaari sɔɔwa. Ma u win bwāa ben yiru soka, ¹⁹ u bu gɔra Yesun mi bu nɔn bikia, wiya wi u sisi? Nge ba n kpao mara. ²⁰ Ye durɔ be, ba tura win mi, ba nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa sun gɔrima wunen mi su bikia, wuna wi u sisi? Nge sa n kpao mara.

²¹ Saa ye sɔɔ, u tɔn dabirun baranu ka ben alebu bekia, ma u ben wɛrekunu gira, u maa wɔko dabinu yam waasia. ²² Ma u bu wisa u nɛɛ, i doo i Yohanu tusia ye i wa ka ye i nua. Wɔkoba yam waamɔ, yemɔba sīimɔ, be ba bara disigiru barɔ ba bekuramɔ ba dɛeramɔ, sosobu ba gari nɔamɔ, ba gɔribu seeyamɔ, ma ba sārɔbu Labaaari geaŋ waasu mɔ. ²³ Doo nɔɔrugiiwa baawure win naane ya yɔ dim dim nɛ sɔɔ.

24 Ye Yohanun gəroba sīa, ma u tən dabinu Yohanun gari sōɔbu wəri. U bu bikia u nɛɛ, mba i mɛɛrim da ghaburɔ. Yakɔ ge woo ga toorimɔ? 25 Durɔ wi u yāa bɛɛɛginu sebua? Wee, be ba yāa gobiginu sebua ma ba wāaru dimɔ dukia sɔɔ, beya ba wāa sina kpaanɔ. 26 N n mɛn na, mba i mɛɛrim da. Gusunən sɔmɔ goo? Mɛya na bɛɛ sōmɔ yēro mam Gusunən sɔmɔ kere mi n toma. 27 Domi Yohanu wiya win gari ba yorua ba nɛɛ,

“N wee, na nɛn gəro gəra wunen wuswaaɔ wi u koo nun gbiiya u wunen swaa sɔmɛ.”

28 Na bɛɛ sōmɔ ma be tən kurɔba mara sɔɔ, goo kun Yohanu kere, adama wi u yākabu bo Gusunən bandu sɔɔ, u Yohanu kere.

29 Ye ba ye nua, tambu kpuro ka gberɛ mwaɔbu sannu ba Gusunɔ gem wɛ, domi beya Yohanu u raa batɛmu kua. 30 Adama Falisiba ka wooda yērobu ba n daa wure Yohanu u bu batɛmu ko. Nge mɛya ba ka yina ye Gusunɔ u gōru doke u bu kua.

31 Ma Yinni u bikia u nɛɛ, mba kon ka tɛn tambu weesina. Mba ba ka weenɛ. 32 Ba sāawa nge bibu be ba sō yaburɔ, ba sokunamɔ ba mɔ, sa bɛɛ guuru soowa ma i n yawa. Sa bɛɛ gɔɔ womu kua, i n maa swī. 33 Domi Yohanu Batɛmu kowo u na, u n dīanu dimɔ, u n maa tam nɔrumɔ, ma i nɛɛ, u wɛrekunu mɔ. 34 Tɔnun Bii u na, u dimɔ u nɔrumɔ, ma i gerumɔ u sāa dim kīro ka tam nɔro, gberɛ mwaɔbu ka kōsan kowobun bɔrɔ. 35 Ka mɛ, Gusunən bwisi yi ra tii sōsi bwisi gee be ba yi wuran mi.

Yesu dimɔ Falisi goon yenuɔ

36 Falisi goo wi ba mɔ Simɔɔ u Yesu dim soka. Ma Yesu u dua win dirɔ u sina u ka di. 37 Kurɔ tanɔ goo wāa wuu mi. Ye u nua ma Yesu u dimɔ Falisi win yenuɔ, yera u ka too buraru na te ta turare yiba. 38 U yōra Yesun biruɔ win naasu gia u sumɔ. Ma win yīresu naa si waaya, ma u su sunkumɔ ka win seri, u su sōsumɔ,

ma u su turare ye wisi. 39 Falisi wi u Yesu dim soka, ye u wa mɛ, u gerua win gōruɔ u nɛɛ, durɔ wi, u n Gusunən sɔmɔn na, u ko n yē kurɔ weren bwesera wi u nɔn babamɔ, domi kurɔ tanɔwa. 40 Ma Yesu u nɛɛ, Simɔɔ, na gari gee mɔ yi kon nun sō.

Ma Simɔɔ u nɛɛ, yinni, a geruo.

41 Ma Yesu u nɛɛ, durɔ goo wāa win dibu tambu yiru ba nɛni. Turo nɛni sii geesun gobi nɛɛra wunɔbu (500), turo maa weeraakuru. 42 Ye ba n gāanu wa bu kɔsia, ma u be yiru kpuro suuru kua. Tɛ be yiru ye sɔɔ, wara koo nɔn kīa n kere.

43 Simɔɔ u nɛɛ, na tamaa wi ba suuru kua n kere.

Ma Yesu u nɔn sōɔwa u nɛɛ, gema a gerua.

44 Yera u sīra kurɔ win mi gia ma u Simɔɔ bikia u nɛɛ, a kurɔ wi wa? Ye na dua wunen yenuɔ a n man nim kā n ka nɛn kōri kpakia, adama kurɔ wini u nɛn naasu waaya ka win yīresu, ma u su sunka ka win seri. 45 A n man tɔburɔ ka sōsubu, adama kurɔ wini, min di na dua, u n nɛn naasu sōsum deri. 46 A n gum wisi nɛn wiru wɔllɔ, adama kurɔ wini u turare wisi nɛn naasɔ. 47 Yen sō, na nun sōmɔ ma kurɔ win durum baka ye, ba nɔn ye suuru kua. Yeya n dera win kīra kpɛa. Adama wi ba fiiko suuru kua, u ra n kīwa fiiko.

48 Ma u kurɔ wi sōɔwa u nɛɛ, ba nun wunen durum suuru kua.

49 Be ba sō ba dimɔ ka wi, ba bikianamɔ, wara wini wi baa tɔmbun durum u mam suuru mɔ. 50 Ma u kurɔ wi sōɔwa u nɛɛ, wunen naanɛ dokebu nun faaba kua. A doo ka alafia.

8

Tən kurɔ be ba Yesu swī

1 Yen biru Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu da da, u waasu mɔ u Gusunən bandun labaari gea kparamɔ. Ma bwāabu wəkura yiru ye, ya wāa ka wi, 2 ka maa kurɔbu gabu bɛn wɛrekunu ba gira, ka gabu be ba bɛkia ben baranu sɔɔn di. Beya Maari wi ba sokumɔ

Madalaḡii, wìn min di werekunu nɔɔba yiru nu doona, ³ ka Yoana wi u s̄aa Kusa, Herodun sɔm kowobun wirugiin kurɔ, ka Susana ka sere gabu dabiru. Kurɔ beya ba bu nɔɔrimɔ ka ben tiin ye ba mɔ.

Dīa bwese yēkon gari

(I maa m̄erio Mateu 13:1-9, Maaku 4:1-9)

⁴ Tɔn dabinu na s̄aa wusu dabinun di ba m̄enna Yesun mi. Yera u bu m̄endu kua u n̄e, ⁵ durɔ goo yara u ka dīa bweseru yēka. Nge m̄e u yēkamɔ sukum w̄ori swaa baarɔ, ma ba taaka, ma gunɔsu gɔsa su di. ⁶ Sukum gam maa w̄ori kpee saara w̄ollɔ. Sanam m̄e mu kpiima, mu gbera ȳen s̄ɔ tem ȳendu sari mi. ⁷ Sukum gam k̄pam w̄ori s̄akin suunu s̄ɔ, ma s̄aki ka mu k̄p̄ēa sannu, ma yi mu s̄eken̄e yi go. ⁸ Sukum gam maa k̄pam w̄ori tem gem s̄ɔ, ma mu k̄pia mu binu mara wunɔm wunɔm. Ye u gerua m̄e u k̄pa, u nɔɔguru sua u n̄e, wi u swaa m̄ɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

M̄onnun asansi

(I maa m̄erio Mateu 13:10-17, Maaku 4:10-12)

⁹ Ma win bwāaba n̄n̄n bikia ba n̄e, m̄ba m̄ɔn ten tubusianu. ¹⁰ U n̄e, b̄eeya ba w̄e i ka Gusunɔn bandun asiri gia, adama ba gabu gari yi s̄ɔmɔ ka m̄onnu, “k̄pa bu ka m̄eri ba kun wa, b̄a n maa nua, k̄pa n ku bu yeeri.”

M̄ɔn ten tubusianu

(I maa m̄erio Mateu 13:18-23, Maaku 4:13-20)

¹¹ Yesu u n̄e, yeniwa m̄ɔn ten tubusianu. Gusunɔn gariya ba yēkamɔ. ¹² Swaa baaru ta s̄awa nge tɔn be ba ra yi nɔ, k̄pa Setam yu na yu yi wuna ben ḡorun di bu ku raa ka naan̄e doke k̄pa bu faaba wa. ¹³ Kpee saara ya s̄awa nge tɔn be ba ra gari yi m̄we ka nuku dobu sanam m̄e ba yi nɔmɔ, adama ba n̄ gbini m̄ɔ. Ba ra naan̄e dokewa saa fiiko s̄ɔ, k̄pa bu biru wura laakari m̄eribun sanam. ¹⁴ Tem mi s̄aki

wāa mu s̄awa nge tɔn be ba ra yi nɔ, adama nge m̄e ba d̄ɔ, wururabu ka dukia ka handunian dobu ra yi s̄eke yi go, ben binu ku ra ye. ¹⁵ Tem gem mu maa s̄awa nge tɔn be ba ra gari yi ba nua n̄en̄e ben ḡoru geu s̄ɔ ka nuku tia, ma ba binu marumɔ ka temanabu.

Fitilan m̄endu

(I maa m̄erio Maaku 4:21-25)

¹⁶ Yesu k̄pam n̄e, goo sari wi u ra fitila m̄eni k̄pa u gu wekeru wukiri, n̄ kun m̄e u gu doke k̄pin yerun k̄k̄ɔrɔ. Adama u ra ḡu s̄andiwa dabu w̄ollɔ, k̄pa be ba dumɔ ba n ka yam bururam waamɔ. ¹⁷ Domi ḡaanu sari ni ba berua ma nu n̄ koo tera, m̄eya ḡaanu maa sari ni ba kua asiri s̄ɔ ma nu n̄ koo giara k̄pa nu s̄ɔsira batuma s̄ɔ.

¹⁸ Yen s̄ɔ, i n laakari s̄aa nge m̄e i nɔmɔ. Domi baawure wi u m̄ɔ, wiya ba koo w̄e. Baawure wi u kun maa m̄ɔ, ba koo n̄n̄ mwaari ye u tamaa u m̄ɔ.

Ber̄a ba s̄aa Yesun w̄ɔnɔbu

ka win m̄ero

(I maa m̄erio Mateu 12:46-50, Maaku 3:31-35)

¹⁹ Yesun w̄ɔnɔbu ka win m̄ero ba na win mi, adama ba k̄pana bu n̄n̄n susi tɔn dabinun s̄ɔ. ²⁰ Ba n̄n̄n s̄ɔwa ma win w̄ɔnɔbu ka win m̄ero ba ȳɔ t̄ɔwɔ ba k̄i bu n̄n̄n wa.

²¹ Adama u bu s̄ɔwa u n̄e, be ba Gusunɔn gari swaa daki, ma ba yi mem nɔɔwamm̄e beya ba s̄aa win w̄ɔnɔbu ka win m̄ero.

Yesu u nim kurenu marisia

(I maa m̄erio Mateu 8:23-27, Maaku 4:35-41)

²² S̄ɔ teeru Yesu dua goo nimkuru s̄ɔ ka win bwāabu, ma u bu s̄ɔwa u n̄e, i de su t̄ɔbura daa burerun guru ḡiɔ.

Ma ba goo wuka ba doona. ²³ Sanam m̄e ba d̄ɔ, u dweeya. Yera woo b̄akɔ ga seewa daa bure te s̄ɔ, ma goo ga nim yibuɔ. Ba wāa kari s̄ɔ. ²⁴ Ba n̄n̄n susi ma ba n̄n̄n yamia ba n̄e, Yinni, Yinni, sa kam kobu d̄ɔ.

Ye u yanda u woo ka nim kurenu gerusi. Ma n sure ma n mari sɔɔ sɔɔ.
²⁵ Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, ma sɔɔra i bɛɛn naane doke.

Berum bu mwa ka biti, ma ba bikianamɔ, durɔ weren bwesera wini wi baq woo ka nim u n wooda wɛ, n da nɔn mɛm nɔɔwɛ.

Yesu u wɛɛkunugii bɛkia

(I maa mɛɛrio Mateu 8:28-34, Maaku 5:1-20)

²⁶ Ma ba Gadaran tem tura mɛ n ka Galile wuswaa kisine. ²⁷⁻²⁹ Ye u sara temɔ u durɔ goo wa u wee wuu gian di u ka nɔn yinna. Durɔ wi, u wɛɛkunu mɔ. Nɔn dabira nu ra nɔn seeri. Ba ra nɔn bɔke ka yɔni nɔma ka naasɔ kpa ba n nɔn kɔsu. Adama u ra bɔkubu kpuro kasuku kpa wɛɛku ni, nu ka nɔn da gbaburɔ. Terera u ra n waa saa tɛɛbun di, u ku ra sine yenuɔ, ma n kun sikaa. Yera Yesu u wɛɛku ni wooda wɛ nu doona durɔ win min di.

Ye durɔ wi, u Yesu wa u wura takana u wɛruma win wuswaaɔ ma u nɔngiru sua wɔllɔ u nɛɛ, mba n sun mɛnne nɛ ka wunɛ Yesu Wɛrukoon Bii. Na nun kanamɔ a ku man tɔya ko.

³⁰ Ma Yesu u nɔn bikia u nɛɛ, amɔna wunen yisuru. Ma u wisa u nɛɛ, Nɔrɔbu, domi u wɛɛku dabinu mɔ.

³¹ Ma wɛɛku ni, nu Yesu suuru kana nu nɛɛ, u ku de nu da wɛru bɔkɔ * sɔɔ.

³² N deema kurusɔ wuu bakaru gara waa ta dimɔ guuru wɔllɔ. Ma wɛɛku ni, nu Yesu suuru kana nu nɛɛ, u de nu da kurusɔ ni sɔɔ. Ma u nu yɔllaa kua. ³³ Ma nu durɔ wi doonari, nu da kurusɔ nin mi. Ma kurusɔ wuu te, ta duki sure daa bururu sɔɔ ta nim diira.

³⁴ Sanam mɛ be ba nu kpare ba wa ye n koorɔ, ba duki sua. Ba da ba labaari ye yɛbi wuu marɔ ka baru kpaanɔ. ³⁵ Tɔmba yara bu ka wa ye n koorɔ. Ba da Yesun mi ma ba durɔ wi deema win min di wɛɛkunu doona, u sɔ Yesun

bɔkuɔ u bekuru wukiri u wura win laakari sɔɔ, ma berum bu mwa.
³⁶ Bɛn nɔni biru ya koorɔ ba tɔmbu sɔɔwa nge mɛ n kua wɛɛkunugii wi, u ka bɛkura. ³⁷ Gadaran tem girum tɔn be kpuro ba Yesu suuru kana ba nɛɛ, u bu desirario, domi berum bakam bu mwa. Ma u goo nimkuu dua u gɔsira. ³⁸ Durɔ wi, win min di wɛɛkunu doona, u Yesu suuru kana u nɛɛ, u de bu da sannu. Adama Yesu u nɔn gɔsia u nɛɛ, ³⁹ u gɔsiro win yenuɔ, kpa u kpara kpuro ye Gusunɔ u nɔn kua.

Ma u doona u da u kpara wuu ge sɔɔ kpuro ye Yesu nɔn kua.

Yarusin bii ka kurɔ

wi u Yesun yaberu baban gari

(I maa mɛɛrio Mateu 9:18-26, Maaku 5:21-43)

⁴⁰ Ye Yesu u wurama ma tɔn wɛru ga nɔn dam koosia, domi ba raa nɔn marawa be kpuro. ⁴¹ Wee durɔ goo wi ba ra soku Yarusi, mɛnɔ yerun wirugii, u da u yiira Yesun wuswaaɔ u nɔn suuru kana u na win yenuɔ. ⁴² Domi win bii teere te u mara, ta wasikiramɔ. Bii wi, u sɔawa wɔndia wi u wɔɔ wɔkura yiru mɔ.

Ye u dɔɔ mi, tɔn wɛru ga nɔn mansi. ⁴³ N wee, kurɔ goo u waa mi, wi u yem wɔibu barɔ saa wɔɔ wɔkura yirun di. [U win gobi di kpuro tim nɛmɔbun mi,] ben goo kun maa kpia u nɔn bɛkie. ⁴⁴ U Yesu susi biruɔ ma u win yaberun swaa bua baba. Yande win yem wɔi bi, bu yɔra. ⁴⁵ Ma Yesu u bikia u nɛɛ, wara man baba.

Ye be kpuro ba sikimɔ, Pɛɛ ka be ba waa ka wi, ba nɛɛ, Yinni, n n tɔn wɛruwa ga nun sɛke ga ka sikerenɛ? [Ma a bikiamɔ wara nun baba?]

⁴⁶ Adama Yesu u nɛɛ, goo u man baba, domi na gia ma nen dam mu sɔmburu kua.

⁴⁷ Ye kurɔ wi, u gia ma ba nɔn tuburi, yera u na u yiira ka diiribu Yesun wuswaaɔ. Tɔmbu kpuron nɔni biru u gerua yɛn sɔ u nɔn baba,

* **8:31** woru bɔkɔ - Wɛru bɔkɔ ge, ga sɔawa Setam waa yeru te ta n nɔru mɔ.

ka maa me u bekura yande. ⁴⁸ Ma Yesu nun sɔɔwa u neɛ, bii kurɔbu, wunɛn naane dokebu nun bekia, a doo ka alafia.

⁴⁹ Sanam me u gari mɔ, goo u na u mennɔ yerun wirugii wi sɔɔwa ma win bii u gu kɔ, u ku maa keu koosio gɔngɛrɛ ko.

⁵⁰ Yesu u ye nua, ma u nun sɔɔwa u neɛ, a ku berum ko, a gesi naane dokeo, u koo bekura.

⁵¹ Ye u tura yenu mi, u n̄ dere goo u ka n̄n due ma n̄ kun mɔ Pieɛ ka Yohanu ka Yakɔbu ka bii win tundo ka win mero. ⁵² Be ba w̄a mi kpuro ba sumawa ba tii soomɔ bii win sɔ. Adama Yesu u neɛ, i ku sw̄i, u n̄ gu, u dɔwa.

⁵³ Ba n̄n yaakorɔ wɔri, domi ba yɛ ma u guwa. ⁵⁴ Ma Yesu u bii win nɔma nenua ma u gerua ka dam, wɔndia a seewo.

⁵⁵ Wɔndia win hunde ya wurama, ma u seewa mii mii. Ma Yesu u bu sɔɔwa u neɛ, bu n̄n d̄ianu wɛɛyɔ. ⁵⁶ Ma biti ya win mɔwɔbu mwa, adama Yesu u bu yiire u neɛ, bu ku raa goo sɔ ye n̄ koorɔ.

9

Yesu u bw̄abu wɔkura yiru gɔra
(I maa mɛɛrio Mateu 10:5-15,
Maaku 6:7-13)

¹ Ma Yesu u win bw̄abu wɔkura yiru soka u menna u bu dam k̄a ka yiiko bu ka wɛrɛkunu kpuro gira, bu ka maa baranu bekia. ² Ma u bu gɔra bu ka ban te Gusunɔ u koo sw̄in waasu ko kpa bu barɔbu bekia. ³ Ma u bu sɔɔwa u neɛ, i ku ḡaanu kusenu ko sanum me sɔɔ, baa dɛka n̄ kun me bɔɔru n̄ kun me d̄ianu n̄ kun me gobi, kpa i ku maa yaberu yiruse nene. ⁴ Yenu ḡen mi i sɔbia, i sinɔ mi sere i ka doona wuu gen min di. ⁵ Wuu mi ba n̄ beɛ dam koosie, i yario wuu gen min di, kpa i beɛn naasun tua bu kpare nge ȳireru te ta bu ben taarɛ sɔsɔsimɔ.

⁶ Ba seewa ba doona baru kpa kpaaka, ba Labaari gea kparamɔ ma ba barɔbu bekiamɔ yam kpuro.

Herodun laakari seewa
(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12,
Maaku 6:14-29)

⁷ Herodu sunɔ u nua kpuro ye Yesu u mɔ, ma ya win laakari burisina. Domi gaba gerumɔ Yohanuwa wurama ḡarin di.

⁸ Gaba maa gerumɔ Eliwa kurama.

Ma gaba gerumɔ Gusunɔn sɔmɔ yerukobun turowa wurama saa ḡarin di.

⁹ Ma Herodu u neɛ, na dera ba Yohanu wiru bura. Adama wara wini win gari na nɔmɔ menin bwe-seru.

Ma u kasu u n̄n wa.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21,
Maaku 6:30-44, Yohanu 6:1-14)

¹⁰ Yesun bw̄a be, ba gɔra ye wɔma ba n̄n saaria kpuro ye ba kua. Ma u bu sua ba tii mena ba da wuu gagun bera gia ge ba ra soku Besaida. ¹¹ Tɔn wɔru ga gia gee u w̄a, ma ga n̄n sw̄i. U bu dam koosia ma u bu ban te Gusunɔ u koo sw̄in gari sɔmɔ, u maa bu bekiamɔ be ba barɔ.

¹² Ye sɔɔ kpeeyɔ be wɔkura yiru ye, ba n̄n susi ma ba neɛ, a tɔn be karo bu da wusɔ ka baru kpaanɔ bu kpin yeru kasu ka ye ba koo di, domi gbaburu sɔɔra sa w̄a mini.

¹³ Yera Yesu u bu sɔɔwa u neɛ, i bu d̄ianu wɛɛyɔ beɛn tii bu di.

Adama ba neɛ, p̄ɛ nɔɔbu ka sw̄ɛ yiru tɔnawa sa mɔ, ma n̄ kun mɔ à n̄ k̄i beɛn tii su da su d̄ianu kasuma tɔn be kpuron sɔ baasi ya.

¹⁴ Tɔn be sɔɔ, tɔn durɔbun geera tura nge tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). Ma Yesu u win bw̄a be sɔɔwa u neɛ, i bu sinasio wuu wuuka, weeraakuukuubu.

¹⁵ Ma ba kua me ba be kpuro sinasia. ¹⁶ Yesu u p̄ɛ nɔɔbu ye sua ka sw̄ɛ yiru ye, ma u n̄ni seeya w̄allɔ u Gusunɔn domaru bikia, ma u ye murura u bw̄a be w̄ɛ bu tɔn dabi te yabua. ¹⁷ Be kpuro ba di

ba deba. Ma ba sukum gure birenu wəkura yiru sɔɔ ye ba di n tiara.

Piɛɛ nɛɛ, Yesu u s̄awa

wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-19, Maaku 8:27-29)

18 S̄ɔ teeru sanam mɛ Yesu u kanaru m̄ bee tia, ka win bw̄abu sannu, u bu bikia u nɛɛ, wara t̄mba gerum̄ na s̄a.

19 Ba nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa. Gaba ra gere, Eliwa, gaba ra maa nɛɛ, Gusunɔn s̄om̄ yerukobun turowa u wurama ḡarin di. 20 Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni, wara i gerum̄ na s̄a.

Piɛɛ u nɛɛ, wuna Kirisi wi Gusunɔ u ḡrima.

21 Ma u bu n̄ɔ goosi bu ku raa goo s̄.

Yesu u win ḡɔɔ ka win seebun

gari m̄

(I maa mɛɛrio Mateu 16:20-28, Maaku 8:30-9:1)

22 Yesu u k̄pam nɛɛ, T̄n̄un Bii u n̄ koo ko u kun n̄ni s̄ɔre gem gem, k̄pa guro gurobu bu n̄n̄ yina ka ȳaku kowo t̄n̄werobu ka wooda ȳerobu, k̄pa bu n̄n̄ go k̄pa u sikura s̄ɔ itase.

23 Ma u be k̄puro s̄ɔwa u nɛɛ, goo ù n̄ k̄i u man sw̄i nge b̄ɔ, u win ḡɔru k̄iru derio, k̄pa u win tiin d̄a bunanaru sua baadomma, k̄pa u n̄ man sw̄i. 24 Domi baawure wi u k̄i u win w̄aru di ka win ḡɔru k̄iru, u koo tu bia. Adama baawure wi u win w̄aru yina n̄n̄ s̄, wiya u koo tu wa ka gem. 25 Arufaani yer̄ t̄nu u m̄, baa ù n̄ handunian ḡanu k̄puro wa, ma u tii kam koosia n̄ kun mɛ u win w̄aru bia. 26 Domi baawure wi u n̄n̄ sekuru m̄ ka maa n̄n̄ gari, T̄n̄un Bii u koo maa win sekuru ko ù n̄ wurama ka win ȳiiko ka Baabagia ka w̄llun ḡrado d̄ɛerobugia. 27 Na bɛɛ s̄ɔm̄ ka gem, gabu ba ȳ mini be ba n̄ gbim̄ bu ka ban te wa te Gusunɔ u koo sw̄i.

Yesun wasi ḡsia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-8, Maaku 9:2-8)

28 Ye u gari yi gerua u k̄pa, yen s̄ɔ n̄ɔba itase u Piɛɛ ka Yohanu ka Yak̄obu sua u ȳɔwa guuru w̄llɔ u wa u ka kanaru ko. 29 Nge mɛ u kanaru m̄ win wuswaa ḡsia tuka, ma win ȳanu burura fem fem. 30-31 N wee t̄mbu yiru, M̄wisi ka Eli, ba kurama ka w̄llun girima ba ka n̄n̄ win doonarun gari m̄ te u koo doona Yerusalemun di. 32 Piɛɛ ka win k̄paasibu ben wasi bunia ka dom, adama ba dom k̄parura ma ba Yesun ȳikon girima wa ka t̄n̄ be yiru be ba ȳ ka wi. 33 Nge mɛ t̄n̄ be, ba Yesu d̄ɛsirarim̄, Piɛɛ n̄n̄ s̄ɔwa u nɛɛ, yinni, n̄ w̄ sa n̄ w̄a mini. Su kunu ita ko, teeru wunɛguru, teeru M̄wisiguru, teeru maa Eliguru. Domi u n̄ ȳ ye u gerum̄.

34 Nge mɛ u gari m̄ m̄sum, buk̄o ga na ga bu wukiri, ma b̄erum bw̄a be mwa ye ba wa m̄sum. 35 Ma n̄ɔ gagu ga n̄ɔra buk̄o gen min di ga nɛɛ, winiwa n̄n̄ Bii wi na tii ḡsia, i wigia n̄ɔw̄.

36 Gari yin biru, Yesu tia wi turo. Bw̄a be, ba ye ba wa mi tii marisi, ba n̄ goo gɛɛ s̄ɔwa s̄ɔ mɛɛ te s̄ɔ.

Yesu u bii wi wɛɛku ga w̄aasi

bekia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-18, Maaku 9:14-27)

37 Yen sisiru, sanam mɛ ba sara guuru w̄llun di, t̄n̄ w̄ru guna ya Yesu senn̄ na. 38 Yera t̄n̄ w̄ru gen suunu s̄ɔn di dur̄ goo u gb̄ara u nɛɛ, yinni, na nun kanam̄, a n̄n̄ bii dur̄bu ge m̄ɛrio, domi u s̄a bii teere te na m̄. 39 Wɛɛku ga ra n̄n̄ s̄ɛrewa k̄pa u gb̄ara suaru s̄ɔ, k̄pa gu n̄n̄ bemisia, k̄pa gu de u n̄ ȳatam p̄keru m̄ k̄pa u tii m̄ɛra ko, yen biru k̄pa gu n̄n̄ doonari. 40 Na wunen bw̄abu kana bu gu gira, adama ba n̄ k̄p̄a.

41 Yesu nɛɛ, t̄n̄ k̄s̄o naanɛ doke sarirugibu, sere saa yer̄ ko na n̄ ka

bɛɛ wāa. Sere domma ko na n ka bɛɛ tɛmanɛ. Ma u durɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a ka wunen bii wi na mini.

⁴² Sanam mɛ u ka bii wi susiɔ, wɛrɛku ge, ga nùn tem kparana ma ga nùn bemisia. Adama Yesu u gu gerusi u bii wi bɛkia, ma u nùn win tundo wesia. ⁴³ Ma Gusunɔn sina te, ta tɔn be kpuro maamaaki kua.

Yesu kɔam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ

(I maa mɛerio Mateu 17:22-23, Maaku 9:30-32)

Sanam mɛ baawure u kasa ka ye Yesu u mɔ, u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, ⁴⁴ bɛɛ i gari yini swaa dakio sāa sāa. Ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia.

⁴⁵ Adama win bwāaba kun gari yi tuba, domi ba bu yi berue gina, bu ku ka gia. Ma ba berum mɔ bu ka nùn gari yin yaasi bikia.

Wara gisonkoru bo

(I maa mɛerio Mateu 18:1-5, Maaku 9:33-37)

⁴⁶ Sikirinɔ ga dua bwāa ben sunu sɔɔ domi ba kī bu gia be sɔɔ wi u bo. ⁴⁷ Yesu u ben gɔrun bwisikunu yɛ. Yera u bii yākabu sua u yɔrasia win bɔkuɔ, ⁴⁸ ma u nɛɛ, baawure wi u bii yākabu geni wura nɛn yīsirin sɔ, nɛn tiiwa u wura, baawure wi u maa man wura, u wi u man gɔrima wurawa. Domi wi u sāa yākabu bɛɛn suunu sɔɔ, wiya kpuro kere.

Wi u kun ka bɛɛ

yibɛɛ tɛru neni, bɛegiiwa

(I maa mɛerio Maaku 9:38-40)

⁴⁹ Yohanu u nɛɛ, yinni, sa goo wa wi u wɛrɛkunu giramɔ ka wunen yīsiru, ma sa nùn yinari yèn sɔ u n nùn swī ka bɛɛ sannu.

⁵⁰ Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, i ku yɛro yinari, domi wi u kun ka bɛɛ yibɛɛ tɛru neni, bɛegiiwa.

Samarin wuu gagugiba yina

bu Yesu dam koosia

⁵¹ Sanam mɛ saa ya turuku kooma bu ka nùn sua u da wallo, u gɔru doke dim dim u Yerusalemu da.

⁵² Ma u sɔmɔbu gabu gbiisia ba da ba dua Samarigibun wuu gagu sɔɔ bu ka nùn ayeru sɔɔru kua. ⁵³ Adama wuu migibu ba n nùn dam koosie yèn sɔ ba wa n sāare nge u dɔɔ Yerusalemu gia. ⁵⁴ Ye win bwāa beni Yakɔbu ka Yohanu ba wa mɛ, ba bikia ba nɛɛ, Yinni, a kī su de dɔɔ u sarama wallun di u tɔn be wɔri?

⁵⁵ U bu sīire ma u bu gerusi ka dam. [U nɛɛ, i n yɛ ye i bwisikumɔ.

⁵⁶ Domi Tɔnun Bii u n nɛ u ka tɔnun hunde kam koosia. U nawa u ka ye faaba ko.] Ma ba da wuu gam gia.

Be ba kī bu Yesu swī

(I maa mɛerio Mateu 8:19-22)

⁵⁷ Sanam mɛ ba sīimɔ swaa sɔɔ goo u nùn sɔɔwa ma u koo nùn swī baama mi u dɔɔ.

⁵⁸ Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, semusu bweusu mɔ, gunɔsu maa sokunu mɔ, adama Tɔnun Bii u n ayeru mɔ mi u koo kpuna.

⁵⁹ U kɔam goo sɔɔwa u nɛɛ, a man swīiyɔ.

Adama yɛro u nɛɛ, a de n gina da n nɛn tundo sike.

⁶⁰ Yera Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a derio gɔribu bu ben gɔribu sike, adama wunɛ a doo a Gusunɔn bandun Labaari gea nɔɔsia baama.

⁶¹ Ma goo u kɔam nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, kon nun swī adama a de n gina da n nɛgibu nɔɔ kana.

⁶² Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, baawure wi u tebo nɔmu sɔndi, ma u biru sīira, u n maa arufaani gaa mɔ ban te Gusunɔ u koo swī sɔɔ.

10

Yesu u bwāabu wata

ka wɔkuru gɔra

¹ Yen biru Yinni u kɔam gabu wata ka wɔkuru gɔsa, ma u bu gɔra yiru yiru win wuswaaɔ wuu maro baagere sɔɔ ka baama mi win tii u gɔru doke u ra da. ² U nɛɛ, ye ya ye bu ka gɛ ya kpā, adama be ba gɛɛmɔ ba n dabi. Yen sɔ, i gbee yɛro kanɔ u kɔam tɔmbu mɔrisiama bu ka gɛ. ³ N wee na bɛɛ gɔriɔ nge

yāa binu demakunun suunu sɔɔ. I seewo i da. ⁴ I ku ka yansururu da ka bɔɔru ka baranu, i ku maa goo tɔbiri swaaɔ. ⁵ Yenu gɛ sɔɔ i dua, i gbiiyi i bu sɔ i nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ alafia kɛ. ⁶ Alafiagii ù n wāa mi, bɛɛn alafia ya ko n wāa ka yɛro. U kun maa wāa mi, ya koo wurama bɛɛ sɔɔ. ⁷ I koowo yenu gen sɔbu kpa i n dimɔ i n nɔrumɔ ye ba bɛɛ wɛ, domi n weenɛ bu sɔm kowo win kɔsiaru wɛ. I ku ko yenu dabinnun sɔbu. ⁸ Wuu gɛ sɔɔ i dua, ma ba bɛɛ dam koosia, i dio ye ba bɛɛ wɛ, ⁹ i barɔbu bekio be ba wāa mi, kpa i bu sɔ ma Gusunɔ u sisi u bandu swii. ¹⁰ Adama wuu gɛ sɔɔ i dua ma ba kun bɛɛ dam koosie, i doo gen yaaraɔ, kpa i nɛɛ, ¹¹ baa ben wuun tua ye ya mani bɛɛn naasɔ, i bu kparemɔ, kpa bu ka gia ma Gusunɔ u sisi u bandu swii. ¹² Na bɛɛ sɔɔmɔ, tɔɔ te sɔɔ, Sodomugia koo ko kpakaka ka sere wuu ge.

Wuu sin tɔmba yinamɔ

bu naanɛ doke

(I maa mɛɛrio Mateu 11:20-24)

¹³ Yesu maa nɛɛ, nɔni swāarugiiwa wunɛ Kɔraseni, nɔni swāarugiiwa wunɛ Besaida, domi bā n sɔm maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni sɔɔ, ye ba kua bɛɛn suunu sɔɔ, wuu sin tɔmbu ba ko n daa gɔru gɔsie saa tɛɛbun di, ba n sɔ torom sɔɔ ba n saaki sebuu nuku sankiranun sɔ. ¹⁴ Yen sɔ, siribun sanam sɔɔ, Tiri ka Sidonigia koo ko kpakaka ka sere bɛɛ. ¹⁵ Wunɛ maa Kapenamɔ, a yīiyɔ kaa suara sere wɔllɔ? Aawo, ba koo nun surewa sere gɔrio.

¹⁶ Ma u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, wi u bɛɛ swaa daki, nɛna u swaa daki, wi u maa bɛɛ yina, nɛna u yina, wi u maa man yina u maa wi u man gɔrima yinawa.

Wata ka wɔku ten wuramaru

¹⁷ Be wata ka wɔku te, ba wurama ka nuku dobu, ma ba nɛɛ, Yinni, sere ka wɛɛkunɔ, nu sun wiru kpīiyawa wunen yīsirin sɔ.

¹⁸ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, na Setam wa ya wɔrumamɔ wollun di nge guru maakinu. ¹⁹ N wee, na bɛɛ yiiko wɛ i ka wɛɛ ka nii ka wɛɔn dam kpuro taaku, gāanu ganu kun maa kpɛ nu bɛɛ mɛɛra ko. ²⁰ Adama, i ku gɔru dora yɛn sɔ wɛɛkunɔ nu bɛɛ wiru kpīiya, i gɔru doro yɛn sɔ ba bɛɛn yīsini yorua wɔllɔ.

Yesun gɔru ga dora

(I maa mɛɛrio Mateu 11:25-27, 13:16-17)

²¹ Saa tia ye sɔɔ, Yesun gɔru ga dora too ka Hunde Dɛeron dam, ma u nɛɛ, Baaba, wɔllu ka tem Yinni na nun siara yɛn sɔ a ka yabu ye yɛrugibu ka bwisigibu berua ma a ye bibu sɔɔsi. N wā Baaba, domi mɛya n ka nun naawa wunen kuru sɔɔ.

²² Nɛn Baaba u man baayere wɛ. Goo sari wi u Bii yɛ ma n kun mɔ Baaba wi. Goo maa sari wi u Baaba wi yɛ ma n kun mɔ Bii wi, ka maa wi Bii wi, u kī u Baaba sɔɔsi.

²³ Ma u siira win bwāabun bera gia u bu sɔɔwa be tɔna u nɛɛ, doo nɔɔrugiiwa win nɔni waamɔ ye i waamɔ. ²⁴ Domi na bɛɛ sɔɔmɔ Gusunɔn sɔmɔbu ka sinambu dabira ba kīa bu wa ye i waamɔ tɛ, ba n maa wa. Ba kīa bu nɔ ye i nɔmɔ tɛ, ba n maa nua.

Samarigii wi u tɔn geeru kua

²⁵ N wee, wooda yɛro goo u seewa u ka Yesun laakari mɛɛri ma u nɛɛ, yinni, mba kon ko n ka wāaru te ta ku ra kpe tubi di.

²⁶ Yesu nɔn bikia u nɛɛ, mba ba yorua wooda sɔɔ. Mba a ra gari mi.

²⁷ U wisa u nɛɛ, “Kaa Gusunɔ wunen Yinni kīa ka wunen gɔru kpuro, ka wunen bwɛra kpuro, ka wunen dam kpuro, ka wunen bwisikunu kpuro, kpa a wunen tanusi kīa nge wunen tii tii.”

²⁸ Yesu nɛɛ, a wisa n dɛnde, a koowo mɛ, kaa n wāaru mɔ.

²⁹ Adama durɔ wi, u kī u tii gem wɛ ma u bikia u nɛɛ, wara nɛn tanusi.

³⁰ Yesu u nee, a swaa dakio a nɔ, durɔ goowa u wee Yerusalemun di u dɔɔ Yerikɔɔ, ma u wɔri gbenɔbun nɔma sɔɔ. Gbenɔ be, ba nùn swaa di, ba nùn so, ma ba doona ba nùn deri u wasikiramɔ. ³¹ N deema ka saabu, yaku kowo goo sarɔ ka swaa ye. U durɔ wi wa ma u sɛɛna u doona. ³² Mena maa Lefi goo u tura yam mi. U nùn wa ma u sɛɛna u doona. ³³ Adama Samarigii goo u wuu dɔɔ u tura win bɔkuɔ. Ye u durɔ wi wa win wɔnwɔnda nùn mwa. ³⁴ U susi ma u gum ka tam wisi win mɛɛran bɔsu sɔɔ ma u su bɔkuɔ. Yen biru u nùn sɔndi ye u sɔnin wallo u ka nùn da sɔbun sɔbia yerɔ ma u nùn nɔɔri. ³⁵ Yen sisiru, u gobi sua yi yi ka sɔm kowon sɔɔ yirun gobi ne, u yi sɔbia yerun wirugii wɛ ma u nee, a durɔ wi nɔɔrio. A n maa di n menɔ kera win sɔ, kon nun kɔsia nɔ n wurama.

³⁶ Ma Yesu nee, tɔmbu ita ye sɔɔ, ben wara a tamaa u sɔa durɔ win tɔnusi wi u wɔri gbenɔbun nɔma sɔɔ mi.

³⁷ U nee, wi u nùn wɔnwɔndu kua, wiya.

Ma Yesu u nee, n n men na, a doo kpa a n mɔ me.

Yesu da Maata ka Maarin mi

³⁸ Sanam me ba waa swaaɔ u wuu gagu dua ma kurɔ goo wi ba ra soku Maata u dera u sɔbia win yenɔ.

³⁹ Kurɔ wi, u wɔnɔ mɔ wi ba ra soku Maari. Wɔnɔ wi, u sɔ Yinnin bɔkuɔ u win gari swaa daki. ⁴⁰ Adama Maata u ka doo kobu wasire, ma u na u nee, Yinni n n nun gam sɔa ye nen wɔnɔ u man sɔma ye derie ne turo? A n kaa de u na u man somi?

⁴¹ Yinni u nùn wisa u nee, Maata, Maata, a tii gɔngere mɔ a tii baasi gaa dabinun sɔ. ⁴² Gaa teenun bukatawa tɔnu u mɔ. Gaa geena Maari u gɔsa ni ba n nùn mwaarimɔ.

11

Kanarun gari

(I maa mɛerio Mateu 6:9-13, 7:7-11)

¹ Sɔɔ teeru Yesu u kanaru mɔ gam gum. Saa ye u kpa win bwɔabun

turo u nee, Yinni kpa a sun sɔɔsi me ba ra kanaru ko, nge me Yohanu u win bwɔabun sɔɔsi.

² Yesu u bu sɔɔwa bɔ n kanaru mɔ ba n da nee,

Baaba, a de ba n yɛ ma wuna sɔa Deero.

A na a bandu swii.

³ A sun besen dianu kɛ tɔru baatere.

⁴ A sun besen toranu suuru kuo domi besen tii sa ra wi u sun torari suuru kue.

A ku ka sun da kɔkiribun bera gia.

⁵ U kpa bu sɔɔwa u nee, nge me n tɛ waa, been turo u n bɔrɔ mɔ, kpa u da win mi wɔku suunu sɔɔ u nee u nùn pɛɛ ita bɔkuro, ⁶ domi win kpaasibun turowa gam wee, wi kun maa gaaɔnu mɔ u nùn wɛ. ⁷ Saa sɔɔn di kpa bɔrɔ wi, u nee, u ku nùn baasi, u kɔnnɔ kenua kɔ, wi ka win bibu ba kpɛ. U n maa kpɛ u se u sere nùn pɛɛ wɛ. ⁸ Yesu u nee, na bee sɔɔmɔ, baa u kun seewe u nùn wɛ bɔrɔnɔn sɔ, u koo se u nùn wɛ yèn bukata u mɔ kpuro win baasibun sɔ.

⁹ Na maa bee sɔɔmɔ, i n da bikie, ba koo bee wɛ. I n da kasu, i ko wa.

I n da gambo so, ba koo bee kenia.

¹⁰ Domi baawure wi u bikiamɔ ba koo nùn wɛ. Wi u kasu u koo wa.

Wi u maa gambo soomɔ, ba koo yɛro kenia. ¹¹ Bee sɔɔ, [goon bii u n nùn pɛɛ bikia, u koo wura u nùn kperu wɛ?] N kun me u n swaa bikia, u koo nùn waa wɛ?

¹² N kun me u n sɛɛru bikia, u koo nùn nia wɛ? ¹³ Bee be i sɔa tɔn kɔsobu, ma i yɛ nge me

ba ra bibu kɛɛ geenu wɛ, been Baaba wɔllugii u n koo be ba nùn kanamɔ

Hunde Deero wɛ?

Yesu ka tii yinamɔ

(I maa mɛerio Mateu 12:22-30, Maaku 3:20-27)

¹⁴ Yesu u wɛreku gira ge ga tɔnu goo soso kua. Sanam me wɛreku ge, ga doona, soso wi, u gari gerubu wɔri, ma tɔn wɔru ga biti soora.

¹⁵ Adama gaba nee, wɛrekunun sunɔ Beseburu, win dama u ka wɛrekunu giramɔ.

¹⁶ Gaba kɛ bu win laakari mɛeri, ma ba nùn bikia u sɔm

maamaakigiru ko u ka s̄ōsi ma win yiiko ya weewa wöllun di. ¹⁷ Yesu u ben bwisikunu yē, yera u nēē, bandu baatere tēn t̄ambu ba tabu m̄ò ben tii tiine s̄ō, ban te, ta koo kowa bansu kpa ten yēnusu su w̄oruku. ¹⁸ M̄eya maa Setam yà n ka yen tii tabu m̄ò, am̄ona yen banda koo ka ȳra. Domi i nēē, Beseburun dama n̄a ka w̄erekunu giram̄ò. ¹⁹ Nē, n̄a n w̄erekunu giram̄ò ka Beseburun dam, waran dama b̄een bw̄abu ba ka ni giram̄ò. Ben tiiwa ba koo s̄ōsi ma i tora. ²⁰ Adama n̄ n ka Gusun̄on dam na, na w̄erekunu giram̄ò, ka gem ban te Gusun̄o u sw̄i, ta b̄e naawa.

²¹ Sanam mē dur̄o damgii wi u tabu ȳanu m̄o u win yēnu k̄osu win dukia ko n w̄awa alafia s̄ō. ²² Adama goo wi u n̄un dam kere, ù n na u n̄un w̄ari u kamia, u koo win tabu ȳanu kpuro gura ni u naane s̄a kpa u win dukia gabu b̄anu kua.

²³ Wi u kun s̄a n̄egii u ka man yiberē t̄eru n̄eniwa, wi u ku ra maa ḡānu m̄enne ka n̄e sannu, u ra ni yarinasiewa.

*W̄erekunun wuramaru
(I maa m̄erio Mateu 12:43-45)*

²⁴ Yesu maa nēē, w̄erekunu n̄u n doona t̄onun min di, nu ra n b̄osuwa mi ḡānu ku ra kpi nu n w̄era yeru kasu nu n bie. Yera nu ra nēē, nu koo ḡasira n̄in w̄a yer̄o m̄in di nu raa doona. ²⁵ Nu ra wurame kpa nu deema ta kurare ta s̄onde. ²⁶ Kpa nu da nu ganu n̄ōba yiru kasuma ni nu ni k̄osuru kere, kpa nu du ȳero s̄ō nu n w̄a mi. Saa ye, ȳero win w̄a ḡbiikuru ta koo s̄aya ka sere d̄āakuru.

Nuku doo geebu

²⁷ Sanam mē Yesu u gari gerum̄o m̄esum, t̄on w̄orun suunu s̄ōn di kur̄o goo u n̄ōguru sua u nēē, doo n̄ōruḡiwa wi u wunen gura sua, ma a win bw̄a n̄ra.

²⁸ Ma Yesu u nēē, n san̄o a gere, doo n̄ōruḡiba be ba Gusun̄on gari swaa dakim̄o, ma ba yi n̄enum̄o.

T̄amba ȳireru bikia

(I maa m̄erio Mateu 12:38-42)

²⁹ Sanam mē t̄on w̄oru ga m̄ennam̄o yera Yesu u nēē, t̄en t̄ambu t̄on k̄soba. Ba ȳireru bikiam̄o adama ȳireru garu maa sari te ba koo bu s̄ōsi ma n̄ kun m̄o Gusun̄on s̄am̄o Yonasigiru. ³⁰ Domi nge mē Yonasi u kua ȳireru Ninifugibun s̄ō, m̄eya maa T̄onun Bii, u koo ko ȳireru t̄en t̄ambun s̄ō. ³¹ Siribun sanam s̄ō Seban tem t̄on kur̄o sun̄o u koo t̄en t̄ambu seesi u bu taarē w̄ē, ȳen s̄ō u na saa tem n̄orun di u ka Salom̄on bwisin gari n̄o. T̄ē n wee, ḡānu w̄a mini ni nu Salom̄o kere. ³² Siribun sanam s̄ō Ninifugibu ba koo t̄en t̄ambu seesi bu bu taarē w̄ē ye ba ka ḡoru ḡsia Yonasin waasun s̄ō. Ma t̄ē n wee, ḡānu w̄a mini ni nu Yonasi kere.

Wasin fitila

(I maa m̄erio Mateu 5:15, 6:22-23)

³³ Yesu maa nēē, goo ku ra fitila meni kpa u gu bere, n̄ kun mē u kaaru wukiri, adama ba ra gu s̄ondiwa dabu w̄oll̄o, kpa be ba dum̄o ba n ka yam bururam waam̄o. ³⁴ Wunen n̄oniya yi wunen wasin fitila. Wunen n̄oni yi n alafia m̄o, wunen wasi kpurowa yi yam bururam m̄o. Adama yi kun bw̄a do, wunen wasi yi n̄ yam bururam wasi. ³⁵ Yen s̄ō, a laakari koowo yam bururam mē mu w̄a wun̄e s̄ō mu ku raa ko yam w̄okuru. ³⁶ Wunen wasi kpuro yi n yam d̄eram m̄o, ma yin gam kun w̄a yam w̄okuru s̄ō, yi kpurowa yi ko n d̄ere nge sanam mē fitila ga nun yam bururasie ga ballim̄o.

Yesu u Falisiba ka wooda ȳerobu

ben toranu s̄ōwa

(I maa m̄erio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

³⁷ Sanam mē Yesu u gari gerua u kpa, Falisi goo na u n̄un kana u da u yaa dibu di win yēnu. Ma u da mi, u sina u ka di. ³⁸ Falisi wi, u n̄un m̄era ka biti ye u n̄ ka niē nge

me ben komaru u sere di. ³⁹ Adama Yinni u nee, bee Falisiba i ra nora ka gbëerun biru deerasie adama been sɔwɔ i taki ka nuku kɔsuru yiba. ⁴⁰ Gari bakasu bee! Wi u wasin tɔɔ kua, n n wiya u maa yin sɔɔ kua? ⁴¹ I sãarobu wëyɔ ye ya wãa gbëerun sɔwɔ, kpa ye ya tie yu bee deera.

⁴² Bee Falisiba, i ko nɔni swãaru wa yèn sɔ i ra been karan kpee yi ba ra soku mantu ka duu, yin wɔkuru baateren wɔllɔ tia wë. Ka me, i ra gean kobu nɔni sarari, i n maa Gusunɔ kïru sɔsɔsimɔ. Yeniwa n weene i ko, kpa i ku ye ya tie deri.

⁴³ Bee Falisiba, i ko nɔni swãaru wa yèn sɔ i ra sin yee gbiikinu kã mennɔ yenɔ, ka tɔbirinaa tɔn dabinun wuswaaɔ. ⁴⁴ I ko nɔni swãaru wa, bee, yèn sɔ i ka sikinu weene ni goɔ kun waamɔ, nìn wɔllɔ ba ra sɔ ba kun ka baaru.

⁴⁵ Wooda yëro goɔ u nee, yinni à n gerumɔ me, ka maa besera a wammɔ.

⁴⁶ Ma Yesu u nùn wisa u nee, bee maa wooda yërobu i ko nɔni swãaru wa, domi i tɔmbu sɔmunu sɔbimɔ ni nu suabu sɛ, ma been ti i ku ra ni ture baa ka been niki bia. ⁴⁷ I ko nɔni swãaru wa bee, yèn sɔ i Gusunɔn sɔmɔbun sika banimɔ, be been baababa ba go. ⁴⁸ Nge meya i sɔsɔsimɔ ye ba kua, i n maa bu taare wë. Domi beya ba Gusunɔn sɔmɔbu go, ma bee i ben sika banimɔ. ⁴⁹ Yeya Gusunɔ u yë u ka nee, wi, u koo bu Gusunɔn sɔmɔbu ka gɔrobu gɔria. Ba koo gabu go, ba koo maa gabu nɔni sɔ, ⁵⁰ kpa bu tɛn tɔmbu Gusunɔn sɔmɔ be kpuron yem bikia me mu yari handunian toren di, ⁵¹ saa Abelin yem di sere ka Sakarin yem wi ba go yãku yeru ka sãa yerun baa sɔɔ. Ka geema na bee sɔsɔmɔ, ba koo mu tɛn tɔmbu bikia.

⁵² I ko nɔni swãaru wa, bee wooda yërobu, yèn sɔ i yërun gambo kenua. Been ti i n due, i maa yina gabu bu du be ba kɔ.

⁵³ Ye u yara min di, wooda yërobu ka Falisiba ba nùn gari dabinu

bikikia ka yiberɛ tɛeru. ⁵⁴ Ba nùn yëri beriamme gari sɔɔ, kpa gee yi ka nùn samba ko.

12

I tii laakari ko ka murafitiru

(I maa mɛerio Mateu 10:26-27)

¹ Saa ye sɔɔ, tɔn wɔru guna ya menna sere ba barikianama ma Yesu u gbia u win bwãabu sɔwɔa u nee, i tii laakari ko ka Falisiban pëe seeyatia ye ya sãa murafitiru.

² Gãanu sari ni nu wukiri ma nu n koo tera. Asirin gãanu maa sari ni ba n koo gia. ³ Yen sɔna ye i gerua kpuro yam wɔkurɔ ya koo nɔra yam bururam sɔɔ. Ye i maa gerua dia sɔɔ soon bɔkuɔ ya koo kparara gidambisa wɔllun di.

Wi i ko nasia

(I maa mɛerio Mateu 10:28-31)

⁴ Yesu maa nee, na bee sɔsɔmɔ, bee be i sãa nen bɔrɔba, i ku bu nasia be ba koo wasi go, ma yen biru ba n kpë bu maa gãanu ganu ko. ⁵ Na kon bee sɔ wi n weene i nasia. I nùn nasio wi u yiiko mɔ u ka kpëe dɔɔ sɔɔ wi u ku ra gbi, ù n go ù n kpa. Meya na bee sɔsɔmɔ, wiya n weene i nasia.

⁶ Nge ba ku ra gunɔminu nɔɔbu dɔre faram yiru rɔ? Ka me, baa nin teu, Gusunɔ u ku ra duari. ⁷ Baa mam been wirun seri u yin geeru yë. Yen sɔ, i ku gãanu nasia domi i gunɔmii dabinu bɛere kere.

Wi u Kirisi wura

tɔmbun wuswaaɔ

(I maa mɛerio Mateu 10:32-33, 12:32, 10:19-20)

⁸ Yesu maa nee, na bee sɔsɔmɔ, baawure wi u man wura tɔmbun wuswaaɔ, Tɔnun Bii u koo nùn wura wɔllun gɔradoban wuswaaɔ.

⁹ Adama wi u man yina tɔmbun wuswaaɔ, Tɔnun Bii u koo maa nùn yina wɔllun gɔradoban wuswaaɔ.

¹⁰ Baawure wi u Tɔnun Bii kɔsa gerua, ba koo nùn suuru kua, adama wi u Hunde Dɛero gari kam gerusi, u n suuru kobu wasi.

11 Bà n ka bæe da menno yeno, wirugibu ka dangibun mi, i ku wurura i n kasu nge me i ko ka tii yina, n kun me ye i ko gere. 12 Domi Hunde Dero u koo bæe soso saa ye, ye n weene i gere.

Gobigii gari bako goon gari

13 Goo ton woru soon di u Yesu kana u nee, u nun win mo sowa u de bu ben tubi bonu ko.

14 Yesu u yero wisa u nee, wara man kua siri kowo been suunu so n kun me been tubi bonu kowo.

15 Ma u bu sowa u nee, ba n ben tii laakari saa gem gem ka bine baayere, domi dukian kpāara kun tonun wāarun wiru.

16 Ma u bu mandu garu kua u nee, durō gobigii goon gbera dīanu kua gem gem. 17 U bwisika u nee, mba u koo ko domi u n ayeru mo mi u koo win dīanu doke. 18 U nee, ye u koo ko wee. U koo win biranu sura, kpa u kpaanu bani ni nu ni kere, kpa u win alikama kpuro gure mi ka win dīa ni nu tie. 19 Kpa u win tii sō u nee, wi, u gāa bakanu mo ni nu berua wōō dabinun sō. U koo wēra kpa u n dimo u n narumo kpa u n yērimo. 20 Adama Gusuno u nun sowa u nee, gari bako, wōku teni ba koo nun wunen hunde bikia. Ye u soru kua mi, weregia ya ko n sāa.

21 Ma Yesu u nee, meya n ko n sāa ka wi u dukia taasinamo win tiin sō ma u n dukia mo Gusunan mi.

*A Gusuno naane koowo
(I maa merio Mateu 6:25-34)*

22 Yen biru Yesu u win bwāabu sowa u nee, yenin sōna na bæe sōmo i ku wurura been wāarun sō ye i ko i di, n kun me been wasin sō ye i ko ka yi wukiri. 23 Domi wāaru ta dīanu kere, wasi maa yānu kere. 24 I gbanamgbaanu lasabu koowo. Nu ku ra duure, nu ku ra maa gē, nu n beru yeru mo, meya nu n maa biraru mo, Gusuno maa nu diisiamo. I n gunosu bæere kere sere mi n toma? 25 Wara bæe sō, win wururabun saabu, u koo kpi u win wāarun dēebu sosi, baa gom

soo teeru. 26 I kun kpe i gāa piimii nini ko, mban sōna i wurure ka ye n tie. 27 I biibii merio. Ya ku ra somburu ko, meya ya ku ra maa tari. Ka me, na bæe sōmo, baa Salomō ka win yiiko baka, u n buraru koore nge biibii yen tia. 28 Gusuno u n gberun yakasu buraru wē nge me, si su wāa giso, ma sia su koo dōo mwaara, u n koo bæe yānu sebusia n kere me? Naane doke piibugibu bæe. 29 I kun ye i ko di, ka ye i ko nō tonan kaso mo, kpa i n wurure yen sō. 30 Handunian tamba ba yeni kpuro kasu, adama been Baaba u yē ma i yen bukata mo. 31 I kasuo i ka du mi Gusuno u bandu swī, yen biru u koo bæe wē ye ya tie.

*A dukia beruo wallo
(I maa merio Mateu 6:19-21)*

32 Yesu maa nee, a ku nanda yāa gōo piibu, domi n been Baaban gōru dua u ka bæe doke ban te u swī sō. 33 I doro ye i mo kpa i yen gobi sārōbu kē. I tii yansurōnu kuo ni nu ku ra tōko ko, ka beru yeru Gusuno wallo tē sō dukia ku ra kpe, mi ghen sari wi u koo susi, mi gema maa sari ye ya koo sanku. 34 Domi mi been dukia berua, miya been gōru ga ra n woo.

Som kowo be ba swaa mēera

35 Ma Yesu kpam nee, i de i n soru sāa i n kpaka sēke pōrao kpa i de been fitilānu nu n sōre. 36 I de i n ka tōmbu weene be ba ben yinnin wuramaru mara kurō kpa yerun di, kpa bu ka nun kenia mii mii sanam me u tunuma u gambo so. 37-38 Doo nōrugiba som kowo be, bēn yinni u koo deema ba swaa mēera u n tunuma, baa n n wōku suunun na, n kun me goo gbiikaa ya n sumo. Ka geema na bæe sōmo, u koo soru ko kpa u bu sinasia u bu nōri. 39 I de i n yē sāa sāa ma yenu yēro u n yē saa ye ghen u koo na, u koo dom se, u n koo de bu win diru kōra. 40 Bæe maa, i n soru sāa domi Tonun Bii, u koo nawa saa ye i n ka nun yīyo.

*Yoo naanegii**ka naane sarirugii**(I maa mæerio Mateu 24:45-51)*

⁴¹ Piεε nεε, Yinni bεsεra a mɔn te kua? Nge tɔmbu kpuro.

⁴² Ma Yinni u nεε, wara yoo laakarigii wi u naane mɔ. Wiya wi yenu yεro u koo ko yobun wirugii u ka bu dīanu yabua saa ye n weenε.

⁴³ Doo nɔɔrugiiwa yoo wi, win yinni ù n deema u mɔ mε, sanam mε u tunuma. ⁴⁴ Ka geema na bεε sɔɔmɔ, yinni wi, u koo nùn win dukia kpuro nɔmu bεria. ⁴⁵ Adama yoo wi, ù n bwisikumɔ ma win yinni u tεemɔ kpa u se u yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu soberu wɔri, kpa u n dimɔ u n nɔrumɔ, tam mu n nùn goomɔ, ⁴⁶ win yinni u koo tunuma dɔma te yoo wi, u ù ka nùn yīiyɔ, ka saa ye u ù yē. U koo nùn bɔɔri kpiri kpirika kpa u de u bɔnu wa ka naane sarirugibu sannu.

⁴⁷ Yoo wi u win yinnin kīru gia, ma u ù gāanu sɔɔru kue, ma u ù win kīru kue, win sobera ta koo kpēa. ⁴⁸ Adama wi u kun gie, ma u kookoosu kua si su ka sεeyasiabu nε, win sobera kun kpēamɔ. Wi ba gāa dabinu wē, ba koo nùn gāa dabinu bikia. Wi ba maa gāa dabinu nɔmu sɔndia, wiya ba koo bikia n kere.

*Yesu ka karanabu na**(I maa mæerio Mateu 10:34-36)*

⁴⁹ Ma Yesu maa nεε, dɔɔwa na yεkam na handuniaa, na kīwa u n daa yabure. ⁵⁰ Batemu gaa wāa ye na ù kon ko na kun kue. Nεn bwēra kun kpī yèn sɔ ya ù gina koore.

⁵¹ I tamaa na nawa n ka alafia wē tem mε sɔɔ? Aawo, na bεε sɔɔmɔ, karanaba na ka na. ⁵² Domi saa tɛn di tɔmbu nɔɔbu bā n wāa yenu teu sɔɔ, ba koo bɔnu ko. Nɔɔsināa sarira ko n wāa ita ka yirun suunu sɔɔ, ù kun mε yiru ka itan suunu sɔɔ. ⁵³ Baa ka bii ba ù nɔɔsinamɔ, mεro ka bii wɔndia ba ù nɔɔsinamɔ, mεya maa dwaā mero ka biin kurɔ ba ù nɔɔsinamɔ.

*Saan yīrenu**(I maa mæerio Mateu 16:2-3)*

⁵⁴ U kpam tɔn wɔru sɔɔwa u nεε, ù n guru wiru wa ta seemɔ sɔɔ duu yerun di, i ra gere yande i nεε, gura wee, mεya n da maa ko. ⁵⁵ I n maa wa woo ga mɔ saa sɔɔ yēsan nɔm dwarun di, i ra nεε, yam mu koo swīa. Mεya n da maa ko. ⁵⁶ Murafiti bεε, i wɔllu ka tem yīrenun tubusianu yē. Amɔna i ù ka saa yenin tubusianu yē.

*Garin wii goberu**(I maa mæerio Mateu 5:25-26)*

⁵⁷ Ma Yesu kpam nεε, mban sɔna i ku ra bεen tii bwisikue i ka wa ye n dende. ⁵⁸ Sanam mε wunen yibεε u ka nun dɔɔ siri yerɔ, a nùn suuru kanɔ swaa mi, kpa a wa a yari, kpa u ku ka nun da siri kowon mi, kpa siri kowo u ku nun sandamu nɔmu sɔndia, kpa sandamu u ku nun doke pirisam sɔɔ. ⁵⁹ Na nun sɔɔmɔ a ù yarimɔ a kun kɔsie ye ba nun bure. Baa yen faram, a ù derimɔ.

13*À kun gōru gɔsie kaa gbi*

¹ Saa ye sɔɔ, tɔmbu gaba na ba Yesu saaria ye n daa Galilegibu deema be Pilati u dera ba go sanam mε ba Gusunɔ yākuru kuamme. ² Yesu u bu wisa u nεε, i tamaa Galilegii beni ba toranu mɔ n kere Galilegii be ba tie yèn sɔ ba wahala wa mɛn bweseru? ³ Aawo, na bεε sɔɔmɔ, bεen tii ù kun gōru gɔsie, bεε kpurowa i ko gbi nge be. ⁴ Nge tɔmbu wɔkura nɔɔbu ka ita ye, be Siloen dii wɔrukira wɔri ta go, i tamaa ba Yerusalemun tɔn be ba tie kpuro taare kerewa? ⁵ Aawo, na bεε sɔɔmɔ, bεen tii ù kun gōru gɔsie, bεε kpurowa i ko gbi nge be.

Figien dāru te ta ku ra binu ma

⁶ U maa bu mɔn teni kua u nεε, durɔ goo u dāru mɔ te ba ra soku figie te ba duura win dāa gbaarɔ. U na u ka ten binu kasu u sɔri, ma u ù wa. ⁷ U win sɔm kowo sɔɔwa

u nEE, n wee yen wɔɔ itawa mi, nà n dāa ten marum kasum na, na ku ra wa. A te buru. Mban sōna ta ayeru dimo kam. ⁸ Sōm kowo wi, u win yinni wisa u nEE, a te derio gina wɔɔ geni sɔɔ, kon ten nuuro gbe n ka sikerena, kpa n taaki doke. ⁹ Sārakudo gasaku ta koo binu ma. Tà kun mara, kpa a sere tu bura.

Yesu kurɔ goo bekia

tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ

¹⁰ Tɔɔ wɛrarugiru garu sɔɔ Yesu u Gusunon garin keu sɔɔsimo menno yeru garu sɔɔ. ¹¹ N wee kurɔ goo maa wāa mi, wi wɛɛkunu nu kua barɔ saa wɔɔ wəkura nɔɔbu ka itan di. U ra n yāarewa, u ku ra kpī u tii demia baa fiiko. ¹² Ye Yesu u nūn wa ma u nūn soka u nEE, kurɔ wunɛ a bekurawa mi.

¹³ Ma u nūn noma sɔndi. Yande u tii demia ma u Gusunon siaram wari. ¹⁴ Adama menno yerun wirugii u maru bara yèn sɔ Yesu u goo bekia tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, ma u tɔn wɔru sɔɔwa u nEE, sɔɔ nɔɔba tia wāa yè sɔɔ i ko sɔmburu ko. I na ye sɔɔ, bu ka bEE bekia, n n̄ mɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ.

¹⁵ Yesu u nūn wisa u nEE, murafiti bEE, bEE baawure u ku ra win naa n̄ kun mɛ win keteku sɔsie gu da gu nim nɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ? ¹⁶ Kurɔ wi maa Aburahamun bwesera. Wee, Setam nūn bɔkua saa wɔɔ wəkura nɔɔbu ka itan di. N n̄ weenɛ bu nūn kusia tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ?

¹⁷ Sanam mɛ u yeni gerumo, sekura win wɛrɔbu kpuro mwa, ma tɔn wɔru ga nuku dobu mɔ sɔm maamaakiginu kpuron sɔ ni u mɔ.

Mutaadin biman gari

(I maa mɛrio Mateu 13:31-32, Maaku 4:30-32)

¹⁸ U kpam nEE, mba Gusunon bandu ta ka weene. Mba na kon ka tu weesina. ¹⁹ Ta ka mutaadin bima weenɛ, ye goo u sua u kɔ win gbaaru sɔɔ. Ma ya kpia ya kua dāru, ma gunosu su sina ten kāasi wallo.

Pɛɛ seeyatian gari

(I maa mɛrio Mateu 13:33)

²⁰ U kpam nEE, mba na kon ka Gusunon bandu weesina. ²¹ Ta ka pɛɛ seeyatia weenɛ ye kurɔ goo u sua u doke sakaku nɔɔ itan som sɔɔ ma mɛ kpuro mu seewa mu kukua.

Konnɔ ge ga n̄ yasu

(I maa mɛrio Mateu 7:13-14, 21-23)

²² Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu bukianamo ma u Gusunon garin keu sɔɔsimo u ka dɔɔ Yerusalemu gia. ²³ Goo u nūn bikia u nEE, yinni, tɔmbu fiiko tɔnawa ba koo faaba wa?

U bu wisa u nEE, ²⁴ i kookari koowo i ka du saa konnɔ ge ga n̄ yasun di. Domi na bEE sɔɔmo, dabira ta koo swaa kasu tu ka du, ta n̄ maa kpɛ.

²⁵ Sanam mɛ yenu yero u koo ra se u win yenu kenɛ, kpa bEE be i wāa tɔɔwɔ i n gambo soomo i n nūn kanamo u bEE kenia, u koo nEE, u n̄ yɛ min di i na. ²⁶ Saa yera i ko i nEE, i di i nora win wuswaa, u maa Gusunon garin keu sɔɔsi bEE wuun swEEɔ. ²⁷ Sanam meya u koo bEE sɔ u nEE, u n̄ yɛ min di i na, i doono win min di, bEE kpuro bEE be i kɔsa mɔ. ²⁸ Miya i ko swi kpa i noma wiru sɔndi sanam mɛ i ko Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu ka Gusunon sɔmɔbu kpuro wa win bandu sɔɔ, kpa bEE i deema ba bEE kɔɔ tɔɔwɔ. ²⁹ Gaba koo na sɔɔ yari yeru ka sɔɔ duu yerun di, sɔɔ yɛsa ka sɔɔ yɛsan di, kpa bu sina bu di win bandu sɔɔ. ³⁰ Wee dākoba wāa be ba koo ko gbiikobu, gbiikoba maa wāa be ba koo ko dākobu.

Yesu ka Yerusalemu

(I maa mɛrio Mateu 23:37-39)

³¹ Saa ye sɔɔ, Falisi gabu ba na ba nEE, a doono minin di domi Herodu u ki u nun go.

³² U bu sɔɔwa u nEE, i doo i semu ge sɔ, n wee na wɛɛkunu giramo, na tɔmbu bekiamo gisɔ ka sia, sɔɔ itaseru na kon nen sɔmburu dakura. ³³ Adama na n̄ kon ko na kun wāa sanum sɔɔ gisɔ ka sia ka sin teeru, domi n n̄ koorɔ Gusunon

sómǎ u kam ko gam gum, ma n kun mǎ Yerusalemu.

³⁴ Yen biru u nɛɛ, Yerusalemu Yerusalemu, wunɛ wi a ra Gusunǎn sǎmǎbu go, kpa a bu kpenu kasuku be ba nun gǎriama, nǎn nyewa na kǎa n wunen bibu mǎnna nge mɛ goo mǎro ya ra yen binu mǎnne yen kasa sǎɔ, ma a ñ wure. ³⁵ N wee, ba koo nun wunen yǎnu deria, adama na nun sǎmǎ, a ñ maa man wasi sere a ka nɛɛ, na sǎawa domarugii wi u sisi ka Yinnin yǎsiru.

14

Yesu u barǎ goo bekia

¹ Tǎɔ wǎrarugiru garu sǎɔ Yesu dua Falisiban wirugii goon yǎnuǎ u ka di. Ma ba nǎn laakari sǎa. ² N wee durǎ goo win wasi yi mǎsa u yǎ Yesun wuswaaǎ. ³ Ma Yesu u wooda yǎrobu ka Falisiba bikia u nɛɛ, n weenɛ bu tǎnu bekia tǎɔ wǎrarugiru sǎɔ? Nge n ñ weenɛ.

⁴ Ba maari. Yera u barǎ wi tii gawe u nǎn bekia ma u dera u doona. ⁵ Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn wara, win bii ñ kun mɛ win naa yǎ ñ dǎkǎ wǎri tǎɔ wǎrarugiru sǎɔ, u ñ koo ye wuna fuuku.

⁶ Yera ba kpana bu gari yi wisi.

Mi n weenɛ a sina

dim soku yerǎ

⁷ Ye u laakari kua ma be ba dim soka nge maa wi, ba sin yee bɛɛɛginu gǎsimǎ, u bu mǎndu kua u nɛɛ, ⁸ sanam mɛ ba nun soka kurǎ kpa yerǎ, a ku sina sin yee bɛɛɛgirǎ. Sǎrǎkudo ba koo ra goo soku wi u nun bɛɛɛ kere. ⁹ Ma wi u bɛɛ kpuro soka u koo na u nɛɛ, a durǎ wi sin yee te wǎɛyǎ. Saa yera sekura koo nun mwa a ka da a sina sin yee birukirǎ. ¹⁰ Adama sanam mɛ ba nun dim soka, a doo a sina sin yee birukirǎ, kpa wi u nun soka ù n tunuma u nɛɛ, a seewo nɛn bǎrǎ a na wuswaaǎ. Saa ye, n ko n sǎa bɛɛɛ baka wunɛ sǎɔ be kpuron wuswaaǎ be ba sǎ ka wunɛ sannu. ¹¹ Ka geema baawure wi u tii sua

wǎllǎ, ba koo nǎn kawa. Baawure wi u maa tii kawa, ba koo nǎn sua wǎllǎ.

¹² U maa wi u nǎn dim soka sǎɔwa u nɛɛ, sanam mɛ a tǎmbu yaa dibu ñ kun mɛ tǎɔ bakarar soka, a ku wunen bǎrǎba soku, ñ kun mɛ wunen maabu, ñ kun mɛ wunen dusibu, ñ kun mɛ wunen beruse gobigibu, kpa ben tii bu ku raa nun soku bu ka nun kǎsia. ¹³ Adama sanam mɛ a tǎmbu dim kana, a sǎarobu sokuo ka alebugibu ka kǎri bǎrǎbu ka wǎkobu. ¹⁴ Kaa ko doo nǎrugii yǎn sǎ ba ñ mǎ bu ka nun kǎsia. Kaa wunen kǎsiaru wa Gusunǎn min di sanam mɛ ba koo geegibu seeya gǎrin di.

Dim bakam gari

(I maa mɛerio Mateu 22:1-10)

¹⁵ Ye be ba dimǎ ka Yesu sannu, ben turo u gari yi nua ma u nɛɛ, doo nǎrugiiwa wi u koo di ban te Gusunǎ u swǎi sǎɔ.

¹⁶ Ma Yesu nǎn wisa u nɛɛ, durǎ goo u dim bakam sǎuru kua ma u tǎn dabiru soka. ¹⁷ Ye dim saa ya tura u win sǎm kowo gǎra tǎn ben baawuren mi bu na domi yaa dibu kpuro sǎuru kpeera. ¹⁸ Adama be kpuro ba suuru kana ba nɛɛ, ba ñ fɛɛ wasi bu na. Gbiikoo nɛɛ, wi, u gberu dwa, tilasiwa u ka da u te wa. ¹⁹ Kpaǎ maa nɛɛ, wi, u nɛɛ dwa wasi yiru yiru yen nǎɔbu, ma u koo den ka yi sǎmburu ko u wa. ²⁰ Kpaǎ kpam nɛɛ, tǎ gera wi, u kurǎ sua. Yen sǎna wi, u ñ kpǎ u na. ²¹ Sǎm kowo wi, u gǎsira u ka be kpuron suuru kana bi da u win yinni sǎɔwa. Yera yinni win mǎru seewa ma u win sǎm kowo sǎɔwa u nɛɛ, a doo fuuku wuun batuma ka gen swɛɛ sǎɔ a ka sǎarobu na ka alebugibu ka wǎkobu ka kǎri bǎrǎbu. ²² Ma sǎm kowo wi, u nɛɛ, yinni, ye a man yiire mi, na ye kua. Wee, ayera maa tie. ²³ Ma yinni wi, u nɛɛ, a swɛɛ swǎiyǎ ka karan goonu a tǎmbu dusiama ka kankansi, kpa nɛn yǎnu gu yibu. ²⁴ Domi geema na gerumo,

baa tɔn ben turo kun maa nen dīanu dendamɔ, be, be na gbia na soka.

Ye tɔnu koo ko

u ka ko Yesun bɔɔ

(I maa mɛerio Mateu 10:37-38)

²⁵ Tɔn wɔru guna ya swaa mɔ ba sīimɔ ka Yesu sannu, ma u sīira u bu sɔɔwa u nɛɛ, ²⁶ goo ù n kī u man swīi, ma u ù man kīɛ n kere win baa ka win mero ka win kurɔ ka win bibu ka win maabu ka wɔnɔbu ka win sesubu ka mam win tiin wāaru, u ù kpɛ u ko nen bɔɔ. ²⁷ Baawure wi u kun win tiin dāa bunanaru sue, u ka nen yira swīi, u ù kpɛ u ko nen bɔɔ. ²⁸ Nge wara bɛɛ sɔɔ ù n kī u diru bani, u ù koo gina sina u dooru ko u wa win gobi yì n tura u ka tu wiru go. ²⁹ Ma n kun mɛ, ù n kpɛkpɛku sura, ma u kpana u dakura, be ba gu waamɔ kpuro ba koo nùn yaakoru ko, ³⁰ kpa bu nɛɛ, durɔ wi, u bana torua, ma u kpana u ye dakura. ³¹ Nge sunɔ wara ù n seewa ka tabu kowobu nɔrɔbun suba wākuru (10.000) u ka tabu ko ka win sunasi goo wi u tabu kowobu mɔ nɔrɔbun suba yendu (20.000), u ù koo gina sina u mɛeri u wa ù n dam mɔ u ka taa bi ko? ³² U n wa u ù kpɛ, sanam mɛ wini kun tunumam kpa, u koo nùn sɔmɔbu goria bu nùn bikia ye u koo mɔaru mwa bu ku maa ka tabu ko. ³³ Yen sɔna bɛɛn baawure wi u kun deri kpuro ye u mɔ, u ù kpɛ u ko nen bɔɔ.

Bɔru te ta nɔɔ gu

(I maa mɛerio Mateu 5:13, Maaku 9:50)

³⁴ Ma Yesu maa nɛɛ, bɔru * gāa geena, adama bɔru tà n nɔɔ gu, mba ba koo maa ka tu dorasia. ³⁵ Ba ù maa ka tu bukata gaa mɔ gberɔ baa taaki wɔllɔ bu ka tem kɔsisia. Ba ra kubewa tɔɔwɔ. Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

15

Yāa te ta kɔra ta maa waara

(I maa mɛerio Mateu 18:12-14)

¹ Gbere mwaaɔbu ka kɔsan kowobu kpuro ba susi Yesun mi bu ka win gari nɔ. ² Ma Falisiba ka wooda yɛrobu ba wɔkinu wɔri ba nɛɛ, durɔ wini u ka kɔsan kowobu mɛnnamɔ ma u ka bu dimɔ sannu.

³ Yera u bu mɔn teni kua u nɛɛ, ⁴ wara bɛɛ sɔɔ, ù n yāanu wunɔbu (100) mɔ, ma teera nùn kɔrari, u ù koo wunɔbu tia sari yeni deri gbaburɔ kpa u tu kasum da sere u ka tu dɔba. ⁵ Saa ye u tu dɔba, u koo tu seru sɔndi ka nuku dobu. ⁶ U n tunuma yenuɔ u koo win bɔrɔba ka win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku dobu koowo, domi na nen yāaru dɔba te ta raa kɔra. ⁷ Na bɛɛ sɔmɔ, mɛya wɔrukobun nuku dobu bu ko n kpā toro turon sɔ wi u gōru gɔsia n kere geegibu wunɔbu tia sari be ba kun gōru gɔsiabun bukata mɔ.

Gobi yi yi kɔra yi maa waara

⁸ Yesu maa nɛɛ, nge kurɔ wara, ù n sii geesun gobi wasi wākuru mɔ, ma yin tia kɔra, u ù koo fitila meni kpa u diru kura u ka ye kasu ka laakari sere u ka wa. ⁹ U n wa, u koo win bɔrɔba ka win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku dobu koowo, domi na nen gobi yi yi raa kɔra wa. ¹⁰ Nge mɛya na bɛɛ sɔmɔ, nuku dobu wāa Gusunɔn gɔradoban wuswaɔ toro turon sɔ wi u gōru gɔsia.

Bii wi u kɔra u maa waara

¹¹ U kpa m nɛɛ, durɔ goo wāa u bii tɔn durɔbu yiru mɔ. ¹² Wi u yākabu bo u ben tundo sɔɔwa u nɛɛ u nùn win dukian bɔnu wɛ ye ya ko n sāa wigia. Ma ben baa u bu win dukia bɔnu kua. ¹³ Sɔɔ mɛerun biru yākabu wi, u menna kpuro ye u mɔ, ma u ka wuu doona ge ga toma. Miya u win dukia ye kpuro di ka daa bereteke. ¹⁴ Sanam mɛ u kpuro di ye u mɔ, gɔɔ bakara dua tem mɛ sɔɔ, ma u wɔri yāaru sɔɔ. ¹⁵ U da u win tii wuu migii goo wɛ ma yɛro

* **14:34** bɔru - Bɔɔ te ba ka yā mini, ta sāawa nge bɔɔ swāaru. Ta koo kpī tu nɔɔ gbi.

ka nùn da gberɔ u ka win kurusɔnu kɔ̄su. ¹⁶ U kīa u tii debia ka dīa kokosu si kurusɔnu dimɔ, adama goo kun nùn wē. ¹⁷ Sanam mē win laakari wurama u nēē, nēn baaban sɔm kowobu kpuro ba dīanu mɔ nu yiba, ma nē wee mini na gbimɔ ka gɔ̄ru. ¹⁸ Na kon se kpa n da nēn baaban mi n nùn sɔ n nēē, na nùn torari, na maa Gusunɔ torari. ¹⁹ Yen sɔ, u ku man soku win bii. U man koowo win sɔm kowo. ²⁰ U seewa ma u doona win baan mi gia.

Saa yèn di u toma, win baa nùn wa ma wɔnwɔnda nùn mwā. U duka da u nùn gaba ka nuku dobu, u nùn tɔbura ka kīru. ²¹ Bii wi, u nēē, baaba, na nun torari, na maa Gusunɔ torari. Yen sɔ, a ku maa man soku wunen bii. ²² Adama tundo wi, u win yobu sɔ̄wa u nēē, i kumbooro tama fuuku ge ga buram bo, kpa i nùn sebusia. I nùn taabu wēyɔ̄ u doke, ka maa baranu. ²³ I doo i naa kpema ye suama, ye ya gum mɔ, kpa i ye go. Su di kpa su tɔ̄o bakaru ko ka nuku dobu. ²⁴ Domi nēn bii wi, n sāare u raa gu, ma u wurama wāaru sɔ̄. U raa kɔ̄ra ma u wāara. Ma ba nuku dobu wəri.

²⁵ N deema bii yeruma u woo gberɔ. Saa ye u wee, ye u yenu turuku kua, u gāasu ka yaabu nɔ̄mɔ. ²⁶ U yobun turo soka u bikia mba n kua. ²⁷ Yoo wi, u nēē, wunen wɔnɔwa u wɔma, yera bēen tundo u naa kpema ye go ye ya gum mɔ yèn sɔ u nùn wa alafia sɔ̄. ²⁸ Ma yeruma wi, u mɔru bara sere u n̄ kī u du yenuɔ. Ma tundo u yarima u ka nùn kākiri. ²⁹ Yera u tundo wisa u nēē, a mēerio wɔ̄o dabi tēn di na nun sāmɔ. Na n̄ wunen wooda gaa sarare, ma baa boo buu, a n̄ man kēere n ka nuku dobu ko ka nēn bɔ̄rɔba. ³⁰ Adama sanam mē wunen bii wi, u tunuma, wi u wunen dukia di ka kurɔ tanɔbu, win sɔ̄na a naa kpema ye go. ³¹ Yera tundo nēē, wunē nēn bii baadommawa a ka man wāa, ye na maa mɔ kpuro, wunēgia. ³² Adama n weenē su nuku dobu ko kpa su yēeri yèn sɔ

wunen wɔnɔ wini n sāare u raa gu, ma u wurama wāaru sɔ̄. U raa kɔ̄ra, u maa wāara.

16

Sɔm kowo gem sarirugii

¹ Yesu u bwāa be sɔ̄wa u nēē, durɔ gobigii goo wāa. U sɔm kowo mɔ wi u win yenu nɔ̄mu sɔ̄ndia. Yera ba sɔm kowo wi k̄arumɔtɔ̄nu kua ba nēē u win yinnin dukia sankumɔ. ² Ma yinni wi, u nùn soka u nēē, mba na nɔ̄mɔ ba gerumɔ wunen sɔ. A man sɔ̄wɔ nge mē a wunen sɔmburu koosina, domi a n̄ maa kpē a ko nēn sɔm kowo. ³ Sɔm kowo wi, u tii bikia u nēē, mba u koo ko. Wee, win yinni u nùn yaramɔ win yēnun sɔmburun di. U n̄ dam mɔ u ka wuku, u n̄ maa sekuru kpē u bara ko. ⁴ Wee ye u koo ko, kpa gabu bu ka nùn mwa ben yenuɔ sanam mē ba nùn sɔmburu yara. ⁵ Yera u win yinnin dibugii baawure sokusia ma u gbiikoo bikia u nēē, nyewa a nēn yinnin dibu nēni. ⁶ U wisa u nēē, gum yīirutiru wunɔbu (100). U nùn sɔ̄wa u nēē, u win tireru suo u sina fuuku kpa u yore weeraakuru. ⁷ Ma u kpaam goo bikia u nēē, wunē, nyewa a nēni. U wisa u nēē, alikama sakaku wunɔbu. Ma u nùn sɔ̄wa u win tireru suo kpa u yore wēnē. ⁸ Sɔm kowo naanē sarirugii win yinni u nēē, bwisigiin tiiwa. Ma Yesu u nēē, handuniagibu ba bwisi mɔ ben wāasināa sɔ̄ n kere yam bururamgibu.

⁹ Na maa bēē sɔ̄mɔ, i bɔ̄rɔba kasuo ka handunian dukia, kpa bu ra bēē mwa wāa yenu sɔ̄ ni nu ku ra kpe, sanam mē dukia ye, ya kpa. ¹⁰ Wi u naanē mɔ gāa piiminu sɔ̄, u maa naanē mɔ gāa bakanu sɔ̄. Wi u kɔ̄sa mɔ gāa piiminu sɔ̄, u maa kɔ̄sa mɔ gāa bakanu sɔ̄. ¹¹ Yen sɔ, i kun naanē mɔ handunia yen dukia sɔ̄, wara koo bēē dukia gea nɔ̄mu sɔ̄ndia. ¹² I kun maa naanē mɔ goon

gãanu sɔɔ, wara koo bɛɛ wɛ ye n sãa bɛɛgia.

¹³ Sɔm kowo kun kpɛ u yinnibu yiru sã. Domi u koo turo tusi kpa u turo kĩa, ñ kun mɛ, u koo turo tii wɛ, kpa u turo gɛm. I ñ kpɛ i Gusunɔ ka dukia menna i sã sannu.

Gari bwese bweseka

yi Yesu u gerua

(I maa mɛɛrio Mateu 11:12-13, 5:31-32, Maaku 10:11-12)

¹⁴ Falisiba be ba gobin kĩru mɔ, ba ye kpuro swaa daki ma ba Yesu nɔɔ swiilkinu mɔ. ¹⁵ U bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ i sãawa be ba tii gɛm wɛɛmɔ tɔmbun wuswaaɔ, adama Gusunɔ u bɛɛn gɔrusu yɛ. Domi ye ba siaramɔ tɔmbun mi gãa kɔsuna Gusunɔn wuswaaɔ.

¹⁶ Sere ka Yohanun saa, wooda ka Gusunɔn sɔmɔbu ba wãa. Saa sanam mɛn di, ba bandun gari kparamɔ te Gusunɔ u swĩi, ma baawure u kookari mɔ u ka du ka dam. ¹⁷ Woodan gari piikon sankirabu sɛ, n kere wɔllu ka tem kpeebu.

¹⁸ Baawure wi u win kurɔ yina, ma u kpao sua, u sakararu kuawa. Baawure wi u maa kurɔ sua win durɔ nùn yina, yɛro sakararu kuawa.

Gobigii ka Lasaa

¹⁹ Ma Yesu kpam nɛɛ, durɔ dukiagii goo raa wãa, wi u ra n yabe nɔnigiru sebua te ta wesibu wã, ma baadomma win mi, tɔɔ bakara. ²⁰ Sãaro goo raa maa wãa, wi ba sokumɔ Laasaa. U booboosu barɔ, u ra n kpĩwa dukiagii win yɛnu kɔnnɔwɔ. ²¹ Domi u kĩ u tii debia ka dĩa buri yi yi wɔrumamɔ saa gobigii win tabulu wɔllun di. Bõnu ra mam nɛ nu n win booboo si dabirimɔ. ²² Sãaro wi, u gu ma wɔllun gɔradoba ba nùn sua ba ka da gɔriɔ mi Aburhamu u wãa. Dukiagii wi, u maa gu, ma ba nùn sika. ²³ U wãa nɔni swãaru sɔɔ gɔriɔ, ma u nɔni sua wɔllɔ u Lasaa wa Aburhamun bɔkuɔ. ²⁴ U nɔɔguru sua u nɛɛ, baaba Aburhamu, a

nen wɔnwɔndu waawo, a Lasaa gɔrima u win niki bian sɛru doke nim sɔɔ, kpa u nen yara yemiasia, domi na nɔni swãa bakaru waamɔ dɔɔ yara yeni sɔɔ. ²⁵ Aburhamu u nɛɛ, nen bii, a yaayo ma a wunen gãa geenu wa wunen wãarun sanam, mɛya maa Lasaa u gãa kɔsunu wa. Tɛ mini win nukura yem, wune maa a nɔni swãaru waamɔ. ²⁶ Ye kpuron biru bankokoro bɔkɔwa ga wãa bɛɛɛ ka bɛɛn baa sɔɔ. Be ba kĩ bu sara minin di bu da bɛɛn mi gia, ba ñ kpɛ. Mɛya goo kun maa kpɛ u na mini bɛɛn min di. ²⁷ Dukiagii wi, u nɛɛ, ñ n men na, na nun kanamɔ, baaba, a Lasaa gɔriɔ nen baan yɛnuɔ, ²⁸ domi na wɔnɔbu nɔɔbu mɔ mi, kpa u bu yenin seeda diiya bu ku raa ka ne aye tɔyagii te sɔɔ. ²⁹ Aburhamu u nɛɛ, ba Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbun tirenu mɔ, bu nigia nɔɔwɔ. ³⁰ Ma u nɛɛ, aawo baaba Aburhamu, goo ù n da ben mi gɔrin di, ba koo gɔru gɔsia. ³¹ Ma Aburhamu nùn sɔɔwa u nɛɛ, ba kun Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbugia nua, ba ñ naane dokemɔ baa goo ù n seewa gɔrin di.

17

Torarun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-7, 21-22, Maaku 9:42)

¹ Yesu u win bwãabu sɔɔwa u nɛɛ, n ñ koo ko kɔsan yɛri yi kun due, adama nɔni swãarugiiwa win min di yi dua. ² N sanɔ bu nùn nɛru (400) gbinisi win wĩrɔ, kpa bu nùn kpɛɛ nim wɔku sɔɔ, n kere ù n be ba gema minin turo kɔsan yina beria. ³ I tii laakari ko.

Wunen tɔnusi ù n tora, a nùn gerusio. Yen biru ù n gɔru gɔsia, a nùn suuru kuo. ⁴ Baa ù n nun tora nɔn nɔɔba yiru sɔɔ teeru, ma nɔn nɔɔba yiru ye, u naamɔ u tuuba mɔ, a nùn suuru kuo.

Naane dokebu

⁵ Gɔrobu ba Yinni sɔɔwa ba nɛɛ, a bɛɛn naane dokebu sosio.

⁶ Ma Yinni u nɛɛ, baa bɛɛn naane dokebu b̀n n nɛ nge d̄ia bima, ma i d̄aa teni s̄ɔwa tu wukuro tu tii gira nim w̄oku s̄ɔɔ, ta koo maa bɛɛ mem n̄ɔwa.

S̄am kowon wii kp̄ibu

⁷ Yesu maa nɛɛ, bɛɛn goo ù n yoo m̄o wi u wukum̄o, ñ kun mɛ u nɛɛ kparam̄o, u koo n̄un s̄ɔ ù n wuma yenūo u nɛɛ, u na t̄ɛ u sina u di? ⁸ Aawo, u koo n̄un s̄ɔwa u nɛɛ, u n̄un d̄ianu s̄ɔru kuo, u win yaberu sebe kpa u n̄un n̄ɔri, sere u ka di u n̄o. Yen biruwa yoo win tii u koo maa di kpa u n̄o. ⁹ U koo yoo wi siara yèn s̄ɔ u kua ye u n̄un yiire? ¹⁰ Aawo, mɛya maa bɛɛ ì n kpuro kua ye ba bɛɛ yiire, i yande nɛɛ, i s̄awa yobu. I gesi kua ye n weenɛ i ko.

Yesu t̄ambu w̄okuru bekia

¹¹ Sanam mɛ Yesu u d̄ɔɔ Yerusalemu gia, u kpa Samari ka Galilen baa s̄ɔɔ. ¹² Sanam mɛ u duɔ wuu gagu s̄ɔɔ, t̄ambu w̄okuru be ba bara disigiru m̄o ba n̄un senn̄o da ma ba ȳɔra n d̄esire. ¹³ Ba n̄ɔgiru sua ba nɛɛ, yinni Yesu, a besen w̄onw̄ondu waawo.

¹⁴ Ye u bu wa yera u nɛɛ, bu doo bu ben tii ȳaku kowobu s̄ɔɔsi.

Sanam mɛ ba d̄ɔɔ, n wee ba bekura ba d̄ɛera. ¹⁵ Ben turo, ye u wa ma u bekura, u ḡosirama u Gusun̄o siara ka n̄ɔgiru. ¹⁶ U kpuna Yesun wuswaā u n̄un siara. Samarigiwa dur̄o wi. ¹⁷ Yesu nɛɛ, n ñ be w̄oku te kpurowa ba bekura? N̄ɔɔba nne be ba tie, mana ba w̄aa. ¹⁸ S̄ɔɔ wini turowa u wurama u ka Gusun̄o siara?

¹⁹ Ma u n̄un s̄ɔwa u nɛɛ, a sewo a doona, wunen naane dokebu nun bekia.

Ban te Gusun̄o u koo sw̄ii

(I maa m̄ɛrio Mateu 24:23-28, 37-41)

²⁰ Falisiba ba n̄un bikia d̄oma te Gusun̄o u koo bandu sw̄ii kpa ba n ka ȳɛ. Yera u bu s̄ɔwa u nɛɛ, Gusun̄on bandu ta ñ sisi nge mɛ ba koo ka tu wa. ²¹ Ba ñ gerum̄o bu nɛɛ, i wa te wee mini, nge te wee mīɔno.

Domi n wee, Gusun̄o u bandu sw̄ii bɛɛn suunu s̄ɔɔ.

²² Ma u bw̄aa be s̄ɔwa u nɛɛ, sanam sisi m̄ɛ s̄ɔɔ i ko n k̄i i T̄onun Biin t̄ɔɔ teeru wa, adama i ñ tu wasi. ²³ Ba koo bɛɛ s̄ɔ, i m̄ɛrio mini ñ kun mɛ mīɔno. I ku ka duki da mi. ²⁴ Ka geema nge mɛ guru maakinu ra balli w̄ollun goo teerun di sere ka tensim mi, nge mɛya T̄onun Bii u ko n s̄aa win t̄ɔɔ te s̄ɔɔ. ²⁵ Adama gbiikaa, u ñ koo ko u kun n̄oni s̄ɔɔre gem gem kpa t̄ɛn t̄ambu bu n̄un yina. ²⁶ Ye n kua N̄owen sanam s̄ɔɔ, n koo maa ko T̄onun Biin sanam s̄ɔɔ. ²⁷ T̄amba dim̄o, ba n̄orum̄o, ba suanam̄o, ba dur̄ɔbu ka kur̄ɔbu k̄ɛenam̄o sere n ka girari d̄oma te N̄owɛ u goo dua. Ma nim yibura na ta be kpuro kam koosia. ²⁸ Mɛya n koo maa ko nge Lotun saa. T̄amba dim̄o, ba n̄orum̄o ba dwem̄o ba d̄oram̄o, ba d̄ianu durum̄o, ba dia banim̄o. ²⁹ Adama d̄oma te Lotu u yara Sodomun di, guri d̄ɔɔgia ka s̄ɔɔ bisu ya na w̄ollun di ya be kpuro kam koosia. ³⁰ Mɛya n ko n maa s̄aa t̄ɔɔ te T̄onun Bii u koo kurama.

³¹ T̄ɔɔ te s̄ɔɔ, wi u w̄aa win dii t̄ɛera w̄oll̄o ma win ȳanu w̄aa dir̄o, u ku raa du u nu sua. Wi u maa w̄aa gber̄o, u ku raa ḡosirama yenūo. ³² I Lotun kur̄o yaayo. ³³ Wi u k̄i u win w̄aaru di ka win ḡɔru k̄iru, u koo tu bia, adama wi u win w̄aaru yina, wiya u ko n tu m̄o. ³⁴ Ka geema, w̄oku te, t̄ambu yiru ba ko n kp̄i kpin yee teeru s̄ɔɔ, ba koo turo sua kpa bu turo deri. ³⁵ Kur̄ɔbu yiru ba ko n namm̄o sannu, ba koo turo sua kpa bu turo deri. [³⁶ Dur̄ɔbu yiru ba ko n w̄aa gber̄o, ba koo turo sua kpa bu turo deri.] ³⁷ Bw̄aa be, ba n̄un bikia ba nɛɛ, ma giara Yinni. Ma u nɛɛ, mi gora w̄aa miya yaberekunu nu koo m̄enna.

18

Ḡamini ka siri kowon gari

¹ Yesu u bu m̄on teni kua u ka bu s̄ɔɔsi ma n weenɛ ba n da ñ kanaru m̄o w̄ɛrabu sari. ² U nɛɛ, siri kowo

goo wāa wuu maro gagu sɔɔ, wi u n̄ Gusunɔ nasie, u n̄ maa goon bɛɛɛ yɛ. ³Wuu teu ge sɔɔ, gɔmini goo maa wāa mi. U ra nɛ win mi, u nɛɛ, u bu sirio wi ka win yiberɛ. ⁴U yina n tɛ. Adama yen biru u bwisika u nɛɛ, baa mɛ na n̄ Gusunɔ nasie, ma na n̄ goon bɛɛɛ yɛ, ⁵ka mɛ, yɛn sɔ gɔmini wini u man bande, kon bu siria ka win yiberɛ, kpa u ku maa man baasi.

⁶Yinni u nɛɛ, i nɔwɔ ye siri kowo kɔso wi, u gerua. ⁷Kaa sere gere Gusunɔ? U n̄ koo win tiin̄ tɔmbu siria be ba n̄n wuri koosimɔ bururu ka yoka? U koo tɛ u sere bu nɔɔri? ⁸Na bɛɛ sɔɔmɔ u koo bu siria ka sendaru. Ka mɛ, sanam mɛ Tɔnun Bii u koo na u koo naanɛ dokebu deema tem mɛ sɔɔ?

Falisi ka ghere mwaaɔn

kanaru

⁹U kparam mɔn teni kua tɔmbu gabun sɔ be ba tii mɛɛra geegibu, ma ba gabu gema. ¹⁰U nɛɛ, tɔmbu yiru ba dua s̄a yerɔ bu ka kanaru ko. Turo s̄awa Falisi, turo maa ghere mwaaɔ. ¹¹Falisi wi, u yɔ u kanaru mɔ u win tiin̄ gari mɔ u nɛɛ, Gusunɔ na nun siara yɛn sɔ na n̄ s̄a nge be ba tie, be ba s̄a taki diobu ka kɔsan kowobu ka sakara kowobu ka mam ghere mwaaɔ nge durɔ wini. ¹²Na ra nɔɔ bɔke nɔn yiru alusuma tia sɔɔ. Na ra maa nɛn mɔru kpuron wɔkuru baaterɛn wɔllɔ tia wɛ. ¹³Gbere mwaaɔ wi, u yɔra n desire, u n̄ k̄aka u win n̄ni sue wɔllɔ, ma u tii b̄akua u nɛɛ, Gusunɔ, na s̄awa toro, a nɛn wɔnwɔndu waawɔ. ¹⁴Na bɛɛ sɔɔmɔ ghere mwaaɔ wiyɔ u gem wa Gusunɔn wuswaaɔ u ka wa yenuɔ n kere win beruse. Domi baawure wi u tii sua wɔllɔ ba koo n̄n kawa. Wi u maa tii kawa ba koo n̄n sua wɔllɔ.

Yesu bibu kanaru kua

(I maa mɛɛrio Mateu 19:13-15, Maaku 10:13-16)

¹⁵Ba ka bibu naamɔ Yesun mi baa ka bii wɛɛnɔ u ka nu n̄mɔ s̄andi. Adama ye win bwāabu ba ye wa ba bu gerusi. ¹⁶Ma Yesu u bibu soka

win mi u nɛɛ, i de bibu bu na nɛn mi, i ku bu yinari, domi Gusunɔ u bandu sw̄ii tɔmbun sɔ be ba ka bu weene. ¹⁷Ka geema, na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u kun ban te Gusunɔ u sw̄ii wure nge mɛ bii u ra win mɔwɔbu wure, u n̄ kpɛ u n̄ s̄a ban tegii.

Gobigii goon gari

(I maa mɛɛrio Mateu 19:16-30, Maaku 10:17-31)

¹⁸Wirugii goo u Yesu bikia u nɛɛ, yinni, a s̄awa tɔn geo. Mba na kon ko n̄ ka wāaru te ta ku ra kpe wa.

¹⁹Yesu nɛɛ, mban s̄na a man sokumɔ geo. Goo sari wi u s̄a geo ma n̄ kun mɔ Gusunɔ turo. ²⁰A wooda yɛ ye ya gerumɔ ya nɛɛ, “i ku sakararu ko, i ku tɔnu go, i ku gbɛni, i ku seeda weesugia di, i bɛɛn tundo ka mero bɛɛɛ wɛ.”

²¹Ma durɔ wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na wiru kp̄iye saa nɛn aluwaasirun di.

²²Ye Yesu u yeni nua u kpa, u kparam nɛɛ, ḡa teena nu nun tie. A d̄oro kpurowe ye a mɔ, kpa a s̄arobu yen gobi b̄onu kua, kaa n̄ dukia mɔ wɔllɔ. Yen biru a na a man sw̄ii.

²³Ye durɔ wi, u yeni nua win nukura sankira, domi dukia bakaḡiwa. ²⁴Ye Yesu u n̄n mɛɛra u nɛɛ, ka geema n̄ ka dukiagibu s̄ewa bu ka ban te Gusunɔ u sw̄ii wura. ²⁵Domi dukiagii u ka ban te wura, yen s̄ɛsɔ ga kp̄a ga kere yooyoo gu du yaburan w̄ɛɔ gu yari.

²⁶Be ba n̄n swaa daki ba nɛɛ, n̄ n mɛn na, wara koo kp̄i u faaba wa.

²⁷Yesu u bu s̄ɔwa u nɛɛ, ye tɔnu kpane, Gusunɔ kun ye kpane.

²⁸Piɛɛ u nɛɛ, n̄ wee sa deri kpurowe ye sa mɔ, sa nun sw̄ii.

²⁹Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ sɔɔmɔ, goo sari wi u win yenu deri ban te Gusunɔ u sw̄in sɔ n̄ kun mɛ win kurɔ n̄ kun mɛ win maabu ka win wɔnɔbu n̄ kun mɛ win mero ka win tundo n̄ kun mɛ win bibu, ³⁰kpa u kun wa u mwe saa yeni sɔɔ n̄ kere ye u deri, ka kparam wāaru te ta ku ra kpe sia.

Yesu u win gəə ka win seebun

gari m̀ə nən itase

(I maa m̄erio Mateu 20:17-19, Maaku 10:32-34)

³¹ Yesu u wəkura yiru ye soka win mi ma u n̄e, n wee sa Yerusalemu d̄ə. Ye Gusunən s̄əmba yorua T̄ənun Biin s̄ə kpuro, ya koo koorā.

³² Domi ba koo n̄n t̄ən tukobu n̄mu s̄əndia bu n̄n yaakorū ko, bu n̄n n̄ni s̄ə, kpa bu n̄n ȳatam sie.

³³ B̄a n maa n̄n so ba kpa ba koo n̄n go, kpa u se ḡərin di s̄ə itase.

³⁴ Adama b̄w̄ā be, ba n̄ ḡānu tuba gari yī s̄ə. N bu wini ye u ka ȳā. Gari yī kun bu yeeri.

Yesu u w̄ko b̄kia

(I maa m̄erio Mateu 20:29-34, Maaku 10:46-52)

³⁵ Nge m̄e Yesu u Yeriko duə, w̄ko goo u s̄ə swaa n̄əw̄ə u barā m̄ə. ³⁶ Ye u t̄ən w̄ərun damu nua ga sarə, yera u bikia mba n kua.

³⁷ Ma ba n̄n s̄əw̄a ba n̄e, Yesu Nasaretigiwa u sarə. ³⁸ Ma u n̄əguru sua u n̄e, Yesu Dafidin sikadobu, a n̄n w̄ənw̄əndu waawo.

³⁹ Be ba s̄im̄ə wuswaaə ba n̄n gerusi bu ka n̄n marisia. Adama u wure u gb̄ara n kere yellu u n̄e, Dafidin sikadobu, a n̄n w̄ənw̄əndu waawo.

⁴⁰ Yesu u ȳra ma u n̄e, bu ka n̄n na. Ye w̄ko wi, u tunuma Yesu n̄n bikia u n̄e, ⁴¹ mba a kī n nun kua.

U n̄e, Yinni, na kī n yam wawa.

⁴² Ma Yesu u n̄n s̄əw̄a u n̄e, a yam waawo, wun̄n naan̄e dokebu nun b̄kia.

⁴³ Yande u yam wa, ma u Yesu sw̄i u Gusunə siaramə. Sanam m̄e t̄ən w̄ru ge kpuro, ba ye wa ma ba Gusunə saabu kua.

19

Yesu ka Sakeu

¹ Yesu u dua wuu ge ba m̄ə Yerikoə, u gu bukiane. ² Miya durə gobigii goo u w̄ā wi ba m̄ə Sakeu wi u s̄ā gberē m̄w̄əbun wirugii. ³ U kī u Yesu wa, adama u n̄ k̄p̄ia t̄ən w̄run s̄ə ȳn s̄ə wi, t̄ən k̄piribuwa.

⁴ Yera u duka da wuswaaə ma u ȳəw̄a d̄ā te ba m̄ə sikam̄oren w̄əllə u ka n̄n wan s̄ə, domi u ȳe ma miya u koo ka doona. ⁵ Saa ye Yesu u tura yam mi, u n̄ni seeya ma u n̄n s̄əw̄a u n̄e, Sakeu a sarama kpaaka, domi wun̄n ȳenuəra na kon s̄əbia gisə.

⁶ Sakeu sarama ka s̄əndaru ma u Yesu dam koosia ka nuku dobu.

⁷ Ye t̄amba ye wa, be kpuro ba w̄ki ba n̄e, u da u s̄əbia k̄s̄an kowon ȳenuə.

⁸ Sakeu u seewa u ȳra Yinni wuswaaə u n̄e, n wee Yinni na n̄n dukian b̄ənu s̄āarobu w̄eemə. N̄a n maa goo ḡānu w̄əri ka taki na n̄n yen n̄n n̄e siyamə.

⁹ Yesu u n̄n s̄əw̄a u n̄e, gisə faaba dua ȳnu ge s̄ə ȳn s̄ə winin tii maa s̄ā Aburahamun bweseru. ¹⁰ Domi T̄ənun Bii u nawa u ka kasu be ba k̄əra u bu faaba ko.

Nge m̄e s̄əm kowoba ka gobi

m̄ero kua

(I maa m̄erio Mateu 25:14-30)

¹¹ Sanam m̄e t̄amba yeni swaa daki, u kpam m̄əndu kua ȳn s̄ə u Yerusalemu turuku kua ma ba tamaa Gusunə u koo bandu sw̄iwa yande. ¹² Yera u n̄e, sina bii goo u bandu dibu da n toma tem gam gia, kpa u wurama yen biru.

¹³ U sere doona u w̄kuru soka win yobu s̄ə, ma u ben baawure gobi b̄k̄e ḡe w̄e u n̄e, bu de gobi yī, yī ma sere u ka wurama.

¹⁴ Win temgibu ba n̄n tusa ma ba n̄ə tia kua ba t̄ambu ḡəra bu n̄e, ba n̄ kī durə wi, u bandu di b̄n temə.

¹⁵ Sanam m̄e u wuma ye u ban te diima, u yoo be soka win mi be u raa gobi w̄e, kpa u ka wa nge m̄e baawuren gobi n̄n marua.

¹⁶ Gbiikoo na u n̄e, yinni wun̄n gobi yī, yī mara w̄kuru. ¹⁷ U n̄n s̄əw̄a u n̄e, ya w̄ā yoo geo. Ȳn s̄ə a kua naan̄egii ḡā piiminu s̄ə, na nun kua wuu marosu w̄kurun wirugii.

¹⁸ Yiruse na u n̄e, yinni wun̄n gobi yī, yī mara n̄əbu. ¹⁹ U n̄n s̄əw̄a u n̄e, wun̄e maa, na nun

kua wuu marosu nɔɔbun wirugii. ²⁰ Kpao na u nɛɛ, yinni wunen gobi wee yi na berua kiasu sɔɔ. ²¹ Domi na wunen berum mɔ yɛn sɔ a sɔa tɔn sɛsɔgii. A ra suewa ye a kun yii, kpa a gɛ mi a kun duure. ²² U nɔn sɔɔwa u nɛɛ, na kon nun siriwa wunen gari sɔɔn di, yoo kam. A yɛ ma na sɔa tɔn sɛsɔgii, na ra sue ye na kun yii, kpa n gɛ mi na kun duure. ²³ N n mɛn na, mban sɔna a n goo nɛn gobi yi wɛ u ka gobi mero ko, kpa n nɛnyam mwa ka are sanam mɛ na wɔma. ²⁴ Ma be ba wɔa mi, u bu sɔɔwa bu gobi yi mɔɔ bu wɔkurugii wi wɛ. ²⁵ Ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, yinni, u wɔkuru mɔ kɔ. ²⁶ U nɛɛ, na bɛɛ sɔɔmɔ, wi u mɔ, win mɔru sɔara ba koo nɔn sosia. Wi u kun maa mɔ, fiiko ye u mam mɔ ba koo nɔn mwaari. ²⁷ Yen biru i ka nɛn yiberɛba na mini be ba kun kɔ n bandu di kpa i bu sakiri nɛn wuswaaɔ.

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa mɛriɔ Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Yohanu 12:12-19)

²⁸ Ye Yesu yeni gerua u kpa, u win swaa mwa u bu gbiiya Yerusalemu gia. ²⁹ Sanam mɛ u Betefagi ka Betani turuku kua, guurun bera gia te ba ra soku Olifin guuru, u tɔmbu yiru gɔra win bwɔabu sɔɔ ³⁰ u nɛɛ, bu doo wuu ge ga wɔa ben wuswaaɔ mi. Bɔ n dua ba koo keteku buu wa ga sɔri ge goo kun sɔnɔre. U nɛɛ, bu gu sɔsiamu bu ka na. ³¹ Goo u n bu bikia mban sɔna ba gu sɔsiamɔ, bu nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.

³² Be u gɔra ba doona, ma ba yabu baayere deema nge mɛ u bu sɔɔwa. ³³ Ye ba keteku buu ge sɔsiamɔ, gen yinniba nɛɛ, mban sɔna i keteku buu ge sɔsiamɔ.

³⁴ Ba nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.

³⁵ Ma ba ka Yesu keteku buu ge naawa. Ba ben yɔnu teria gen wɔllɔ ma ba Yesu sɔndi. ³⁶ Ye u dɔɔ, mɛya tɔmba ben yɔnu teriamɔ swaa sɔɔ. ³⁷ Sanam mɛ u Yerusalemu turuku kua Olifin guurun swaan bɔkuɔ,

win bwɔabu kpuro ba nɔɔguru sua ba Gusunɔ siaramɔ ka nuku dobu sɔm maamaakiginu kpuron sɔ ye ba wa. ³⁸ Ba nɛɛ, Gusunɔ u sunɔ wi u sisi ka win yɔsiru domaru kuo, alafia ya n wɔa wɔllɔ, kpa yiiko ya n wɔa wɔwɔllɔ.

³⁹ Falisi gabu saa tɔn wɔrun suunu sɔɔn di ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, yinni a wunen bwɔa be marisio.

⁴⁰ U bu wisa u nɛɛ, na bɛɛ sɔɔmɔ, baa beni bɔ n mari, kpenu koo gbɔra.

Yesu Yerusalemu swɔiya

⁴¹ Sanam mɛ Yesu u Yerusalemu turuku kua, ye u ye wa yera u swɔi wɔri yen sɔ, ⁴² u nɛɛ, wunɛ Yerusalemu a n daa tɛ yɛ ye ya koo ka nun alafia naawa ni, baa gisɔ! Adama wee, ya nun kukue.

⁴³ Sanam koo nun naawa mɛ sɔɔ wunen yiberɛba ba koo nun tarusi, kpa bu nun kooro bure bu nun sɛkenɛ beri berika kpuron di. ⁴⁴ Ba koo nun nam, wunɛ ka wunen bibu be ba wɔa wunen suunu sɔɔ. Ba n derimɔ kpenu nu sɔnna wunɛ sɔɔ, yɛn sɔ a n tuba saa ye Gusunɔ u nun naawa.

Yesu u dua sɔa yerɔ

(I maa mɛriɔ Mateu 21:12-17, Maaku 11:15-19, Yohanu 2:13-22)

⁴⁵ Yesu dua sɔa yerɔ ma u kia dɔrobu giram wɔri. ⁴⁶ U bu sɔɔwa u nɛɛ, ba yorua, “Nɛn diru ta ko n sɔawa kanarun diru.” Adama bɛɛ i tu kua gbenɔbun wɔa yeru.

⁴⁷ Baadomma u ra n Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ sɔa yerɔ. Yera yɔku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ka Yuuban wirugibu ba kɔ bu nɔn go. ⁴⁸ Adama ba n yɛ nge mɛ ba koo koosina, domi tɔmbu kpurowa ba nɔn swaa daki ma n bu maamaaki sɔa.

20

Man diya Yesu u yiiko wa

(I maa mɛriɔ Mateu 21:23-27, Maaku 11:27-33)

¹ Sɔɔ teeru nge mɛ Yesu u Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ sɔa

yerə, ma u Labaari gean waasu m̀, yāku kowo tənwerobu ka wooda yērobu ka Yuuban guro gurobu ba kurama. ² Ba n̄e, a sun s̄əwə wooda yerà a ka yeni m̀. Wara u nun yen yiiko w̄.

³ U bu s̄əwə u n̄e, n̄e maa, na kon b̄e gari ḡe bikia, kpa i man s̄.

⁴ Man diya Yohanu u wooda wa u ka tambu batemu kua. Tənun min di? Nge w̄llun di.

⁵ Adama ba geruna ba n̄e, sà n gerua w̄llun diya, u koo n̄e, mban s̄na sa n̄ n̄n n̄aan̄e doke. ⁶ Sà n̄ maa n̄e, tənun min di, tambu kpuro ba koo sun kpenu kasuku domi baawure u Yohanu garisi Gusun̄n s̄m̄.

⁷ Yera ba wisa ba n̄e, sa n̄ ȳe man diya. ⁸ Ma Yesu u bu s̄əwə u n̄e, n̄e maa, na n̄ b̄e s̄əwə yiiko ye na ka yeni m̀.

Gbaa wuko k̄sobun gari

(I maa m̄erio Mateu 21:33-46, Maaku 12:1-12)

⁹ Yen biru u tambu m̄n teni kua u n̄e, durə goo u res̄em gbaaru kua u dānu duura ma u k̄sobu kasu u bu ye n̄mu beria, ma u wuu da n̄ ka t̄.

¹⁰ Sanam m̄e saa ya tura u s̄m̄ə ḡra k̄so ben mi, bu ka n̄n w̄ema ye n̄ s̄a wigia. K̄so be, ba n̄n so, ba n̄n gira n̄m dira. ¹¹ U kpm̄ kpao ḡra. Ba n̄n so, ba n̄n yaa kasiki, ba gira n̄m dira. ¹² U kpm̄ itase ḡra. Ba n̄n m̄era kua ma ba n̄n gira. ¹³ Gbaa ȳero wi, u n̄e, mba kon ko t̄. Kon den nen tiin bii k̄n̄asi bu ḡriawa. S̄əəkudo ba koo n̄n b̄e r̄e w̄. ¹⁴ Adama ye k̄so be, ba n̄n wa, ba geruna ba n̄e, wiya s̄a tubi dio, su n̄n go, kpa gbaa te, tu ko b̄es̄egiru. ¹⁵ Ma ba n̄n yara gbaa ten biru, ba n̄n go.

T̄e mba gbaa ȳero wi, u koo bu kua. ¹⁶ U koo na u bu kpeerasia, kpa u win gbaa te k̄so kpaobu n̄mu beria.

Sanam m̄e tən be ba n̄n swaa daki ba ye nua, yera ba n̄e, su ku wa m̄e.

¹⁷ Adama Yesu u bu n̄ni k̄s̄ u ka da ma u n̄e, mba gari yin tubusianu yi ba yorua ba n̄e, “Kpee te ban̄ba yina, tera ta kua gani ḡmburun dam.” ¹⁸ Baawure wi u kpee te w̄ri, ta koo n̄n b̄əku, wi ta maa w̄ri, ta koo n̄n namwa muku muku.

W̄ə ḡobin k̄siabun gari

(I maa m̄erio Mateu 22:15-22, Maaku 12:13-17)

¹⁹ Saa tia ye s̄ə, yāku kowo tənwerobu ka wooda yērobu ba kasu bu Yesu mwa, domi ba tuba ma ben s̄na u m̄n te kua. Adama ba tən w̄ru nasie. ²⁰ Ba Yesun laakari m̄ə kpuro s̄ə. Ma ba tən samba kowobu ḡra win mi, be ba s̄are geegibu bu ka n̄n mwa win gari ḡe s̄ə, kpa bu n̄n tem ȳero n̄mu beria. ²¹ Tən be, ba n̄n bikia ba n̄e, yinni sa ȳe ma wunen gari ka wunen s̄əsira s̄a dee dee, a ku ra maa k̄ru gem w̄, a Gusun̄n swaa s̄əsim̄əwa gem s̄ə. ²² N weene su tem ȳero w̄ə ḡobi w̄? Nge su ku w̄.

²³ Ye Yesu u ben bwisiku k̄sunu wa, yera u n̄e, ²⁴ i man ḡobi s̄əsim̄a. Ma ba n̄n yi w̄. Ma u n̄e, waran foto ka ȳrera mi.

Ba n̄e, tem ȳerogia.

²⁵ Ma u bu s̄əwə u n̄e, n̄ n m̄en na, i tem ȳero w̄eyə ye n̄ s̄a tem ȳerogia, kpa i Gusun̄n w̄ ye n̄ s̄a Gusun̄gia.

²⁶ Ma ba kp̄ana bu n̄n n̄ma turi win gari s̄ən̄ di t̄mbun wuswaa. Yera ba ka win wisibu biti kua, ma ba ben n̄ə mari.

Ḡaribun seebun gari

(I maa m̄erio Mateu 22:23-33, Maaku 12:18-27)

²⁷ Sadusiba be ba ra n̄e ḡariba kun seem̄, ben gabu ba n̄n susi ma ba bikia ba n̄e, ²⁸ yinni, n wee ye M̄owisi u sun yorua. U n̄e, “Goon b̄er̄è ù n̄ gu u kur̄ə deri, ma u kun ka kur̄ə wi bii mara, u koo kp̄i u n̄n tubi di, kpa u ka win b̄er̄è bwe-seru waawa.” ²⁹ Nge m̄ena, tundo turosibu n̄əba yiru gaba raa w̄a.

Gbiikoo u kurɔ sua ma u gu, u ñ ka kurɔ wi bii mɔ. ³⁰⁻³¹ Yiruse ka itase ba nùn sua gɔminiru. Meya n kua sere be nɔɔba yiru ye, ba ka gu. Ba ñ bii mara. ³² Kurɔ wi, u ra gu. ³³ Gɔribun seebun sanam ben weren kurɔwa u ko n sɔa. Domi be nɔɔba yiru ye kpurowa ba nùn gia kurɔ.

³⁴ Yesu u bu wisa u nɛɛ, handunia yen tamba ba kurɔbu ka durɔbu suamɔ, ³⁵ adama sibu be ba ko n bɔnu mɔ sian wāaru ka gɔribun seebu sɔɔ, ba ñ kurɔbu ka durɔbu suamɔ. ³⁶ Ba ko n ka wɔllun gɔradoba weenɛwa ba ñ maa gbimɔ. Ba ko n sɔa Gusunɔn bibu domi ba bu seeya gɔrin di. ³⁷ Mɔwisin tii u sɔɔsi sɔa sɔa ma gɔriba koo se, ye u Gusunɔ soka u nɛɛwa, “Gusunɔ Aburhamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka Yakɔbun Yinni” awii dɔɔgii yin gari sɔɔ. ³⁸ Gusunɔ kun sɔa gɔribun Yinni. U sɔawa wasobugii, domi win mi kpuro ba sɔgwa wasobu.

³⁹ Gabu wooda yɛrobu sɔɔ ba nɛɛ, yinni, wunen gari yi, yi dɛnde.

⁴⁰ Ba ñ maa kɔka ba nùn gāanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛɛrio Mateu 22:41-46, Maaku 12:35-37)

⁴¹ Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, amɔna ba koo ka kpī bu nɛɛ, Kirisi sɔawa Dafidin bii. ⁴² Domi Dafidin tii u gerua Womusun tireru sɔɔ u nɛɛ, “Yinni Gusunɔ u nen Yinni sɔɔwa u nɛɛ, a sinɔ nen nɔm geuɔ,

⁴³ sere n ka nun wunen yibereba taarea.”

⁴⁴ Dafidi ù n nùn soka Yinni, amɔna u ko n maa ka sɔa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yɛrobu

(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

⁴⁵ Sanam me tɔn dabira nùn swaa daki, u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, ⁴⁶ i tii laakari ko ka wooda yɛrobu be ba kī ba n bɔsu ka yabe dɛndɛnnu, ba tɔbirinaa kī batuma sɔɔ, ba sin

yee gbiikinu kasu mɛnnɔ yenɔ ka aye bɛɛɛginu dim soku yerɔ. ⁴⁷ Ba gɔminibun yenusu dimɔ, ma ba kana dɛndɛnnu mɔ bu ka bu wan sɔ. Ba koo bu taare wɛ n kpā.

21

Gobi yi kurɔ gɔmini goo u kpɛɛ

(I maa mɛɛrio Maaku 12:41-44)

¹ Yesu u nɔni seeya ma u dukiagibu wa ba gobi kpɛɛmɔ sɔa yerun kpakororu sɔɔ mi ba ra gobi doke. ² U maa kurɔ gɔmini sɔaro goo wa u gobi piiminu yiru kpɛɛmɔ mi. ³ Ma u nɛɛ, na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, gɔmini sɔaro wi, u kpɛɛ n be kpuro kere be ba tie. ⁴ Domi ye n sɔndi ben mɔɔ bakaru sɔɔ yera ba wuna ba doke, adama win yāaru sɔɔ u kpuro kpɛɛ ye u ka tii kɔsu.

Yesu u sɔa yerun

kɔrabun gari mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Maaku 13:1-2)

⁵ Gaba gerumɔ ma sɔa yeru ta buraru mɔ ta wā ten kpee buranu ka kɛɛ ni ba Gusunɔ wɛn sɔ. Yerɔ Yesu u nɛɛ, ⁶ sanam sisi mɛ sɔɔ ye i waamɔ mini kpuro yen gaan kpera kun ko n wā ten tensim wɔllɔ. Ni kpurowa nu koo wɔri.

Wahala ye ya koo na

handunia yu sere kpe

(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Maaku 13:3-13)

⁷ Ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, ñ n mɛn na, domma yeni ya koo tunuma. Yire terɔ ta koo gbi tu kookoo si sɔɔsi.

⁸ Yesu u nɛɛ, i laakari koowo, i ku de bu bɛɛ nɔni wɔke. Domi dabira koo na ka nen yīsiru, kpa ba n gerumɔ ba n mɔ, saa ya turuku kua, beya ba sɔa Kirisi wi. Adama i ku bu swii. ⁹ I n tabun damu nɔɔmɔ ka nɔɔsinaa sariru, i ku nanda. Domi yera n ko n gbi n tunuma, adama n ñ kpee te mi gina.

¹⁰ Yera u kpm bu sɔɔwa u nɛɛ, bwesenu koo seesina, sinamba koo

maa seesina. ¹¹ Tem yīiri bakabu ko n wāa ka baranu ka gǝǝru, gam ka gam. Maamaaki berumgii ka yīre bakanu nu ko n wāa wǎllǎ.

¹² Adama yabu ye kpuro yu sere koorā ba koo bεε mwa bu bεε nāni sǎ. Ba koo bεε siri kowobu nāmu sǎndia mennǎ yenǎ, ba koo bεε pirisǎm doke, kpa bu ka bεε da sina bokobu ka tem yǝrobun kǎnnǎsǎ nen yīsirun sǎ. ¹³ Yera n koo bεε ayeru wǎ i ka seeda di. ¹⁴ I de i n yǎ ma n n bεen bwisikunu i ko ka tii yina. ¹⁵ Domi kon de i gari gere ka bwisi yi bεen yiberēba kpuro ba n kpǎ bu yina, n kun mε bu siki. ¹⁶ Bεen mǎwǎbu mam, ka bεen maabu ka bεen wǎnǎbu ka bεen dusibu ka bεen bǎrǎba, ba koo bεε bu nāmu sǎndia kpa bu dabiru go bεε sǎ. ¹⁷ Baawure koo bεε tusi nen yīsirun sǎ. ¹⁸ Adama baa bεen wirun sera kun bǎrimǎ. ¹⁹ Bεen temanabun saabu bεen hunde ya koo faaba wa.

Yerusalemun kpeerabun gari

(I maa mεerio Mateu 24:15-21, Maaku 13:14-19)

²⁰ Ma Yesu maa nεε, dǎma te i wa tabu kowoba Yerusalemu tarusi, i n yǎ ma yen kpeerasiabu turuku kuawa. ²¹ Sanam mε, be ba wāa Yudeaǎ, bu suuwo guunu wǎllu gia. Be ba maa wāa Yerusalemun suunu sǎ bu yario, be ba maa wāa gberǎ bu ku wura wuuǎ. ²² Domi saa yeya mǎru kǎsiarun sanam, kpuro yu ka koorā ye ba yorua Gusunǎn gari sǎ. ²³ Gurigibu ka tǎn kurǎ be ba bibu bǎm kǎmǎ saa ye sǎ, ba koo nāni swāaru wa. Domi nuku sankira bakanu ko n wāa tem sǎ, ka maa mǎru baka bu ka tǎn be sεeyasia. ²⁴ Ba koo bu sǎsiri ka takobi, kpa bu bu yoru mwa tem baama. Bwese tukunu koo maa Yerusalemu taaku sere nin saa yu ka turi.

Tǎnun Biin naaru

(I maa mεerio Mateu 24:29-31, Maaku 13:24-27)

²⁵ Yesu kpam nεε, yǎrenu ko nu n wāa sǎ ka suru ka kperi sǎ.

Tem sǎ, nāni swāa bakara koo bwe-senu deema kpa nu biti soora nim wǎku ka nim kurenun wurenun sǎ. ²⁶ Nandabu koo tǎmbu wasikira bǎ n mara ye n koo koorā handunia sǎ, domi wǎllun dam mu koo yīiri. ²⁷ Saa yera ba koo Tǎnun Bii wa u kurama guru wiru sǎ, ka dam bakam ka yiiko. ²⁸ Yeni yǎ n naabu torua, i yǎrǎ sǎnwǎ kpa i bεen wiru seeya yǎn sǎ bεen yakiabu turuku kua.

Yīre te dǎa te ba mǎ figie

ta sǎsimǎ

(I maa mεerio Mateu 24:32-35, Maaku 13:28-31)

²⁹ Ma u bu garin weenasii kua u nεε, i dǎa te ba mǎ figie mεerio ka dǎnu kpuro. ³⁰ Nū n kpararu torua, bεen tii i n mεera, i yǎ ma yande tomburura ta turuku kooma. ³¹ Nge mεya bεε maa, i n yabu ye wa ya wee, i n yǎ ma n turuku kuawa Gusunǎ u ka bandu swīi. ³² Ka geema na bεε sǎmǎ, saa yenin tǎmbu gabu ba n gbimǎ yabu ye kpuro yu ka koorā. ³³ Wǎllu ka tem mu koo doona, adama nen gari kun doonǎ.

I tii laakari ko

³⁴ Ma Yesu kpam nεε, i n bεen tii se, kpa i ku ra ko laakari sariba dibu ka nǎrubun sǎ ka handunian wururabu, kpa tǎ te, tu ku bεε suaru wǎri nge yina. ³⁵ Domi ta koo baawure deema wi u wāa tem mε kpuro sǎ. ³⁶ Yen sǎ, i n swaa mεera kpa i n kanaru mǎ saa baayere, kpa i dam wa i ka kisira kpuro ye n koo nan di, kpa i ka kpī i yǎra Tǎnun Biin wuswaaǎ.

³⁷ Bururu baatere Yesu ra Gusunǎn garin keu sǎsisiwa sǎa yerǎ, yoka kpa u da u kpuna Olifin guuru wǎllǎ. ³⁸ N n kua bururu tǎmbu kpuro ba ra nεwa win mi sǎa yerǎ bu ka win gari swaa daki.

22

Wirugiba wesianamǎ

bu ka Yesu go

(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Yohanu 11:45-53)

¹ Pɛɛ ye ba kun seeyatia doken tɔɔ bakaru, te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua. ² Yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ba bwisi berinamɔ bu ka Yesu go domi ba tɔn wɔrun berum mɔ.

Yudasi u kɔ̄ u Yesu

wirugibu nɔmu sɔndia

(I maa mɛɛrio Mateu 26:14-16, Maaku 14:10-11)

³ Yera Setam ya dua Yudasin gɔruɔ wi ba sokumɔ Isikariɔtu. U sāawa bwāabu wɔkura yiru yen turo. ⁴ Ma u da u nɔɔ tia kua ka yāku kowo tɔnwerobu ka sāa yerun kɔsobun wirugibu u ka bu Yesu nɔmu sɔndia. ⁵ Ben nukura dora ma ba wesiana bu ka nūn gobi kē. ⁶ U wura, ma u swaa kasu u ka bu Yesu nɔmu sɔndia saa ye n weene kpa tɔn wɔru ga kun yɛ.

Yesun sɔɔru

Gɔɔ sararibun yaa dibun sɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:17-25, Maaku 14:12-21, Yohanu 13:21-30)

⁷ Pɛɛ ye ba kun seeyatia doken tɔru tɛ sɔɔ ba ra Gɔɔ sararibun yāanu go, ta tunuma. ⁸ Ma Yesu u Piɛɛ ka Yohanu gɔra u nɛɛ, i doo i Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru sɔɔru ko su ka te di.

⁹ Ba nūn bikia ba nɛɛ, mana u kɔ̄ bu ten sɔɔru ko.

¹⁰ U bu wisa u nɛɛ, n wee, i n wuu dua i kpa i ko ka durɔ goɔ yinna u nim tooru sɔɔwa. I nūn swīiyɔ yenu mi u dua, ¹¹ kpa i yenu gen yɛro sɔ̄ i nɛɛ, yinni nɛɛ, diru mana u koo bɛ Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di ka win bwāabu. ¹² Yɛro u koo bɛɛ gidambisa baka sɔ̄si ye ba sɔnwa. Miya i ko sɔɔru ko.

¹³ Ba doona ma ba baayere deema nge mɛ u raa bu sɔɔwa, ma ba Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru sɔɔru kua.

Yinnin dīa domaruginu

(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-30, Maaku 14:22-26, Korinti I, 11:23-25)

¹⁴ Saa ya tura, ma Yesu u sina u ka di ka win gɔrobu sannu. ¹⁵ Ma u nɛɛ, na kīa gem gem n Gɔɔ sararibun tɔɔ baka teni di ka bɛɛ sannu n sere nɔni sɔ̄ra. ¹⁶ Na bɛɛ sɔ̄mɔ ma na n̄ maa te dimɔ sere tu ka kooa ban te Gusunɔ u swīi sɔɔ.

¹⁷ Yera u nɔra sua u Gusunɔ siara ma u nɛɛ, i tam nɔra ye mɔɔ i nɔ bɛɛ kpuro. ¹⁸ Na bɛɛ sɔ̄mɔ, saa tɛn di na n̄ maa tam meni nɔrumɔ sere Gusunɔ u ka bandu swīi.

¹⁹ Yen biru u pɛɛ sua. Ye u Gusunɔ siara u kpa, u ye murura u bu wɛ u nɛɛ, yenywa nen wasi [yi ba wɛ bɛɛn sɔ̄. I n da yeni ko i n ka man yaaye. ²⁰ Ye ba dim kpa, u maa nɔra sua u bu wɛ u nɛɛ, nɔra yenywa nɔɔ mwɛɛ kpaaru te ba sire ka nen yem mɛ mu yari bɛɛn sɔ̄.] ²¹ Adama n wee, wi u koo man dɔmɛ, win nɔmu ga wāa gbɛɛrɔ ka nɛguu sannu. ²² Tɔnun Bii u doonɔ nge mɛ Gusunɔ u yi, adama nɔni swāarugiiwa wi u koo nūn dɔmɛ.

²³ Ma ba bikianaa torua, wara u koo yen bweseru ko ben suunu sɔɔ.

Tɔnwerorun sikirinɔ

²⁴ Ma sikirinɔ ga kpa m seewa Yesun bwāabun suunu sɔɔ, ba bikianamɔ ben wi u koo ko tɔnwerɔ. ²⁵ Yesu u bu sɔ̄wa u nɛɛ, handunia min sinamba ba ben tambu dam dɔremɔ, ka mɛ, ba bu sokumɔ gean kowobu. ²⁶ Adama i ku de n sāa mɛ bɛɛn mi. I de bɛɛ kpuron tɔnwerɔ u n sāa nge bɛɛ kpuron yākabu, kpa wi u sāa wirugii u n sāa nge sɔ̄mɔ. ²⁷ Wara kere, wi u dimɔ? Nge wi u ka dīanu naamɔ. N n̄ wi u dimɔ? Wee, na wāa bɛɛn suunu sɔɔ nge sɔ̄mɔ.

²⁸ Bɛɛ i ka man temana nen laakari mɛɛribun saa sɔɔ. ²⁹ Yen sɔ̄na nge mɛ nen Baaba u man bandu yīiya, mɛya na maa bɛɛ ayeru yīiye, ³⁰ i ka di i nɔ ka ne sannu nen bandu sɔɔ, kpa i n sɔ̄ sina kitanu wɔllɔ i ka Isireliban bwesenu wɔkura yiru siri.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nūn siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Yohanu 13:36-38)

³¹ Ma Yinni u nɛɛ, Simɔɔ Simɔɔ, Setam ya saa wa yu ka bɛɛ sara nge alikama. ³² Adama na kanaru kua wunen sɔ kpa wunen naane dokebu bu ku ka kpe. Sanam mɛ a gɔsirama nen mi, a wunen berusebu dam kɛɛyɔ.

³³ Piɛɛ nɛɛ, Yinni na sɔɔru kpa n ka nun da pirisɔm sɔɔ ka gɔɔ sɔɔ.

³⁴ Ma Yesu u nɛɛ, Piɛɛ na nun sɔɔmɔ, gisɔ goo dɔɔ gu sere swi kaa man siki non ita a nɛɛ, a n man yɛ.

Yansurɔru ka bɔɔ

wuu daatiru ka takobi

³⁵ U kparam bu sɔɔwa u nɛɛ, sanam mɛ na bɛɛ gɔra yansurɔru ka bɔɔ wuu daatiru ka baranu sari, i gāanu bia? Ba nɛɛ, aawo, sa n gāanu bie.

³⁶ Ma u nɛɛ, to tɛ, wi u yansurɔru mɔ u tu suo, meya maa wi u bɔɔ wuu daatiru mɔ. Wi u kun maa takobi mɔ, u win yaberu dɔro u ka ye dwe.

³⁷ Domi na bɛɛ sɔɔmɔ, nge mɛ ba yorua, “Ba nùn garisi tɔn kɔso.” Ya n koo ko ya kun man koore mɛ. Ye n maa sãa nen gari ya wiru goorɔ.

³⁸ Ba nɛɛ, Yinni, takobi yiru wee. Ma u nɛɛ, su yen baa deri.

Yesu u kanaru mɔ

Olifin guuru wɔllo

(I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Maaku 14:32-42)

³⁹ Ye Yesu u yara u da Olifin guurɔ nge mɛ win dɔɔnɛ. Ma win bwāaba nùn swii. ⁴⁰ Ye ba tura yam mi, u bu sɔɔwa u nɛɛ, i kanaru koowo kpa i ku du kɔkiribu sɔɔ.

⁴¹ Yen biru u ka bu desira fiiko nge mɛ tɔnu u koo kpɛ u kperu kara tu yɔran saka ma u yiira mi, u kanaru kua. ⁴² U nɛɛ, Baaba à n kɛ, a de wahala ye, yu man desirari. Adama a de wunen kɛru tu koorã, n n mɔ negiru.

[⁴³ Yera Gusunɔn gɔrado u nùn kurema wɔllun di u ka nùn dam kɛ. ⁴⁴ Nuku sankira bakanu sɔɔ u kanaru mɔ ka dam, ma win wenyanu kua nge yem nu dākumɔ temɔ.]

⁴⁵ Ye u kanaru kua u kpa, u da win bwāabun mi gia. U bu deema ba do ka nuku sankiranu. ⁴⁶ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna i do. Iseewo i kanaru ko kpa i ku du kɔkiribu sɔɔ.

Yesun mwaabu

(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Yohanu 18:3-11)

⁴⁷ Sanam mɛ Yesu u gari yi mɔ, yera tɔn wɔru ga tunuma, ma wi ba sokumɔ Yudasi, wɔkura yiru yen turo, u bu gbiiye. U Yesu susi u ka nùn nenɛ u bɔkasi. ⁴⁸ Ma Yesu nɛɛ, Yudasi, ka tɔbiri tenin bwesera kaa ka Tɔnun Bii yiberɛba nɔmu sɔndia?

⁴⁹ Be ba wāa ka Yesu sannu, ye ba wa ye n koo ko, ba nɛɛ, Yinni, su ka bu takobi sɔro?

⁵⁰ Ma ben turo u yāku kowo tɔnweron sɔmɔ sɔra u win nɔm geun soo bura. ⁵¹ Ma Yesu nɛɛ, i den derio mɛ.

Ma u durɔ win soo ge baba u gu bekiã. ⁵² Yen biru Yesu u yāku kowo tɔnwerobu ka sãa yerun kɔsobun wirugibu ka Yuuban guro gurobu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna bɛɛ i mwaabu na ka takobi ka bokunu nge swaa dio?

⁵³ Baadommawa na wāa ka bɛɛ sãa yerɔ, ma i n man mwɛ. Tɛ bɛɛya i saa yeni mɔ, bɛɛ ka yam wɔkurun damgii.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-58, 69-75, Maaku 14:53-54, 66-72, Yohanu 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ye ba Yesu mwa ba kpa, ba ka nùn da yāku kowo tɔnweron yɛnuɔ. Piɛɛ bu swii dandankuru. ⁵⁵ Ba dɔɔ sɔrua yɛnu yaaraɔ, ma gaba sɔ mi. Piɛɛ u maa sina ka be. ⁵⁶ Sɔm kowo tɔn kurɔ goo u nùn wa u sɔ dɔɔn bɔkuɔ, ma u nùn nɔni girari u nɛɛ, durɔ wini maa, u raa wāa ka wi.

⁵⁷ Adama u siki u nɛɛ, kurɔ wunɛ na n nùn yɛ.

⁵⁸ N tɛ fiiko, goo kparam nùn wa ma u nɛɛ, wunɛ a maa sãawa tɔn begii.

Ma Piɛɛ u durɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, aawo, na n sãa begii.

⁵⁹ Yen biru n kua kɔba tian saka, goo u maa wure u nɛɛ, ka geema

durɔ wini maa, u raa wāa ka wi, domi Galilegiwa.

⁶⁰ Piεε u nεε, wunε, na ñ yē ye a kī a gere.

Yande nge mε u gari yi mɔ, goo dɔɔ ga swī. ⁶¹ Ma Yinni u sīira u Piεε mεεra. Yera Piεε u gari yi yaaya yi Yinni u raa nùn sɔɔwa u nεε, gisɔ goo dɔɔ gu sere swī, kaa man siki nɔn ita. ⁶² U yara tɔɔwɔ u swī ka nuku sankiranu.

Ba Yesu yaakoru mɔ

(I maa mεerio Mateu 26:67-68, Maaku 14:65)

⁶³ Tɔn be ba Yesu neni ba nùn gari bɔkɔ mɔ ba nùn soomɔ. ⁶⁴ Ba nùn wuswaa wɔkua ma ba nùn sɔɔmɔ u tubuo wi u nùn so.

⁶⁵ Ma ba nùn wɔm dabinu ganu wɔmmɔ.

Ba Yesu sirimɔ Yuuban

tɔnwerobun mennɔ yerɔ

(I maa mεerio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Yohanu 18:19-24)

⁶⁶ Ye yam sāra, Yuuban guro gurobu ka yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yērobu ba menna ma ba dera ba ka Yesu da ben siri yerɔ. ⁶⁷ Ba nεε, a sun sɔɔwɔ à n sāan na Kirisi wi.

Yesu bu wisa u nεε, baa nà n bεε sɔɔwa i ñ naanε dokemɔ. ⁶⁸ Meya nà n maa bεε gāanu bikia, i ñ man wisimɔ. ⁶⁹ Saa tēn di, Tɔnun Bii u koo sina Gusunɔ dangiin nɔm geuɔ.

⁷⁰ Be kpuro ba nεε, ñ n man na wunε Gusunɔn Biiwa?

Ma u bu wisa u nεε, oo, nε Gusunɔn Biiwa, nge mε i gerua.

⁷¹ Yera ba nεε, mban seedawa sa maa kasu. Besen tii sa ye nua saa win nɔn di.

23

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ

(I maa mεerio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Yohanu 18:28-38)

¹ Ma ba seewa be kpuro sannu ba ka Yesu da Pilatin kɔnnɔwɔ. ² Ba nùn durum manibu wɔri ba nεε, sa wini deema u tɔmbu bwisi kēmɔ bu ka bandu kōri bwia, u maa yinamɔ

bu tem yēro wɔɔ gobi kɔsia. U tii sokumɔ Kirisi, sina boko.

³ Pilati u nùn bikia u nεε, wunε Yuuban sina bokowa?

Yesu u nεε, oo, nge mε a gerua.

⁴ Pilati u yāku kowo tɔnwerobu ka tɔn wɔru sɔɔwa u nεε, na ñ taarε gaa wa durɔ wi sɔɔ.

⁵ Adama ba nɔɔ girari ba nεε, u tɔmbu bwisi kēmɔwa bu ka sanna, u bu yen keu sɔɔsimɔ. U torua Galilen di ma u da Yudean tem kpuro sɔɔ. Wee, u maa na mini tē.

Ba ka Yesu da

Herodun wuswaaɔ

⁶ Ye Pilati u yeni nua, u bikia durɔ wi, ù n Galilegiin na. ⁷ Ye u gia ma u weewa Herodun bandun tem di, u nùn gɔsia win mi. Herodu maa wāa Yerusalemɔ saa ye sɔɔ.

⁸ Sanam mε Herodu u Yesu wa, win nukura dora gem gem. Saa tεεbun diya u kasu u nùn wa, win labaari ye u nɔɔmɔ ba gerumɔn sɔ. Domi u yīiyɔ u Yesun sɔm maamaakigiru wa dɔma tε u koo nùn wa. ⁹ U nùn gari bikia n ka tε adama Yesu kun nùn gεε wisa. ¹⁰ Yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yēroba wāa mi, ba nùn durum manimɔ ka dam.

¹¹ Herodu ka win tabu kowobu ba nùn yaakoru kua ma ba nùn gari bɔkɔ kua. Ye ba nùn yabe buraru sebusia ba kpa ba nùn gɔsia Pilatin mi. ¹² Yen dɔma tera Pilati ka Herodu ba dora, be, be ba raa yiberε tεuru mɔɔsine.

Ba Yesu taarε wē bu go

(I maa mεerio Mateu 27:15-26, Maaku 15:6-15, Yohanu 18:39-19:16)

¹³ Pilati u yāku kowo tɔnwerobu ka Yuuban wirugibu ka tɔn wɔru sokusia. ¹⁴ U bu sɔɔwa u nεε, i ka man durɔ wini naawa nge wi u tɔmbu bwisi kēmɔ bu ka bandu kōri bwia. N wee, na gari yin asansi bikia bεen wuswaaɔ, na ñ maa gāanu wa durɔ wi sɔɔ, ni nu sɔɔsimɔ ma geema ye i gerua win sɔ.

¹⁵ Meya maa Herodun tii, domi u sun nùn wesiama. Durɔ wi kun gāanu kue ye n ka gɔɔ nε. ¹⁶ Yen sɔ,

na kon nùn kara nà n nùn seeyasia na kpa.

[17 N deema tɔɔ bakaru baatere tilasiwa Pilati u ka pirisəm turo kara.]

18 Ba nɔɔguru sua be kpuro sannu ba nee, a wini goowo, kpa a sun Baraba kara!

19 Ba raa Baraba wi doke pirisəm sɔɔ yèn sɔ u tɔmbu sannɔ bɔrie wuu sɔɔ, u maa tɔnu go. 20 Pilati u kpam ka bu gari kua yèn sɔ u gɔru doke u Yesu kara. 21 Adama ba wurenu seewa ba nee, a kpareo, a nùn dāa bunanaru kpareo!

22 Pilati u kpam bu sɔɔwa nən itase u nee, kɔsa yerà u kua. Na n gāanu wa wi sɔɔ ye n ka gɔɔ ne. Yen sɔ, nà n nùn seeyasia na kpa, kon nùn kara.

23 Adama ba wure ba nɔɔguru sua ba nee, bu nùn kpareo. Ma ben wurenu nu nùn kamia. 24 Ma Pilati u wooda yi nge me ba bikia. 25 U wi ba bikia yɔsu wi ba pirisəm doke sannɔ ka tɔn goobun (200) sɔ, ma u bu Yesu deria ben gɔru kuru sɔɔ.

Ba Yesu kpare

dāa bunanaru wallo

(I maa meerio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Yohanu 19:17-27)

26 Sanam me ba ka Yesu dɔɔ, ba goo mwa wi ba mɔ Simɔɔ Sireniɔii, wi u win gberu wee, ma ba nùn dāa bunanaru sɔbi u ka Yesu swii.

27 Tɔn wɔru guna ya nùn swii. Ye sɔɔ, tɔn kurɔbu gaba wāa be ba sumɔ ba kpasa wɔri mɔ win sɔ.

28 Yesu u sira ben mi gia ma u nee, Yerusalemun tɔn kurɔbu, i ku swi nen sɔ, adama i swiiyɔ been sɔ ka been bibun sɔ. 29 Domi n wee, sanam sisi ye ba koo nee, doo nɔɔrugiba wirobu ka bèn nukura kun marure, ka bèn bwāa kun bii bəm kɛere. 30 Saa yera ba koo guunu sɔ bu nee, i sun sɛsikio, kpa bu gungunu sɔ bu nee, i sun wukirio.

31 Domi bā n yenin bweseru dāa bekuru kua, amɔna n ko n sāa dāa gbeburun mi.

32 Saa ye sɔɔ, ba maa kɔsan kowobu yiru gabu ka da be ba koo go ka Yesu sannu. 33 Sanam me ba tura yam mi n ka wii koko weene, ba nùn dāa bunanaru kpare ka kɔsan kowobu yiru ye, turo nəm geuɔ, turo nəm dwarɔ. 34 Yesu u nee, Baaba a bu suuru kuo domi ba n yɛ ye ba mɔ.

Ba win yānu tɛtɛ toosi ba bɔnu kua. 35 Tɔn wɔru ga wāa mi, ga nùn meera. Ka wirugibɔ, ba Yesu yaakoru mɔ ba mɔ, u gabu faaba kua. U n sāan na Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa, u maa win tii faaba koowo.

36 Tabu kowobu ba maa susi bu ka nùn yaakoru ko, kpa bu nùn tam mɔmmɔm wɛ. 37 Ma ba nee, à n sāan na Yuuban sina boko, a tii faaba koowo wunen tii.

38 Dāa tɛ sɔɔ ba nùn kparen wallo, yora gaa wāa ye ya gerumɔ winiwa Yuuban sina boko.

39 Kɔsan kowo ben turo be ba dāa bunanaru kpare mi, u Yesu gari kam gerusimɔ u mɔ, n n wunɛ a sāa Kirisi wi? A tii faaba koowo, kpa a maa sun faaba ko.

40 Adama win turo u nùn gerusi u nee, a n Gusunɔ nasie? Wunɛ wi ba taare wɛ nge wi? 41 Besen mi, n ka sun dende domi besen kooɔosun areya sa mwaama, adama sii wini u n gāa kɔsunu ganu kue.

42 Ma u nee, Yesu, dɔma te a sina wunen bandu sɔɔ, a man yaayo.

43 Yesu u nùn wisa u nee, ka geema na nun sɔɔmɔ, gisɔ kaa n wāa ka ne gɔribun wāa yee geeru sɔɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa meerio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Yohanu 19:28-30)

44 Saa ye, sɔɔ wii wallo, ma yam mu tira handunia kpuro sɔɔ sere sɔɔ ka yāara. Yen tɛebu ka kɔba ita ne.

45 Sɔɔ yam tira ma beku kare te ta wāa sāa yeru sɔɔ ta gɛera ta bɔnu kua yiru. 46 Yesu u gbāra ka dam u nee, Baaba, na nun nen hunde nɔmu sɔndia.

Ye u gari yi gerua u kpa, ma u sariru kua. 47 Ye tabu kowobun

tɔnwero u wa ye ya koorɔ, u Gusunɔ siara u nɛɛ, ka geema, durɔ wini geegiiwa.

⁴⁸ Yen biru tɔn wɔru ge ga wɔa mi, ye ga wa ye ya koorɔ, ga gɔsira ka biti baka. ⁴⁹ Be ba Yesu yɛ kpuro ka tɔn kurɔ be ba nɔn swiima Galilen di, ba yɔ n desire ba ka mɛɛra ye n kooramɔ.

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Yohanu 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Durɔ goo wɔa wi ba sokumɔ Yosefu. U na saa Yuuban wuu gagun di ge ba mɔ Arimate. U saa geegii ka tɔn geo ma u mara Gusunɔ u na u win bandu swii. U wɔa siri kowobun wuuru sɔɔ, adama u nɔn daa ben gere ka ben kookoosu wure. ⁵² Wiya u da Pilatin mi, u Yesun goru kana. ⁵³ U tu sarasia dɔa bunanarun di ma u ka tu bekuru tɛkua, u tu kpɛ siki kpee wɔrugirɔ, mi ba nɔn goo dokere. ⁵⁴ Tɔɔ te, tɔɔ wɛrarugirun sɔɔrun tɔra, tɛn yokan di tɔɔ wɛrarugira koo tore.

⁵⁵ Kurɔ be ba raa Yesu swiima Galilen di, ba Yosefu yɔsiri ma ba siki te wa, ka nge mɛ ba Yesun goru kpɛisina. ⁵⁶ Ma ba gɔsira ba gum mɛ mu nuburu do ka turaren sɔɔru kobu da.

Tɔɔ wɛrarugiru sɔnu ba wɛra nge mɛ wooda ya gerua.

24

Yesun seebu gɔrin di

(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-10 Maaku 16:1-8, Yohanu 20:1-10)

¹ Ye n kua alusuma buun buru buru yellu, kurɔ be, ba da sikiru mi ka gum nuburugim mɛ ba sɔru kua. ² Ba deema kpera bimiare sikirun nɔɔn di. ³ Ba dua adama ba nɔn Yinni Yesun goru deemɛ. ⁴ Nge mɛ ba ka yen biti yɔ, n wee tɔmbu yiru gaba bu kurema ba yɔnu sebua ni nu ballimɔ. ⁵ Kurɔ be, ba nanda ma ba tuka ma durɔ be, ba nɛɛ, mban sɔna i waso kasu gɔribun suunu sɔɔ. ⁶ U nɔn wɔa mini, u seewa gɔrin di. I yaayo ye u raa beɛ sɔɔwa sanam mɛ

u wɔa Galileɔ. ⁷ U nɛɛ, ba nɔn koo ko ba kun Tɔnun Bii tɔn kɔsobu nɔmu sɔndie, kpa bu nɔn dɔa bunanaru kpare, kpa u kpa se sɔɔ itase.

⁸ Ma kurɔ be, ba Yesun gari yi yaaya. ⁹ Ba gɔsira sikiru min di ba da ba ye kpuro bwɔabu wɔkura tia ye ka be ba tie kpuro nɔɔsia. ¹⁰ Maari Madalagii ka Yoana ka Maari, Yakɔbun mɛro ka kurɔbu gabu, beya ba ye gɔro be sɔɔwa. ¹¹ Adama gari yi, yi bu sɔare sukuru, ba nɔn kurɔ ben gere naane kue. [¹² Ma Piɛɛ u seewa u duka da sikiru mi. Ye u yɔara, u nɔn gɔanu wa ma n kun mɔ beku te ba raa ka goo te tɛkua ta suba temɔ. Ma u gɔsira win yenuɔ ka biti.]

Emayusin daabu

(I maa mɛɛrio Maaku 16:12-13)

¹³ Yera sɔɔ tee te sɔɔ, gɔro ben yiru ya wuu dɔɔ ge ba sokumɔ Emayusi. Ga ka Yerusalemu toma nge kilo wɔkura tian saka. ¹⁴ Ye n koorɔ kpuro, ba yen faagi mɔ. ¹⁵ Sanam mɛ ba gari yin faagi mɔ ba sikirinɛmɔ, Yesu u susi ben bɔkuɔ u swaa mɔ ka be sannu. ¹⁶ Ba nɔn wa adama gɔanu yina bu nɔn tubu. ¹⁷ U bu bikia u nɛɛ, gari yirɔ i mɔ mɛ, i ka siimɔ.

Ma ba yɔra ba wuswaa burisine ka nuku sankiranu. ¹⁸ Ben turo, wi ba sokumɔ Keleopa, u nɛɛ, ma n kun wunɛ turo baasi, wara wɔa Yerusalemu wi u kun yɛ ye n koorɔ sɔɔ mɛ te sɔɔ.

¹⁹ Ma u bikia u nɛɛ, mban bwesera n kua.

Ba nɛɛ, ye ba Yesu Nasaretigii kuan gariya sa mɔ. Durɔ wi, u saa Gusunɔn sɔmɔ wi u ra sɔm maamaakiginu ko kpa u gari gere ka yiiko Gusunɔ ka tɔmbu kpuron wuswaaɔ. ²⁰ Besɛn yɔku kowo tɔnwerobu ka wuun wirugibu ba nɔn tɔmbu nɔmu sɔndia bu ka nɔn taare wɛ bu go ma ba nɔn dɔa bunanaru kpare. ²¹ Sa raa yɔiyɔ wiya u koo Isireliba yakia, adama yen sɔɔ itase wee, ye yeni kpuro ya ka koorɔ. ²² Yen biruwa kurɔbu

gabu bese sōn di ba sun gidi swee. Ba da sikiru mi buru buru yellu, ²³ba ñ Yesun goru deeme. Ma ba na ba nee, wöllun gəradoba ba bu kure ma ba bu sōwa u be wasi. ²⁴Gabu besen wuuru sō ba da siki ten mi ma ba baayere deema nge me kuro be, ba bu sōwa, adama ba ñ win tii wa.

²⁵Yera Yesu u bu sōwa u nee, tən bwisi sari bee, ka be ba ku ra naane doke fuuku ye Gusunən səmabu ba bu sōwa, ²⁶Kirisi u koo ko u kun nōni sōre u sere du win yiiko sō?

²⁷Ma u torua Məwisin min di ka Gusunən səmabu kpuro, u bu win gari tubusia yi yi wāa Gusunən gari kpuro sō.

²⁸Sanam me ba wuu turuku kua ge ba dō, u kua nge u kī u da wuswaa. ²⁹Ma ba nūn suuru kana ba nee, u sino ka be domi yoka kua kō, sō maa kpa. Ma u wura u ka bu sina. ³⁰Sanam me u dimō ka be, u pēe sua u ye domaru koosi, ma u ye murura u bu wē. ³¹Saa yera ben nōni wukiara ba nūn tuba, yande ma ba nūn bia. ³²Ma ba sōnamō ba nee, besen gōru ga ñ ka sun gari kue swaa sō ye u ka sun gari mō ma u sun Gusunən gari tubusiamō?

³³Ma ba yande seewa ba gōsira Yerusalemu. Ba deema wəkura tia ye ka gabu ba mēne. ³⁴Be ba mēne mi, ba tōnu yiru ye sōwa ba nee, Yinni u seewawa gərin di ka gem, u tii Simō sōsi.

³⁵Ma tōnu yiru ye, ya maa gerua ye n bu deema swaa sō ka nge me ba nūn tuba sanam me u pēe ye murura u bu wē.

Yesu u win bwāabu tii sōsi

(I maa mērio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Yohanu 20:19-23, Gərobun Kookoosu 1:6-8)

³⁶Sanam me ba gari yi mō, win tii u kurama ben suunu sō [u nee, Gusunō u bee alafia kē].

³⁷Ba nanda, berum bu mwa. Ba tamaa siiniwa. ³⁸Adama u bu sōwa u nee, mban sōna been laakari burisira. Mban sōna bwisiku ninin bwesera wāa been gōrusō. ³⁹I nēn

nōma ka nēn naasu mērio. Nēna. I man babo i wa. Siini ya ku ra n wasi ka kukunu mō, nge me i wa na mō.

[⁴⁰Sanam me u ye gerumō u bu win nōma ka win naasu sōsi.]

⁴¹Ben nuku dobu sō, ba ñ gina naane doke, ma ba saaron sāa. Yen sōna u bu bikia u nee, i gāanu mō n di?

⁴²Ba nūn swāa kuseru wē te ba sēewa. ⁴³U tu sua u tema ben wuswaa. ⁴⁴Ma u bu sōwa u nee, yeya na raa bee sōwa sanam me na wāa ka bee na nee, kpuro ye ba yorua nēn sō Məwisin woodan tireru sō ka Gusunən səmabuginu ka yerukabun womusu sō, ya ñ koo ko ya kun koore.

⁴⁵Yera u ben bwisi wukia Gusunən gari yi ka bu yeeri. ⁴⁶Ma u bu sōwa u nee, nge meya ba yorua, Kirisi u koo nōni swāaru wa, kpa u se gərin di sō itase. ⁴⁷Kpa bu tem kpuron tambu sō ka win yīsiru bu nee, bu gōru gōsio bu ka ben toranun suuru wa. Ba koo torewa Yerusalemun di. ⁴⁸Beyya maa yen seeda diobu. ⁴⁹Wee, kon bee mōrisiama yēn nō mweeru nēn Baaba u kua. Adama i n wāa wuu ge sō sere wöllun dam mu ka bee wukiri.

Yesu u doona wōlō

(I maa mērio Maaku 16:19-20, Gərobun Kookoosu 1:9-11)

⁵⁰U ka bu da sere Betani gia, ma u win nōma sua wōlō u bu domaru kua. ⁵¹Sanam me u bu doma te kuamme, u desira ben bōkun di [ma u suara wōlō]. ⁵²Ba nūn sāwa ma ba gōsira Yerusalemu ka nuku doo bakabu. ⁵³Sāa yerōwa ba ra n wāa ba n Gusunō siaramō.

LABAARI GEA NGE ME YOHANU U YORUA

Yohanu u kī u tōmbu sōasi win tire te sōo ma Yesu u sāawa Gusunən Bii. Wi u nūn naane doke kpa yēro u n wāaru mō sere ka baadommao, wiru 20:30-31. Yohanu u n mən dabinu yorua nge me Mateu ka be ba tie ba yorua. Adama u garin weenasii suā u ka sōasi me Yesu u sāa. U marubu nəm mēerusen gari yorua, wiru 3, ka nim wāarugin gari, wiru 4, ka dīa wāaruginun gari, wiru 6, ka handunian yam bururam gari, wiru 8. U maa sun Yesun sōmburun tore sōomō ka win dim dāakim me ba di ka win bwāabu, wiru 13, ka gari dāaki yi u bu sōowa u ka bu nukuru yemiasia, wiru 14-16, ka sere maa kana te u kua win tōmbu kpuron sō, wiru 17.

U maa nee, Yesu u sāawa Gusunən gari, ka dīa wāaruginu ka handunian yam bururam ka swaa ye ya dōo Gusunən mi, ka gem, ka wāaru, ka tōki mero.

Tire te sōo, Yohanu u maamaaki nōoba tia sia ye Yesu u kua ye Mateu ka Maaku ka Luku ba n yorua. Adama u n Yesun marubu ka win sōmburu te u kua Galileo yorua ka sere kōkiri bi Yesu u wa ka Yinnin dīa domaruginun gari. Domi tōn dabira ta yeni kpuro yē kō win waati ye sōo.

Tire ten kpunaa

1. Yam bururam ka wāarun gari, wiru 1:1-18.
2. Yesu u tii tōmbu sōasi, wiru 1:19n di sere wiru 12:50.
3. Yesu Kirisin gari dāaki yi u ka win bwāabu nukuru yemiasia, wiru 13n di sere wiru 17.
4. Yesun sanam dāakim handunia sōo, wiru 18n di sere wiru 21.

Yam bururam ka wāarun gari

¹ Saa yee yellun di Gari wāa. Gari yi wāa ka Gusunō. Gari yi, yi maa

sāawa Gusunō. ² Yi maa wāa saa yellun di ka Gusunō sannu. ³ Saa yin min diya baayere ya taka koorā, ba n gāanu ganu taka kue yin biru. ⁴ Gari yi sōora wāara wāa, wāa teya ta ka tōmbu yam bururam naawa. ⁵ Yam bururam me, mu ballimō yam wōkurō. Yam wōku te, ta n maa yam bururam me go.

⁶⁻⁷ Durō goo raa wāa wi ba ra soku Yohanu, wi Gusunō u gōsa u ka tōmbu yam bururam mēn areru diiya, kpa ben baawure u ka naane doke saa win min di. ⁸ N n mō wiya yam bururam me, adama ba nūn gōrimawa u ka yam bururam me areru diiya. ⁹ Yam bururam me tōnawa mu sāa yam bururam gem me mu na handuniaō mu tōmbu kpuro yam deerasiamme.

¹⁰ Wi u sāa Gari yi, u na u wāa handunia ye sōo. Win min diya handunia ya taka koorā. Ka me, handuniagiba kun nūn tuba. ¹¹ U na wigibun mi, ma wigiba kun nūn wure. ¹² Adama gaba nūn wura ma ba win yīsiru naane doke ma u bu dam kā bu ka ko Gusunən bibu. ¹³ N n mō ba kua Gusunən bibu ka tōnun marubu n kun me ka tōnun yem n kun me ka wasin kīru, adama ba marurawa saa Gusunən min di.

¹⁴ Tē, Gari yi, yi kua tōnu wi u durom ka gem yiba, ma u ka sun sina. Sa win yiikon girima mēera, yiiko yēn bweseru Gusunō Baaba u win Bii teeruru wē. ¹⁵ Yohanu u win areru di u gbāra u nee, wiya mi, win gari na raa gerua, wi u sisi nen biruō, adama u man kere domi u wāa ba sere man mara.

¹⁶ Win durom bakam sōon diya besen baawure u win baa mwa, ma sa durom wa durom mensim wōllo. ¹⁷ Gusunō u sun wooda wē saa Mōwisin min di, adama durom ka gem mu nawa saa Yesu Kirisin min di. ¹⁸ Goo sari wi u Gusunō waare. Adama sa win Bii teeruru wa wi u wāa Baaban mi. Tē wiya u sun Baaba sōasi.

*Yohanu Batemu kowon waasu
(I maa mærio Mateu 3:1-12,
Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18)*

¹⁹Yeniwa Yohanu u gerua sanam me Yuu be ba wāa Yerusalemu ba yāku kowobu ka Lefiba gōrima win mi bu ka nūn bikia, wiya were.

²⁰Yohanu u bu wurari, u n̄ wis-ibu yine, u gerua batuma s̄o u n̄e, u n̄ sāa Kirisi wi.

²¹Ba n̄e, n̄ n̄ m̄en na, wuna were. Wuna Eli?

Ma u bu wisa u n̄e, aawo.

Ba kparam nūn bikia ba n̄e, wuna Gusun̄n s̄om̄o wi?

Ma u n̄e, aawo.

²²Ba maa wure ba bikia ba n̄e, wuna were, a sun s̄ōw̄o kpa su wa ye sa ko bu tusia be ba sun gōrima. Seeda yer̄a a tii diisim̄o.

²³Yohanu u n̄e,
“n̄ena n̄o ge ga gb̄aram̄o gbabur̄o
ga m̄o, i Yinni swaa d̄endasio,”
nge me Gusun̄n s̄om̄o Esai u raa
gerua.

²⁴N deema ḡoro ben gaba s̄āawa Falisiba. ²⁵Ba Yohanu bikia ba n̄e, mban s̄ōna a tumbu batemu m̄o, ma a kun s̄āa Kirisi wi, n̄ kun me Eli, n̄ kun me s̄om̄o wi.

²⁶Yohanu u bu wisa u n̄e, n̄e na ka nim batemu m̄o, adama ḡoo u ȳo b̄een suunu s̄o wi b̄ee i n̄ ȳe. ²⁷Wiya u sisi n̄en birūo, adama u man kere, na n̄ mam tura n̄ ȳero win baranun w̄ēε kusia.

²⁸Yeni kpurowa ya koora Betanīo, wuu ge ga wāa Yuudenin gurūo mi Yohanu u batemu m̄o.

Yesu,

Gusun̄n Yāa kine k̄pendu

²⁹Yen sisiru Yohanu u Yesu wa u sisi win mi ma u n̄e, i Gusun̄n Yāa kine k̄pendu * m̄ærio te ta handuniagibun durum wuuwa ta ka doon̄o. ³⁰Win gariya na raa gerua sanam me na n̄e, dur̄o ḡoo u sisi n̄en birūo u man kere, domi u wāa ba sere mam mara. ³¹Adama na n̄ daa nūn tuba. N deema n̄e, na

nawa n̄ ka tumbu batemu ko nim s̄o, kpa n̄ nūn Isireliba giasia.

³²Yohanu u maa are teni di u n̄e, na Hunde wa u saram wee saa Gusun̄o w̄ollun di nge kparuko, ma u sina dur̄o win wii w̄oll̄o. ³³Na n̄ nūn tuba, adama Gusun̄o wi u man ḡora n̄ ka tumbu batemu ko nim s̄o, win tiiwa u man s̄ōwa ma win wir̄o na wa wi Gusun̄n Hunde u sarama u s̄o, wiya u koo tumbu batemu ko ka Hunde D̄eero. ³⁴Na maa ye wa, ma na areru di ma dur̄o wi, Gusun̄n Biiwa.

Yesun bwāa gbiikobu

³⁵Yen sisiru Yohanu u kparam wāa mi, u ȳo ka win bwāabu yiru. ³⁶Sanam me u Yesu wa u sar̄o, u n̄e, Gusun̄n Yāa kine k̄pendu wee. ³⁷Ye bwāabu yiru be, ba gari yi nua yera ba Yesu swīi.

³⁸Yesu u s̄ira u bu wa ba nūn swīi, ma u bu bikia u n̄e, mba i kasu.

Ba n̄e, w̄oru mana a wāa, Rabi. Yisi ten tubusiana, keu s̄ōsio.

³⁹U bu s̄ōwa u n̄e, i na i wa. Ma ba ka nūn da ba wa mi u wāa, ma ba s̄ō sura win mi. Saa ye, ya s̄āawa yokan k̄oba nne.

⁴⁰Andere, Sim̄o Pīen w̄on̄o, u s̄āa tumbu yiru yen turo be ba Yohanun gari yi swaa daki d̄ama te, ma ba Yesu swīi. ⁴¹U gina gbia u da u win m̄o Sim̄o sokuma ma u nūn s̄ōwa u n̄e, sa Mesi wa, wi ba sokum̄o Kirisi ka Gerekim.

⁴²Ma u ka Sim̄o da Yesun mi. Yesu nūn m̄era ma u n̄e, wuna Sim̄o, Yohanun bii. Sefawa ba ko n̄ da nun soku. Yisi te, ka te ba m̄o Pīe, ye kpuron tubusiana, kperu.

Yesu u Filipu ka Natanieli soka

⁴³Yen sisiru Yesu u ḡru doke u da Galilen tem̄o. Ma u ka Filipu yinna, u nūn s̄ōwa u n̄e, a man swīima.

⁴⁴Filipu u s̄āawa Besaidagii, wi ka Andere ka Pīe, wuu teugiba. ⁴⁵Filipu u da u Natanieli kasuma ma u nūn s̄ōwa u n̄e, sa ȳero wi wa win gari ba yorua M̄owisi, ka Gusun̄n

* 1:29 Yāa kine k̄pendu Yesuwa ba ka yā wi u tii w̄e nge yāku yāaru.

somɔbun tirenɔ. Yɛro wiya, Yesu Nasaretigii, Yosefun bii.

⁴⁶ Natanieli u nùn bikia u nɛɛ, gāa geenu koo kpī nu yari saa Nasaretin di?

Filipu u nɛɛ, u na u wa.

⁴⁷ Ye Yesu u Natanieli wa u sisi win mi, u wi tusia batuma sɔɔ u nɛɛ, i mɛɛrio, Isirelin biin tii tiywa u wee mini, win nukurɔ taki sari.

⁴⁸ Natanieli u nùn bikia u nɛɛ, man diya a man yɛ.

Ma Yesu u nɛɛ, na nun wa dārun nuurɔ Filipu u sere nun soka.

⁴⁹ Natanieli u nɛɛ, yinni, wunɛ Gusunɔn Biiwa! Wunɛ Isireliban sina bokowa!

⁵⁰ Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a naanɛ doke yèn sɔ na nɛɛ, na nun wa dārun nuurɔ? Kaa maa gāanu wa ni nu nini kpāaru kere.

⁵¹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ sɔɔmɔ, i ko wɔllu wa ta wukiara, kpa Gusunɔn gɔradoba ba n yɔɔmɔ ba n saramamɔ Tɔnun Biin wii wɔllɔ.

2

Kurɔ kpaaru Kanaɔ

¹ Sɔɔ itase ba kurɔ kpaaru mɔ Kanaɔ, Galilen temɔ. N deema Yesun mero u wāa mi. ² Ba maa Yesu ka win bwāabu sokusia kurɔ kpaar yeru mi. ³ Ye ben tam mu kɔmia, yera Yesun mero u Yesu sɔɔwa ma ba n maa tam mɔ.

⁴ Ma Yesu u nɛɛ, na nɛɛ ya? A ku man sɔ ye kon ko, nen saa kun tura gina.

⁵ Ma win mero u sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, bu koowo kpuro ye Yesu u gerua.

⁶ N deema boosu nɔɔba tia su wāa mi, mi sɔɔ Yuuba ba ra nim doke wasin sārasiabun sɔ. Gen baagere ga koo ditiri wunɔbun (100) saka mwa. ⁷ Yesu u sɔm kowo be sɔɔwa u nɛɛ, bu nim yibio boɔ si sɔɔ.

Ma ba yibia ka nɔɔwɔ. ⁸ U maa nɛɛ, bu sɔko yande bu ka da kurɔ kpaar ten tɔnweron mi.

Ma ba sɔka ba ka da. ⁹ Ma tɔnwerɔ wi, u tam mɛ denda, mɛ Yesu u gɔsia

mi. Adama u n̄ yɛ man diya mu na, sɔm kowo be ba nim mɛ taka beya ba yɛ. Yera tɔnwerɔ wi, u kurɔ kpaon durɔ soka ¹⁰ u nùn sɔɔwa u nɛɛ, sii baawure u ra ka tam durom nɛwa gina, yen biru kpa u ka na mɛ mu n̄ mɛɔnɔ dobu tura, sanam mɛ tɔmba durom mɛ nɔra ba tonda. Adama wunɛ a raa tam durom meni berua sere ka tɛ.

¹¹ Maamaaki yeni ye Yesu u kua Kanaɔ, Galilen temɔ mi, yeya ya sãa gbiikaa win maamaaki be u kua sɔɔ. Miya u win yiiko sɔɔsi, ma win bwāaba nùn naanɛ doke.

¹² Yen biru u sara u da Kapenamua ka win mero ka win wɔnɔbu ka win bwāabu adama ba n̄ tɛ mi.

Yesu u dua sãa yerɔ

(I maa mɛrio Mateu 21:12-13, Maaku 11:15-17, Luku 19:45-46)

¹³ Yuuban tɔɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ sararibu, ta turuku kua. Ma Yesu u da Yerusalemua. ¹⁴ Ma u yāanu ka nɛɛ ka totoberɛ dɔrobu deema sãa yerun yaaraɔ, ka maa be ba sɔ ba gobi kɔsimɔ. ¹⁵ Ma u wɛɛn koromgba kua u bu gira be kpuro sãa yerun yaaran di, ka maa yāanu ka nɛɛ. Ma u be ba gobi kɔsimɔn gobi yari ye u ben tabulu fukamɔ. ¹⁶ Ma u totoberɛ dɔrobu sɔɔwa u nɛɛ, i ka yabu ye kpuro yario min di, i ku nen Baaban yenu gɔsia yaburu.

¹⁷ Yera win bwāaba yaaya ye ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, “Wunen dirun kīra man menimɔ nge dɔɔ.”

¹⁸ Yera Yuuba ba nùn bikia, yīre terɔ kaa kpī a sun sɔɔsi su ka gia ma a kookoo sin yiiko mɔ.

¹⁹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, i sãa yee te suro, sɔɔ itan baa sɔɔ kon maa tu seesia. ²⁰ Ma Yuuba ba nɛɛ, wɔɔ weeru ka nɔɔba tia ba kua sãa yee ten bana sɔɔ, amɔna kaa koosina a ka tu seeya sɔɔ ita sɔɔ.

²¹ Adama sãa yee tɛn gari u mɔ, win wasiya. ²² Sanam mɛ Yesu u seewa gɔrin di, win bwāaba gari yini kpuro yaaya yi u raa gerua, ma

ba Gusunən gari naanɛ doke ka sere maa gari yi Yesun tii u raa bu sɔɔwa.

Yesu u tumbu kpuro yɛ

²³ Sanam mɛ Yesu u wāa Yerusalemɔ Gɔɔ s̄araribun tɔɔ bakaru sɔɔ, tən dabira nùn naanɛ doke, ye ba win s̄əm maamaakiginu wa ni u kua. ²⁴ Adama u n̄ win tii bu wɛ yèn s̄ɔ u be kpuron ḡorusu yɛ. ²⁵ N n̄ maa tilasi goo u ka nùn t̄onun daa tusia, domi u yɛ s̄aa s̄aa ye ya wāa t̄onun nukurɔ.

3

Yesu ka Nikodemu

¹ Durɔ goo wāa Falisiba sɔɔ wi ba ra nɛɛ Nikodemu, u s̄aawa Yuuban t̄onwero. ² Durɔ wi, u da Yesun mi s̄ɔ teeru w̄okuru, ma u nɛɛ, yinni, sa yɛ ma Gusunɔwa nun ḡrima a ka sun keu s̄ɔsi, domi goo sari wi u koo kp̄i u s̄əm maamaakigii nini ko n̄n bweseru a ra ko, ma n̄ kun m̄ɔ Gusunɔ wāa ka ȳero.

³ Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na nun s̄ɔmɔ, ma n̄ kun m̄ɔ ba t̄onu mara n̄n m̄ɛɛruse, u n̄ kp̄ɛ u ko ban te Gusunɔ u sw̄iigii.

⁴ Nikodemu u nùn bikia u nɛɛ, am̄ona ba koo t̄onu ma kpam sanam mɛ u bukura. U koo kp̄i u wura win m̄eron nukurɔ bu sere nùn ma n̄n m̄ɛɛruse?

⁵ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, geema na nun s̄ɔmɔ, goo sari wi u koo kp̄i u ko ban te Gusunɔ u sw̄iigii ma n̄ kun m̄ɔ ba nùn mara ka nim ka Gusunən Hunde. ⁶ T̄onuwa t̄onu u ra ma, Gusunən Hunde maa, hundewa u ra ma. ⁷ A ku biti ko yèn s̄ɔ na nun s̄ɔmɔ ma ba n̄ koo ko ba kun t̄onu mara n̄n m̄ɛɛruse. ⁸ Woo ga m̄ɔ mi ga k̄i, ma a gen damu n̄ɔmɔ, adama a n̄ yɛ m̄in di ga na ka mi ga d̄ɔɔ. M̄ɛya n̄ s̄aa ka baawure wi Gusunən Hunde u mara.

⁹ Ma Nikodemu nùn bikia u nɛɛ, am̄ona yabu ye, ya koo ka koorɔ mɛ.

¹⁰ Yesu u nɛɛ, wunɛ wi a keu s̄ɔsimɔ Isireliban mi, ma a kun yabu yeni yɛ? ¹¹ Ka geema na nun s̄ɔmɔ, besɛ sa gerumɔwa ye sa yɛ,

ma sa yen areru dimɔ ye sa wa. Ka mɛ, i n̄ k̄i i besɛn areru wura. ¹² I n̄ man naanɛ doke sanam mɛ na b̄ɛɛ handunia yen gari s̄ɔmɔ. Am̄ona i ko ka naanɛ doke n̄ n̄ b̄ɛɛ Gusunɔ w̄ollun gari s̄ɔwa. ¹³ Goo sari wi u ȳɔɔwa Gusunɔ w̄ollɔ ma n̄ kun m̄ɔ T̄onun Bii, wi u sarama saa Gusunɔ w̄ollun di.

¹⁴ Nge mɛ M̄owisi u waa sua w̄ollɔ gbaburu sɔɔ, nge m̄ɛya T̄onun Bii wi, u n̄ koo ko u kun suare tem di, ¹⁵ kpa baawure wi u nùn naanɛ doke u n̄ wāaru m̄ɔ te ta ku ra kpe. ¹⁶ Domi Gusunɔ u handuniagibun k̄iru m̄ɔ, sere u win Bii t̄on durɔ teeruru bu wɛ, kpa baawure wi u nùn naanɛ doke, u ku kam ko, adama u n̄ wāaru m̄ɔ te ta ku ra kpe. ¹⁷ Gusunɔ u n̄ win Bii ḡrimɛ handuniaɔ u ka handunia taare wɛ, adama handunia yu ka faaba waarawa saa win min di.

¹⁸ Baawure wi u nùn naanɛ doke, ba n̄ nùn taare w̄ɛɛmɔ, adama wi u kun nùn naanɛ doke ba ȳero taare wɛ kɔ, yèn s̄ɔ u n̄ Gusunən Bii teeruru naanɛ doke. ¹⁹ N wee m̄in di taare w̄ɛɛbu na. Yam bururam mu na handuniaɔ, adama t̄omba yam w̄okuru k̄ia n̄ yam bururam kere yèn s̄ɔ ben kookoosu kun wā si ba m̄ɔ. ²⁰ Domi baawure wi u daa k̄sa m̄ɔ, u ra n̄ yam bururam tusawa. U ku ra maa nɛ yam bururam sɔɔ, kpa win kookoosu su ku raa s̄ɔsire. ²¹ Adama wi u gea m̄ɔ, wiya ra nɛ yam bururam sɔɔ kpa bu ka wa ma win kookoosu su kooramɔwa Gusunən min di.

Yesu ka Yohanu

²² Am̄en biru Yesu ka win bwāabu ba da Yudean temɔ. Miya u ka bu sina, ma u dera ba t̄ambu batemu m̄ɔ. ²³ Yohanun tii u t̄ambu batemu m̄ɔ En̄onɔ, Salimun b̄okuɔ, yèn s̄ɔ nim yiba mi. Ma t̄amba daamɔ win mi, u bu batemu m̄ɔ. ²⁴ Saa ye, ba n̄ gina Yohanu piris̄əm diru dokem kpa.

²⁵ Sanam m̄ɛya sikirinɔ ga seewa Yohanun bwāabu ka Yuu goon sunu sɔɔ s̄arasiabun garin s̄ɔ. ²⁶ Ma

ba da Yohanun mi, ba nee, yinni a durɔ wi yaaye? Wi u raa wāa ka wunε sannu Yuudenin guruɔ, win seeda a di? N wee, u maa dera ba tɔmbu batemu mɔ ni. Tɔmbu kpuro ba maa daamɔ win mi.

²⁷ Yohanu u bu sɔɔwa u nee, goo sari wi u koo gāanu wa ma n kun mɔ ni Gusunɔ u nùn wē. ²⁸ Bēen tii i sāa nen seedagibu ye na gerua ma n n̄ ne, Kirisi wi, adama ba man gɔrimawa n ka nùn swaa gbiiya. ²⁹ I n̄ yē ma wi u kurɔ kpaɔ mɔ, wiya kurɔ kpaon durɔ? Durɔ win bɔrɔ wi u nùn yɔre u win nɔɔ nɔɔmɔ, wiya nuku dobu mɔ. Yen sɔna nen tiin nuku dobu yiba. ³⁰ Yesun bēere ya koo sosiwa, kpa negia yu kaara.

Wi u na saa Gusunɔ wəllun di

³¹ Wi u na saa wəllun di u kpuro kere. Wi u wāa handuniaɔ, handuniagiwa u sāa, handuniagia u ra n gerumɔ. Wi u maa na saa wəllun di u kpuro kere. ³² Ye u wa ka ye u nua, yen arera u dimɔ. Adama goo sari wi u win areru wura. ³³ Baawure wi u win areru wura, u seeda diwa ma Gusunɔ sāa geegii. ³⁴ Wi Gusunɔ u gɔrima, wiya u Gusunɔn gari gerumɔ, domi Gusunɔn Hunde yibawa wi sɔɔ. ³⁵ Baaba u win Bii kī, ma u nùn yabu kpuro nɔmu sɔndia. ³⁶ Wi u Bii naane doke u wāaru mɔ te ta ku ra kpe. Wi u kun maa Bii wi mem nɔɔwe, u n̄ wāa te wasi, adama Gusunɔn mɔru wāa yēron wirɔ.

4

Yesu ka kurɔ Samarigii

¹ Falisiba ba nua ma Yinni Yesu u bwāabu waamɔ u batemu mɔ n̄ Yohanu kere. ² N sere deema n̄ n̄ Yesun tii u ra batemu ye ko, win bwāaba ba mɔ. ³ Sanam me Yesu u nua ye ba gerumɔ, u yara Yudean di ma u gɔsira u da Galile gia. ⁴ Ye u dɔɔ mi, tilasiwa u ka Samari sara.

⁵ Ma u tura Samarin wuu gagu sɔɔ ge ba ra nee Sikari, ge ga wāa tem men bɔkuɔ me Yakɔbu u Yosefu win bii k̄a. ⁶ Miya Yakɔbun dɔkɔ ya wāa.

Yesu u wasira win sanum sɔɔ, ma u sina dɔkɔ yen bɔkuɔ. N deema saa ye, sɔɔ wii wəlla.

⁷ N wee kurɔ Samarigii goo u nim takam na mi, ma Yesu u nùn nim kana u nɔ.

⁸ Saa ye, win bwāaba kusenu dwem da wuu sɔɔ. ⁹ Ma kurɔ Samarigii wi, u nùn bikia u nee, amɔna wunε wi a sāa Yuu, a ka man nim kanamɔ a nɔ, ne wi na sāa Samarigii.

N deema Yuuba ka Samarigibu ba ku ra tɔbirine. ¹⁰ Yesu u nùn wisa u nee, a n̄ daa Gusunɔn kēru yē, ma a maa nùn yē wi u nun nim bikiamɔ, kaa raa man bikiawa kpa n nun nim wāarugim kē.

¹¹ Ma kurɔ wi, u nee, tɔnwero, ma a kun maa dɔkɔ kaaru mɔ ni, dɔkɔ ye wee ya maa duku, ma giara kaa nim wāarugim me wa. ¹² Bēsen sikado Yakɔbu wiya u sun dɔkɔ yeni gbeyya. Wi ka win bibu ka win yaa sabenu kpuro ba maa nɔra mi. Wunε a Yakɔbu bēsen sikado wi kerewa?

¹³ Yesu u nùn wisa u nee, baawure wi u nim me nɔrumɔ, nim nɔru ga koo maa nùn ko. ¹⁴ Adama baawure wi u koo nim nɔ, me kon nùn kē, nim nɔru ga n̄ maa yēro mɔ ka baadommaɔ. Domi nim me na kon nùn kē mu koo ko bwia yēro sɔɔ, ye ya ko n̄ nim sumɔ, me mu tɔnu wāaru te ta ku ra kpe wēemɔ.

¹⁵ Ma kurɔ wi, u nee, tɔnwero, a man nim me kēyɔ kpa nim nɔru gu ku maa man ko n̄ sere nee, kon nim takam na mini.

¹⁶ Yesu u nùn sɔɔwa u nee, a doo a wunen durɔ sokuma i na mini.

¹⁷ Ma kurɔ wi, u nee, na n̄ durɔ mɔ.

Ma Yesu u nee, gema a gerua ma a kun durɔ mɔ, ¹⁸ domi durɔbu nɔɔbuwa a raa mɔ. Wi a maa mɔ tē, u n̄ sāa wunen durɔ. Gema a man sɔɔwa.

¹⁹ Ma kurɔ wi, u nee, tɔnwero, na wa ma wunε Gusunɔn sɔmɔwa. ²⁰ Bēse Samarigibu, bēsen sikadoba ba ra raa Gusunɔ sāwa guu tenin wəllɔ, ma bēe Yuuba i nee,

Yerusalemuora n weene ba n da Gusunō sā.

²¹ Yesu u nūn sōwa u nee, kurō wune, a nen gari naane koowo yi na nun sōmō. Saa ya sisi yē sō ba n maa Gusunō Baaba sāmō guu tenin wōllō, n kun me Yerusalemuō. ²² Bēe Samarigibu, i n yē wi i sāmō. Bēe Yuuba sa yē wi sa sāmō domi faaba ya weewa saa Yuuban min di. ²³ Adama saa ya sisi, ya mam tunuma kō, yē sō sō geobu ba ko n Gusunō Baaba sāmō hunde sō ka gem sō. Benin bwesera u kasu bu nūn sā. ²⁴ Gusunō u sāawa hunde, be ba maa nūn sāmō, ba koo nūn sāwa hunde sō ka gem sō.

²⁵ Ma kurō wi, u nūn sōwa u nee, na yē ma Mesi wi, wi ba ra maa soku Kirisi, u sisi. Wiya n tunuma u koo sun baayere nōsia.

²⁶ Ma Yesu u nee, nena mi, ne wi na ka nun gari mō.

²⁷ Sanam me sōra Yesun bwāaba tunuma. N bu bitu kua too too ye ba wa u ka tōn kurō gari mō. Ka me, ben suunu sō goo kun kurō wi bikie mba u kī. Ba n maa Yesu bikie, mba n kua u ka kurō wi gari mō.

²⁸ Sanam meya kurō wi, u win tooru deri, ma u gōsira u da wuuō. ²⁹ U wuuḡibu sōwa u nee, i na i durō goō wa wi u man sōwa ye na raa kua kpuro. N n man na, n n Kirisi wi mi re?

³⁰ Ba yarima wuun di ma ba da win mi ḡia.

³¹ Saa ye sōra win bwāaba nūn suuru kana ba nee, yinni a den ḡānu dio.

³² Adama u nee, na dīanu ganu mō ni bēe i n yē.

³³ Yen sōna bwāa be, ba bikianamō nge goō u ko n ka nūn dīanu naawewa u di?

³⁴ Yesu u bu sōwa u nee, nen dīana n wi u man ḡoriman ḡōru kīru ko kpa n win sōmburu wiru go.

³⁵ Bēe i ra gere i nee, n tie suru nne ḡēebun saa yu ka turi. Adama na bēe sōmō, i ḡbea meerio i wa nge me baayeren sōmbu tura. ³⁶ Wi u

ḡēmō u win kōsiaru mwāamō kō, u maa guramō ye ya ko n wāa sere ka baadommaō, kpa wi ka duuro ba n nuku dobu mō sannu. ³⁷ Mōn teni, ta sāa gem te ta gerumō ta nee, goō u duurumō, goō maa ḡēmō. ³⁸ Na bēe ḡōra i ka ḡē mi i n daa duure. Gaba ba duura, wee bēe i yen are dimō.

³⁹ Samarigibu dabiru wuu ḡe sō, ba Yesu naane doke kurō win seedan sō, ye u gerua ma Yesu u nūn sōwa yabu ye u raa kua kpuro. ⁴⁰ Yen sōna ye Samarigibu ba da ba nūn deema, ba nūn suuru kana u ka bu sina. Ma u ka bu sina sō yiru. ⁴¹ Be ba maa nūn naane doke win tiin garin sō, beya ba dabiru bo. ⁴² Ma ba kurō wi sōwa ba nee n n mō win gere tōnan sō be, ba Yesu naane doke. Ba maa nūn naane dokewa win tiin gari yi ba nuan sō, ma ba ḡia ka gem ma wiya Kirisi, handunian Faaba kowo.

Yesu u wiruḡii goon bii bekia

⁴³ Sō yiru yen biru Yesu u doona min di, ma u da Galilen temō.

⁴⁴ Domi win tii u gerua u nee, sōmō ku ra n bēere mō win tiin temō.

⁴⁵ Sanam me u tura Galileō, ma Galilegibu ba nūn dam koosia ka nuku dobu domi ben tii ba raa tōō bakaru da Yerusalemuō, ba maa baayere wa ye u kua tōō baka te sō.

⁴⁶ Ma Yesu u kpam wura Kanāō Galilen temō, mi u nim ḡōsia tam. Durō goō maa wāa mi, sunōn asakpōbu sō win bii u barō Kapenamūō. ⁴⁷ Ye asakpō wi nua ma Yesu u yara Yudean di u na Galileō, yera u da win mi, ma u nūn suuru kana u na Kapenamūō u nūn win bii bekia, wi u wasikiramō. ⁴⁸ Yera Yesu nūn sōwa u nee, ma n kun mō bēe i yīreru wa ka sōm maamaakiginu, i n naane dokemō.

⁴⁹ Ma asakpō wi, u nee, Yinni a gem mō, a na a bii wi wa u sere ḡbi.

⁵⁰ Ma Yesu u nūn sōwa u nee, u doo, win bii u bekura.

Ma durō wi, u Yesun gari naane doke yi u nūn sōwa ma u doona. ⁵¹ Sanam me u dōō yenuō, u ka win

sɔm kowobu yinna swaaɔ ma ba nùn sɔɔwa ma win bii u bɛkura.

⁵² Ma u bu bikia saa yerà u bɛkura. Ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, gĩa sɔɔ sɔɔn kɔba tia dee deewa bara te, ta nùn deri.

⁵³ Sanam mɛya bii win baaba u yaaya ma saa yera mam mam Yesu u nùn sɔɔwa ma win bii u bɛkura. Ma asakpɔ wi ka win yɛnugibu kpuro ba Yesu naanɛ doke.

⁵⁴ Yeniwa maamaaki yiruse ye Yesu u kua, sanam mɛ u yara saa Yudean di u da Galileo.

5

Yesu u barɔ goo bɛkia

¹ Yen biru Yuuban tɔɔ bakaru gara tura, ma Yesu u da Yerusalemɔ.

² Yeru gaga wāa wuu ge sɔɔ, yāanun duu yerun bakuɔ, ga kɔnnɔsu nɔɔbu mɔ. Gen yīsira Bɛtisata ka Heberum.

³ Kɔnnɔ si sɔɔra barɔ dabira ra nɛ ta n kpī, wɔkoku ka yɛmɔbu ka bèn wasin bee tia ya gu. [Miya ba ra n kpī ba nim buriru mara. ⁴ Domi gasɔ ka gasɔ Yinnin gɔrado u ra saramɛ u du yeru ge sɔɔ, kpa u nim mɛ buri. Nim mɛ, mù n burira mu kpa, wi u gbia u dua mɛ sɔɔ u ra bɛkurewa baa n n bara teren na yēro u mɔ.] ⁵ Durɔ goo maa wāa mi, wi u barɔ saa wɔɔ weeru yiru sarin di. ⁶ Yesu u nùn wa u kpī mi. Ye u maa gĩa ma u wāa mi n tɛ, u nùn bikia u nɛɛ, a kī a bɛkura?

⁷ Barɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, Yinni, na n goo mɔ wi u koo man sua u kpɛɛ yeru ge sɔɔ, sanam mɛ nim mu burira. Nà n tatirimɔ n ka du mi, goo u ra man kásiwa.

⁸ Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a seewo a wunen kɔɔ sua kpa a n sīimɔ.

⁹ Mii mii durɔ wi, u bɛkura ma u win kɔɔ sua u sīimɔ.

N deema tɔɔ te, ta sāawa tɔɔ wɛrarugiru. ¹⁰ Yen sɔna Yuuba ba durɔ wi sɔɔwa wi ba bɛkia mi, ba nɛɛ, tɔɔ wɛrarugira gisɔ, wooda ya maa yina goo u kɔɔ sɔbe.

¹¹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wi u man bɛkia, wiya u nɛɛ n nɛn kɔɔ suo na n sīimɔ.

¹² Ba nùn bikia ba nɛɛ, wara nun sɔɔwa a wunen kɔɔ suo a n sīimɔ.

¹³ N deema durɔ wi ba bɛkia mi, u n yēro yɛ, domi Yesu u doona min di, tɔn wɔru ge ga wāa min sɔ.

¹⁴ Yen biru Yesu u nùn wa sāa yerɔ ma u nɛɛ, n wee a bɛkura, a ku ra maa durum ko, kpa kɔsa ye ya yenì kere yu ku raa maa nun deema.

¹⁵ Ma durɔ wi, u wura Yuu ben mi gĩa u bu sɔɔwa ma Yesuwa u nùn bɛkia. ¹⁶ Yenin saabuwa Yuuba ba Yesu nɔni sɔɔru torua yèn sɔ u yabu yen bweseru kua tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. ¹⁷ Adama Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, nge mɛ nɛn Baaba u sɔmburu mɔ sere ka tɛ, mɛya nɛn tii na maa mɔ.

¹⁸ Gari yin sɔna Yuuba ba kpam hania sosi bu ka nùn go, n n mɔ yèn sɔ u tɔɔ wɛrarugiru sankatana, adama yèn sɔ u maa nɛ win Baabawa Gusunɔ. Mɛsuma u ka win tii Gusunɔ nerasinamɔ.

Gusunɔn Biin yiiki

¹⁹ Yera Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, nɛ Bii na n kpɛ n gāanu ganu ko ka nɛn tii ma n kun mɔ gāa ni na wa nɛn Baaba u mɔ. Baayere ye Baaba u mɔ, yera nɛ Bii na maa mɔ. ²⁰ Domi Baaba u win Bii kī, ma u nùn yabu baayere sɔɔsimɔ ye u mɔ. U koo nùn sɔmburu sɔɔsi te ta teni kere, kpa bɛɛ kpuro i ka biti ko. ²¹ Nge mɛ Baaba u ra gɔribu se-eye kpa u bu ko wasobu, nge mɛya maa, be Bii u kī u wāaru wɛ, u bu tu wɛɛmɔ. ²² Baaban tii u ku ra maa goo siri, adama u siribu kpuro win Bii nɔmu sɔndia, ²³ kpa tumbu kpuro bu ka Bii bɛɛɛ wɛ nge mɛ ba Baaba bɛɛɛ wɛɛmɔ. Wi u kun Bii bɛɛɛ wɛ, Baabawa u n bɛɛɛ wɛ, wi u nùn gɔrima.

²⁴ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u nɛn gari swaa daki, ma u wi u man gɔrima naanɛ doke, yēro wāaru mɔ te ta ku ra kpe. U n maa sisi siri yerɔ, adama u gɔɔ sarari

u dua wāaru sɔɔ. ²⁵ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, saa ya sisi ya mam tunuma kɔ, ye ɔribu ba koo Gusunɔn Biin nɔɔ nɔ. Be ba koo maa gu nɔ ba ko n wāaru mɔ. ²⁶ Nge mɛ Baaba win tii u sāa wāarun nuuru, nge mɛya u maa win Bii kua wāarun nuuru. ²⁷ Ma u nùn yiiko wɛ u ka siribu ko yèn sɔ wiya Tɔnun Bii wi. ²⁸ I ku biti ko yenin sɔ, domi saa ya sisi yè sɔɔ be ba wāa sikirɔ ba koo win nɔɔ nɔ ²⁹ kpa bu yari. Be ba gea kua ba koo sikura bu ka wāaru di. Be ba maa kɔsa kua kpa bu sikura bu ka bu siri.

Yesu yikon areru

³⁰ Yesu maa nɛɛ, na ñ kpɛ n ɔāanu ganu ko ka nen tii. Nge mɛ Baaba man sɔɔsimɔ, nge mɛya na ra ka siri, kpa nen siribu bu n ka sāa dee dee, domi n ñ mɔ nen tiin ɔrɔ kīra na kasu, ma n kun mɔ wi u man ɔrimagiru. ³¹ Nà n nen tii areru diiyammɛ, are te, ta ñ naane mɔ. ³² Adama ɔoo wāa wi u man areru diiyammɛ, na maa yɛ ma ye u man geruammɛ ya sāawa gem. ³³ Bɛɛ i bɛɛn sɔmɔbu ɔra Yohanun mi, ma u gem areru di. ³⁴ N ñ mɔ tilasi tɔnu u man areru diiya, na gesi yeni gerumɔwa kpa i ka faaba waara. ³⁵ Yohanu u sāawa nge fitila ge ga meni ga yam bururasie. Bɛɛ i kīa i n nuku dobu mɔ win yam bururam mɛ sɔɔ saa fiiko. ³⁶ Adama na areru mɔ te ta Yohanugiru kpāaru kere. Yera sɔma ye na mɔ, ye Baaba man nɔmu sɔndia. Yeya ya sɔɔsimɔ ma Baabawa u man ɔrima. ³⁷ Baaba wi u maa man ɔrima win tii u man areru diiya. Bɛɛ i ñ win nɔɔ nɔɔre baa nɔn teeru, i ñ maa ka nùn nɔnu waare. ³⁸ I ñ win gari wure yèn sɔ i ñ yɛro naane doke wi u ɔrima. ³⁹ Bɛɛ i ra n mɛɛrimɔ Gusunɔn gari sɔɔ yèn sɔ i tamaa i ko wāaru te ta ku ra kpe wa mi sɔɔ. N deema gari yiya yi man areru diiyammɛ. ⁴⁰ Ka mɛ, i yina i na nen mi kpa i n ka wāaru mɔ.

⁴¹ Na ñ bɛɛɛ kasu tɔmbun mi. ⁴² Adama na bɛɛ yɛ. Na yɛ ma bɛɛn

tii i ñ Gusunɔn kīru mɔ bɛɛn nukurɔ. ⁴³ Na nawa ka nen Baaban yīsiru, ma i ñ man wure. Adama ɔoo ù n na ka win tiin yīsiru, wiya i ko wura. ⁴⁴ Bɛɛ i ra kī i bɛɛɛ kuana, adama i ku ra Gusunɔ turo bɛɛɛ kasu. Ñ n men na, amɔna i ko ka naane doke. ⁴⁵ Ka mɛ, i ku bwisiku ma nɛna kon bɛɛ durum mani Baaban mi. Mɔwisiwa koo bɛɛ durum mani, win gari i naane sāa. ⁴⁶ Bɛɛ i n daa Mɔwisi naane doke ka gem, i ko raa maa nen tii naane doke, domi nen gariya Mɔwisi u yorua. ⁴⁷ Adama i ñ win gari naane doke. Ñ n men na, amɔna i ko ka nen gari naane doke.

6

Yesu u tɔmbu nɔɔbun

suba nɔɔbu diisia

(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17)

¹ Amen biru Yesu u daa bure te tɔbura te ba ra soku Galilen daa bureru, tera ba ra maa soku Tiberia. ² Miya tɔn wɔru guna ya nùn swīi yèn sɔ ba win sɔm maamaakiginu wa ni u kua barɔbu sɔɔ. ³⁻⁴ Ye Yuuban tɔɔ baka te ba ra soku ɔoo sararibu ta turuku kua, Yesu u yɔɔwa guuru wɔllɔ u sina ka win bwāabu sannu. ⁵ Ye u win nɔni sua wɔllɔ ma u tɔn dabiru wa ta sisi win mi, ma u Filipu bikia u nɛɛ, ma ɔia sa ko dīanu wa su dwe tɔn beni bu ka di. ⁶ U yeni geruawa u ka Filipun laakari mɛɛri, domi win tii u yɛ ko ye u koo ko.

⁷ Ma Filipu u nùn wisa u nɛɛ, baa sɔm kowon sɔɔ ɔoobun (200) gobi kun tura su ka dīanu dwe tɔn beni bu ka di, baa ñ n fiiko fikon na.

⁸ Win bwāabun turo, wi ba ra soku Andere, Simɔɔ Piɛɛn wɔnɔ, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, ⁹ bii tɔn durɔ ɔoo wāa mini wi u pɛɛ nɔɔbu mɔ ka swɛɛ piiminu yiru. Adama mba yeni ya koo ko tɔn dabi teni sɔɔ.

¹⁰ Ma Yesu u nɛɛ, i de tɔn be, bu sina.

N deema yaka kpɛnsu yiba mi, ma tɔn be, ba sina si sɔɔ. Tɔn durɔbun geera tura nɔɔbun suba

nɔɔbu (5.000). ¹¹ Ma Yesu u pɛɛ ye sua u Gusunɔ siara. Ye u kpa u dera ba tɔn be yabu be ba sɔ mi, mɛya maa ka swɛɛ yi. Ma tɔn be kpuro ba di nge mɛn nɔru ba kɪ. ¹² Ye ba deba ba kpa u win bwāabu sɔwa bu guro ye n tie kpa n ku raa kam ko.

¹³ Ma ba pɛɛ nɔɔbu yen ye ba di n tiara gure birenu wəkura yiru sɔɔ.

¹⁴ Sanam mɛ tɔn be, ba sɔm maamaakigiru wa te Yesu u kua ba gerua ba nɛɛ, ka geema, wiya Gusunɔn sɔmɔ wi u sisi handuniaɔ.

¹⁵ Ye Yesu u gia ma ba wesianamɔwa bu ka nùn mwa bu sunɔ ko, yera u ɔsira u da guuru wɔllɔ wi turo.

Yesu u sɪmɔ nim wɔllɔ

(I maa mɛrio Mateu 14:22-33, Maaku 6:45-52)

¹⁶ Ye n kua yoka ma win bwāabu ba da Galilen daa burerun gooro.

¹⁷ Ba dua goo nimkuu sɔɔ ma ba daa bureru tɔburɔ ba dɔɔ Kapenamu gia. Saa ye, yam tira kɔ, ma Yesu kun bu deemam kpa. ¹⁸ Wee daa bureru ta burinamɔ yèn sɔ woo damguu ga mɔ. ¹⁹ Ye ba ka sɛseru nim mura nge kilo nɔɔba tian saka, ba Yesu wa u sɪmɔ nim wɔllɔ u wee goo nimkuu gia, ma berum bu mwa. ²⁰ Adama Yesu u nɛɛ, nɛna, i ku berum ko.

²¹ Sanam mɛya ba ka nùn nuku dobu mwa goo nimkuu sɔɔ. Mii mii goo nimkuu ge, ga tura mi ba dɔɔ.

Tɔn dabinu Yesu kasu

²² Yen sisiru tɔn be ba gina wāa daa bure ten guru mi, ba yaaya ma goo nimkuu teuwa ga raa wāa mi. Ba maa yɛ ma Yesu kun due goo ge sɔɔ ka win bwāabu sannu, be tɔnawa ba doona. ²³ Wee, goosu gasu maa na yam min bɔkuɔ mi ba pɛɛ di saa ye Yinni u Gusunɔ siara u kpa. ²⁴ Yen sɔna ye ba wa ma Yesu ka win bwāabun goo kun wāa mi, ba goo si dua ba da Kapenamuɔ ba Yesu kasu.

Yesuwa dɪa wāaruginu

²⁵ Ye tɔn be, ba Yesu wa daa bure ten gooru gia, ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, domma a na gee?

²⁶ Yesu u bu wisa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, bɛɛ i man kasuwa yèn sɔ i pɛɛ di i deba, n n̄ mɔ yèn sɔ i nɛn sɔm maamaakiginu wa. ²⁷ I ku dɪa ni nu ra kɔsi tɔnan sɔmburu ko, adama i dɪa ni nu wāaru te ta ku ra kpe wɛɛmɔn sɔmburu koowo. Dɪa niya Tɔnun Bii u koo bɛɛ wɛ yèn sɔ wiya Gusunɔ Baaba u win yiikon yireru dokea.

²⁸ Sanam mɛya ba nùn bikia ba nɛɛ, mba sa ko ko su ka sɔma ko ye Gusunɔ u kɪ.

²⁹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, sɔmbu te Gusunɔ u kɪ, tera i win ɔoro naane doke.

³⁰ Ba nùn bikia ba nɛɛ, yire terà kaa sun sɔɔsi kpa su ka nun naane doke. Nge sɔmbu terà kaa ko.

³¹ Bɛɛn sikadɔba ba dɪa ni ba ra soku manna di gbaburu sɔɔ, nge mɛ ba yorua ba nɛɛ, “Saa Gusunɔ wɔllun diya u bu dɪanu kɔ ba di.”

³² Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, n n̄ mɔ Mɔwisiwa u bɛɛ dɪanu wɛ saa wɔllun di, adama nɛn tiin Baabawa u bɛɛ dɪa geenu wɛɛmɔ saa wɔllun di. ³³ Domi dɪa ni Gusunɔ u wɛɛmɔ, niya wi u sarama saa Gusunɔ wɔllun di ma u handuniagibu wāaru wɛɛmɔ.

³⁴ Ba nùn sɔwa ba nɛɛ, Yinni, a n sun dɪa ni wɛɛmɔ baadomma.

³⁵ Yesu u bu sɔwa u nɛɛ, nɛna dɪa wāaruginu. Baawure wi u na nɛn mi, ɔsɔra kun maa nùn goomɔ. Wi u maa man naane doke, nim nɔru ga n̄ nùn goomɔ ka baadommaɔ.

³⁶ Adama, nge mɛ na raa bɛɛ sɔwa, i man wa kɔ, i n̄ maa man naane doke. ³⁷ Baawure wi Baaba man wɛ u koo na nɛn mi. Wi u maa na nɛn mi, na n̄ nùn yinamɔ, baa n̄ n kua amɔ.

³⁸ Domi na saramawa saa Gusunɔ wɔllun di n n̄ mɔ n ka nɛn tiin ɔru kuru ko ma n kun mɔ wi u man ɔrimagiru. ³⁹ Wi u man ɔriman ɔru kɪ te wee, n ku ra goo kɔ baa tɔn turo be u man wɛ sɔɔ, adama n ka be kpuro seeyawa ɔrin

di sanam dāakim sɔɔ. ⁴⁰ Nɛn Baaban gōru kīi tera, baawure wi u Bii wa, ma u nùn naane doke, u n wāaru mɔ te ta ku ra kpe. Kon maa yēro seeya gōrin di sanam dāakim sɔɔ.

⁴¹ Sanam mɛya Yuuba ba wōki, yèn sɔ u gerua ma wiya dīa ni nu sarama saa Gusunɔ wəllun di. ⁴² Ma ba bikiana ba nɛɛ, n n̄ Yesu wi mini? N n̄ Yosefun bii win baaba ka mero sa yē? Amɔna u ka gerumɔ ma wiya sarama saa wəllun di.

⁴³ Yesu u bu wisa u nɛɛ, i ku maa wōki. ⁴⁴ Goo sari wi u koo kpī u na nɛn mi ma n kun mɔ Baaba wi u man gōrima u yēro gawama. Nɛna kon maa nùn seeya gōrin di sanam dāakim sɔɔ. ⁴⁵ Gusunɔn sɔmɔbu ba yorua ba nɛɛ, “Gusunɔn tii u koo baawure keu sɔɔsi.” N n̄ nɛn na, baawure wi u Baaban nɔɔ nua, ma u win sɔɔsiru mwa, yēro u koo na nɛn mi. ⁴⁶ N n̄ mɔ goo u Baaba waare ma n̄ kun mɔ wi u na saa Gusunɔn min di, wiya u Baaba wa. ⁴⁷ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, wi u man naane doke, u wāaru mɔ te ta ku ra kpe. ⁴⁸ Nɛna dīa wāaruginu. ⁴⁹ Bɛɛn sikadoba ba manna di gɔbaburu sɔɔ ma ba gu. ⁵⁰ Adama nɛ na ka dīanu yā ni nu sarama saa Gusunɔ wəllun di, ni tɔnu u koo di u kun ka gu. ⁵¹ Nɛna dīa wāaruginu ni nu sarama Gusunɔ wəllun di. Baawure wi u nu di u wāaru mɔ sere ka baadommaɔ. Dīa ni kon yēro wē, nɛn wasiya yi na wɛɛmɔ handuniagibu ba n ka wāaru mɔ.

⁵² Gari yi, yi dera sikirinɔ ga dua Yuuba sɔɔ. Ba nɛɛ, amɔna durɔ wi, u koo ka sun win wasi wɛ u tem.

⁵³ Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, ma n kun mɔ i Tɔnun Biin yaa tema, kpa i win yem nɔ, wāaru sari bɛɛ sɔɔ. ⁵⁴ Domi baawure wi u nɛn yaa tema, ma u nɛn yem nɔra, u wāaru mɔ te ta ku ra kpe. Kon maa nùn seeya gōrin di sanam dāakim sɔɔ. ⁵⁵ Ka gem nɛn wasi dīana, nɛn yem maa gāa nɔrurana.

⁵⁶ Domi wi u nɛn yaa tema ma u nɛn yem nɔra, u ko n wāawa nɛ sɔɔ, ma nɛn tii ko na n maa wāa yēro

sɔɔ. ⁵⁷ Baaba wasowa u man gōrima, win saabuwa na maa wāa. Mɛya baawure wi u man tema, yēro u wāaru mɔ nɛn sɔ. ⁵⁸ Na ka dīanu yā ni nu sarama saa Gusunɔ wəllun di. Nu n̄ sāa nge dīa ni ba sokumɔ manna ni bɛɛn sikadoba ba di, domi ba di, ba maa gu. Adama wi u nini di u ko n̄ wāawa ka baadommaɔ.

⁵⁹ Yeniwa Yesu u gerua mɛnnɔ yeru mi u bu keu sɔɔsimɔ Kapenamua.

Wāaru te ta ku ra kpen gari

⁶⁰ Sanam mɛ win bwāa dabira gari yi nua ba nɛɛ, gari yi, gari sɛsɔgiya, wara u koo kpī u yi nɔ.

⁶¹ Yesu u gia win tii sɔɔ ma win bwāabu ba wōki gari yin sɔ. Yen sɔna u bu bikia u nɛɛ, gari yi, yi bɛɛ torasiamɔwa? ⁶² Bɛɛ i n maa wa Tɔnun Bii u yɔɔmɔ u wurɔ mi u raa wāa maa ni? ⁶³ Hundewa ya ra tɔnu ko waso, wasi kun are gɛɛ mɔ. Gari yi na bɛɛ sɔɔwa, hundewa, wāara maa. ⁶⁴ Ka mɛ, gaba wāa bɛɛ sɔɔ be ba kun naane doke. Domi Yesu u yē saa yellun di be ba kun nùn naane doke, ka wi u koo nùn dɔmɛ.

⁶⁵ U maa nɛɛ, yenin sɔna na bɛɛ sɔɔwa ma goo sari wi u koo kpī u na nɛn mi, n kun ka Baaban kɛru.

⁶⁶ Saa dɔma ten diya win bwāa dabira nùn suuri, ba n̄ maa ka nùn sīimɔ. ⁶⁷ Yen sɔna u win bwāabu wəkura yiru ye bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni? I kī i doona?

⁶⁸ Simɔɔ Piɛɛ u nùn wisa u nɛɛ, Yinni, weren miya sa ko da. Wuna a wāaru te ta ku ra kpen gari mɔ. ⁶⁹ Tɛ sa naane doke, sa maa yē kam kam ma wuna Gusunɔn Bii Dɛero.

⁷⁰ Yesu u bu bikia u nɛɛ, n n̄ nɛna na bɛɛ wəkura yiru ye gɔsa? Ka mɛ, bɛɛn turo u sāa Setangii.

⁷¹ Yudaswiwa u ka yā, Simɔɔ Isikariɔtun bii. Domi baɔ u n̄ wāa be wəkura yiru ye sɔɔ, wiya u koo Yesu dɔmɛ.

7

ba ñ nùn naanɛ doke

¹ Amen biru Yesu u s̄imɔ Galilen tem sɔɔ. U ñ k̄i u da Yudean tem gia yèn s̄ɔ Yuuba ba swaa kasu bu ka nùn go. ² Ma Yuuban t̄ɔɔ bakara turuku kooma te ba ra soku Kunun t̄ɔɔ bakaru. ³ Yen s̄ɔna Yesun w̄ɔnɔbu ba nùn s̄ɔwa u doonɔ min di, u da Yudeaɔ, kpa win bw̄abu bu ka maa win s̄amburu wa te u m̄ɔ. ⁴ Domi goo ku ra ḡaanu ko asiri s̄ɔɔ sanam me u kasu bu nùn gia batuma s̄ɔɔ. Û n yabu yen bweseru m̄ɔ, u win tii handunia s̄ɔsio.

⁵ Baa win w̄ɔnɔbun tii, ba ñ nùn naanɛ doke. ⁶ Yesu u bu s̄ɔwa u nɛɛ, nen saa kun turim kpa, adama beɛn saa s̄ɔra i w̄aa mi beɛ. ⁷ Handuniagiba kun kp̄ɛ bu beɛ tusi, adama ba man tusa ne, yèn s̄ɔ na nɛɛ, ben kookoosu kun w̄a. ⁸ Beɛ, i t̄ɔɔ baka te doo. Ne na ñ tu d̄ɔɔ, domi nen saa kun tura gina.

⁹ Ye u bu yeni s̄ɔwa u kpa, ma u sina Galile mi.

Yesu u t̄ɔɔ bakaru da

¹⁰ Adama ye wi, Yesun w̄ɔnɔ be, ba t̄ɔɔ baka te doona, yera win tii u maa seewa u da mi, asiri s̄ɔɔ. ¹¹ Yuuba ba nùn kasu t̄ɔɔ baka te s̄ɔɔ, ba bikiam̄ɔ ba m̄ɔ, mana u w̄aa.

¹² Dabira t̄ɔn w̄ɔru ge s̄ɔɔ, ba sikirinam̄ɔ t̄ɛru t̄ɛru win s̄ɔ. Gabu ba nɛɛ, wi t̄ɔn geowa. Ma gaba nɛɛ, u t̄ɔmbu n̄ɔni w̄ɔkum̄ɔwa. ¹³ Adama goo sari wi u Yesun gari gerua batuma s̄ɔɔ Yuuban berum s̄ɔ.

¹⁴ Sanam me n kua t̄ɔɔ baka ten b̄onu, Yesu u da s̄aa yerɔ ma u bu keu s̄ɔs̄im w̄ari. ¹⁵ Ma biti Yuuba kua. Ba bikia ba nɛɛ, am̄ɔna durɔ wi, u ka tireru ȳɛ, wi, wi u kun keu kue.

¹⁶ Yesu u bu wisa u nɛɛ, nen s̄ɔsira kun s̄aa nen tiigiru. Gusunagira, wi u man ḡarima. ¹⁷ Goo ù n k̄i u Gusun̄an k̄iru ko, u koo gia nge me nen s̄ɔsira s̄aa, ñ n Gusunagirun na, ñ n maa nen tiigirun na. ¹⁸ Goo wi u gari gerum̄ɔ ka win tiin yiiko, u win tiin beɛɛ kasuwa. Adama wi u beɛɛ kasu ye ya s̄aa wi u nùn ḡarimagia, siiwa gemgii, taki sari wi s̄ɔɔ. ¹⁹ M̄ɔwisi

kun beɛ wooda w̄ɛ ro? Ka me, goo sari beɛ s̄ɔɔ wi u wooda ye mem n̄ɔwɛ. Ñ n men na, mban s̄ɔna i swaa kasu i ka man go.

²⁰ T̄ɔn w̄ɔru ga nùn wisa ga nɛɛ, w̄ɛɛkunu nu nun w̄asi. Wara swaa kasu u ka nun go.

²¹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, s̄ɔm maamaakigii teeru t̄ɔnawa na kua, ma beɛ kpuro i biti kua. ²² Adama i bwisikuo. Bango ya weewa saa sikadoban min di, n ñ m̄ɔ M̄ɔwisin min di, adama yèn s̄ɔ M̄ɔwisiwa u beɛ yen wooda w̄ɛ, yen s̄ɔna i ra bango ko baa t̄ɔɔ w̄ɛrarugiru s̄ɔɔ. ²³ Ñ n men na, i n bii bango m̄ɔ t̄ɔɔ w̄ɛrarugiru s̄ɔɔ kpa i ku ka M̄ɔwisin wooda sara, mba n kua i ka man m̄ɔru m̄ɔ sanam me na t̄ɔnun w̄asi kpuro bekia t̄ɔɔ w̄ɛrarugii te s̄ɔɔ. ²⁴ I ku maa ḡaanu siri nge me i ka nu waam̄ɔ, adama i siri geebu koowo.

*Yesuwa Kirisi wi Gusunɔ**u ḡɔsa*

²⁵ Sanam me s̄ɔra Yerusalemugibu gaba bikia ba nɛɛ, n ñ wi ba kasu bu go wiya mi? ²⁶ N wee, u gari m̄ɔ batuma s̄ɔɔ, ma goo kun geɛ gerua. Nge tanweroba tubawa ma wiya Kirisi ka gem de? ²⁷ Wee beɛ kpuro sa ȳɛ m̄in di durɔ wi, u yari. Adama sanam me Kirisi koo na goo kun ko n ȳɛ m̄in di u wee.

²⁸ Sanam me Yesu u keu s̄ɔs̄im̄ɔ s̄aa yerɔ ma u gb̄ara u nɛɛ, beɛ i man tuba. I maa ȳɛ m̄in di na yarima. Ka me, na ñ ne ka nen tiin yiiko. Gemgiiwa u man ḡarima, wi beɛ kun ȳɛ. ²⁹ Ne, na nùn ȳɛ domi saa win m̄in diya na na, wiya maa man ḡarima.

³⁰ Yenin s̄ɔna ba ḡɔru doke bu ka nùn mwa, adama goo sari wi u nùn n̄ɔmu s̄andi, domi win saa ya ñ gina turim kpa. ³¹ Dabiru t̄ɔn w̄ɔru s̄ɔɔ ba maa nùn naanɛ doke. Ma ba nɛɛ, sanam me Kirisi koo na, u koo s̄ɔm maamaakiginu ko n kere ni durɔ wini u kua?

Ba s̄aa yerun k̄ɔsobu

Yesu garia bu nùn mwa

³² Falisiba ba nua ma tən dabiru ba yabu yeni gerumə gbenu, yen sōna be ka yaku kowo tənwerobu ba sāa yerun kōsobu gora bu ka Yesu mwa. ³³ Ma Yesu u bu sōwa u nēē, saa fiikowa ya tie ye ko na n ka bēē wāa. Yen biru kon doona wi u man gōriman mi. ³⁴ Bēē i ko man kasu adama i n man wāsi. Mi ko na n wāa bēē i n kpē i na mi.

³⁵ Yuuba ba bikianamə ba m̀, ma giara durə wini u koo da sa kun ka nùn wa. U koo dawa Yuuban mi be ba yarina Gerekiban suunu sɔɔ, kpa u n Gerekiba keu sōsimə? ³⁶ Mba gari yinin bweserun tubusianu yi u gerua, sa ko be nùn kasu adama sa n nùn wasi, ma mi u be wāa, sa n kpē su da mi.

Nim wāarugin

³⁷ Tōɔ baka ten tōɔ dāakiru tera ta bēere kera. Tōɔ te sōra Yesu u seewa u nāgiri sua wəllə u nēē, baawure wi nim naru ga goomə u na nen mi u nɔ. ³⁸ Nge me ba yorua Gusunən gari sɔɔ ba nēē, baawure wi u man naane doke, wāarun bwii yi ko n kokuməwa saa yēron nukurun di.

³⁹ Gusunən Hunden gariya Yesu u ka yā mi, wi be ba nùn naane doke ba koo mwa. Domi ba n gina Hunde Dēero wē yèn sō Yesu kun gina wure win yiiko sɔɔ.

Tamba sikirina Yesun sɔ

⁴⁰ Gabu tən wəru ge sɔɔ, be ba gari yi nua ba nēē, durə wini sɔmə wiya ka gem.

⁴¹ Ma gaba maa gerua ma wiya Kirisi wi.

Adama gaba nēē, ma gian diya! N ko n kooru Kirisi u yarima saa Galilen di? ⁴² Gusunən gari yi n gerumə ma Kirisi koo yarimawa saa Dafidin bweserun di? U n koo na saa Betelehemu Dafidin wuun di?

⁴³ Win sōna sikirinə ga dua tən wəru ge sɔɔ. ⁴⁴ Gabu ba kī bu nùn mwa adama goo kun nùn nōmu sɔndi.

*Yuuban tənwerobun**naane doke sariru*

⁴⁵ Ma sāa yerun kōsobu ba gəsira yaku kowo tənwerobu ka Falisiban mi. Ma ba bu bikia ba nēē, mba n kua ba n ka Yesu mwaame?

⁴⁶ Ma kōso be, ba bu wisa ba nēē, goo sari wi u gari gerure nge durə wi.

⁴⁷ Falisiba ba bu bikia ba nēē, to, i dera durə wi, u maa bēen tii nani wōkua ya. ⁴⁸ I sere nāre wirugii goo n kun me bese Falisiban goo u nùn naane doke? ⁴⁹ I n yē ma tən wəru ge, bōrigiba? Ba n Məwisin wooda yē.

⁵⁰ Nikodemu, Falisi ben turo, wi u raa gasə daare Yesun mi wōkuru, u bu bikia u nēē, ⁵¹ bēsen wooda ya sun yəllaa kua su tən siri sa kun win gari nua, kpa sa kun maa gie ye u kua?

⁵² Ba nùn bikia ba nēē, ase wunen tii a maa sāawa Galilegi? A wēerio sāa sāa Gusunən gari sɔɔ, kaa wa ma sɔmə goo sari wi u koo yarima saa Galilen di.

[⁵³ Ma baawure u wa win yenuə.

8*Kurə sakara kowo goo*

¹ Ye ba doona Yesu u da guuru wəllə te ba ra soku Olifi. ² Yen sisiru buru buru yellu u gəsira sāa yerə. Ma tambu kpuro ba da win mi, ma u sina u bu keu sōsim wəri.

³ Ma wooda yērobu ka Falisiba ba ka kurə goo na win mi, wi ba mwaama sakararu sɔɔ, ba nùn yōrasia be kpuron wuswaa. ⁴ Ma ba Yesu sōwa ba nēē, yinni, sa kurə wi mwawa sakararu sɔɔ. ⁵ N wee, Məwisi u sun sōwa wooda sɔɔ ma ba ra kurə winin bweseru kpenu kasukuwa bu go. Wune maa ni? Aməna a wa.

⁶ Ba yeni geruawa bu ka win laakari mēeri kpa bu fēē wa bu nùn durum mani. Adama Yesu u tuka, ma u ka win niki bia yorumə temə. ⁷ Ye ba nùn bikiamə ba baasi, ma u tii demia u bu sōwa u nēē, wi u kun

torare bεε sɔɔ, u gbiiyo u kurɔ wi kperu kara.

⁸ Ma u kpam tuka u yorumɔ temɔ.

⁹ Ye ba yeni nua ma ba yara tia tia saa bukurobun min di sere ka bibɔ. Ma Yesu tia wi turo ka sere kurɔ wi.

¹⁰ Yesu u tii dɛmia ma u nùn bikia u nεε, kurɔ wunε, be ba nun taare wεεmɔ mana ba wāa. Ben goo kun maa tie?

¹¹ Kurɔ wi, u nεε, goo sari Yinni. Ma Yesu u nεε, a doonɔ, nen tii, na ñ maa nun taare wεεmɔ, adama a ku maa tora.]

Yesu,

handunian yam bururam

¹² Yen biru Yesu u kpam ka tɔmbu gari kua u nεε, nena handunian yam bururam. Wi u man swīi, u ko n yam bururam mɔ mε mu sāa wāaru, u ñ maa wāa u sī yam wɔkuru sɔɔ.

¹³ Falisiba ba nùn sɔɔwa ba nεε, wee tē, a wunen tii areru diiyamme. Ñ n mɛn na, wunen arera kun sun sɔɔsimɔ ma gari yi, gema.

¹⁴ Ma Yesu u nεε, mɛya, baa nà n nen tii areru diiyamme, ye na gerumɔ, gema. Na yē min di na wee ka mi na dɔɔ. Adama bεε i ñ yē min di na wee ka mi na dɔɔ.

¹⁵ Mε i tɔnu waamɔ, mɛya i ra ka nùn siri, nε na ku ra goo siri. ¹⁶ Baa nà n goo siri, nen siribu geema, domi n ñ nε turo kon yēro siri. Ka nen Baaba wi u man gɔrimawa.

¹⁷ Ba yorua bεen wooda sɔɔ ma tɔnu yirun areru geema. ¹⁸ Na nen tii areru diiyamme, ma Baaba wi u man gɔrima u maa man areru diiyamme.

¹⁹ Ba nùn bikia ba nεε, mana wunen Baaba wi, u wāa.

Ma Yesu u bu wisa u nεε i ñ man yē, mɛya i ñ maa nen Baaba yē. Ñ n sāan na i man yē, i ko n daa maa nen Baaba yē.

²⁰ Gari yiya Yesu u gerua sanam mε u keu sɔɔsimɔ sāa yerɔ, ten bera mi ba ra arumani bere. Goo sari wi u maa nùn nɔmu sɔndi yèn sɔ win saa kun turim kpa.

Ba ñ kpē bu da mi Yesu u dɔɔ

²¹ Yesu kpam bu sɔɔwa u nεε, na doonɔ. Mi na dɔɔ bεε i ñ kpē i da mi. I ko maa man kasu, adama i ko gbi bεen toranu sɔɔ.

²² Yèn sɔ u nεε, mi u dɔɔ ba ñ kpē bu da mi, yen sɔna ba bikianamɔ ba mɔ, u koo tii gowa?

²³ Ma Yesu u bu sɔɔwa u nεε, bεε i sāawa temkobu, nε maa, wɔrukoowa. Bεε handunia migiba, nε na kun sāa handunia migii.

²⁴ Yen sɔna na bεε sɔɔwa na nεε, i ko gbi bεen toranu sɔɔ. Ì kun naane doke ma nena yēro wi, ka geema i ko gbiwa bεen toranu sɔɔ.

²⁵ Ma ba nùn bikia ba nεε, wuna were.

Yesu u nεε, na raa bεε sɔɔwa kɔ. ²⁶ Na gari dabinu mɔ yi kon kpī n gere n wunana bεen sɔ. Adama geegiwa wi u man gɔrima, ye na maa nua saa win min di yeya na handuniagibu sɔɔmɔ.

²⁷ N ñ maa bu yeeri ma Baaban gariya u bu sɔɔmɔ. ²⁸ Yen sɔna Yesu u nεε, sanam mε i Tɔnun Bii sua tem di i bwē, sanam mɛya i ko gia ma nena yēro wi. I ko maa gia ma na ñ maa gāanu ganu mɔ ka nen tii. Ye Baaba man sɔɔsi, yeya na bεε sɔɔmɔ. ²⁹ Baaba wiya u man gɔrima. U maa wāa ka nε. U ñ man deri nε turo yèn sɔ na ra ko ye n da nùn dore.

³⁰ Ma tɔn dabiru be ba Yesun gari yi nua ba nùn naane doke.

Tii mɔwɔbu ka yobu

³¹ Yesu u Yuu be ba nùn naane doke sɔɔwa u nεε, i n nen sɔɔsiru mɛm nɔɔwa, i sāawa nen bwāabu ka gem. ³² I ko gem gia. Gem mε, mu koo maa bεε yakia yorun di.

³³ Ba nùn sɔɔwa ba nεε, bεε Aburahamun bwesera, sa ñ maa koore goon yobu. Amɔna a ka nεε sa ko yakia yorun di.

³⁴ Yesu u nεε, geema na bεε sɔɔmɔ, baawure wi u durum mɔ, wiya durum yoo. ³⁵ Yoo ku ra n wāa win yinnin yenuɔ ka baadomma, adama biiwa ra n wāa mi ka baadomma.

³⁶ Yen sōna ne Gusunən Bii nà n bɛɛ yakia, i kuawa tii mɔwɔbu ka gem.

³⁷ Na yē ma Aburahamun bwesera i sāa. Ka mɛ, i swaa kasu i ka man go, yèn sō i n̄ nɛn gari wure. ³⁸ Na bɛɛ sōmɔ ye na wa nɛn Baaban mi, adama bɛɛ i m̄ ye i gia bɛɛn baaban mi.

³⁹ Ba n̄n sōwa ba nɛɛ, Aburahamuwa bɛɛn baaba.

Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, i n daa sāan na Aburahamun bibu, i ko n daa Aburahamun kookoosu m̄.

⁴⁰ Adama tē bɛɛ i swaa kasu i ka man go, ne wi na bɛɛ gem sōmɔ me na nua Gusunən min di. Aburahamu kun yenin bweseru koore. ⁴¹ Bɛɛ i bɛɛn tondon kookoosu m̄.

Ba n̄n sōwa ba nɛɛ, sa n̄ s̄a segeba. Baaba turowa sa m̄, wiya Gusun̄.

⁴² Yesu u bu sōwa u nɛɛ, Gusun̄ ù n daa sāan na bɛɛn baaba ka gem, i ko n daa man kī domi Gusunən min diya na yarima na ka wāa mi. Meya na n̄ ka nɛn tii ne, adama wiya man ḡrima. ⁴³ Mban s̄na nɛn barum kun ka bɛɛ yeeri. Mu n̄ bɛɛ yeeri yèn sō i n̄ kp̄ i nɛn gari n̄. ⁴⁴ Setamwa bɛɛn tundo, i maa kī i bɛɛn tondon kīru ko. T̄n gowowa saa toren di, u n̄ maa gem sw̄i, domi gem sari wi s̄o. Sanam mɛ u weesu gerum̄, u ra n gerum̄wa ka win tiin daa, yèn sō weesugiiwa ka maa weesu kpuron baaba. ⁴⁵ Adama gema na ra n gerum̄. Yen sōna i n̄ man naane doke. ⁴⁶ Wara bɛɛ s̄o u koo kp̄ u nɛɛ, na tore. Sari. N̄ n mɛn na, ma gema na gerum̄, mban s̄na i n̄ man naane doke. ⁴⁷ Wi u s̄a Gusun̄gii, wiya ra Gusunən gari wure. Adama bɛɛ i n̄ s̄a Gusun̄gibu. Yen sōna i n̄ win gari wuram̄.

Yesu ka Aburahamu

⁴⁸ Ma Yuuba ba n̄n bikia ba nɛɛ, bɛɛɛ sa n̄ gem m̄ ye sa nɛɛ wune Samarigiiwa ka maa wɛɛkunugii?

⁴⁹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, na n̄ wɛɛkunu m̄. Nɛn Baabawa na bɛɛɛ w̄ɛm̄ adama bɛɛ i n̄ man bɛɛɛ w̄ɛm̄. ⁵⁰ Na n̄ nɛn tiin bɛɛɛ

kasu. Goo u wāa wi u man ye kasuamme, wiya maa s̄a siri kowo. ⁵¹ Ka geema na bɛɛ sōmɔ, baawure wi u nɛn gari mɛm n̄owa, yēro u n̄ ḡo wasi pai.

⁵² Ma Yuuba ba n̄n sōwa ba nɛɛ, tē sa gia ma a wɛɛkunu m̄wa ka gem. Aburahamu u gu, Gusunən s̄m̄bu ba maa gu. Ka mɛ, a gerum̄ a m̄ baawure wi u wunen gari mɛm n̄owa u n̄ ḡo wasi. ⁵³ Bɛɛn baaba Aburahamu u gu. A n̄n kerewa? S̄m̄bu ba maa gu. Wara a tamaa a s̄a.

⁵⁴ Yesu u nɛɛ, n̄ n nɛn tii bɛɛɛ w̄ɛm̄, nɛn bɛɛɛ kun ḡānu s̄a. Nɛn Baabawa u man bɛɛɛ w̄ɛm̄, wi bɛɛ i sokum̄ bɛɛn Yinni. ⁵⁵ Ka mɛ, i n̄ n̄n yē, adama ne, na n̄n yē. N̄ n nɛɛ, na n̄ n̄n yē, ko na n s̄awa weesugii nge bɛɛ. Adama na n̄n yē, na maa win gari mɛm n̄owe. ⁵⁶ Bɛɛn baaba Aburahamu u yēra ka ḡru dobu ye u koo ka nɛn t̄ru wa. U maa tu wa ma win nukura dora.

⁵⁷ Yuuba ba n̄n sōwa ba nɛɛ, a n̄ gina w̄o weeraakuru tura. Mana a ka Aburahamu waare.

⁵⁸ Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sōmɔ, na gbia na wāa ba sere Aburahamu mara.

⁵⁹ Ma ba kpenu sua bu ka n̄n kasuku, adama u kukura u yara s̄a yerun di.

9

Yesu goo yam waasia

wi ba mara ka w̄koru

¹ Nge mɛ Yesu u b̄su, u dur̄ goo wa wi ba mara ka w̄koru. ² Win bwāaba n̄n bikia ba nɛɛ, yinni, wɛn torarun s̄na ba ka dur̄ wi w̄koru mara. Win tiigira? Nge win tundo ka win m̄rogira.

³ Yesu u bu wisa u nɛɛ, n̄ n̄ m̄ dur̄ wi, n̄ kun mɛ win tundo ka win m̄ro ba tora, adama ba n̄n marawa ka w̄koru kpa Gusunən s̄mburu tu ka s̄sira wi s̄o. ⁴ Sa n̄ ko ko sa kun wi u man ḡriman s̄mburu kue sanam mɛ s̄o wāa.

Wōkura sisi tè sɔɔ goo kun kpɛ u sɔmburu ko. ⁵ Sanam me na wāa handuniaɔ nɛna na yen yam bururam.

⁶ Ye u yeni gerua u kpa, u yāatam sia temɔ, ma u ka yāatam me tem kɔka, ma u tem me wōko win nɔni tɛɛni. ⁷ Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, u doo u wubu yeru ge ba mɔ Siloɔ. Yisi ten tubusiana, gɔra.

Ma durɔ wi, u win swaa sua u da u wuba, ma u wurama ka nɔni sannu.

⁸ Ma win wɔɔ beragibu ka be ba ra raa nùn wa u n bara mɔ, ba bikianamɔ, wi u ra raa sine mini u n bara mɔ, n ñ wiya mini?

⁹ Ma gaba nɛɛ, wiya.

Gaba maa nɛɛ, n ñ wi mi, u ka nùn weenɛwa.

Ma win tii u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna mi ni.

¹⁰ Ba nùn bikia, amɔna n kua wunen nɔni ka wukiara.

¹¹ Ma u bu wisa u nɛɛ, durɔ goo wi ba ra soku Yesu, wiya u tem kɔka ma u nen nɔni tɛɛni, ma u man sɔɔwa u nɛɛ, n doo Siloɔ n wubu. Na da na wuba ma na yam wa.

¹² Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana durɔ wi, u wāa.

Ma u nɛɛ, na ñ yɛ.

*Falisiba ba durɔ bekuro
gari bikiamɔ*

¹³ Ma ba ka durɔ wi da Falisiban mi, wi u raa sāa wōko mi. ¹⁴ N deema tɔɔ wɛrarugiru sɔɔra Yesu u tem kɔka u ka nùn yam waasia.

¹⁵ Ma Falisiba ba kparam nùn bikia ba nɛɛ, amɔna u kua u ka yam wa. U bu wisa u nɛɛ, durɔ wiya u nùn tem tɛɛnia win nɔniɔ, ma u wuba ma u yam wa.

¹⁶ Gabu Falisiba sɔɔ ba nɛɛ, durɔ wi u yeni kua u ñ nɛ saa Gusunɔn min di, yèn sɔ u ñ tɔɔ wɛrarugiru gara.

Gaba maa bikia ba nɛɛ, amɔna durumgii u koo ka kpɛ u sɔm maamaakigii nini ko. Ma sikirinɔ ga dua ben suunu sɔɔ.

¹⁷ Ba kparam wōko wi bikia ba nɛɛ, wunɛ maa ni? Wunɛ wi durɔ wi, u yam waasia, amɔna a wi garisi.

Ma u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔwa u sāa.

¹⁸ Adama Yuuba ba ñ naanɛ sāa ma durɔ wi, u raa wōko sāa ma u kparam yam wa, sere ye ba win tundo ka win mero soka. ¹⁹ Ma ba bu bikia ba nɛɛ, beɛn biiwa mini? Wi i nɛɛ i mara ka wōkoru? Amɔna u ka yam waamɔ tɛ.

²⁰ Ma win tundo ka win mero ba bu wisa ba nɛɛ, sa yɛ kam kam ma beɛn biiwa mi, wi sa mara ka wōkoru. ²¹ Adama me u kua u ka yam wa, beɛ sa ñ yɛ, wi u maa nùn yam waasia, sa ñ yɛro yɛ. U bwisi mɔ win tii, i nùn bikio, u koo beɛ sɔ.

²² Ba yeni geruawa Yuuban berum sɔ. Domi Yuuba ba nɔɔ tia kua kɔ ma baawure wi u wura ma Yesu sāawa Kirisi wi, ba koo yɛro girawa ben mennɔ yerun di. ²³ Yen sɔna ba gerua ba nɛɛ, u bwisi mɔ win tii, bu nùn bikio.

²⁴ Ma Falisiba ba durɔ wi u raa wōko sāa soka nɔn mɛeruse, ma ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, u Gusunɔ beɛɛ wɛɛyɔ, be, ba yɛ ma Yesu wi, durumgiiwa.

²⁵ U bu wisa u nɛɛ, ù n durumgiin na, nɛ na kun yɛ. Gāa teena na yɛ, na raa wōko sāa, adama tɛ na yam waamɔ.

²⁶ Ba nùn bikia ba nɛɛ, amɔna u nun kua. Amɔna u koosina wunen nɔni ka wukiara.

²⁷ Ma u nɛɛ, na raa beɛ sɔɔwa, i ñ maa man swaa daki. Mban sɔna i kɛ i kparam nɔ. Nge beɛn tii i kɛ i maa kowa win bwāabu.

²⁸ Ma ba nùn yaakorɔ wɔri ba nɛɛ, wuna a sāa siin bɔɔ mi, adama beɛɛ Mɔwisin bwāaba sa sāa. ²⁹ Beɛ sa yɛ ma Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua, adama wini, sa ñ mam yɛ min di u na.

³⁰ Ma durɔ wi, u bu sɔɔwa u nɛɛ, geema, bitin gariya ye i ñ ka yɛ min di u na. Ka me, sii man yam waasia.

³¹ Sa yɛ ma Gusunɔ u ku ra toron gari nɔ, adama tɔn be ba nùn nasie, ma ba mɔ ye u kɛ, beya u ra swaa daki. ³² Saa toren di goo kun nɔɔre ba tɔnun nɔni wukia wi ba mara ka wōkoru. ³³ Durɔ wi, ù kun wee saa Gusunɔn min di, u ñ kpɛ u gāanu ganu ko.

³⁴ Ma ba nùn sɔ́wá ba nɛɛ, toraru sɔ́ra ba nun mara mam mam. Yera a tamaa kaa sun keu koosia?

Ma ba nùn gira mɛnnɔ́ yerun di.

Hunden wákoru

³⁵ Yesu u nua ma ba durɔ́ wi gira. Ye u nùn wa u nùn bikia u nɛɛ, a Tɔ́nun Bii naane doke?

³⁶ Durɔ́ wi, u nɛɛ, tɔ́nwerɔ, a man sɔ́wá wara Tɔ́nun Bii wi, kpa n wa n ka nùn naane doke.

³⁷ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a nùn wa kɔ́, wiya ka nun gari mɔ́ mi.

³⁸ Durɔ́ wi, u nɛɛ, Yinni, na nun naane doke. Ma u yiira Yesu wuswaaɔ́.

³⁹ Yesu u nɛɛ, siribun sɔ́na na na handuniaɔ́, be ba kun yam waamɔ́ kpa bu ka yam wa, be ba maa yam waamɔ́ bu ka ko wákoru.

⁴⁰ Falisi gabu be ba wáa ka wi sannu ba gari yi nua. Ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛn tii maa wákoru?

⁴¹ Ma Yesu u nɛɛ, i n sáan na wákoru, i ñ ko i n daa toraru mɔ́. Adama yèn sɔ́ i gerumɔ́ i yam waamɔ́, yen sɔ́na i wáa toraru sɔ́ ka tɛ́.

10

Yáanu ka nin kparon mɔ́ndu

¹ Yen biru Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ́mɔ́, goo wi u kun dumɔ́ yáa gɔ́rɔ́ saa kɔ́nnɔ́n di ma u yɔ́mɔ́ u suremɔ́ gam di, wiya sáa gbɛnɔ́ ka wɔ́ro. ² Adama wi u kɔ́nnɔ́n di dumɔ́ wiya yáanun kparɔ. ³ Kɔ́nnɔ́ kɔ́so u ra nùn kenie, yáanu ra n maa win nɔ́ nɔ́mɔ́. U ra win yáanu soku baatere ka ten yísiru kpa u nu yara tɔ́wɔ́. ⁴ Sanam mɛ u nu yara tɔ́wɔ́ kpuro, u ra nu gbiiye kpa nu n nùn swíi yèn sɔ́ nu win nɔ́ yɛ́. ⁵ Nu ñ wuramu nu tɔ́n tuko swíi, adama nu koo duka suwa n toma saa win min di yèn sɔ́ nu ñ win nɔ́ yɛ́.

⁶ Yesu u bu mɔ́n te kua adama ba ñ tuba ye u ka yá.

Yesuwa yáa kparɔ geo

⁷ Yen sɔ́na Yesu u kparɔ nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ́mɔ́, nɛna na yáa gɔ́run kɔ́nnɔ́. ⁸ Be ba man gbiiye

mi kpuro, gbɛnɔ́bu ka wɔ́roba ba sáa. Yáanu kun ben gari swaa daki.

⁹ Nɛn tiiwa kɔ́nnɔ́ ge. Baawure wi u dumɔ́ saa nɛn min di wiya ba koo faaba ko. U koo du, u koo maa yari, u koo maa dii yeru wa. ¹⁰ Gbɛnɔ́ u ra nɛwa u ka gbɛni u go kpa u sanku. Adama nɛ na nawa yáanu nu n ka wáaru mɔ́, kpa nu n tu mɔ́ mam mam.

¹¹ Nɛn tiiwa yáa kparɔ geo. Yáa kparɔ geo u ra win wáaru wɛ́wa win yáanun sɔ́. ¹² Adama sɔ́m kowo wi u kun sáa kparɔ ma yáanu kun sáa win tiiginu, ù n demaku waama ga sisi, u koo yáanu deri u yakurawa. Kpa demaku gu yáanu mwa gu ni nu tie yarinasia. ¹³ Durɔ́ wi, u koo yakura yèn sɔ́ gobin sɔ́mbura u mɔ́, u ñ maa yáa nin wɔ́nwɔ́ndu mɔ́. ¹⁴⁻¹⁵ Nɛna yáa kparɔ geo. Nge mɛ Baaba man yɛ́ ma na maa Baaba yɛ́, nge mɛya na nɛn yáanu yɛ́, nu maa man yɛ́. Na maa nɛn wáaru wɛ́emɔ́ yáa nin sɔ́. ¹⁶ Na maa yáanu ganu mɔ́ ni nu kun wáa yáa gɔ́o teni sɔ́. Niya na ñ kon ko na kun maa ka nɛ. Nu koo maa nɛn nɔ́ nɔ́, kpa nu ko gɔ́o teeru, kpa nu n kparɔ turo mɔ́.

¹⁷ Yen sɔ́na Baaba u man kí yèn sɔ́ na nɛn wáaru wɛ́emɔ́ kpa n kparɔ wa n tu mwa. ¹⁸ Goo kun kpɛ́ u tu wɔ́ra nɛn nɔ́mun di. Na tu wɛ́emɔ́ ka nɛn tii. Na yiiko mɔ́ n ka tu wɛ́, na maa yiiko mɔ́ n ka tu mwa. Wooda yera na mwa saa nɛn Baaban min di.

¹⁹ Ye Yuuba ba yeni nua, sikirino ga kparɔ dua ben suunu sɔ́ gari yin sɔ́. ²⁰ Tɔ́n dabiru be sɔ́, ba gerua ba nɛɛ, wiirowa, wɛ́ɛkunu maa nùn wáasi. Mba n kua ba ka nùn swaa daki.

²¹ Adama gaba nɛɛ, n ñ wɛ́ɛkunugiin gari mi. Wɛ́ɛkunu koo kpí nu wáko yam waasia?

Yuuba ba Yesu yina

²² Saa ya tura ye ba koo ka tɔ́o bakaru garu ko Yerusalemuɔ́ te ba

ra soku s̄aa yerun deerasiabu *. Saa ye, ya s̄aawa woorun sanam. ²³ Ma Yesu u maa w̄aa s̄aa yer̄o u s̄iim̄o ten bee tiāo ye ba ra soku Salom̄oan k̄obe. ²⁴ Ma Yuuba ba n̄un sikerena ba n̄un bikia ba n̄ee, sere saa yer̄a kaa n̄ bēsen laakari doke sika s̄o. À n̄ s̄aan na Kirisi wi, a sun s̄ōw̄o kpasa kpasa.

²⁵ Ma Yesu u bu wisa u n̄ee, na raa bēe s̄ōwa, adama i n̄ man naane doke. S̄oma ye na m̄ò ka nen Baaban ȳisiru, yeya ya man areru diiyamm̄e. ²⁶ Adama i n̄ naane doke ȳen s̄o i n̄ s̄aa nen ȳaanu. ²⁷ Nen ȳaanu nu nen n̄ō n̄ōm̄o, na nu ȳē, nu maa man sw̄i. ²⁸ Na nu w̄āru w̄ēm̄o te ta ku ra kpe, nu n̄ maa kam m̄ò ka baadommāo, goo maa sari wi u koo nu m̄wa nen n̄omun di. ²⁹ Nen Baaba wi u man nu w̄ē, u kp̄a u kpuro kere, goo maa sari wi u koo nu m̄wa saa nen Baaban n̄omun di. ³⁰ N̄e ka Baaba sa s̄aawa tia.

³¹ Ma Yuuba ba kpam kpenu d̄obura bu ka n̄un kasuku. ³² Yesu u bu s̄ōwa u n̄ee, na s̄om̄ gee dabiru kua bēen wuswaāo ka Baaban yiiko. S̄ombu ni s̄o, teren s̄ona i k̄i i man kasuku.

³³ Yuuba ba n̄un wisa ba n̄ee, sa n̄ nun kasukum̄o s̄om̄ geerun s̄o, adama ȳen s̄o a Gusun̄o w̄omm̄o, yen s̄ona. Wun̄e t̄onuwa, ma a k̄i a n̄ tii m̄ò Gusun̄o.

³⁴ Yesu u n̄ee, ba n̄ yorua bēen tiin wooda s̄o ma Gusun̄o u n̄ee, “I s̄aawa W̄orukoon bibu?” ³⁵ Sa ȳē ye Gusun̄on gari gerum̄o n̄ s̄aawa gem ka baadommāo. Ma win tii u n̄ee, ba s̄aawa W̄orukoon bibu be ba win gari m̄wa. ³⁶ T̄ē nen tii maa, Baaba u man ḡosa ma u man ḡorima handuniāo. Am̄ona i ka n̄ee na Gusun̄o w̄omm̄o ȳen s̄o na gerua ma n̄ena na win Bii. ³⁷ N̄a kun nen Baaban s̄om̄buru m̄ò, i ku man naane doke. ³⁸ Adama n̄a n̄ tu m̄ò, baa i kun man naane doke, i s̄ombu te naane dokeo kpa i n̄ ka ȳē saa t̄ēn

di sere ka baadomma ma Baaba w̄aa n̄e s̄o, n̄e na maa w̄aa wi s̄o.

³⁹ Ma ba kpam swaa kasu bu ka n̄un m̄wa, adama u bu kisirari.

⁴⁰ Yesu u kpam Yuudenin daaru t̄obura u da mi Yohanu u gb̄ia u batemu kua, miya u sina. ⁴¹ Ma t̄on dabiru ba na win mi, ba n̄ee, Yohanu u n̄ s̄om̄ maamaakigiru koore, adama ye u gerua dur̄o wini s̄o, ye kpuro geema.

⁴² Ma t̄on dabira n̄un naane doke mi.

11

Lasaañ ḡōo

¹ N̄ wee dur̄o goo wi ba ra soku Lasaa wi u w̄aa Betanīo u bara. Betani s̄aawa Maari ka win m̄o Maatan wuu. ² Maari wiya u gas̄o Yinnin naasu turare wisi, ma u ka win wirun seri su sunka. Win sesu Lasaa bara. ³ Ma wi ka win m̄o Maata ba Yesu n̄ō m̄oris̄ia ba n̄ee, Yinni, wunen b̄or̄o k̄inasi u b̄or̄o.

⁴ Ye Yesu u yeni nua u n̄ee, bara te, ta n̄ ḡōogiru adama ta koo Gusun̄on yiiko s̄ōsi, kpa bu ka Gusun̄on Bii bēere w̄e.

⁵ N̄ deema Yesu u s̄aawa Maata ka win w̄on̄o ka ben sesu Lasaañ b̄or̄o k̄inasi. ⁶ Ye u nua ma Lasaa u b̄or̄o, u ḡina sina wuu mi u w̄aa mi s̄o yiru.

⁷ Yen biru u win bw̄aabu s̄ōwa u n̄ee, su kpam wura Yudeāo.

⁸ Win bw̄āba n̄ee, yinni, s̄ō m̄ee tera Yuuba ba k̄i bu nun kpenu kasuku, ma a kpam k̄i a wura mi?

⁹ Yesu u bu bikia u n̄ee, n̄ n̄ saa w̄okura yiruwa s̄o ra n̄ w̄aa s̄o teeru s̄o? Goo ù n̄ s̄iim̄o s̄o s̄o, u n̄ sokuram̄o ȳen s̄o u handunian yam bururam̄o waam̄o. ¹⁰ Adama wi u s̄iim̄o w̄okuru s̄o u koo sokura domi yam bururam̄o sari ȳero s̄o.

¹¹ Yeniban biru u kpam n̄ee, Lasaa bēsen b̄or̄o u d̄owa adama na d̄o n̄ n̄un yamla.

¹² Bw̄āa be, ba n̄ee, Yinni, ù n̄ d̄on na, u koo bekura.

* **10:22** s̄aa yerun deerasiabun t̄ōo bakaru Ta s̄aawa te Yuuba ba ra di w̄ōo ka w̄ōo bu ka yaaya dama te ba b̄iu s̄āru kpeesia s̄aa yer̄o ma ba tu deerasia ba Gusun̄o s̄āru wesia mi.

13 Adama Yesu u bu Lasaaŋ gɔɔ sɔmɔwa. Be, ba tamaa dom dirun gariya u bu sɔmɔ. 14 Yen sɔna Yesu u bu sɔɔwa kpasasa u nɛɛ, Lasaa u guwa, 15 adama bɛɛn sɔna nɛn nukura do ye na ñ ka wāa mi, kpa i ka naanɛ doke. I na su da win mi.

16 Tomaa wi ba ra maa soku Sika, u win bwāasibu sɔɔwa u nɛɛ, i de su da, kpa su ka yinni gbi sannu.

Yesuwa seeyo ka wāaru

17 Ye Yesu u tura mi, u deema Lasaa kua sɔɔ nɛɛ sikiru sɔɔ kɔ. 18 Betani ka Yerusalemun tondam kun kere kilo ita. 19 Ma Yuu dabiru ba yarima ben wuun di ba na Maata ka Maarin mi bu ka bu nukuru yemiasia ben sesun gɔɔn sɔ.

20 Sanam mɛ Maata u nua ma Yesu u sisi, ma u nɛn sennɔ da. Adama Maari u sɔ yɛnuɔ. 21 Ma Maata u Yesu sɔɔwa u nɛɛ, Yinni à n daa wāa mini nɛn sesu kun gbimɔ. 22 Adama baa tɛ, na yɛ ma yabu baayere ye kaa bikia Gusunɔn nɔmuɔ u koo nun wɛ.

23 Ma Yesu u nɛn sɔɔwa u nɛɛ, wunɛn sesu u koo se gɔrin di.

24 Ma Maata u nɛɛ, geema, na yɛ ma u koo kpam se, gɔribu bā n seemɔ sanam dāakim sɔɔ.

25 Ma Yesu u nɛn sɔɔwa u nɛɛ, nɛna na ra gɔribu seeye, nɛna na ra wāaru wɛ. Baawure wi u man naanɛ doke u ko n wāawa wāaru sɔɔ baa ù n gu. 26 Baawure wi u maa wasi ma u man naanɛ doke, u ñ gbimɔ ka baadommaɔ. A naanɛ doke nge mɛ?

27 Maata u Yinni wisa u nɛɛ, mɛya na naanɛ doke ma wuna Kirisi wi, Gusunɔn Bii, wi u sisi handuniaɔ.

Yesun swī

28 Sanam mɛ Maata u yeni gerua u kpa, u win wɔnɔ Maari sokum da, ma u nɛn sɔɔwa tɛɛru ma yinni u tunuma u nɛn soku.

29 Ye Maari u yeni nua u seewa ka sendaru ma u da win mi. 30 N deema Yesu kun gina wuu dum kpa, u wāawa yam mi Maata ka nɛn yinna. 31 Yuu be ba Maari nukuru yemiasiamɔ dirɔ, ye ba wa u seewa

ka sendaru u yara tɔɔwɔ, ba nɛn swī. Ba tamaa u dɔɔwa sikirɔ u swī.

32 Sanam mɛ Maari u tura mi Yesu u wāa, ye u nɛn wa u yiira u nɛɛ, Yinni à n daa wāa mini nɛn sesu kun gbimɔ.

33 Ye Yesu u wa u sumɔ, ma Yuu be ba ka nɛn na, ben tii ba sumɔ, yera u diira ka nuku sankiranu. 34 U bu bikia u nɛɛ, mana i nɛn sika.

Ma ba nɛɛ, Yinni a na a wa.

35 Ma Yesu u swī. 36 Yen sɔna Yuuba ba nɛɛ, i mɛɛrio i wa nge mɛ u nɛn kī n nɛ.

37 Adama ben gabu ba nɛɛ, durɔ wini u wɔko yam waasia. Mban sɔna u dera Lasaa u gu.

Lasaan seebu gɔrin di

38 Yesu u kpam diira, ma u da sikirɔ. Siki te, kpee wɔruwa, ma ba gen nɔɔ kɔrua ka kperu. 39 Ma Yesu u wooda wɛ u nɛɛ, bu kpee te bɔrio min di.

Ma Maata, wi u gun sesu, u nɛn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, u numia kɔ, yen sɔɔ nɛɛ wee gisɔ ye u ka gu.

40 Ma Yesu u nɛn bikia u nɛɛ, na ñ daa nun sɔɔwa na nɛɛ, à n naanɛ doke, kaa Gusunɔn yiiko wa?

41 Ma ba kpee te bimia min di. Ma Yesu u win nɔni sua wallɔ u nɛɛ, nɛn Baaba, na nun siara yèn sɔ a nɛn gari swaa daki. 42 Na yɛ ma a ra nɛn gari nɔ baadomma, adama na yeni gerumɔwa tɔn benin sɔ be ba yɔ mi, kpa bu ka naanɛ doke ma wuna a man gɔrima.

43 Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, ma u gbāra ka dam u nɛɛ, Lasaa, a yarima!

44 Wi u raa gu mi, u yarima sikirun di ka win gorun bekuru te ba win nɔma ka naasu tɛkua ka maa wirɔ. Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, bu nɛn kusio u sī.

Ba wesianamɔ bu ka Yesu go

(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2)

45 N wee Yuu dabiru be ba Maari swīima mi, ma ba wa ye Yesu u kua, ba nɛn naanɛ doke. 46 Adama ben gabu ba gosira ba da Falisiban mi, ba

bu sɔwɔa ye Yesu u kua. ⁴⁷ Sanam mɛya yāku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba guro gurobu menna ma ba bikianamɔ ba mɔ, amɔna sa ko ko. Durɔ wi wee, u sɔm maamaakigii dabinu mɔ. ⁴⁸ Sà n nùn deri mɛ, tɔmbu kpurowa ba koo nùn naanɛ doke. Romugibu ba koo maa na bu bɛsɛn sãa yeru wɔra kpa bu bɛsɛn bweseru gura.

⁴⁹ Adama ben turo wi ba ra nɛɛ Kaifa, wi u sãa yāku kowo tɔnwerɔ wɔɔ ge sɔɔ, u bu sɔwɔa u nɛɛ, bɛɛ i ñ gāanu ganu yɛ baa fiiko. ⁵⁰ Mɛya, n ñ maa bɛɛ yeeri ma bɛɛn arufaniwa tɔn turo u ka gbi tɔn dabirun sɔ, kpa bɛsɛn bweseru kpuro tu ku ka kam ko. ⁵¹ N ñ mɔ ka win tiin yɛra u yeni gerua. U ye geruawa yèn sɔ wiya u sãa yāku kowo tɔnwerɔ wɔɔ ge sɔɔ, yen sɔna u gerua u nɛɛ, Yesu koo gbi Yuuban bweserun sɔ. ⁵² N ñ maa mɔ be tɔnan sɔ, adama u ka maa Gusunɔn bibu kpuro kowa tɔn teebu be ba wãa baama.

⁵³ Yen sɔna saa dɔma ten di, ba wesiana bu ka Yesu go. ⁵⁴ Yenin sɔna u ñ maa sɔimɔ batuma sɔɔ Yuuban suunuɔ, adama u doona min di tem gam gia gɔbaburu sɔɔ, mi u wuu gagu dua ge ba ra soku Efaraimu. Miya u sina ka win bwãabu.

⁵⁵ Yuuban tɔɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua, ma tɔn dabiru saa baru kpaanun di ba da Yerusalemuɔ bu ka tii sãrasia tɔɔ baka te, tu sere turi. ⁵⁶ Ma ba Yesu kasu. Ba yɔ sãa yerɔ ba bikianamɔ, ba mɔ amɔna i bwisikumɔ. U ñ tɔɔ bakaru sisiwa?

⁵⁷ Yāku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba raa wooda wɛ ba nɛɛ, goo ù n yɛ mi Yesu u wãa u bu sɔwɔwɔ kpa be, bu nùn mwa.

12

Maari u Yesun naasu

turare wisi

(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Maaku 14:3-9)

¹ Ye n tie sɔɔ nɔɔba tia tɔɔ bakaru tu sere turi te ba ra soku Gɔɔ sararibu, yera Yesu u da Betaniɔ mi Lasaa u wãa wi u seeya gɔrin di. ² Miya ba nùn yaa dibu kua ma Maata u bu nɔɔrimɔ, adama Lasaa u sɔ ka Yesu sɔbun suunu sɔɔ. ³ Wee, Maari u turare gobi bɛkɛgia mɔ litirin bɔnu, ye ba kua ka naadin gum tii tii, ma u ye sua u Yesun naasu wisi, ma u su sunka ka win seri. Yera dii te kpuro ta turaren nuburu yiba. ⁴ Yesun bɔɔ turo, wi ba ra nɛɛ Yudasɔ Isikariɔtu, wi u koo yāku kowo tɔnwerobu ka Falisiba nùn nɔmu sɔndia, u bikia u nɛɛ, ⁵ mba n kua ba ñ ka turare ye dɔre sɔm kowon wɔɔ tian kɔsiarun saka, kpa bu sãarobu bɔnu kua.

⁶ U ñ yeni gerumɔ sãarobun wɔnwɔndun sɔ, adama yèn sɔ u sãawa gbɛnɔ. Wiya u ra n maa gobin bɔɔru neni, kpa u n yi gbɛnimɔ. ⁷ Adama Yesu u nɛɛ, a kurɔ wi derio. U yeni beruawa u ka nɛn gɔɔ sikuru mara. ⁸ Baadommawa sãarobu ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ adama nɛna na ñ ko na n wãa ka bɛɛ baadomma.

Ba wesianamɔ bu ka Lasaa go

⁹ Yuuba dabira ta nuɔ ma Yesu u wãa Betaniɔ ma ba da mi, n ñ mɔ bu ka Yesu wa tɔna, adama bu maa ka Lasaa wawa wi Yesu u seeya gɔrin di. ¹⁰ Yera yāku kowo tɔnweroba wesiana bu maa Lasaa go. ¹¹ Domi win sɔna Yuuba dabira yarimɔ ben min di ba Yesu naanɛ dokemɔ.

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40)

¹² Yen sisiru tɔn wɔru ge ga tɔɔ bakaru da ga nuɔ ma Yesu u sisi Yerusalemuɔ. ¹³ Ma ba bãa kako bekusu sua ba ka nùn sennɔ da. Ba gbāsukumɔ ba mɔ, sa Gusunɔ siara! Domarugiiwa wi u sisi ka Gusunɔn yĩsiru! Domarugiiwa Isireliban sunɔ!

¹⁴ Ma Yesu u keteku kpɛmbu gagu wa u sɔni nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ,

¹⁵ “I ku berum ko, Yerusalemugibu.

N wee bεεn suno u sisi.
U keteku kpεmbu sɔni.”

16 Yabu yeni ya n win bwāabu yeeri saa ye sɔɔ, adama ye Yesu u wura win yiiko sɔɔ Gusunɔ wɔllɔ, saa ye sɔɔra ba yaaya ma ba yeni kpuro yorua Gusunɔn gari sɔɔ win sɔ, ba maa nùn ye kpuro kua.

17 Tɔn dabiru te ta raa wāa ka Yesu sannu sanam mε u Lasaa soka u yara sikirun di, ye u nùn seeya gɔrin di, ta ra n yen areru dimɔ. 18 Ma tɔn wɔru ge, ga nùn sennɔ da yèn sɔ ba nua ma u sɔm maamaakigii te kua. 19 Yen sɔna Falisiba ba geruna ba nεε, i n wa ma sa nùn kpanawa mam mam. Domi wee handunia kpuro ya nùn swīi.

Gereki gaba Yesu kasu

20 Gereki gaba wāa be sɔɔ be ba sāaru da Yerusalemuɔ tɔɔ bakarun sanam. 21 Ba da Filipun mi, Galilen Besaidagii, ma ba nεε, tɔnwero, sa kī su Yesu wa.

22 Filipu u da u Andere sɔɔwa, ma Andere ka Filipu ba da ba Yesu sɔɔwa. 23 Yesu u bu sɔɔwa u nεε, saa ya tura ye ba koo ka Tɔnu Bii wɔlle sua. 24 Ka geema na bεε sɔɔmɔ, dīa bima yà kun wɔrumε tem sɔɔ ya gu, ya wāawa ye tia. Adama yà n gu, ya koo bii dabinu ma. 25 Baawure wi u win wāaru dimɔ ka win tiin gɔru kīru u koo tu bia. Baawure wi u kun maa win wāaru garisi gāanu handunia yeni sɔɔ, u tu beruawa wāaru te ta ku ra kpen sɔ. 26 Goo ù n nen wāaru wāa, yēro u man swīiyɔ. Mi na wāa kpa u n maa wāa mi. Goo ù n nen wāaru wāa, nen Baaba koo yēro bεere wē.

Yesu u win gɔɔn gari gerumɔ

27 Yesu maa nεε, tē nen gɔru ga sankira too too. Na n yē ye kon gere. Nge kon nen Baaba kanawa u man wɔra ye ya man deema mini sɔɔn di? Aawo, domi yenin sɔna na na. 28 Baaba, a wunen yīsiru wɔlle suo.

Yera nɔɔ gagu ga gerua saa wɔllun di ga nεε, na tu wɔlle sua kɔ, kon maa wure n tu wɔlle sua nɔn mεεruse.

29 Tɔn wɔru ge ga wāa mi, ba nɔɔ ge nua ma ba nεε, gura ya kukura.

Ma gaba nεε, wɔllun gɔradowa ka nùn gari kua.

30 Adama Yesu u bu sɔɔwa u nεε, n n mɔ nen sɔna i nɔɔ ge nua, bεεn sɔna. 31 Tē gera handunia yenin siribu tunuma. Tē gera ba koo handunia yen wirugii gira. 32 Sanam mε ba koo man sua tem di bu bwē, sanam mεya kon tɔmbu kpuro tii gawe.

33 U yeni geruawa u ka sɔɔsi gɔɔ win bweseru u koo gbi. 34 Tɔn wɔru ge, ga nùn sɔɔwa ga nεε, sa nua bεεn woodan tireru sɔɔ ma Kirisi u ko n wāawa sere ka baadommaɔ. Amɔna a ka gerumɔ ma ba n koo ko ba kun Tɔnun Bii sue tem di. Wara Tɔnu Bii wi.

35 Yesu u bu wisa u nεε, saa fiiko sɔɔra yam bururam mu wāa bεεn suunu sɔɔ. I n sīimɔ saa ye i yam bururam mɔ kpa yam mu ku raa bεε tīre. Domi wi u sīimɔ yam wɔkuru sɔɔ u ku ra n yē mi u dɔɔ. 36 Yen sɔ, i yam bururam mε naane dokeo saa ye i mε mɔ kpa i ka ko yam bururam bibu.

Yuuba ba n Yesu naane doke

Ye Yesu u yeni gerua u kpa, u doona ben suunu sɔɔn di, u kukua.

37 Baa ye u ka maamaaki dabinu kua ben wuswaaɔ, ka mε, ba n nùn naane doke. 38 Kpa gari yi Gusunɔn sɔmɔ Esai u gerua yi ka kooru, yi u nεε,

“Yinni wara u naane doke ye sa nɔɔsia.

Wara Yinni Gusunɔ u win dam sɔɔsi.”

39 Yenin sɔna ba n kpīa ba naane doke domi Gusunɔn sɔmɔ Esai u kpam gerua u nεε,

40 “Gusunɔ u bu kua wɔkoku ma u ben bwisi kawa.

Kpa bu ku raa ka ben nɔni yam wa.

Kpa bu ku gia ka ben bwisi.

Bu ku raa gɔru gɔsia, kpa n bu bekia.”

41 Yeniwa Esai u gerua yèn sɔ u Kirisin yiiko wa ma u win gari gerua.

42 Ka me, Yuuban tɔnwero dabiru ba Yesu naane doke, adama Falisiban sɔ ba n wure batuma sɔ bu ku raa ka bu gire mennɔ yerun din sɔ. 43 Domi ba tɔnun siarabu kɔ n kere Gusunɔn siarabu.

Yesu n gari yi koo tɔmbu taare wɛ

44 Ma Yesu u gb̄ara u nɛɛ, baawure wi u man naane doke, n n̄ mɔ nɛna u naane doke, wi u man gɔrimawa u naane doke. 45 Wi u man waamɔ u wi u man gɔrima waamɔwa mi. 46 Nɛ na na handuniaɔ nge yam bururam, kpa baawure wi u man naane doke u kun ka w̄a yam w̄ɔkuru sɔ. 47 Baawure wi u nen gari nɔmɔ, ma u kun yi wure, n n̄ mɔ nɛna kon ȳero taare wɛ. Na nawa n ka handunia faaba ko, n n̄ mɔ n ka handunia taare wɛ. 48 Baawure wi u man yina, ma u n̄ nen gari wure, ȳero u mɔ ye n koo n̄n taare wɛ. Gari yi na gerua yiya yi koo ȳero taare wɛ sanam d̄aakim sɔ. 49 Domi na n̄ gari gerua ka nen tiin yiiko, adama Baaba wi u man gɔrima, wiya u man wooda wɛ ye kon gere ka ye kon s̄ɔsi. 50 Na yɛ ma win woodan k̄k̄ɔrɔwa w̄aaru te ta ku ra kpe, yen s̄ɔna ye na gerumɔ, na ye gerumɔwa nge me Baaba u man s̄ɔwa.

13

Yesu u win bw̄aabun naasu tea

1 Yesu u ra n wigibu kɔ be ba w̄a handuniaɔ, yen sɔ, bu sere t̄ɔ baka te ko te ba ra nɛɛ Gɔɔ sararibu, u bu win kɔ bakaru s̄ɔsi. Domi u yɛ ma win saa ya tura u ka doona handunian di u da win Baaban mi.

2 Wi ka win bw̄aabu ba yaa dibu dimɔ sannu. N deema Setam u raa Yudas̄i Isikariɔtu, Simɔɔn bii b̄orie u ka Yesu ȳaku kowo tɔnwerobu ka Falisiba nɔmu s̄ɔndia. 3 Yesu n̄n tii u yɛ ma Baaba u n̄n ḡaanu kpuro nɔmu s̄ɔndia, u maa yɛ ma u nawa saa Gusunɔn min di ma u maa wurɔ win mi. 4 Yera u seewa dii yerun di u win yaberu pweta u yi, ma u yasa sua u tii s̄ɛka. 5 U nim s̄ake gb̄ɛru sɔ, u ka win bw̄aabun naasu

teamɔ, ma u si sunkumɔ ka yasa ye u s̄ɛke. 6 Ye u girari Simɔɔ Piɛɛn mi, ma Piɛɛ n̄n bikia u nɛɛ, Yinni wuna kaa maa nen naasu tea?

7 Yesu u n̄n wisa u nɛɛ, a n̄ gina tuba ye na m̄ tɛ, adama amen biru n ko n nun yeeri.

8 Piɛɛ u nɛɛ, nɛ na kun wuramɔ a nen naasu tea fa!

Yesu u n̄n s̄ɔwa u nɛɛ, n̄n kun wunen naasu tee, a n̄ maa b̄onu gaa wasi nen mi.

9 Simɔɔ Piɛɛ u nɛɛ, n̄ n m̄en na Yinni, n̄n maa m̄en naasu tɔnawa kaa tea, a maa nen nɔma ka nen wiru teo.

10 Yesu u nɛɛ, wi u wobura, mba n maa ȳero tie, ma n kun mɔ u win naasu tea u wa u ka d̄ɛra mam mam. Bɛɛ i d̄ɛere, adama n n̄ m̄ b̄ɛ kpuro.

11 N deema Yesu u win d̄ame yɛ kɔ, yen s̄ɔna u gerua u nɛɛ, n n̄ m̄ be kpurowa ba d̄ɛere.

12 Sanam me u ben naasu tea u kpa u win yaberu sua u sebua ma u kpa sin win sin yerɔ u nɛɛ, i yɛ ye na b̄ɛ kua mi? 13 B̄ɛ i man sokumɔ keu koosio ka Yinni. Geema i gerumɔ, m̄ɛya na s̄a. 14 N̄ n m̄en na, nɛ wi na s̄a b̄ɛn Yinni ka b̄ɛn keu koosio, n̄n b̄ɛn naasu tea, n weene b̄ɛn tii i naasu teana.

15 Wee na b̄ɛ kom gem s̄ɔsi kpa i n da maa kuanɛ nge me. 16 Ka geema, na b̄ɛ s̄ɔmɔ, yoo ku ra n win yinni kere, m̄ɛya ḡoro ku ra n wi u n̄n ḡora kere. 17 Tɛ wee, i s̄ɔsi teni gia. Doo n̄n rugiba b̄ɛ, i n tu sw̄i.

18 N n̄ m̄ b̄ɛ kpuron gariya na m̄. Na yɛ be na ḡosa. Adama Gusunɔn gari yi n̄ koo ko yi kun koore yi yi nɛɛ, “Wi u ka man dimɔ sannu, u ḡosira nen yiberɛ.” 19 Na b̄ɛ yabu yeni s̄ɔmɔwa saa t̄ɛn di yu sere koor. Ȳa n koor kpa i ka naane doke ma nɛna ȳero wi. 20 Ka geema na b̄ɛ s̄ɔmɔ, baawure wi u ȳero wura wi na ḡora, nɛna u wura. Baawure wi u maa man wura, u wi u man gɔrima wurawa.

Yesu u Yudasi terasia

(I maa mɛerio Mateu 26:20-25, Maaku 14:17-21, Luku 22:21-23)

²¹ Ye Yesu u yeni gerua u kpa, win gɔru ga sankira too too, ma u bu sɔwa kpasasa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, goo wāa bɛɛ sɔ wi u koo man dɔmɛ.

²² Ma win bwāabu ba nɔni gia mɛerina. Ba ñ yɛ ben wara u ka yā.

²³ Yesun bɔɔ turo, wi u kī, u sɔ win nɔm geuɔ. ²⁴ Ma Simɔɔ Pɛɛ u yīreru kua ka nɔmu durɔ wi, u Yesu bikio u nɛɛ, wara u ka yā. ²⁵ Ma bɔɔ wi, u Yesu gballi u nùn bikia u nɛɛ, Yinni wara a ka yā.

²⁶ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, wi na kon dɔka wɛ ye na ka kpee sɔra, wiya mi.

Ma u dɔka ka kpee sɔra u Yudasi Isikariɔtu, Simɔɔn bii wɛ. ²⁷ Ye Yudasi u dɔka ye mwa u kpa, mii mii ma Setam dua win gɔruɔ. Yesu u nùn sɔwa u nɛɛ, ye kaa ko, a koowo kpaaka.

²⁸ Adama ben suunu sɔ goo sari wi u yɛ yèn sɔ u nùn sɔwa mɛ.

²⁹ Gaba tamaa yèn sɔ Yudasiwa u gobin bɔɔru nɛni, yen sɔna Yesu u nùn sɔmɔ u gānu dweyo nìn bukata ba mɔ tɔɔ bakaru n sɔ, ñ kun mɛ u nùn sɔmɔ u sārɔbu gānu kɛ.

³⁰ Ye Yudasi u dɔka ye mwɛ ma u yara ka sendaru. N deema yam tīra.

Wooda kpa

³¹ Sanam mɛ Yudasi u yara u kpa, Yesu u nɛɛ, tɛra Tɔnun Bii u den walle suara, ma Gusunɔ maa walle suara win min di. ³² Gusunɔ ù n walle suara win min di, Gusunɔn tii u koo maa Tɔnun Bii wi walle sua, n ñ maa tɛmɔ. ³³ Nɛn bibu, saa fiiko sɔra ko na n wāa ka bɛɛ, yen biru i ko man kasu. Adama na bɛɛ sɔmɔ tɛ nge mɛ na raa Yuuba sɔwa, mi na dɔɔ i ñ kpɛ i da mi. ³⁴ Wooda kpa na bɛɛ wɛɛmɔ, i kīanɔ. I de i kīru sɔsina nge mɛ na bɛɛ kīru sɔsi. ³⁵ Ì n kīanɛ, baawure u ko n yɛ ma i sāawa nɛn bwāabu.

Yesu u nɛɛ, Pɛɛ koo nùn siki

(I maa mɛerio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34)

³⁶ Simɔɔ Pɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mana a dɔɔ.

Yesu u nùn wisa u nɛɛ, mi na dɔɔ a ñ kpɛ a man swīima tɛ, adama ñ n sosi kaa man swīima mi.

³⁷ Pɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mban sɔna na ñ kpɛ n nun swīi mi tɛ. Domi na sɔru sāa n ka nɛn wāaru wɛ wunen sɔ.

³⁸ Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a sɔru sāa a ka wunen wāaru wɛ nɛn sɔ? Ka gem na nun sɔmɔ, goo dɔɔ gu ka sere swī kaa man siki nɔn ita.

14

Yesuwa swaa ye ya dɔɔ

Baaban mi

¹ Yesu bu sɔwa u nɛɛ, i ku wurura. I Gusunɔ naanɛ dokeo kpa i maa man naanɛ doke. ² Wāa yee dabina nu wāa nɛn Baaban yenuɔ. N wee na dɔɔ mi, n bɛɛ wāa yerun sɔru kua. Ñ kun sāa mɛ, na ñ daa bɛɛ sɔmɔ. ³ Nā n wāa yee ten sɔru kua na kpa, kon kpam wurama n bɛɛ sua n ka da nɛn tiin mi. Mi na wāa kpa sa n wāa mi sannu. ⁴ I ru swaa yɛ kɔ mi na dɔɔ.

⁵ Tomaa u nùn sɔwa u nɛɛ, Yinni, sa ñ yɛ mi a dɔɔ. Amɔna sa ko n ka min swaa yɛ.

⁶ Yesu u nùn sɔwa u nɛɛ, nɛna na swaa, nɛna na gem, nɛna na wāaru, goo sari wi u koo da Baaban mi ma n kun mɔ saa nɛn min di. ⁷ Bɛɛ ì n daa man yɛ, i ko n maa nɛn Baaba yɛ. Saa tɛn di i nùn gia, i maa nùn wa.

⁸ Filipu u nùn sɔwa u nɛɛ, Yinni a sun Baaba wi sɔsio, n den tura mɛ.

⁹ Yesu u nɛɛ, min di na ka bɛɛ wāa n tɛ, ka mɛ, a ñ man gie Filipu? Baawure wi u gesi man wa u maa Baaba wawa. Amɔna a ka gerua a nɛɛ, n bɛɛ Baaba sɔsio. ¹⁰ A ñ naanɛ doke ma na wāa Baaba sɔɔ, Baaba maa wāa nɛ sɔɔ? Gari yi na bɛɛ sɔmɔ, na ñ gerumɔ ka nɛn tiin yiiko. Baaba wi u wāa nɛ sɔɔ, wiya u win samburu mɔ. ¹¹ I gesi naanɛ

dokeo ma na wāa Baaba sɔɔ, ma Baaba maa wāa ne sɔɔ. N̄ kun me, i naane dokeo sɔma ye na kuan s̄. 12 Ka geema na beɛ s̄ɔmɔ, baawure wi u man naane doke, sɔma ye na m̄, yeya ȳro koo maa ko. U koo mam sɔma ko ye ya yeni kere domi na d̄ɔɔ nen Baaban mi. 13 Na kon maa beɛ ḡānu baanire kua ni i gesi kana ka nen ȳsiru, kpa bu ka Baaba walle sua saa Biin min di. 14 Ì n ḡānu kana ka nen ȳsiru, kon beɛ ni kua.

Hunde Dɛeron naarun

nɔɔ mWɛɛru

15 Yesu u neɛ, ì n man k̄i i nen wooda m̄m n̄ɔwɔ. 16 Kon Baaba kana, u koo beɛ Dam K̄ɛɔ kpao w̄ɛ wi u ko n ka beɛ wāa sere ka baadomm̄ɔ. Wiya s̄aa Hunde gemgii. 17 Handuniagibu ba ñ kp̄ɛ bu n̄n mwa ȳn s̄ ba ñ n̄n waam̄ɔ, meya ba ñ maa n̄n ȳ. Adama beɛ i n̄n ȳ, domi u wāa ka beɛ, u kon maa wāa beɛn baawure sɔɔ.

18 Na ñ beɛ derim̄ goberu. Kon kram wurama beɛn mi. 19 N tie fiiko ye handuniagibu ba ñ maa ka man wasi, adama beɛ i ko man wa. Ȳn s̄ na wasi, beɛ i ko n maa wasi. 20 D̄ɔma teya i ko n ȳ ma na wāa nen Baaba sɔɔ ma beɛ i wāa ne sɔɔ, ma na maa wāa beɛ sɔɔ.

21 Wi u nen wooda mwa, ma u ye m̄m n̄ɔwɔ, wiya u man k̄i. Wi u man k̄i, nen Baaba koo n̄n k̄i. Nen tii kon maa ȳro k̄i, kpa n n̄n tii s̄ɔsi.

22 Yudas̄i, n ñ m̄ wi ba ra neɛ Isikarītu, u bikia u neɛ, Yinni, am̄na kaa sun wunen tii s̄ɔsisina handuniagibu ba kun ka nun wa.

23 Ma Yesu u n̄n wisa u neɛ, baawure wi u man k̄i u koo nen gari m̄m n̄ɔwɔ. Nen Baaba u koo n̄n k̄i, ne ka nen Baaba sa ko maa na ȳron mi kpa su besen wāa yeru ko wi sɔɔ. 24 Wi u kun man k̄i, u ñ maa nen gari m̄m n̄ɔwamm̄e. Gari yi i nua, n ñ negii, yi s̄awa Baabagii wi u man ḡorima.

25 Na beɛ yeni kpuro s̄ɔm̄ɔ t̄ɛ ye na ka beɛ wāa. 26 Adama Hunde D̄ɛero, Dam k̄ɛɔ wi, wi Baaba koo ḡorima ka nen ȳsiru, wiya u koo beɛ baayere keu s̄ɔsi, u koo maa beɛ ye kpuro yaayasia ye na beɛ s̄ɔwɔ.

27 B̄ori yenda na beɛ deria, nen b̄ori yenda na beɛ w̄ɛm̄ɔ. Na ñ beɛ tu w̄ɛm̄ɔ nge me handunia ya ra w̄ɛ. I ku wurura, i ku maa nanda. 28 Beɛ i nua nge me na beɛ s̄ɔwɔ ma na doon̄ɔ, adama kon kram wurama beɛn mi. Ì n daa man k̄i i ko n nuku dobu m̄ɔ ye na ka d̄ɔɔ Baaban mi, domi nen Baaba u yiiko m̄ɔ u man kere. 29 Na beɛ ḡā ninin gari s̄ɔm̄ɔ t̄ɛ, nu sere koor̄a. N̄n n koor̄a kpa i ka man naane doke. 30 Na ñ maa kp̄ɛ n ka beɛ gari dabinu ko domi handunian wirugii u sisi. U ñ dam m̄ɔ ne sɔɔ, 31 adama kpa handuniagibu ba n ka ȳ ma na Baaba k̄i, na maa kpuro m̄ɔ nge me Baaba u man yen wooda w̄ɛ. I seewo su doona.

15

Yesuwa res̄em d̄aa gea

1 Yesu u bu s̄ɔwɔ u neɛ, n̄na res̄em d̄aa m̄ero, nen Baabawa gbaa ȳro. 2 Nen k̄āsa baayere ye ya ku ra binu ma, yera u ra bure u k̄ɔ. K̄āsa baayere ye ya ra binu ma, u ra ye s̄m̄ewa kpa yen marum mu ka s̄osi. 3 Beɛ i d̄ɛera k̄ɔ gari yin saabu yi na beɛ s̄ɔwɔ. 4 I de i n ka man manine, na kon maa ka beɛ manina. Nge me k̄āsa ya ñ kp̄ɛ yu ka tii binu ma, ma n kun m̄ɔ ya ka d̄aa m̄ero manine, meya maa beɛn tii, ñ kp̄ɛ i binu ma, ñ kun ka man manine.

5 N̄na res̄em d̄aa m̄ero, beeya yen k̄āsi. Wi u ka man manine ma na ka n̄n manine, wiya u koo bii dabinu ma, domi nen sariru i ñ kp̄ɛ i ḡānu ganu ko. 6 Baawure wi u kun ka man manine, ba koo n̄n wunawa bu k̄ɔ nge k̄āsi kpa u d̄erura. Yen biru ba koo k̄āsi yi m̄enna bu d̄ɔ doke, kpa yi d̄ɔ mwa. 7 Beɛ i n ka man manine ma nen gari yi wāa beɛ

sɔɔ, i bikio ye i kī, na kon bɛɛ kua. ⁸ Ī n bii dabinu mara ya koo nɛn Baaba bɛɛɛ wɛ. Nge mɛya i ko maa sɔɔsi ma nɛn bwāaba i sāa. ⁹ Nge mɛ Baaba man kī, nge mɛya na maa bɛɛ kī. I yōro nɛn kīru sɔɔ. ¹⁰ Nge mɛ na nɛn Baaban wooda mɛm nɔɔwa ma na wāa win kīru sɔɔ, nge mɛya i n nɛn wooda mɛm nɔɔwa, i ko n wāa nɛn kīru sɔɔ.

¹¹ Na bɛɛ yeni sɔɔwa kpa nɛn nuku dobu bu n ka wāa bɛɛ sɔɔ, kpa bɛɛn nuku dobu bu ka yibu. ¹² Nɛn wooda wee, i kīanɔ nge mɛ na bɛɛ kī. ¹³ Goo ù n win wāaru wɛ win bɔrɔban sɔ kīrun saabu, kīi te, ta ñ saara mɔ. ¹⁴ Nɛn bɔrɔbara bɛɛ i sāa i n mɔ ye na bɛɛ yiire. ¹⁵ Na ñ maa bɛɛ sokumɔ yobu yèn sɔ yoo ku ra n yɛ ye win yinni u mɔ. Adama na bɛɛ sokumɔ bɔrɔba, yèn sɔ gāanu baanire ni na nua nɛn Baaban min di niya na bɛɛ sɔɔwa. ¹⁶ N ñ mɔ bɛɛya i man gɔsa, nɛna na bɛɛ gɔsa. Na maa bɛɛ wuna nɛnɛm kpa i da i binu ma ni nu koo tɛ. Kpa gāanu baanire ni bɛɛ i kana nɛn Baaban mi ka nɛn yīsiru, u bɛɛ wɛ. ¹⁷ Ye na bɛɛ yiiremo wee, i kīanɔ.

Handunia ya Yesu ka wigibu tusa

¹⁸ Yesu maa nɛɛ, handuniagibu bà n bɛɛ tusa, i n yɛ ma nɛna ba gbia ba tusa. ¹⁹ Bɛɛ i n daa sāan na handuniagibu, handunia ya ko n bɛɛ kīwa nge yegibu. Adama na bɛɛ gɔsa handunia ye sɔɔn di, i ñ maa sāa yegibu, yen sɔna handuniagiba bɛɛ tusa. ²⁰ I gari yi yaayo yi na raa bɛɛ sɔɔwa na nɛɛ, yoo ku ra win yinni kere. Bà n man nɔni sɔɔwa ba koo maa bɛɛ nɔni sɔ. Bà n nɛn gari mɛm nɔɔwa ba koo maa bɛɛgii mɛm nɔɔwa. ²¹ Adama yeni kpurowa ba koo bɛɛ kua nɛn yīsirun sɔ, domi ba ñ yɛro yɛ wi u man gɔrima. ²² Nà kun daa nɛ, na ka bu gari kue, ba ñ daa taare mɔ. Adama tɛ ba ñ maa gafara mɔ. ²³ Wi u man tusa u maa nɛn Baaba tusawa. ²⁴ Nà kun daa sɔma kue ben suunu sɔɔ ye goo kun koore, ba ñ daa taare mɔ. Adama tɛ,

ba sɔma ye wa kɔ, ma ba sun tusa nɛ ka nɛn Baaba. ²⁵ Nge mɛya n sāa kpa gari yi ba yorua woodan tirerɔ yi ka koora, yi yi nɛɛ, “Ba man tusa, ba ñ ten wiru ka naasu yɛ.”

²⁶ Adama Dam Kɛɔ, Hunde gemgii wi, u sisi saa nɛn Baaban min di. Kon bɛɛ nùn gɔriama ka Baaba win yīsiru, kpa u bɛɛ nɛn areru diiya. ²⁷ Bɛɛ i ko maa nɛn areru di, domi i wāa ka nɛ sannu saa toren di.

16

¹ Yeni kpurowa na bɛɛ sɔɔwa kpa i ku ra ka biru wura. ² Ba koo bɛɛ gira saa mɛnɔ yerun di. Saa ya mam sisi ye baawure wi u bɛɛ goomɔ u ko n tamaa u Gusunɔ sɔmburu kuammewa. ³ Ba koo bɛɛ yabu yeni kua yèn sɔ ba ñ Baaba gie, ba ñ maa man gie. ⁴ Adama na bɛɛ gāa nini sɔmɔwa, dɔma te nin saa ya tura kpa i ka yaaya ma na raa bɛɛ nu sɔɔre.

Hunde Dɛeron sɔmburu

Yesu maa nɛɛ, na ñ daa bɛɛ gāa nini sɔɔwa saa yellun di yèn sɔ na wāa ka bɛɛ sannu. ⁵ Adama tɛ na dɔɔ wi u man gɔriman mi. Goo maa sari bɛɛ sɔɔ wi u man bikia mi na dɔɔ. ⁶ Adama yèn sɔ na bɛɛ yeni sɔɔwa, bɛɛn gɔru ga sankira too. ⁷ Ka mɛ, na bɛɛ gem sɔmɔ, bɛɛn arufaaniwa nà n da, domi nà kun de, Dam Kɛɔ wi, u ñ sisi bɛɛn mi. Adama nà n da kon bɛɛ nùn gɔriama. ⁸ Û n tunuma, wiya u koo de handuniagibu bu tubu ye n sāa toraru ka ye n sāa gem ka maa Gusunɔn siribu. ⁹ U koo bu taare wɛ yèn sɔ ba ñ man naane doke. ¹⁰ U koo bu sɔɔsi ma gem wāa nɛ sɔɔ ye na ka dɔɔ Baaban mi, ma ba ñ maa man wasi. ¹¹ U koo maa de bu siribu tubu yèn sɔ Gusunɔ u handunia yenin wirugii siri kɔ.

¹² Na maa gāa dabinu mɔ n ka bɛɛ sɔ, adama nu bɛɛ kere gina. ¹³ Sanam mɛ Hunde gemgii wi, u tunuma wiya u koo bɛɛ kpara i ka gem kpurɔ gia. U ñ koo gari gere ka win tiin yiiko. Ye u nua, yeya

u koo gere, u koo maa bεε sō ye ya sisi. ¹⁴ Wiya u koo man bεεε wē, domi u koo negia nō, kpa u bεε ye nōsia. ¹⁵ Kpuro ye Baaba u mō negia. Yen sōna na gerua ma Hunde u koo negia nō, kpa u bεε ye nōsia.

Nuku sankiranu koo ko

nuku dobu

¹⁶ Yesu bu sōwa u nεε, ñ n sosi fiiko i ñ maa man wasi. Ñ n maa kparam sosi fiiko, i ko man wa.

¹⁷ Ma win bwāabu gabu ba bikianamō, mba yen tubusianu ye u sun sōmō, ñ n sosi fiiko sa ñ maa nūn wasi, ñ n maa kparam sosi fiiko sa ko nūn wa. Mba maa yen tubusianu ye u nεε u dō win Baaban mi. ¹⁸ Ba bikianamō mba ñ n sosi fiikon tubusianu. Ba nεε, sa ñ yē yèn gari u mō.

¹⁹ Yesu u gia ma ba kī bu nūn gāanu bikia. Yen sōna u bu sōwa u nεε, na nεε yaa, ñ n sosi fiiko i ñ man wasi, ñ n maa kparam sosi fiiko i ko man wa. Gari yiniwa i bikianamō bεεn suunu sō ro?

²⁰ Ka geema na bεε sōmō, i ko swī, i ko kpara wōri ko, adama handuniagibu ba koo yēeri. Bεεn nukura koo sankira, adama bεεn nuku sankiranu koo gōsira nuku dobu. ²¹ Sanam mε tōn kurō u yiire u ra n nōni swāaru mō domi win sqa ya tura. Adama sanam mε u win bii mara, u ku ra maa nōni swāa te yaaye nuku dobun sō ye u ka tōnu mara handunia sō. ²² Meya n maa sāa bεεn mi. Tē, bεε i nuku sankiranu mō, adama kon kparam bεε wa, ma bεεn nukura koo dōra. Goo maa sari wi u koo kpī u bεε nuku doo bi mwaari.

²³ Saa ye, yà n tunuma, i ñ ko man gāanu ganu bikia. Ka geema na bεε sōmō, baayere ye i Baaba kana ka nen yīsiru, u koo bεε kē. ²⁴ Sere ka tē i ñ gāanu ganu kanε ka nen yīsiru. I bikio, i ko wa, kpa bεεn nuku dobu bu ka yibu.

Yesu u handunia kamia

²⁵ Yesu maa bu sōwa u nεε, yeni kpurowa na bεε sōwa ka mōndu. Adama saa ya sisi ye na ñ maa bεε gari sōmō ka mōndu, kon bεε Baaban gari sōwa kpasasa. ²⁶ Saa ye, yà n tunuma, i ko Baaba kana ka nen yīsiru. Na ñ maa gerumō ma kon nūn kana bεεn sō, ²⁷ domi Baaban tii u bεε kī. U bεε kī yèn sō i man kī, i maa naanε doke ma na weewa Gusunōn min di. ²⁸ Na yarimawa saa Baaban min di, na na handuniaō. Tē na handunia derimō na dōo nen Baaban mi.

²⁹ Win bwāaba nūn sōwa ba nεε, tēra a re sun gari sōwa kpasasa, n ñ ka mōndu. ³⁰ Tē sa gia ma a baayere kpuro yē, n ñ maa mō goo u nun gāanu bikia. Yenin sōna sa naanε doke ma Gusunōn min diya a yarima.

³¹ Ma Yesu u bu bikia u nεε, tē i naanε doke? ³² I laakari koowo, saa ya sisi ya mam tunuma kō ye ba koo ka bεε kpuro yarinasia, baawure u ka da win yenuō. I ko man deri nε turo, adama na ñ wāa nε turo yèn sō Baaba u wāa ka nε. ³³ Yabu yeniwa na raa bεε sōwa kpa i n ka bōri yendu mō nε sō. Handunia ye sōra i ko nōni swāaru wa, adama i ku mwia kpana, na handunia kamia kō.

17

Yesu u kanaru mō

win bwāabun sō

¹ Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, u win nani seeya wōllō u nεε, Baaba, saa ya tura. A nε wunen Bii wōlle suo, kpa n maa nun wōlle sua.

² Domi a man yiiko wē tōmbu kpuron wōllō, kpa n ka be a man wē kpuro wāaru wē te ta ku ra kpe.

³ Wāaru te ta ku ra kpe tera mini, tōmbu bu ka nun gia, wunε Gusunō turo, kpa bu maa man gia nε Yesu Kirisi wi a gōrima. ⁴ Na nun wōlle sua tem mε sō, na maa sōmbu te wiru go te a man yiire. ⁵ Baaba, na nun kanamō, a de na n yiiko mō tē

wunen bokuo, nge me na raa mo ka wune sannu ba sere handunia taka kua.

⁶ Na ton be wunen yisuru giasia be a man we handunia ye so. Wunegiba ba raa saa, ma a man bu we. Ba maa wunen gari mem noowa. ⁷ Te ba ye ma ganu kpuro ni a man we, saa wunen min diya nu na. ⁸ Domi na bu gari yi we yi a man soowa, ba maa yi mwa. Ma ba gia saa saa ma saa wunen min diya na yara, ba maa naane doke ma wuna a man gorima.

⁹ Na bu kanaru kuamme n n mo handuniagibu. Ton be a man we, beya na kanaru kuamme yen so wunegiba ba saa. ¹⁰ Negibu kpuro ba sawa wunegibu ma wunegibu kpuro ba maa saa negibu, nen yiiko maa soosira be so. ¹¹ Te na sisi wunen mi. Na n ko na n maa wa handunia so, adama beya ba ko n wa handunia ye so. Baaba Deero, a bu beruo ka wunen yisi te a man wen dam, kpa ba n ka saa tia, nge me ne ka wune sa saa tia. ¹² Sanam me na wa ka be, na bu berua ka wunen yisi te a man wen dam. Na bu kosu, ma be so baa ton turo goo kun kam kue ma n kun mo kam kooren bii, kpa Gusunan gari yi ka koor. ¹³ Te na sisi wunen mi. Yeniwa na gerumo handunia ye so, kpa ba n ka nuku dobu yiba nen so. ¹⁴ Na bu wunen gari we, ma handuniagiba bu tusa yen so ba n saa handuniagibu, nge me nen tii na n saa handuniagii. ¹⁵ Na n nun kanamo a ka bu wuna handunia so n di, adama na nun kanamo a bu kosu ton koso win so. ¹⁶ Ba n saa handuniagibu nge me nen tii na n saa handuniagii. ¹⁷ A tii bu wuno nenem ka wunen gem gari. Wunen gari gema. ¹⁸ Nge me a man gorima handunia, meya na maa bu gara handunia so. ¹⁹ Ben sōna na nun nen tii we kpa ben tii bu maa ka ko wunegibu ka gem.

²⁰ N n mo beni tonawa na kanaru kuamme, adama ka maa be ba koo

naane doke ben garin saabu. ²¹ Na kanamo wa be kpuro ba n ka saa tia. Nge me wune Baaba a wa ne so, ma na maa wa wune so, a de bu ko tia be se so. Kpa handuniagibu bu ka naane doke ma wuna a man gorima. ²² Yiiko ye a man we, yeya na maa bu we, kpa ba n ka saa tia nge me ne ka wune sa saa tia. ²³ Ne na wa be so, wuna a maa wa ne so, kpa bu ka ko tia mam mam. Kpa handunia yu ka gia ma wuna a man gorima, a maa bu ki nge me a man ki.

²⁴ Baaba, na ki be a man we ba n wa nen mi, mi na wa, kpa ba n nen yiiko meera ye a man we, domi a man ki ba sere handunia taka kua. ²⁵ Baaba gemgii, handuniagiba kun nun ye, adama ne na nun ye, ma beni ba tuba ma wuna a man gorima. ²⁶ Na bu wunen yisuru giasia, meya kon kpa bu tu giasiam sosi, ki te a man ki ta n ka wa be so, kpa na n maa wa be so.

18

Yesun mwaabu

(I maa meero Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53)

¹ Sanam me Yesu u kana te kua u kpa, u yara ka win bwāabu sannu ba da daa tora gan guruo ye ba ra soku Sedoroni. Batuma gaa wa mi, ye so u dua ka win bwāabu. ² Yudasi, win dome, u yam mi ye domi Yesu ka win bwāabu ba ra raa mēne mi nōn dabiru. ³ Yen sōna Yudasi u da mi ka tabu kowobu ka saa yerun kōsobu be yaku kowo tonwerobu ka Falisiba ba nūn we. Ba ben tabu yānu neni, ka fitilakunu ka wii bōnnun dō. ⁴ N deema Yesu u ye ko ye n koo nūn ko kpuro, yen sōna u susi u bu bikia u nee, wara i kasu.

⁵ Ma ba nūn wisa ba nee, Yesu Nasaretigiwa sa kasu.

Yesu u nee, nena mi.

Yudasi, win dome, u yō mi, ka be sannu. ⁶ Ye Yesu u nee, nena mi, ma ba desira ba woruka.

7 Yesu u kpam bu bikia u nɛɛ, wara i kasu.

Ma ba nɛɛ, Yesu Nasarɛtigiwwa sa kasu.

8 Yesu u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔɔwa kɔ ma nɛna mini. N n nɛn na i kasu, i de beni bu doona.

9 U yeni gerua kpa gari yi u raa gerua yi ka kooru ye u nɛɛ, baa tɔn turo kun kam kue be Baaba u nɔn wɛ sɔɔ. 10 Sanam mɛ, Simɔɔ Piɛɛ u win takobi nɛni ma u ye woma u ka yaku kowo tɔnweron yoo sɔra u win soo nɔm geuguu bura. Yoo win yisira Maliku. 11 Ma Yesu u Piɛɛ sɔɔwa u nɛɛ, a wunen takobi wesio yen kararɔ. Na n kon ka nɔni swaaru temana te nɛn Baaba u man yiire?

Ba ka Yesu da Anin wuswaaɔ

12 Sanam meya tabu kowobu ka ben wirugii ka Yuuban saa yerun kɔsobu ba Yesu mwa ba nɔn bakua 13 ma ba gbia ba ka nɔn da Anin mi. Ani u saawa Kaifan dokiri, Kaifa wiya u maa saa yaku kowo tɔnweron wɔɔ ge sɔɔ. 14 Kaifa wiya u raa Yuuba bwisi ka ma n arufaani mɔ tɔn turo u ka tɔmbu gbiyya.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-70, Maaku 14:66-68, Luku 22:55-57)

15 Simɔɔ Piɛɛ ka bɔɔ goo ba Yesu swii. N deema yaku kowo tɔnweron wi, u bɔɔ wi yɛ saa saa, ma bɔɔ wi, u ka Yesu dua sannu yaku kowo tɔnweron yenun yaaraɔ. 16 Adama Piɛɛ u yɔra tɔɔwɔ yenu kɔnnɔwɔ. Ma bɔɔ wi yaku kowo tɔnweron u yɛ mi, u yarima u ka wɔndia kɔnnɔ kɔso geruna, ma u Piɛɛ duusia. 17 Ma wɔndia wi u kɔnnɔ kɔsu mi, u Piɛɛ bikia u nɛɛ, wune, a n maa saa durɔ win bwɔabun turo?

Piɛɛ u nɛɛ, aawo.

18 Ma yobu ka saa yerun kɔsobu ba yɔ dɔɔ gɛɛn bɔkuɔ yi ba sɔrua woorun sɔ ba wɔsu. Piɛɛ u da u maa yɔ mi, ba wɔsu sannu.

Yaku kowo tɔnweron

u Yesu gari bikiamɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Luku 22:66-71)

19 Ma yaku kowo tɔnweron u Yesu win bwɔabun gari bikia, ka ye u tɔmbu sɔɔsimɔ. 20 Ma Yesu u nɔn wisa u nɛɛ, na ka baawure gari kua batuma sɔɔ. Na nɛn keu sɔɔsiru kpuro kuawa mennɔ yenu sɔɔ ka maa saa yerɔ, mi Yuuba kpuro ba ra mennɛ. Na n gaaun ganu gerua asiri sɔɔ. 21 N n nɛn na, mban sɔna a man gari bikiamɔ. Be ba nɛn gari nua, a ben tii bikio ye na bu sɔɔwa. Beya ba yɛ ye na gerua.

22 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, yera saa yerun kɔso turo wi u nɔn yɔre, u Yesu baara so, ma u nɛɛ, yaku kowo tɔnweron a kaka a gari wisimɔ me?

23 Ma Yesu u nɔn wisa u nɛɛ, n n gari kɔsin na na gerua, a yi geruo baawure u nɔ. N n maa gem na na gerua, mban sɔna a man soomɔ.

24 Ma Ani u dera ba nɔn bakua ba ka da Kaifa, yaku kowo tɔnweron mi.

Piɛɛ u kpam Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:71-75, Maaku 14:69-72, Luku 22:58-62)

25 Saa ye sɔɔ, Simɔɔ Piɛɛ u yɔ mi, u dɔɔ wɔsu. Ma ba nɔn bikia ba nɛɛ, wune maa, a n saa durɔ win bwɔabun turo?

Adama Piɛɛ u gari yi siki u nɛɛ, aawo fa.

26 Yaku kowo tɔnweron yoo turo, win soo teu Piɛɛ u buran dusi, u nɔn bikia u nɛɛ, na n daa nun wa ka wi batuma ye sɔɔ?

27 Piɛɛ u kpam siki u nɛɛ, aawo. Yera yande goo dɔɔ ga swi.

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Luku 23:1-5)

28 Saa Kaifan min di ba ka Yesu da tem yeron siri yerɔ. N deema buru buru yam sarera. Be ba saa Yuuba ba n wure bu du siri yeru mi, kpa bu ku raa ko disigibu. Domi ba ki bu Gɔɔ sararibun tɔɔ baka ten yaa dibu di. 29 Yen sɔna Pilati u yarima u

bu deema, ma u bu bikia u nee, tora teren bwesera i durɔ wi waasi.

³⁰ Ba nee, u kun kɔsa kue, sa n daa ka nùn sisi su nun nɔma beria.

³¹ Pilati u bu sɔɔwa u nee, been tii i nùn mɔɔ, kpa i nùn siri ka been tiin wooda.

Ma Yuuba ba nee, sa n yen dam mɔ su ka tɔnu go.

³² Nge meya Yesun gari yi kooro yi sɔɔ u sɔɔsi gɔɔ wɔn bweseru u koo gbi. ³³ Pilati u kpam dua siri yerɔ, ma u Yesu soka u nùn bikia u nee, wuna Yuuban sunɔ?

³⁴ Ma Yesu u nùn bikia u nee, wuna a ka tii yeni bikiamɔ? Nge gaba nun nen gari sɔɔwawa.

³⁵ Pilati u nee, ne Yuuwa? Wunen bweseru ka yaku kowo tɔnweroba ba man nun nɔmu sɔndia. Mba a kua.

³⁶ Yesu u nee, nen bandu ta n sãa handunia migiru. Ta n sãan na handunia migiru, nen bwãabu ba koo sanna kpa bu ku Yuuba man nɔmu sɔndia. Adama nen banda kun sãa handunia migiru.

³⁷ Ma Pilati nùn bikia u nee, n n man na, a sãawa sunɔ.

Yesu u nùn wisa u nee, wunen tii a mam gerumɔ ma na sãa sunɔ. Na na handunia sɔɔ, ba man marawa n ka gem areru di. Baawure wi u sãa gemgii, wiya nen gari nɔmɔ.

³⁸ Pilati u nùn bikia u nee, mba ba ra soku gem.

Ba Yesu taare wɛ bu go

(I maa mɛrio Mateu 27:15-31, Maaku 15:6-20, Luku 23:13-25)

Gari yin biru Pilati u kpam yarima u da Yuuban mi, ma u bu sɔɔwa u nee, nena kun toraru garu wa durɔ wi sɔɔ. ³⁹ Adama i komaru garu mɔ te kon ka beɛ pirisɔm turo kara Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru sɔɔ. I kɔ n beɛ Yuuban sunɔ kara?

⁴⁰ Ma be kpuro ba gbãsumɔ ka dam ba mɔ, aawo sa n durɔ wi kɔ, Barabawa sa kɔ.

N deema gbɛnɔwa Baraba wi, u sãa.

19

¹ Sanam meya Pilati u Yesu mwa, ma u dera ba nùn so ka som kpaka.

² Ma tabu kowobu ba sãki tundu bokana ba ka nùn sina furɔ kua ba doke win wirɔ. Ba maa nùn gurumusɔ swãabu sebusia. ³ Kiri kiri kpa bu nùn susi bu nee, Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.

Ma ba nùn baari soomɔ.

⁴ Ma Pilati u kpam maa yarima u tɔn wɔru ge sɔɔwa u nee, i swaa dakio. Wee, kon beɛ durɔ wi yarima kpa i ka gia ma na n toraru garu wa wi sɔɔ.

⁵ Yesu u yarima u sãkin furɔ, ka maa gurumusɔ swãabu ge doke. Pilati u bu sɔɔwa u nee, durɔ wi wee.

⁶ Sanam me yaku kowo tɔnwerobu ka sãa yerun kɔsobu ba nùn wa, ma ba gbãsum wari ba nee, a nùn kpareo, a nùn kpareo dãa bunanaru sɔɔ.

Pilati u bu sɔɔwa u nee, beɛn tii i nùn mɔɔ kpa i nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ ka beɛn tii. Domi ne na kun toraru garu wa wi sɔɔ.

⁷ Ma Yuuba ba nùn sɔɔwa ba nee, sa wooda gaa mɔ ye ya gerumɔ bu nùn go yɛn sɔ u win tii nee Gusunɔn Bii.

⁸ Ye Pilati u gari yi nua, win berum sosi. ⁹ Ma u kpam ka Yesu wura siri yerɔ, u nùn bikia u nee, man diya a na.

Adama Yesu kun nùn wisa baa nɔn teeru.

¹⁰ Ma Pilati u nùn bikia u nee, nena a n ka sere gari mɔ? A n yɛ ma na dam mɔ n ka nun kara, na maa dam mɔ n ka nun kpare dãa bunanaru sɔɔ?

¹¹ Ma Yesu u nùn wisa u nee, a n dam gam mɔ ne sɔɔ ba kun n me wɛ wɔllun di. Yen sɔna wi u man nun nɔmu sɔndia, win taare ya wunegia kere.

¹² Ye Pilati u yeni nua yera u hania sosi u ka Yesu kara. Adama Yuuba ba gbãsumunu bɔbia ba nee, a n durɔ wi kara, a n maa tem yɛro kɔ. Domi baawure wi u win tii kua sunɔ u sãawa tem yɛron yibere.

13 Ye Pilati u gari yi nua, u ka Yesu yarima, ma u sina siri kowon sin yero te ta wāa yam me sō, me ba sokumō Kpee turaru. Miya ba maa sokumō Gabata ka Heberum. 14 N tie sō teeru bu sere Gō sararibun tōo bakaru ko, nge sōo wii wöllun saka. Ma Pilati u Yuuba sōwa u nē, bēen sunō wee.

15 Ma Yuuba ba gbāsuka wöllō, i ka nùn doo, i ka nùn doo, i nùn kpareo dāa bunanaru wöllō.

Ma Pilati u bu bikia u nē, amō ro! I kī n bēen sunō kpare dāa bunanaru wöllō?

Ma yāku kowo tñweroba nùn wisa ba nē, bēse sa ñ sunō goo mō ma n kun mō tem yēro.

16 Sanam meya Pilati u bu Yesu nōmu sōndia bu ka nùn kpare dāa bunanaru wöllō.

*Ba Yesu kpare dāa bunanaru wöllō
(I maa mēerio Mateu 27:32-44,
Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43)*

Ma ba Yesu mwa ba ka doona. 17 Ma Yesu u win tiin dāa bunanaru sua u ka da sere aye ten mi, te ta ka wii koko weene, adama ka Heberum ba ra yam mi sokuwa Gōgōta. 18 Miya ba nùn kpare dāa bunanaru wöllō. Ba maa tñ durōbu yiru gabu kpare turo nōm dwarō, turo nōm geuō, ma Yesu wāa ben suunu sō.

19 Ma Pilati u yorua u mani dāa bunana ten wöllō. Yora ye, ya nē, Yesu Nasaretigii, Yuuban sunō. 20 Yuuba dabira ba yora ye gara domi mi ba Yesu kpare n ñ ka wuu toma. Ma ba ye yorua ka Heberum, ka Gerekim, ka maa Latem.

21 Ma Yuuban yāku kowo tñwerobu ba Pilati sōwa ba nē, a ku yore Yuuban sunō, adama a yoruo, u nē wiya Yuuban sunō. 22 Ma Pilati u nē, ye na yorua na yoruawa.

23 Sanam me tabu kowobu ba Yesu kpare ba kpa, ba win yānu bōnu kua suba nē, tabu kowo ben baawure sube teeru, ba maa win yabe bakaru sua. Yabe te, ta ñ yina mō, ba tu wesawa yaberu. 24 Ma

tabu kowo be, ba geruna ba nē, bu ku raa te gā, adama bu de bu tu tete toosi kpa bu wa wigiru ta koo ko.

Nge meya Gusunōn gari yi kooru yi yi nē,

“Ba nēn yānu bōnu kua ben tii tiine sō.

Ma ba nēn yaberu tete toosi.”

Nge meya tabu kowo be, ba kua.

25 N wee, Yesun mero, ka win mēron wōnō, ka Maari Kopan kurō, ka sere Maari Madalagii, ba yō Yesun dāa bunanarun bōkuo.

26 Yesu u win mero wa mi, ka bōo wi u kī ba yō ba karine, ma u win mero sōwa u nē, kurō wunē, wunen bii wee mi.

27 U maa bōo wi sōwa u nē, wunen mero wee mi.

Saa dōma ten diya bōo wi, u ka nùn wa win tiin yēnuō.

Yesun gōo

*(I maa mēerio Mateu 27:45-56,
Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49)*

28 Yen biru, sanam me Yesu u gia ma gari yi kpuro yi wiru goora yi kpa, Gusunōn gari yi ka kooru, u nē, nim nōru ga mañ mō.

29 Wekeru gara wāa mi, te ta tam mōmmōm yiba. Ma ba swēesu wasa tam mōmmōm me sō, ba beri isōpun dekōo ba ka susi win nōwō.

30 Sanam me Yesu u tam mōmmōm me denda u nē, n kpa.

Yera u tuka, u win tii yōsu, ma u sariru kua.

Ba Yesu sōka yēsao

31 Dōma teya Yuuba ba Pilati bikia u de bu durō ben kōri bōku be ba go mi, kpa bu goo ni sarasia dāa bunanarun di. Ba yeni bikia yēn sō n tie sō teeru bu ka ben tōo wērarugiru di, ba ñ maa kī goo ni, nu n wāa dāa bunanaru wöllō tōo wērarugii te sō, domi tōo bakarun tii tiywa. 32 Yen sōna tabu kowobu ba da ba gbiikoon kōri bōka ka maa yirusegii be ba kpare ka Yesu sannu. 33 Adama sanam me ba tura Yesun mi, ba deema u gu kō, ba ñ maa win kōri bōka. 34 Adama tabu kowobun turo u Yesu yaasa sōka

win yēsaa, ma yande yem ka nim mu yara. ³⁵ Wi u ye wa, u yen seeda di, win seeda ye, gema. U yē kam kam ma geeya u gerumə, kpa bεε i maa ka naane doke. ³⁶ Yeniwa ya kua kpa Gusunən gari yi ka koorā yi yi nεε, “Baa win kuku teeru, ta n̄ kəsiramə.” ³⁷ Gusunən gari maa nεε, “Ba koo n̄n mεeri wi ba saka.”

Yesun sikubu

(I maa mεerio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56)

³⁸ Yen biru Yosefu Arimategii u Pilati Yesun goru kana. Yosefu wi, u sāawa Yesun bōō, adama asiri sōowa yēn s̄ u Yuuban b̄rum m̄. Ma Pilati u wura. Yen sōnā Yosefu u da u Yesun goru sua u ka doona. ³⁹ Nikodemu wi u raa da Yesun mi wōkuru u Yosefu yāsiri. Ma u turare bwesenu yiru, miru ka aloesi neni ye ya tura kilo tenan saka. ⁴⁰ Durō be yiru ba Yesun goru sua ma ba tu bekuru wukiri ka turare sannu. Domi nge mēya Yuuba ba ra ka ben goru sike. ⁴¹ N deema batuma gaa ya wāa mi ba Yesu kp̄aren bōkuə. Siki w̄ru kperuguu gaga wāa mi, batuma ye sōō, ḡe sōō ba n̄ goo sikure. ⁴² Miya ba Yesu kp̄i domi yen sisira sāawa t̄ō w̄rarugiru. Siki te, ta maa wāa turuku mi.

20

Siki diiru

(I maa mεerio Mateu 28:1-8, Maaku 16:1-8, Luku 24:1-12)

¹ Alusuma buu sōnu buru buru yellu, sanam mε yam kun s̄aram kpa, Maari Madalagii u da sikiru mi. Ma u wa ba kpee te sua saa siki ten k̄nn̄n̄n̄n̄ di. ² Ma u duka da Simə Piεen mi, ka bōō win mi, wi Yesu u k̄i, u bu sōōwa ma ba Yinni sua saa sikiru min di, u n̄ maa yē mi ba n̄n̄n̄n̄n̄ kp̄i.

³ Sanam mēya Piεε ka bōō wi, ba yara ba da sikiru mi. ⁴ Ma be yiru ba duki da sannu, adama bōō wi, u duka u Piεε gbiiri, ma u gbia u tura sikiru mi. ⁵ U yāara u tende siki te sōō, ma u bekuru wa ta yii, adama

u n̄ due. ⁶ Yera Simə Piεε wi u sisi biruə u tura mi ma u dua siki te sōō. U maa beku te wa ta yii, ⁷ ka yasa ye ba raa ka win wiru bōkuə. Adama yasa ye, ya n̄ yii ka beku te sannu, ya kuruawa bee tia. ⁸ Sanam mēya bōō wi u raa gbia u tura sikiru mi, u maa dua. U wa, ma u naane doke. ⁹ Gusunən gari kun daa bu yeeri gina yi yi gerua ma u koo se gorin di. ¹⁰ Ma bwāa be, ba gōsira ba da ben yenuə.

Yesu u Maari Madalagii kure

(I maa mεerio Mateu 28:9-10, Maaku 16:9-11)

¹¹ Adama Maari u yō tōwō siki ten bōkuə u sumə. Sanam mε u sumə u yāara u tende siki ten sōōwō. ¹² Ma u wollun gōradoba yiru wa ba yāa kp̄ikinu doke ba s̄ mi Yesun goru ta raa kp̄i, ben turo wiru gia, turo maa naasu gia. ¹³ Ma ba n̄n̄n̄n̄n̄n̄ bikia ba nεε, kurō wunε, mba n̄ kua a ka sumə.

Ma u bu wisa u nεε, ba nen Yinni suawa saa minin di, na n̄ maa yē mi ba n̄n̄n̄n̄n̄n̄ kp̄i.

¹⁴ Sanam mε u yeni gerua u kpa, u s̄ira ma u Yesu wa u yō mi. Adama u n̄ gie ma Yesuwa. ¹⁵ Yesu u n̄n̄n̄n̄n̄n̄ bikia u nεε, kurō wunε, mba n̄ kua a ka sumə. Wara a kasu.

Kurō wi, u tamaa yam min kōsowa. Yera u nεε, t̄n̄wero, n̄ n̄ wunen na a n̄n̄n̄n̄n̄n̄ sua, a man sōōwō mi a n̄n̄n̄n̄n̄n̄ kp̄i, kpa n̄ da n̄ n̄n̄n̄n̄n̄n̄ min di.

¹⁶ Ma Yesu u nεε, Maari.

Yera u s̄ira, ma u gerua ka Heberum u nεε, Raboni. Yen tubusiana, keu sōōsio.

¹⁷ Ma Yesu u n̄n̄n̄n̄n̄n̄ sōōwa u nεε, a ku man baba, domi na n̄ gina de nen Baaban mi wollō. Adama a doo nen bwāabun mi, a bu s̄ ma na dōō Gusunən mi, wi u sāa nε ka b̄een Baaba, u maa sāa nε ka b̄een Yinni.

¹⁸ Ma Maari Madalagii u da u bwāa be sōōwa ma u Yinni wa, sere Yinni u n̄n̄n̄n̄n̄n̄n̄ gari yini sōōwa.

Yesu u win bwāabu tii sōōsi

(I maa mεerio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49)

¹⁹ Alusuma buu gen yoka, bwāa be, ba menna ma ba gamboba beri Yuuban berum sō. Miya Yesu u da u bu yōre ben suunu sō. Ma u bu sōwa u nē, alafia ya n wāa ka bē.

²⁰ Ye u yeni gerua u kpa, u bu win nōma ka win yēsa sōsi. Bwāa ben nukura dora ye ba Yinni wa. ²¹ Ma Yesu u kpm bu sōwa u nē, alafia ya n wāa ka bē. Nge mē Baaba u man gōrima nge mēya nē na maa bē gōra.

²² Ye u yeni gerua u kpa, yera u bu wēsie ma u nē, i Hunde Dēero mō. ²³ Ī n goo nūn win toraru suuru kua u koo ten suuru wa. Ī n maa goon toraru suuru kobu yina ta ko n yēro wāasiwa.

Yesu ka Tomaa

²⁴ Tomaa, bwāabu wākura yiru yen turo, wi ba ra maa nē Sika, u ñ daa wāa ka be sanam mē Yesu u na ben mi. ²⁵ Bwāa be ba tie ba nūn sōwa ma ba Yinni wa.

Tomaa u bu wisa u nē, ma n kun mō u kurum bora wa Yinnin nōma sō, ma u kun win niki bia doke mi kurum daa wāa, kpa u win nōmu doke Yinnin yēsā, u ñ naanē dokemō.

²⁶ Sō nōaba itan biru bwāa be, ba maa mēne sannu dirō. Tomaa wāa be sō. Ba gamboba beri adama Yesu u na u bu yōre ben suunu sō ma u nē, alafia ya n wāa ka bē.

²⁷ Sanam mēya u Tomaa sōwa u nē, a nen nōma mēerio kpa a wunen niki bia doke ye sō. A wunen nōmu demiamā a doke nen yēsā. A naanē dokeo a ku maa ko gōrusu yirugii.

²⁸ Tomaa u nūn sōwa u nē, Gusunō nen Yinni.

²⁹ Yesu u nūn bikia u nē, a naanē doke yēn sō a man waamō? Doo nōruḡiba be ba kun man wa, ba ka naanē doke.

Yēn sō ba tire teni yorua

³⁰ Sām maamaakigii dabina Yesu maa kua win bwāabun nōni biru ni ba kun yorua tire teni sō. ³¹ Adama gari yiniwa ba yorua kpa i ka naanē doke ma Yesuwa Kirisi wi, Gusunōn

Bii, kpa naanē doke binin saabu u n wāaru mō te ta ku ra kpe win yīsirun sō.

21

Yesu u bwāabu nōaba yiru kure

¹ Yen biru Yesu u kpm win bwāabu tii sōsi Tiberian daa bu-rerun bōku. Wee nge mē u tii sōsi. ² Simō Piē ka Tomaa wi ba ra nē Sika, ka Natanieli Galilen Kanagii, ka Sebeden bibu, ka win bwāabu gabu yiru, be kpurowa ba wāa sannu. ³ Simō Piē u be ba tie sōwa u nē, u susure dō.

Ma ba nē, ben tii ba koo ka nūn da.

Ma ba yara yande ba goo dua ba doona. Adama ba ñ gāanu ganu mwe wōku te sō. ⁴ Ye yam sārō Yesu u yō daarun goorō, adama bwāa be, ba ñ yē Yesuwa. ⁵ Ma Yesu u bu bikia u nē, aluwaasi bē, i ñ gāanu mwe baa fiiko?

Ma ba nē, aawo.

⁶ Ma u bu sōwa u nē, i bēen yāakororu kōwō goo gen nām geuō, i ko gāanu wa mi.

Ba kua mē, ma ba kpana bu tu gawa swēe dabirun sō. ⁷ Ma bō wi Yesu u kī, u Piē sōwa u nē, Yinniwa.

Ye Simō Piē u nua ma Yinniwa, yera u win yaberu pōra sie domi basiwa u raa wāa mi. Ma u sure nim sō goon di. ⁸ Adama bwāa be ba tie ba ka goo na daarun bōwō ba ben yāakororu gawe, ta swēe yiba. Be ka daarun bōn tondam kun kere gōm soonu goobu (200). ⁹ Ye ba sara temō ma ba dō gē wa, swēe wāa yin wāllo, ka maa pē. ¹⁰ Ma Yesu u bu sōwa u nē, bu swēe gēe tama yi ba go tē ge.

¹¹ Simō Piē u goo dua ma u yāakoro te gawa temō te ta swēe beke yiba. Yin geera sāa wunaa weeru ka wākura ita. Baa mē yi ka dabi mē, yāakoro te, ta ñ gēere. ¹² Yesu u bu sōwa u nē, i na i sōndu wuna.

Baa bwāa ben turo kun kākā u nūn bikie wara u sāa, domi ba yē ma

Yinniwa. ¹³ Yesu u da u p̄εε sua ma u bu wē. Meya u maa kua ka sw̄εε yi.

¹⁴ Yeniwa n̄n itase ye Yesu u tii win bw̄āabu s̄ōsi saa min di u seewa ḡorin di.

Yesu ka Piεε

¹⁵ Ye ba s̄ōndu wuna ba kpa, Yesu u Sim̄ō Piεε bikia u n̄εε, Sim̄ō, Yohanun bii, a man kī n beni kpuroguru kere?

Ma u n̄εε, Yinni, a yē ma na nun kī.

Ma Yesu u n̄n s̄ōwa u n̄εε, a n̄n yāa binu n̄ōrio.

¹⁶ Yesu u kpm̄ n̄n bikia n̄n m̄εeruse, Sim̄ō, Yohanun bii, a man kī?

Ma u n̄εε, Yinni, a yē ma na nun kī.

Ma Yesu u n̄n s̄ōwa u n̄εε, a n̄n yāanu kparo.

¹⁷ Yesu kpm̄ wure u n̄n bikia n̄n itase, Sim̄ō, Yohanun bii, a man kī?

Ma Piεεn nukura sankira ȳn s̄ō u n̄n bikia n̄n itase u n̄n kī. Ma u n̄n s̄ōwa u n̄εε, Yinni, a baayere yē, a yē kam kam ma na nun kī.

Ma Yesu u n̄n s̄ōwa u n̄εε, a n̄n yāanu n̄ōrio. ¹⁸ Geema na nun s̄ōm̄, sanam m̄ε a s̄ā aluwaasi, a ra raa ka wun̄n tii kpaka s̄ēke, kpa a da mi a kī. Adama sanam m̄ε a t̄k̄o kua kaa wun̄n n̄ma dem̄iawa kpa goo u nun wun̄n kpaka s̄ēka u ka nun da mi a n̄ kī.

¹⁹ Ka gari yiya Yesu u s̄ōsi ḡō w̄in bweseru Piεε u koo ka Gusun̄ō b̄εεε wē. Ye u yeni gerua u kpa ma u n̄εε, a man sw̄iyo.

Yesu ka Yohanu

²⁰ Yen biru Piεε u s̄ira ma u wa ben birū b̄ō wi Yesu u kī, u wee. B̄ō wiya, u raa Yinni gballi yaa dibun sanam ma u n̄n bikia wara koo n̄n d̄ōm̄ε. ²¹ Sanam m̄ε Piεε u b̄ō wi wa u Yesu bikia u n̄εε, Yinni, dur̄ō wini maa ni?

²² Yesu u n̄n wisa u n̄εε, n̄a n kī n de u n wāa sere n kpm̄ ka wurama, mba n nun wa. Wun̄ε, a gesi man sw̄iyo.

²³ Yen s̄ōna gari yi, yi n̄ōra naane dokeobu s̄ō ma b̄ō wi, u n̄ gbim̄ō. Adama Yesu u n̄ gerua ma u n̄

gbim̄ō, u gesi geruawa ù n kī u de u n wāa sere u kpm̄ ka wurama, mba n n̄n wa.

²⁴ B̄ō wiya u yenin areru dim̄ō, wiya u maa tire teni yorua, sa maa yē ma win areru geema.

Garin wii goberu

²⁵ Gāa dabinu ganu maa wāa ni Yesu u kua. B̄a n ni kpuro yorua tia tia, na n̄ tamaa handunia kpuro s̄ō bu yen ayeru wa mi ba koo tire ni kpuro doke ni ba koo ra yore.

GƏROBUN KOOKOOSU

Tire te, ta s̄awa Lukun garin sukum m̄e u maa Teofiru yorua. Ye u s̄osim̄o tire te s̄o, yera nge m̄e Hunde D̄ero u Yesun bw̄abu kpara, ka nge m̄e Labaari Gea ya ka n̄ora Yerusalem̄o n ka da Yudea ka Samarīo ka tem kpuro s̄o m̄e Romugiba m̄o waati ye s̄o, ka sere Gerekiban tem s̄o.

Tire te, ta maa sun s̄osim̄o nge m̄e Pīe ka P̄olu ba s̄amburu kua. Ta maa sun s̄osim̄o ma Yesun gari yi n̄ ne yi ka tem ȳerobu seesi kpa yi ben woodaba go. Aawo, yi nawa yi ka Gusun̄n k̄iru yibia, wiru 13:7-12 ka wiru 16:35-40 ka wiru 19:31. Ye ya maa s̄a ḡa girinu tire te s̄o, yera Hunde D̄eron naaru t̄ambu s̄o Pantikotin t̄ru s̄o. Saa d̄ama ten diya Hunde D̄ero wi, u naane dokeobu kpare ma u Yesun yigberu t̄asisiam̄o.

Tire ten kpunaa

1. Seeda dibun s̄aru, wiru 1:1-26.
2. Seeda dibu Yerusalem̄o, wiru 2n di sere wiru 8:3.
3. Seeda dibu Yudea ka Samarīo, wiru 8:4n di sere wiru 12:25.
4. P̄olun waasu daabu, wiru 13n di sere wiru 20.
5. P̄olun siribu, wiru 21n di sere wiru 28.

Ba gərobu Hunde D̄ero

n̄o mw̄eru kua

¹ Teofiru negii, nen tire gbiikuru s̄o na kpuro yorua ye Yesu u kua ka ye u keu koosia saa min di u win s̄amburu torua ² sere u ka wura Gusun̄o w̄oll̄o, ye u win ḡro be u ḡosa wooda w̄e u kpa ka Hunde D̄eron dam. ³ S̄o weeru win tiin ḡon biru, u win tii bu s̄osi n̄n dabiru. S̄osi bi, bu s̄a seeda ye ya kun sika m̄o ma u wasi. Ba n̄n wa, u maa bu Gusun̄n bandun gari tubusia. ⁴ S̄o teeru, sanam m̄e Yesu u ka bu dim̄o sannu, u bu s̄owa bu ku raa doona Yerusalemun di, adama bu sina bu win Baaban n̄o

mw̄eru ma, t̄en gari u raa bu s̄owa u nee, ⁵ Yohanu u raa t̄ambu batemu kua ka nim, adama s̄o m̄e te s̄o, Hunde D̄erowa ba koo ka b̄e batemu ko.

Yesu u da Gusun̄o w̄oll̄o

⁶ Ma be ba m̄enne mi, ba n̄n bikia ba nee, Yinni saa yeni s̄ora kaa wunen bandu sw̄i Isirelīo?

⁷ U bu s̄owa u nee, n̄ n̄ b̄een baa i n ka t̄ru ȳe n̄ kun m̄e saa ye Gusun̄o Baaba u yii ka win tiin yiiko. ⁸ Adama i ko i dam mwa sanam m̄e Hunde D̄ero u dua b̄e s̄o. I ko n̄ s̄a nen seeda diobu Yerusalem̄o, ka Yudea kpuro s̄o, ka maa Samarīo, ka sere sere tem n̄o.

⁹ Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, ba n̄n m̄era u suara w̄oll̄o, ma guru wira n̄n berua ben wuswaa.

¹⁰ Nge m̄e ba n̄n m̄era swee u doon̄o w̄oll̄o, yera suaru s̄o t̄n dur̄obu yiru gabu be ba yabe kpikin u sebua, ba bu kure. ¹¹ Ba nee, b̄e Galilegibu mban s̄na i ȳo i w̄ollu m̄era. Yesu wi, wi u suara w̄oll̄o b̄en min di, u koo kpam wurama nge m̄e i wa u d̄o w̄oll̄o.

Yudasin k̄osire

¹² Sanam m̄eya ḡro be, ba ḡosirama Yerusalem̄o saa guu ten w̄ollun di te ba ra soku Olifi, te ta w̄a kilo tian saka wuu b̄k̄o gen min di. ¹³ Ye ba Yerusalemu dua, ba da gidambisa yen w̄oll̄o, mi ba raa w̄a. Pīe w̄a mi, ka Yohanu ka Yak̄obu ka Andere ka Filipu ka Tomaa ka Baatelemi ka Mateu ka Yak̄obu Alufen bii ka Sim̄o wi u win tem gari k̄i ka Yudu Yak̄obun bii. ¹⁴ Ka ḡru teuwa t̄n be kpuro ba ra n̄ m̄enne ba n̄ kanaru m̄o ka temanbu ka kur̄obu gabu ka Maari Yesun mero ka maa Yesun won̄obu.

¹⁵ S̄o m̄erun biru naane dokeoba kpam m̄enna. Ben geera d̄o nge wunaa teeru, ma Pīe u seewa u ȳra ben suunu s̄o u nee, ¹⁶ negibu, Gusun̄n gari yi n̄ koo ko yi kun koore, yi Hunde D̄ero u gerua saa Dafidin n̄o s̄on di Yudasin s̄o, wi u kua dur̄o ben swaa

gbio be ba Yesu mwa. ¹⁷ Yudasi wi, u raa sãa besen turo, u raa maa nõmu m̃o besen s̃omburu s̃o.

¹⁸ Gobi yi u wa win kom k̃osum s̃õ mi, u ka yi tem dwa, ma u w̃oruma u kibari u kura, ma win nuki kpuro yara. ¹⁹ T̃ambu kpuro be ba w̃aa Yerusalem̃o ba gari yi nua. Yen s̃õ, ben barum s̃o ba tem m̃e soka Akedama. Ỹisi ten tubusiana, tem ỹmgim.

²⁰ Domi ba yorua Dafidin womusun tirer̃o ba ñe, “A de win w̃aa yeru tu ko bansu. Goo u ku maa sina mi.” Ba maa yorua,

“A de goo u ko win k̃osire s̃omburu s̃o.”

²¹⁻²² N n men na, n weene su Yudasin k̃osire g̃õsi, u n s̃ãa Yinni Yesun seebu g̃orin din seeda dio ka bes̃e sannu. N weene ỹero wi, u n s̃ãa ben turo be ba sun sw̃i sanam m̃e Yesu u ka sun w̃aa, saa min di Yohanu u ñun batemu kua sere u ka wura w̃oll̃o.

²³ Ma ba dur̃obu yiru gabu g̃õsa, ben turon ỹisira Yosefu, wi ba m̃o Baasaba, ñ kun m̃e Yusitu, yirusen ỹisira Matiasi. ²⁴⁻²⁵ Ma ba kanaru kua ba ñe, Yinni wune wi a t̃ambu kpuron g̃õrusu ỹe, a sun s̃õsio wi a g̃õsa wunen g̃oro be yiru ye s̃o u ka s̃ambu te sua te Yudasi u deri u wigiru doona.

²⁶ Ma ba t̃ete toba ma Matiasi u t̃ete di ma ba ñun doke g̃orobu w̃okura tia yen wuuru s̃o.

2

Hunde D̃eron naaru

¹ Yen biru, sanam m̃e Pantikotin t̃õra tura, naane dokeobu kpuro ba menne sannu ỹatem. ² Suaru s̃o ba kukiribu nua bi bu na saa w̃ollun di nge woo damguu, ma bu dii te kpuro yiba mi ba s̃õ. ³ Bin biru ba g̃ãanu wa nge d̃õo yari yi teria, ma yi sina baawuren wir̃o. ⁴ Be kpuro be ba w̃aa mi, ba Hunde D̃ero yiba, ma ba ka barum tukum gari m̃o, nge m̃e Hunde D̃ero bu ñõ k̃a.

⁵ Sanam m̃e, Yuu gabu be ba Gusuñon beere ỹe ba w̃aa Yerusalem̃o. Ba nawa tem baameren di. ⁶ Ye ba kukiri bi nua, t̃on dabira m̃enna. Ma ba biti soora gem gem, yen s̃õ ben baawure u win tiin barum nua saa naane dokeobun ñõn di. ⁷ Biti bu mwa n banda, ma ba ñe, ñe yaa, t̃on be ba gari m̃õ mi, be kpuro ba ñ s̃ãa Galilegibu ro?

⁸ Am̃ona n ka kua besen baawure u ka ñõm̃o ba ka win barum gari m̃õ. ⁹ Sa na saa Paatin di ka M̃edi ka Elamu, saa Mesopotami ka Yudea ka Kapadosin di ka Pontu ka Asi, ¹⁰ saa Firigin di ka maa Panfli, saa Egibitin di ka maa Libin heran di ye ya w̃aa Sirenin b̃okuo, besen gaba maa na saa Romun di. Gabu Yuuba, gabu maa be ba g̃õsira Yuuba, ¹¹ gaba na saa Keretin di ka maa Daarububan tem. Ka m̃e, bes̃e kpuro sa ñõm̃o ba gerum̃o ka besen tiin barum g̃ãa baka ni Gusuño u kua.

¹² Ma ba biti soora n sara, ba bikiana ba ñe, mba yenin tubusianu.

¹³ Adama gabu ba bu yaakoru m̃õ ba ñe, tama t̃on be, ba ñora.

Pĩen waasu

¹⁴ Yera Pĩe u seewa ka g̃orobu w̃okura tia ye sannu u gb̃ara t̃on w̃oru ge s̃o u ñe, bẽe Yudeagibu ka bẽe kpuro, bẽe be i w̃aa Yerusalem̃o i mañ swaa dakio, kpa i n ỹe ma ¹⁵ t̃on beni ba ñ tam ñora nge m̃e i gerum̃o. Domi bururun k̃aba ñõba ññewa sa w̃aa mi. ¹⁶ Adama ye i waam̃o buru teni, yera ye Gusuñon s̃õm̃o Yoeli u raa gerua. ¹⁷ U ñe, “Gusuño u ñe, yeniwa kon ko sanam d̃aakim s̃o.

Kon nen Hunde doke t̃ambu kpuro s̃o.

Bẽen bii t̃on dur̃obu ka t̃on kur̃obu, ba koo Gusuñon gari gere.

Bẽen aluwaasiba ba ko n k̃asinu waam̃o,

kpa bẽen dur̃o t̃okanu nu n dosusu m̃õ.

¹⁸ Sanam m̃e s̃o, kon nen Hunde doke nen

səm kowobu səə tən durəbu ka tən
kurəbə,
kpa bu Gusunən gari gere.

¹⁹ Kon gāa maamaakiginu sṑosi
wəllə,

ka maa yīrenu temə,
nge yem ka dṑo ka dṑo wiisu.

²⁰ Sṑo koo fira kpa suru u swēra nge
yem,

sere Yinnin tṑo te, tu ka na,
tṑo nanumgii te.

²¹ Adama baawure wi u Yinnin
yīsiru soka dṑoma te,
u koo faaba wa.”

²² I gari yi swaa dakio, bεε Isire-
liba. Yesu Nasaretigiin gariya na bεε
sṑomə, wi Gusunə u bεε giasia səm
damginu sṑə, ka səm maamaakigia
ye u kua bεen suunu sṑə, saa win
min di nge mε bεen tii i yē. ²³ Duro
wi, wi ba bεe nṑmu sṑndia, nge mε
Gusunə u bwisika u himba kua, i
dera tən kṑsobə nṑn dāa bunanaru
kpare ba go. ²⁴ Adama Gusunə u
nṑn wəra gṑon wahalan nṑmun di
ye u ka nṑn seeya gərin di. Gṑo
kun kpīa u nṑn nenua win dam sṑə.

²⁵ Win gari wee yi Dafidi u yorua. U
nεε,

“Na Yinni Gusunə waamə
baadomma.

U wāa nən nṑm geuə kpa n ku ka
wurura.

²⁶ Yen sṑna nən gōru ga do.

Ma na gari gerumə ka nuku dobu.

Mεya maa nən wasi koo wēra bəri
yendu sṑə.

²⁷ Domi a n nən hunde derimə
gəribun wāa yerə.

Mεya maa a n derimə wunεgii wi u
naane mən wasi yi kṑsi.

²⁸ A man wāarun swεε sṑosi.

Nā n maa wāa ka wune,
ko na n nuku dobu yiba.”

²⁹ Nεgibu, i de n bεe sṑ nṑni ka
nṑni ma Dafidi bεsen baaba u gu,
ma ba nṑn sikua. Win sikira maa
wāa bεsen suunu sṑə sere ka gisən
gisə. ³⁰ Adama yèn sṑ u sāa Gusunən

sṑmə ma u yē ma Gusunə u nṑn
nṑo mwεeru kua ka bəri u nεε, u
koo ra win sikadobu gəgu, Kirisi,
sinasia win sina kitarə, ³¹ yen sṑ,

Kirisi win seebu gərin diwa u ka yā
ye u nεε, ba n nṑn derimə gəribun
wāayerə, win wasi kun maa kṑsimə.

³² Kirisi wiya Gusunə u seeya gərin
di. Bεε kpurowa sa sāa yen seeda
diobu. ³³ Ba nṑn sua u da Gusunən
nṑm geuə, ma u Hunde Dεero mwa
Gusunə Baaban mi win nṑo mwεeru
ba kua. Ma u sun nṑn wē. Yera ye
i waamə ka ye i nṑomə tē. ³⁴ Domi
Dafidin tii u n de Gusunə wəllə,
adama u nεε,

“Yinni Gusunə u nən Yinni sṑowa u
nεε,

a sinə nən nṑm geuə,

³⁵ sere n ka nun wunen yiberεba
taarea.”

³⁶ Yen sṑna n weene Isireliba ba
n yē kam kam ma Yesu wi, wi bεε i
kpare dāa bunanaru wəllə, Gusunə
u nṑn kua Yinni ka maa Kirisi.

³⁷ Ye tən be, ba yeni nua, ben
gōrusu bu taare wē, ma ba Piεε ka
gəro be ba tie bikia ba nεε, bεsegibu,
mba sa ko ko.

³⁸ Piεε u bu sṑowa u nεε, bεε
kpuro, i bεen gōru gṑsio, i batemu
ko ka Yesu Kirisin yīsiru, i ka bεen
toranun suuru wa. I ko maa
Gusunən kēru mwa te ta sāa Hunde
Dεero wi. ³⁹ Domi nṑo mwεε te, ta
sāawa bεε ka bεen bibugiru ka be
kpuroguru be ba wāa n toma, be
Gusunə bεsen Yinni u koo soku win
mi.

⁴⁰ Ka kpam gari dabina Piεε u bu
seeda diiya ma u bu dam kā u nεε, i
tii wunə tən tən kṑsobun min di kpa
i faaba wa.

⁴¹ Be ba win gari wura ba bu
batemu kua. Ma tṑmbu nṑrəbun
suba itan (3.000) saka sosi naane
dokeobun wuuro dṑoma te. ⁴² Ma
ba ra n gərobun keu swaa daki,
ba nṑo tia sāa, ba ra n mənne, ba
yaa dibu dimə ka maa Yinnin dīa
domaruginu, ba ra n maa kanaru
mṑ sannu.

Naane dokeobun wāasinaa

⁴³ Berum baawure mṑ, domi gəro
be, ba maamaaki dabinu ka səm
damginu mṑ. ⁴⁴ Naane dokeobu
kpuro ba wāa sannu yāatem ma ba

ben gāa mōru kua tia. ⁴⁵ Ba ben tem ka ben dukia dārikiramō, ma ba yen gobi bōnu mō nge mē n ka baawure weene. ⁴⁶ Tōō baatere ba ra mēnne sāa yerō. Ba ra n maa Yinnin dīa domaruginu ka maa yaa dibu dimō sannu yēnu ka yēnu ka nuku dobu, murafiti sariru sōō. ⁴⁷ Ba ra n Gusunō siaramō, ma tōmbu kpuro ba ka bu nōnu geu mēera. Tōō baatere Yinni u ra n be ba faaba wa sosimōwa naane dokeobu sōō.

3

Ba yemō bekia

¹ Sōō teeru, Piēē ka Yohanu ba dōō sāa yerō yokan kōba ita, kanarun saa. ² N deema ba maa ka durō goō dōō mi, wi ba mara ka yemōru. Ba ra nūn yiwa sāa yerun kōnnōwō ge ba mō Burō, u n ka bara mō sanam mē tōmba duō. ³ Ye u Piēē ka Yohanu wa ba duō sāa yerō u bu bara koosi. ⁴ Piēē ka Yohanu ba nūn nōni girari, ma Piēē nēē, a sun mēerio. ⁵ Ma u bu mēera tii yēn sō u gāanu yīiyō ben mi. ⁶ Piēē nūn sōōwa u nēē, na n gobi mō, adama kon nun wē ye na mō. Ka Yesu Kirisi Nasaretigiin yīsira na nun sōōmō, a seewo a sī.

⁷ Ma u durō win nōm geu nēnu, u ka nūn seeya. Mii mi durō win naasu ka win naa wīinu dam kua. ⁸ U yōōwa u sura ma u sanum wōri u sāa yeru dua ka be sannu, u sīimō u yōōkumō u Gusunō siaramō. ⁹ Tōmbu kpuro ba nūn wa u sīimō u Gusunō siaramō. ¹⁰ Ye ba tuba ma bara kowō wi u raa sō sāa yerun kōnnōwō ge ba mō Burō, wiya mi, ba biti soora n sara ye n nūn kooran sō.

Piēēn waasu sāa yerō

¹¹ Tōmbu kpuro ba duki da ka biti sāa yerun bee tiaō ye ba ra soku Salomōn kōbe, mi yemō wi, u wāa u Piēē ka Yohanu nēni. ¹² Ye Piēē bu wa, u bu sōōwa u nēē, bēē Isireliba, mban sōna i biti soore i sun mēera mē. I tamaa sāa besen tiin dam, n kun mē besen daa gea ya dera durō wi, u sīimō? ¹³ Aburhamu ka Isaki ka Yakōbu be ba sāa besen

sikadoba, Gusunō ben Yinni u win sōmō Yesu kua yīikogii, wi i tem yērobu nōmu sōndia, ma i nūn yina Pilatin wuswaaō, baa mē Pilati u raa gōru doke u nūn yōsu. ¹⁴ Adama bēē i nūn yina wi, wi u sāa tōn dēero ka gemgii, ma i Pilati bikia u bēē tōn gowō kara. ¹⁵ I wāarun yēro go, adama Gusunō u nūn seeya gōrin di, ma bēē sa sāa yen seeda diobu. ¹⁶ Yesu win yīsiru ka naane dokebu yīsī te sōō, yera n durō wi bekia wi i wa, i tuba mi. Geema, naane dokebu Kirisi sōō biya bu durō wi bwāa dobu wē bēē kpuron wuswaaō.

¹⁷ Tē, negibu na yē ma ye bēē i kua mi, i ye kuawa yēru sariru sōō, mēya maa bēēn wirugibu. ¹⁸ Nge mēya gari yi, yi kōora yi Gusunō u kpara yellun di win sōmōbu kpuron nōō sōōn di u nēē, ma win wi u gōsa u n koo ko u kun nōni sōōre. ¹⁹ Yen sō, i gōru gōsio i gōsira Gusunōn mi, u ka bēēn toranu wuna, ²⁰ kpa Yinni u sun wēra geebu wē saa win min di, kpa u kpan Yesu gōrima wi ba kua bēēn Mēsi. ²¹ Tilasiwa Yesu wi, u n wāa wōllō sere saa yu ka turi gāanu kpuro nu ka wurama nge yellu, nge mē Gusunō u gerua yellun di win sōmō dēerobun min di. ²² Domi Mōwisi u nēē, “Yinni Gusunō u koo bēē sōmō goō seeya bēēn bweserō nge wi. Ye u koo bēē sō kpuro i ye swaa dakio. ²³ Baawure wi u kun sōmō win gari swaa daki, ba koo nūn wuna Gusunōn tōmbun suunu sōōn di bu nūn kpeerasia.” ²⁴ Mēya maa Samuēli ka Gusunōn sōmō be ba na win biru, be kpurowa ba saa yenin gari gerua. ²⁵ Bēēya Gusunōn sōmōbun tubi diobu, i maa bōnu mō nōō mweē te sōō, te Gusunō u bēēn sikadoba kua, ye u Aburhamu sōōwa u nēē, “Handunian bwesenu kpuro nu koo domaru wa saa wunen bweserun di.” ²⁶ Bēēya Gusunō u gbīa u win sōm kowō seeya, ma u nūn gōra, u ka bēēn baawure gōsia win kom kōsum di, kpa u bēē domaru kua.

4

Piɛɛ ka Yohanu wuun wirugibun wuswaaɔ

¹ Nge mɛ Piɛɛ ka Yohanu ba ka tɔn be gari mɔ, yāku kowobu ba tunuma ka sāa yerun kāsobun tɔnwero ka maa Sadusiba. ² Ba mɔru bara yɛn sɔ̄ gɔro be, ba tɔmbu keu sɔ̄sɔ̄mɔ ba Yesun seebu gɔrin di kparamɔ bi bu sɔ̄sɔ̄mɔ ma tɔmba koo se gɔrin di. ³ Yen sɔ̄na ba bu mwa ba bɛrisi pirisəm sɔ̄ sere sisiru, domi yoka kua kɔ. ⁴ Adama tɔn dabinu be ba gari yi nua ba naanɛ doke. Ma ben geera sosi sere ba kua tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔbun (5.000) saka.

⁵ Yen sisiru wuun wirugibu ka guro gurobu ka maa wooda yɛrobu ba mɛnna Yerusalemɔ. ⁶ Ba mɛnna ka yāku kowo tɔnwero wi ba ra nɛɛ Ani ka maa Kaifa ka Yohanu ka Alesandu ka be kpuro be ba sāa yāku kowo tɔnwerobun bweseru. ⁷ Ba gɔro be yɔrasia ben wuswaaɔ ma ba bu bikiam wɔri ba nɛɛ, ka weren yiikowa nge ka yisi terà i ka yeni kua.

⁸ Sanam mɛya Piɛɛ wi u Hunde Dɛero yiba u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ wirugibu ka guro gurobu, ⁹ i n sɔm geerun gari bikiamɔ te sa yɛmɔ kua ka nge mɛ u ka bɛkura, ¹⁰ n weene bɛɛ kpuro ka maa Isireliba kpuro i n yɛ ma durɔ wi i waamɔ u yɔ̄ bɛɛn wuswaaɔ, u bɛkurawa mam mam ka Yesu Kirisi Nasaretigiin yisurun dam, wi i kpare dāa bunanaru wɔllɔ ma Gusunɔ nɔn seeya gɔrin di. ¹¹ Yesu wiya, kpɛe te bɛɛ banɔbu i yina, ma ta kua gani gɔmburun dam. ¹² Faabaqii goo sari ma n kun mɔ wi. Domi Gusunɔ kun maa tɔmbu yisuru garu wɛ handunia sɔ̄ te ba koo soku bu ka faaba wa.

¹³ Sanam mɛ ba gia ma Piɛɛ ka Yohanu ba sāawa bwɛɛbwɛɛbu, ba n maa keu kue, ben wɔrugɔra bu biti kua, ma ba tuba ma ba raa wāa ka Yesu sannu. ¹⁴ Ye ba durɔ wi u bɛkura wa u yɔ̄ ka Piɛɛ ka Yohanu sannu, ba n fɛɛ wa bu gari gɛɛ gere.

¹⁵ Yen sɔ̄na ba bu sɔ̄wa ba nɛɛ, bu yario mɛnɔ yee ten min di. Ye ba yara, be ba wāa mi, ba wesiana ¹⁶ ba nɛɛ, mba sa ko ka durɔ be ko. Domi Yerusalemugibu kpuro ba yɛ ma ba sɔm damgii bakarɔ kua, sa n̄ kpɛ su ye siki. ¹⁷ Adama su bu gerusi su nɛɛ, bu ku raa maa goo gāanu sɔ̄ ka yisi te, kpa gari yi, yi ku maa kparara tɔmbun suunu sɔ̄.

¹⁸ Yera ba kpam bu soka ma ba bu yinari bu maa gari gere n̄ kun mɛ bu waasu ko ka Yesun yisuru. ¹⁹ Adama Piɛɛ ka Yohanu ba bu sɔ̄wa ba nɛɛ, bɛɛn tii i bwisikuɔ i wa n̄ n koo Gusunɔ wɛre su bɛɛ mɛm nɔ̄wa, kpa su nɔn deri. ²⁰ Domi bɛɛ sa n̄ kpɛ sa kun gerua ye sa wa ka ye sa nua.

²¹ Ba kpam bu gerusi gem gem, ma ba bu yɔsu. Ba n̄ swaa wa ye ba koo ka bu sɛɛyasia yɛn sɔ̄ tɔmbu kpurowa ba Gusunɔ siaramɔ ye ya kooran sɔ̄. ²² Domi durɔ wi ba bɛkia ka maamaaki mi, u wɔ̄ weeru kere.

Naanɛ dokeoba wɔrugɔru kanamɔ

²³ Ye ba Piɛɛ ka Yohanu yɔsu ba kpa, ba wura ben berusebun mi, ma ba bu kpuro saaria ye yāku kowo tɔnwerobu ka guro guroba bu sɔ̄wa. ²⁴ Sanam mɛ ba gari yi nua, be kpuro ba ka nɔ̄ tia Gusunɔ kana, ba nɛɛ, Yinni, wuna a wɔllu ka tem ka nim wōku taka kua ka ye ya wāa mi sɔ̄ kpuro. ²⁵ Wuna a maa gerua ka Hunde Dɛeron baa saa bɛɛn sikado Dafidi wunen sɔm kowon nɔ̄n di a nɛɛ, “Mban sɔ̄na tɔn tukobu ba mɔru bara.

Mban sɔ̄na tɔmba bwisikumɔ ye ya n̄ koorɔ.

²⁶ Handunian sinamba seewa.

Ma wirugiba mɛnna bu ka Yinni Gusunɔ ka win Kirisi tabu ko.”

²⁷ Geema, wuu geni sɔ̄ra Herodu ka Pɔnsu Pilati ka tɔn tukobu ka maa Isireliba, be kpuro ba mɛnna ba ka Yesu wunen sɔmɔ dɛero wi a kua Kirisi tabu kua. ²⁸ Mɛya ba yabu baayere kua ye a raa yi wunen dam ka wunen himba sɔ̄. ²⁹ Yen

sə tē, Yinni a ben gerusibu laakari koowo, kpa a de beɛ wunen səm kowobu su wunen gari yi kpara ka wərugəru. ³⁰ A wunen nəmu demio gu tambu bekia, a de yirenu ka səm maamaakiginu nu koorə ka wunen səm dɛero Yesu win yisuru.

³¹ Ye ba kanaru kua ba kpa yam mi ba mənne mi, mu yira diki diki. Be kpuro ba Hunde Dɛero yiba, ma ba Gusunən gari waasu wəri ka wərugəru.

Naane dokeobun mɔ teeru

³² Naane dokeo be kpuro ba wā nɔɔ tia sɔɔ mam mam. Goo sari wi u gerua gāa ni u mɔ wigina, ba ye kpuro mənawa ba mɔ sannu. ³³ Ka yiiko baka gəro be, ba ka Yinni Yesun seebu gərin din seeda dimɔ, ma Gusunən durom bakam wāa be kpuro sɔɔ. ³⁴ Goo sari be sɔɔ wi u sāruru mɔ. Domi be ba gbenu mɔ n̄ kun mɛ yenusu, ba ye kpuro dəririkawa ma ba ka yen gobi na ³⁵ ba gərobu wɛ, ma ba gobi yi bənu kua nge mɛ baawuren bukata nɛ.

³⁶ Nge mɛya Yosefu Lefi kua wi ba mara Sipua, wi gəroba maa mɔ Baanabasi, yisi ten tubusiana dam kɛɔ. ³⁷ U tem mɔ ma u mu dɔra u ka mən gobi na u gərobu wɛ.

5

Anania ka Safira

¹ Adama durɔ goo maa wāa wi ba ra nɛ Anania, ka win kurɔ Safira. Durɔ wi, u win tem gam dɔra, ² ma u mən gobin sukum tii yiya, ka win kurən yɛru, ma u sukum mɛ n tie gərobu wɛ. ³ Yera Piɛɛ u nɛɛ, Anania, mban sɔna a dera Setam dua wunen gɔru ma a Hunde Dɛero weesu kua, ma a tem mən gobin sukum tii yiya. ⁴ A sere tem mɛ dɔra, n n̄ wuna a mu mɔ ro? Ye a mu dɔra a kpa, mən gobi kun sāa wunegii? N n̄ mən na, mban sɔna a gɔru doke a ka yenin bweseru ko. N n̄ tambu a weesu kua, Gusunəwa a kua.

⁵ Ye Anania u gari yi nua, mii mii u wəruma u gu. Ma bɛrum bakam

tən be kpuro mwa be ba gari yi nua. ⁶ Aluwaasiba ba seewa ba win goru bəkuə ba ka yara ba sikua.

⁷ Yen biru n kua nge kəba ita, ma win kurɔ Safira u duuma. N deema u n̄ yɛ ye n win durɔ kua. ⁸ Piɛɛ n̄n bikia u nɛɛ, a man sɔwɔ, ame kasawa i tem mɛ dɔra?

Ma u wisa u nɛɛ, oo, mɛya mi.

⁹ Piɛɛ n̄n sɔwɔ u nɛɛ, mban sɔna bɛɛ yiru kpuro i gɔru doke i ka Gusunən Hunden laakari mɛeri mɛsum. Wee be ba wunen durɔ sikua ba wāa dii kənnəwɔ, ba koo maa ka nun yari.

¹⁰ Mii mii u wəruma Piɛɛn wuswaaɔ u gu. Ma aluwaasi be, ba dua ba deema u gu, ba maa win tii sua ba ka yara ba da ba sikua win durən sikirun bəkuə. ¹¹ Bɛrum bakam Yesun yigberu kpuro mwa, ka maa baawure wi u gari yi nua.

Səm maamaakigii dabinu

¹² Gəro be, ba maamaaki ka səm damgii dabinu mɔ tambun suunu sɔɔ. Ma naane dokeobu kpuro ba mənne sannu Saloməən kəbɛɔ. ¹³ Tən tuko goo kun kaka u ka bu mənne, adama tamba bu bɛɛɛ wɛ gem gem. ¹⁴ Ma naane dokeo ben geera sosimɔ ta dɔɔ, durɔbu ka kurəbu dabinu, be ba Yinni naane doke. ¹⁵ Ma ba barəbu yara swɛɛɔ ba bu kpī kpin yenu ka kaa su wəllɔ, n wa Piɛɛ u n sarɔ, win tiro gu ka ben gabu wukiri. ¹⁶ Tən dabinu maa naamɔ saa Yerusalemun baru kpaanun di ka ben barəbu, ka be ba wɛɛkunu mɔ. Ma be kpuro ba bekuramɔ.

Gərobun nəni swāaru

¹⁷ Adama yaku kowo tənwerɔ, ka win tambu be ba sāa Sadusiba ba ka gərobu nisinu seewa. ¹⁸ Ba gəro be mwa, ma ba bu pirisəm doke. ¹⁹ Adama yen wəkuru Yin-nin gərado u na u pirisəm gamboba kɛnia, u bu yara. U bu sɔwɔ ²⁰ bu doo bu yəra sāa yerɔ kpa bu tambu wāa ten gari kpuro nɔɔsia.

21 Ye gəro be, ba yeni nua ba kpa, ba dua sāa yerə yam sāreru, ba waasu wəri yande.

Ye yāku kowo tənweru ka win tambu ba menna ba wuun wirugibu ka Isireliban guro gurobu kpuro soka, ma ba gəra pirisəm mi, ba nɛɛ, bu ka gəro be na. 22 Adama ye sāa yerun kəsoba tura mi, ba n gəro be wa pirisəm sɔɔ. Ma ba wura mənno yerə 23 ba nɛɛ, ye sa tura mi, sa deema pirisəm dira bəri mam mam, sa maa kəsobu deema ba yō kənnəwə. Adama ye sa gamboba bəsia, sa n goo wa dii te sɔɔ.

24 Ye sāa yerun kəsobun tənweru ka maa yāku kowo tənwerobu ba gari yi nua, ba biti soora, ba n gari yin wii goberu yē. 25 Yera durə goo u na u nɛɛ, ase tən be i pirisəm doke mi, ba wāa sāa yerə ba tambu keu sōsīmə!

26 Ma kəsobun tənweru wi, ka win tambu gabu ba da ba ka bu na mənno yerə. Adama n n ka dam, yèn sɔ ba təmbun bərum mə bu ku raa bu kpenu kasuku. 27 Ye ba ka bu na, ba bu yōrasia Yuuban guro gurobun wuswaa. Yāku kowo tənweru wi, u bu gari bikia 28 u nɛɛ, sa bɛɛ yinari mam mam sa nɛɛ, i ku maa waasu ko ka durə win yīsiru. Adama wee, i bɛɛn sōsīru kpəra i keu sōsī Yerusalemu kpuro sɔɔ, ma i kī i sun durə win gəon taarɛ wē.

29 Yera Piɛɛ ka gəro be ba tie ba nɛɛ, tilasiwa su ka Gusunə məm nəwə, n n mə tambu. 30 Gusunə bɛsən sikadoban Yinniwa u Yesu seeya gərin di, wi i raa dāa bunanaru kpəre i go. 31 Wiya Gusunə u sua wəllə u sinasia win nəm geuə, u n sāa sunə ka Faaba kowo u ka de Isireliba bu gəru gəsia, kpa bu ben toranun suuru wa. 32 Bɛsɛra sa sāa yen seeda diobu, bɛsɛ ka Hunde Dɛero wi Gusunə u tambu kā be ba nən məm nəwə.

33 Ye ba gari yi nua, ba maru bara too too sere ba kī bu gəro be go. 34 Adama Falisi turo be sɔɔ wi ba ra nɛɛ Gamalieli, wi u sāa woodan keu

koosio, u bɛɛɛ mə gem gem tambu kpuro sɔɔ, u seewa u yōra mənən wuswaa, u nɛɛ, bu gina gəro be yarə. 35 Ma u bu sōwə u nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i laakari koowo ye i kī i durə beni kua. 36 Gasə, durə goo u kurama wi ba sokumə Tedaši wi u tii bɛɛɛ wē gem gem, ma tambu nge nɛɛru (400) ba nən swīi. Adama ba nən go, win bwāaba yarina baama kpuro, ma ba win gari duari. 37 Win bīru gari garin sanam, durə goo wi ba mə Yudasi Galilegii, u kurama. U maa tən dabinu wa be ba nən swīi. Adama ba maa durə wi go ma win tamba yarina. 38 Yen sɔ, na bɛɛ bwisi kēmə gari yini sɔɔ, i durə beni derio i de bu doona. N n tənun sōsīrun na, n kun mɛ tənun səmburu, n koo nəru ko. 39 Adama n n Gusunə səmburun na, i n kpē i bu kamia. I ku tii kari bərie i ka Gusunə sanna.

Ma ba win gari wura. 40 Ba gəro be soka ba sənī so, ma ba bu yinari bu maa ka Yesun yīsiru gari ko pai. Ma ba bu yōsu. 41 Ma gəro be, ba doona mənno yeru min di ka nuku doo bakabu yèn sɔ Gusunə u bu garisi be ba tura bu yaa kasiki Yesun yīsiran sɔ. 42 Tōru baatere, sāa yerə ka yenusa, ba ra n Labaari gea waasu mə kpa ba n keu sōsīmə ma Yesuwa Kirisi wi.

6

Ba səm kowobu nəɔba yiru gəsa

1 Sōo mɛɛ te sɔɔ, nge mɛ naane dokeoba sosimə, Yuu be ba Gerekim tənə gerumə ba ka be ba tie wəki yèn sɔ ba ben gəminibu duarimə təo baateren dīanun bənu sɔɔ. 2 Ma gərobu wəkura yiru ye, ba naane dokeobu kpuro menna ba nɛɛ, n n weene su Gusunə garin waasu deri kpa sa n dīanun gari mə. 3 Yen sɔ, bɛsɛgibu i tən durəbu nəɔba yiru gəsi bɛɛn suunu sɔɔ be ba seeda gea diiyammɛ, be ba Hunde Dɛero yiba kpa ba n bwisi mə, kpa su bu səmbu te nəmu səndia. 4 Kpa bɛsən tii sa n kanaru ka Gusunə garin waasu mə sa n dəo.

⁵ Tɔn be kpuro ba gari yi wura ka nuku dobu. Ma ba Etiɛni gɔsa wi u Hunde Dɛɛro yiba, win naane dokebu bu maa kpã, ka maa Filipu ka Pokori ka Nikanɔri ka Timɔɔ ka Paamenasi ka sere Nikola Antiɔsigii wi u gɔsira Yuu. ⁶ Ba ka bu da gorobun mi, ma goroba bu kanaru kua ba bu nɔma sɔndi wirɔ.

⁷ Nge meya Gusunɔn gari yi ka kpararamɔ baama. Ma naane dokeobun geera sosimɔ ta dɔɔ Yerusalemɔ, ma yaku kowo dabira maa naane doke.

Ba Etiɛni mwa

⁸ Etiɛni wi, Gusunɔ u nùn durom bakam kua u nùn dam kã, ma u sɔm maamaakiginu ka yĩrenu kua tɔmbun suunu sɔɔ. ⁹ Adama durɔbu gabu saa Yuuban mennɔ yerun di te ba ra soku tii mɔwɔbugiru, ka Sirɛnin Yuu gabu ka Alesandirigibu ka gabu saa Silisi ka Asin di ba seewa ba ka Etiɛni sikirinamɔ. ¹⁰ Adama ba kpana bu nùn kamia yèn sɔ u gari gerumɔ ka Hunde Dɛɛron dam ka bwisi. ¹¹ Yera ba durɔbu gabu gobi kã asiri sɔɔ bu ka gere ma ba nua u Mɔwisi ka Gusunɔ gari kam gerusi. ¹² Meya ba ka tɔmbun mɔru seesia, ka guro gurobu ka wooda yɛrobu. Ba da Etiɛnin mi ba nùn mwa ma ba ka nùn da Yuuban guro gorobun mennɔn wuswaaɔ. ¹³ Yen biru ba ka durɔbu gabu na be ba nùn seeda weesugia diisi ba nɛɛ, durɔ wini u ra n besen sãa yee dɛɛraru ka Mɔwisin wooda sankumɔwa. ¹⁴ Domi sa nua u gerua ma Yesu Nasarɛtigii wi, u koo sãa yee teni sura, kpa u besen deema kpuro kɔsi ye Mɔwisi u sun wɛ.

¹⁵ Be kpuro be ba sɔ mennɔ ge sɔɔ, ba Etiɛni nɔni girari, ma ba wa win wuswaa ballimɔ nge Gusunɔn goradogia.

7

Etiɛnin waasu

¹ Yera yaku kowo tɔnwero u Etiɛni bikia u nɛɛ, gari yi, geema?

² Etiɛni u wisa u nɛɛ, nen bibu ka nen baababa i man swaa dakio. Gusunɔ yiikoɔgii u besen baaba Aburhamu kure sanam me u wãa Mesopotamin tem sɔɔ u sere sina Haraniɔ, ³ u nùn sɔɔwa u nɛɛ, u win dusibu ka win tem derio kpa u da tem gam me u koo nùn sɔɔsi. ⁴ Yen sɔna Aburhamu u Kaladegibun tem yara, ma u da u sina Haraniɔ. Ye win baa u gu u kpa, Gusunɔ u nùn seeyama min di, u na tem me sɔɔ, mi bɛɛ i wãa tɛ.

⁵ Sanam me, u nùn ayeru garu kã tem me sɔɔ, baa naa dabusa teeru, adama baa me Aburhamu kun gina bii mara Gusunɔ u nùn nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo nùn tem me wɛ, kpa mu n sãa wi ka maa win bibugim.

⁶ Ye wee ye Gusunɔ u Aburhamu sɔɔwa. U nɛɛ, win biba koo sɔru di tem tukumɔ mi ba ko n sãa yobu, kpa bu nɔni swãaru wa sere wɔɔ nɛɛru (400). ⁷ Gusunɔ u maa nɛɛ, win tii koo ka bwese te siri te ta koo bu ko yobu. Yen biru ba koo yari tem min di bu na tem me sɔɔ mi ba koo nùn sã. ⁸ Saa ye sɔɔ, Gusunɔ maa Aburhamu bango kobun wooda wɛ. Ma Aburhamu u win bii Isaki bango kua ye ba wi mara u kua sɔɔ nɔɔba ita. Nge meya Isaki u maa Yakɔbu kua, ma Yakɔbu u maa win bibu wɔkura yiru kua nge me. Bera ba kua Yuuban bwesenu wɔkura yirun baababa.

⁹ Yakɔbun bii be, ba ka Yosefu nisinu kua, ma ba nùn Egibitigibu dɔre ba ka doona. Adama Gusunɔ u wãa ka wi, ¹⁰ ma u nùn yakia saa win wahala kpuron di. U maa nùn bwisi kã ma u durom wa, Egibitin sina bokon mi, ma u nùn kua Egibitin tem yɛro ka maa win yenu yɛro.

¹¹ Gɔra tunuma Egibiti ka Kananin tem sɔɔ ta bu nɔni sɔɔwa too too. Besen sikadoba ba n gãanu wa bu di. ¹² Ye Yakɔbu u nua ma dɔnanu wãa Egibitiɔ, u besen sikado be gɔra mi, nɔn gbiikiru. ¹³ Ye ba da mi nɔn mɛɛruse, Yosefu u tii win maabu tubusia, ma Egibitin sunɔ u maa Yosefun dusibu gia. ¹⁴ Ma Yosefu u

Yakəbu win tundo sokusia ka win dusibu kpuro bu na win mi. Ben geera sāa təmbu wata ka wəkura nəəbu. ¹⁵ Nge meya Yakəbu u ka da Egibitio. Miya u gu, miya maa bešen sikado be, ba gu. ¹⁶ Ma ba ka be kpuron gonu wura Sikemuə ba nu kpēε siki kpee wərugiru səə te Aburahamu dwa Hamərin bibun mi Sikemuə.

¹⁷ Ye saa ya turuku kua ye Gusunə u koo ka win nəə mwεeru yibia te u Aburahamu kua, bešen təmba sosimə ba dabiamə Egibitio ¹⁸ sere n ka kua sina boko goon waati wi u kun Yosefun gari yē. ¹⁹ Sina boko wi, u bešen təmbu nəni wəkua u ka bu kōsa kua, u bu tilasi kua bu ka ben bii wēenu kō kpa nu gbi. ²⁰ Saa ye səəra ba Məwisi mara. Bii burəwa wi u Gusunə wεremə. Ba nūn nəəri suru ita win tundon yenuə. ²¹ Ye ba ka nūn da ba kō, Egibitin sunən bii tən kurə u nūn sua u kua nge win tiin bii. ²² Ba nūn Egibitigibun keu kpuro sōəsi ma u kua tən boko gari gerubu ka kookoosu səə.

²³ Sanam mε u wōə weeru tura, u gōru doke u win təmbu Isireliba beram da. ²⁴ U wa Egibitigii goo u ben turo nəni sōəmə. U wigii faaba da, ma u Egibitigii wi so u go. ²⁵ U tamaa sāa win təmba koo tubuwa ma Gusunəwa nūn gəra u ka bu yakia, adama ba n tuba. ²⁶ Yen sisiru u deema ben gaba sannamə. Ma u kī u bu yakiana u nεε, i nen gari swaa dakio. Bεε, be i sāa dusinu, mban sōna u mεεra koonamə. ²⁷ Adama durə wi u win beruse nəni sōəmə mi, u Məwisi bəria u nεε, wara nun kua bešen wirugii ka siri kowo. ²⁸ A kī a maa man gowa nge mε a Egibitigii wi go gīa? ²⁹ Ye Məwisi u gari yi nua, u kpikiru sua Madianin tem gia. Miya u bii tən durəbu yiru mara.

³⁰ Wōə weerun biru, Gusunən gərado u Məwisi kurema awīi gεε səə, yi yi sāare yi dōə mwaaramə, gbaburu səə mi guuru gara wāa

te ba ra soku Sinai. ³¹ Məwisi u biti soora ye u yi wa, ma u yi susi u mεεra tii. Sanam meya u Yinni Gusunən nəə nua ga gerua ga nεε, ³² wiya Gusunə win sikadoban Yinni, wiya Aburahamu ka Isaki ka Yakəbun Yinni. Ye Məwisi u nua mε, yera u diira, u n maa kākā u yam mi mεεra. ³³ Yinni Gusunə nūn sōəwa u nεε, u win salubata pweto, domi yam mi u yō mi, yam dεerama. ³⁴ N wee, u win təmbun nəni swāaru wa te ba waamə Egibitio. U ben weeweenu nua, yera u sarama u ka bu faaba ko. Tē, u na u nūn gəri Egibitio.

³⁵ Məwisi wi ba yina mi, ba nεε, wara nūn kua ben wirugii ka siri kowo, wiya Gusunə u gəra u kua ben wirugii ka faaba kowo, ka Gusunən gərado win somiru wi u nūn kure awīi səə. ³⁶ Durə wiya u bu yara saa Egibitin di. U maamaaki ka səm damginu kua Egibitio ka nim wōku səə ge ba mō Naa yari ka maa gbaburu səə mi ba kua wōə weeru. ³⁷ Məwisi wiya u Isireliba sōəwa u nεε, Gusunə koo bu səmə goo seeya ben bweserə, nge wi. ³⁸ Məwisi wiya u wāa gbaburə Isireliban sunu səə, ka bešen baababa sannu, ka maa Gusunən gərado wi u ka nūn gari kua guuru wōə te ba ra soku Sinai. Ma u Gusunən gari wāarugii mwa, u ka sun yi wē.

³⁹ Adama bešen baaba be, ba yina bu nūn mēm nəəwa. Ba nūn yina ba kī bu kpam wura Egibitio. ⁴⁰ Yen sōna ba Aroni sōəwa ba nεε, u bu būnu kuo ni nu koo bu swaa gbiiya. Domi Məwisi wi, wi u bu yarama saa Egibitin tem di, ba n yē ye n nūn deema. ⁴¹ Dəma terə ba bwāaroku kua ge ga ka naa buu weene, ma ba gu yākuru koosi. Ma ben nukura dora ben nəman sōmburun sō. ⁴² Adama Gusunə u ti gawa ben min di, ma u dera ba sōə ka suru ka kperi sāwa, nge mε u gerua win sōməbun tireru səə u nεε, “Bεε Isireliba i ka kua wōə weeru gbaburu səə i man yākunu ka

kēnu kuare?

43 Bwāarokuna i sōwa ni i kua i ka būnu sã, nge Mələkun kuu bekurugiru ka Refanin kpera.

Yen sōna na kon bεε borie sere Babilonin bera giō.”

44 Bεεn baababa ba raa Gusunōn kuu bekurugiru mō te ta sãa seeda ma u wāa ka be. Mōwisi u tu kua nge mε wi u ka nūn gari kua, u nūn sōwa. U tu kuawa mam mam nge te u wa. 45 Ma bεεn baababa be ba tu tubi di, be ka Yosue ben gbiikoo, ba ka tu dua tōn tukobun tem sō mε ba mwā sanam mε Gusunō u tōn tuko be gira. Ma ta wāa mi sere Dafidin waati. 46 Gusunō u ka Dafidi nōnu geu mεera, ma u kanaru kua u ka kpī u wi Yakōbun Yinni diru bania. 47 Adama Salomōwa u nūn dii te bania.

48 Ka yen de kpuro Wərukoon wāa yera kun wāa dinu sō ni tōnu u bana. Nge mε Gusunōn sōmō goō u yorua,

49 “Yinni Gusunō u nεε, wōlla nēn sina gōna.

Ma tem mu sãa nēn naa sōnditia. N n mēn na, dii teren bwesera i ko i man bania.

Nge wāa yee terā ta ko n sãa nēn wēra yeru.

50 N n nēn nōma ya ye kpuro taka kua?”

51 Etiēni u maa bu sōwa u nεε, bεε degangamgibu! Bεεn gōrusu ka bεεn swasu su sãa nge be ba n Gusunō nasiegisu, i ra n Hunde Dεero yinamō, i mōwa nge bεεn baababa. 52 Gusunōn sōmō wara bεεn baababa ba n nōni sōwa. Ba bu go be ba Geegii naarun gari kua, ma tē, bεεn tii i Geegii wi kōrumōtōnu kua i nūn go. 53 Bεeya i Gusunōn wooda mwā ye ba bεε wē Gusunōn gōradoban min di. Adama i n ye mēm nōwε.

Etiēnin gōō

54 Ye ba Etiēnin gari yi nua, ba maru bεsira sere ba ben nikibii dwēemō. 55 Adama Etiēni u Hunde Dεero yiba, ma u wōllu nōni girari u Gusunōn yiiko wa, u maa Yesu wa

u yō Gusunōn nōm geuō. 56 Ma u nεε, wee, na wa wōlla wukiare, ma Tōnun Bii u yō Gusunōn nōm geuō.

57 Sanam mēya ba ben swasu kōrua ka nōma, ba kuuki kua, ma ba duki da sannu ba nūn kunisi. 58 Ba nūn gawa ba yara wuun di, ma ba nūn kpenu kasukum wōri. Tōn be, ba ben kumboorosu pweta ba yi aluwaasi goon mi wi ba ra nεε Sōlu. 59 Sanam mε ba Etiēni kpenu kasukumō u kanaru kua u nεε, Yinni Yesu, a nēn hunde mōō. 60 U yiira u gbāra wōllō u nεε, Yinni a ku bu tora teni garisi.

Ye u yeni gerua u kpa, ma u gu.

8

¹ Saa ye, Sōlu u ka be ba Etiēni go nōō tia sãa.

Sōlu u Yesun yigberu nōni sōwa

Saa dōma ten diya ba Yesun yigbe te ta wāa Yerusalemō nōni sōō bakabu torua. Naane dokeobu kpuro ma n kun mō gōrobu, ba yarina ba da Yudean temō ka Samarin temō. ² Ma durōbu gabu be ba Gusunōn bεere yē, ba Etiēni sikua ka nuku sankira bakanu.

³ Adama Sōlu u kookari mō u ka Yesun yigberu kam koosia. U yenusu duurimō u tōn durōbu ka tōn kurōbu gawamō u bu kpēemō pirisōm sōō.

Filipu u Labaari gea waasu mō Samariō

⁴ Be ba yarina ba da baama kpuro ba Labaari gea waasu mō. ⁵ Filipu u da Samari marōō ma u wuu gen tōmbu Kirisi win gari waasu kua. ⁶ Tōn wōrusu su win gari nua ma su sōm maamaakiginu wa ni u kua, ma be kpuro ba win gari swaa daki mam mam. ⁷ Filipu u werekunu gira tōn dabinun wasin di, ma nu yarimō ka wuri beke. U maa yemō dabinu bekie, ka bēn wasin bee tia gu. ⁸ Ma nuku doo bakabu wāa wuu ge sōō.

⁹ Durō goō wāa wuu ge sōō, wi ba ra nεε Simōō. U ra n ka dobo dobo maamaaki dabiru mō Samarigibun

wuswaa, u maa tii garisi tən boko. ¹⁰ Təmbu kpuro bwēbwēbu sere ka damgibu, ba ra n win gari swaa daki gem gem kpa ba n mɔ, wiya Gusunən dam bakam mɔ.

¹¹ Ba ra nùn swaa daki yèn sɔ saa tɛebun di win dobo dobo ya ra n bu biti s̄aa. ¹² Adama ye tamba Labaari gea naanɛ doke ye Filipu u bu waasu kua, ye ya ka Gusunən bandu ka Yesu Kirisin yīsiru yā, ba bu batemu kua tən durɔbu ka tən kurɔbu. ¹³ Simɔn tii maa naanɛ doke ma ba nùn batemu kua. U Filipu swī baama kpuro ma u biti kua too ye u sɔm damginu ka maamaaki wa ye ya kooramɔ.

¹⁴ Ye goro be ba wāa Yerusalemɔ ba nua ma Samarigibu ba Gusunən gari naanɛ doke ba bu Piɛɛ ka Yohanu goria. ¹⁵ Ye ba tura mi, ba kanaru kua naanɛ dokeo ben sɔ Hunde Dɛero u ka du be sɔ. ¹⁶ Domi Hunde Dɛero kun gina saramɛ ben goon mi, ba gesi bu batemu kuawa ka Yinni Yesun yīsiru. ¹⁷ Yera Piɛɛ ka Yohanu ba bu noma sɔndi wirɔ, ma Hunde Dɛero dua be sɔ.

¹⁸ Ye Simɔ u wa ma Hunde Dɛero dua be sɔ sanam mɛ goro be, ba bu noma sɔndi wirɔ, yera u kī u bu gobi kē. ¹⁹ U nɛɛ bu maa nùn yiiko ye wēyɔ, kpa baawure wi u nɔmu sɔndi wirɔ Hunde Dɛero u n da du yero sɔ.

²⁰ Adama Piɛɛ nùn sɔwa u nɛɛ, wunɛ kaa kam ko ka wunen gobi sannu yèn sɔ a tamaa kaa kpī a Gusunən kēru ka gobi dwe. ²¹ A n kpē a n noma mɔ sɔmbu te sɔ, domi wunen gōru ga n dee dee s̄aa Gusunən wuswaa. ²² Yen s̄, a gōru gɔsio wunen kom k̄sum di, kpa a Yinni kana u nun wunen bwisiku k̄sunu suuru kua n n koo koor. ²³ Domi na wa ma wunen daa ya sosu, ma toraru ta nun bɔkua.

²⁴ Simɔ u bu wisa u nɛɛ, bɛen tii i man kanaru kuo Yinnin mi kpa ḡaa ni i man sɔwa mi, nu ku man deema.

²⁵ Ye ba seeda ye di ma ba Yinnin garin waasu kua ba kpa, ba ḡsira

ba Yerusalemun swaa wəri. Nge mɛ ba dɔ ba Labaari gean waasu mɔ Samarin baru kpa dabinu sɔ.

Filipu ka Etiopin wirugii goo

²⁶ Adama Yinnin goro goo u ka Filipu gari kua u nɛɛ, u seewo u da sɔ yēs̄an nɔm dwaru gia u swaa ye swī ye ya dɔ saa Yerusalemun di sere ka Gasa. Swaa ye, swaa tɔkɔra.

²⁷ Ma u seewa u da. Miya u Etiopin tən kurɔ sunən dukian wunanɔsun wirugii wa wi ba maatam kua. Durɔ wi, u da Yerusalemɔ u ka Gusunɔ s̄. ²⁸ Yera u wiɔ u sɔ win dumin kɛkɛ sɔ u Gusunən sɔmɔ Esain tireru garimɔ. ²⁹ Hunde Dɛero u Filipu sɔwa u doo kɛkɛ yen bɔkuɔ.

³⁰ Filipu u duka da kɛkɛ yen mi, ma u nua durɔ wi, u garimɔ Gusunən sɔmɔ Esain tireru sɔ. U nùn bikia u nɛɛ, n nun yeeri ye a garimɔ mi?

³¹ Wirugii wi, u wisa u nɛɛ, amɔna n ko n ka man yeeri ma n kun mɔ goo u man yi tubusia.

Ma u Filipu kana u kɛkɛ ye yɔma bu sina sannu. ³² Ye wee ye durɔ wi, u garimɔ saa Gusunən garin di.

“Ba ka nùn da nge yā te ba koo saka. Nge yā buu ge ga maari s̄ɛ sanam mɛ ba gen sansu buramɔ, nge meya u n win nɔ baaye.

³³ Ba nùn kawa, ma ba yina bu nùn siria dee dee.

Wara koo kpī u saa yen tɔmbun gari gere.

Domi ba nùn wāaru wunari, u n maa wāa tem mɛ sɔ.”

³⁴ Durɔ wi, u Filipu bikia u nɛɛ, na nun kanamɔ, a man sɔwɔ waran s̄na Gusunən sɔmɔ wi, u yeni yorua. Win tiin s̄na? Nge goon s̄.

³⁵ Yera Filipu u waasu wəri. U torua ka sɔmən gari yi, ma u nùn Yesun Labaari gea tubusia.

³⁶ Nge mɛ ba dɔ sannu swaa ye sɔ, ba tura daaru garun mi, mi nim wāa. Ma durɔ wi, u nɛɛ, nim wee, mba n man tie na n kon ka batemu ko. [

³⁷ Filipu u nùn wisa u nee, kaa kpī a batemu ko à n naane doke ka wunen gōru kpuro.

Durō wi, u nee, meya na naane doke ma Yesu Kirisi sāawa Gusunən Bii.]

³⁸ Ma wirugii wi, u dera ba win keke yōrasia. Wi ka Filipu ba sara ba da daaru mi, ma u nùn batemu kua. ³⁹ Ye ba yara min di, Yinnin Hunde u ka Filipu doona. Wirugii wi, u n̄ maa nùn wa, adama u win swaa wōri u doona ka nuku dobu. ⁴⁰ Filipu maa deema u wāa wuu gagu sōo ge ba ra soku Asōtu. U Labaari gean waasu kua mi, ka maa wuu si su wāa swaa ye sōo kpuro sere u ka tura Sesareō.

9

Sōulun gōru gōsiabu

(Imaa mēerio Gorobun Kookoosu 22:6-16, 26:12-18)

¹ Sanam me sōora Sōolu u yōrari dim dim u Yinnin bwāabu nōni sō u bu go. Ma u da yāku kowo t̄nweron mi, ² u nùn bikia u Yuuban mennō yenugibu tirenu kua be ba wāa Damasiō kpa ù n gabu wa be ba swaa ye swīi, n̄ n t̄n durōbun na, n̄ kun me t̄n kurōbu, u ka kpī u bu mwa u bōke u ka da Yerusalemuō.

³ Sanam me Sōolu u dōo, ye u Damasi turuku kua, suaru sōo yam nùn burure wōllun di. ⁴ Yera u wōruma temō, ma u nōo gagu nua ga nee, Sōolu, Sōolu, mban sōna a man nōni sōomō.

⁵ Sōolu u bikia u nee, Yinni wuna were.

Ma Yinni nee, nena Yesu wi a nōni sōomō. ⁶ A seewo a du wuu ge sōo, ba koo nun sō ye kaa ko.

⁷ Durō be ba sanum me dōo ka wi, ba yōra ba mari sōo sōo. Ba nōo ge nua, adama ba n̄ goo wa. ⁸ Sōolu u seewa tem di, adama baa me u win nōni wukia u n̄ yam wa. Ba win nōmu nenuawa ba ka dua Damasiō. ⁹ U wōko kua sōo ita. U n̄ di saa ye sōo, u n̄ maa nōra.

¹⁰ N deema naane dokeo goo wāa Damasiō wi ba ra nee Anania. Yinni u ka nùn gari kua kāsiru sōo u nee, Anania.

Ma Anania u nee, ne wee Yinni.

¹¹ Yinni nùn sōowa u nee, a seewo a da swaa ye ba ra nee Dendaru, Yudasin dirō, a bikia mi durō goo wāa wi ba ra soku Sōolu Taasiḡii. Wee, u kanaru mō. ¹² Kāsiru sōo u durō goo wa wi ba ra nee Anania, wi u dua mi u wāa ma u nùn nōma sōndi wirō u ka kpam yam wa.

¹³ Anania u nee, Yinni t̄n dabina nu man durō win labaari sōowa, ka kōsa kpuro ye u wunen t̄mbu kua Yerusalemuō. ¹⁴ Ma sa nua yāku kowo t̄nweroba nùn nōo k̄a u ka t̄mbu kpuro mwa be ba wunen yīsiru sokumō mini.

¹⁵ Adama Yinni nùn sōowa u nee, a doo domi na durō wi gōsa nen somō u ka nen yīsiru kpara t̄n tukobun mi, ka sinambu ka maa Isireliban suunu sōo. ¹⁶ Kon maa nùn sōosi nge me u koo nōni swāaru wa nen yīsirin sō.

¹⁷ Ma Anania u seewa u da u dua diru mi, u Sōulun wiru nōma sōndi u nee, Sōolu nen beruse, Yinni Yesu wi u nun kure swaa sanam me a sisi, wiya man garima a ka yam wa kpa a Hunde Deero yibu.

¹⁸ Mii mii gāanu wōruma win nōnin di nge swāan kokosu, ma u kpam yam wa. U seewa, ma ba nùn batemu kua. ¹⁹ Ye u di u kpa ma win dam mu wurama.

Sōolu u waasu mō Damasiō

Ma Sōolu u sina sōo yiru ka naane dokeobu Damasiō. ²⁰ Yande u da Yuuban mennō yenō u waasu mō u gerumō ma Yesu sāawa Gusunən Bii. ²¹ Be kpuro be ba gari yi nua, ba biti kua ba bikiana ba nee, n̄ n̄ durō wiya mi, wi u raa be ba Yesun yīsiru sokumō goomō Yerusalemuō, ma u na mini u ka bu mwa u bōke u ka da yāku kowo t̄nwerobun mi?

²² Sōulun waasu ya dam sosimō, u bu sōosimō kam kam ma Yesu u sāawa Kirisi wi Gusunō u gōsa, sere

Yuu be ba wāa Damasiō ba kpana bu wi gari wisi.

²³ Sōo mēerun biru Yuuba ba wesiana bu Sōolu go, ²⁴ ma Sōolu u gari yi nua. Ma ba wuu gen gbārarun kənnəsu kōsum wəri sōo sōo ka wōkuru bu ka nūn wa bu gon sō. ²⁵ Adama wōkuru sōo, Sōolun bwāabu ba nūn sarasia ka bireru saa gbārarun fənenti gaan di.

Sōolu wāa Yerusalemu

²⁶ Ye Sōolu u wurama Yerusalemu u kī u ka naanē dokeobu mēna, adama be kpurowa ba nūn berum sāa, ba n̄ tamaa u kua naanē dokeo. ²⁷ Yera Baanabasi u ka nūn da gərobun mi, ma u bu sōowa nge mē Sōolu u Yinni wa Damasin swaa, ma Yinni u ka nūn gari kua. U maa bu tubusia nge mē Sōolu u ka Yesun yīsiru waasu kua ka wərugəru Damasiō. ²⁸ Gari yin biru Sōolu u wāa ka be sannu, u bəsu Yerusalemu, u waasu mō ka wərugəru Yinnin yīsiru sōo. ²⁹ U maa ka Yuu be ba Gerekim tona gerumō, gari kua gasō ka sikirinō, adama ba swaa kasu bu ka nūn go. ³⁰ Sanam mē wigibu ba gari yi nua ba ka nūn da Sesareō ma ba dera u doona Taasiō.

³¹ Nge mēya Yesun yigberu Yudeaō ka Galileō, ka Samariō, ta ka alafia wa, ta dam mō, ma ta sosimō ta dōo Yinni Gusunən nasiaru sōo ka Hunde Dēeron dam kēru.

Enen bekiabu

³² Piēē u maa bəsu baama kpuro. Yera sōo teeru u naanē dokeobu beram da be ba wāa Lidaō. ³³ Miya u durō goo wa, win yīsira Enē. U sāawa yemō, u n̄ seere win kpin yerun di saa wōo nōoba itan di. ³⁴ Piēē u nūn sōowa u nēē, Enē, Yesu Kirisiwa nun bekiamō, a seewo a wunen kpin yeru sōmē.

Mii mii u seewa. ³⁵ Təmbu kpuro be ba wāa Lidaō ka Saronin baru kpaanu sōo ba nūn wa, ma ba gōru gōsia ba Yinni naanē doke.

Dōakasi u wurama gərin di

³⁶ N deema, Yopec tən kurō naanē dokeo goo wāa mi, win yīsira Tabita. Teya ba maa mō Dōakasi ka Gerekim. Kurō wi, u ra n səm geenu mō kpa u n sāarobu somimō. ³⁷ Yera u bara u gu. Ba win goru disi wōka ba ka da ba kpī gidambisa wōllō. ³⁸ Yopec ka Lida kun tondinē, yen sōna, ye naanē dokeo be ba wāa Yopec ba nua ma Piēē u wāa Lidaō, ba nūn təmbu yiru goria bu nūn sō u na ben mi fuuku fuuku. ³⁹ Ma Piēē u seewa u ka bu da. Ye u tura mi, ba ka nūn da gidambisa yen wōllō. Gəminibu kpuro ba yō win bəkuō ba sumō ba nūn yabenu ka yānu ganu sōosimō ni Dōakasi u kua sanam mē u wāa ka be. ⁴⁰ Piēē u be kpuro yara dii ten min di ma u yiira u kanaru kua. Yen biru u sīra goo ten bera gia u nēē, Tabita a seewo.

Yera kurō wi, u nōni wukia. Ye u Piēē wa u seewa u sina. ⁴¹ Ma Piēē u nūn nōmu nēnua u seeya u yōrasia. Ma u naanē dokeobu ka gəmini be soka u bu Dōakasi sōosi wasiru. ⁴² Yenin labaari ya nōra Yopec kpuro, ma tən dabinu nu Yinni naanē doke. ⁴³ Piēē u sōo mēeru kua Yopec, yana kowo goon mi, wi ba ra soku Simōo.

10

Piēē ka Kōnneru

¹ Tabu sunō goo u wāa Sesareō tabu kowobun wuuru sōo te ba ra nēē Italgiru, win yīsira Kōnneru. ² Durō wi, u Gusunō nasie too, wi ka win yenugibu kpuro ba Gusunō sāamō. U ra kanaru komi, u ra maa Yuuban sāarobu somi gem gem. ³ Sōo teeru, kōba itan saka, u Gusunən gərado wa kāsiru sōo, u na win mi u nūn soka u nēē, Kōnneru.

⁴ U gərado wi nōni girari tii tii ka berum u nēē, mba n kua yinni.

Gərado nūn sōowa u nēē, Gusunō u wunen kanaru mwa, u maa wunen səm geenu wa ma u nun yaaya. ⁵ Tē, a gabu gərio Yopec bu durō goo sokuma wi ba ra nēē Simōo, wi ba maa mō Piēē. ⁶ U sāawa

sɔɔ yana kowo goon yenuɔ wi ba mɔ Simɔɔ. Win dira wāa nim wɔkun bɔkuɔ.

⁷ Ye wɔllun gɔrado wi, u ka nùn gari kua u doona u kpa, Kɔɔneru u win sɔm kowobu yiru soka ka tabu kowo be ba ra n wāa win bɔkuɔn turo wi u Gusunɔ nasie. ⁸ U bu ye kpuro tubusia, ma u bu gɔra YoƆeɔ.

⁹ Yen sisiru saa ye ba wāa swaaɔ ma ba YoƆe turuku kooma, Piɛɛ u yɔɔwa dii tɛera wɔllɔ sɔɔ sɔɔn saka u ka kanaru ko. ¹⁰ N deema gɔra wi mɔ ma u kɔ u di. Ye ba nùn doo kuammɛ yera u kasa. ¹¹ U wa Gusunɔ wɔlla wukiaru ma beku te ta sɔare gɔgɔ bɔkɔ ta sarama, ba ten goonu nne deria. ¹² Te sɔɔ, ye bwese bwesekawa wāa mi, yi yi naasu nne mɔ ka yi yi kabirimɔ ka gunɔsu. ¹³ Ma Piɛɛ u nɔɔ gagu nua ga nɛɛ, Piɛɛ a seewo a ye go a tem.

¹⁴ Adama Piɛɛ u nɛɛ, aawo pai Yinni, na n̄ yaa seserugia diire.

¹⁵ Nɔɔ ge, ga kƆam gerua ga nɛɛ, ye Gusunɔ u sokumɔ diira a ku maa ye garisi seseru.

¹⁶ Nge mɛya n kua sere nɔn ita. Yande beku te, ta wura wɔllɔ.

¹⁷ Ma Piɛɛ u biti soora u tia bikia, mba kasi ten tubusianu. Saa yera Kɔɔnerun gɔro be ba raa Simɔɔn yenu bikiamɔ, ba gu kame ba yɔ gen kɔnnɔwɔ. ¹⁸ Ba yenugibu nɔɔ kɔ ba bikia sɔɔ goo ù n wāa mi, wi ba ra soku Simɔɔ Piɛɛ.

¹⁹ Sanam mɛ Piɛɛ u kasi te bwisikumɔ, Hunde Dɛɛro nùn sɔɔwa u nɛɛ, n wee, tɔmbu ita gaba nun bikiamɔ. ²⁰ A seewo a sara a bu yɔsiri a ku diriri domi nena na bu gɔrima.

²¹ Ma Piɛɛ u sara u da ben mi u nɛɛ, nena durɔ wi i kasu. Mba i kasum na.

²² Ba nɛɛ, Kɔɔneru tabu sunɔwa nun kasu, wi u sɔa geegii u Gusunɔ sɔamɔ ma Yuuba kpuro ba win seeda gea dimɔ. Wɔllun gɔrado dɛɛro goowa nùn sɔɔwa u nun kasusio kpa u wunen nɔɔn gari nɔ.

²³ Yera Piɛɛ u durɔ be duusia yenuɔ u bu yaare kua.

Yen sisiru u ka bu swaa wari, ma Yopen naanɛ dokeobu gaba maa nùn yɔsiri. ²⁴ Yen sɔɔ itaseru ba Sesare tura, ba deema Kɔɔneru u win dusibu ka win bɔrɔba mɛnne u ka bu mara. ²⁵ Saa ye Piɛɛ u yenu ge duɔ, Kɔɔneru u ka nùn yinnɔ da u nùn kpuna. ²⁶ Adama Piɛɛ u nùn seesia u nɛɛ, a seewo, domi nen tii tɔnuwa.

²⁷ Saa ye u ka Kɔɔneru gari mɔ, u dua dirɔ u wa wee tɔn dabinu mɛnne. ²⁸ Ma u nɛɛ, beɛn tii i yɛ ma Yuuban wooda ya yina Yuu u ka tɔn tuko mɛnna n̄ kun mɛ u da win yenuɔ. Adama Gusunɔ u man sɔɔsi ma n̄ n̄ weene n̄ goo soku disigii. ²⁹ Yen sɔna na n̄ gafara kasu na na yande ye i man soka. Tɛ, na beɛ kanamɔ, i man sɔɔwɔ mban sɔna i man kasusia.

³⁰ Kɔɔneru u nɛɛ, gisɔ sɔɔ nnen amadaare, na kɔba itan kanaru mɔ nen dirɔ. Suaru sɔɔ durɔ goo u yɔra nen wuswaaɔ u yaberu sebua ta ballimɔ. ³¹ Ma u man sɔɔwa u nɛɛ, nɛ, Gusunɔ u nen kanaru nua, u maa nen kɛnu yaaya ni na ra bwɛɛbwɛɛbu kɛ. ³² N goo gɔrio YoƆeɔ u man Simɔɔ Piɛɛ sokuama wi u sɔa sɔɔ yana kowo goo wi ba mɔ Simɔɔn yenuɔ nim wɔkun bɔkuɔ. ³³ Yen sɔna na nun garia yande, a maa kua ye a ka na fuuku. Tɛ beɛɛ kpuro sa wāa mini Gusunɔn wuswaaɔ su ka nɔ ye Yinni u nun sɔɔwa a sun sɔ.

Piɛɛn waasu Kɔɔnerun yenuɔ

³⁴ Ma Piɛɛ u gari sua u nɛɛ, tɛ na gia ka gem ma Gusunɔ u tɔmbu kpuro garisi tia. ³⁵ Baawure wi u nùn nasie ma u mɔ dee dee, u ra yɛro wure baa n̄ n̄ bwese teren na. ³⁶ Beɛ i Labaari gea yɛ ye u dera ba Isireliba waasu kua, ye n̄ sɔa alafian gari saa Yesu Kirisin min di wi u sɔa tɔmbu kpuron Yinni. ³⁷ I maa yɛ ye ya kooru Yudea kpuro sɔɔ, ye ya torua Galileɔ, sanam mɛ Yohanu u win batemun gari waasu kua u kpa.

38 I Yesu Nasaretigiin baaru yē nge mε Gusunə u nūn Hunde Dεero ka dam wē. U da baama kpuro u səm geenu kua u tambu bekia be Setam u dam dore, domi Gusunə wāa ka wi. 39 Bεε sa sāa yen seeda diobu ye u kua Yuuban baru kpaanə ka Yerusalemuə. Ba maa nūn kpare dāa bunanaru wəllə ba go. 40 Adama sōo itase Gusunə u nūn seeya gərin di, ma u dera u tii sōosi. 41 N n̄ maa mə tambu kpurowa ba nūn wa ma n̄ kun mə bεε seeda diobu tona be Gusunə u gosa yellun di, bεε be sa di sa nora ka wi win seebu gərin din biru. 42 Ma u sun yiire su win gari tambu waasu kua kpa su seeda di ma wiya Gusunə u kua wasobu ka gəribun siri kowo. 43 Gusunən səməbu kpuron gari yi win seeda dimə ma baawure wi u nūn naanε doke u koo win toranun suuru wa win yisiran sō.

Tən tukobu ba Hunde Dεero mwa

44 Saa ye Piεε u gari mə, Hunde Dεero u sarama ben baawure sōo be ba gari yi swaa daki. 45 Yuuban naanε dokeo be ba da mi ka Piεε sannu, ba biti soora yən sō Gusunə u maa win Hunde Dεero tən tukobu wē. 46 Domi ba nua tən be, ba ka barum tukum gari mə ba Gusunə siaramə. Piεε u bikia u nεε, 47 goo koo kpī u yina bu ka bu nim batemu ko bε sōo Hunde Dεero u dua nge bεε?

48 U yiire bu bu batemu ko Yesu Kirisin yisiru sōo. Yen biru ba nūn kana u ka bu sina sōo yiru.

11

Piεε u Yesun yigberu

win gari tubusia Yerusalemuə

1 Gərobu ka naanε dokeobu gabu Yudean tem kpuro sōo ba nua ma tən tukobu ba maa Gusunən gari nua ba yi wura. 2 Sanam mε Piεε u wura Yerusalemuə, Yuuban naanε dokeobu ba nūn taarε wē. 3 Ba nεε u dua tən tukobun yenuə be ba n̄ bango kue, ma u yaa dibu di ka be sannu.

4 Yen sōna Piεε u bu gari yi tubusia saa yin toren di sere ka yin nərə.

5 U nεε, sanam mε na wāa Yope maroə, ye na kanaru mə sōo teeru na kāsiru wa. Na bekuru wa te ta sāa nge gōgō bəko ta sarama Gusunə wəllun di, ba ten goonu nne derie ma ta yōra nen bəkuə. 6 Ye na tu nən̄i girari na mεera na yεε naasu nnegii wa, ka gberun yεε ka yεε yi yi ra kabiri ka maa gunəsu. 7 Ma na nōo gagu nua ga man soka ga nεε, n seewo n go kpa n tem. 8 Adama na nεε, aawo pai Yinni, na n̄ yaa seserugia diire. 9 Na kram nōo ge nua saa wəllun di ga nεε, n ku gāanu soku seseru ni Gusunə u sokumə diira. 10 Yabu yeni ya koorawa nən ita, yen biru ya kram wura wəllə. 11 Saa ye sōo mii mii, durəbu ita be ba man gəriama saa Sesaren di ba tunuma yenu mi na wāa. 12 Hunde Dεero u man sōowa u nεε, n ka bu doo, n ku diriri. Bεεgibu nəba tia beni ba man yōsiri ma sa dua durə win yenuə. 13 U sun sōowa nge mε u wəllun gərado wa u yō win dirə u nεε, u goo gərio Yopeə u ka Siməə sokuma wi ba maa mə Piεε. 14 Wiya u koo nūn gari sō yi yi koo de wi ka win yenugibu bu faaba wa. 15 Ye na nen waasu torua Hunde Dεero u sarama be sōo nge mε u kua bεε sōo dōma te. 16 Yera na Yinnin gari yaaya yi u nεε, Yohanu u ka nim batemu kua, adama ba koo bεε batemu ko ka Hunde Dεero. 17 N n̄ men na, Gusunə u n̄ bu kēru kā tən bweseru u sun kā sanam mε sa Yinni Yesu Kirisin naanε doke, wara nε n̄ ka Gusunə swaa ganε.

18 Ye ba gari yi nua, ba ben sikirinə mari, ma ba Gusunə siara ba nεε, Gusunə maa tən tukobu ayeru wē bu ka gōru gəsia, kpa ba n wāaru mə.

Yesun yigberu Antiasio

19 Naanε dokeobu be ba raa yarina baama kpuro nən̄i swaarun sō te ta seewa sanam mε ba Etiēni go, ben gaba da sere tem mε ba sokumə Fenisi ka maa tem bureru

garu sɔɔ te ba sokumɔ Sipu, ka maa wuu gagun mi ge ba sokumɔ Antiɔsi, ba Labaari gea kparamɔ, Yuuba tɔnawa ba sɔmɔ. ²⁰ Adama naane dokeobu gabu be ba Antiɔsi da saa Sipu ka Sirɛnin di, ba maa tɔn tukobu Yinni Yesun Labaari gea ye waasu kua. ²¹ Yinni Gusunɔn dam mu wɔa ka be, ma tɔn dabinu nu gari yi naane doke ma nu gɔru gɔsia nu wuru Yinnin mi.

²² Yen labaari ya Yesun yigberu deema te ta wɔa Yerusalemɔ, ma ba Baanabasi gɔra Antiɔsi mi. ²³ Sanam mɛ u tura mi, ye u wa nge mɛ Gusunɔ u tɔn be durum kua, win nukura dora. Ma u bu dam kɔ ba n ka Yinni manine ka ben gɔrusu kpuro, ²⁴ domi u sɔa tɔn geo u Hunde Dɛero yiba ma win naane dokebu kpɔ. Ma tɔn dabinu tii Yinni wɛ.

²⁵ Yen biru u Taasi da u ka Sɔɔlu kasu. ²⁶ Ye u nɔn wa u ka nɔn da Antiɔsi mi. Be yiru ba sina mi wɔɔ gira ba menna ka Yesun yigberugibu ma ba tɔn dabinu Gusunɔn garin keu sɔɔsi. Antiɔsi miya ba gbia ba naane dokeobu soka Kirisigibu.

²⁷ Saa ye sɔra Gusunɔn sɔmɔbu gaba Antiɔsi da saa Yerusalemun di. ²⁸ Ben turo, wi ba sokumɔ Agabusi, u seewa u yɔra menna sɔɔ, ma u Gusunɔn gari gerua ka Hunde Dɛeron somiru u nɛɛ, gɔɔ bakara koo ko handunia kpuro sɔɔ. Nge mɛya ta maa kua tem yɛro Kolodun waati. ²⁹ Yera naane dokeobu ba gɔru doke bu kɛru marisia nge mɛ ben baawuren mɔra nɛ, bu ka naane dokeobu somi be ba wɔa Yudeaɔ. ³⁰ Ma ba kua mɛ, ba dera Baanabasi ka Sɔɔlu ba ka tu da guro gurobun mi.

12

Ba Yakɔbu go ma ba Pɛɛ pirisɔm doke

¹ Sanam mɛ sɔra sina boko wi ba sokumɔ Herodu, u Yesun yigberun tambu gabu nama doke u ka bu nɔni sɔ. ² Wiya dera ba Yakɔbu,

Yohanun mɔɔ mwa ba go ka takobi. ³ Ye u wa ma n Yuuba dore, u maa Pɛɛ mwa. N wee saa ye, pɛɛ ye ba n seeyatia doken tɔɔ bakara. ⁴ Ye ba nɔn mwa ba kpa, ba nɔn pirisɔm doke ma tabu kowobu wɔkura nɔɔbu ka tia ba nɔn kɔsu. Ba bu yi nne nne. Herodu u gɔru doke u nɔn siri tambun wuswaaɔ Gɔɔ sararibun tɔɔ bakarun biru. ⁵ Ba Pɛɛ neni pirisɔm sɔɔ, adama Yesun yigberugibu ba kanaru mɔ gem gem win sɔ Gusunɔn mi.

Ba Pɛɛ yakia

⁶ Tɔɔ te Herodu u kɔ u nɔn yara pirisɔm di u ka da tambun mi, ten wɔkuru Pɛɛ u dweeya tabu kowobu yirun suunu sɔɔ. Ba nɔn bɔkua ka yɔni yiru, ma kɔsobu gaba maa wɔa pirisɔm kɔnnɔwɔ. ⁷ Suaru sɔɔ Yinnin gɔrado u kurama ma pirisɔm dii te, ta yam burura. Gɔrado wi, u Pɛɛ so yɛsɔɔ u nɔn yamia u nɛɛ, u seewo fuuku fuuku.

Mii mii yɔni yi, yi wɔruma win nɔman di. ⁸ Ma gɔrado u nɛɛ, a wunen yaberu sebuo kpa a wunen salubata doke.

Pɛɛ u kua mɛ, ma gɔrado u kparam nɛɛ, a wunen gɔgɔ wukirio kpa a man swii.

⁹ Pɛɛ u yara u nɔn swii, adama u tamaa u dosimɔwa, u n yɛ ye gɔrado u mɔ n sɔawa gem. ¹⁰ Ba pirisɔm kɔso gbiikobu sarari ka yiruse, ma ba gambo sisugia tura ye ya wɔa wuun bera gia. Yeya ya keniana ka tii ma ba yara ba swaa doo kame, ba gu swii. Ma gɔrado wi, u Pɛɛ deri suaru sɔɔ.

¹¹ Sanam mɛ sɔra Pɛɛ u tuba ye n nɔn deema. Ma u tii sɔɔwa u nɛɛ, tɛ na gia ma geema. Yinni Gusunɔwa u win gɔrado garima u ka man yakia Herodun nɔman di, ka maa ye kpuron di ye Yuuba ba kɔ bu man kua.

¹² Ye gari yi, yi nɔn yeeri yi kpa, u da Maarin yenuɔ wi u sɔa Yohanu Maakun mero. Tɔn dabinu menna mi, ba kanaru mɔ. ¹³ Pɛɛ u gambo so yenu kɔnnɔwɔ ma kuro

səm kowo goo wi ba ra soku Roda, u da u swaa daki. ¹⁴ Ye u Piεn nəə tuba nuku dobu kun dere u gambo kenie, ma u duka gəsira dirə u bu səəwa ma Piεwa waa kənnəwə. ¹⁵ Ba nūn səəwa ba nεε, a wiiraməwa.

Adama u mə, ka geema ni.

Ma ba mə, win yarowa.

¹⁶ N deema Piεε u yə mi, u gambo soomə. Ye ba ye kenia, ba nūn tuba, ma ba biti soora. ¹⁷ U bu marisia ka nəmu, ma u bu tubusia nge me Yinni Gusunə u ka nūn yara pirişəm di. U nεε, bu gari yi Yakəbu sə ka maa naane dokeo be ba tie.

Yen biru u doona u da gam gia.

¹⁸ Yen sisiru bururu nanda bakabu waa tabu kowobun suunu səə. Ba wəki ba mə, mana Piεε u doona. ¹⁹ Herodu u yiire bu nūn kasu, adama ba n nūn wa. Yen səna u pirişəm kəsobu win gari bikia ma u wooda wε bu ka bu da bu go. Yen biru Herodu u seewa Yudean di u da u sina səə mεeru Sesareə.

Herodun gəə

²⁰ N wee Herodu u ka Tirigibu ka Sidonigibu məru bara gem. Yen səna tən be, ba kparana ba da win mi sannu. Gbiikaa ba ka Balatu bəronu kua wi u saa şina bokon yenun səm kowobun wirugii. Yen biru ba da Herodun mi bu ka nūn suuru kana, domi ben temgibu ba ben dīanu waaməwa saa Herodun tem di.

²¹ Herodu u tōru yi te u koo bu wa. Ye təə te, ta tura, u win gurumusuru sebua u sina win sina turaru wəllə ma u gari gerubu wəri. ²² Tən be, ba nεε, Gusunən nəəwa mini, n n tənuguu.

²³ Mii mi Yinnin gərado u na u Herodu so ma kəkənu na nu win wasi di ma u gu yən sə wi tənu, u Gusunən yiiko mwa.

²⁴ Saa ye səə, ma Gusunən gari yi kpararamə yi sosimə.

²⁵ Ye Baanabasi ka Səəlu ba ben səmburu kua ba kpa, ba wura Yerusalemuə. Ma ba Yohanu Maaku sua, u ka bu da.

13

Ba Baanabasi ka Səəlu gəsa ba gəra

¹ Gusunən səməbu ka keu koosiobu gaba waa Antiasin Yesun yigberu səə. Ben yīsa wee. Baanabasi ka Simeə wi ba şokumə tən wəko, ka Lusiu Sirenigii, ka Mandheni wi ba nenua yenu teu ka Herodu sina boko, ka maa Səəlu. ² Səə teeru durə be, ba Yinni Gusunə sāmə ka nəə bəkuru sannu, yera Hunde Dεero u bu səəwa u nεε, bu Baanabasi ka Səəlu wunə nenem bu ka səmburu garu ko tən sə u bu soka.

³ Yen biru ye ba nəə bəkuru ka kanaru kpa, durə be, ba Baanabasi ka Səəlu nəma səndi wirə, ma ba dera ba doona.

Baanabasi ka Səəlu ba Sipu da

⁴ Sanam me Hunde Dεero u bu gəriə, Baanabasi ka Səəlu ba tura wuu gagun mi ge ba ra soku Selesi. Min diya ba goo nimkuu dua, ba ka tem bureru garu da te ba ra soku Sipu. ⁵ Sanam me ba tura Sipun wuu gagu səə ge ba ra soku Salamini, ba Gusunən gari waasu kua Yuuban mennə yenə. Yohanu Maaku u bu yəsiri u ka bu somi.

⁶ Ma ba tem bure baka te kpuro sarari ba tura sere wuuə ge ba ra soku Pafəsi. Miya ba Yuu dobo doboyii goo wa wi u saa səmə weesugii. Win yīsira Bariyesu. ⁷ U waa ka Seegiu Pəlusi, Sipun tem yēro. Tem yēro wi, u sāawa bwisigii, yera u Baanabasi ka Səəlu soka yən sə u kī u Gusunən gari nə. ⁸ Adama dobo doboyii wi, wi ba ra maa soku Elimasi ka Gerekim u bu yinari. U kookari mə u ka tem yēro wi gəşia naane dokebun swaan di. ⁹ Sanam meya Səəlu wi ba maa sokumə Pəlu, wi u Hunde Dεero yiba, u dobo doboyii wi nəni girari ¹⁰ u nεε, wunε wi a taki dibu ka daa kəsa yiba, wunε Setam bii ka gāa geenu kpuron wəə, sere domma kaa n kasu a Gusunən gem gəşia weesu. ¹¹ Tε, wee, Gusunə u koo nun nəmu

tii, kaa wāko ko, a ñ maa yam wasi sō mēru.

Mii mii wākora durō wi wōri, u yam bia, ma u sīimō u babi u goo kasu wi u koo nūn nōmu nēne. ¹² Ye tem yēro wi, u wa ye n koorā, u Yesu naane doke. U biti soora Yinnin swaan garin sō.

Pōlu ka Baanabasi ba wāa Pisidin tem sō

¹³ Yen biru Pōlu ka win kpaasibu ba goo nimkuu dua Pafōsin di, ma ba wuu gagu tura ge ba ra soku Periga, Panfilin temō. Miya Yohanu u bu deri, u wura Yerusalemū. ¹⁴ Saa Perigan di ba da Antiōsiō, Pisidin temō. Tō wērarugiru sō ba da Yuuban mēnō yerō, ba sina. ¹⁵ Ye ba Mōwisin woodan tirerun gam ka maa Gusunōn sōmōbuginun gam gara ba kpa, mēnō gen wirugibu ba bu gōria ba nēe mero bisibu, ñ n gari gēe mō yi yi koo tōmbu dam kē i geruo. ¹⁶ Pōlu u seewa u yōra u ka bu nōmu marisia. U nēe, bēe Isireliba, ka bēe be i Gusunō nasie, i swaa dakio. ¹⁷ Gusunō bēe Isireliban Yinni u bēsen sikadoba gōsa ma u dera ba kua bwese bakaru sanam mē ba wāa Egibitin temō. Yen biru u bu yara min di ka win dam bakam, ¹⁸ ma u ka bu temana wōo weeru gbabura. ¹⁹ U maa bwesenu nōba yiru kpeerasia Kananin tem sō, ma u nin tem win tōmbu wē mu n sāa begim. ²⁰ Ye kpuro ya kua wōo nēru ka weeraakuru (450).

Yen biru Gusunō u bu kparobu wē n ka girari Gusunōn sōmō Samuelin waati. ²¹ Yera ba sunō bikia ma Gusunō u bu Sōolu Kisin bii wē, saa Benyamēn bweserun di, ma u bandu di wōo weeru. ²² Ma Gusunō u nūn bandu yara u Dafidi kōsire kua, win sō u seeda di u nēe, u wa ma Dafidi, Isain bii u sāa tōnu win bweseru u kī, wi u koo win kīru kpuro ko. ²³ Dafidi win bweserun diya, Yesu u yara wi Gusunō u kua Isireliban Faaba kowo nge mē u nō mwēru kua. ²⁴ Yesu u sere na, Yohanu u Isireliba kpuro waasu

kua u bu sōwa bu gōru gōsia bu batemu ko. ²⁵ Sanam mē Yohanu u win sōmburu kpeema, u ra nēe, u ñ sāa wi ba mara, adama yēro u koo na win biru win baranu u ñ tura u pota.

²⁶ Tē, mero bisibu, bēe Aburhamun bweserun bibu, ka bēe be i Gusunō nasie, bēera ba faaba yen gari gōriama. ²⁷ Domi Yerusalemugibu ka ben wirugibu, ba ñ Yesu wi tuba, ba ñ maa Gusunōn sōmōbun gari tuba yi ba garimō tōo wērarugiru baatere. Adama ba yi yibia sanam mē ba Yesu taare wē. ²⁸ Ba ñ gāanu wa wi sō, ni nu ka gōo weene, adama ka mē, ba nēe, Pilati u nūn goowo. ²⁹ Ye ba kpuro kua ba kpa ye ba yorua win sō, ba nūn sarasia dāa bunanaru wōllun di, ba kpēe sikiru sō. ³⁰ Adama Gusunō u nūn seeya gōrin di. ³¹ Sōo dabinun baa sōo u tii tōmbu sōasi be ba nūn swīima Galilen di ba ka na Yerusalemū. Tōn beya ba tē sāa win seeda diobu Isireliban mi. ³² Sa maa bēe Labaari gea nōsiamō ye ya ka Gusunōn nōo mwēru yā te u bēsen sikadoba kua. ³³ Ye kpurowa u sun kua bēe be sa sāa ben bibu sanam mē u Yesu seeya gōrin di, nge mē ba yorua Dafidin womu yiruse sō, mi Gusunō u nēe,

“Wuna a sāa nen Bii.
Gisōra na kua wunen tundo.”

³⁴ Gusunō u raa gerua u koo nūn seeya gōrin di kpa u ku maa kōsi. Yeya u gerua u nēe,

“Kon bēe domaru kua te ta dēere ta ñ sika mō,

tēn nōo mwēru na Dafidi kua.”

³⁵ Yen sōna u kpm gerua Dafidin womu gagu sō u nēe,

“A ñ derimō wunegii wi u naane mōn wasi yi kōsi.”

³⁶ Domi Dafidi u kua ye Gusunō u himba kua u ko win tiin waati sōo. Yen biru u kpuna u gu ma ba nūn sikua ka win sikadoba sanu ma win wasi kōsa. ³⁷ Adama, wi Gusunō u seeya gōrin di, win wasi kun kōsa. ³⁸ N n mēn na negibu, i de i n yē

ma saa win min diya sa beε toranun suurun gari nəəsiamə. ³⁹ Wiya maa baawure wi u nùn naane doke yakia kpure di, ye Məwisin wooda kun kpē yu ko. ⁴⁰ Yen sō, i tii laakari koowo, kpa ye Gusunən səmaba gerua n ku beε deema, ye ba neε,

⁴¹ “I mεerio, beε tən yaako kowobu, i biti sooro kpa i kam ko.

Domi kon gāanu ko beεn nōni biru ni i n̄ naane m̄ baa goo ù n beε nu tusia.”

⁴² Sanam mε Pəlu ka Baanabasi ba yara mēnnə yerun di, tən be, ba bu kanamə bu kpa m̄ bu gari yi sō tō wərarugii kpaaru sō. ⁴³ Ye tamba yara mēnnə yerun di, Yuuba dabiru ka maa tən tukobu be ba gəsira Yuuba, ba Pəlu ka Baanabasi swii. Gəro be, ba ka bu gari kua ba bu dam kā ba n ka wāa Gusunən durom sō.

⁴⁴ Tō wərarugii kpa te sō, kaa neε wuu gen tambu kpurowa ba mēna bu ka Yinnin gari n̄.

⁴⁵ Sanam mε Yuuba ba tən wəru ge wa, ba nisinu kua. Ba Pəlun gari siki, ba gari kōsi gerumə. ⁴⁶ Adama Pəlu ka Baanabasi ba gerua ka wərugəru ba neε, tilasiwa bu beε Yuuba Gusunən gari sō gbiikaa. Adama yèn sō i yi yina, ma i n̄ tii garisi be ba ka wāaru te ta ku ra kpe weene, n wee, sa ko beε deri, kpa su da tən tukobun mi. ⁴⁷ N wee ye Yinni Gusunə sun yiire su ko. U neε, “Na beε kua tən tukobun yam bururam, kpa i ka faaba da handunian goonu nne kpuro sō.”

⁴⁸ Sanam mε tən tuko be, ba gari yi nua, ben nukura dora, ma ba Yinnin gari siara. Ma be Gusunə u raa gəsa wāaru te ta ku ra kpen sō, ba naane doke.

⁴⁹ Ma gari yi, yi nōra bera mi kpuro. ⁵⁰ Adama Yuu be, ba wuun wirugibu ka kurə yisirugibu be ba Gusunə sāmə m̄ru seeya, ma ba bu kpore bu Pəlu ka Baanabasi nōni

sō, ma ba bu gira bera min di. ⁵¹ Gəro be, ba bu ben naasun tua kpore, ma ba doona Ikonimū. ⁵² Ka mε, naane dokeobu ba nuku dobu m̄, ba Hunde Dεero yiba.

14

Pəlu ka Baanabasi Ikonimū

¹ Ikonimū Pəlu ka Baanabasi ba dua Yuuban mēnnə yerə ma ba waasu kua sere tən dabinu naane doke, Yuuba ka maa Gεgekiba.

² Adama Yuu be ba yina bu naane doke, ba tən tukobu m̄ru seeya bu ka wa bu naane dokeobu kōsa bwisikusi. ³ Gəro be, ba sina mi sō mεeru, ba waasu m̄ ka wərugəru ba Yinni naane sāa. U bu dam wē ba ka maamaaki ka s̄m damginu m̄. Nge mēya Yinni u ka sōsi ma win durom mu sāawa gem. ⁴ Adama wuu gen tambu ba b̄nu kua yiru. Gaba yōra ka Yuuba sannu. Gaba maa yōra ka gəro be.

⁵ Sanam mēya tən tukobu ka Yuu gabu, ka ben wirugibu sannu ba n̄ə tia kua bu ka gəro be wahala ko, bu be kpenu kasuku. ⁶ Ye Pəlu ka Baanabasi ba gia m̄, yera ba kpikiru sua Likonin temə Lisiti ka Dεebe, ka yen baru kpaanə. ⁷ Miya ba Labaari gea waasu m̄.

Pəlu ka Baanabasi

ba Lisiti da

⁸ Lisitiə Pəlu ka Baanabasi ba durə goo wa win naasu gu u sō. U n̄ maa s̄ire mēya ba ka nùn mara. ⁹ U Pəlun gari swaa daki. Yera Pəlu u durə wi nōni girari ma u wa ma win naane dokebu tura u ka bekura, ¹⁰ ma u gbāra u neε, a seewo a yōra ka wunen naasu.

Durə wi, u seewa fia ma u sanum wəri. ¹¹ Sanam mε tən wəru ge, ga wa ye Pəlu kua ga n̄əgiru sua ka Likonin barum ga neε, besen b̄na nu tambu kōsa ma nu na besen mi.

¹² Ba Baanabasi soka Susi, Pəlu maa Herimesi *, yèn sō wiya u waasu kua. ¹³ Ma yāku kowo goo wi

* **14:12** Herimesi - Herimesi u sāawa b̄u wi u ra b̄u ni nu tien gari tusie.

u sãa Susin bũu kãso, wĩn bũu dira wãa wuun bøkũu, u ka naa kinenu na, ka maa biibii wuu gen konnawo. Wi ka tøn be kpuro ba kĩ bu goro be yãkuru koosi. ¹⁴ Sanam me goro be, ba ye nua, ba ben yabenu gẽeka ma ba duki da tøn wõru gen suunu sɔɔ ba gbāsukumɔ ba nee, ¹⁵ durɔ bee, mban sōna i yeni mɔ. Beɛen tii tamba nge bee. Sa bee Labaari gea tubusiamowa, kpa i ka gõru gɔsia sãa kamgirun di i wura Gusunɔ Yinni wason mi, wi u wõllu ka tem ka nim wõku taka kua, ka yabu kpuro ye ya wãa ye sɔɔ. ¹⁶ Yellu u dera tambu kpuro ba ben gõru kĩru kua. ¹⁷ Adama u ñ tii deri seeda sari, u gea kua, u bee gura neesiamme i ka dīanu wa gbeaɔ nin saa sɔɔ, kpa i n ka nuku dobu mɔ.

¹⁸ Baa me ba gari yi gerua, ka nani swãa bakara ba tøn be yinari bu bu yãkuru koosi.

¹⁹ Adama Yuu gaba na Antiōsi ka Ikonimun di ba tøn wõru ge swaa nim wia, ma ba Põlu kpenu kasuka ba nũn gawa ba ka da wuun biruɔ domi ba tamaa u guwa. ²⁰ Adama sanam me naane dokeoba na ba yõ ba nũn sikerene, u seewa ma u wura wuu sɔɔ. Yen sisiru wi ka Baanabasi ba doona Deebe gia.

Põlu ka Baanabasi

ba wura Sirin Antiōsi

²¹ Põlu ka Baanabasi ba Labaari geaɔn waasu kua Deebeɔ, ma tøn dabinu kua Yesun bwãabu mi. Yen biru ba kpam wura Lisitiɔ ka Ikonimuɔ ka maa Antiōsi ye ya wãa Pisiɔ. ²² Ba naane dokeobu tãsisia ba bu dam kã bu ka yõra dim dim naane dokebu sɔɔ. Ba bu sɔɔwa ma ba ñ koo ko ba kun wahala dabinu wa bu sere du mi Gusunɔ u bandu swĩi.

²³ Ma ba Yesun yigberu baatere sɔɔ guro gurobu kua. Ye ba kanaru kua ka nɔɔ bøkuru ba kpa, ba bu Yinni nãmu sãndia wi ba naane doke.

²⁴ Yen biru ba Pisiɔn tem sara ba tura Panfilin tem sɔɔ. ²⁵ Ye ba waasu kua Perigaɔ ma ba sara ba da Ataliaɔ.

²⁶ Min di, ba goo nimkuu dua bu ka kpam wura Antiōsiɔ, Sirin wuu mi, mi ba raa bu Gusunɔ nãmu sãndia u ka bu durom kẽ sãmbu ten sõ te ba kua ba kpa.

²⁷ Sanam me ba tura Antiōsiɔ, ba Yesun yigberu menna, ma ba saara ye Gusunɔ ka bu kua kpuro, nge me u swaa kua tøn tukobu bu ka naane doke. ²⁸ Ma ba te mi, ka naane dokeo be sannu.

15

Ba menna kua Yerusalemuɔ

¹ Saa ye Põlu ka Baanabasi ba wãa Antiōsiɔ, durɔbu gaba na saa Yudean di, ma ba naane dokeobu sɔɔmɔ ba mɔ, ba ñ faaba wasi ma n kun mɔ ba dera ba bu bango kua nge me Mawisin wooda ya gerua. ² Põlu ka Baanabasi ba ka bu sikirina gem gem gari yin sõ. Ma naane dokeoba gõru doke bu Põlu ka Baanabasi ka maa gabu gari Yerusalemuɔ gorobu ka guro gurobu mi gari yin sõ.

³ Yera Yesun yigberu ta bu sɔɔru kua ba swaa wõri, ma ba Fenisi ka Samarin tem sara ba naane dokeobu sɔɔmɔ nge me tøn tukobu ba maa Yesu naane doke. Yen baaru ya bu nuku dobu wẽ gem gem. ⁴ Ye ba tura Yerusalemuɔ, Yesun yigberu ka gorobu ka maa guro gurobu ba bu dam koosia. Ma Põlu ka Baanabasi ba bu saaria ye Gusunɔ u ka bu kua kpuro. ⁵ Adama Falisi gabu be ba naane doke, ba seewa ba nee, tilasiwa bu naane dokeo tøn tuko be bango kua, kpa bu be sõ bu Mawisin wooda swĩi.

⁶ Ma gorobu ka guro gurobu ba menna bu ka gari yi wesiana. ⁷ Ye ba gari yi gawamɔ, Piere u seewa u yõra u nee, negibu i yẽ ma Gusunɔ u man wuna beɛn suunu sɔɔn di n te, n ka tøn tukobu Labaari gea nɔɔsia kpa bu naane doke. ⁸ Ma Gusunɔ wi u tambu kpuron gõrusu yẽ, u tøn tuko be seeda diiya ye u bu Hunde Deero kã nge me u sun kã. ⁹ U ñ gãanu wunane beɛe ka

ben suunu sɔɔ. U maa ben gɔrusu dɛɛrasia naanɛ dokebun sɔ nge mɛ u sun kua. ¹⁰ N n mɛn na, mban sɔna i Gusunən laakari mɛɛrimɔ tɛ ye i ka naanɛ dokeo be sɔmunu sɔbimɔ ni bɛsɛn sikadoba ka maa bɛsɛn tii sa kpana su sɔbe. ¹¹ Sa naanɛ sɔa ma sa faaba wa Yinni Yesun durom sɔ nge mɛ ben tii ba wa.

¹² Ma tən wɔru ge kpuro ga mari ga Baanabasi ka Pɔlu swaa daki. Ba bu saaria nge mɛ Gusunɔ u ka bu denda bu ka yĩrenu ka sɔm maamaakiginu ko tən tukobun suunu sɔɔ. ¹³ Ye ba kpa, Yakɔbu u seewa u nɛɛ, nɛgibu i man swaa dakio. ¹⁴ Simɔɔ u bɛɛ tubusia nge mɛ Gusunɔ u gbia u kua u ka tii tən tukobu gabu gɔsia be ba koo soku wigibu. ¹⁵ Gari yi, yi sɔa tia ka gari yi Gusunən sɔmɔba yorua Gusunən gari sɔɔ, ba nɛɛ,

¹⁶ “Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa yera na kon wurama
kpa n Dafidin diru seeya te ta
wɔruma.

Kon ten bansu seeya
kon kpan tu bani.

¹⁷ Kpa tən be ba tie bu nɛ Yinni
Gusunɔ kasu,
ka maa tən tuko be ba sɔa nɛgibu.

¹⁸ Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua
nɛ wi na gɔa ni sɔɔsi yellun di.”

¹⁹ Yen sɔna nɛn bwisikunu sɔɔ, n n weenɛ su gɔa sɛsɔginu doke tən tuko ben swaa sɔɔ be ba gɔru gɔsiamɔ ba wuramɔ Gusunən mi. ²⁰ Adama su bu tireru kua su nɛɛ bu ku bũu sɔa dɔanu di, bu ku kɔɔ menna tantanaru sɔɔ, bu ku yaa tem ye ba wĩiru tema ba ka go, bu ku maa yaa yem di. ²¹ Domi tɛɛbun di wuu baagere sɔɔ ba ra Mɔwisin tirenu gari Yuuban mɛnnɔ yenɔ tɔɔ wɛrarugiru baatere, kpa bu win gari waasu ko.

*Ba tən tuko naanɛ dokeobu tireru
marisia*

²² Ma n gɔrobu ka guro gurobu ka maa Yesun yigberu kpuro wɛre bu gabu gɔsi ben suunu sɔɔ, kpa bu be gɔri Antiɔsiɔ ka Pɔlu ka Baanabasi

sannu. Ba Silasi gɔsa ka Yudu wi ba maa sokumɔ Baasaba, be ba bɛɛɛ mɔ naanɛ dokeobun suunu sɔɔ. ²³ Ma durɔ be, ba da ka tire te, te ta nɛɛ, bɛɛɛ gɔrobu ka naanɛ dokeobun guro gurobu sa bɛɛ tɔbura, bɛɛ naanɛ dokeobu Antiɔsiɔ ka bɛɛ be i wɔa Siri ka Silisin temɔ, bɛɛ be ba mara tən tukobu. ²⁴ Sa nua ma bɛsɛn gabu ba da bɛɛn mi ba bɛɛ burisina ba maa bɛɛn bwisikunu gɔsikia ka ben gari. Adama sa n bu sɔɔwa bu ko mɛ. ²⁵ Yera sa wesiana su gabu gɔsi su bu bɛɛ gɔria ka bɛsɛn kĩnasibu Baanabasi ka Pɔlu sannu, ²⁶ durɔ be ba ben wɔaru kari bɔrie Yinni Yesu Kirisin yĩsirun sɔ. ²⁷ Yen sɔna sa bɛɛ Yudu ka Silasi gɔria be ba koo bɛɛ gari yi sɔ nɔɔ ka nɔɔ. ²⁸ Domi bɛɛɛ ka Hunde Dɛero n sun wɛre su ku bɛɛ sɔmunu ganu sɔbi ma n kun mɔ nini. ²⁹ I ku bũu sɔa dɔanu di, i ku yaa yem di, i ku yaa tem ye ba wĩiru tema ba ka go, i ku maa kɔɔ menna tantanaru sɔɔ. I n tii nɛnua yabu yeni kpuron di n ko n wɛra. N kua tɛru.

³⁰ Yera ba swaa wɔri ba doona Antiɔsiɔ. Ye ba tura mi, ba naanɛ dokeobu menna, ba bu tire te wɛ. ³¹ Ye ba tire te gara ta bu dam kɔ ma ben nukura dora. ³² Yudu ka Silasi be ba maa sɔa Gusunən sɔmɔbu, ba naanɛ dokeobu dam kɔ ba maa bu tɔsisia ka gari dabiru. ³³ Ye ba sɔɔ yiru kua mi, naanɛ dokeoba bu nɔɔ kana, ba nɛɛ, bu gɔsira ka alafia be ba bu gɔran mi. [³⁴ Adama n Silasi wɛre u ka gina bu sina.]

³⁵ Pɔlu ka Baanabasi ba sina Antiɔsiɔ. Be ka maa tən dabinu sannu ba Yinnin gari keu sɔɔsi, ba maa yi waasu kua.

Pɔlu ka Baanabasi ba karana

³⁶ Sɔɔ mɛɛrun biru Pɔlu u Baanabasi sɔɔwa bu kpan wura bu naanɛ dokeobu bera wuu baagere sɔɔ mi ba raa Yinnin gari waasu kua, kpa bu wa nge mɛ ba ka wɔa.

³⁷ Baanabasi u kĩ Yohanu Maaku u ka bu da sannu. ³⁸ Adama Pɔlu u gerua u nɛɛ, n n weenɛ bu ka

nùn da domi u ñ daa bu yōsiri ben sɔmburu sɔɔ, u bu deriwa u gɔsira Panfilin di. ³⁹ Yera ba sikirina too sere ba karana. Baanabasi u Maaku sua ma ba goo nimkuu dua ba da Sipuɔ. ⁴⁰ Pɔlu u Silasi gɔsa, ma naane dokeobu ba bu kanaru kua ba nɛɛ, Gusunɔn durom mu ñ ka bu wāa. Ma ba ben sanum wəri. ⁴¹ Ba da Siri ka Silisin temɔ ba Yesun yigbenu tāsisiama.

16

Timote u Pɔlu ka Silasi yōsiri

¹ Pɔlu u da Dεεbeɔ ka Lisitiɔ. Naane dokeo goo wāa Lisiti mi, wi ba mɔ Timote. Win mero sāawa Yuu naane dokeo, ma win tundo sāa Gereki. ² Naane dokeo be ba wāa Lisiti ka Ikonimuɔ, ba win seeda gea dimɔ. ³ Pɔlu u kī Timote u nùn yōsiri, ma u nùn bango kua Yuuban sɔ be ba wāa bera mi, domi be kpuro ba yē ma win tundo Gerekiwa. ⁴ Ma ba da da wuu ka wuu ba naane dokeobu sɔɔwa ye gɔrobu ka yigbe guro guro be ba wāa Yerusalemuɔ ba wesiana ba yi, kpa bu ye mem nɔɔwa. ⁵ Nge mɛya Yesun yigbenu nu tāsā naane dokebu sɔɔ, ma nu dabiru sosimɔ tūru baatere.

Pɔlu u kāsiru wa Torasiɔ

⁶ Hunde Dεεro u ñ dere bu Labaari gean waasu ko Asin temɔ. Yeya n dera ba Firigi ka Galatin tem bukiana. ⁷ Ye ba tura Misin temɔ, ba kīa bu Bitinin tem du, adama Yesun Hunde bu yinari. ⁸ Yeya n dera ba Misin tem bukiana ba da yen wuu ge ba mɔ Torasiɔ. ⁹ Pɔlu u kāsiru wa wākuru. Kāsi te sɔɔ, u Masedonigii goo wa u yō u nùn kanamɔ u na Masedoniɔ u ka bu somi. ¹⁰ Ye u kāsi te wa, mii mii sa sɔuru kua su ka da Masedoniɔ, domi sa tuba ma Gusunɔwa u sun soku su ka bu Labaari gean waasu kua.

Lidia u naane doke Filipiɔ

¹¹ Torasiɔwa sa goo nimkuu dua, ma sa da Samotasin deedeeru, yen sisiru sa da Neapolisiɔ. ¹² Saa min diya sa da sa sɔɔ yiru kua wuu ge

ba mɔ Filipiɔ. Wuu gera, sa gbia sa girari Masedonin tem sɔɔ. N deema Romugiba ba wuu ge ma. ¹³ Tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, sa yara wuu min di sa da daru bɔɔ gagun mi, mi sa yīiyɔ kana yera ko n wāa. Sa sina sa ka kurɔbu gabu gari kua be ba mɛnne mi. ¹⁴ Kurɔ goo wāa mi, wi ba mɔ Lidia Tiatiragii, wi u ra beku gobiginu dɔre ni ba wōkua. U maa Gusunɔn bεεre yē. U swaa daki ma Yinni Gusunɔ u win gɔru wukia u ka Pɔlun gari naane doke. ¹⁵ Kurɔ wi ka win yenugibu ba batemu kua. Ma u sun kana su da su sina win yenuɔ, sà n nùn garisi naane dokeo Yinni sɔɔ ka gem.

U sun kəkura sere sa wura sa da.

Pirisom sɔɔ Filipiɔ

¹⁶ Sɔɔ teeru nge mɛ sa dɔɔ kana yerɔ, sa ka wɔndia yoo goo yinna wi u wɛreku mɔ. Wɛreku ge, gà n seewa u ra n gerumɔwa ye n ko n koorā. Win yinniba maa gobi beke waamɔ win sɔ. ¹⁷ U sun swīi bεεe ka Pɔlu ma u gbaramɔ u mɔ, durɔ beni Yinni Wɔrukoon sɔm kowoba, ba nawa bu ka bεε faaban swaa sɔɔsi.

¹⁸ Mɛya u ra n gerumɔ yam sāreru baatere sere Pɔlu u gari yi tusa. Ma u sīira u wɛreku ge sɔɔwa u nɛɛ, ka Yesu Kirsin yīsira na nun sɔɔmɔ, a yario saa win min di.

Mii mii ma wɛreku ge, ga yara. ¹⁹ Ye win yinniba gia ma ba ñ maa gobi wasi win min di, ba Pɔlu ka Silasi mwa ba bu bɔrikiya ba ka bu da siri kowobun mi, mi tɔmbu ba ra mɛnne. ²⁰ Ba ka bu da Romun wirugibun wuswaaɔ ba nɛɛ, durɔ beni ba bεεen wuu burisimɔwa. Be Yuubara ²¹ ba maa komanu ganu sɔɔsimɔ ni bεεen woodaba ba yina su swīi bεεe Romugibu.

²² Ma tɔn wɔru ga bu mɔru seesi, ma wirugibu ba Pɔlu ka Silasin yabenu kasuka, ma ba wooda wɛ bu be dāa so. ²³ Ye ba bu dāa kpasira ba kpa, ba bu kare pirisom dirɔ, ma ba pirisom dirun kɔso wooda wɛ u bu nɔni dokeo gem gem. ²⁴ Pirisom

kōso wi, u wooda ye mēm nōwa ma u Pōlu ka Silasi kpɛɛ sere dii sōwō ma u ben naasu gan dāru doke.

²⁵ Ye n kua wōku suunun bōnun saka, Pōlu ka Silasi ba kanaru mō ba womusu mō ba Gusunō siaramō. Ma pirisəm be ba wāa mi, ba bu swaa daki. ²⁶ Suaru sōo tem yīira ka dam ma pirisəm dira diira sere ka ten kpɛɛkpɛekuō. Mii mii ten gamboba kpuro ba kenikiara, ma pirisəm baawuren yōni kusira yi wōruma. ²⁷ Ye pirisəm kōso u yanda, u wa pirisəm dirun gamboba ba wukiare, u tamaa pirisəmba kpuro ba yakurawa. Yera u win takōbi wōma u kī u tii go. ²⁸ Adama Pōlu u gbāra too too u nɛɛ, a ku tii kōsa kua, bɛsɛ kpurowa sa wāa mi.

²⁹ Yera pirisəm kōso wi, u fitila bikia ma u ka duka dua pirisəm dirō ma u yīira ka diiribu Pōlu ka Silasin wuswaaō. ³⁰ U bu yarama tōwō ma u nɛɛ, tənwerobu, amōna kon ko n ka faaba waara.

³¹ Ba nɛɛ, a Yinni Yesu naanɛ dokeo, kaa faaba wa wunɛ ka wunen yenugibu.

³² Ma ba nūn Yinnin gari waasu kua, ka sere be kpuro be ba wāa win yenuō. ³³ Saa tia ye, wōku te sōo, pirisəm kōso wi, u ben bosu tea. Ma wi ka win yenugibu kpuro ba batemu kua yande. ³⁴ U ka Pōlu ka Silasi da win dirō, ma u bu dīanu wē ba di. Wi ka win yenugibu, ben nukura dora gem gem yēn sō ba Gusunō naanɛ doke.

³⁵ Ye yam mu sāra Romun wirugibu ba polisiba gōra bu da bu gere bu be durō be karo.

³⁶ Ma pirisəm kōso wi, u gari yi Pōlu sōwō u nɛɛ, wirugiba wooda wē n ka bɛɛ kara wunɛ ka Silasi. Yen sō tē, i dōōnō sēɛ.

³⁷ Adama Pōlu u polisi be sōwō u nɛɛ, aawo, ba sun so batuma sōo, ba n sun siri, ma bɛsɛn tii sa maa sāawa Romugibu. Yen biru ba sun kasa kua pirisəm dirō. Wee tē ba kī

bu sun yara asiri sōo? Aawo, sere bu na ben tii bu sun yara.

³⁸ Polisiba ba ka gari yi da ba Romun wirugibu sōwō. Ye wirugii be, ba nua ma Pōlu ka Silasi ba sāawa Romugibu, yera ba nanda. ³⁹ Ma ba da ba bu suuru kana ba bu yara pirisəm di, ma ba bu sōwō bu wuu ge yario. ⁴⁰ Pōlu ka Silasi ba yara pirisəm diru min di ba da Lidian yenuō. Ye ba naanɛ dokeobu wa ba bu dam kā, yera ba doona.

17

Pōlu ka Silasi ba Tesalonika da

¹ Nge mɛ ba dōo ba wusu yiru sara si ba sokumō Anfipolisi ka Apoloni, ma ba tura Tesalonikaō mi Yuuba ba mēnnō yeru mō. ² Nge mɛ Pōlun dōōnɛ u da mēnnō yeru mi. Ma alusuma itan tōo wērarugiru baatere u ka bu wesiana Gusunōn gari sōo. ³ U bu tubusia ma u bu sōōsi gari yi sōo ma Kirisi wi kun koo ko u kun nani swāaru wa kpa u se gōrin di. U maa bu sōwō ma Yesu win gari u kparamō wiya Kirisi wi.

⁴ Be ba nūn swaa daki sōo, gaba gari yi wura, ma ba ka nūn nōo tia kua wi ka Silasi. Mɛya maa tōn tuko dabinu ba kua be ba Gusunōn bɛɛɛ yē, ka maa tōn kurō dabinu be ba sāa tōn girobu wuu ge sōo.

⁵ Adama Yuuba ba nisinu seewa ma ba tōn bɛɛɛɛɛba mēna wuu sōo ba wuu kpuro burina, ma be kpuro ba da Yasonin yenuō bu wa bu Pōlu ka Silasi yarama tōn wōrun wuswaaō. ⁶ Ye ba kun bu wa, ba Yasoni ka naanɛ dokeobu gabu gawa ba ka bu da wuun wirugibun mi. Ba gbāsukumō ba mō, tōn be, be ba handunia kpuro gōsikiamō, ba maa na mini, ⁷ ma Yasoni u dera ba sōbia win yenuō. Be kpuro ba tem yēron wooda sankumō, ba nɛɛ sina boko goo maa wāa wi ba mō Yesu.

⁸ Yuuban gari yi, yi dera tōn wōru ge ka wuun wirugii be ba gari yi nua ba burisina. ⁹ Ma ba Yasoni ka naanɛ dokeo be karabun gobi bikia, ma ba dera ba doona.

Ba da Bereo

¹⁰ Mii mii naane dokeoba dera Pölu ka Silasi ba doona Bereo wökuru. Ye ba tura mi, ba da Yuuban menno yerö. ¹¹ Tön be ba wāa mi, ba laakari mō n kere tön be ba wāa Tesalonikaō. Ba gari yi mwa ka nuku dobu. Ba ra Gusunon gari wēeri tōru baatere bu ka wa ye Pölu bu sōmō n n gem na. ¹² Yen saabuwa ben dabira naane doke, ma Gereki tön kuröbu gabu be ba yīsinu yara ba naane doke, ka sere maa tön durö dabinu. ¹³ Adama sanam me Yuu be ba wāa Tesalonikaō ba nua ma Pölu u ma Gusunon gari waasu mō Bereo, ba da mi, ma ba tön wōru mōru seeya ba burisina. ¹⁴ Mii mii naane dokeo be, ba dera Pölu da nim wökun bera gia, adama Silasi ka Timote ba sina Bereo. ¹⁵ Be ba Pölu yōsiri, ba ka nūn dawa sere Atenio. Yen biru ye ba kram gōsirö Bereo, Pölu u bu nō marisia u nee, bu Silasi ka Timote sō bu nūn naamwema fuuku.

Pölu wāa Atenio

¹⁶ Sanam me Pölu u bu mara Atenio, win bwēra kun kpune domi u wa būu turanu yiba wuu mi. ¹⁷ U ra Yuuban menno yeru de u ka bu wesiana, be ka Gereki be ba Gusunon beere yē. U ra maa tōmbu waasu kue tōru baatere batuma mi wuugiba ra menne. ¹⁸ Sanam me u ka bu gari mō keu koosiobu gabu be ba sāa Epikurigibu * ka Sitosiba † ba da win mi, ba ka nūn sikirinamō. Ben gaba nee, mba durōsi gari bekegii wini u gerumō.

Ma gaba maa nee, būu tukoba u ka yā. Ba yeni gerua yēn sō Pölu u Yesun gari ka win seebu gōrin din waasu mō.

¹⁹ Ma ba ka nūn da Arepaguo ‡, wōō bera mi wirugibu ba ra menne, ma ba nee, sa kī su sōōsi kpa a te nōwa te a kparamō mi. ²⁰ Domi a sun gāa

kpaanun gari sōmō, sa maa kī su nin tubusianu gia.

²¹ N deema Atenigibu kpuro ka sere sōō be ba ra ne mi, ba ra ben wērabun saa kpuro deriwa bu ka gāa kpaanun baaru nō, n kun me bu ka gere.

²² Pölu u yōra menno yee ten sunu sōō u nee, bee Atenigibu, na wa i sāawa be ba sāaru kī gem gem. ²³ Domi sanam me na bōsu beēn wuu mi, na gāa dabinu meirimō ni i sāamō, na turaru garu wa tēn mi ba yorua, Gusunō wi sa kun yē. Tē Gusunō wi, wi beē i sāamō yēru sariru sōō mi, wiya na beē tubusiamō. ²⁴ Wiya wi u handunia taka kua, ka yabu baayere ye ya wāa ye sōō, u sāawa wōllu ka tem Yinni, u ku ra sine dinu sōō ni ba ka nōma bana. ²⁵ Tōmbun nōma kun kpē yu nūn nōōri, domi u n gāanu ganun bukata mō. Win tii tiywa u yabu baayere wāaru ka wēsiaru ka bukata kpuro wēemō. ²⁶ Tön turon min diya u bwesenu kpuro taka kua ba ka terie handunia kpuro sōō. Saa yellun di u saaba yi yi, ma u tōmbun wāa yenu nōō bura yenu kua. ²⁷ Gusunō u yeni kpuro kua bu ka babi bu nūn kasu kpa bu nūn wa baa me u n ka besen baawure toma. ²⁸ Domi wi sōōra sa wāaru mō, wiya dera besen wasi suaramō, wi sōōra sa wāa, nge me gabu beēn tire yorobu sōō ba nee, sa maa sāa Gusunon bibu. ²⁹ N n men na, sō n sāa Gusunon bibu, n n weene su bwisiku ma Gusunō u sāa nge bwāaroku ge tōnu u bwisika u ka nōma kua ka wura n kun me ka sii geesu, n kun me ka kperu. ³⁰ Gusunō u n tōmbun yellun yēru sariru garisi, adama tē u baama kpuron tambu woda wēemō bu ka gōsira ben kom kōsum di. ³¹ Domi u tōru yi tē sōō u koo handuniagibu kpuro siri dee dee ka durō win

* 17:18 Epikurigibu - Ben yinni Epikuri u nee, doo nōōra ta kpuro kere tōnun wāaru sōō. † 17:18 Sitosiba - Ba durō wi ba mō Simōon sōōsiru swī wi u nee, n weene tōnu u n deere, u win tōnusi kīa, kpa u Gusunō beere wē. ‡ 17:19 Arepaguo - Ya sāawa guuru Atenio mi wuun wirugiba ra menne.

saabu wi u gəsa, ma u nùn baawure sɔ̄si ye u nùn seeya gərin di.

³² Ye ba nua Pəlu u seebu gərin din gari gerua, gaba nùn yaakoru kua, adama gaba nɛɛ ba kī bu ra kpam gari yi nɔ.

³³ Sanam mɛya Pəlu u doona ben suunu sɔ̄n di. ³⁴ Ka mɛ, durɔ ben gaba naanɛ doke ma ba nùn swī. Ben suunu sɔ̄ durɔ goo wāa wi ba mɔ Deni, wi u sāa Arepagun siri kowo goo, ka maa kurɔ goo wi ba mɔ Damarisi, ka maa gabu.

18

Pəlu u Korinti da

¹ Yenin biru Pəlu u doona Ateni min di, u wuu gagu da ge ba ra soku Korinti. ² Miya u Yuu goo deema wi ba mɔ Akilasi, wi ba mara Pontuɔ. N n̄ te ye u ka na saa Italin tem di ka win kurɔ Pirisila sannu yèn sɔ̄ tem yēro Kolodu u wooda yara Yuuba kpuro bu yari Romun di. Ma Pəlu u ka bu bəɾɛnu kua, ³ u sina ka be domi sɔm bwese teera ba ra ko. Kuu bekurugina be kpuro ba ra ko. ⁴ Tɔ̄ wɛrarugiru baatere u ra Yuuban mɛnnɔ yeru de u ka bu wesiana. U ra bu kəkiri be ka Gerekiba bu ka Yesu naanɛ doke.

⁵ Sanam mɛ Silasi ka Timote ba tunuma saa Masedɔnin di, Pəlu u win tii wɛ u ka waasu ko saa kpuro, u Yuuba sɔ̄mɔ ma Yesu sāawa Kirisi wi ka gem. ⁶ Adama ye ba nùn siki ba nùn gari kɔ̄si gerusi, Pəlu u bu win yaberun tua kpare u nɛɛ, b̄a n kam kua ben tiin taarɛwa, n n̄ wi Pəlu wa. U maa nɛɛ, saa gison di wi, u koo da u tɔn tukobu waasu kua.

⁷ Ye u yara min di, ma u da u sina tɔn tuko goon yɛnuɔ wi ba mɔ Titu Yusitu, wi u Gusunɔ nasie. Durɔ win dira wāa mɛnnɔ yerun bɔkuɔ. ⁸ Adama Kirisipu wi u sāa mɛnnɔ yerun wirugii, u Yinni naanɛ doke ka win yɛnugibu kpuro. Korintigibu dabiru ba Labaari gea

nua, ba maa Yesu naanɛ doke, ma ba bu batemu kua.

⁹ Gusunɔ u Pəlu sɔ̄wa wəkuru kāsiru sɔ̄ u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a n gari yi gerumɔ, a ku mari, ¹⁰ na wāa ka wunɛ, goo kun kpɛ u nun nɔma doke u sere nun gāa kɔ̄sunu kua. Domi tɔn dabina nu wāa wuu ge sɔ̄ ni nu sāa nɛgibu.

¹¹ Pəlu u sina wuu ge sɔ̄ wɔ̄ tia ka suru nɔɔba tia u bu Gusunɔn gari sɔ̄simɔ.

¹² Sanam mɛ Galioni u sāa tem yēro Gerekiban tem sɔ̄, Yuuba ba nɔɔ tia kua ba Pəlu seesi ba ka nùn da siri yerɔ. ¹³ Ba nɛɛ, durɔ wini u tambu bəriemɔwa bu Gusunɔ s̄a ka swaa gaa ye wooda ya yina.

¹⁴ Ye Pəlu kī u gari gere, yera Galioni u Yuu be sɔ̄wa u nɛɛ, n̄ n sāan na torarun gari, n̄ kun mɛ kɔ̄sa gaa ye u kua, kon daa wura n bɛɛ Yuuba swaa daki. ¹⁵ Adama n̄ n garin sikirinɔsun na, ka yīsa ka bɛɛn tiin wooda, bɛɛn gariya. Na n̄ kpɛ n ko gari yin siri kowo.

¹⁶ Ma u bu kpara yāa yāa siri yerun di. ¹⁷ Saa yera tɔn be kpuro ba Sɔsiteni mwa, wi u sāa Yuuban mɛnnɔ yerun wirugii, ba nùn soberu wari siri yerun wuswaa. Adama gari yi kun Galioni gāanu sāa.

Pəlu wura Antiasio

¹⁸ Pəlu u kpam sina Korinti mi sɔ̄ mɛɛru. Yen biru u naanɛ dokeobu nɔ̄ kana u da u kɔna Sankereɔ domi u raa Gusunɔ nɔ̄ mwɛɛru * kua. Ma u goo nimkuu dua ka Pirisila ka Akilasi sannu ba doona Siri gia. ¹⁹ Ma ba tura Efesuɔ miya Pəlu u Pirisila ka Akilasi deri. Ma u dua Yuuban mɛnnɔ yerɔ, u ka bu wesiana. ²⁰ Ba nùn kana u sɔ̄ yiru ko ka be, adama u n̄ wure. ²¹ Sanam mɛ u doonɔ, u bu sɔ̄wa u nɛɛ, n̄ n Gusunɔn kīrun na u koo kpam wurama ben mi.

Ma u goo nimkuu dua u doona saa Efesun di. ²² Ye u tura Sesareɔ u Yerusalemu da u Yesun yigberu

* **18:18** nɔ̄ mwɛɛru - Nɔ̄ mwɛɛ te, ta sāawa te Yuuba b̄a n Gusunɔ kua ba ku ra tam b̄ambɔm nɔ, ba ku ra maa kōni sere b̄a n nɔ̄ mwɛɛ te yibia.

tɔbura. Yen biru ma u da Antiasio.
²³ Ye u sɔɔ mɛɛru kua mi, u kɔam swaa wɔri u bɔsu Galati ka Firigin tem sɔɔ u naane dokeobu kpuro dam kɛmɔ.

Apolo u Efesu ka Korinti da

²⁴ Yuu goo wi ba mɔ Apolo, wi ba mara Alesandiriɔ, u Efesu da. U gari gerubun kɛru mɔ n banda, u maa Gusunɔn gari yɛ sɔa sɔa.
²⁵ N deema ba raa nɔn Yinnin swaa sɔɔsi ma u ye waasu mɔ ka kɛru, u ra maa Yesun gari tubusie dee dee, adama Yohanun batemu kobu tanawa u yɛ. ²⁶ U waasu kua ka toro sindu Yuuban mennɔ yero. Sanam mɛ Pirisila ka Akilasi ba win waasu nua, ba ka nɔn da bee tia, ba nɔn Gusunɔn swaa tubusia dee dee.
²⁷ Ye Apolo u gɔru doke u Gerekiban tem da, naane dokeoba nɔn yen dam ka ma ba ben berusebu tireru kua be ba wɔa Gerekiban temɔ bu ka nɔn dam koosia. Sanam mɛ u tura mi, u bu somi gem gem be ba sɔa naane dokeobu Gusunɔn durum sɔ. ²⁸ Domi ka gari damgiya u ka Yuuban sikirinɔ kamia batuma sɔɔ, u bu sɔɔsi saa Gusunɔn garin di ma Yesu sɔawa wi Gusunɔ u gɔsa.

19

Pɔlu u Efesu da

¹ Sanam mɛ Apolo wɔa Korintiɔ, Pɔlu u kpa ka guunun bera ma u tura Efesuɔ. Miya u naane dokeobu gabu deema ² u bu bikia u nɛɛ, Hunde Dɛero u dua bɛɛ sɔɔ sanam mɛ i naane doke?

Ba nɔn wisa ba nɛɛ, aawo sa n mam nɔɔre ma Hunde Dɛero wɔa.

³ Ma u nɛɛ, batemu yerà i kua.

Ba nɛɛ, Yohanun batemu.

⁴ Ma Pɔlu u nɛɛ, Yohanu u tɔmbu batemu kua be ba gɔru gɔsia toranun di ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, durɔ goo u sisi win biruɔ, wiya Yesu wiya ba koo naane doke.

⁵ Ye ba Pɔlun gari yi nua, ma ba batemu kua Yinni Yesun yɛsiru sɔɔ.
⁶ Pɔlu u bu nɔma sɔndi winɔ ma Hunde Dɛero u dua be sɔɔ, ma ba ka barum tukum gari mɔ, ba maa gari

gerumɔ yi yi wee Gusunɔn min di.
⁷ Durɔ be kpuron geera tura tɔnu wɔkura yirun saka.

⁸ Ma Pɔlu u Yuuban mennɔ yeru dua u ban te Gusunɔ u swɛin waasu mɔ ka toro sindu sere suru ita u ka bu wesianamɔ u bu kɔkirima.
⁹ Adama ben gabu ba bɔbia ba yina bu Yesu naane doke, ba maa gari kɔsi gerua win swaa yen sɔ tɔn wɔru gen wuswaaɔ. Yen sɔna Pɔlu u bu deri, wi ka naane dokeobu ba doona min di. Ba ra de bu wesiane tɔru baatere mennɔ yeru garu sɔɔ te ta sɔa Tiranusigiru. ¹⁰ Nge mɛya ba kua wɔɔ yiru, ma tɔmbu kpuro be ba wɔa Asiɔ, Yuuba ka maa Gerekiba, ba ka Yinnin gari nua.

Sekefan bii tɔn durɔbu

¹¹ Gusunɔ u Pɔlu dam wɛ u ka sɔm maamaaki damginu ko ¹² sere baa bɔ n win wɛnya wokatii n kun mɛ win sɔm koo yabenu sua ba sɔndi barɔbu wɔllɔ, ba ra bekurewa kpa wɛrekunu nu yari ben wasin di.
¹³ Yuu be ba bɔsu baama kpuro ba wɛrekunu yaramɔ, ben gaba maa kɛ bu Yinni Yesun yɛsiru soku be ba wɛrekunu mɔn sɔ bu nɛɛ, na nun wooda wɛɛmɔ ka Yesun yɛsiru, wi Pɔlu u ka waasu mɔ, a yario.

¹⁴ Yuuban yaku kowo tɔnwero wi ba sokumɔ Sekefa, win bii tɔn durɔbu nɔɔba yiru, ba ra maa ko mɛ.

¹⁵ Yera wɛreku gagu ga nɛɛ, na Yesu yɛ, na maa Pɔlu yɛ, adama wara bɛɛ i sɔa.

¹⁶ Ma durɔ wi sɔɔ wɛreku ge, ga wɔa u yɔɔwa u tɔn be sɛre ma u bu so gem gem sere u bu kamia. Be kpuro ba yakura win yenun di tereru ka bosu. ¹⁷ Yuuba ka Gerekiba kpuro be ba wɔa Efesuɔ ba gari yi nua, ma berum bu mwa be kpuro. Ma Yinni Yesun yɛsira bɛɛɛ wa gem gem. ¹⁸ Dabiru be ba naane doke ba na ba gerua batuma sɔɔ ye ba ra raa ko, ma ba tuuba kua.
¹⁹ Dabiru be ba ra raa dobo dobo ko, ba ka ben tirenu na ma ba nu dɔɔ menɔ baawuren wuswaaɔ. Goo u tire nin gobi dooru kua, nin geera

kua fəɾətə dabi dabiru. ²⁰ Nge mɛya Yinni Gusunən gari yi kpararamə ka dam yi tāsımə.

Sannə Efesu

²¹ Yeniban biru, Pəlu u gōru doke u bəsu Masedəni ka Gerekiban tem səə. Min di kpa u Yerusalemu da. U nɛɛ, ʉ n da mi, u n̄ koo ko u kun tura Romu.

²² Ma u win səməbu yiru, Timəte ka Erasutu gəra Masedəniə, adama win tii u səə yiru kua Asiə.

²³ N deema saa ye, wahala baka gaa seewa Yesun swaan sə. ²⁴ Sii geesun seko goo wi ba ra soku Deməturu u ra būu wi ba sokumə Aritemin * dirun weenasiru ko. Səmbu te, ta səm kowobu are beke wɛɛmə. ²⁵ Deməturu u win səm kowobu menna ka maa sekobu gabu ma u nɛɛ, durə beɛ i yɛ ma səmbu ten sənə sa kuuramə. ²⁶ Bɛɛn tii i waamə, i maa nəəmə ma Pəlu wi, u tən dabinu kəkura u maa bu swaa nim wia, n̄ n̄ mə Efesu mi tənə, ka maa Asin tem wuu dabinu səəra, u mə, būu ni təmba ka nəma kua nu n̄ səa Gusunə. ²⁷ N n̄ mən na, bəsen səmbura koo funɛ wenna. N n̄ mam te tənə, ba n̄ koo maa bəsen būu Aritemin diru garisi gāanu ganu. Būu win bɛɛɛ baka koo maa kpe, wi Asigibu ka maa tem baaman təmbu kpuro ba ra sə.

²⁸ Sanam mɛ tən be, ba gari yi nua, ba məru bəsira, ba gbəsukumə ba mə, bɛɛɛ bakagiiwa, Efesugibun Aritemi.

²⁹ Ma wuugibu kpuro ba burinamə. Tən wəru ga duki daamə diru mi ba ra dwee. Ma ba Pəlun kpaasibu yiru gawa ba ka da mi. Beya Gayusi ka Aritaaki be ba səa Masedəniğibu. ³⁰ Pəlu u kī u da tən wəru gen mi, adama naanɛ dokeoba yina. ³¹ Tem mən wirugibu gabu be ba səa win kpaasibu, ba maa n̄n nəə mərisia ba nɛɛ, u ku tii səəsi dii te səə. ³² Dii te səəra təmbu kpuro ba gbəsukumə. Gabu ba gari tee gerumə, gabu maa gari gɛɛ. Ben

* 19:24 Aritemin - Būu win mi ba ra bii nənə de.

dabira kun mam yɛ yèn sə ba mənne mi. ³³ Yuu gaba Alesandu bərie tən wəru gen wuswaaə, ma təmbu gabu ba tamaə wiya u dera wahala kpuro ya seewa. Alesandu wi, u tən be ka nəmu marisia, ma u kī u bu gari yin asansi sə. ³⁴ Adama sanam mɛ ba tuba ma u səawa Yuu, tən be kpuro ba gbəsukumə sere kəba yirun saka, ba mə, bɛɛɛ bakagiiwa Efesugibun Aritemi.

³⁵ Amen biru, wuun guro guro u bu marisia u nɛɛ, bɛɛ Efesugibu, baawure u yɛ ma bəsen wuu Efesuwə Aritemi bɛɛɛğiin dira wāa sa te kōsu, ka maa win weenasii wi u surama saa wəllun di. ³⁶ Goo kun kpɛ u gari yi siki. Yen sə, i tii nɛnuə sɛɛ, i ku gāanu ko ka sendaru. ³⁷ I ka durə beni na mini baa mɛ ba n̄ gāanu gbənɛ bəsen būun dirun di, ba n̄ maa bəsen būu gari kōsi gɛɛ gerusi. ³⁸ Deməturu ka win səm kowobu bə n̄ gari gɛɛ mə ka goo, sa siribun tōru mə ka maa siri kowobu, i de bu ben gari ko mi. ³⁹ I n̄ maa gari gɛɛ mə yi yi yini kere, i ko kpī i ka yi da wuun wirugibun mi. ⁴⁰ Domi ba koo kpī bu sun taarɛ wɛ gisən gari yinin sə yèn sə yi n̄ wiru ka naasu mə. Bə n̄ maa sun yin asansi bikia, sa n̄ yɛ ye sa ko gere.

⁴¹ Ye u yeni gerua u kpa, u bu yarinasia.

20

Pəlu u Masedəni

ka Gerekiban tem da

¹ Sanam mɛ ba wəki ni kpa, Pəlu u naanɛ dokeobu menna. Ye u bu dam kə, u bu nəə kana u doona Masedəni gia. ² Ye u bəsu tem mɛ kpuro səə, u naanɛ dokeobu dam kə gem gem, ma u tura Gerekiban temə ³ u sina mi suru ita. Sanam mɛ u kī u goo nimkuu du u Siri da, u deema Yuuba nəə tia kua bu ka n̄n go. Ma u gōru doke u kpaam kpe ka Masedəniə. ⁴ Sopateri, Pirusin bii wi u na saa Beren di, u Pəlu yəsiiri,

ka maa Aritaaki ka Sikundusi be ba na saa Tesalonikan di, ka Gayusi Dɛɛbegii ka Timote ka maa Tisiki ka Torofimu be ba na saa Asin di. ⁵ Beya ba gbia ba da ba sun mara Torasio. ⁶ Ye ba pɛɛ ye ba ñ seeyatia doken tɔɔ bakaru kua ba kpa, sa da sa goo nimkuu dua Filipio. Ma sɔɔ nɔɔbun biru sa bu deema Torasio mi sa alusuma tia kua.

Pɔlu n bera dɔakibu Torasio

⁷ Alusuma buu, sa mɛnne su ka yaa dibu ka maa Yinnin dia domaruginu di sannu, ma Pɔlu u waasu wɔri. Yɛn sɔ u ki u doona yen sisiru, u win waasu denyasia ya tura sere wɔkurun bɔnu. ⁸ Fitilaku dabira waa gidambisa ye sɔɔ, mi sa mɛnne. ⁹ Aluwaasi goo wi ba mɔ Etiki, u sɔ fɛnɛntio. Nge mɛ Pɔlu u win gari denyasiama, aluwaasi wi, u dom yibura sere u dweeya, ma u wɔruma temɔ gidambisa itasen fɛnɛntin di. Ba nɔn sua ba deema gora. ¹⁰ Adama Pɔlu u sarama ma u yara u nɔn sua u nɛɛ, i ku nanda, win hunde ya waa.

¹¹ Ye Pɔlu u kɔam wura gidambisa yen wɔlɔ, u pɛɛ sua u murura ma sa di, ma u waasu kua sere yam ka sara, yen biru u doona. ¹² Ba ka aluwaasi wi wura yenuɔ wasiru, ma ben nukura yemia gem gem.

Pɔlu u Miletu da saa Torasin di

¹³ Sa goo nimkuu dua, sa Pɔlu gbiiya sa da Asosio, min di u koo ka sun goo du. Domi mɛya sa wesiana yɛn sɔ u ki u da mi ka naasu. ¹⁴ Ye sa ka nɔn yinna Asosio, min diya u ka sun goo dua sa ka da Mitilenio. ¹⁵ Min di, sa kɔam goo nimkuu dua ma sa tura Kioɔ yen sisiru. Sisi kpaaru sa tura Samosio, yen sɔɔ itasewa sa Miletu dua. ¹⁶ Domi Pɔlu u gɔru doke u ku yara Efesuo, kpa u ku win saa kɔ Asin tem sɔɔ yɛn sɔ u sende u turi Yerusalemuɔ Pantikotin tɔru ñ n koo koora.

Pɔlu u ka yigbe guro gurobu gari mɔ

¹⁷ Pɔlu u nɔɔ mɔrisia Efesuo saa Miletun di, u Yesun yigbe guro gurobu sokusia bu na bu ka nɔn yinna mi. ¹⁸ Ye ba tunuma u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ nge mɛ na siisina bɛɛn suunu sɔɔ saa tɔɔ tɛn di na dua Asin tem sɔɔ. ¹⁹ Na Gusunɔn sɔmburu kua tii kawabu sɔɔ ka yiɛsu sannu. Na maa wahala dabiru wa yɛn sɔ Yuuba swaa kasu bu nɛn waaaru kpeerasia. ²⁰ I maa yɛ ma na ñ bɛɛ arufaanin gaaunu berue, na bɛɛ gem kpuro sɔɔwawa batuma sɔɔ ka maa yenusɔ. ²¹ Na Yuuba ka maa Gerekiba sɔɔwa na nɛɛ, bu yario toranun di bu wura Gusunɔn mi kpa bu bɛɛn Yinni Yesu Kirisi naane doke. ²² Wee tɛ na Yerusalemuɔ dɔɔ nge mɛ Hunde Dɛero u man yiire, na ñ maa yɛ yɛ n koo man deema mi, ²³ adama u man sɔɔmɔ mi kon da kpuro pirisɔm ka wahala man mara. ²⁴ Ka mɛ, na ñ nɛn waaaru garisi gaaunu n gesi nɛn sɔmburu dakura te Yinni Yesu u man yiire n ko. Sɔmbu tera n Gusunɔn durom Labaari gea kpara.

²⁵ Na bɔsu bɛɛn suunu sɔɔ na ban te Gusunɔ u swin waasu kua. Tɛ na yɛ ma goo sari bɛɛn suunu sɔɔ wi u koo man wa kɔam. ²⁶ Yen sɔna na bɛɛ sɔɔmɔ batuma sɔɔ gisɔ, goo ù n kam kua bɛɛ sɔɔ, na ñ taare mɔ. ²⁷ Domi na ñ gaaunu ganu berua, na bɛɛ Gusunɔn himba kpuro nɔɔsia. ²⁸ I n tii se, i maa gɔɔ kpuro kɔsuo ge Hunde Dɛero u bɛɛ nɔmu sɔndia, ge ga saa Yinni Yesun yigberu. I tu kparo te u yakia ka win tiin yem. ²⁹ Na yɛ ma na ñ bɛɛ derin biru gaba koo du bɛɛn suunu sɔɔ nge mɛ demakunu ra du yaanun suunu sɔɔ, ba ñ ko n wɔnwɔndu mɔ. ³⁰ Saa mam bɛɛn suunu sɔɔn di gaba koo gem gasia weesu kpa bu naane dokeobu swaa nim wia bu ka ko ben bwaaabu. ³¹ N n men na, i n tii se. I yaayo ma wɔɔ itawa, na bɛɛn baawure kirɔ kua bururu ka yoka ka yiɛsu.

³² Tɛ na bɛɛ Gusunɔ nɔmu sɔndia na maa bɛɛ win durom gari nɔmu

səndia. Gari yi, yi koo kpī yi bɛɛ tāsisa kpa yi bɛɛ faaba ko ka be kpuro be Gusunə u gəsa u kua wigibu. ³³ Na n̄ goon sii geesu n̄ kun mɛ win wura n̄ kun mɛ win yaberu bine koore. ³⁴ Bɛɛn tii i yɛ ma ka nɛn tiin n̄ma na sɔmburu kua na ka tii diisia ka maa be ba ka man wāa. ³⁵ Na bɛɛ s̄s̄si yabu kpuro s̄s̄ ma n weenɛ i sɔmburu ko gem gem nge mɛsum, kpa i dam sarirugibu somi, kpa i Yinni Yesun tiin gari yaaya ye u nɛɛ, k̄ɛrun w̄ɛbu bu nuku dobu m̄ n̄ kere k̄ɛrun mwaabu.

³⁶ Sanam mɛ Pɔlu u gari yi gerua u kpa, u yiira ma u kanaru kua ka be kpuro sannu. ³⁷ Be kpuro ba swī. Ye ba n̄n̄n̄ bəkasi, ba n̄n̄n̄ n̄ə kana ka k̄iru, ³⁸ ben nukura sankira n̄ banda yɛn̄ s̄ u bu s̄s̄wa ma ba n̄ maa waanam̄. Ma ba n̄n̄n̄ ȳsiri sere goo nimkuu mi.

21

Pɔlu u Yerusalemu d̄ə

¹ Ye sa n̄ə kanana ka be sa kpa, sa goo nimkuu dua sa doona s̄ru s̄rum mɛ K̄s̄is̄. Yen sisiru sa da Rodu. Saa min di, sa maa da Patarə. ² Miya sa goo nimkuu wa ge ga d̄ə Fɛnisi gia, ma sa gu dua sa swaa w̄ari. ³ Sa tem bureru garu wa te ba m̄ Sipu, sa tu s̄ɛna bɛsɛn n̄m d̄warə ma sa da Sirin tem gia. Sa Tiri dua, mi goo nimkuu ga koo s̄munu sarasia. ⁴ Sa naanɛ dokeobu kasu ma sa ka bu sina alusuma b̄ə teeru. Hunde Dɛɛro dera ba Pɔlu s̄s̄m̄ u ku Yerusalemu da. ⁵ Adama ye bɛsɛn saa tura sa kpm wura goo nimkuu mi. Be kpuro ka ben kurəbu ka bibu ba sun ȳsiri saa wuun di. Bɛsɛ kpuro sa yiira nim w̄kun goorə ma sa kanaru kua. ⁶ Ye sa n̄ə kanana sa kpa sa goo nimkuu dua ma ba wura ben yɛnus̄.

⁷ Saa Tirin di sa kpm swaa w̄ari ma sa tura Tolemais̄. Miya sa sara goo nimkuun di ma sa da sa naanɛ dokeobu t̄bura ma sa kpuna mi n̄n̄n̄ teeru. ⁸ Yen sisiru sa kpm

swaa w̄ari ma sa tura Sesare, ma sa da sa s̄bia Filipun yɛnus̄ wi u s̄a waasu kowo. N deema u s̄a t̄nu n̄əba yiru yen turo be ba gas̄ gas̄a Yerusalemu. ⁹ Durə wi, u bii w̄ndiaba n̄n̄ m̄ be ba s̄a Gusun̄n̄ s̄m̄bu. ¹⁰ Ye sa s̄s̄ mɛɛru kua mi, Gusun̄n̄ s̄m̄ goo wi ba ra nɛɛ Agabusi, u na mi saa Yudean di. ¹¹ U na bɛsɛn mi ma u Pɔlun kpaka sua u win tiin naasu ka n̄ma b̄kua u nɛɛ, n̄ wee ye Hunde Dɛɛro u gerum̄. Wi u kpaka yeni m̄, Yuu be ba wāa Yerusalemu ba koo n̄n̄n̄ b̄ke mɛsum kpa bu n̄n̄n̄ t̄n̄ tukobu n̄mu s̄ndia.

¹² Ye sa gari yi nua, bɛsɛ ka t̄n̄ be ba wāa mi, sa Pɔlu suuru kanam w̄ari u ku Yerusalemu ye da. ¹³ Adama u nɛɛ, mban s̄na i sum̄ mɛsum ma i nɛn̄ w̄ruḡru kpeesiam̄. Na mam s̄əru s̄a n̄ ka gbi Yinni Yesun ȳsirun s̄ Yerusalemu, n̄ n̄ m̄ b̄kubu t̄na.

¹⁴ Ye sa deema u n̄ bɛsɛn gari wure, sa mari ma sa nɛɛ, Gusun̄n̄ k̄iru tu kora.

¹⁵ Amen biru sa bɛsɛn s̄əru kua ma sa doona Yerusalemu gia. ¹⁶ Naanɛ dokeobu gabu saa Sesaren di ba sun ȳsiri ba ka sun da Nasoni Sipugiin w̄əru mi sa ko s̄bia. Durə wi, u naanɛ doke n̄ te.

Pɔlu u Yakəbu beram da

¹⁷ Sanam mɛ sa tura Yerusalemu, naanɛ dokeoba sun dam koosia ka nuku dobu. ¹⁸ Yen sisiru Pɔlu u ka sun Yakəbu beram da ma Yesun yigbɛ guro gurobu kpuro ba menna mi. ¹⁹ Ye Pɔlu u bu t̄bura u kpa u bu saaria tia tia s̄mbu te Gusun̄ u kua t̄n̄ tukobun suunu s̄ə win waasun s̄. ²⁰ Ye ba win gari nua, be kpuro ba Gusun̄ siara. Ma ba n̄n̄n̄ s̄s̄wa ba nɛɛ, k̄nasi a wa? Yuuba nye nyewa ba naanɛ doke, ma be kpuro ba kpm ka tii M̄wisin wooda b̄kua. ²¹ Ba bu wunen gari s̄s̄wa ma a Yuu be ba wāa t̄n̄ tukobun mi s̄s̄m̄ bu M̄wisin gari deri, bu ku deema swī, bu ku maa ben bibu bango ko. ²² N n̄ m̄n̄ na, mba sa ko ko. Ka gem ba koo n̄ ma a tunuma

wuu mi. ²³ Yen sō, a koowo ye sa ko nun sō. Durōbu nne gaba wāa mi, be ba raa nō mwεεru kua. ²⁴ A ka bu doo kpa i tii dεerasia sannu kpa a ben kōnan gobi kōsia. Nge mεya baawure u ko n ka yē ma ye ba nua wunen sō, n n gem, sanam mε, ba koo wa ma wunen tii a Mōwisin wooda swīi. ²⁵ Adama ye n sāa tōn tuko naane dokeobugia sa bu wooda yīya ma sa bu yen tīreru mōrisia sa nεε, bu ku būu sāa dīanu di, bu ku yaa yem di, bu ku yaa tem ye ba wīiru tema ba ka go, bu ku maa kōō menna tantanaru sōo.

²⁶ Ma Pōlu u ka durō be da. Yen sisiru ba tii dεerasia, ma u sāa yeru dua u bu sōwa saa ye dεerasia bin sanam koo kpe, kpa bu ben baawure yākuru kua dāma te.

Ba Pōlu mwa sāa yerō

²⁷ Ye sōo nōōba yiru ye, ya kpeeyō, Yuu be ba na Asin di ba Pōlu wa sāa yerō. Ba tōn wōru burinasia, ma ba Pōlu mwa. ²⁸ Ba gbāsukumō ba mō, bεε Isireliba, faaba woo! Durō wiya u ra de baama kpuro u n Isireliban kōsa gerumō, ka ye n sāa Mōwisin wooda ka maa sāa yee teni. Wee, u mam ka tōn tukobu gabu na sāa yee dεεra tenin mi ma u tu disi doke.

²⁹ Ba yeni gerua yēn sō ba raa Torofimu Efesugii wa ka Pōlu sannu wuu sōo, yera ba tamaa Pōlu u ka nūn dawa sāa yeru mi. ³⁰ Ma wuu ga buuburu yōra kpuro, tōmba duki naamō baaman di ma ba Pōlu mwa ba gawa ba ka yara sāa yerun di. Mii mii ma ba ten gamboba kenua. ³¹ Sanam mε ba kī bu nūn go, yera Romun tabu sunō u nua ma Yerusalemu kpuro ya burinamō. ³² Mii mii u tabu wirugibu gabu sua ka tabu kowobu, ma u ka bu duka da tōn wōru gen mi. Sanam mε tōn wōru ge, ga nūn wa ka tabu kowobu sannu, ba Pōlu soberu deri. ³³ Tabu sunō wi, u da Pōlun mi, u nūn mwa ma u wooda wē bu nūn bōke ka yōni yiru. Ma u bu bikia, wara durō wi. Mba u kua. ³⁴ Gabu tōn wōru ge sōo,

ba gari tee gbāsukumō, gabu maa gari gεε, sere tabu sunō u kpana u gari yin gem gia wure bakanun sō. Yen sōna u wooda wē bu ka Pōlu da sansani gbārarugian mi. ³⁵ Ye ba gbāra ten yōtīru tura tabu kowoba Pōlu sua ba sōndi ben senu wōllo, tōn wōru gen mōrun sō. ³⁶ Ma tōn be kpuro ba bu naa kōtinu dimō ba gbāsukumō, ba mō i nūn goowo!

Pōlu u tii tubusia

³⁷ Sanam mε ba kī bu Pōlu duusia sansani gbārarugia mi, u tabu sunō bikia u nεε, kon kpī n ka nun gari ko?

Tabu sunō u nūn bikia u nεε, a Gerεkim nōomō ro? ³⁸ N n mēn na, a n sāa Egibitigii wi? Wi u gasō dera tōmba tem yērobu seesi, wi u tōmbu nōrōbun suba nne menna (4.000) swaa diobun yigberun di, ma u ka bu da ghaburō?

³⁹ Pōlu nūn wisa u nεε, nε Yuuwa, ba man marawa Taasiō, Silisin tem sōo. Na sāa kpaa yēro wuu ge sōo, ge ga yīsiru yara. Na nun kanamō, a de n ka tōn be gari ko.

⁴⁰ Tabu sunō wi, u nūn ayeru wē. Ma Pōlu u yōwa yōtīru wōllo u tōn be ka nōmu marisia. Ye ba mari, u bu sōwa ka Heberum u nεε,

22

¹ Bεε, nēn bisibu ka baababa, i swaa dakio ye kon bεε sō n ka tii tubusia.

² Ye ba nua ma u ka Heberum gari mō, ba mari sōo sōo. Ma u nεε, ³ nε Yuuwa wi ba mara Taasiō, Silisin temō adama wuu geni sōora na biru di. Gamalielin miya na keu kua, na besen sikadoban wooda gia sāa sāa, ma na Gusunōn bεεrε yē nge mε bεε kpuro i sāa gisō. ⁴ Na maa swaa yen tōmbu nōni sōwa goo gookum, na yen tōn durōbu ka tōn kurōbu mwεera na bōkua na pirisōm doke. ⁵ Yāku kowo tōnwero ka Yuuban guro gurobu kpuro ba koo kpī bu man yen seeda diiya. Na tirenu mwa ben nōman di ni ba Yuuba yorua be ba wāa Damasio. Ma na

da mi n ka swaa yen tɔmbu mwa n bəke be ba wāa mi, kpa n ka bu na Yerusalemuɔ n seeyasia.

Pɔlu u bu

win g̃ɔru g̃ɔsiabun gari s̃ɔwa

(Imaa m̃erio Gərobun Kookoosu 9:1-19, 26:12-18)

⁶ Sanam m̃e na d̃ɔɔ na Damasi turuku kua s̃ɔɔ wii w̃ollun saka, suaru s̃ɔɔ yam bururam na bai w̃ollun di mu man wukiri. ⁷ Na w̃aruma tem̃ɔ, ma na ñɔɔ gagu nua ga ñeɛ, S̃ɔɔlu, S̃ɔɔlu mban s̃ɔna a man ñɔni s̃ɔm̃ɔ. ⁸ Na bikia na ñeɛ, wuna were Yinni. U man s̃ɔwa u ñeɛ, ñena Yesu Nasaretigii wi a ñɔni s̃ɔm̃ɔ. ⁹ Dur̃ɔ be ba man ỹsiriɔ ba yam bururam m̃e wa, adama ba ñ tuba ye ỹɔro gerua wi u ka man gari kua. ¹⁰ Na bikia na ñeɛ, mba kon ko Yinni. Ma u man s̃ɔwa u ñeɛ, ñ seewo ñ du Damasi. Miya ba koo man s̃ɔ kpuro ye Gusuñɔ u himba s̃aa ñ ko. ¹¹ Yam bururam m̃en kp̃ara dera na w̃ko kua. Yen s̃ɔna ñen kpaasiba man ñomu ñenua sa ka dua Damasi.

¹² N deema dur̃ɔ goo wāa mi, wi ba ra ñeɛ Anania, u Gusuñɔn b̃eɛɛ ỹɛ, u M̃awisin woodaba sw̃ii. Yuu be ba wāa wuu ge s̃ɔɔ kpuro ba win seeda gea dim̃ɔ. ¹³ U na ñen mi, u ỹɔra ñen b̃okuɔ ma u ñeɛ, S̃ɔɔlu ñen beruse, a yam waawo. Mii mii ñen ñɔni wukiara ma na ñun wa. ¹⁴ U man s̃ɔwa u ñeɛ, Gusuñɔ b̃es̃en sikadoban Yinni u man g̃ɔsa ñ ka win k̃iru gia, ñ ka Geegii wa, kpa ñ maa ka win ñɔɔn gari ñɔ. ¹⁵ Domi kon ko win seeda dio, kpa ñ ka t̃ambu kpuro s̃ɔ ye na wa ka ye na nua. ¹⁶ T̃ɛ, mba ñ maa tie. N seewo bu man batemu ko, kpa ñ wobe ñ d̃eɛra ñen toranun di na ñ Yinnin ỹisiru sokum̃ɔ.

Nge m̃e Yinni u Pɔlu g̃ɔsa

u ka t̃ɔn tukobu waasu ko

¹⁷ Ye na wura Yerusalemuɔ, s̃ɔɔ teeru sanam m̃e na kanaru m̃ɔ s̃aa yer̃ɔ, na k̃asa. ¹⁸ K̃asi te s̃ɔɔ, na Yinni wa, u man s̃ɔwa u ñeɛ, ñ koowo

kpaaka kpa ñ yari Yerusalemun di mii mii. Domi wuu min t̃ambu ba ñ koo win gari wura yin seeda na dim̃ɔ. ¹⁹ Na ñeɛ, Yinni ba ỹɛ s̃aa s̃aa ma na Yuuban m̃enñɔ yenu da da, na t̃ambu mw̃eɛra na bu so be ba nun naañe doke. ²⁰ D̃oma te ba wunen seeda dio Etĩeni go, ñen tii na wāa mi, na win goɔ wura. Ñena na win gowobun ỹanu k̃osu ni ba suba. ²¹ Ma Yinni u man s̃ɔwa u ñeɛ, ñ doo, domi u koo man g̃ari ñ toma t̃ɔn tukobun mi.

Pɔlu ka Romun tabu suñɔ

²² T̃ɔn be, ba P̃olun gari swaa daki sere u ka yeni gerua u kpa. Sanam m̃eya be kpuro ba gb̃asukum w̃ari ba ñeɛ, i ñun goowo, ñ ñ weene win bweseru ta ñ wāa.

²³ Ba kuuki m̃ɔ, ba ben yabenu ỹowem̃ɔ, ba tua seeyam̃ɔ w̃ollo. ²⁴ Romun tabu suñɔ wi, u wooda w̃ɛ bu ka P̃olu da sansani gb̃ararugia s̃ɔɔ bu ñun s̃eni so sere u ka gem gere. Domi u k̃i u gia mban saabuwa ba ñun wurem̃ɔ m̃e. ²⁵ Ye ba P̃olu b̃okua bu ka ñun so, u tabu suñɔ bikia wi u ñun ỹɔre, u ñeɛ, ñ weene i Romugii so i sere ñun siri?

²⁶ Ye tanwero wi, u gari yi nua, u da win tabu suñɔn mi, ma u ñun bikia u ñeɛ, mba a k̃i a ko mi. Dur̃ɔ wi, Romugiiwa.

²⁷ Ma tabu suñɔ u da u P̃olu bikia u ñeɛ, a man s̃ɔw̃ɔ, wune Romugiiwa?

P̃olu u ñeɛ, m̃eya.

²⁸ Tabu suñɔ wi, u ñeɛ, gobi b̃ekeya na k̃asia na ka sere kua Romugii.

P̃olu u ñeɛ, m̃eya ba ñe marawa.

²⁹ Yen s̃ɔna tabu kowo be ba s̃ɔru s̃aa bu ka ñun s̃eni so u ka gem gere, ba ñun deri mii mii. Ma b̃erum tabu suñɔ wi mwa ye u nua ma P̃olu s̃awa Romugii domi u dera ba ñun b̃okua.

Ba ka Pɔlu da Yuuban

guro gurobun wuswaaɔ

³⁰ Tabu suñɔ wi, u k̃i u gia kam kam ỹen saabu wahala ye, ya seewa. Yen s̃ɔna sisiru u dera ba P̃olu kusia,

ma u nee yaku kowo tanwerobu ka Yuuban guro gurobu bu mennama. Ma u ka Pölu da ben wuswaa.

23

¹ Pölu u be ba menne nani girari, ma u nee, mero bisibu, nen gōru ga ñ man taare wēemō domi na nen wāaru diwa dee dee Gusunən wuswaa, sere ka gison giso.

² Yaku kowo tanwero wi ba ra soku Anania u be ba yō Pölun boku sōwa bu nūn soowo win nōwō.

³ Pölu u nee, Gusunō koo nun so, gani kpika wune! A sōwa a ka man siri Mōwisin wooda sō, ma a maa kpam wooda sara a nee, bu man sōowo.

⁴ Be ba yō win boku ba nee, Gusunən yaku kowo tanwerowa a kaka a wōmmō me?

⁵ Pölu u nee, mero bisibu na ñ yē yaku kowo tanwerowa. Domi Gusunən gari yi nee, “I ku been tōmbun wirugiin kōsa gere.”

⁶ Ye Pölu u tuba mennō ge sō, ma gaba sāawa Sadusiba, gabu maa Falisiba, yera u nōgiru sua mennō ge sō u nee, mero bisibu, ne Falisiwa wi Falisiba ba mara. I man sirimōwa yēn sō na yiyō ma gōriba koo se gōrin di.

⁷ Ye u yeni gerua u kpa, Falisiba ka Sadusiba ba sikirinō wari ma mennō ge, ga bōnu kua yiru. ⁸ Domi Sadusiba ba ra nee gōriba kun seemō gōrin di, hunde ka wōllun gōrado maa sari adama Falisiba ba wura ma yabu ita ye kpuro ya wāa.

⁹ Ma wure bakanu tunuma ben suunu sō ba sikirinamō ka dam, ma wooda yōrobu gaba seewa Falisiba sō ba nee, sa ñ taare gaa wa durō wi sō. Wara yē nge hundewa ñ kun me wōllun gōrado goowa u ka nūn gari kua.

¹⁰ Sikirinō ge, ga kpēa gem gem sere tabu sunō wi, u berum kua bu ku raa Pölu karana. Ma u win tabu kowobu wooda wē u nee, bu doo bu Pölu wōrama kpa bu ka nūn da sansani gbārarugian mi.

¹¹ Tō ten wōkuru sō, Yinni Gusunō u Pölu yōre ma u nee, a ku mwia kpana. Nge me a man seeda diiya Yerusalemu mi, meya kaa maa man seeda diiya Romu.

Ba Pölun wāaru kasu

¹² Yen sisiru Yuuba ba menna ba nō tia kua ba bōrua ba nee ba ñ gāanu dimō, baa nim ba ñ nōrumō ma n kun mō ba Pölu go. ¹³ Tōn be, ba tōnu weeru kere be ba nō tia ye kua. ¹⁴ Ma ba da ba yaku kowo tanwerobu ka guro gurobu deema ba nee, sa bōrua sannu ma sa ñ gāanu dimō sere su ka Pölu go.

¹⁵ N n men na, sa kī bēe ka guro gurobu i tabu sunō sō u ka Pölu na been mennō sō kpam, kpa n sāare nge i kī i kpam win gari mēerim sōme. Bese sa ko n sōru sāa su ka nūn go u sere tunuma.

¹⁶ Adama Pölun sesun bii tōn durō u yina yen gari nua. U da u dua sansani gbārarugian yen mi, ma u Pölu gari yi sōwa. ¹⁷ Ma Pölu u tabu kowobun tanwero turo soka, u nūn sōwa u ka aluwaasi wi doo tabu sunən mi domi u gari mō u kī u nūn sō.

¹⁸ Tabu kowobun tanwero wi, u ka nūn da tabu sunən mi, ma u nee, Pölu pirisōm wi, u man soka ma u man kana n ka aluwaasi wi na wunen mi domi u kī u nun gāanu sō.

¹⁹ Tabu sunō u aluwaasi win nōmu nenua u ka nūn da bōrō u nūn bikia u nee, mba a kī a man sō.

²⁰ U nee, Yuuba ba nō tia kua bu ka nun bikia sia a ka Pölu da guro gurobun mennōwō, kpa n sāare nge ba kī bu win gari mēerim sōmewa.

²¹ Adama a ku ben gari nō, domi ba tōnu weeru kere be ba koo kuke swaa bu ka nūn mwa. Be kpuro ba bōrua ma ba ñ dimō, ba ñ maa nōrumō ma n kun mō ba nūn go. Baa tē ba sōru sāa bu ka ye ko. Wunen woodawa ba swaa daki.

²² Ma tabu sunō wi, u nee, a ku goo sō ma a man gari yini dōmea. Ma u dera aluwaasi wi, u doona.

Ba ka Pölu da Felisin mi

23 Ma tabu sunə wi, u tabu kowobun wirugibu yiru soka u nɛɛ, i tabu kowo goobu (200) səuru koosio bu Sesare da, ka maasəbu wata ka wəkuru, ka sere yaasigibu goobu, ba n səuru sāa bu swaa wəri kəba nəəba nne wəku te. 24 I maa dumi gaari bəkuo kpa i ka Pəlu da sina wuu yəro wi ba ra soku Felisin mi, i turi ka alafia.

25 Yen biru tabu sunə u tireru yorua tɛ səə u nɛɛ, 26 nɛ Kolodu Lisiasi, na nun təbura tem yəro Felisi bɛɛɛgii. 27 Yuuba ba durə wi mwawa, ba kī bu nùn go. Ye na gia ma u sāa Romugii, yeya na da ka nən tabu kowobu na nùn wəra. Yen biru na ka nùn da ben guro gurobun wuswaaə. 28 Domi na kī na n yē yèn sə bu nùn taarɛ wɛɛmə. 29 Miya na gia ma u n̄ gānu ganu kue ni nu ka gə weene, baa mam pirişəm. Na deema ba nùn taarɛ wɛɛməwa ben woodan garin sə. 30 Sanam mɛ ba man səəwa ma Yuuba ba nəə tia kua bu ka nùn go, yande na dera ba ka nun nùn naawa. Na win taarɛ wɛəbu səəwa bu na bu ben gari gere wunen wuswaaə.

31 Yera tabu kowo be, ba win wooda kpuro swii. Ba Pəlu sua wəku te, ma ba ka nùn da sere Antipatirio. 32 Yen sisiru tabu kowo be, ba wura ben sansaniə ma dumigibu ba ka nùn da wuswaaə. 33 Ye ba tura Sesareə ba tem yəro tire te wɛ, ba maa nùn Pəlu tusia. 34 Ye tem yəro u tire te gara u kpa, u Pəlu bikia bera min di u na. Pəlu nɛɛ, Silisin di. 35 Tem yəro u nɛɛ u koo win gari nə sanam mɛ win taarɛ wɛəbu ba tunuma.

Ma u wooda wɛ bu Pəlu kəsə Herodun sina kpaarə.

24

Yuuba ba Pəlu gari mani

1 Səə nəəbun biru, Anania yaku kowo tənwerə u da Sesareə wi ka guro gurobu gabu sannu ka sere wooda yəro goo wi ba mə Terituru.

Ba da tem yəron mi, ma ba Pəlu taarɛ gerumə. 2 Ba Pəlu soka, ma Terituru u nùn gari manibu wəri u nɛɛ, Felisi bɛɛɛgii, sa alafia mə gem gem ka wunen baruka. Wunen yam waa geebu bu dera a wooda dabiru kəsə bɛsɛn tem arufaanin sə. 3 Sa ye kpuro wura baama kpuro saa baayere səə, ka siarabu. 4 Adama na n̄ kī n wunen saa kpuro di. Yen sə, na nun kanamə a ka sun temanə gari piiko ye sa mə səə. 5 Sa wa ma durə wini naanaanugiiwa, u ra sannəsə seeyewa Yuuban suunu səə handunia kpuro səə. U maa sāa wuuru garun wirugibun turo te ba ra soku Nasarenegibu *. 6 U mam swaa kasu u ka sāa yeru disi doke. Sanam meya sa wi mwa. [Sa raa kī su nùn siri ka bɛsɛn wooda, 7 adama tabu sunə Lisiasi u na, u sun nùn wərarɛ ka dam. 8 Ma u wooda wɛ win taarɛ wɛəbu bu na wunen wuswaaə.] Wunen tii a n nùn gari bikia, kaa kpī a gāa ni kpuron gem wa ni səə sa nùn taarɛ wɛɛmə.

9 Ma Yuuba ba gari yi kpuro wura ba nɛɛ, geema.

Pəlu u win gari tubusia Felisin wuswaaə

10 Yera tem yəro u Pəlu gari wɛ ka yīreru, ma Pəlu seewa u nɛɛ, na yē ma a sāa siri kowo tem mɛ səə saa wəə dabirun di. Yen sə, kon gari gere n ka tii yina ka toro sindu. 11 A n bikia ba koo nun sə, n n̄ mə n səə wəkura yiru kere ye na ka Yerusalemu da n sāaru ko mi. 12 Ba n̄ man wa na ka goo sikirinamə n̄ kun mɛ na təmbu sannə nəə kuurimə sāa yerə n̄ kun mɛ ben mennə yeru səə, n̄ kun mɛ wuu suunu səə. 13 Gari yi ba man manimə tɛ, ba n̄ maa yin seeda gaa mə. 14 Adama gāa teena na wura wunen wuswaaə, na Gusunə bɛsɛn şikadoban Yinni sāmə ka swaa ye beni ba sokumə weesugia. Na maa Məwisin wooda kpuro naanɛ doke ka maa Gusunən səməbun tirenu. 15 Na yīiyə bini

* 24:5 Nasarenegibu - Tən be ba na Nasaretin di. Ba maa naanɛ dokeo gbiiokobu soka mɛ yèn sə Yesu u na Nasaretin di.

mə Gusunə sɔɔ bi durə beni ba maa mə ma tɔmbu kpuro, tən geegibu ka tən kəsobu, ba koo se ɔrɪn di. ¹⁶Yen sɔna na hania mɔ baadomma, kpa nɛn ɔrɪ gu ku man taare wɛ Gusunən wuswaaɔ ka maa tɔmbun wuswaaɔ.

¹⁷Wɔɔ dabirun biru na tɛ wura Yerusalemɔ n ka nɛn tɔmbu somiru naawa kpa n maa Gusunə kɛnu kɛ. ¹⁸Mi sɔra ba man deema sɔa yerə, na tii dɛɛrasia. Tən wɔru sari mi, sannə nɔɔ kuribu maa sari mi. ¹⁹Adama Asin Yuu gaba waa mi. N weenɛ ben tii bu na wunen wuswaaɔ bu seeda di bə n ɔanu wa nɛ sɔɔ, ²⁰n kun mɛ, a de durə beni bu gere taare ye ba wa nɛ sɔɔ dɔma te na yɔra guro gurobun mɛnnən wuswaaɔ. ²¹Ma n kun mɔ ɔa tee ni sɔɔ na ɔbɔra ye na yɔ ben suunu sɔɔ na nɛɛ, bɛɛ i man sirimɔwa ɔisɔ yɛn sɔ na naanɛ doke ma ɔariba koo se.

²²N deema Felisi u naanɛ dokebun swaa yɛ, yera u Yuu be sɔɔwa bu de tabu sunɔ Lisiasi u n tunuma. Dɔma teya u koo ben ɔari yi wɛɛri.

²³U maa tabu kowobun tɔnwero wooda wɛ u n gina Pɔlu doke piriɔm sɔɔ, adama u de u n tii mɔ mi, u maa de win kpaasibu bu nən beram na bu ka nən nɔri.

Pɔlu u da Felisi ka Durusilan wuswaaɔ

²⁴Sɔɔ mɛɛrun biru Felisi u na ka win kurɔ Durusila, wi u sɔa Yuu. Ma u Pɔlu sokusia. Ye u tunuma ma ba nən swaa daki sanam mɛ u naanɛ dokebu Kirisi Yesu sɔɔn ɔari mɔ. ²⁵Adama sanam mɛ Pɔlu u bu gem kobu ka gaya ka maa siri bi bu ween ɔari tubusiamɔ, Felisi u nanda, ma u nɛɛ, a doonɔ gina. Kon kpaam nun soku nà n fɛɛ wa.

²⁶U raa maa yiyɔ u koo gobi wawa Pɔlun min di. Yenin saabuwa u ra nən sokusie kiri kiri u ka nən ɔari ko.

²⁷Wɔɔ yirun biru Pɔɔsiyu Fesitu u kua Felisin kɔsire. N deema Felisi u Pɔlu deri piriɔm sɔɔ yɛn sɔ u kɪ u n bɛɛɛ mɔ Yuuban mi.

25

Pɔlu u kɪ u da tem yɛron mi

¹Ye Fesitu u tunuma Sesareɔ u ka sɔmburu sua, yen sɔɔ nɛnɛ u Yerusalemu da. ²Miya yaku kowo tɔnwero bu ka Yuuban guro guro bu ba Pɔlu durum mani, ba maa Fesitu suuru kana ³u ka Pɔlu na Yerusalemu, domi ba ɔrɪ doke bu nən ɔo swaaɔ. ⁴Fesitu u bu sɔɔwa u nɛɛ, Pɔlu waa piriɔm sɔɔ Sesareɔ, nɛn tii na n maa tɛɛmɔ n ka wura mi. ⁵Yen sɔ, i de su da mi ka bɛɛn wirugibu gabu sannu kpa bu gere tora te u kua.

⁶Fesitu kun sɔɔ nɔba ita n kun mɛ sɔɔ wɔkuru kere ben mi, u ka wura Sesareɔ. Ye u tura mi, sisiru u da u sina siri yerə ma u wooda wɛ bu ka Pɔlu na win wuswaaɔ. ⁷Ye Pɔlu u tunuma, Yuu be ba na Yerusalemun di ba nən suunu bure ma ba nən kɔsan taare manimɔ yɛn seeda ba n mɔ. ⁸Adama Pɔlu u ka tii yina u nɛɛ, na n Yuuban wooda torari, n kun mɛ sɔa yeru, n kun mɛ Romun tem yɛro.

⁹Fesitu wi, u kɪ u n bɛɛɛ mɔ Yuuban mi, yera u Pɔlu sɔɔwa u nɛɛ, a kɪ a da Yerusalemu bu nun siri ɔari yin sɔ nɛn wuswaaɔ?

¹⁰Pɔlu nɛɛ, aawo. Tem yɛron woodan siri yerɔwa na yɔ, miya n weenɛ bu man siri. Na n Yuuba torari nge mɛ wunen tii a yɛ sɔa sɔa. ¹¹Nà n wooda sara, n kun mɛ nà n ɔanu ganu kua ni nu ka ɔɔ weenɛ, na n yinamɔ bu man ɔo. Adama mem mɛ ba man manimɔ sɔɔ, gem mù kun waa, ɔoo sari wi u koo kpɪ u man bu nɔmu sɔndia. Yen sɔ, tɛ na ka nɛn siribu dɔɔwa tem yɛron mi.

¹²Ye Fesitu u ka wigibu wesiana u kpa, u Pɔlu sɔɔwa u nɛɛ, yɛn sɔ a wunen siribu tem yɛro nɔmu sɔndia, win miya kaa da.

Ba ka Pɔlu da Agiripa ka Berenisin wuswaaɔ

¹³Sɔɔ mɛɛrun biru, sina boko Agiripa ka win sesu Berenisi ba Sesare da bu ka Fesitu tɔbiri. ¹⁴Ye ba sɔɔ yiru mɔ mi, Fesitu u sina boko wi Pɔlun ɔari sɔɔwa u nɛɛ,

durə goo wāa pirişəm səə wuu mi, wi Felisi u deri. ¹⁵ Sanam me na Yerusalemu da, Yuuban yāku kowo tənwerobu ka guro gurobu ba man win toranu tubusia. Ma ba man bikia n nūn taare wē bu go. ¹⁶ Adama na bu sōwa Romugibu ba ku ra de bu goo go ma n kun mə ba yēro siri. Ba ra dewa wi ka win taare wēəbu bu gari ko nəə ka nəə. ¹⁷ Sanam me be kpuro ba na wuu mi, na n dirira, adama yen sisira na bu sokusa siri yerə, ma na maa wooda wē bu ka Pəlu na. ¹⁸ Win taare wēəbu ba seewa, adama ba n nūn gāa kōsunun taare wē ni na raa tamaa. ¹⁹ Ben tiin sārūn gariya ba ka nūn sikirinamə, ka maa durə goon gari wi ba sokumə Yesu wi u gu. Adama Pəlu u gerumə kam kam durə wi, u wasi. ²⁰ Na biti kua aməna kon gari yin bwe-seru sirisina. Yen sōna na Pəlu bikia u n kī bu nūn gari yin siribu kua Yerusalemu. ²¹ Adama u win siribu tem yēro noma səndia. Yera na wooda wē bu kpan nūn doke pirişəm səə sere n ka nūn daasia mi.

²² Agiripa u Fesitu sōwa u nēē, nən tii na kī n durə win nəən gari nə.

Fesitu nēē, sia kaa nə.

²³ Yen sōna sisiru Agiripa ka Berenisi ba tunuma siri yerə ka beere baka, ma tabu sinambu ka wuun wirugibu ba bu swīi. Ma Fesitu u wooda wē bu ka Pəlu na. ²⁴ Fesitu nēē, sina boko Agiripa ka beē kpuro be i wāa mi ka beē sanna, durə wi wee, win gari Yuuba kpuro ba ka na nən mi, be ba wāa wuu mi ka be ba maa wāa Yerusalemu. Ba gbāsukumə ba mə, n n weene u n maa wāa. ²⁵ Nən tii na n gāanu wa wi səə, ni nu ka gəə weene. Adama yən sō win tii u win siribu tem yēro nəmu səndia, na gōru doke n nūn daasia win mi. ²⁶ Ka me, na n gāanu wa ni kon nənusi win gari səə n ka nən yinni tireru kua. Yen sōna na ka nūn na beē kpuron wuswaa, n mam neere wunə sina boko Agiripa, i ka win gari wēeri kpa n ka wa ye

kon yore. ²⁷ Domi n n man dee dee sāawe n ka pirişəm goo mərisia kpa na kun gerua mban sōna.

26

Pəlu u tii tubusia

Agiripan wuswaa

¹ Agiripa u Pəlu sōwa u ayeru mə u ka win gari tubusia.

Yera Pəlu u təmbu marisia ka nəmu, ma u tii tubusia u nēē, ² sina boko Agiripa, nən nukura dora gisə yən sō kon kpī n tii tubusia wunen wuswaa gari yi kpuro səə yi Yuuba ba man manimə. ³ Domi na yē ma a Yuuban komaru yē sāa sāa ka ben sikirinəsun gari. N n mən na, na nun kanamə a temənə a nən gari swaa daki.

⁴ Yuuba kpuro ba nən wāaru yē saa nən aluwaasirun di. Ba yē ma Yerusalemuəra na biru di nən bwe-seru səə. ⁵ Ba man yē n tē. Yen sō, bə n kī ba koo kpī bu man seeda diiya ma Falisiban swaa səəra na kpēa, ye ya Yuuban sārūn komaru nən n kpuro kere. ⁶ Ma tē, ba man siri mini yən sō na nəə mwēē te yīyo te Gusunə u bešen sikadoba kua. ⁷ Nəə mwēē teya bešen bwesenu wəkura yiru nu ka Gusunə sāmə gem ka tia bururu ka yoka. Sina boko, yīyo bin sōna Yuuba ba man mēm manimə. ⁸ Mban sōna beē Yuuba i n kpē i naane doke ma Gusunə u gəribu seeyamə.

⁹ Nən tii na raa tamaa n weene n Yesu Nasaretigiin yīsiru sanku ka swaa dabinu. ¹⁰ Meya na kua Yerusalemu. Na wooda mwa saa yāku kowo tənwerobun min di, ma na naane dokeobu dabiru doke pirişəm səə. Bə n maa kī bu ben gabu go nən nəmu ga ra n wāa səə. ¹¹ Nən dabira na ra bu so Yuuban mennə yenu kpuro səə, kpa n bu tilasi ko bu ka Gusunə gari kam gerusi. Na ka bu məru besira too sere na mam bu naa swīi wuu tukusa.

Pɔlu u win gɔru gɔsiabun gari mɔ
(Imaa mɛɛrio Gorobun Kookoosu
9:1-19, 22:6-19)

¹² Ma Pɔlu maa nɛɛ, yaku kowo tɔnweroba man yɔllaa kua na dɔɔ Damasiɔ ka ben yiiko. ¹³ Sina boko, sɔɔ wii wɔllun saka swaa ye sɔɔ, na yam bururam wa mu na wɔllun di mu sun wukiri nɛ ka be ba man yɔsirio. Yam bururam mɛ, mu sɔɔgim ballim kere. ¹⁴ Bɛsɛ kpuro sa wɔruma temɔ, ma na nɔɔ gagu nua, ga ka man gari mɔ ka Heberum ga nɛɛ, Sɔɔlu Sɔɔlu, mban sɔna a man nɔni sɔɔmɔ. Mɛɛrawa a tii mɔ nge naa kinɛ te ta ten yinnin dɛki nɔɔ sɛmgia tɛsumɔ. ¹⁵ Ma na bikia na nɛɛ, wuna were Yinni. Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a nɔni sɔɔmɔ. ¹⁶ Tɛ, a seewo a yɔra. Na nun kuremawa n ka nun gɔsi a ko nɛn sɔmɔ, kpa a ka gaa nin seeda di ni a wa kɔ ka maa ni kaa wa sanam mɛ kon kpam nun kure. ¹⁷ Kon nun yakia saa Isireliban nɔmun di, ka maa tɔn tukobun min di bɛn mi kon nun gɔri, ¹⁸ a ka ben nɔni wukia bu ka gɔsira yam wɔkurun di bu du yam bururam sɔɔ, kpa bu gɔsira Setam dam di bu na Gusunɔn mi, kpa bu ben toranun suuru wa bu ayeru tubi di ka be sannu be Gusunɔ u gɔsa u kua wigibu yɛn sɔ ba man naanɛ doke.

Pɔlu u win sɔmburun gari mɔ

¹⁹ Pɔlu maa nɛɛ, sina boko Agiripa, yen sɔna na wɔllun kɔsi te mɛm nɔɔwa. ²⁰ Na waasu kua, gbiikaa Damasiɔ ka maa Yerusalemɔ, yen biru Yudean tem kpuro sɔɔ, ka maa tɔn tukobun mi. Na bu sɔɔwa bu ben gɔru gɔsio bu toranu deri bu wura Gusunɔn mi, kpa bu gɔru gɔsiabun kookoosu sɔɔsi. ²¹ Yenin saabuwa Yuu gaba man mwa sɔa yerɔ ba ka swaa kasu bu man go. ²² Adama sere ka gisɔn gisɔ Gusunɔ u man kɔsu, na ka waa na seeda dimɔ tɔmbu kpuron wuswaaɔ, baka ka buu. Na n gaaunu gerumɔ, ma n kun mɔ ye Gusunɔn

sɔmɔbu ka Mɔwisi ba gerua ben tireru sɔɔ ba nɛɛ ya koo koorɔ. ²³ Yeya, Kirisi u n koo ko u kun nɔni sɔɔre, kpa u n sɔa gbiikoo wi u koo se gɔrin di u ka yam bururam gari kpura Yuuban mi ka maa tɔn tukobun mi.

Pɔlu u kɔ Agiripa u ko Kirisigii

²⁴ Sanam mɛ Pɔlu u tii tubusia mɛsum, Fesitu u gbɔra u nɛɛ, Pɔlu, a wiiramɔwa! Wunɛn keu baka ya nun wiiru kua.

²⁵ Pɔlu nɛɛ, Yinni Fesitu na n wiiramɔ. Gari yi na gerumɔ yi sɔawa gem, yi maa swaa swii. ²⁶ Domi sina boko Agiripa u gari yin asansi yɛ. Na maa ka nɔn gari mɔ ka toro sindu yɛn sɔ na yɛ ma yen gɛɛ kun nɔn berue, domi gari yi, yi n koore gbɛnum. ²⁷ Sina boko Agiripa, a Gusunɔn sɔmɔbun gari naanɛ doke ro? Na yɛ sɔa sɔa ma a yi naanɛ doke.

²⁸ Agiripa u Pɔlu sɔɔwa u nɛɛ, n n sosi fiiko kaa n kɔ a de n ko Kirisigii.

²⁹ Pɔlu u nɛɛ, baa n n domman na, Gusunɔ u de a ko Kirisigii n kun mam wunɛ tɔna, n koorɔ mɛ ka be ba nɛn gari nɔɔmɔ mini kpuro gisɔ, kpa i n sɔa nge nɛ, yɔni yi ba man doke baasi.

³⁰ Sanam mɛya sina boko ka tem yɛro ka Berenisi, ka be ba sɔ mi, ba seewa. ³¹ Ye ba yariɔ, ba sɔnamɔ ba mɔ, durɔ wi, u n gaaunu kue ni nu ka gɔɔ weenɛ, baa mam pirisɔm.

³² Ma Agiripa u Fesitu sɔɔwa u nɛɛ, durɔ wi, u kun win siribu tem yɛro nɔmu sɔndie, sa ko raa kpɔ su nɔn kara.

27

Ba ka Pɔlu Romu dɔɔ

¹ Sanam mɛ ba gɔru doke su ka Italin tem da ka goo nimkuu, ba Pɔlu ka pirisɔm gabu Yuliu nɔmu sɔndia wi u sɔa Romun tabu kowo wuuru garun tɔnwerɔ te ba sokumɔ tem yɛrogiru. ² Sa goo nimkuu dua ge ga na saa Adamitin di ga dɔɔ ga n Asin tem

bewe. Ma sa swaa wəri. N deema Aritaaki, Masedonigii wi u na saa Tesalonikan di, u wāa ka bese. ³Yen sisiru sa tura Sidoniō. Yuliu u Pōlu tōn geeru kua, u dera u da u win kpaasibu bera bu ka nūn wē yèn bukata u mō. ⁴Ye sa doona wuswaa wōo bōkō ga sun sweemō. Yen sōna sa da sa Sipun tem bewa mi woo ga ka ne. ⁵Ye sa Silisi ka Panfilin tem bewa, sa tura Mirāo Lisin temō. ⁶Miya besen tabu kowo tōnwerō u goo nimkuu gagu wa ge ga na saa Alesandirin di ga dōo Itali gia, ma u sun ge duusia.

⁷Sōo dabira sa da tēeru tēeru ka wahala sa sere da Sinidin bōkuō. Ye wōo bōkō ga yina su da wuswaa, sa gera sa da sa Keretin tem bewa sa kpa ka Saamōnen bōkuō. ⁸Ma sa ye sara ka wahala baka sa tura yam gam mē ba mō Alafian Wēra yeru, mē mu wāa wuu gen bōkuō ge ba mō Lase.

⁹Sa sina mi sōo mēeru sere ba ka nōo kusia, ma besen wuswaa daabu kua kari baka domi saa ye, ya ka goo nimkuu sē. Yen sōna Pōlu u bu kirō kua u nee, ¹⁰durō bee, na wa ma besen wuswaa daabu kun koorō n kun ka kari ka munuse. N n sōmunu tōna nu koo kam koo ka goon tiwa ka sere besen tiin wāaru.

¹¹Adama tabu kowo tōnwerō u goo temō ka goo yēron gari swaa daki n kere Pōlugii. ¹²Goo yōra yee te, ta n weene bu yōra mi woorun sanam. Yen sōna ben dabira nee, bu doona min di, kpa bu kookari ko bu ka turi Fenikiō mi Keretin tem goo yōra yeru gara wāa, te ta mēera sōo duu yerun yēsa ka yēsa. Miya ba kī ba n wāa woorun sanam.

Woo bōkō ga seewa

nim wōku wōllō

¹³Woo fere ferebu ga seema nim wōku gian di, ma durō be, ba tamaa ben daabu koo koorawa nge mē ba kī. Yera ba goo yōratia gawama nim di, ba goo wuka ba Keretin tem bewe turuku turuku. ¹⁴Adama ye n sosi fiiko, woo bōkō ge ba ra soku

Erakilom ga seewa saa tem bure-run beran di. ¹⁵Ga goo nimkuu swee ma yèn sō sa n kpiā su goo ge siisia woo gen deedeeru, sa n maa kookari gaa kue, sa dera woo ge, ga ka goo ge da mi ga kī. ¹⁶Ma sa da sa tem bure piibu bewa ge ba mō Koloda mi woo ga ka ne. Miya sa kpiā sa goo nimkuun goo piibu gawa ka wahala baka sa ka gu duusia. ¹⁷Ye sa gu duusia sa kpa, ba goo nimkuu ka wēe gee bōkua ka dam. Yera ba gen beka ka wēe kusia, ma ba dera woo ga ka gu da mi ga kī yèn sō ba berum kua bu ku raa de Sirituō bu yani seeri kuru kara. ¹⁸Yen sisiru, nge mē woo ge, ga sun sweemō ka dam, ba goo nimkuun sōmunu wiabu wəri ba sure nim sōo. ¹⁹Yen sisi kpaaru, ba goo nimkuun dendi yānu wia ba surē nimō ka ben tiin nōma. ²⁰Sōo dabira sa n sōo ka kperi wa, ma woo damguu ga mō, sa n de maa tamaa sa ko yari baani.

²¹Ye goo kun gāanu di saa tēebun di, yera Pōlu u yōra ben suunu sōo u nee, durō bee, i n daa nen gari wura, sō kun daa dōone Keretin di, i n daa kari ka munuse yeni wasi. ²²Adama tē, na bee kanamō, i de been bwēra kpuna. Goo sari wi u koo kam ko bee sōo ma n kun mō goo nimkuu tōna. ²³Domi gīa wōkuru Gusunō wlgii na sāa, wi na sāamō, win gōrado u na nen mi ²⁴u nee, ne Pōlu n ku berum ko. Na n kon ko na kun yōre tem yēron wuswaa. N wee, Gusunō u maa man be kpuro yōllaa kua be ba wāa ka ne sannu goo sōo. ²⁵Yen sō, durō bee, i been wasi kusio. Domi na naane sāa ma Gusunō u koo ko nge mē u man sōowa. ²⁶Adama goo ga koo kōsikira tem bureru garun gāaro.

²⁷N wee, n kua sōo wākura nnesen wōkuru ma woo damguu ga sun bōrikiamō nim wōku wōllō ge ba ra soku Mēditerane. Wōku ten suunu sōon saka, goo nimkuun sōm kowoba tamaa sa tem turuku

kuawa. ²⁸ Ma ba sisu wēe gbiniisi ba kpēe nim sōo. Ba wa ma nim men dukum mu tura metiri tena ka nōba yiru. Ye n te fiiko ba kpam yīra ma ba wa nim men dukum tura metiri yenda nōbu ka ita. ²⁹ Ba nande bu ku raa kpenu kuru kara, yen sōna ba goo yōratinu nne sāarusia gen biruō, ma ba kanamō yam mu fuuku sāra. ³⁰ Yera goon sām kowobu gaba gōru doke bu gbenum sara, ma ba goo piibu sarasia nimō nge ba kī bu goo yōratinu ka da gen wuswaaō. ³¹ Adama Pōlu u tabu kowo tōnwero ka tabu kowobu sōwa u nēe, ma n kun mō sām kowo beni ba sina sēe goo nimkuu sōo, i n faaba wasi.

³² Yera tabu kowoba wēe bura yi yi goo piibu ge neni ma ba dera ga wōri nim sōo.

³³ Sanam mē ba yam sāreru mara Pōlu u be kpuro kana bu di. U nēe, saa sōo wākura nnen diya i faaba swaa daki, i n maa gāanu ganu di. ³⁴ Na bēe kanamō, i dio bēen faaban sō. Domi baa bēen wirun seri tia kun borimō.

³⁵ Ye Pōlu u yeni gerua u kpa, u pēe sua u Gusunō siara be kpuron wuswaaō u ye mura ma u dim wōri. ³⁶ Ma be kpuro ba wasi kusia, ba dīanu di ben tii. ³⁷ Bese be sa wāa goo nimkuu ge sōo, beseen geera tura tōnu goobu ka wata ka wākura nōbu ka tia (276). ³⁸ Ye baawure u di u deba, ba alikama sure nim wōku sōo, goo nimkuun bunum mu ka kaara.

Goo nimkuu ga kōsikira

³⁹ Ye yam sāra, ba n tem mē tuba, adama ba daa gōmburu garu wa te ta yani seeri mō, ma ba gōru doke bu goo nimkuu bōrie mi, bā n kpīa. ⁴⁰ Yera ba goo yōratinun wēe kusia ba dera nu nim wōri, ka sere maa sesenun wēe yi ba ka yi sōri. Ma ba beka seesia wōllō goo nimkuu gen wuswaaō kpa woo gu ka goo bōrie daa gōmbu ten mi gia. ⁴¹ Adama ba tura mi nim kurenu yinnamō ka dam ma ba tem kuru kara. Ma goo

nimkuun wuswaa ya tem gira, ba kpāna bu ge wuka. Sanam meya nim kure bakanu maa gen biru swee ka dam, ma ga kōsikira.

⁴² Yera tabu kowobu ba gōru doke bu pirisām be kpuro go, kpa bu ku raa kēeri bu yakara. ⁴³ Adama tabu kowo tōnwero wi, u kī u Pōlu faaba ko, yen sōna u bu yinari. U wooda wē be ba kēeri yē bu gbi bu sure nim sōo bu tōbura guruō. ⁴⁴ Kpa be ba tie bu goo nimkuun kpatakunu yō bu ka tōbura n kun mē gen tiin besi. Nge meya tōmbu kpuro ba ka tura guruō ka alafia.

28

Ba wāa Malitu

¹ Sanam mē sa tura tem bure ten mi ka alafia sa gia ma teya ba mō Malitu. ² Yam min tōmba sun nenua ka kīru. Gura nemō, ma woorā mō. Yen sōna ba dōo sōrua, ba ka sun dam koosia. ³ Ye Pōlu u daa buri mennamō u dokemō dōo sōo, sanam meya waa gōsōra yarima min di yam susurun sō ma ta win nōmu tēke. ⁴ Yam min tōmba waa ye wa Pōlun nōmuō, ma ba gerua ba nēe, kam kam durō wi, tōn gowowa. Baa mē u nim wahalan di yara, būu u n koo de u n wāa.

⁵ Adama Pōlu u waa ye kpare dōo sōo, ya n maa nūn wahala gaa kue. ⁶ Ba mara bu wa win wasi mōsi, n kun mē u wōruma suaru sōo u gbi. Ye ba nūn mēera tii tii n ka te, ba wa gāanu ganu kun nūn kue, ba nōo kōbia ba nēe, būuwa u sāa.

⁷ Yam min bōkuōra durō goon yenu ga wāa, wi u sāa tem bure ten sunō, win yīsira Pūbilusi. U sun dam koosia, ma u sun nenua ka kīru sōo ita win yenuō. ⁸ N deema Pūbilusin tundo u wasi sundu ka bandubandu barō u kpī. Ma Pōlu u dua win dirō u kanaru kua u nūn nōma sōndi, ma u nūn bekia. ⁹ Yen biru tem men barōbu kpuro ba naamō win mi, ma u bu bekiamō. ¹⁰ Ba sun bēere kua ka gāa dabinu. Sanam mē sa goo nimkuu duō sa

doonə, ba sun kpuro wɛ yèn bukata sa mə.

Pəlu tura Romuə

11 Suru itan biru sa goo nimkuu gagu dua ge ga na saa Alesandirin di, ge ga raa yɔ̄ tem bure ten mi woorun saa. Goo nimkuu gen yīrera sāa būu sikaba. 12 Sa tura wuu gagun mi, ge ba mɔ̄ Sirakusi, ma sa sɔ̄ ita kua mi. 13 Sa kpam goo wuka min di sa da Regioə. Yen sisiru woo ga seewa nim wəku gian di ma sɔ̄ yiruse sa tura Pusolioə. 14 Sa naane dokeobu gabu deema mi, ma ba sun kana su ka bu sina alusuma bɔ̄ teeru. Nge mɛya bɛsen sanum koosina sa ka tura Romuə. 15 Naane dokeo be ba wāa mi, ba nua ma sa wee, ma ba sun sennə na sere Apiyusin yaburə. Gaba maa ka sun yinna mi ba mɔ̄ sɔ̄bun sɔ̄bia yenu ita. Ye Pəlu u bu wa u Gusunə siara, ma win bwɛra kpuna. 16 Sanam mɛ sa Romu dua, ba dera Pəlu u win diru mə win baa. Ma tabu kowo goo u nùn kɔ̄su.

Pəlu waasu kua Romuə

17 Sɔ̄ itan biru, Pəlu u wuu gen Yuuban wirugibu sokusia. Ye ba menna ba kpa u nɛɛ, bɛɛ nen mero bisibu, Yuu be ba wāa Yerusalemuə ba man mwa, ma ba man Romugibu nəmu səndia, baa mɛ na n̄ bɛsen tɔ̄mbu gāanu ganu kue, na n̄ maa bɛsen sikadoban komaru torari. 18 Romugiba man siri ma ba kī bu man kara yèn sɔ̄ ba n̄ taare gaa wa nɛ sɔ̄ ye ya ka gɔ̄ weene. 19 Adama Yuu be, ba n̄ gari yi wure, yera na nen siribu tem yɛro nəmu səndia, baa mɛ na n̄ nen tɔ̄mbu gari gɛɛ mani. 20 Yenin sɔ̄na na bɛɛ bikia i ka na gisə n̄ ka bɛɛ gari ko. Domi ba man yəni yi dokewa wi Isireliba ba mara u nan sɔ̄.

21 Ba nùn sɔ̄wa ba nɛɛ, sa n̄ tirenu wa saa Yudean di wunen garin sɔ̄, mɛya maa sa n̄ baaru kɔ̄sa gaa nua saa bɛsen mero bisibun nɔ̄n di be ba na saa mi gian di. 22 Adama bɛsen tii sa kī su nɔ̄ ye a naane doke, domi

sa yɛ ma baama kpurowa ba swaa yen kɔ̄sa gerumə.

23 Yen sɔ̄na ba tɔ̄ru yi te ba koo na win mi, ma tən dabinu na tɔ̄ te, diru mi u wāa. U bu gari yi kpuro tubusiabu wəri, u bu ban te Gusunə u swiin gari seeda diiya. U bu Yesun gari sɔ̄simə saa Məwisin wooda ka Gusunən sɔ̄mɔ̄bun tirenun di. U bu yen keu sɔ̄si saa bururun di sere sɔ̄ ka kpa. 24 Gabu be sɔ̄ ba gari yi naane doke, adama gabu ba n̄ wure. 25 Ba gari yi sikirinɛmə, ba ka doona. Adama bu sere doona Pəlu u gari tee sosi win gari sɔ̄ u nɛɛ, geema, Hunde Dɛero u bɛɛn sikadoba sɔ̄wa saa Gusunən sɔ̄mə Esain nɔ̄ sɔ̄n di, 26 u nɛɛ,

“A doo tən ben mi, a nɛɛ,
ba ko n̄ nɔ̄mɔ̄ ka gem,
adama n̄ n̄ koo bu yeeri.

Ba ko n̄ mɛɛrimə,
adama ba n̄ koo wa.

27 Domi tən benin gɔ̄ru ga n̄ biti mə.

Ba ben tiin swaa kərua.

Ba nəni yinwa

kpa bu ku wa ka ben nəni,

kpa bu ku nɔ̄ ka ben swaa,

kpa bu ku gia ka ben gɔ̄ru,

kpa bu ku raa ka gɔ̄sirama nen mi n̄
ka bu bekia.”

28 Pəlu u maa nɛɛ, n̄ n̄ mɛn na, i n̄ yɛ ma Gusunə u dera win faaba ye, ya da tən tukobun mi. Beya ba koo ye swaa daki. [29 Ye Pəlu u yeni gerua u kpa, Yuu be, ba seewa ba sikirinamə gem gem ba ka doonə.]

30 Wɔ̄ gira yiruwa Pəlu u wāa diru garu sɔ̄ te u haya sāa. Be ba nùn beram da mi kpuro u ka bu faagi kua ka nuku dobu. 31 U ban te Gusunə u swiin garin waasu mɔ̄ ma u Yinni Yesu Kirisin gari tubusiamə ka toro sin bakararu. Goo sari wi u nùn yinari.

TIRE TE PŌLU U ROMUGIBU KUA

Pōlu u tire te Romugibu yoruawa saa Korintin di sanam me u sōaru mō u ka da Romu mi, u Yesun yigberu dam kē. Domi u kī u sōmburu ko Romun Yesun yigberugibun suunu sōo saa fiiko kpa bu nūn somi u ka da Esipanin tēmō.

Pōlu u sōosimō win tire te sōo ye ya sāa naane dokebu ka nge me naane doke bi, bu ra tōnun wāaru kōsi. Tire ten gari mero ya sāawa naane dokebu bu ra de tōnu u faaba wa, n n mō wooda n nenubu. Handuniagibu kpurowa ta gari yi sōomō. Domi Gusunōn mi, goō kun goō.

Tire ten kpunaa

1. Tire ten gari mero, wiru 1:1-17.
2. Tōmbu kpurowa ba tore, wiru 1:18n di sere wiru 3:20.
3. Swaa ye Gusunō u ra ka tōmbu faaba ko, wiru 3:21n di sere wiru 4:25.
4. Wāa kpaaru Kirisi sōo, wiru 5n di sere wiru 8.
5. Gusunōn himba Isireliban sō, wiru 9n di sere wiru 11.
6. Nge me naane dokeo u koo win wāaru diisina, wiru 12n di sere wiru 15:13.
7. Tōbiribu, wiru 15:14n di sere wiru 16:27.

Tōbiribu

¹ Nena Pōlu, Kirisi Yesun yoo, ne wi Gusunō u soka n ka ko win goro mā u man wuna nenem n ka win Labaari gean waasu ko.

² Labaari gea ye, Gusunō u raa yen nō mwēeru kua yellun di saa win sōmōbun min di, ma ba ye yoru win garin tireru sōo. ³ Win Biiwa ya ka yā, Yesu Kirisi besen Yinni wi ba mara nge tōnu Dafidi sina bokon bweseru sōo. ⁴ Adama Hunde Dēero u sōosi ka dam ma Gusunōn Biiwa u sāa sanam me u seewa gōrin di. ⁵ Wiya man durom wē ma u man gōra bwesenu kpuron

mi win yīsirun sō, bwese ni, nu ka nūn naane doke kpa nu nūn mem nōowa. ⁶ Bēe Romugibu, bēe be Yesu Kirisi u soka, i maa wāa be sōo.

⁷ Na bēe kpuro tire teni yoruammē bēe be i wāa Romuō, bēe be Gusunō u kī ma u bēe soka i ka ko wigibu. Gusunō, besen Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēe durom ka alafia kē.

Pōlu u kī u naane dokeobu beram da Romuō

⁸ Gbiikaa na Gusunō nen Yinni siaramō Yesu Kirisin min di bēe kpuron sō yēn sō ba bēen naane dokebun gari mō handunia kpuro sōo. ⁹ Gusunō wi na sāamō ka nen gōru kpuro na ka win Biin Labaari gea kpaaramō, wiya sāa nen seeda ma na ra n bēen gari mō kpeetim sari ¹⁰ nen kanaru sōo. Na ra n bikiamō, Gusunō u n kī u den man swaa kē tē, n ka na bēen mi. ¹¹ Domi na gōru doke gem gem n bēe wa n ka bēe hunden kēru garu kē kpa i ka tāsi. ¹² Kpa sa n dam kēenamō besen naane dokebu sōo ne ka bēe sanam me ko na n wāa bēen mi.

¹³ Negibu, na kī i n yē ma na gōru doke nōn dabiru n ka na n bēe wa kpa nen sōmburu tu binu ma bēen suunu sōo, nge me ta mara tōn tukobu gabun mi, adama sere ka gisō na n fēe wa. ¹⁴ Na waasun dibu neni wuu marosugibun mi ka maa baru kpaanugibun mi, yērugibun mi ka maa yēru sarirugibun mi. ¹⁵ Yen sōna na kī gem gem n maa bēe Labaari gea nōosia bēe be i wāa Romuō.

Labaari gean dam

¹⁶ Domi na n Labaari gean sekuru mō. Gusunōn dama me mu ra baawure faaba ko wi u naane doke, gbiikaa Yuuba, yen biru tōn tukobu. ¹⁷ Labaari gea ye, ya sōosimō nge me Gusunō u ra tōnu gem wē. Gem men torubu ka men nōru, naane dokeba. Nge me ba yoru, “Wi u kua gemgii naane dokebu sōo, u ko n wāawa.”

Tōmbun taare

18 Ka geema, Gusunɔ u win mɔru sɔɔsimɔ saa wɔllun di kɔsa kpuron sɔ ye tɔmba kua, ka win bɛɛɛ yɛru sariru. Ben kom kɔsun mɛn saabu ba n̄ dere gem mu sɔmburu ko. 19 Gusunɔ u mɔru mɔ domi ye ya weenɛ tɔnu u tubu Gusunɔ sɔɔ ya bu burura. Gusunɔ win tiywa u bu ye sɔɔsi kpasasa. 20 Ka gem, u n̄ waarɔ ka nɔni, adama saa tem toren di u tii sɔɔsi ma u s̄a Gusunɔ, u maa win sinaru sɔɔsi win sɔma ye u kua sɔɔ. N n mɛn na, ba n̄ gafara wasi. 21 Ba Gusunɔ yɛ adama ba n̄ n̄n win sinandun bɛɛɛ wɛ bu sere n̄n siara. Ma ben wira gu ma yam wɔkura yiba ben gɔru bwisi sarirugisu sɔɔ. 22 Ba gerumɔ ba bwisi mɔ adama ba s̄awa gari bakasu. 23 Ma ba Gusunɔ wi u ku ra gbin yiiko kɔsina ka bw̄arokunu ni nu ka tɔnu weenɛ wi u ra gbi, ka gunɔsu, ka yɛɛ yi yi ra s̄i, ka yi yi ra kabiri.

24 Yɛn s̄ɔna Gusunɔ u bu daa disinugla sure ben tii tiinɛ sɔɔ nge mɛ ben gɔru ga k̄i, kpa ben wasi yi ka ko bɛɛɛ sarirugii. 25 Ba Gusunɔn gem ka weesu kɔsina. Taka koorɔ ba s̄awa ma ba yen w̄aru w̄a, n̄ n̄ mɔ taka kowon tii wi n̄ weenɛ bu siara ka baadommaɔ. Ami.

26 Yɛn s̄ɔna Gusunɔ u bu kɔdɛ bɛɛɛ sarirugia kp̄ɛ. Ben tɔn kurɔbu ba k̄ɔ mɛnnabu yina ka tɔn durɔbu ma ba kookoo si su n̄ dɛndɛ kɔsire kua. 27 Mɛya maa tɔn durɔbu ba k̄ɔ mɛnnabu yina ka tɔn kurɔbu, ma ben k̄irun kɔdɛ banda ben tii tiinɛ sɔɔ. Ba sekuru sariru mɔ, tɔn durɔ ka tɔn durɔ, ma ba are mwaamɔ ben tii sɔɔ yi yi ka ben toraru nɛ.

28 Gusunɔ u bu deri ben bwisiku kɔsunu sɔɔ bu ka ko ye n̄ kun weenɛ yɛn s̄ɔ ba n̄ wure bu n̄n gia. 29 Ma ba kɔsa baayere yiba ka nuku kɔsuru ka binɛ ka tusiru ka nisinu ka tɔn goobu ka sannɔ ka taki ka bwisi kɔsi. Ba ra w̄ine, 30 ba ra tɔnu yaa kasiki, ba Gusunɔ tusa, ba ra tii wa, ba yɛkɔ mɔ, ba ra woo kanɛ, ba kɔsan kobun bwisi mɔ, ba n̄ ben tundobu ka ben merobu

bɛɛɛ wɛɛmɔ. 31 Ba n̄ bwisi mɔ, ba n̄ naanɛ mɔ, ba n̄ k̄iru mɔ, ba n̄ maa wɔnwɔndu mɔ. 32 Ba yɛ ma Gusunɔn wooda ya gerumɔ ma be ba yenin bweseru mɔ, gɔɔwa ben kɔkɔrɔ. Ka mɛ, ba ra ko. N̄ n̄ mɔ mɛ tɔna, ba maa gabu siaramɔ be ba mɔ mɛ.

2

Gusunɔn siribu

1 N n mɛn na, wunɛ wi a gabun taarɛ waamɔ, a n̄ gafara wasi baa à n̄ weren na, domi sanam mɛ a gabun taarɛ waamɔ ma a maa mɔ nge be, a tii taarɛ wɛɛmɔwa. 2 Sa yɛ ma Gusunɔ u gem mɔ u n̄ bu taarɛ wɛɛmɔ be ba mɛn bweseru mɔ. 3 N n mɛn na, a tamaa kaa yari Gusunɔn siribun di wunɛ wi a gabun taarɛ waamɔ ma a mɔ nge be? 4 Nge a win tɔn geeru ka win tɛmanabu ka win suurun kp̄aru gemawa? A n̄ yɛ ma Gusunɔ u tɔn geeru mɔwa u ka nun gɔru gɔsiasia? 5 Adama yɛn s̄ɔ wunɛn gɔru ga bɔɔbu ga degangam yiba, a wunɛn tii mɔru mɛnnammɛwa Gusunɔn mɔrun tɔrun s̄ɔ tɛ sɔɔ u koo tɔmbu siri dee dee 6 u ka baawure kɔsia nge mɛ win kookoosu s̄a. 7 Be ba gea mɔ ka temanabu ba ka yiiko ka bɛɛɛ ka w̄aru kasu, beya Gusunɔ u koo w̄aru te ta ku ra kpe wɛ. 8 Adama be ba ben tiin gɔru k̄iru mɔ, ma ba ku ra gem mɛm nɔɔwɛ ma n̄ kun mɔ kɔsa, beya ba koo mɔru ka nuku gbisibu wa. 9 Tɔnu baawure wi u ra kɔsa ko u koo t̄ya ka nani sw̄aru wa, gbiikaa Yuuba, yen biru tɔn tukobu. 10 Baawure wi u ra maa gea ko u koo yiiko ka bɛɛɛ ka b̄ori yɛndu wa, gbiikaa Yuuba, yen biru tɔn tukobu. 11 Domi Gusunɔn mi, goo kun goo.

12 Be ba tora, ba koo kam ko ba kun bu siri ka wooda. Be ba maa wooda yɛ ma ba tora, wooda yera ba koo ka bu siri. 13 Domi n̄ n̄ mɔ be ba woodan garibu swaa daki beya ba gem mɔ Gusunɔn wuswaaɔ, ma n̄ kun mɔ be ba mɔ ye wooda

ya yiiremō. ¹⁴ Tōn tukobu ba ñ Məwisin wooda mō, adama sanam mē ba mō ka tii ye wooda ya gerumō, ba sōsimō ma ba yē ye n weene bu ko, baa bà kun Məwisin wooda mō. ¹⁵ Ben daa ya sōsimō ma woodan kookoosu su yorua ben gōrusu sō. Ben gōru ga maa yen seeda dimō, domi ben bwisikunu nu bu ben toranu sōsimō, ñ kun mē, nu ka bu yinamō. ¹⁶ Mēya n ko n sãa tōo te Gusunō u koo tãmbun bwisiku asiriginu kpuro siri Kirisi Yesun min di, nge mē nen Labaari gea ya gerumō.

Yuuba ka wooda

¹⁷ Wunε maa ni. A tii sokumō Yuu, a wooda naane sãa, a woo kanamō wunε ka Gusunōn wãasinan sã. ¹⁸ A yē ye Gusunō u kī a ko, ma a gãa geenun wunanabu gia wooda sō. ¹⁹ A yīiyō ma kaa kpī a wōkobu swaa gbiiya, kpa a tãmbu yam dēerasia be ba wãa wōkuru sō. ²⁰ A tamaa ma kaa kpī a bwisi sarirugibu bwisi kē, kpa a bibu keu sōsōsi. A yē ma a yēru ka gem nuuru mō wooda sō. ²¹ Wunε wi a gabu keu sōsimō, mban sōna a ñ tii sōsimō. Wunε wi a gabu sōmō bu ku gbēni, mban sōna a gbēnimō. ²² Wunε wi a gerumō bu ku sakararu ko, mban sōna a mō. Wunε wi a būnu tusa, mban sōna a gbēnimō nin dinō. ²³ Wunε wi a woo kanamō woodan sã, mban sōna a Gusunō funε wunamō ka woodan sarabu. ²⁴ Domi Gusunōn gari sō ba yorua ba nεε, “Bεεn saabuwa tōn tukobu ba Gusunōn yīsiru gari kam gerusimō.”

²⁵ À n wooda swīi bango ya arufaani mō ka gem, adama à n wooda saramō wunen bango ya sãa kam. ²⁶ N n mēn na, tōn tuko wi ba ñ bango kue, ù n woodan gari mēm nōōwa, Gusunō u ñ nùn mēera bangogii? ²⁷ Tōn tuko wi u wooda mēm nōōwa baa mē ba ñ nùn bango kue u koo bεε Yuuba taarε wē, domi i wooda saramō baa mē i ye mō ma ba bεε bango kua. ²⁸ N ñ mō wi u

sãa Yuu wasi sō, wiya u sãa Yuu ka gem. ²⁹ Adama wi u sãa Yuu ka gem, wiya wi u sãa Yuu win gōruō. Domi bango ya ñ sãa ye ba kua wasi sō. Ye ya sãa bango ka gem, yera gōru gōsiabu. Hunde Dεeron sãmbura, n ñ mō woodagiru. Gusunōwa koo Yuu wi siara, n ñ mō tãmbu.

3

¹ Tē, arufaani yerà Yuu u mō. Nge are yirà bango ya mō. ² N arufaani baka mō swεε kpuro sō. Gbiikaa Gusunō u win gere Yuuba nōmu sãndia. ³ Mba ya koo ko ben gabu bà n kua naane sarirugibu. Ben naane sarirun sō Gusunō u koo maa ko naane sarirugii? ⁴ Aawo, n ñ mē. Baa bà n tōnu baawure soka weesugii, ba n yē ma Gusunō sãawa geegii. Nge mē Gusunōn gari gerumō,

“Ba koo nun gem wēwa wunen gari gerubu sō kpa a siribu di.”

⁵ Adama kōsa ye sa mō yà n sōsimō ma Gusunō sãa gemgii, mba sa ko gere. Gusunō ù n tōnu sēyiasiamō, u sãa gem sarirugii? Aawo, na gari gerumō ka tōndun baa. ⁶ Domi Gusunō ù kun sãa gemgii, amōna u koo ka handunia siri.

⁷ Adama nen weesu sù n Gusunōn gem sōsimō kpasasa, win yiiko yu ka sosi, mban sōna ba koo kpa man taarε wē nge toro. ⁸ Mban sōna sa ñ ko nεε, su kōsa ko kpa yu gea ma. Gabu bu ka wa bu nen yīsiru sanku ba nεε, mēya na gerumō. Tōn be, ba koo taarε wa nge mē n weene.

Goo sari wi u sãa gemgii

⁹ N n mēn na, bεε Yuuba sa gabu sanō kerewa? Aawo, baa fiiko. Domi sa sōsōsi kō ma bεε Yuuba ka tōn tukobu bεε kpuro sa wãawa torarun dam nōmaa. ¹⁰ Nge mē ba yorua,

“Gemgii sari, baa turo.

¹¹ Goo sari wi u bwisi mō.

Goo sari wi u Gusunō kasu.

¹² Be kpurowa ba kōore.

Be kpurowa ba sankire.

Be kpurowa ba kōsa m̄.
 Baa ben turo kun gea m̄.
 13 Ben yara ba ka sibu taki dim̄.
 Ben n̄o ga d̄ɛ m̄owa nge sur̄ok̄oru.
 Ben n̄owa ba ra ka t̄onu go.
 14 Ben n̄o ga b̄ri yiba, ka gari yi yi sosu.
 15 Ben naasu su s̄u su ka t̄onun yem yari.
 16 Kpeerabu ka nuku sankirana nu ra n w̄a ben swaa s̄o.
 17 Ba ñ alafian swaa ȳ.
 18 Ba ñ Gusun̄ nasie.”
 19 T̄ɛ sa ȳ ma kpuro ye wooda ya gerum̄, ya ye gerum̄owa be ba w̄a yen n̄amuñ s̄, kpa n̄o baagere gu ka mari, kpa baawure u win daa tusia Gusun̄n wuswaa. 20 Domi goo sari wi u koo gem wa Gusun̄n wuswaa wooda nenubun s̄, ȳn s̄ wooda ya ra t̄onun toraru s̄osi.

Nge me Gusun̄

u ra t̄onu gem w̄

21 Adama t̄ɛ Gusun̄ u s̄osi nge me u ra t̄onu gem w̄, n ñ m̄ ka woodan gari. M̄wisin wooda ka Gusun̄n s̄m̄bu ba yen seeda di.
 22 Kpuro be ba Yesu Kirisi naane doke, Gusun̄ u bu gem w̄ɛm̄ ben naane dokeben s̄, domi goo kun goo. 23 T̄ambu kpurowa ba tora ma ba Gusun̄n yiiko bia. 24 Adama Gusun̄ u bu gem w̄ɛm̄ n kun ka k̄siaru win durom s̄ saa Yesu Kirisin min di wi u bu yakiam̄.
 25 Gusun̄ u n̄n kua ab̄ru batuma s̄o u ka t̄ambu toranun suuru waawa ka win yem be ba n̄n naane doke. Gusun̄ u kua me, u ka s̄osi ma u s̄a gemgii. Yellu win suurun saa s̄o u raa temana ka t̄ambun toranu. 26 Adama t̄ɛ, saa yeni s̄o u k̄i u s̄osi ma u s̄a gemgii ma u maa bu gem w̄ɛm̄ be ba Yesu naane doke.
 27 N n men na, mba t̄onu u koo ka woo kana. Sari. Mban s̄na. Woodan mem̄ n̄obun s̄? Aawo. Naane dokeben s̄na. 28 Domi sa wa ma t̄onu koo gem wa Gusun̄n wuswaa ka naane dokebu t̄na, n ñ m̄ ka woodan mem̄ n̄obu.
 29 Gusun̄ u s̄awa Yuuba t̄nan

Yinni? U ñ maa s̄a t̄n tukobugii? U maa s̄a t̄n tukobugii me. 30 Domi Gusun̄n turowa w̄a. Wiya u koo bangogibu gem w̄ ben naane dokeben s̄ ka maa bango sarirugibun tii ben naane dokeben s̄. 31 Sa wooda goom̄ ka naane dokebu nge me? Aawo, sa mam yen dam sirem̄owa.

4

Aburahamun gari

1 N n men na, mba sa ko gere Aburhamu besen sikadon s̄. Mba u n̄ma tura. 2 M̄ya b̄ n Aburhamu gem w̄ ye u kuan s̄ u koo kp̄i u woo kana, adama n ñ m̄ Gusun̄n wuswaa. 3 Domi mba ba yorua Gusun̄n gari s̄o. Ba neɛ, “Aburhamu u Gusun̄ naane kua, yen s̄na u n̄n garisi gemgii.”
 4 T̄ɛ, goo ù n s̄mburu kua, ba ku ra win k̄siaru garisi durom, win areya. 5 Adama baa ù kun s̄mburu kue, ma u gesi Gusun̄ naane doke, Gusun̄ u koo win naane dokebu garisiwa gem. Domi wiya u koo kp̄i u taaregii gem w̄. 6 Nge m̄ya Dafidi u ȳron doo n̄orun gari m̄ wi Gusun̄ u gem w̄ɛm̄ n kun ka s̄man baa. 7 U neɛ,
 “Doo n̄orugiiwa win toranu ba suuru kua,
 ma ba win k̄sa go.

8 Doo n̄orugiiwa win k̄sa Yinni Gusun̄ kun garisi.”

9 T̄ɛ, doo n̄o te, bangogibugira? Nge ka maa bango sarirugibu. Domi sa gerum̄ ma ba Aburhamu garisi gemgii win naane dokeben s̄. 10 Am̄na u s̄a sanam me. U bango kua? Nge u ñ kue. U ñ sanam me gina bango kue. U s̄awa bango sarirugii. 11 Yen biruwa ba n̄n bango kua ye ya s̄a ȳreru ma Gusun̄ u n̄n gem w̄. Ba n̄n gem me w̄ naane dokeben s̄ sanam me u ñ gina bango kue. Nge m̄ya u ka kua bango sarirugibu kpuron baaba be ba naane doke, ma ba bu gem w̄. 12 Ma u maa s̄a bangogibun baaba be n ñ m̄

bango tɔna ba mɔ, adama ba maa win naane dokebun yira swii, bi u mɔ sanam me u n gina bango kue.

Ba ra nɔɔ mwɛeru wure ka naane dokebu

¹³ Ba Aburhamu ka win bweseru nɔɔ mwɛeru kua ma ba koo handunia gira tubi di. Ba n nɔn nɔɔ mwɛe te kue ka woodan baa, ma n kun mɔ yɛn sɔ u gem wa naane dokebun sɔ. ¹⁴ N n sɔan na be ba wooda mem nɔɔwa beya ba koo ko tubi diobu, naane dokebu kua kam, nɔɔ mwɛe te, ta maa tɛsira. ¹⁵ Domi woodawa ya ka Gusunɔn mɔru naamɔ. Adama mi wooda sari, wooda sarabu maa sari.

¹⁶ Yen sɔ, ka naane dokebun baawa ba koo nɔɔ mwɛe te wura tu ka ko durom, kpa Aburhamun bweseru kpuro tu ka kpɪ tu tu wura. N n mɔ be ba wooda mɔ tɔna adama ka maa be ba naane dokewa nge Aburhamu wi u sɔa bɛsɛ kpuron baaba. ¹⁷ Nge me Gusunɔn gari gerumɔ, “Na nun kua bwese dabinun baaba.” U sɔa bɛsɛn baaba, Gusunɔ wi u naane doken wuswaaɔ. Gusunɔ wiya u ra gɔribu seeye, u ra maa taka ko ye ya n daa wɔa. ¹⁸ Aburhamu u Gusunɔ naane doke ka yiyoɔbu, baa me u n ka yen swaa wa ye u yiyoɔ. Yen sɔna u kua “bwese dabinun baaba” nge me Gusunɔ u raa gerua u nɛ, “nge mɛya wunen bwesera koo dabia.” ¹⁹ Saa ye, u wɔɔ wunɔbun (100) saka tura adama win naane dokebu kun kaare sanam me u win wasi laakari kua yi yi sɔare yi gu, ka maa Saaraan nukuru te ta n wɔa tu bii ma. ²⁰ U n naane dokebu deri, u n maa Gusunɔn nɔɔ mwɛe te sika koosi. Adama win naane dokebu nɔn dam wɛ, ma u Gusunɔ bɛɛɛ wɛ. ²¹ Domi u yɛ kam kam ma Gusunɔ u dam mɔ u ka ko yɛn nɔɔ mwɛeru u kua. ²² Yen sɔna win naane dokebun saabu Gusunɔ u nɔn garisi gemgii. ²³ Adama ye ba yorua ba nɛ, “ba nɔn garisi gemgii,” ba n yi yorua wi turon sɔ. ²⁴ Ba maa yi yoruawa bɛsɛn sɔ, bɛsɛ be ba koo maa garisi

gemgibu, bɛsɛ be sa Gusunɔ naane doke wi u bɛsɛn Yinni Yesu seeya gɔrin di. ²⁵ U dera ba nɔn go bɛsɛn toranun sɔ, u maa nɔn seeya u ka sun ko gemgibu.

5

Nɔɔsinaa ka Gusunɔ

¹ Tɛ ye Gusunɔ u sun gem wɛ naane dokebun sɔ, sa dora ka wi, saa Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin min di. ² Win min diya naane dokebun saabu sa durom me wa mɛ sɔɔ sa yɔ dim dim, ma sa nuku dobu mɔ yɛn sɔ sa yiyoɔ sa ko banu wa Gusunɔn yiiko sɔɔ. ³ N n me tɔna, sa maa nuku dobu mɔ bɛsɛn nɔni swɔaru sɔɔ, domi sa yɛ ma nɔni swɔaru ta ra tɛmanabu ma. ⁴ Tɛmanabu bu ra de tɔnu u laakari mɛɛribu kamia, kpa u n yiyoɔbu mɔ. ⁵ Tɛ, yiyoɔ bi, bu ku ra sun dukiri kue, domi Gusunɔ u win kɪru yibia bɛsɛn gɔruɔ saa Hunde Dɛɛron min di wi u sun kɔ.

⁶ Sanam me sa n gina dam mɔ, saa ye Gusunɔ u yi, Kirisi u gu be ba n Gusunɔn bɛɛɛ yɛn sɔ. ⁷ Geema n sɛ tɔnu u ka geegii gbiiya. Sɔrɔkudo wɔrugɔ goo koo ghi gean kowo goon sɔ. ⁸ Adama Gusunɔ u sun win kɪrun kpɔaru sɔɔsi, ye u dera Kirisi u gu bɛsɛn sɔ sanam me sa sɔa torobu. ⁹ Tɛ, win yem sɔna sa kua gemgibu. N n men na, sika sari u koo maa sun faaba ko Gusunɔn mɔrun di. ¹⁰ Sanam me sa sɔa Gusunɔn yibɛɛba, u ka sun dora win Biin gɔɔn sɔ. N n men na tɛ, ye u ka sun dora u kpa, sika sari u koo maa sun faaba ko ka Bii win wɔaru. ¹¹ N n me tɔna, sa maa nuku dobu mɔ Gusunɔ sɔɔ saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di wi u dera sa dora ka Gusunɔ.

Adamu ka Kirisi

¹² Toraru ta dua handunia sɔɔ saa tɔn turon min di, ma win tora te, ta ka gɔɔ na. Gɔɔ wi, u tɔmbu kpuro girari domi kpurowa ba tora. ¹³ Geema toraru ta wɔa handunia sɔɔ wooda ya sere na, adama ba ku ra toraru garisi toraru mi wooda sari. ¹⁴ Ka me, saa Adamu waatin

di sere ka Mōwisigia, gɔɔ u bandu dii tɔmbu kpuro suunu sɔɔ, ka mam be ba ñ Gusunɔ mem nɔɔwɛ nge mɛ Adamu u kua.

Adamu u sãawa wi u koo ra nan weenasii. ¹⁵ Adama durom mɛ, mu kpã n tora te kere. Geema tɔn dabiru ta gu tɔn turo win torarun sɔ, adama Gusunɔn durom mu kere. Durom mɛn kɛru ta maa kere te u tɔn dabiru kã saa Yesu Kirisi turo win min di. ¹⁶ Gusunɔn kɛru ka tɔn turon tora te, ya wunanɛ. Gbiikaa, siribu na tɔn turon torarun sɔ, ma bin kɔkɔɔ kua taarɛ wɛɛbu. Adama durom maa na tɔn dabinun toranun sɔ, ma mɛn kɔkɔɔ kua gem wɛɛbu. ¹⁷ Geema, tɔn turon torarun sɔna gɔɔ u bandu di. N n mɛn na, sika sari be ba Gusunɔn durom bakam mwã ka win gem kɛru, ba koo maa bandu di wãaru sɔɔ tɔn turon min di. Wiya Kirisi.

¹⁸ N n mɛn na, nge mɛ tɔn turon toraru ta tɔmbu kpuro taarɛ wɛ, mɛya tɔn turon gean kobu bu tɔmbu kpuro gem wɛɛmɔ bu ka wãaru wa. ¹⁹ Nge mɛ tɔn turon mem nɔɔbu sarirun sɔ tɔn dabiru ba kua torobu, nge mɛya maa Gusunɔ u koo tɔn dabiru gem wɛ tɔn turon mem nɔɔbun sɔ.

²⁰ Wooda ya dua kpa toraru tu ka sosi, adama mi torara sosi, miya Gusunɔn durom mu maa sosi mu banda. ²¹ Nge mɛ torara bandu di ma ta ka gɔɔ na, mɛya maa Gusunɔn durom mu bandu dii gem sɔ mu ka sun wãaru wɛ te ta ku ra kpe saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di.

6

Sa kua gonu torarun wuswaaɔ,

adama wasobu Kirisi sɔɔ

¹ N n mɛn na, mba sa ko gere. Sa ko ñ da n toramɔwa durom mu ka sosi? ² Aawo, n ñ mɛ. Bɛsɛ bɛ sɔɔ torara kun maa dam mɔ, amɔna sa ko n maa ka wãa ten dam nɔmu. ³ I ñ yeni yɛ? Sanam mɛ ba sun batɛmu kua su ka gbinna ka Yesu Kirisi, win gɔɔ sɔɔra sa ka nùn gbinna. ⁴ Batɛmu

ye sɔɔ, ba sun sika ka wi sannu, ma sa win gɔɔ bɔnu kua, kpa nge mɛ Kirisi u seewa gɔrin di ka Baaban yiiko, bɛsɛ maa sa n siimɔ ka wãa kpaaru.

⁵ Domi sà n gbinna ka wi sanam mɛ sa win gɔɔ bɔnu kua, sika sari sa ko maa win seebu gɔrin di bɔnu ko kpa su gbinna ka wi. ⁶ Sa yɛ ma ba bɛsɛn daa gura kpare dãa bunanaru sɔɔ ka wi sannu, kpa bɛsɛn wasi torarugii yi ko dam sarirugii kpa sa kun maa sãa torarun yobu. ⁷ Domi wi u gu u yakiara torarun nɔman di. ⁸ Tɛ, nge mɛ sa gu ka Kirisi sannu, sa maa naanɛ sãa ma sa ko maa wãaru di ka wi sannu. ⁹ Domi sa yɛ ma Kirisi u seewa saa gɔrin di u ñ maa gbimɔ, gɔɔ kun maa dam mɔ wi sɔɔ. ¹⁰ Domi gɔɔ wi u gu min sɔ, torara kun maa dam mɔ win wɔllɔ, adama wãa te u dimɔ tɛ, u tu dimɔwa Gusunɔn wuswaaɔ. ¹¹ Mɛya maa bɛen tii i tii garisio gonu torarun wuswaaɔ, kpa i n sãa wasobu Gusunɔn wuswaaɔ Kirisi Yesu sɔɔ.

¹² N n mɛn na, i ku maa de toraru ta n bandu dii bɛen wasi yi yi koo gbi sɔɔ. I ku yin bine mem nɔɔwa. ¹³ I ku ra bɛen wasin doo dooka toraru nɔmu sɔndia tu ka kɔsa ko, adama i bɛen tii Gusunɔ nɔmu sɔndio nge wasobu be ba wurama gɔrin di, kpa i bɛen wasin doo dooka Gusunɔ nɔmu sɔndia yu ka gea ko. ¹⁴ Toraru ta ñ ko n yiiko mɔ bɛɛ sɔɔ, domi i ñ wãa woodan nɔma sɔɔ ma n kun mɔ durom nɔmaɔ.

Gemyobu

¹⁵ N n mɛn na, amɔna sa ko ko. Sa ko n toramɔ yɛn sɔ sa wãa durom nɔma sɔɔ, n ñ mɔ woodan nɔma sɔɔ? Aawo, n ñ mɛ. ¹⁶ I yɛ sãa sãa ma i n tii goo nɔmu sɔndia nge yobu i ka nùn mem nɔɔwa, win yoba i sãa. N n torarun na, tera ta ka gɔɔ naamɔ. N n maa mem nɔɔbun na, biya bu ka gem wɛɛbu naamɔ. ¹⁷ Adama su Gusunɔ siara, domi i raa sãa torarun yobu, adama tɛ i sɔsɔi te mem nɔɔwammɛ ka gɔru tia

te ba bεε nōmu sōndia. ¹⁸ Ye i maa yakiaara torarun di i kpa, i kua gem yobu. ¹⁹ Na gari mò nge tōn dirō yèn sō i sāa dam sarirugibu. Nge mε gasō i bεen wasin doo dooka disinu ka kōsa nōmu sōndia nge yobu i ka kōsa ko, tē, i bεen wasin doo dooka gem nōmu sōndio nge yobu kpa bεen daa yu dεera.

²⁰ Domi sanam mε i raa sāa torarun yobu, gem kun dam mō bεε sō. ²¹ Are yirā i raa wa yè sō sekura bεε mò tē. Yen wii goberu maa gōwa. ²² Adama tē ye i yakiaara torarun di i kua Gusunōn yobu, bεen are sāa daa dεera, bεen wii goberu ta maa sāa wāaru te ta ku ra kpe. ²³ Domi gōwa torarun are, adama Gusunōn kēra wāaru te ta ku ra kpe Yesu Kirisi bεsen Yinnin min di.

7

Ye suanabu sōsimō

¹ Be ba yē ye wooda ya sāa, beya na ka yā. Nεgibu, i n̄ yē ma mēn nō tōnu u wāa wāaru sō u wāawa woodan nōma sō? ² Nge mēya tōn kurō ka win durō ba ko n wāasinε woodan saabu sere durō win wāarun nōrō, adama win durō ù n gu, u yakiaara saa suanaan woodan dam di. ³ Yen sō, sanam mε win durō u wasi ma u durō kpao sua, ba koo n̄n̄ sokuwa sakara, adama win durō ù n gu, u yakiaara woodan di. Sanam mε, ù n durō kpao sua u n̄ sāa sakara. ⁴ Nge mēya maa bεε nεgibu, wooda ya n̄ maa dam mō bεen wōllo, yèn sō i gu ka Kirisi sannu, kpa i ka ko googibu. Tē, i sāa wi ba seeya gōrin digibu, kpa sa n ka Gusunō binu maruammε. ⁵ Domi sanam mε sa wāa bεsen tiin daan nōma sō, kankam kī torarugiru te wooda ya seeya ta sōmburu mò bεsen wasin doo dooka sō ma ta ka sun dō gō gia. ⁶ Adama tē, sa yakiaara woodan di ye ya raa sun nēni nge desobu domi ya n̄ maa dam mō bεsen wōllo. Nge mēya sa ko kpī su Gusunō s̄a ka

bwisiku kpaanu ni nu wee Hunden di, n̄ n̄ maa mō ka bwisiku guru ni nu wee woodan di.

Wooda ka toraru

⁷ N n̄ mēn na, mba sa ko gere. Wooda ya sāa toraru? Aawo. Woodan saabuwa na mam toraru gia. Domi na n̄ daa binε giamō wooda yā kun nεε, “I ku ra binε ko.” ⁸ Ma toraru ta wooda tāsā ta ka binε baayere mara ne sō. Domi mi wooda kun wāa, toraru maa sari. ⁹ Gasō, sanam mε wooda sari, na raa wāa, adama ye wooda ya na torara seewa ¹⁰ ma nēn tii na gu. Nge mēya wooda ye ya weenε yu wāaru wē, yeya na deema ya ka man gō naawa. ¹¹ Domi toraru ta wooda tāsā ta ka man nōni wōkua, ma ta man go.

¹² N n̄ mēn na, wooda ya dεere, yen gari maa dεere, yi dende, yi maa wā. ¹³ N n̄ mēn na, ye n̄ gea sāa yera ya ka man gō naawa? Aawo, torara ta man go kpa tu ka sōsi ma te torara. Domi ta gāa genu denda ta ka man go kpa tu ka sēsia n̄ banda saa woodan di.

Wi toraru ta taare

¹⁴ Geema, sa yē ma wooda ya sāa Hundegia adama nε na sāawa wasigii wi ba toraru dōre. ¹⁵ Domi ye na ra n̄ mò na ku ra tubu. Ye na kī na ku ra ye ko, adama ye na tusa yeya na ra ko. ¹⁶ Nā n̄ da ko ye na kun kī na wura ma wooda ya wā. ¹⁷ Mēya n̄ n̄ maa mō nēn tiiwa na mò ma n̄ kun mō tora te ta man wāasi. ¹⁸ Na yē sāa sāa ma gāa genu sari nε sō, nēn daawa na ka yā, domi baadomma gean kīra wāa nε sō, adama yen koba na ku ra kpī. ¹⁹ Na n̄ gea ye mò ye na kī mi, kōsa ye na tusa yeya na ra ko. ²⁰ Adama n̄ n̄ mò ye na kun kī, n̄ n̄ maa nε na mò. Tora te ta man wāasi, tera ta ye mò.

²¹ Wooda yeniwa na wa nε sō. Sanam mε na kī n̄ gea ko, kōsa ya ra n̄ man wāasi. ²² Na nuku dobu mō Gusunōn wooda sō nēn gōrua, ²³ adama nēn wasin doo dooka

sɔɔ na wooda tuka waamɔ ye ya sannamɔ ka nɛn bwisikunu. Ma ya man mɔ tora ten deso te ta wāa nɛn wasin doo dooka sɔɔ. ²⁴ Gõru garin barɔwa nɛ! Wara koo man wɔra wasi yinin nɔman di, yi yi ka man gɔɔ dɔɔ. ²⁵ Na Gusunɔ siara Yesu Kirisi besen Yinnin saabu.

N n mɛn na, na s̄a Gusunɔn woodan yoo nɛn bwisikunu sɔɔ, adama nɛn daa sɔɔ na s̄awa torarun yoo.

8

Wāa te Gusunɔn Hunde

u wɛɛmɔ

¹ Yen s̄ɔ tɛ, ba ñ bu taare wɛɛmɔ be ba gbinne ka Kirisi Yesu. ² Domi Gusunɔn Hunden wooda ye ya wāaru wɛɛmɔ Kirisi Yesu sɔɔ ya sun yakia saa toraru ka gɔɔn nɔman di. ³ Ye wooda kun kp̄ia ya kue yèn s̄ɔ tɔnun daa ya yen dam kpeesia, Gusunɔ u ye kua. U toraru taare wɛɛ te ta wāa tɔnun daa sɔɔ sanam mɛ u win tiin Bii gɔrima ka wasi yi yi ka tɔnun wasi torarugii weene, u ka ko abɔru torarun s̄ɔ. ⁴ U yeni kuawa kpa su ka gea ko ye wooda ya yiiremɔ, besɛ be sa s̄imɔ win Hunden dam sɔɔ, n ñ mɔ besen daan dam sɔɔ. ⁵ Domi be ba s̄imɔ ben daan dam sɔɔ, beya ba ben daagia bwisikumɔ. Adama be ba s̄imɔ Gusunɔn Hunden dam sɔɔ, beya ba Hundegia bwisikumɔ. ⁶ À n wunen daagia bwisikumɔ, gɔɔwa yen kɔkɔrɔ. À n maa Hundegia bwisikumɔ, wāaru ka alafiawa wunegia. ⁷ Domi be ba ben daagia bwisikumɔ ba kua Gusunɔn yiberɛba. Ba ñ Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwammɛ, ba ñ mam kp̄ɛ. ⁸ Be ba ben daan wāaru wāa, ya ñ koorɔ bu Gusunɔn wɛre.

⁹ Adama bɛɛ, i ñ maa bɛɛn daan wāaru wāa ma n kun mɔ Gusunɔn Hundegiru yèn s̄ɔ win Hunde u wāa bɛɛ sɔɔ. Wunɛ wi a kun Kirisin Hunde mɔ, a ñ s̄a wigii. ¹⁰ N n mɛn na, Kirisi ù n wāa bɛɛ sɔɔ, baa bɛɛn wasi yi ñ gu torarun s̄ɔ, bɛɛn hunde

ya wasi yèn s̄ɔ i gem wa Gusunɔn mi. ¹¹ Gusunɔ wi u Yesu seeya gɔrin di, win Hundewa wāa bɛɛ sɔɔ. Yen s̄ɔna wi u Yesu Kirisi seeya gɔrin di u koo maa bɛɛn wasi gɔɔgii wāaru wɛɛ saa win Hunden min di, wi u wāa bɛɛ sɔɔ.

¹² N n mɛn na, negibu, sa dibu neni, adama n ñ mɔ daagibu sa n ka besen daan k̄iru mɛm nɔɔwammɛ. ¹³ Domi i n bɛɛn wasin k̄iru mɔ i ko gbi, adama ñ n bɛɛn wasin k̄irun kookoosu deri ka Hunde Dɛɛron somiru i ko n wāa. ¹⁴ Domi be Gusunɔn Hunde u kparamɔ, beya ba Gusunɔn bibu. ¹⁵ Domi ba ñ bɛɛ hunde k̄a ye ya koo bɛɛ ko yobu kpa i n ka kparam nande. Adama ba bɛɛ Hunde k̄awa wi u bɛɛ kua Gusunɔn bibu, ma ka win dam sa Gusunɔ sɔkumɔ Baaba. ¹⁶ Gusunɔn Hunden tii u besen hunde s̄ɔmɔ ma sa s̄a win bibu. ¹⁷ Tɛ yèn s̄ɔ sa s̄a win bibu sa maa s̄a tubi diobu, ma sa ko win tubi bɔnu ko ka Kirisi sannu, domi s̄a n Kirisin nɔni swāaru bɔnu kua, sa ko maa win yiiko bɔnu ko.

Yiiko ye ya sisi

¹⁸ Na ñ saa yenin nɔni swāaru garisi gāanu yiiko ye sa ko ra wan s̄ɔ. ¹⁹ Taka kooru kpuro ya diira saa yu na yè sɔɔ Gusunɔ u koo win bibu terasia. ²⁰ Domi u taka kooru kp̄ɛ kam kobun swaa sɔɔ, n ñ mɔ yen tiin gõru k̄irun s̄ɔ, win k̄irun s̄ɔna. Adama yiyo bini bu wāa, ²¹ ma ba koo ra taka kooran tii yakia saa kam kobun yorun di, kpa yu ka Gusunɔn bibun tii mɔɔ yikogiru bɔnu ko. ²² Sa yɛ ma sere ka tɛ taka kooru kpuro ya kpas̄a wɔri mɔwa ka wuriribu nge marubun wuriribu. ²³ Adama n ñ mɔ taka kooru tɔna, besen tii besɛ be Gusunɔ u suna bura sanam mɛ u sun Hunde Dɛɛro k̄a, sa maa kpas̄a wɔri mɔ besen tii sɔɔ sa n ka mara sere Gusunɔ ù n besen wasi yakia mam mam, u ka s̄ɔsi ma sa kua win bibu. ²⁴ Domi faaba ya s̄a besegia, adama sa gina wāa yen yiyo bu sɔɔ. S̄a n waamɔ ye sa yiyo, yiyo bu kun maa wāa. Ye tɔnu waamɔ u ko n maa ye yiyo?

²⁵ Adama sà n gāanu yīiyō ni sa ñ waamō, sa ko n nu marawa ka temanabu.

²⁶ Nge mēya maa Hunde Dεero u ra sun somi besen dam sariru sō, domi sa ñ yē ye n weene su Gusunō kana. Adama Hunde wi, u ra nūn kanε besen sō ka kpasa wōri ye ya ñ ka nōo geruro. ²⁷ Gusunō wi u ra tōmbun gōrusu tubu, u maa yē ye Hunde wi, u bwisikumō yēn sō ka win kīra Hunde wi, u ra n nūn kanamō naanε dokeobun sō.

²⁸ Domi sa yē ma baayere kpuro sō ye ya ra tōnu deemε, Gusunō u sōmburu mō u ka bu gea kua be u soka win himba sō, ma ba nūn kī. ²⁹ Domi be u yē yellun di u maa bu gōsa u yi bu ka ko win Biin weenasibu, kpa win Bii u ka ko yeruma wōnō dabirugii. ³⁰ Nge mēya be u gōsa u yi, u maa bu soka. Be u soka mi, u maa bu gem wē. Be u gem wē u maa ka bu win yiiko bōnu kua.

Gusunōn kīrun kpāaru

³¹ N n mēn na, mba sa ko gere ka gari yi. Gusunō ù n sāa besegii, wara koo ka sun yiberε teeru ko. ³² Gusunō wi u kun win tiin Bii tii yīiye, adama u nūn wē besε kpuron sō, u ñ koo maa sun kpuro kē ka Bii wi sannu kōsiaru sari? ³³ Wara koo tōmbu durum mani be Gusunō u gōsa. Sari, domi Gusunōn tiīwa u ra tōnu gem wē. ³⁴ Wara koo bu taare wē. Sari, domi Kirisi Yesu u gu u maa seewa gorin di u wāa Gusunōn nōm geuō. Wiya u ra maa Gusunō kanε besen sō. ³⁵ Wara u koo kpī u sun karana ka Kirisin kīru. Tāya? Wahala? Nōni swāaru? Gōru? Tereru? Kari? Takobi? ³⁶ Nge mε ba yorua,
“Wunen sōna ba sun goomō tōru baatere.

Ba sun mēera nge yāa ni ba koo saka.”

³⁷ Adama ye kpuro sōara sa nasara wa mam mam saa win min di wi u sun kīa. ³⁸ Domi na yē kam kam ma gōo ka wāaru ka wōllun garadoba ka

werekunu ka saa yeni, ka saa ye ya sisi, ka wōllun yīikogibu, ³⁹ ka ye ya wāa wōllō, ka ye ya wāa tem sōwō, ka taka koorā gaa, yen gaa kun kpē yu sun karana ka Gusunōn kīru te ta sōsira Yesu Kirisi besen Yinni sō.

9

Gusunō ka Isireliba

¹ Ne Kirisigiīwa na gem gerumō, na ñ weesu mō. Nen gōru ga man yen seeda diiyammε saa Hunde Dεeron min di. ² Nen bweserun wōnwōndu ta man mō baadomma. Yen sōna nen gōru ga sankire gem gem. ³ N n ko n kooran na, kon daa de bu man bōrusi kpa bu man karana ka Kirisi ben sō. ⁴ Ba sāa Isireliba, be Gusunō u gōsa bu ka ko win bibu. Beya u win yīikon girima sōsi. Beya u ka arukawaniba bōkua. U bu wooda wē. Bera u sōsi mε ba koo nūn sāasina. U maa bu nōo mwēenu kua. ⁵ Ba sāa be Gusunō u gōsa yellun di. Ben bweseru sōn diya Kirisi wi u kpuro kere u yara nge tōnu. U maa sāa Gusunō wi n weene bu siara ka baadomma. Ami.

⁶ Na ñ gerumō ma Gusunōn gari yi kam wōruma. Domi be ba mara Isireliba n ñ mō be kpuro ba sāa Isireliba Gusunōn mi. ⁷ N ñ maa mō be kpuro be ba marura Aburhamun min di beya ba sāa win bibu Gusunōn mi. Domi Gusunō u Aburhamu sōwā u nεε, “Isakin biba ba koo soku wunen bweseru.” ⁸ Yen tubusiana, n ñ mō be ba mara ka wasin baa beya Gusunōgibu, adama bii bèn nōo mwēru Gusunō u kua beya u garisi Aburhamun bweseru. ⁹ Gari yi wee, yi Gusunō u ka nōo mwēε te kua. U nεε, “Gasokun amadaare kon wurama, yen biru Saaraa koo bii tōn durō ma.”

¹⁰ N ñ mε tōna, Rebekan bibu yiru ba tundo turo mō, wiya besen sikado Isaki. ¹¹⁻¹² Adama Gusunō u ra tōmbu gōsiwa win himba sō, n ñ mō ben kookoosun sō, adama ka win sokura. U ka sōsi ma u

win himba ye swīi, u Rebeka sōwa u nεε, “Mō u koo win wānō wiru kpīiya.” U ye gerua Rebeka u sere win bibu mara sanam mε ba n̄ gea n̄ kun mε kōsa koore. ¹³ Nge mε ba yorua Gusunōn gari sō, “Na Yakōbu kīa adama na Esau yina.”

¹⁴ N n̄ mēn na, mba sa ko gere. Gusunō u sāawa gem sarirugii? Aawo, baa fiiko. ¹⁵ Domi u Mōwisi sōwa u nεε, “Win wānwāndu na mō, wiya kon wānwāndu kua. Wi na maa ka duure, wiya na kon ka duura.” ¹⁶ Nge mēya n̄ n̄ sāa goon kīrun baa, n̄ n̄ maa goon sōmburun baa, adama Gusunōn wānwāndun baawa. ¹⁷ Domi ba yorua ma Gusunō u Egibitin sunō sōwa u nεε, “Yenin sōna na nun seeya, kpa n̄ ka n̄n̄ dam sōsi wunε sō, kpa n̄n̄n̄ yīsiru tu ka n̄wara handunia kpuro sō.” ¹⁸ Nge mēya wi u kī u wānwāndu kua u ra n̄n̄n̄ wānwāndu kue, wi u maa kī u gōru bōbiasia u ra n̄n̄n̄ gōru bōbiasie.

Gusunōn mōru

ka win wānwāndu

¹⁹ N n̄ mēn na, kaa man bikia a nεε, mban sōna u maa taare waamō tōnu sō. Wara koo kpī u win kīru yina. ²⁰ Adama wara ra n̄ wunε tōnu, a sere ka Gusunō sikirina. Mōndu ta koo mōmō bikia tu nεε, mban sōna u tu kua mε? ²¹ Mōmō kun dam mō sōndun wōllō? Ka sōn tee te, u n̄ kpē u tooru ko ka maa weke te ba ra swē?

²² Mba i yē i ko gere Gusunōn sō. U kī u win dam ka win mōru sōsi. Yen sōna u ka bu tēmana be ba koo kam ko win mōrun sō. ²³ U kua mε u ka sun win yiikon kpāaru sōsi, beε be u wānwāndu kua, beε be u sōru kua yellun di su ka win yiiko wa, ²⁴ beε be u soka n̄ n̄ mō Yuuban suunu sōn di tōna, ka maa tōn tukobun suunu sōn di. ²⁵ Yenīwa Gusunō u gerua win sōmō Oseen tireru sō. U nεε, “Tōn be ba n̄ daa sāa n̄egibu, kon bu soku n̄n̄n̄ tōmbu. Bwese te na n̄ daa kīe,

kon tu soku n̄n̄n̄ kīnasiru.

²⁶ Yam mi ba raa maa bu sōwa ba nεε,

ba n̄ sāa n̄n̄n̄ tōmbu,
miya ba koo bu soku

Gusunō Yinni wason bibu.”

²⁷ Ma Gusunōn sōmō Esai u n̄wōguru sua u gerua Isireliban sō u nεε, “Baa Isireliba bā n̄ dabia, nge nim wōkun yanim, ben sukum tōnawa koo faaba wa. ²⁸ Domi Gusunō koo yande win gere yibia mam mam handunia sō ye u raa gōru doke.” ²⁹ N sāawa nge mε Esai u raa gerua u nεε,

“Gusunō, wōllu ka tem Yinni ù kun daa sun bweseru tie, sa ko raa kowa nge Sodomu. Sa ko raa ka Gomōra weena.”

Isireliba ka Labaari gea

³⁰ N n̄ mēn na, mba sa ko gere. Tōn tuko be ba n̄ daa kasu bu gem wa Gusunōn mi, ba gem wa naanε dokebun saabu. ³¹ Adama Isireliba be ba kasu bu wooda swīi bu ka gem wa Gusunōn mi, ba n̄ mu wa. ³² Mban sōna. Yēn sō ba n̄ mu kasu ka naanε dokebu, ma n̄ kun mō ka sōma. Ba sokura kpee sokuratii te sō, ³³ tēn gari ba yorua ba nεε, “N wee, na kpee sokuratiru dokemō Sionio, kpee te ta ra torasie. Adama wi u n̄n̄n̄ naanε doke u n̄ sekuru wasi.”

10

¹ N̄egibu, ye na kī ka n̄n̄n̄ gōru kpuro ka ye na ra n̄ Gusunō kanamō, yeya n̄n̄n̄ bweseru tu faaba wa. ² Domi na bu seeda yeni diiyamme, ba hania mō Gusunōn sō, adama yēru sari. ³ Ba n̄ swaa yē ye Gusunō u ra ka tōnu gem wē, ma ba swaa kasu bu ka ben tiin gem yara. Yen sōna ba n̄ Gusunōn gem swaa wiru kpīiye. ⁴ Domi Kirisiwa sāa woodan kōkōrō kpa baawure wi u n̄n̄n̄ naanε doke u gem wa Gusunōn mi.

Faaba sāa baawuregia

wi u Yinni naanε doke

⁵ Domi Mawisi u yorua u nee, “tɔnu wi u gea mɔ ye wooda ya yiiremɔ, gea yen min diya u koo wāaru wa”. ⁶ Adama nge me ba koo tɔnu gem wɛ naane dokebu sɔ, yen gari wee, “A ku gere wunen gɔruɔ a nee, wara u koo yɔ Gusunɔ wɔllɔ.” Yen tubusiana, u ka Kirisi sarasiana. ⁷ A ku maa gere, “Wara u koo du tem sɔwɔ.” Yen tubusiana, u ka Kirisi seesia gɔrin di. ⁸ Adama mba gari yi, yi gerua. Yi neewa, “Gusunɔn gari yi, yi wāa wunen turuku, yi mam wāa wunen nɔwɔ ka wunen gɔruɔ.” Yi sāawa naane dokebu gari yi sa waasu mɔ, yi yi nee, ⁹ à n ka wunen nɔ wura ma Yesu sāawa Yinni, ma a naane doke wunen gɔruɔ ma Gusunɔ u nùn seeya gɔrin di, kaa faaba wa. ¹⁰ Domi gɔru sɔra tɔnu u ra naane doke, u ka gem wa Gusunɔn mi, nɔwa ba ra maa ka seeda di bu ka faaba wa. ¹¹ Nge me ba yorua Gusunɔn gari sɔ ba nee, “Baawure wi u nùn naane doke, u n̄ sekuru wasi.” ¹² Domi wunanabu sari Yuuba ka tɔn tukobu sɔ. Be kpuro Yinni turowa ba mɔ. Win dukia maa sāa be ba nùn sokumɔ kpurogia. ¹³ Domi ba yorua ba nee, “Baawure wi u Yinnin yīsiru soka, u koo faaba wa.” ¹⁴ Adama amɔna ba koo ka nùn soku, b̄a kun nùn naane doke. Amɔna ba koo maa ka naane doke b̄a kun win gari nɔre. Amɔna ba koo maa nɔ goo ù kun gari yi waasu koore. ¹⁵ Amana ba koo ka gari yi waasu ko goo ù kun bu gɔre. Nge me ba yorua, “Anna a ben naarun dobu nɔ be ba Labaari gea kparamɔ.” ¹⁶ Adama n n̄ be kpuro ba Labaari gea wura, domi Gusunɔn sɔmɔ Esai u nee, “Yinni, wara u naane doke ye sa nɔasia.” ¹⁷ Nge meya naane dokebu bu wee ye tɔnu nɔmɔn di. Ye tɔnu nɔmɔ, ya maa sāawa Kirisin gari.

¹⁸ Adama na bikiamɔ, ka geema ba n̄ nɔre ro? Ba nua. Domi ba yorua,

“Nɔ ge, ga nɔra tem kpuro sɔ, ma gari yi, yi tura sere handunian nɔrɔ.”

¹⁹ Na bikiamɔ kparam, Isireliba ba n̄ yɛ ro? Gbiikaa, Mawisi u yorua, ma Gusunɔ u nee,

“Na kon beɛn nisinu seeya ka bwese te i n̄ garisi gāanu.

Kon maa beɛn mɔru seeya ka bwese bwisi sarirugiru.”

²⁰ Yen biru Esai u yorua ka toro sindu ma Gusunɔ u nee,

“Be ba n̄ man kasu ba man wa.

Na maa bu nen tii sɔsi be ba n̄ man bikiamɔ.”

²¹ Adama u maa yorua Isireliban sɔ ma Gusunɔ u nee, “Na tɔn be ba ra n̄ man seesimɔ nɔma gari tɔru kpuro.”

11

Gusunɔ u n̄ Isireliba yine

¹ N n̄ men na, na bikiamɔ, Gusunɔ u win tɔmbu yinawa? Aawo. Su ku wa me. Domi nen tii na sāa Isirelin bii, Aburahamun sikadobu Benyamɛɛn bweseru sɔ. ² Gusunɔ u n̄ win tɔmbu yine be u gia yel-lun di. Nge i n̄ yɛ ye ba yorua Gusunɔn gari sɔ sanam me Eli u ka Isireliban taare da Gusunɔn mi? U nee, ³ “Yinni, ba wunen sɔmɔbu go ba wunen yāku yenu surura. Ne turowa na tie, ba maa kasu bu man hunde wuna.” ⁴ Adama mba Gusunɔ u wisa. U nee, “Na nen tii tɔmbu nɔrɔbun suba nɔba yiru (7.000) derie, be ba kun yirare b̄u wi ba mɔ Baalin nuurɔ.” ⁵ Meya n maa sāa saa yeni sɔ. Ben sukum wāa be Gusunɔ u gɔsa win durom sɔ. ⁶ U bu gɔsawa durom sɔ, n n̄ mɔ ben sɔman sɔ. Ma n̄ kun me, durom kun maa sāa durom.

⁷ N n̄ men na, mba sa ko gere. Isireliba wee, ba n̄ wa ye ba kasu. Ben be Gusunɔ u gɔsa, beya ba wa. Be ba tie ba gɔru b̄obia. ⁸ Nge me ba yorua, “Gusunɔ u ben laakari sikarisia. U bu nɔni wɛ yi ba n̄ kpɛ bu ka yam wa. U maa bu swasu wɛ

si ba ñ kpě bu ka gari nɔ sere ka gisɔ.”

⁹Ma Dafidi u nɛɛ,

“Kpa ben tɔɔ baka dim mu de bu tora

kpa bu yina mwaara,

kpa bu sɛɛyasiabu wa bi bu ka bu dɛnde.

¹⁰A de ben nɔni yi wukiri bu ku ka wa.

Kpa a de ba n bu taare ka baadommaɔ.”

¹¹Yen sɔna na bikiamɔ, sanam mɛ Isireliba ba sokura, ba wɔrumawa mam mam? Su ku wa mɛ. Ben torarun saabuwa tɔn tukobu ba faaba wa, kpa ben nisinu nu ka se. ¹²Tɛ Isireliban toraru tɔn ka handuniagibu hunden dukia naawa, ben kaarabu bɔn n maa tɔn tukobu kua gɔa mɔwɔbu, anna yen domarun kpɔaru ta ko n nɛ bɔn n wura nge mɛ ba raa sɔa.

Tɔn tukobun faaba

¹³Na ka bɛɛ gari mɔ, bɛɛ tɔn tukobu. Nɛ wi na sɔa gɔro tɔn tukobun mi, na nɛn sɔmburu bɛɛɛ wɛɛmɔ ¹⁴n ka nisinu seeya ñ n koo koorɔ nɛn bweserun suunu sɔɔ kpa n ben gabu faaba ko. ¹⁵Geema sanam mɛ Gusunɔ u bu deri ya dera u ka handuniagibu nɔɔ tia kua. Tɛ, mba n ko n sɔa ù n wure u kpam bu mwa. N ñ wɔaru gɔribun sɔ?

¹⁶I yɛ ma bɔn n pɛɛ kuse teeru Gusunɔ wɛ, pɛɛ ye ya tie ya kua Gusunɔgia. Dɔrun gbina yɔn sɔa Gusunɔgia, mɛya maa ka ten kɔasiɔ.

¹⁷Adama bɔn n kɔasi gɛɛ bɔɔra olifin dɔa gbaarugirun di, ma ba wunɛ wi a sɔa yakasun dɔrun kɔasa gɛɛɛ kua yin ayero, ma a ka olifin dɔa ten gbinan dam bɔnu mɔ, ¹⁸a ku kɔasi yi woo kanɛ. Æn woo kanamɔ, a yaayo ma n ñ wunɛ a gbina sɔɔwa, gbina ya nun sɔɔwa.

¹⁹Kaa nɛɛ, ba kɔasi yi bɔɔrawa bu ka nun gɛɛɛ ko. ²⁰Geema, ba yi bɔɔra naane dokebu sarirun sɔ, ma a yɔ naane dokebu sɔ. A ku woo kana, adama a bɛrum koowo. ²¹Gusunɔ ù kun kɔasi gbiikii deri,

wuna u koo sere deri? ²²N n mɛn na, a Gusunɔn tɔn geeru ka maa win sɛsɔ mɛɛrio. U sɛ ka be ba wɔruma, adama u sɔa tɔn geo wunen mi, Æn gesi yɔ dim dim win tɔn geeru sɔɔ. Ma n kun mɛ, ba koo maa wunen tii bura. ²³Be maa, bɔn n ben naane dokebu sariru deri, ba koo bu gɛɛɛ ko mi ba raa wɔa domi Gusunɔ u koo kpɔ u kpam bu gɛɛɛ ko. ²⁴Bɔn n nun bura saa olifin dɔa yakasugirun di, ma ba nun gɛɛɛ kua ka olifin dɔa gbaarugiru, ye n kun ka nun weenɛ, ñ n mɛn na, n ñ sɛ bu ka kɔasi yi gɛɛɛ ko yin tiin dɔru sɔɔ.

Isireliba ba koo faaba wa

²⁵Nɛgibu, asiri gaa wɔa ye na kɔi i n yɛ, kpa i ku ka tii garisi bwisigibu. Asiri ye wee. Isireliba gabu ba gina gɔrusu bɔbia sere tɔn tukobun geeru tu ka yibu faaba sɔɔ. ²⁶Nge mɛya Isireliba kpuro ba koo faaba wa, nge mɛ ba yorua, “Yakio u koo na saa Siɔnin di. Kpa u Gusunɔn bɛɛɛ yɛru sariru wuna saa Yakɔbun bweserun di.

²⁷Yeniwa arukawani ye kon ka bu bɔke sanam mɛ kon ben toraru wuna.”

²⁸Sɔn n Labaari gean gari laakari kua, ba sɔa Gusunɔn yiberɛba bɛɛn sɔ. Adama sɔn n Gusunɔn gɔsiru laakari kua, ba sɔa win kɔnasibu ben sikadoban sɔ. ²⁹Domi Gusunɔ ù n tɔnu soka, u nɔn sokawa. U n nɔn kɛru wɛ, u nɔn wɛwa. U ku ra gɔru gɔsie. ³⁰Nge mɛ bɛɛ, i ñ daa Gusunɔ mɛm nɔɔwe, adama tɛ ba bɛɛ wɔnwɔndu kua ben mɛm nɔɔbu sarirun sɔ. ³¹Nge mɛya maa ben tii, ba ñ mɛm nɔɔmɔ tɛ, kpa bu ka wɔnwɔndu wa nge mɛ bɛɛ i wɔnwɔndu wa. ³²Domi Gusunɔ u tɔmbu kpuro kenisi mɛm nɔɔbu sariru sɔɔ, kpa u ka be kpuro wɔnwɔndu kua.

Gusunɔn kpɔaru

³³Anna a Gusunɔn dukia ka win bwisi ka win yɛrun dukum wa! Goo kun kpɛ u win himba tubu. Goo

kun maa kpɛ u win swɛɛ gia. ³⁴ Ka geema ba yorua,

“Wara u Yinnin bwisikunu yɛ.

Wara u nùn bwisi kɛɛre.

³⁵ Wara u gbia u nùn gāanu kɛɛre, u n ka sere nin kəsire yīiyɔ.”

³⁶ Domi wiya kpuron wiru, win min diya kpuro naamə, ma kpuro wāa win sɔ. Wigia yiiko sere ka baadommaə. Ami.

12

Wāa kpa

te ta Gusunən wāaru wāa

¹ Yen sɔ, nɛgibu na bɛɛ kanamɔ wənwən te Gusunə u bɛɛ kuan saabu, i bɛɛn wasi nùn yīiyɔ nge yāku wasiru te ta kun serere gaa mə, te ta koo nùn wɛre. Yeya ya sāa bɛɛn sāa geeru. ² I ku maa ka tɛn tambu weena, adama i kəsio ka bwisiku kpaanu kpa i ka wunana ye n sāa Gusunən kīru. Yeya ya gea sāa, ya maa wā, ma ya yiba.

³ Durom mən saabu mɛ ba man wɛ na bɛɛn baawure sɔmɔ, u ku tii garisi n kere nge mɛ n weenɛ u tii garisi, adama bɛɛn baawure u tii garisio dee dee nge mɛ Gusunə u nùn naanɛ dokebu kã bu nɛ. ⁴ Domi wasi tee yi doo dooka dabinu mə, ma yen baayere ya yen sɔmburu mə nɛnɛnka. ⁵ Nge mɛya, baa sà n dabi, sa sāa wasi tee Kirisi sɔɔ, ma sa gbinnɛ nge wasi teen doo dooka. ⁶ Sa kɛɛ nɛnɛnka mə ni nu weenɛ su dendi nge mɛ Gusunə u sun kã win durom sɔɔ. N n Gusunən gari gerubun kɛrun na, su ka tu dendi nge mɛ besen naanɛ dokebu nɛ. ⁷ N n nɔribun na, su ko ka nuku tia. Wi u sāa sɔsio, u win sɔsibu yibio. ⁸ Wi u tambu dam kɛmɔ, u ku wɛra. Wi u kɛnu wɛɛmɔ, u wɛɛyɔ ka gɔru tia. Wirugii u win sɔmburu ko ka hania. Wi u wənwəndu mɔ, u koowo ka nuku dobu.

⁹ I ku de bɛɛn kīru ta n murafitiru mə. I kɔsa dəsirario, kpa i gea mani dim dim. ¹⁰ I n kīanɛ nge wənɔ ka mɔɔ. I n kookari mɔ i ka bɛɛrɛ wɛɛna. ¹¹ I ku de bɛɛn hania yu

kaara. I n Yinni sãamə ka kīru. ¹² I yɛrio bɛɛn yīiyɔbun sɔ. I tɛmanə nənɔ swāaru sɔɔ. I ku wasira ka kanaru. ¹³ I naanɛ dokeobu wɛɛyɔ yèn bukata ba mə. I n da sɔbu yaarɛ ko.

¹⁴ I bu domaru kuo be ba bɛɛ nənɔ sɔmɔ. I ku bu bɔrusi. ¹⁵ I ka bu nuku dobu koowo be ba nuku dobu mɔ, kpa i ka bu swi be ba sumɔ.

¹⁶ I n wāa nɔɔ tia sɔɔ sannu. I ku de tii suabun bwisikunu nu n bɛɛ wāasi adama i kooşio tii kawabun bera gia. I ku tii garisi bwisigibu.

¹⁷ I ku goo kɔsa kəsie. I gea kasuo tambu kpuron nənɔ sɔɔ. ¹⁸ N n koo kooa, i de i n nɔɔ nɛ ka tɔnu baawure nge mən nɔru i ko kpī. ¹⁹ Kīnasibu, i ku maa mɔru kəsia bɛɛn tii, adama i de Gusunə u bɛɛ mɔru kəsia, domi ba yorua, Gusunə u nɛɛ, “Wiya u koo bu mɔru kəsie. Kpa u bu sɛɛyasia.” ²⁰ Ba maa yorua, “Gɔɔru tà n wunen yiberɛ mɔ, a nùn dīanu kɛɛyɔ u di. Nim nɔru gà n nùn mɔ, a nùn nim kɛɛyɔ u nɔ. Domi à n kua mɛ, a nùn dɔɔ sɔbiwa mi.” ²¹ A ku de kɔsa yu nun kamia, adama a kɔsa kamia ko gean kobu.

13

Besen wii kpību

tem yērobun mi

¹ Kpa baawure u n tem yērobu wiru kpīye domi tem yēro sari wi u kun wāa ka Gusunən yēru. Tem yēro be ba maa wāa, Gusunəwa u bu kua. ² Yen sɔna, wi u tem yēron gari yina, u yinawa ye Gusunə u yiire. Be ba maa yinamə, ba ben tii taarɛ kasuammɛwa. ³ Domi tɔnu ù n gea mɔ, u ñ ko n tem yēron berum mə, ma n kun mə ù n kɔsa mɔ. A kun kī a n tem yēron berum mə, a gea koowo, kaa win nɔnu geu wa. ⁴ Tem yēro u Gusunən sɔmburu mɔwa wunen gean sɔ. Adama à n kɔsa mɔ, a berum koowo yèn sɔ u ñ takobi neni kam. U sãawa Gusunən sɔm kowo u ka be ba kɔsa mɔ mɔru kəsie. ⁵ Yen sɔna tilasi tɔnu u wiru kpī, n ñ mə sɛɛyasiabu tɔnan sɔ,

adama yèn sǎ win gǎru ga koo nùn taarɛ wɛ̃.

⁶Yen sǎna i maa wǎo gobi kǎsiamǎ. Domi be ba tem neni, Gusunǎn sǎm kowoba ba sǎa ba maa tu tii wɛ̃ mam mam. ⁷I baawure kǎsio ye n ka nùn weenɛ. I bu wǎo gobi kǎsio be n weenɛ i kǎsia. I bu gbererun gobi kǎsio be n weenɛ i kǎsia. I bu nasio be n weenɛ i nasia. I bu beɛɛɛ wɛ̃ɛyǎ be n weenɛ i beɛɛɛ wɛ̃.

A wunen tǎnusi kǎo

⁸I kun goon dibu neni ma n kun mǎ i n kǎanɛ, domi wi u win tǎnusi kǎi u wooda yibiawa. ⁹Domi wooda yeniba be ba nɛɛ, “I ku ra sakararu ko, i ku ra tǎnu go, i ku ra gbɛni, i ku ra binɛ ko,” ka wooda kpuro ye ya tie, ya wǎa gari yini sǎo mi ba nɛɛ, “A wunen tǎnusi kǎo nge wunen tii tii.” ¹⁰Kǎru ta ku ra de goo u win tǎnusi kǎsa kue. Yen sǎna kǎru ta wooda yibiamǎ.

Sa n Kirisin naaru mara

¹¹N weenɛ i ko mɛ yèn sǎ i yɛ̃ saa yè sǎo sa wǎa mini. N den tura i yanda, domi besen faaba ya turuku sǎa tɛ̃, n kere dǎma te sa gbia sa naanɛ doke. ¹²Wǎkura tonda, yam sǎrera turuku kua. Yen sǎ, su wǎkurun kookoosu deri kpa su yam bururam tabu yǎnu sebe. ¹³Su sǎi dee dee nge mɛ ba ra sǎi sǎo sǎo, sa kun akanu mǎ dibu ka nǎrubu sǎo, sa kun kurǎ damaru ka binɛ baka mǎ, kpa su ku nǎo gǎmunu ka nisinu ko. ¹⁴Adama i Yinni Yesu Kirisin daa sebuo, kpa i ku beɛn tiin daan bwisikunu ko i ka yen binɛ wuna.

14

A ku wunen naanɛ dokeosi siri

¹I de u du beɛ sǎo wi u kun dam mǎ naanɛ dokebu sǎo. I ku win bwisikunu sikirine. ²Wini yǎiyǎ ma u koo kpǎi u kpuro di. Wǎnǎo wi u kun dam mǎ naanɛ dokebu sǎo, u ku ra yaa tem. ³Wi u dimǎ u ku wi u kun dimǎ gem, kpa wi u kun dimǎ u ku wi u dimǎ taarɛ wɛ̃, domi Gusunǎ u yǎro wura. ⁴Wara wunɛ a ka goon sǎm kowo taarɛ wɛ̃ɛmǎ. U

n yǎ nge ù n wǎruma, win yinnin gariya. Adama u koo yǎra domi Yinni u dam mǎ u ka nùn yǎrasia.

⁵Wini u tǎo teeru garisi n kere ni nu tie, wǎnǎo u ni kpuro garisi nu nɛ. I de baawure u n yɛ̃ kam kam ye u mǎ. ⁶Wi u tǎru lasabu mǎ u tu lasabu mǎ Yinnin sǎ. Wi u dimǎ, Yinnin sǎna u dimǎ, yèn sǎ u Gusunǎ siaramǎ. Wi u kun maa dimǎ, Yinnin sǎna u ñ dimǎ, u maa Gusunǎ siaramǎ. ⁷Geema, sari beɛɛ sǎo wi u wǎa win tiin sǎ, goo maa sari wi u gbimǎ win tiin sǎ. Domi sǎ n wǎa sa wǎawa Yinnin sǎ. ⁸Sǎ n maa gu, sa guwa Yinnin sǎ. N n mɛn na, sǎ n wasi, ñ kun mɛ sǎ n gu, sa sǎawa Yinnigibu. ⁹Domi Kirisi u gu ma u seewa gǎrin di u ka ko gǎribu ka wasobun Yinni. ¹⁰N n mɛn na wunɛ, mban sǎna a wunen wǎnǎo taarɛ wɛ̃ɛmǎ. Wunɛ maa, mban sǎna a wunen mǎo gemmǎ. Beɛɛ kpurowa sa ko yǎra Gusunǎn siri yerǎ. ¹¹Domi ba yorua, “Yinni Gusunǎ u nɛɛ, sere ka nen wǎaru, dũuru baatere ta koo yiira nen wuswaaǎ. Nǎo baagere ga koo maa man beɛɛ wɛ̃.”

¹²Nge mɛya besen baawure u koo wigia gere Gusunǎn wuswaaǎ.

A ku wunen naanɛ dokeosi

torasia

¹³Yen sǎ, su ku maa sirina, adama i bwisikuo nge mɛ i ko ko, kpa i ku gǎanu ko ni nu koo beɛgii torasia, ñ kun mɛ ni nu koo nùn sura. ¹⁴Na yɛ̃ kam kam saa Yinni Yesun min di ma gǎanu sari ni nu kun deere nin tii, adama goo ù n gǎanu garisi nge ni nu kun deere, yǎro sǎra nu ñ deere. ¹⁵À n gǎanu di, ma ya wunegii bwisikunu kpɛ̃ɛ, a ñ maa sǎimǎ kǎru sǎo. A ku de dǎa ni a dimǎ nu tǎnu kam koosia win sǎ Kirisi u gu. ¹⁶Ye ya sǎa bura beɛ sǎo, i ku de bu yen kǎsa gere. ¹⁷Domi Gusunǎn bandu ta ñ sǎa dim ka nǎrubu ma n kun mǎ gem ka bǎri yendu ka nuku dobu saa Hunde Deeron min di. ¹⁸Wi u Kirisin wǎaru wǎa nge

mε, u koo Gusunə wēre, tamba koo maa nūn siara.

¹⁹ Yen sɔ, su kasu ye n ka alafia naamə ka ye sa ko ka tāsiana. ²⁰ A ku Gusunən sɔmburu kpeerasia dīanun sɔ. Geema, kpuro n deere, adama n n̄ wā tɔnu u gāanu di ni nu koo de goo u tora. ²¹ N wā a ku yaa tem kpa a ku tam nɔ, kpa a ku gāanu ko ni nu koo kpī nu wunegii torasia. ²² Ye a naane doke, a ye nenuə wunen tiin sɔ Gusunən wuswaaə. Doo nɔrugiiwa wi u n̄ tii taare wēemə ye u bwisika u ko sɔə. ²³ Adama wi u sika mɔ ye u dimən sɔ, u taare mɔ, yèn sɔ u n̄ dimə ka naane. Kpuro ye tɔnu maa mɔ naane sariru sɔə, torara.

15

A koowo ye n koo gabu dore

¹ Tē bese be sa dam mɔ, n weene su be ba kun dam mən dam sariru sɔbe, kpa su ku gɔsi ye n ko n sun dore bese tɔna. ² Besen baawure u de u ko ye n koo win beruse dore, ye n koo maa nūn gea kua, kpa u ka tāsī. ³ Domi baa Kirisin tii u n̄ gɔsa ye n da nūn dore, adama nge mε ba yorua, u Gusunə sɔəwa u nee, “Be ba nun wəmmə, ben wəma wəri ne sɔə.” ⁴ Kpuro ye ba yorua yellu, ba yoruawa bu ka sun bwisi kē, kpa sa n ka yīyɔbu mɔ saa Gusunən garin di yi yi sun tɛmanabu ka dam kēmə. ⁵ Gusunə wi u tɛmanabu ka dam kēnu wēemə, u de i n nɔə ne besen tii tiine sɔə nge mε i wa Kirisin u kua. ⁶ Kpa bεε kpuro i nɔə tia ko i ka nūn bεere wē sannu sannu wi u s̄aa besen Yinni Yesu Kirisin Baaba, ka maa win Yinni.

Labaari gea

bwesenu kpuron sɔ

⁷ Yen sɔ, i n wuranamə nge mε Kirisin u bεε wura kpa i ka Gusunə bεere wē. ⁸ Na bεε sɔəmə ma Kirisin u kua Yuuban sɔm kowo u ka nɔə mwεenu yibia ni ba baababa kua, kpa u sɔəsi ma Gusunə u s̄aa gemgii. ⁹ Kpa tən tukobu bu nūn bεere wē

win wənwəndun sɔ nge mε win gari gerua yi nee,

“Yen s̄na, kon nun siara bwesenun suunu sɔə.

Kpa n womu ko n ka wunen yīsiru bεere wē.”

¹⁰ Yi kpa m nee,

“Bεε tən tukobu, i nuku dobu koowo ka win tambu sannu.”

¹¹ Ma yi maa nee,

“Bεε bwesenu kpuro, i Yinni Gusunə siaro. Bεε handuniagibu kpuro, i nūn bεere wēeyə.”

¹² Gusunən sɔm Esai maa nee,

“Isain bweserun di, goo u koo se nge d̄aa kp̄ii p̄tura.

Kpa u ko tən tukobun sunə.

Kpa ba n yīyɔbu mɔ wi sɔə.”

¹³ Kpa Gusunə wi u sun yīyɔbu wēemə u bεε nuku dobu kpuro ka bəri yendu kpuro yibia besen naane dokebun sɔ kpa i n yīyɔbu mɔ n bande saa Hunde Deeron dam di.

Pəlu u yorua ka toro sindu

¹⁴ Negibu, n̄ n besen s̄n na, na yē kam kam nen tii ma i tən geeru ka yēru mɔ ta kp̄a, i ko maa kp̄i i bwisi kēna. ¹⁵ Ka mε, ka toro sinda na bεε tire ten gam ka gam yorua, n ka bεε gari yaayasia durom saabu mε Gusunə u man kua ¹⁶ na ka s̄aa Kirisin Yesun sɔm kowo tən tukobun sɔ. Na Gusunən Labaari gean waasu mɔ nge yāku kowo, kpa tən tukobu ba n ka s̄aa yāku te ta koo nūn wēre, te Hunde Deero u deerasia u yi. ¹⁷ Yen sɔ, nge mε na gbinne ka Yesu Kirisin, n ka man ne n tii siara nen sɔmburun sɔ te na Gusunə kuamme. ¹⁸ Domi na n̄ kākə n gāanun gari gere ma n kun mɔ ye Kirisin u kua nen gari gerubu ka nen kookoosun di tən tukobu bu ka Gusunə mem nɔəwa. ¹⁹ U ye kua ka yīrenu ka sɔm maamaakiginun dam saa Hunde Deeron dam di. Nge meya saa Yerusalemun di sere n ka da Iliri gia, na Kirisin Labaari gean waasu kua na ka sikere. ²⁰ Ma na kookari kua n ka Labaari gea nɔəsia mi ba n̄ daa Kirisin yīsiru sokure,

kpa n ku ka bani gabun kpεεkpεεku wǎllǎ. ²¹ Adama nge me ba yorua, “Bèn mi ba ñ daa win gari gerure, ba koo yam wa. Be ba kun daa maa win baaru nǎore, n ko n bu yeeri.”

Pɔlu u Romu daarun gari mɔ

²² Yeya ya man nɔn dabinu yinari na ñ ka ne been mi. ²³ Adama tɛ na ñ maa ayeru mɔ tem mi sɔɔ n ka waasu ko, na maa kī n na been mi saa wɔɔ dabinun di ²⁴ nà n dɔɔ Esipani gia. Nà n sarɔ na yīyɔ kon beɛ wa kpa n sɔɔ mɛeru ko been mi. Yen biru kpa i man nɔma kɛ n ka da tem mi. ²⁵ Tɛ na dɔɔ Yerusalemɔ n ka naane dokeobu nǎari. ²⁶ Domi Masedɔnigibu ka Gerekiba ba gobi sɔkua ka kīru, sǎarobun sɔ be ba wǎa naane dokeobun suunu sɔɔ Yerusalemɔ. ²⁷ Ba kua ka kīru, ya maa sǎa ben dibu. Domi Yuuba bà n ben hunden dukia bɔnu kua ka tɔn tukobu, n weene tɔn tukobun tii bu maa be nǎari ka ben handunian dukia. ²⁸ Nà n yeni kpa, nà n bu wɛ ye ba sɔkua, kon na been mi na n ka sarɔ Esipani gia. ²⁹ Na yɛ ma nà n na been mi, ka Kirisin doma bakara kon ka na.

³⁰ Nɛgibu, na beɛ hania koosiamɔ besen Yinni Yesu Kirisin sɔ ka Hunde Dɛeron kīrun sɔ, i n ka man tabu mɔ ka kanaru. ³¹ I Gusunɔ kanɔ u man wɔra saa naane doke sarirugibun nɔman di be ba wǎa Yudeaɔ, kpa naane dokeobu bu kɛɛ te mwà ka nuku dobu te na ka dɔɔ Yerusalemɔ. ³² Nge meya na kon turi been mi ka nuku dobu yà n sǎa Gusunɔn kīru, kpa n wɛra fiiko been suunu sɔɔ. ³³ Gusunɔ wi u alafia wɛemɔ, u n ka beɛ kpuro wǎa. Ami.

16

Pɔlu u tɔmbu tɔbirimɔ

¹ Na beɛ besɛgii Fɛbe tusiamɔ wi u sǎa Sankeren Yesun yigberugibun sɔm kowo. ² I kurɔ wi mɔɔ Yinnin yīsirin sɔ nge me n weene naane dokeobun suunu sɔɔ. Kpa i n nùn somimɔ ka bukata kpuro ye u mɔ

been mi. Domi u tɔn dabiru somi, ka maa nen tii.

³ I Pirisila ka Akilasi tɔbiri, be ba sǎa nen sɔm kowosibu Yesu Kirisin sɔɔ. ⁴ Ba ben wǎaru wɛ bu ka nen wǎaru wɔra. N ñ ne turo na bu siaramɔ, ka maa tɔn tuko Yesun yigberugibu kpurowa ba bu siaramɔ. ⁵ I maa Yesun yigberu te ta ra menne ben yenuɔ tɔbiri. I nen kīnasi Epaneti tɔbiri wi u gbua u gǎru gɔsia Kirisin mi Asin tem sɔɔ. ⁶ I Maari tɔbiri wi u sɔmburu kua gem gem been sɔ. ⁷ I maa nen temgibu Andoniku ka Yunia tɔbiri ka be sa pirisɔm kua sannu. Ba beɛɛ baka mɔ gɔrobun suunu sɔɔ. Ba mam gbua ba kua Yesugibu na sere kua Yesugii.

⁸ I Ampilatu tɔbiri wi u sǎa nen kīnasi Yinni sɔɔ. ⁹ I besen sɔm kowosi Kirisin sɔɔ Urubeni tɔbiri, ka Sataki nen kīnasi. ¹⁰ I Apelesi tɔbiri wi u tii sɔɔsi naane dokeo geo laakari mɛeribun saa sɔɔ. I Aritobun yɛnugibu tɔbiri. ¹¹ I nen temgii Herodio tɔbiri. I Naasisin yɛnugibu tɔbiri be ba sǎa Yinnigibu. ¹² I Tirifeni ka Tirifosi tɔbiri, kurɔ be ba sǎa Yinnin sɔm kowobu. I Pɛesidi besen kīnasi tɔbiri wi u sɔmburu kua gem gem Yinnin sɔ. ¹³ I maa Rufusi tɔbiri wi u sǎa naane dokeo geo, ka win mero wi na garisi nen mero. ¹⁴ I Asenkiti tɔbiri ka Felegoni, ka Herimesi ka Patobasi, ka Herimasi ka besɛgibu be ba wǎa ka be. ¹⁵ I Filologu ka Yuli tɔbiri ka Nere, ka win sesu, ka Olimpa, ka naane dokeobu kpuro be ba ka bu wǎa.

¹⁶ I tɔbirinɔ ka kīru. Kirisin yigberu kpuro nu beɛ tɔbura.

Kirɔ dǎaka

¹⁷ Nɛgibu, na beɛ kanamɔ i n da n tii se ka be ba karanaa dokemɔ, ka ye n koo beɛ wɔrumasia. I dɛsiro ben min di, domi ba sɔɔsiru sikimɔwa te i nua kɔ. ¹⁸ Domi tɔn ben bweseru ba ñ sǎa be ba Kirisin besen Yinnin wǎaru wǎa, ben nukurugia ba mɔ. Ka gari dori ka kɔkiriɔba, ba ka taki sarirugibu swaa nim wiamɔ. ¹⁹ N n been sɔn na, tɔmbu kpuro ba beɛn

mɛm nɔɔbu yɛ kɔ. Yen sɔna nɛn nukura dɔ ka bɛɛ. Adama na kɪ i n s̄a bwisigibu gean kobu sɔɔ, kpa i n s̄a be ba kun kɔsan kobu yɛ.

²⁰ Gusunɔ wi u alafia wɛɛmɔ, u koo bɛɛ Setam dam kɔra n̄ n sosi bɛɛn naasun temɔ.

Bɛsɛn Yinni Yesun durom mu n w̄a ka bɛɛ.

²¹ Timote, nɛn sɔm kowosi, u bɛɛ tɔbura, ka maa nɛn temgibu Lusiu ka Yasoni, ka Sosipati.

²² Na bɛɛ tɔbura Yinni sɔɔ, nɛ Teritiu, nɛ wi na tire te yorunɔ.

²³ Gayusi nɛn kpa yɛro ka yigberu kpuron kpa yɛro, u bɛɛ tɔbura. Erasutu wi u ra wuun gobi bere, u bɛɛ tɔbura, ka maa bɛsɛgii Kaatusi.

[²⁴ Kpa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom mu n w̄a ka bɛɛ kpuro. Ami.]

Sira d̄aakibu

²⁵ Su Gusunɔ siara wi u dam mɔ u ka bɛɛ t̄asisia ka nɛn Labaari gea ye na waasu m̄ na ka Yesu Kirisin gari kparamɔ, yi yi asiri s̄ɔsimɔ ye ya raa wukiri saa toren di. ²⁶ Adama t̄ɛ ya tera saa Gusunɔn s̄mɔbun yorin di, nge mɛ Gusunɔ u yiire, wi, wi u ko n w̄a sere ka baadommaɔ. Ma ba bwesenu kpuro ye giasia nu ka naane doke kpa nu ka gari yi mɛm nɔɔwa.

²⁷ Yen s̄, bu Gusunɔ wi u s̄a bwisigii wi turo, bɛɛɛ wɛɛyɔ saa Yesu Kirisin min di sere ka baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIKIRU TE PĀLU U KORINTIGIBU KUA

Korintigiba Pālu u tire te yorua u ka ben bikia dabinu wisi. Waati ye sɔɔ, Korinti ya s̄awa wuu maro bakɔ Gerekiban tem sɔɔ. Romugiba ba tem mɛ mɔ, ma ba Korinti ye kua ben bera ye ba sokumɔ Akain wuu maro mi yen wirugii u w̄aa. Korintigibu ba s̄awa tenkuba, ma ba tii sue ȳeru ka deema ye ba mɔ ben wuu ge sɔɔn s̄s. Yen biru, b̄uu s̄āaru ka sakararu nu dam mɔ wuu ge sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu ka k̄ɛɛ ni ba mwa Kirisi sɔɔ, wiru 1:1-9.
2. Karanabu Yesun yigberu sɔɔ, wiru 1:10n di sere wiru 4:21.
3. K̄ɔ m̄ennabu ka suanabun gari, wiru 5:1n di sere wiru 7:40.
4. Naane dokeon tii m̄aru, wiru 8:1n di sere wiru 11:1.
5. Nge mɛ ba koo ka s̄āaru ko Yesun yigberu sɔɔ, wiru 11:2n di sere wiru 14:40.
6. Seebu ḡarin din gari, wiru 15.
7. Kir̄aba, wiru 16.

Tɔbiribu

¹⁻² B̄ɛɛ Gusun̄an yigberugibu, b̄ɛɛ be i w̄aa Korintia, b̄ɛɛ be u soka i ka ko wigibu, ma u b̄ɛɛ ḡɔsa u yii i n ka gbinne ka Kirisi Yesu, ne P̄aluwa, wi Gusun̄o u soka win k̄iru sɔɔ n ka ko Yesu Kirisin ḡoro, ka S̄ositeni, besegii, sa b̄ɛɛ tɔbura. Sa maa be kpuro tɔbura be ba Yinni Yesu Kirisin ȳisuru sokumɔ baama, wi u s̄aa ben Yinni ka besen Yinni. ³ Gusun̄o besen Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu b̄ɛɛ durom kua kpa bu b̄ɛɛ alafia w̄.

K̄ɛɛ ni ba mwa Kirisi sɔɔ

⁴ Baadomma na ra n Gusun̄o siaramɔ b̄ɛɛn s̄s, win durom saabu mɛ ba b̄ɛɛ w̄ɛ b̄ɛɛ ka Kirisi Yesun gbinnaa sɔɔ. ⁵ Ba b̄ɛɛ kua dukiagibu baayeru sɔɔ, ka garin gerubu, ka ȳeru kpuro, saa win min di. ⁶ Ya

s̄ɔsimɔ ma seeda ye na Kirisi diiya b̄ɛɛn suunu sɔɔ ya n̄ kam kue. ⁷ I n̄ Hunden k̄eru garu bie i n ka mara sere besen Yinni Yesu Kirisi u kurama. ⁸ Wiya u koo b̄ɛɛ ȳore sere ka n̄rɔ, kpa i ka ȳora taare sariru sɔɔ t̄ɔ t̄ɛ sɔɔ u koo na. ⁹ Gusun̄o naanegiiwa, wi u b̄ɛɛ soka i n ka n̄ɔ tia s̄aa ka win Bii Yesu Kirisi besen Yinni.

Karanabu Yesun yigberu sɔɔ

¹⁰ Na b̄ɛɛ yiiremɔ negibu, ka besen Yinni Yesu Kirisin ȳisuru, i de i n gari tee gerunamɔ, kpa karanabu bu ku raa du b̄ɛɛn suunu sɔɔ. I de i n bwisiku teenu mɔ. ¹¹ Domi Kolowen t̄ambu ba man s̄ɔwa ma sikirin̄su w̄aa b̄ɛɛn suunu sɔɔ negibu. ¹² Yeniwa na nua ma wini gerumɔ wiya P̄lugii, kpa wini n̄ɛɛ, wiya Apologii, kpa wini maa n̄ɛɛ, wiya Sefagii, kpa goo u n m̄, wiya Kirisigii. ¹³ Kirisi u s̄aa yiru ro? Ba P̄alu go d̄aa bunanaru w̄allɔ b̄ɛɛn s̄s? Nge ka P̄alun ȳisira ba b̄ɛɛ batemu kua?

¹⁴ Aawo, na Gusun̄o saabu kua ye na n̄ ka b̄ɛɛn goo batemu kue ma n kun mɔ Kirisipu ka Gayusi. ¹⁵ Nge m̄eya goo kun kp̄ɛ u gere ma ba b̄ɛɛ batemu kua ka nen ȳisuru. ¹⁶ Geema, na maa Setefanin yenugibu batemu kua. Be baasi na n̄ ȳɛ n̄a n goo batemu koore. ¹⁷ Domi Kirisi kun man ḡore n ka batemu ko ma n kun mɔ n ka Labaari gean waasu ko, n n̄ maa mɔ ka gari ȳeru, kpa Kirisin ḡɔ d̄aa bunanaru w̄all̄on dam mu ku raa ko kam.

Kirisi s̄aa Gusun̄an dam

ka Gusun̄an bwisi

¹⁸ Domi Kirisin ḡɔ d̄aa bunanaru w̄all̄on gari, wiirara be ba kam m̄n mi, adama b̄ɛɛ be sa faaba waam̄n mi, Gusun̄an dama. ¹⁹ Domi ba yorua ma Gusun̄o u n̄ɛɛ,

“Kon laakarigibun laakari kam koosia, kpa n bwisigibun bwisi kpeerasia.” ²⁰ Mana bwisigii w̄aa. Mana wooda ȳero w̄aa. Mana saa yenin

sikirinɔsugiba wāa. Gusunɔ u n̄ handunian bwisi kue wiiraru?

²¹ Domi Gusunɔn bwisi sɔɔ u n̄ dere handuniagibu ba n̄n gie ka ben tiin bwisi. Yen sɔna n̄ n̄n wēre u ka tɔmbu faaba ko be ba n̄n naane doke, ka win garin waasu yi ba tamaa wiiraru. ²² Geema, Yuuba ba yirenu bikiamɔ, Gerekiba ba maa bwisi kasu. ²³ Adama bese sa Kirisin waasu mɔ wi ba kpare dāa bunanaru wɔllɔ, ye n̄ kua wiiraru tɔn tukobun mi ma ya dera Yuuba ba n̄ naane doke. ²⁴ Adama be ba soka mi, b̄a n̄ s̄aan na Yuuba n̄ kun m̄e tɔn tukobu, Kirisi kua Gusunɔn dam ka Gusunɔn bwisi. ²⁵ Domi Gusunɔn wiiraru ta tɔmbun bwisi kere, Gusunɔn dam sariru ta maa tɔmbun dam kere.

²⁶ Negibu i m̄erio nge m̄e ba ka beɛ soka. N̄ n̄ m̄o ma beɛn dabinu s̄aa handunian bwisigibu n̄ kun m̄e yen damgibu n̄ kun m̄e sina bibu. ²⁷ Adama Gusunɔ u bu gɔsa be handuniagiba m̄era nge gari bakasu u ka bwisigibu sekuru doke, u maa handunian dam sarirugibu gɔsa u ka damgibu sekuru doke. ²⁸ Gusunɔ u maa bw̄ebw̄ebu gɔsa ka be ba gema ka be ba n̄ s̄aa ḡaanu handunia ye sɔɔ u ka bu kawa mam mam be ba m̄era ḡaanu. ²⁹ Kpa goo u ku raa ka woo kane Gusunɔn wuswaaɔ, baa turo. ³⁰ Adama u dera i gbinne ka Yesu Kirisi ma u n̄n kua besen bwisi ka besen gem. Wi sɔara sa maa d̄erararu ka yakibu wa. ³¹ Yen s̄ɔ, “Wi u woo kanamɔ, u woo kanɔ Yinnin s̄ɔ,” nge m̄e ba yorua.

2

Ba Kirisin gari kparamɔ

wi ba kpare dāa bunanarɔ

¹ Negibu, sanam m̄e na na beɛn mi na n̄ Gusunɔn gari kpare ka bwisi beke gee n̄ kun m̄e ka nɔɔ dobu gabu. ² Domi na n̄ ḡoru doke na n̄ ḡaa tukunu ȳe beɛn suunu sɔɔ ma n̄ kun m̄o Yesu Kirisi wi ba kpare dāa bunanaru wɔllɔ. ³ Na da beɛn mi ka dam sariru ka berum ka diiri

bakabu. ⁴ Nen gari ka nen waasu kun s̄aa nen tiin bwisi n̄ kun m̄e nen nɔɔ dobu, adama n̄ s̄awa Hunden dam ka win s̄ɔsiru. ⁵ Kpa beɛn naane dokebu bu ku ka ȳra tɔnun bwisi sɔɔ ma n̄ kun m̄o Gusunɔn dam sɔɔ.

Gusunɔn bwisin gari

⁶ Ka m̄e, bese sa bwisi geen gari kparamɔ tɔn girobun suunu sɔɔ, yi yi kun s̄aa saa yenin bwisi, n̄ kun m̄e saa yenin wirugibun bwisi be ba kam kobu dɔɔ. ⁷ Adama Gusunɔn bwisi asirigiya sa kparamɔ yi yi berua, yin s̄oru Gusunɔ u kua saa toren di, su ka ko yiikogibu. ⁸ Saa yenin wirugibu ba n̄ yi tuba baa tɔn turo, domi b̄a n̄ daa yi tuban na, ba n̄ daa Yinni yiikogii kparemɔ dāa bunanarɔ. ⁹ Adama nge m̄e ba yorua,

“Ye n̄ni kun waare, ye swaa kun n̄ore,
ye ya n̄ maa duure tɔnun ḡoru sɔɔ,
yeya Gusunɔ u bu s̄oru kua be ba n̄n k̄i.”

¹⁰ Ma u sun ye s̄ɔsi saa win Hunden min di. Domi Hunde wi, u ra n̄ kpuro m̄era u n̄ ka ȳe, baa ye n̄ wāa Gusunɔn tii sɔɔ. ¹¹ Nge wara u tɔnun bwisikunu ȳe ma n̄ kun m̄o win tiin hunde ye ya wāa wi sɔɔ. Nge meya maa goo kun Gusunɔn bwisikunu ȳe ma n̄ kun m̄o win Hunde. ¹² Win Hunde wiya sa mwa, n̄ n̄ m̄o handunian hunde, kpa sa n̄ ka ȳe ye Gusunɔ u sun k̄a win durom sɔɔ. ¹³ Sa n̄ maa asiri ye tubusiamɔ ka gari yi yi wee tɔnun bwisin di, ma n̄ kun m̄o saa Gusunɔn Hunden min di, sa n̄ ka hunden gari bu s̄ɔsimɔ be ba Hunde wi m̄o.

¹⁴ Handuniagii u n̄ Gusunɔn Hunden gari wuramɔ, domi wiirara yi s̄aa win mi. Yi n̄ kp̄e yi n̄n yeeri, domi Hunden tiwa u yi tubusiamɔ. ¹⁵ Wi u wāa ka Hunden baa, wiya ḡaanu kpuro ra yeeri, adama goo sari wi win gari ra yeeri.

¹⁶ “Domi wara u Yinnin bwisikunu ȳe.”

Wara u nùn bwisi kēere.”
Goo sari. Adama besera sa Kirisin
bwisikunu yē.

3

Gusunən səm kowobu

¹ Nēgibu na n̄ kpīa na ka bēe gari
kue nge mē na ra ko ka be ba wāa
ka Hunden baa. Adama na ka bēe
kuawa nge be ba wāa ka wasin
baa, be ba sāa bii wēenu Kirisi sōo.
² Boma na bēe wē, n̄ n̄ mō dīa dōka,
domi i n̄ tura be ba koo dīa dōka
mwē, i n̄ mam tura ka tē ³ yēn sō i
wāa ka wasin baa gina. Domi sanam
mē nisinu ka sikirinōsu wāa bēen
suunu sōo, i n̄ sōosimō ma i wāa ka
wasin baa? Bēen sanu sanusu kun
sāa nge handuniagisu? ⁴ Domi bēen
goo ù n gerumō wiya Pōlugii, kpa
goo u nēe wiya Apologii, i n̄ sāa nge
tōn be ba tie?

⁵ Wara ra n Apolo. Nge wara
ra n Pōlu. Ba sāawa səm kowobu
bēn min dī i naane doke nge mē
Yinni u ben baawure win sōmburu
wē. ⁶ Nēna na duura, ma Apolo
u nim yēka, adama Gusunōwa u
kpēasiamō. ⁷ N n̄ mēn na, wi u
duurumō ka wi u nim yēkamō ba n̄
sāa gāanu, ma n̄ kun mō Gusunō wi
u kpēasiamō. ⁸ Duuro ka wi u nim
yēkamō ba sāawa tia, ben baawure
koo win are mwa nge mē win
sōmbura nē. ⁹ Domi bēe Gusunōwa
sa sōmburu kuamme sannu. Bēe
maa i sāawa win gberu.

Imaa sāa win gani beki. ¹⁰ Durom
mē Gusunō u man wēn saabu, nēna
na kpēekpēeku sura nge bani yēro,
ma gaba banimō gen wōllo. Adama
i de baawure u laakari ko nge mē u
banisinamō. ¹¹ Domi goo kun kpē
u maa kpēekpēeku gagu sura ma n̄
kun mō ge ba sure, geya ga sāa Yesu
Kirisi. ¹² Wi u bana kpēekpēeku
gen wōllo ka wura ka sii geesu, ka
kpee kpikinu, wi u maa bana ka
dāa ka taka nōo ka wīi, ¹³ baawuren
sōmbura koo sōosira domi siribun
tōru ta koo ta terasia, yēn sō dōowa
ta koo ka na kpa dōo wi, u baawuren
sōmburun dam mēeri. ¹⁴ Wi u bana

kpēekpēeku gen wōllo ma win bana
kun dōo mwaare, u koo are wa.
¹⁵ Win sōmbura maa dōo mwaara,
wiya u gbisira. Win tii u koo faaba
wa, adama u ko n sāawa nge wi u
dōo soora u yara.

¹⁶ I n̄ yē ma i sāawa Gusunən wāa
yeru? I n̄ yē ma win Hunde wāa
bēe sōo? ¹⁷ Yen sō, goo ù n Gusunən
wāa yeru sankā, Gusunō u koo yēro
sanku. Domi Gusunən wāa yera
dēere ta ka yii win sō, bēeya maa wāa
yee te.

¹⁸ I ku de goo u win tii nōni
wōke. Bēen wi u tamaa u bwisi
mō handunia ye sōo, u de u ko
gari bōkō kpa u bwisi gee wa u
mwa. ¹⁹ Domi handunian bwisi
sāawa wiiraru Gusunən nōni sōo.
Ba yorua, “U ra dewa bwisigibun
tiin bwisi yi bu yina mwa.” ²⁰ Ba
kpan yorua ba nēe, “Yinni Gusunō
u tōmbun bwisikunu yē, u yē ma
nu sāawa kam dirum.” ²¹ N n̄ mēn
na, goo u ku woo kana tōnun sō
domi gāanu kpuro bēegina. ²² Pōlu
ka Apolo ka Sefa ka handunia ka
wāaru ka gōo ka ye n wāa gisō ka ye
n sisi sia, ye kpuro ya sāawa bēegia.
²³ Bēe maa Kirisigiba, Kirisi maa sāa
Gusunōgii.

4

Kirisin gōrobu

¹ I de bu sun garisi Kirisin səm
kowobu be Gusunō u win asirin
gari nōmu sōndia. ² Be ba maa
gāanu nōmu sōndia n weenewa ba
n sāa naanēgibu. ³ Adama gāa pi-
imuna nēn mi, bēe i n̄ man siri,
n̄ kun mē bā n̄ man siri tōmbun
wuswaaō. Ka gem na n̄ nēn tii
siri. ⁴ Na n̄ gāanu yē nē sōo ye
ya man taare wēemō, adama n̄ n̄
mō ba man gem wē yen sō. Domi
Yinniwa sāa nēn siri kowō. ⁵ Yen
sō, i ku ra maa gāanun siribu ko
tōo te, tu sere na sere Yinni ù n
tunuma. Wiya u koo kpuro yarama
batumao ye ya berua wōkuru sōo,
kpa u tōmbun gōrusun bwisikunu

sōosi. Sanam me sōora baawure u koo win siarabu nō Gusunən mi.

⁶ Bēen sōna, negibu, na gari yi kpuro weesina nge ne ka Apolo, kpa i ka gia bēsen min di nge me i n̄ ko wooda sara ye ba yorua, bēen goo u ku ka tii sua bēsen turon sō kpa u n turo gema. ⁷ A tamaa goo nun mēera a gabu sanō kere? Mba a mō ye ba n̄ nun kā. Mā a yē ba nun kāwa, mba n kua a ka woo kanamō nge wi u ka tii wa.

⁸ I deba kō. I kua dukiagibu. I tamaa i bandu dji bēsen sariru. N ko n daa wēra i n bandu dji ka gem, kpa bēse ka bēe sa n s̄a ban diobu sannu. ⁹ Domi na lasabu kua ma Gusunō u sun aye dāakiru wē, bēse gōrobu, nge be ba taare wē bu go. Baawure handunia sō, wōllun gōradoba ka tōmbu kpuro ba sun mēera nge be ba dweebu dua. ¹⁰ Bēse sa s̄a gari bakasu Kirisin sō, adama bēe i s̄a bwisigibu Kirisi sō. Bēse sa n̄ dam mō, bēeya i dam mō. I kua atasiriba ma bēse sa kua bēere sariba. ¹¹ Sere n ka kua saa yenī sō gōora sun goowa ma nim nōru ga sun mō, sa wāa tereru, ba sun soomō, sa n̄ maa wāa yeru garu mō. ¹² Ma sa hania mō sa ka bēsen nōma sōmburu mō. Bā n sun faara sōmō, sa ra n bu domaru kuammewa. Bā n maa sun nōni sōmō, sa ra n temanewa. ¹³ Bā n sun mem manimō, sa ra n suuru kanamōwa. Sere ka tē ba sun mēera nge weke gōori ka gāanu kpuron kubanu.

¹⁴ Na n̄ yenī yorumō n ka bēe sekuru doke adama n ka bēe gerisiwa nge nen bii kinasibu. ¹⁵ Baa i n baaba neruro dabinu mō Kirisi sō, i n̄ tundo dabinu mō, domi nēna na kua bēen tundo Yesu Kirisi sō Labaari gean saabu. ¹⁶ N n men na, na bēe yiiremō i n da man saari. ¹⁷ Yen sōna na bēe nen bii kīnasi Timote gōria wi na naane s̄a Yinni sō. Wiya u koo bēe yaayasia nge me nen wāara s̄a Kirisi sō, nge me na ra sōosi baama Yesun yigbenu kpuro sō.

¹⁸ Tē wee, gaba tii suamō nge na n̄ maa sisi bēen mi. ¹⁹ Adama n̄ n sōsi kon na bēen mi n̄ n s̄a Yinnin kīru. Kon maa be ba tii suamō min dam gia, n n̄ mō ben gari tōna. ²⁰ Domi Gusunən bandu ta n̄ sōsiramō gari gerubu sō, ma n kun mō dam sō me mu sōmburu mō. ²¹ Mba i kī. N na ka bokuru? Nge ka kīru ka daa tēerugia.

5

Sekuru sariru Yesun yigberu sō

¹ Sa labaari gaa nua ba nēe, sekuru sari kōsuru gara wāa bēen suunu sō tēn bweseru tōn tukobun tii ba n̄ kākō bu ko. Ba nēe bēen turo u win tundo kurō kī. ² Ma i woo kanamō. N weene i n nuki sankire, kpa i yēro wuna bēen suunu sōn di wi u daa ye kua. ³ Baa i kun man waamō bēen suunu sō, nen hunde wāa mi. Na maa durō wi siri kō, wi u yenin bweseru kua, nge me kon daa n̄n siri n̄ n wāa mi. ⁴ I n mēna ka nen hunde sannu, ka Yinni Yesun yīsiru ka win dam, ⁵ i durō wi Setam nōmu sōndio, win wasi yi ka kam ko kpa win hunde yu faaba wa Yinni Yesun tōo te sō.

⁶ Bēen woo kana bin bwesera kun wā. I n̄ yē ma pēe seeyatia fiiko yeya ya ra pēe kpuro kukusie? ⁷ Tē, n weene i pēe seeyatia tākōru wuna kpa i ko nge pēe kpaa ye ya kun seeyatia mō, nge me i s̄a. Domi ba Kirisi go kō wi u s̄a bēsen Gō sararibun abōru. ⁸ N n men na, su tōo bakaru di, n kun ka pēe seeyatia tākōru ye n s̄a kōsa ka nuku kōsuru, adama ka pēe ye ba kun kukusie, ye n s̄a gem ka murafiti sariru.

⁹ Na bēe tireru yorua na nēe, i ku ka kurō dama kowobu mēna. ¹⁰ Na n̄ ka handunia yen kurō dama kowobu yā, ka yen binēgibu ka yen gbēnōbu ka be ba būu s̄amō. Domi n̄ n ka be yā tilasi i ka yari handunian di. ¹¹ Na nēewa i ku ka goo mēna wi ba sokumō kīnasi Yesu sō ù n s̄a kurō dama kowo, n̄ kun me binēgii, n̄ kun me būu s̄a, n̄ kun me atama gero, n̄ kun me tam

nɔro, n̄ kun mɛ taki dio. I ku mam d̄ia gb̄ɛru menna ka ben bweseru.

¹²⁻¹³ Domi Yesun yigberugiba n weenɛ i siri. I tɔn k̄so wi wunɔ b̄ɛn suunu s̄ɔn di. N n̄ nen baq n ka bu siri be ba n̄ w̄a Yesun yigberu s̄ɔ. Gusunɔwa ben siribu m̄ɔ.

6

Naanɛ dokeobun sirinaa

¹ B̄ɛn goo ù n gari m̄ɔ ka win winsim, u koo k̄aku u siribu da gem sarirugibun wuswaaɔ? Kpa n kun maa m̄ɔ naanɛ dokeobun mi? ² B̄ɛɛ i n̄ ȳɛ ma naanɛ dokeoba ba koo handunian t̄ambu siri? N n̄ b̄ɛn na i ko handunia siri, yera i n̄ kp̄ɛ i gari piimunu siri? ³ I n̄ ȳɛ ma b̄ɛsɛra sa ko w̄allun ḡaradoban siribu ko? Kaa ra sere gere handunia yenin gari? ⁴ N n̄ m̄ɛn na, i n̄ gari yin bweseru m̄ɔ, i de be ba n̄ ḡaanu ganu tura Yesun yigberu s̄ɔ bu ko b̄ɛn siri kowobu. ⁵ Na b̄ɛɛ s̄ɔm̄ɔ b̄ɛn sekura. Ka geema i n̄ goo m̄ɔ b̄ɛn suunu s̄ɔ w̄in bwisi tura u ka win w̄anɔbun siribu ko? ⁶ Adama i mam siribu sokunam̄ɔ gem sarirugibun wuswaaɔ.

⁷ I n̄ gari m̄ɔ b̄ɛn suunu s̄ɔ, munusewa mam mam. Mban s̄ɔna i n̄ toraru wuram̄ɔ. Mban s̄ɔna i n̄ derim̄ɔ bu b̄ɛɛ taki di. ⁸ Adama b̄ɛɛ i ra gabu tore, i ra gabu taki di, be ba mam s̄aa b̄ɛn naanɛ dokeosibu. ⁹ B̄ɛɛ, i n̄ ȳɛ ma gem sarirugiba kun kp̄ɛ bu ayeru wa ban te Gusunɔ u sw̄i s̄ɔ? I ku de bu b̄ɛɛ n̄oni w̄ake. Kurɔ dama kowobu ka b̄uugibu, ka sakara kowobu ka be ba ka ben t̄ɔn dur̄asibu kpunam̄ɔ ¹⁰ ka gb̄enɔbu ka bin̄gibu ka tam n̄robu ka t̄ɔn yaako kowobu ka taki diobu ba n̄ ayeru wasi ban te s̄ɔ. ¹¹ M̄ɛya b̄ɛn suunu s̄ɔ gaba raa s̄aa. Adama ba b̄ɛɛ wobura, ba b̄ɛɛ d̄ɛrasia ba yii, ba b̄ɛɛ gem w̄ɛ Yinni Yesu Kirisin ȳsirun s̄ɔ, ka maa b̄ɛsɛn Gusunɔn Hunden s̄ɔ.

I Gusunɔ b̄ɛɛɛ w̄ɛɛɔ

ka b̄ɛn wasi

¹² Ba n̄ man yinarim̄ɔ n ḡaanu kpuro ko. Adama n̄ n̄ m̄ɔ ni

kpuro nu are m̄ɔ. Ba n̄ man yinarim̄ɔ n ḡaanu kpuro ko adama na n̄ wuram̄ɔ n ko ḡaanu ganun yoo. ¹³ D̄ianu w̄awa nukurun s̄ɔ, nukura maa w̄a d̄ianun s̄ɔ, ma Gusunɔ u koo ye yiru kpeesia. Adama wasi kun w̄a kurɔ damarun s̄ɔ. Yi w̄awa Yinnin s̄ɔ ma Yinni maa w̄a yin s̄ɔ. ¹⁴ Gusunɔ wi u Yinni seesia, u koo maa sun seesia ka win dam.

¹⁵ B̄ɛɛ i n̄ ȳɛ ma b̄ɛn wasi yi s̄awa Kirisin wasin k̄asi? N n̄ m̄ɛn na, kon Kirisin wasin k̄asi sua kpa n ka ko kurɔ tan̄ɔn wasin k̄asi? Su ku wa m̄ɛ! ¹⁶ I n̄ ȳɛ ma wi u ka kurɔ tan̄ɔ menna, u kua wasi tee ka wi? Domi ba yorua, “Be yiru ba koo ko wasi tee.” ¹⁷ Adama wi u ka Yinni manina, u kua hunde tia ka wi.

¹⁸ I kurɔ damaru suurio. Toranu kpuro ni t̄onu u m̄ɔ nu w̄awa wasin t̄ɔw̄ɔ, adama wi u kurɔ damaru m̄ɔ win wasiya u toraru koosim̄ɔ. ¹⁹ Nge i n̄ ȳɛ ma b̄ɛn wasi s̄awa Hunde D̄ɛron w̄a yeru wi u w̄a b̄ɛɛ s̄ɔ, wi Gusunɔ u b̄ɛɛ k̄a? I n̄ tii m̄ɔ. ²⁰ Domi ba b̄ɛɛ dwawa geeru n̄ru sari. Yen s̄ɔ, i Gusunɔ b̄ɛɛɛ w̄ɛɛɔ ka b̄ɛn wasi.

7

Suanabun gari

¹ T̄ɛ gari yin tireru i man yorua, yiya na b̄ɛɛ wisim̄ɔ. N w̄a t̄ɔn dur̄ɔ u ku kurɔ baba. ² Adama kurɔ damarun s̄ɔ n weenɛ baawure u n win tiin kurɔ m̄ɔ, kpa kurɔ baawure u n win tiin dur̄ɔ m̄ɔ. ³ Kpa dur̄ɔ ka win kurɔ ba n w̄asine nge m̄ɛ n weenɛ. ⁴ Domi kur̄ɔn wasi yi n̄ s̄aa win tiigii ma n kun m̄ɔ win dur̄ɔgii. Nge m̄ɛya maa dur̄ɔn wasi yi n̄ s̄aa win tiigii ma n kun m̄ɔ win kur̄ɔgii. ⁵ I ku n da menane ma n kun m̄ɔ saa fiiko s̄ɔ ye i ko wuna b̄ɛn laakari yu ka wura kanaru s̄ɔ mam mam. Adama yen biru i maa wureo i menna, kpa Setam u ku raa b̄ɛɛ k̄akiri b̄ɛn tii nenubu sarirun s̄ɔ.

⁶ Na ñ yeni gerumɔ nge tilasin baa, na gesi kanamɔwa. ⁷ N ko n man wɛre tɔmbu kpuro bà n sãa nge nen tii, adama baawurewa u win kɛrun baa mɔ saa Gusunɔn min di, winigirun baa, wiɔnɔgirun baa.

⁸ Adama na tantanɔbu ka gɔminibu sɔmɔ n ko n wɛra bà n wãa nge mɛ na ka wãa. ⁹ Adama bà kun kpɛ bu tii nenɛ, bu de bu kasuna bu ka suana, domi n buram bo bu suana n kere ba n kii kamgiru wãasi.

¹⁰⁻¹¹ Tɛ, be ba suana kɔ, beya na wooda yeni sɔmɔ. Kurɔ u ku raa win durɔ yina. Adama ù n yina, u sinɔ, u ku maa durɔ kpao sua, ñ kun mɛ u wuro win durɔ yinaro win mi. N ñ maa weenɛ durɔ u win kurɔ yina. Adama n ñ nɛ na bu wooda dokeamme, ma n kun mɔ Yinni.

¹² Be ba tie, beya na maa yeni sɔmɔ, n ñ mɔ Yinniwa u gerua. Naanɛ dokeo goo ù n kurɔ mɔ ma kurɔ wi, u ñ sãa naanɛ dokeo ma n kurɔ wi wɛre ba n ka wãasine, u ku raa nùn yina. ¹³ Kurɔ goo ù n maa durɔ mɔ ma durɔ wi, u ñ sãa naanɛ dokeo ma n durɔ wi wɛre ba n ka wãasine, u ku raa nùn yina. ¹⁴ Domi durɔ naanɛ doke sarirugii wi, ba nùn yii nenem win kurɔn sɔ. Mɛya ba maa kurɔ naanɛ doke sarirugii wi yii nenem win durɔn sɔ, ben bibu ba n ka yii nenem. Ma n kun mɛ, ba ko n sãa nge naanɛ doke sariba. ¹⁵ Adama naanɛ doke sarirugii wi, ù n doona, i nùn derio. N n sãa mɛ, n ñ tilasi ba n ka wãasine domi Gusunɔ u sun sokawa sa n ka wãa alafia sɔ. ¹⁶ Domi wunɛ kurɔ n ñ wunɛ kaa n yɛ wunen durɔ ù n koo faaba wa. Wunɛ durɔ, n ñ wunɛ kaa n maa yɛ wunen kurɔ ù n koo faaba wa.

Wãa tɛn sɔ Yinni u beɛ soka

¹⁷ N n mɛn na, i de baawure u win wãaru di nge mɛ Gusunɔ u ka nùn soka ka durom mɛ Yinni u nùn kua. Yeniwa na Yesun yigbenu kpuro yi-iremɔ. ¹⁸ Ba goo bango kuawa Yinni u sere yɛro soka? I ku yɛron bango ye go. Ba ñ gina nùn bango kue

Yinni ka nùn soka? I ku ra maa nùn bango kua. ¹⁹ Bango nge bango sariru, yen gaa kun sãa gãanu ganu, adama Gusunɔn garin mem nɔɔba bu sãa gãanu. ²⁰ Kpa tɔnu baawure u wa u yɔra nge mɛ u sãa ba ka nùn soka. ²¹ À n sãan na yoo ba ka nun soka, a ku yeni garisi. Adama bà n nun tii mɔru wɛ a mɔɔ. ²² Domi yoo wi ba soka, u kua tii mɔwɔ Yinni sɔ. Nge mɛya maa tii mɔwɔ wi ba soka, yɛro kua Kirisin yoo. ²³ Ba beɛ dwa geeru nɔru sari. Yen sɔ, i ku de i n maa sãa tɔmbun yobu. ²⁴ N n mɛn na negibu, i de baawure u yɔra Gusunɔ sɔ nge mɛ u sãa ba ka sere nùn soka.

Wɔndiaba ka gɔminibun gari

²⁵ Tɛ ye n sãa wɔndiabagia, na ñ gari gɛɛ mɔ ye n sãa Yinnin wooda. Adama nge mɛ Yinni u man wɔnwɔndu kua na ka kua naanɛgii, na beɛ nen laakari sɔmɔ.

²⁶ Na tamaa, saa yenin wahalan sɔ ma n ko n wɛra tɔn durɔ baawure u n wãa nge mɛ u sãa. ²⁷ À n kurɔ mɔ, a ku ra swaa kasu i ka karana. À n maa wãa tantanaru sɔ, a ku kurɔ kasu. ²⁸ Adama à n kurɔ sua, a ñ tore. Wɔndia ù n maa durɔ sua, u ñ tore. Adama be ba suana, ba ko n nɔni swãaru mɔ ben wãaru sɔ. Na ñ maa kɛ n sãa mɛ beɛn mi.

²⁹ Negibu, ye na gerumɔ wee, saa kun maa dɛu. Yen sɔ, saa tɛn di wi u kurɔ mɔ, u weenɛ u n sãa nge u ñ kurɔ mɔ. ³⁰ Kpa wi u nuku sankiranu mɔ u ko nge u ñ mɔ. Wi u maa nuku dobu mɔ u koowo nge u ñ nuku dobu mɔ. Wi u maa dwemɔ, u koowo nge u ñ gãanu mɔ. ³¹ Wi u maa ka handunian dukia bukata mɔ u ku win laakari kpuro doke ye sɔ. Domi handunia yeni ya doonɔwa mi.

³² Na ñ kɛ i n wurure. Wi u kun kurɔ mɔ, wiya ra n Yinnin gãanu kasu, ye n koo Yinni dore. ³³ Adama wi u kurɔ mɔ wiya ra n hania mɔ handunian gãanu sɔ u n kasu ye n koo win kurɔ dore. ³⁴ Win laakari ra n bɔnu sãawa. Kurɔ be ba ñ

durɔbu mɔ ka wɔndiaba ba ra n Yin-
nin gāanu kasu ba n ka sāa deero
wasɔ sɔɔ ka hunde sɔɔ. Adama wi u
durɔ mɔ wiya ra n handunian gāanu
kasu ye n koo win durɔ dore.

³⁵ Na yeni gerumɔwa bɛɛn alafian
sɔ, n n mɔ n ka bɛɛn wāaru sɛsiasia,
adama n ka bɛɛ sɔɔsiwa ye n weene i
ko, kpa i ka tii Yinni wɛ mam mam.

³⁶ Goo ù n bwisika u wa ma ye u
win bii wɔndia kuamme ya n bɛɛɛ
mɔ, ma wɔndia wi, u ye, u de u
ko nge mɛ u kɪ, u de bu nùn kuro
kpaaru sua. N n toraru. ³⁷ Adama
wi u yɔra sim sim ma u n wāa tilasi
sɔɔ ma u dam mɔ win gɔru kɪru wɔllɔ
ù n nɛɛ, win bii wɔndia u ku durɔ
sua, gea u bwisika. ³⁸ Nge mɛya wi u
dera ba win bii wɔndia kuro kpaaru
sua u gea kua, adama wi u n dere ba
nùn sue, wiya kua n kere.

³⁹ Tɔn kurɔ u ko n ka win durɔ
gbinnewa win durɔn wāarun tɔru
kpuro sɔɔ, adama durɔ wi, ù n
gu, kurɔ wi, u tii mɔ u ka durɔ
kpao sua wi u kɪ, yɛro u n gesi sāa
Yinnigii. ⁴⁰ Adama nen laakari sɔɔ
kurɔ wi, ù n tii deri gɔmini te sɔɔ
win nuku dobu koo kpɛa n kere. Na
maa tamaa Gusunɔn Hundewa man
yeni sɔɔwa.

8

Dĩa ni ba ka bũu yākuru kua

¹ Tɛ, gāa ni ba ka bũu yākuru kua,
nin gari sɔɔra na wura.

Geema, bɛɛɛ kpuro sa yɛru mɔ.
Yɛra tii suabu mɔ, adama kɪra ta
ra tɔnu tāsisiɛ. ² Goo ù n tamaa
u gāanu yɛ, u n yɛ gina nge mɛ n
weene u n yɛ. ³ Adama wi u Gusunɔ
kɪ, Gusunɔ u yɛro yɛ.

⁴ Tɛ dĩa ni ba ka bũu yākuru kua,
ameniwa nin dibun gari sāa. Sa yɛ
ma bũu kun gāanu handunia sɔɔ.
Sa maa yɛ ma Gusunɔ turowa wāa.
⁵ Domi baa bà n gerumɔ bũnu wāa
wɔllɔ ka temɔ, nge mɛ sa yɛ ma bũu
dabinu ka yinni dabinu nu wāa, ⁶ ka
mɛ, bɛɛɛn mi, Gusunɔ turowa wāa.
Wiya sāa Baaba win min di gāanu

kpuro nu naamɔ. Win sɔna sa maa
wāa. Yinni turowa maa wāa. Wiya
Yesu Kirisi win min di gāanu kpuro
nu kooru. Win saabuwa sa maa
wāaru mɔ.

⁷ Adama n n tɔmbu kpuro ba
yeni yɛ. Gabu be ba gina bũu
sāarun dɔɔnɛ mɔ, ba yaa ye temmɔ
nge bũu sāa dīanu, ma ben gɔru
dam sariruguu ga bu taarɛ wɛɛmɔ.

⁸ N n mɔ dīana nu koo ka sun
susi Gusunɔn mi. Sà kun di, n n
kɔmiaru, sà n maa di, n n turiru.

⁹ Adama i tii laakari koowo bɛɛn
tii mɔɔ te, tu ku raa de be ba n
dam mɔ bu tora. ¹⁰ Domi wunɛ
wi a yɛru mɔ, ma a sɔ a dimɔ bũu
dirɔ, gɔru dam sarirugii ù n nun
wa mi, u n koo wɔrugɔru ko u ka
bũu sāa dīanu di? ¹¹ Kpa kɪnasi wi,
win sɔ Kirisi u gu, u kam ko wunen
yɛrun saabu. ¹² Nge mɛya i n bɛɛn
berusebu torari ma i ben gɔru dam
sariruguu ge mɛɛra mɔ, Kirisiwa i
torari. ¹³ Yen sɔ, dīanu nù n koo nen
beruse torasia, na n maa yaa temmɔ
sere ka baadommaɔ, n ku ka nen
beruse torasian sɔ.

9

Gɔron yiiko ka win sɔmburu

¹ Na n tii mɔ rɔ? Na n sāa gɔro?
Na n Yesu bɛɛɛn Yinni wa ro? Bɛɛ
i n sāa nen nɔman sɔmburu Yinni
sɔɔ? ² Baa nà kun sāa gɔro gabun
mi, na sāa mɛ bɛɛn mi, domi bɛɛya
i sɔɔsimɔ ma nɛ Yinnin gɔrowa.

³ Be ba kɪ bu man gari wɛɛrisia, ye
kon bu wisi wee. ⁴ Sa n yiiko mɔ
su ka di su maa ka nɔ? ⁵ Sa n yiiko
mɔ sa n ka kurɔ naane dokeo mɔ
wi u koo sun yɔsiri nge mɛ gɔrobu
gabu ba mɔ ka Yinnin wɔnɔbu, ka
Sefa? ⁶ Nge nɛ ka Baanabasi tɔnawa
sa n yiiko mɔ su ka nɔman sɔmburu
deri? ⁷ Wara dɔɔ tabu gberɔ ka win
tiin gobi. Wara dāa duurumɔ gberɔ
kpa yɛro kun sere nin binu dimɔ.
Nge wara u naa gɔɔ kpamɔ ma u
n gen bom nɔrumɔ.

⁸ Na n yeni gerumɔ ka tɔnun yi-
iko tɔna. N n gari tee yi wooda ya

gerumɔ? ⁹ Domi Mɔwisin wooda sɔɔ ba yorua, “I ku bɛɛn naa kinerun nɔɔ bɛke saa ye ta sɔmburu mɔ dɔanu sɔɔ.” Naan sɔna Gusunɔ u yeni gerua? ¹⁰ Nge bɛɛn tiin sɔna u gari yi mɔ. Mɛya bɛɛn sɔna ba yorua domi n weenɛ wuko u wuku ka yiyɔbu, kpa gɛɔ u gɛ u n bɔnu yiyɔ. ¹¹ Sɔ n hunden gɔanu duura bɛɛn suunu sɔɔ, n n mɛn na gɔa bakana sɔ n wasin gɔanu gɔ bɛɛn mi? ¹² Gabu bɔ n yen yiiko mɔ bɛɛn mi, bɛsɛ maa ni. Sa n bu kere?

Adama sa n yiiko ye denda bɛɛ sɔɔ. Ye kpuro sɔɔra sa tɛmanɛ, kpa su ku ra ka Kirisin Labaari gea swaa ganɛ. ¹³ I n yɛ ma be ba sɔmburu mɔ sɔa yerɔ ba ben dɔanu waamɔ min di? Be ba maa yaku yeru kɔsu, ba ben bɔnu mɔ te sɔɔ. ¹⁴ Nge mɛya maa Yinni u yiire be ba Labaari gean waasu mɔ bu ben dɔanu wa ye sɔɔ.

¹⁵ Adama na n yen gaa denda gɔa ni sɔɔ. Mɛya na n maa yeni yorumɔ bu ka man ye kuan sɔ. Na kɪru bo n gbi. Goo sari wi u koo man yinari n woo kana gari yinin sɔ. ¹⁶ Domi n n weenɛ n woo kana Labaari gean kparabun sɔ. Tilasiwa ye, ya man sɔawɛ. Nɔ kun yen waasu kue, wahala baka. ¹⁷ Nɔ n ye kua ka kɪru kon are mwa. Nɔ kun maa kɪ na ka mɔ, ka mɛ, kon ye kowa domi ba man yɛ nɔmu sɔndiawa. ¹⁸ N n mɛn na, mba nɛn are. Nɛn areya n ka Kirisin Labaari gea waasu ko n kun ka gobin baa kpa n ku nɛn yiiko kpuro dendi ye na mɔ Labaari gean kparabun sɔ.

¹⁹ Baa nɔ n tii mɔ tɔmbu kpuron wuswaaɔ na tii kua baawuren yoo kpa n ka tɔn dabiru gawama. ²⁰ Yuuban mi na kua nge Yuu n ka Yuuba gawama. Be ba maa wooda nasie, na kua ben turo, kpa n ka bu gawama baa mɛ nɛn tii na n wɔa woodan nɔmao. ²¹ Be ba kun wooda

mɔn mi, na maa kua ben turo kpa n ka bu gawama. N n mɔ mɔ na n Gusunɔn wooda nasie, na Kirisin wooda nasie. ²² Dam sarirugibun mi na kua wi u kun dam mɔ kpa n ka dam sarirugii be gawama. Na kua nge mɛ baawure u sɔa ben gabu bu ka faaba waara, baa n n mɛren na. ²³ Ye kpurowa na mɔ Labaari gean sɔ kpa na n ka bɔnu mɔ ye sɔɔ.

²⁴ I yɛ ma dukan garasa sɔɔ tɔmbu kpuro ba duki mɔwa adama tɔn turowa u koo yen are wa. Yen sɔ, i dukio nge mɛ i ko ka are wa. ²⁵ Wasi kasanugii baawure u ra n tii neniwa kpuro sɔɔ. Ba mɔ mɛ bu ka are wa yi yi sɔa wurusun furɔ * ge ga koo gbera gu dɛrura. Adama bɛsɛ sa mɔ su ka mwa ge ga kun kpeemo. ²⁶ Yen sɔna na duka mɔ dee dee na n geririmɔ. Na sannamɔ, adama n n mɔ nge wi u wom soomɔ. ²⁷ Na nɛn wasi nɔwia mɔ gem gem n ka yi kamia, kpa n ku ra ko wi ba koo gira nɔm dira nɛn tii sanam mɛ na sibu gabu waasu kua.

10

Bũu s̄aarun kirɔ

¹ Nɛgibu na kɪ i n yɛ ma bɛɛn sikadoba kpuro ba wɔa guru wii ten * tɔbuɔ ma be kpuro ba sɔa nim wɔku gen † suunu sɔɔ ka naasu. ² Ma be kpuro ba kua Mɔwisin bwɔabu ka batemu gaa guru wii te sɔɔ ka nim wɔku ge sɔɔ. ³ Ma be kpuro ba dɔa teenu di ni nu na saa wɔllun di, ⁴ ma ba nim nɔrumam tem nɔra mɛ Gusunɔ u bu wɛ, domi ba nim nɔrumɔwa saa kpee Hundegirun min di te ta bu swɔi biruɔ. Kirisiwa sɔa kpee te. ⁵ Adama Gusunɔ u ben dabiru go gbaburu sɔɔ yɛn sɔ ben daa ya n nɔn wɛre.

⁶ Tɛ, yeya ya sɔa yireru bɛɛn sɔ kpa sa kun maa sɔa kɔsan kɪrobu nge be. ⁷ Kpa i ku ra maa bũu s̄a nge mɛ beɔnɔn gabu ba kua. Domi ba

* **9:25** wurusun furɔ - Gera ba ra raa doke goon wirɔ yellu wi u garasa gaa sɔɔ wiru gbia. * **10:1** guru wii te - Ta sɔawa te ta Isireliba gbiye sanam mɛ ba wɔa gbaburɔ. † **10:1** nim wɔku ge - Ga sɔawa nim wɔku ge ba mɔ Naa yari ge ga burana ba tɔbura ye ba yara Egibitin di.

yorua, “Tɔn be, ba sina ba di, ba nɔra, ma ba seewa ba kom bereteke mɔ.”⁸ Su ku ra maa kurɔ damaru ko nge me ben gabu ba kua, ma ben nɔrɔɔ bun suba yɛnda ita (23.000) ba kam kua sɔɔ teɛrun sɔɔ.⁹ Su ku ra maa Yinni mɛeri nge me u ne, nge me ben gabu ba kua, ma weɛ bu go go.¹⁰ Su ku maa wɔki nge me ben gabu ba kua, ma gɔɔn gɔrado u bu go.

¹¹ Yeya ya bu deema nge yireru, ma ba ye yorua bu ka sun kirɔ ko, beɛɛ be sa wɔa handunian tɔɔ dɔaki teni sɔɔ.¹² Yen sɔ, wi u tamaa u yɔ sim sim, u de u n tii se kpa u ku ra wɔrumɛ.¹³ I n laakari mɛeribu gabu waare ma n kun mɔ bi tɔmbu kpuro ba ra wa. Gusunɔ wi u sɔa naanɛgii, u n derimɔ bu beɛn laakari mɛeri n kere ye i ko kpɛ i ka temana. Adama laakari mɛeribu baabire sɔɔ u ra maa yari yeru ko kpa i ka kpɛ i temana bi sɔɔ.

¹⁴ Yen sɔ, kɛnasibu, i bɔu sɔaru suurio.¹⁵ Na ka beɛ gari mɔwa nge laakarigibu. I de i lasabu ko ye na gerumɔ.¹⁶ Sɔ n bɔnu mɔ nɔri domarugia ye sɔɔ, ye sa ka Gusunɔ siaramɔ, sa n bɔnu mɔ Kirisin yem sɔɔ? Sɔ n pɛɛ ye yabua, sa n bɔnu mɔ Kirisin wasi sɔɔ? ¹⁷ Pɛɛ tia ya wɔa. Baa sɔ n dabi, sa sɔa wasi tee, domi beɛɛ kpuro sa bɔnu mɔ pɛɛ tia ye sɔɔ.

¹⁸ I bu mɛerio be ba mara Isireliba. Be ba yɔkunu dimɔ, ba n bɔnu mɔ yɔku yee te sɔɔ? ¹⁹ N n men na, mba na gerumɔ. Na gerumɔ ma yaa ye ba ka bɔu yɔkuru kua ya sɔa gɔanu? Bɔuwa sɔa gɔanu? ²⁰ Aawo. Adama na gerumɔ ma ye ba ka yɔkuru kua, bɔna ba ka yɔkuru kua, n n mɔ Gusunɔ. Na n maa kɛ i n bɔnu mɔ ka bɔnu.²¹ I n kpɛ i nɔ Yinnin nɔra sɔɔ kpa i maa nɔ bɔnun nɔra sɔɔ. I n kpɛ i di ye ya wɔa Yinnin tabulu wɔllɔ, kpa i maa di ye ya wɔa bɔnun tabulu wɔllɔ.²² Sa kɛ su Yinnin nisinu seeyawa? Sa nɔn dam kere?

I kpuro koowo

i ka Gusunɔ beɛɛ wɛ

²³ Ba n tɔnu yinarimɔ u gɔanu kpuro ko, adama n n mɔ ni kpuro nu arufaani mɔ. Ba n tɔnu yinarimɔ u gɔanu kpuro ko adama n n mɔ ni kpuro nu tɔnu tɔsisiamɔ.²⁴ N n weenɛ goo u win tiin arufaani kasu, ma n kun mɔ win winsimgia.

²⁵ Ye ba gesi dɔramɔ yaburɔ i dio, i ku gɔanu bikia tii taare wɛɛbun sɔ.²⁶ Domi tem sɔawa Yinni Gusunɔgim, ka gɔanu kpuro ni nu wɔa me sɔɔ.

²⁷ Naanɛ doke sarirugii u n beɛ dim soka, ma i gɔru doke i ka da, gɔanu kpuro ye ba beɛ wɛ, i dio, i ku ra gɔanu bikie tii taare wɛɛbun sɔ.²⁸⁻²⁹ Adama goo u n beɛ sɔɔwa u nɛɛ, yeniwa ba ka yɔkuru kua i ku di yɛron gɔrun sɔ wi u beɛ sɔɔwa, n n mɔ beɛn tiin gɔrun sɔ.

Domi mban sɔna kon de bu nen tii mɔru siri goon gɔrun sɔ.³⁰ Na n Gusunɔ siara ye na dimɔn sɔ, mban sɔna na kon de bu maa nen kɔsa gere ye sɔɔ.

³¹ N n men na, i n dimɔ i n nɔrumɔ, n kun me i n gɔanu ganu mɔ, i ye kpuro koowo i n ka Gusunɔ beɛɛ wɛɛmɔ.³² I ku ra Yuuba torasie n kun me Geɛkiba n kun me Yesun yigberu te ta maa sɔa Gusunɔgiru.³³ Nen tii na kookari mɔ n ka kpuro ko ye ya koo tɔmbu kpuro dore, na kun nen tiin arufaani kasu ma n kun mɔ tɔn dabirugia, kpa bu ka faaba waara.

11

¹ I man saario nge me nen tii na Kirisi saarimɔ.

Tɔn kurɔn wii kpɛibu

² Na beɛ siara ye i ra ka man yaaye kpuro sɔɔ, ye i maa ka sɔɔsi te neni sim sim te na mwa na beɛ wɛ.³ Adama na kɛ i n yɛ ma Kirisiwa tɔn durɔ baawuren wirugii, tɔn durɔ maa sɔa tɔn kurɔ baawuren wirugii, Gusunɔwa maa Kirisin wirugii.⁴ Tɔn durɔ baawure wi u kanaru mɔ, n kun me u Gusunɔn gari gerumɔ, u n win

wiru wukiri, u n win wirugii beere wɛɛmɔ. ⁵ Ma tɔn kurɔ baawure wi u kanaru mɔ, n kun me u Gusunɔn gari gerumɔ, u kun win wiru wukiri, u n win wirugii beere wɛɛmɔ. N sɔawa nge u n pɔuru woka. ⁶ Tɔn kurɔ u kun ki u yasa bɔke, n weene u seri bura. Adama n n sɔan na sekuru u ka seri bura n kun me u ka pɔuru woka, u de u yasa bɔke. ⁷ N n weene tɔn durɔ u win wiru wukiri domi u sɔawa Gusunɔn weenasii, u maa Gusunɔ beere wɛɛmɔ, adama tɔn kurɔ u tɔn durɔ beere wɛɛmɔ. ⁸ Domi tɔn durɔ kun yari tɔn kurɔn min di, tɔn kurɔwa yari tɔn durɔn min di. ⁹ Meya maa ba n tɔn durɔ taka kue tɔn kurɔn sɔ, tɔn kurɔwa ba kua tɔn durɔn sɔ. ¹⁰ N n men na, wɔllun goradoban sɔ n weene tɔn kurɔ u yasa bɔke u n ka sɔɔsimɔ ma u goo wiru kpɛye. ¹¹ Adama Yinni sɔɔ, n n koorɔ tɔn kurɔ u n wɔa n kun ka tɔn durɔn baa. Meya maa tɔn durɔ u n kpɛ u n wɔa n kun ka tɔn kurɔn baa. ¹² Domi nge me tɔn kurɔ u yari tɔn durɔn min di, nge meya tɔn durɔ maa marura tɔn kurɔn min di, adama ye kpuro n kooramɔwa saa Gusunɔn min di.

¹³ I lasabu koowo beeen tii. N weene tɔn kurɔ u Gusunɔ kana u kun yasa bakua? ¹⁴ I n yɛ beeen tii ma sekura tɔn durɔn seri yi n dɛu? ¹⁵ Adama tɔn kurɔn seri yi n dɛu, burara. Ba nɔn win seri wɛwa u ka yi dendi nge win sɔnditia. ¹⁶ Adama goo u n ki u ka sun sikirina, na gesi gerumɔ ma beese sɔɔ ka Gusunɔn yigbenu sɔɔ sa n maa komaru garu mɔ.

Yinnin dɔa domaruginu

(I maa mɛerio Mateu 26:26-29, Maaku 14:22-25, Luku 22:15-20)

¹⁷ Gari yi na ki n beee yiire mini tɛ, na n beee siaramɔ yi sɔɔ, domi i n mɛnne, n ku ra sanɔ gaa ko, n da n gɔɔgɔm mɔwa. ¹⁸ Gbiikaa ba maɔn sɔɔwa ma, i n mɛnne, wuunu ganu wɔa beeen suunu sɔɔ ni nu n nɔɔ tia sɔa. Na mi gia wura ma

geema. ¹⁹ Domi n n koo ko karanaa ya kun wɔa beeen suunu sɔɔ, kpa be ba sɔa geegibu bu ka sɔɔsira. ²⁰ Wee, i n mɛnne i ka dɔanu dimɔ, n n ka Yinnin domaruginu weene. ²¹ Domi i n mɛnna i ka di, baawure ra n sendewa u ka win tiin dɔanu di, kpa gɔara n gabu mɔ, kpa tam mu n gabu goomɔ. ²² I n beeen tiin yenusu mɔ mi i ko di kpa i nɔ? Nge i ki i n Yesun yigberu gemawa, kpa i sɔarobu sekuru doke? Mba kon gere. Kon beee siara? Aawo, na n beee siaramɔ ye sɔɔ.

²³ Domi Yinnin min diya na sɔɔsiru mwa te na beee wɛ. Na nee, wɔku tɛ sɔɔ ba Yinni Yesu tɔmbu nɔmu sɔndia u pɛɛ sua, ²⁴ u Gusunɔ siara ma u ye murura. Ma u nee, yeniwa nen wasi yi ba go beeen sɔ. In da yeni ko i n ka man yaaye. ²⁵ Meya u maa nɔra sua ye ba dim kpa u nee, nɔra yeniwa Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ kpa te u sire ka nen yem. Sanam baamere sɔɔ me i ka ye nɔrumɔ, i n da ko i n ka man yaaye. ²⁶ Domi sanam baamere sɔɔ me i pɛɛ ye dimɔ ma i ka nɔra ye nɔrumɔ, Yinnin gɔɔwa i kparamɔ sere u ka wurama.

²⁷ Yen sɔna wi u Yinnin pɛɛ di, n kun me u n ka win nɔra nɔra, ma u n kue nge me n weene u ko, u Yinnin wasi ka win yem torariwa. ²⁸ N n men na, baawure u tii wɛeri u sere pɛɛ ye di u maa ka sere nɔra ye nɔ. ²⁹ Domi u n dimɔ u n nɔrumɔ u kun tuba ye n sɔa Yinnin wasi, u tii taare suammewa win dibu ka nɔru bi sɔɔ. ³⁰ Yen sɔna beeen dabira barɔ, ma dabira kua kpanɔbu, gaba maa gu. ³¹ Sɔa n tii siri ka gem, ba n maa sun sirimɔ. ³² Adama Yinni u n sun siri, u ra sun seeyasiewa, kpa su ku ra maa taare wa ka handuniagibu sannu.

³³ Yen sɔ negibu, i n mɛnna i ka di, i de i maruna. ³⁴ Gɔɔru tɔ n goo mɔ, u de u gina dɔanu di yenuɔ, kpa beeen mɛnno sɔɔ i ku ra taare sua. Gari yi yi tie, kon beee yin asansi sɔ nɔ tunuma.

12

Hunde Dεeron kēnu

¹Tē ye n sāa Hunde Dεeron kēnun gari, negibu na kī i n yin gem yē. ²I yē ma sanam mē i n Gusunō yē, ba ra n bεε gawewa būnun yiraō, ni nu ku ra gari gere. ³Yen sōna na kī i tubu ma goo wi u gari mō saa Gusunōn Hunden min di, u n gerumō ba Yesu bōrusi. Goo kun maa kpē u nεε Yesu sāa Yinni, ma n kun mō saa Hunde Dεeron min di.

⁴Hunden kēε bwese bwesekawa wāa, adama Hunde turo wiya nu wēεmō. ⁵Sōm bwese bwesekawa wāa, adama Yinni turo wiya sa ko ye kua. ⁶Dam bwese bwesekawa maa wāa mē tōnu koo kpī u ka sōmburu ko, adama Gusunō turo wiya mu tōmbu kpuro wēεmō sōmburu baateren sō. ⁷Ba baawure kēru wē ta sōsimō ma u Hunde Dεero mō kpa u ka tu dendi tōmbu kpuron arufaanin sō. ⁸Hunde u ra goo kēru wē u ka tōmbu bwisi kē, kpa u goo kēru wē u ka gari gere ka yēru. ⁹Hunde turo wi, u ra goo naane dokebu wē, kpa u goo dam wē u ka barōbu bekia. ¹⁰Meya Hunde turo wiya ra maa goo sōm maamaakiginun dam wē, kpa u goo kēru wē u ka tōmbu Gusunōn gari tusia, kpa u maa goo bwisi wē u ka Hunden kēnu ka kēε ni nu tie wunana. U ra goo bwisi wē u ka Hunden barum bwese bwesekan gari gere, kpa u goo bwisi wē u ka gari yi tusia. ¹¹Hunde turo wiya u ye kpuro mō. U baawure kēε bwese bweseka wēεmō nge mē u kī.

Naane dokeobu kpuro

ba sāa wasi teen doo dooka

¹²Domi Kirisi sāawa nge wasi tee ka yin doo dooka dabiru. Wasi yi, yi sāawa tee baa mē yi doo dooka dabiru mō. ¹³Domi ba sun batemu kuawa ka Hunde turo kpa Yuuba ka tōn tukobu, yobu ka tii mōwōbu, bεεε kpuro su ka ko wasi tee. Sa maa gbinne ka Hunde turo wi, bεεε kpuro.

¹⁴Wasi sāawa doo dooka dabiru n n mō tia. ¹⁵Baa naasu sū n nεε, su n sāa nōmu, ka mē, su n wāa wasi sōō? Su wāawa wasi sōō. ¹⁶Baa swaa yā n maa nεε, ya n sāa nōnu, ka mē, ya n wāa wasi sōō? Ya wāawa wasi sōō. ¹⁷Wasi kpuro yi n sāa nōni, amōna yi koo ka gari nō. N kun mē, yi kpuro yi n sāa swaa, amōna yi koo ka nuburu nō. ¹⁸Adama nge mē n sāa Gusunō u doo dooka baayere dokewa wasi sōō nge mē u kī. ¹⁹Ya n koorō wasi yi kun doo dooka mō. ²⁰Tē, wasi sāa tee adama yi doo dooka dabiru mō.

²¹Yen sōna nōni kun kpē yi nōmu sō yi n gen bukata mō. Wira kun maa kpē tu naasu sō ta n sin bukata mō. ²²Adama baa wasin doo dooka ye ya sāare ya n dam mō, wasi yen bukata mō too. ²³Ye ya maa sun sāawe nge ya n bεεε mō, sa ye bεεε wēεmō. Ye sa n maa kpē su sōōsi sa ye wukirimō. ²⁴Adama yen ye ya waabu wā, ya n wukiribun bukata mō. Gusunō u bεεεn wasi swēena u ka yin gam bεεε wē mi n bεεε bia. ²⁵U kuawa kpa wasi yi kun ka karane, adama doo dooka baayere ya n ka yen yensian laakari mō. ²⁶Wasin gam mù n nōni swāaru wa, ka mi n tie sanna ba bōnu mō. Meya bā n maa yin gam siara, ka mi n tie sanna ba nuku dobu bōnu mō.

²⁷Tē bεεε kpuro i sāawa Kirisin wasi, ma bεεεn baawure sāa yin doo dooka. ²⁸Gbiikaa Gusunō u gbia u garōbu gōsa Yesun yigberu sōō, yiruse win sōmōbu, itase keu sōōsiobu, yen biru be ba sōm maamaakiginun dam mō, ka maa be ba dam mō bu ka barōbu bekia, ka be ba gabu somimō, ka be ba tambu kparamō, ka be ba ka Hunden barum bwese bweseka gari mō. ²⁹N n mō be kpuro ba sāa garōbu, n kun mē Gusunōn sōmōbu, n kun mē keu sōōsiobu. N n maa mō be kpuro ba dam mō bu ka sōm maamaakiginu ko, ³⁰n kun mē bu ka barōbu bekia, n kun mē bu ka Hunden barum bwese bweseka

gari ko, ñ kun me bu ka gari yi tusia.
³¹ N n men na, i Hunden kēnu kasuo
 ni nu beere kere.

Kon maa beere swaa sōsi ye ya
 kpuro kere.

13

Kīru

¹ Baa nà n ka barum bwese
 bweseka gari m̀d̄ ka mam ẁllun
 g̀radoban barum ma na kun t̀nu
 k̄i, na s̄awa nge yankokoru ñ kun
 me yangireru te ba soom̄. ² Baa
 nà n Gusun̄n gari gerubun dam
 m̄, ma na asiri kpuro tuba ka ȳeru
 kpuro, ma na Gusun̄n naane doke
 sere kon kp̄i n guunu s̄ nu swenȳ,̄
 nà kun t̀nun k̄iru m̄ na ñ s̄a
 ḡanu. ³ Baa nà n nen dukia kpuro
 s̄arobu w̄e, baa nà n dera ba nen
 wasi w̄ōwa, nà kun t̀nun k̄iru m̄
 na ñ are wasi.

⁴ Wi u t̀nu k̄i u ra teman̄e, u
 ra n maa t̀n geeru m̀d̄, u ku ra n
 nisinu m̄, u ku ra woo kan̄e, u ku
 ra maa tii sue. ⁵ Wi u t̀nu k̄i u ra
 n t̀mbun beere ȳe, u ku ra win tii
 t̀nan arufaani kasu, u ku ra m̄ru
 ko fuuku, u ku ra maa torarun gari
 yi win nukur̄. ⁶ Wi u t̀nu k̄i u ku ra
 ȳeri k̄osan s̄ ma n kun m̄ gem s̄.
⁷ Wi u t̀nu k̄i u ra ka kpuro teman̄e.
 Win naane dokebu ka win ȳiȳabu
 ka win temanabu bu ku ra kpe.

⁸ Wi u t̀nu k̄i win k̄ira ku ra
 n n̄ru m̄. Gusun̄n gari gerubu
 bu n̄ru m̄, Hunden barum bwese
 bwesekan gerubu koo kpe, ȳeru ta
 koo maa kpe. ⁹ Domi bes̄en ȳeru ka
 bes̄en Gusun̄n gari gerubu, yen gaa
 kun yiba. ¹⁰ Adama sanam me ye ya
 yiba ya koo na, sanam meya ye ya
 kun yiba, ya koo doona.

¹¹ Sanam me na s̄a bii, na ra gari
 gere nge bii, na ra laakari ko nge bii,
 na ra maa bwisiku nge bii, adama
 t̄e ye na guro guro kua, na biin daa
 deri. ¹² Ye sa waam̄ t̄e ya s̄are ye sa
 waam̄ bari bari tasa s̄, adama s̄
 teeru sa ko ra wa n̄ni ka n̄ni. Ye
 na ȳe t̄e ya ñ yiba, adama s̄o teeru

kon da tubu s̄a s̄a nge me Gusun̄n
 u man tuba.

¹³ T̄e ḡanu ita yeniwa ya w̄a,
 yeya naane dokebu, ka ȳiȳabu, ka
 k̄iru. Adama k̄ira ta kere.

14

Hunde Deeron k̄enun gari

¹ N n men na, k̄ira n weene i n
 kasu. I maa Hunden k̄enu kasuo, n
 mam neere Gusun̄n garin gerubun
 k̄eru. ² Wi u ka Hunden barum
 gari gerum̄, n ñ t̀nu u ka gari
 m̀d̄, Gusun̄wa u ka gari m̀d̄, domi
 goo kun ȳeron gari n̄om̄. Gem
 asirigima u gerum̄ ka Hunde
 Deeron dam. ³ Adama t̄mba,
 Gusun̄n s̄om̄ u ra ka gari ko. U
 ra bu t̄sisie, kpa u bu dam k̄e,
 kpa u bu nukuru yemiasia. ⁴ Wi u
 ka Hunden barum gari m̀d̄, u win
 tii t̄sisiam̄wa. Adama Gusun̄n
 s̄om̄, Yesun yigbera u t̄sisiam̄.

⁵ N ko n man dore beere kpuro ñ n
 ka Hunden barum gari m̀d̄, adama
 ye na k̄i n kere, yera i n Gusun̄n
 gari gerum̄. Domi wi u Gusun̄n
 gari gerum̄ u kere wi u Hunden
 barum bwese bweseka gerum̄, ma
 n kun m̄ ù n win gari tusia, kpa
 u ka Yesun yigberu t̄sisia. ⁶ T̄e,
 negibu arufaani yer̄a i ko wa nà n na
 bes̄en mi ka Hunden barum bwese
 bwesekan gerubu, ma na kun ka
 s̄ōsiru ne, ñ kun me ȳeru, ñ kun
 me Gusun̄n garin gerubu ñ kun me
 keu gaa.

⁷ Baa ḡa ni nu kun w̄aru m̄ nge
 guuru ka m̄r̄ku b̄a n nu soom̄, b̄a
 kun nu gosikiam̄, am̄na gaba koo
 ka gia ye nu gerum̄. ⁸ Wi u maa
 k̄aba soom̄, ù kun soom̄ dee dee,
 wara u koo tabun s̄ōru ko. ⁹ Nge
 meya bes̄en gari yi kun deere, yi koo
 kowa kam. ¹⁰ Barum bwese bwe-
 seka dabina nu w̄a handunia s̄,
 sari maa me goo kun n̄om̄. ¹¹ N n
 men na, nà kun barum n̄om̄ me ba
 ka gari m̀d̄, wi u mu gerum̄ u ko n
 s̄awa t̀n tuko nen mi, kpa ne n maa
 ko t̀n tuko ȳeron mi. ¹² Nge meya

bεε, yèn sō i Hunden kēnu kasu, i kookari koowo i ka nu wa nu n kpā ni nu koo Yesun yigberu tāsisia.

13 Yen sō, n weene wi u ka Hunden barum gari gerumō u Gusunō kēru kana te u koo ka gari yi tusia. 14 Domi nà n kanaru mō ka Hunden barum nen hundewa ya kanaru mō, adama nen bwisikunu kun wāa te sōo. 15 Tē, amōna kon ko. Kon kanaru ko ka nen hunde, kon maa ko ka nen bwisikunu. Kon womu ko ka nen hunde, kon maa ko ka nen bwisikunu. 16 À n Gusunō siara ka hunde tōna, amōna naane dokeo diro u koo ka kpī u nεε, ami, wunen siarabun sō. U n yē ye a gerumō. 17 Baa wunen siarabu bù n wā, bu n yēro tāsisiamaō.

18 Na Gusunō siara yèn sō na ra ka Hunden barum bwese bweseka gari ko n bεε kpuro kere. 19 Adama Yesun yigberu sōo na kīru bo n gari nōōbu gere ka nen bwisikunu n ka gabu keu sōōsi, n kere gari nōōbun suba wākuru (10.000) ka Hunden barum.

20 Negibu i ku maa bwisiku nge bibu. Daa kōsa sōōra n weene i n sāa nge bii wēnu, adama bwisikunu sōo i n sāa tōn girobu. 21 Gusunōn woodan tireru sōo ba yorua,

“Yinni u nεε, kon de bu nen gari nō be ba barum tukum gerumōn nōn di,

ka maa sōbun nōo sōōn di. Adama ka mε, ba n nen gari swaa dakimō.”

22 N n men na, Hunden barum bwese bwesekan kēru ta sāawa yīreru be ba kun naane doken mi, n n mō be ba naane doken mi. Adama Gusunōn gari gerubun kēra ta sāa yīreru be ba naane doken mi, n n mō be ba kun naane doken mi.

23 N n men na, Yesun yigberu kpuro tã n menna, kpa baawure u n Hunden barum gerubu wōri, naane dokeo dirobu n kun mε naane doke sarirugibu bā n duuma, ba n koo gere bu nεε i wiirawa? 24 Adama baawure ù n Gusunōn gari gerumō, sanam mε naane doke

sarirugii n kun mε naane dokeo diro goo u duuma, win gōru ga koo nūn so, kpa gari yi, yi nūn siri yi tumbu kpuro ba gerumō. 25 Win bwisiku asiriginu n koo maa sōōsira batuma sōo, kpa u yiira u Gusunō sã u nεε, geema, Gusunō u wāawa bεen suunu sōo.

Yesun yigberun s̄aarun wooda

26 Negibu, bεen baawurewa u kēru mō, googiru womu, googiru tubusianu, googiru sōōsiru Gusunōn min di, googiru Hunden barum bwese bwesekan gerubu, googiru maa men tusiabu. I n menna, i de i n ye kpuro mō i ka tāsisiāna. 27 Gabu bā n koo ka Hunden barum bwese bweseka gari ko, n weene ba n sāa tumbu yiru n kun mε ita tōna kpa bu ko tia tia, kpa goo u maa ben gari yi tusia. 28 Adama goo ù kun wāa mi wi u koo kpī u gari yi tusia, i de bu mari mēnnō sōo, kpa bu yi ko ka Gusunō tōna. 29 Ye ya maa sāa Gusunōn sōmōbun gari wee. I de ben yiru n kun mε ita bu gari ko, kpa be ba tie bu ben gari yi yīiya.

30 Gusunō ù n goo wi u sō mēnnō sōo gāanu sōōsi u ka gere, i de wi u gari mō u mari. 31 Domi bεε kpuro i ko kpī i Gusunōn gari gere tia tia, kpa bεε kpuro i ka gāanu gia kpa i ka dam kēru wa. 32 Gusunōn sōmōbu bu de ba n tii kpīa ben kēru sōo. 33 Domi Gusunō kun bereteke kī ma n kun mō alafia.

Nge mε n sāa naane dokeobun yigbenu kpuro sōo, 34 n weene tōn kurōbu bu mari mēnnō sōo. N n weene bu gari gere, adama bu wiru kpīiyō nge mε Gusunōn wooda ya gerumō. 35 Bā n kī bu gāanu gia i de bu ben durōbu bikia yēnuō, domi bεen sekura tōn kurō ù n gari mō mēnnō sōo.

36 Amōna. Bεen min diya Gusunōn gari yi gbia yi torua? Nge bεε tōnan miya yi tura? 37 Goo ù n tamaa u sāa Gusunōn sōmō, n kun mε u yīiyō u Hunden kēnu mō, n weene ù wura ma ye na yorumō,

Yinnin yiireba. ³⁸ Goo wi u kun yeni wure, i ku ra yēro wura.

³⁹ Yen sō, negibu i kasuo i ka Gusunon gari gere, kpa i ku yina bu ka Hunden harum bwese bweseka gari ko. ⁴⁰ Adama i kpuro koowo dee dee ka beere.

15

Kirisin seebu gorin di

¹ Negibu na beere Labaari gea ye yaayasiama ye na raa beere naasia ma i ye mwa, i maa yō ye sō. ² Yen min diya i faaba waama i n gari yi neni dim dim yi na beere waasu kua. Ma n kun me, kama i naane doke.

³ Domi gari yi yi kpuro kere yiya na beere nōmu sōndia yi nen tii na mwa. Yiya mini. Kirisi u gu besen toranun sō nge me Gusunon gari gerumō. ⁴ Ba nūn sika ma u seewa gorin di sō itase nge me Gusunon gari gerumō. ⁵ U win tii Sefa sōsi, yen biru wākura yiru ye. ⁶ Yen biru u kura mi win bwāaba mēne bēn geera nēera wunōbu (100) kere. Ben dabira wasi ka tē, adama gaba gu. ⁷ Ma u maa win tii Yakōbu sōsi, yen biru gōrobu kpuro.

⁸ Dākuru u maa man kure, ne wi na sāa nge wi ba mara suru kun yiba. ⁹ Domi nēna na piiburu bo gōrobu sō. Na n weene bu man soku gōro, domi na Gusunon yigberu nōni sōwa. ¹⁰ Adama ka Gusunon duroma na ka sāa me na sāa tē, ma durom me u man kua mu n kue kam. Na kookari kua n gōro be kpuro kere, adama n n mō nen tiwa na kua ma n kun mō Gusunon durom me mu ka man wāa. ¹¹ N n men na, gari tee yiya sa waasu mō ne ka be, tee yiya i maa naane doke.

Beeren seebu gorin di

¹² Tē, bā n Kirisin gari waasu kua ma u seewa gorin di, amōna beere gaba ka mō gōriba kun seemō. ¹³ Gōribu bā kun seemō, Kirisi kun maa seewe. ¹⁴ Kirisi ū kun seewen na, besen waasu kama, beere naane dokebu maa kama. ¹⁵ Sa

maa Gusunō seeda weesugia diiya sanam me sa gerua ma u Kirisi seeya gorin di, domi n n sāa gem ma gōriba kun seemō, n n men na, Gusunō kun maa Kirisi seeye. ¹⁶ Domi gōribu bā kun seemō Kirisi kun maa seewe. ¹⁷ Bā kun maa Kirisi seeye beere naane dokebu kama, i maa wāa beere toranu sō gina. ¹⁸ Be ba maa Kirisi naane doke ba ka gu ba kam kuawa. ¹⁹ N n wāa teni tōnan sōn na sa Kirisi yīyo, sa sāawa wōnwōndobu n tōmbu kpuro kere.

²⁰ Adama tē, Kirisi u seewa gorin di u kua gbiikoo be ba koo sen sunu sō. ²¹ Domi nge me gōw na saa tōnun min di, nge meya gōribun seebu maa naamō saa tōnun min di. ²² Nge me tōmbu kpuro ba gbimō yēn sō ba gbinne ka Adamu, nge meya ba koo kpuro seeya yēn sō ba gbinna ka Kirisi. ²³ Adama baawure ka win wuura. Gbiikaa Kirisi, yen biru be ba sāa wigibu win naarun sanam. ²⁴ Yen biruwa handunian kpeera koo na. Sanam meya Kirisi u koo wirugiru ka yiiko ka dam kpuro kam koosia kpa u Gusunō Baaba bandu nōmu sōndia. ²⁵ Domi Kirisi u n koo ko u kun bandu di sere Gusunō u ka nūn win yibereba kpuro taarea. ²⁶ Gōwa sāa werō dāako wi ba koo kam koosia. ²⁷ Domi ba yorua ba nee, “Ba dera u kua gāanu kpuron wirugii.” Adama sanam me u gerua ba dera u kua gāanu kpuron wirugii, n sun yeeri ma wi u dera u kua yen wirugii, u n wāasi sō. ²⁸ Adama bā n gāanu kpuro Kirisi nōmu sōndia, yera wi, Bii, u koo maa tii Gusunō nōmu sōndia, kpa Gusunō wi u nūn gāanu kpuro nōmu sōndia, u bandu di kpuron wōllō mam mam.

²⁹ Be ba batemu mō gōribun sō maa ni. Arufaani yerā ya wāa mi. N n sāa gem ma gōriba kun seemō, mban sōna ba bu batemu mō gōribun sō. ³⁰ Besen tii maa, mban sōna sa ra n yō kari sō sa baayere. ³¹ Negibu, baadommawa

na ra n wāa gōon yira sōo. Na yeni gerumō yēn sō na woo kanamō bēen saabu bēsen Yinni Yesu Kirisi sōo. ³² Nā n sanna ka gberun yēe Efesu mini nēn tōndun yikon sō, arufaani yerà na mō. Gōribu bà kun seemō, n̄ n mēn na, su di kpa su nō domi sia sa ko gbi.

³³ I ku de bu bēē nōni wōke. Kpaasi kōsoba ba ra daa gea sanku. ³⁴ I de bēēn laakari gea yu wurama nge mē n weene, kpa i kookoo kōsusu deri. Bēēn gabu ba n̄ Gusunō yē. Na yeni gerumō ma bēēn sekura.

Seebun wasi kpēē

³⁵ Goo koo bikia u nēē, amōna ba koo ka gōribu seeya. Wasi yiren bwesera ba ko n mō. ³⁶ Bwisi sarirugii! A n gāanun bia duura temō ya n̄ kp̄imō ma n kun mō ya gu. ³⁷ Ye a duurumō temō, bia tōnawa, nge alikama bima, n̄ kun mē gāanu ganun bima, n̄ n̄ mō kp̄ii pōtura. ³⁸ Gusunō u bia ye kp̄ii pōtura wēēmō nge mē u kī. Bia baayere ya yen kp̄ii pōtura mō. ³⁹ Gāa wasinu kpuron yaa kun maa tia. Tōmbugia nēnēm, yēēgia nēnēm, gunōsugia nēnēm, swēēgia maa nēnēm.

⁴⁰ Wōllun wasi yi wāa, handuniagii maa wāa. Wōllun wasi yi yin buram mō, handuniagii maa yin buram mō. ⁴¹ Sōō u win buram baa mō, suru maa wigim mō ka maa kperi. Kperin tiin buram wunane.

⁴² Mēya n ko n sāa sanam mē ba koo gōribu seeya. Bà n wasi sika gōōgiiya mi, adama bà n yi seeya yi n̄ maa gbimō. ⁴³ Bà n yi sika yi ku ra n bēere mō, adama bà n yi seeya girima bakagiiya. Bà n yi sika, dam sarirugiiya, adama bà n yi seeya yi dam mō. ⁴⁴ Bà n yi sika wasi bentekera, adama bà n yi seeya yi sāawa hundegii. Domi wasi bentekeru t̄a n wāa, wasi hundegii maa wāa. ⁴⁵ Nge mēya maa ba yorua ba nēē, t̄on gbiikoo Adamu, u kua waso, adama Adamu dāako u sāawa hunde wi u wāaru

wēēmō. ⁴⁶ N n̄ mō hundegiiya yi gbia yi na. Wasi bentekera ta gbia ta na, yen biru hundegii. ⁴⁷ Ba t̄on gbiikoo mōma ka tem, ma u kua temgii. Tōnu yiruse u nawa wōllun di. ⁴⁸ Nge mē temgii gbiikoo u sāa, mēya maa temgibu kpuro ba sāa. Nge mē wōllugii u maa sāa mēya maa wōllugibu kpuro ba sāa. ⁴⁹ Nge mē sa ka temgii weene, nge mēya sa ko maa ka wōllugii weena.

⁵⁰ Nēgibu yeniwa na gerumō, ma ye ya yaa ka yem mō, ya n̄ kp̄ē yu bōnu wa mi Gusunō u bandu swīi. Ye ya maa sāa gōōgia ya n̄ kp̄ē ya n wāaru te ta ku ra kpe mō.

⁵¹ Asirin gari wee, na bēē sōōmō. N n̄ mō bēse kpurowa sa ko gbi, adama ba koo bēse kpuro kōsi ⁵² yande, nōni kpaki teeru sōo sanam mē kōbi dāaka ya koo swī. Domi ya koo swī kpa bu gōribu seeya bu ku maa ka gbi, kpa bēse su maa kōsi. ⁵³ Domi wasi yi yi ra sankire, yi n̄ koo ko yi kun kōsa yi yi ku ra sankire. Yi yi maa sāa gōōgii, yi n̄ koo ko yi kun kōsa yi yi ku ra gbi. ⁵⁴ Tē yi yi ra sankire yi n̄ kōsa yi yi ku ra sankire, gōōgii yi n̄ maa kōsa yi yi ku ra gbi, yera ye ba yorua ya koo kooru ye ba nēē, “U dera gōō kpa, ma nasara sina.”

⁵⁵ “Gōō, mana wunen nasara wāa. Gōō, mana wunen sōsō dēēgira wāa.”

⁵⁶ Gōon sōsō dēēgira toraru, torarun dam maa sāawa wooda. ⁵⁷ Yen sō, su Gusunō siara wi u sun nasara wēēmō saa Yesu Kirisi bēsen Yinnin min di.

⁵⁸ N n̄ mēn na kīnasibu, i yōro dim dim ka temanabu, i n̄ hania mō Yinnin sōmburu sōo baadomma kpa i n̄ yē ma sōmbu te i Yinni kuamme ta n̄ kam mō.

16

Gobi sōkubu

naane dokeobun sō

¹ Tē, gobin gari yi ba sōkumō naane dokeobun sō. N weene i ko nge mē na Yesun yigbenu sōōwa

Galatia. ² Alusuma baayeren t̄so gbiikuru i de baawure u gobi gee yi nenem, nge me win waara ne, kpa i ku de sanam me na tunuma i sere gobi s̄oke. ³ Na n na kon t̄on be i ḡosa ḡori Yerusalem̄o ka been k̄eru ka tire ni nu koo bu tusia. ⁴ N n maa kua n ka da nen tii, kon ka bu da.

Ye P̄olu k̄i u ko

⁵ Na n Mased̄oni beram da, kon na been mi, domi na n̄ kon ko na kun Mased̄oni de. ⁶ Kon s̄so m̄eru ko been mi, a ku tuba, kpuran sanam kpuro. Yen biru kpa i man n̄oma k̄e nen sanum s̄so mi na d̄o kpuro. ⁷ Na n̄ k̄i n be wa barara t̄e na n sar̄o, adama Yinni u n wura, na ȳiȳo kon na n ka be sina s̄so m̄eru.

⁸ Adama ko na n w̄a Efesu mini gina sere Pantikotin t̄ru. ⁹ Domi na ayeru m̄o mini n ka s̄m bakaru ko te ta koo arufaani ko. Yiber̄eba ba maa dabi.

¹⁰ Tim̄ate u n na been mi i de i n̄n dam koosia ka beer̄e, domi u Yinnin s̄mburu m̄wa nge me na m̄o. ¹¹ Yen s̄o, i ku de goo u n̄n gem, adama i n̄n som̄o win sanum s̄so u ka na nen mi ka alafia, domi sa n̄n mara ne ka bes̄egibu sannu.

¹² Adama ye n s̄a bes̄egii Apolon gari, n̄n dabira na ra n̄n dam k̄e u ka na u be bera ka bes̄egibu gabu sannu, adama u n̄ k̄i u na gina. U n ayeru wa, u koo na.

Ȳire d̄aakibu ka t̄biribu

¹³ I n tii se, i ȳro dim dim naane dokebu s̄so. I n w̄ruḡoru s̄a kpa i n dam m̄o. ¹⁴ Kpuro ye i m̄o, i ye koowo ka k̄ru.

¹⁵ I Setefani ȳe ka win yenugibu, ma beya ba s̄a t̄on gbiikobu Ger̄esi s̄so be ba naane doke, ba maa tii w̄e bu ka naane dokeobu n̄ori. Negibu na be kanam̄o, ¹⁶ i t̄on ben bweseru wiru kp̄iȳo ka baawure wi u s̄mbu te m̄o ka hania.

¹⁷ Na nuku dobu m̄o Setefani ka F̄atunatu ka Akaikun naarun s̄o, domi been sariru ba man kua ye i ko raa ko. ¹⁸ Ba maa nen nukuru yemiasia ka begiru sannu.

N weene i t̄on ben bweseru takaru ko.

¹⁹ Yesun yiḡenu Asi s̄so nu be t̄obura. Akilasi ka Pirisila ka maa Yesun yiḡeru te ta ra m̄enne ben yenuo, ba be t̄obura gem gem Yinni s̄so. ²⁰ Naane dokeobu kpuro ba be t̄obura.

I t̄obirin̄o ka k̄ru.

²¹ Ne P̄olu, na be t̄obura ka nen tiin yora.

²² Baawure wi u kun Yinni k̄i, u b̄ori wa.

Maranata. Yen tubusiana, Yinni, a na.

²³ Yinni Yesun durom mu n w̄a ka be.

²⁴ Nen k̄ru ta w̄a ka be kpuro Kirisi Yesu s̄so. Ami.

TIRERU YIRUSE TE PĀLU U KORINTIGIBU KUA

Pōlu u Korintigibu tireru yorua nōn yiruse sanam mē wi ka be, ba ñ nōasinamō. Win tire gbiikuru sō, u ben wahala dabi ni ba raa mōn wē nō wa. Adama ka mē, be sō gaba wāa be ba tamaa Pōlu u ñ sāa Gusunōn sōm kowō. Yen sōna u wure u bu tire teni yorua u ka tii yina.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu ka siarabu, wiru 1:1-11.
2. Pōlu ka Korintigibun wāasināa, wiru 1:12n di sere wiru 7:16.
3. Kēnu Yudeaqibun sō, wiru 8n di sere wiru 9.
4. Pōlu u ka tii yinamō, wiru 10:1n di sere wiru 12:10.
5. Yiire dāakibu ka tōbiribu, wiru 12:11n di sere wiru 13:13.

Tōbiribu

¹ Bēe Gusunōn yigberugibu, bēe be i wāa Korintio, ka naanē dokeobu kpuro be ba wāa Gerēkiban tem girum sō, nē Pōlu Yesu Kirisin goro Gusunōn kīru sō, ka Timōte besēgii, besera sa bēe tōbura. ² Gusunō besen Baaba ka Yinni Yesu Kiri si bu bēe durom kua kpa bu bēe alafia wē.

Pōlu u Gusunō siaramō

³ Su Gusunō siara, besen Yinni Yesu Kirisin Baaba wi u ra tōmbu wōnwōndu kue, kpa u bu dam kē saa baayere. ⁴ U sun dam kēmō besen nuku sankiranu kpuro sō, kpa besen tii su ka kpī su be ba nuki sankire dam kē mē besen tii sa wā Gusunōn min di. ⁵ Nge mē besen tii sa Kirisin nuku sankiranu sō bōnu mō n kpā, mēya maa sa dam kēru waamō n kpā Kirisin min di. ⁶ Sā n nuki sankire besen sōna, kpa i ka dam kēru ka faaba wa. Sā n maa dam wa mē mu koo de i ka nōni swāaru tēmana te ta sāa tia ka te sa waamō. ⁷ Sa ñ sika mō bēe sō domi sa yē nge mē i bōnu mō besen nōni swāaru sō,

mēya i maa bōnu mō besen dam sō mē ba sun kā.

⁸ Nēgibu sa ñ kī i kun yē nōni swāa te sa wa Asin temō. Ten kpāara banda ta besen dam kera sere sa ñ maa yīyō sa ko n hunde mō. ⁹ Sa raa tamaa ba sun taarē wēwa bu ka sun go. Adama yenin bwesera sun deemawa kpa sa n ka yē ma n ñ weenē sa n besen tii naanē sāa ma n kun mō Gusunō turo wi u ra gōribu seeye. ¹⁰ Wiya sun wōra wahala gōgia yen bweserun di, u koo maa sun wōra. Geema wiya sa yīyō u koo wure u sun wōra. ¹¹ Domi bēen tii i n sun somimō ka bēen kanaru, Gusunō u koo kanaru mwa te tōn dabira kua besen sō, kpa u sun durom kua tōn dabiru tu ka nūn siara besen sō.

Pōlu u win wuu daabu kobia

¹² Yenin sōna sekura kun sun mō, domi besen gōru ga sun seeda diiyammē ma besen wāaru handunia sō, su mam gere bēen mi, ta dēere. Gusunō u dera ta ñ murafitiru mani. Win duroma mu sun kpara, n ñ mō tōnun bwisi. ¹³ Mēya tire ni sa bēe kua sō sa ñ bēe gāa tukunu ganu yorue ma n kun mō ye i gara n bēe yeeri mi. Na maa yīyō ma yeni ya koo bēe yeeri sāa sāa, ¹⁴ nge mē besen gari yi bēe yeerima ma Yinni Yesun tōru sō i ko kpī i woo kana besen sō, nge mē besen tii sa ko ko bēen sō.

¹⁵ Yīyō bin saabuwa na gbia na gōru doke n da bēen mi kpa i ka domaru wa nōn yiruse. ¹⁶ Na raa bwisika n gera n bēe wa nā n dō Masedōni gia, kpa n kpam bēe wa nā n wee. Nge mēya i ko raa ka man nōmu kē nēn sanum sō n ka da Yudea gia. ¹⁷ Nge mē na gari yi bwisika na gōrusu yiru kua ro? Nā n bwisikumō ye kon ko, na ra ko nge handuniagii na n sika mō? ¹⁸ Nge mē Gusunō sāa naanēgii, ye na bēe sōwa, ya ñ sika mō. ¹⁹ Domi Yesu Kiri si Gusunōn Bii, wīn gari Silasi ka Timōte ka sere nen tii sa bēe waasu kua, win gari kun sika mō. Adama u sāawa wi Gusunō u wura.

20 Ka geema, Gusunon wura bi, bu win nao mweenu kpuro sire. Yen sōna saa win min di sa mō ami, sa ka Gusunō beere wēemō. 21 Gusunō win tiwa u sun tāsisa ka beē sannu Kirisi sōo. Wiya u maa sun gōsa nenem. 22 Wiya u sun win yīreru koosi, wiya maa Hunde Deero doke besen gōrusu sōo nge sian wāarun suna.

23 Gusunōwa sāa nen seedagii, na n kīwa n ka beē gari sēsogii ko. Yen sōna na n wure Korintio. 24 Sa n kī su beē dam dare beēn naane dokebu sōo, sa kīwa su sōmburu ko ka beē sannu beēn nuku dobu sō. Domi i yō dim dim beēn naane dokebu sōo.

2

1 Yen sōna na gōru doke n ku ka da beēn mi kpm ka nuku sankiranu. 2 Domi nā n beē nukuru sanku, wara koo maa man nukuru dorasia ma n kun mō beē be na nuki sanku. 3 Yenin sōna na beē tireru yorua nge mē na kua. Na n kī n turi beēn mi kpa bu man nuki sanku be n weene bu man nuku dobu wē. Na beē kpuro naane sāa ma nen nukuru tā n dora, beē kpuron nuku doba. 4 Meyā na beē tireru yorua ka nōni swāaru ka nuku sankiranu ka maa yīresu, n n mō n ka beē nuki sanku. Na kīwa i gia nge mē na beē kī n nē.

Bu toro suuru kuo

5 Goo ù n ka nuku sankiranu na, n n mō nēna u nuki sanku, beē kpurowa, n kun mē beēn gabu, kpa n ku gere n ka tonda. 6 Seeyasia bi beēn dabinu durō wi seeyasia, bu nūn nua. 7 Yen sō tē, n weene i nūn suuru kua i nūn dam kē kpa nuku sankira bakanu nu ku raa de u kom yaa bia. 8 Yen saabu na beē kanamō, i nūn kuo mē u ko n ka yē ma i nūn kī. 9 Domi na maa beē tireru yorua n ka beēn laakari mēeri n wa i n sāa mēm nōwōbu kpuro sōo. 10 I n goo nūn win toraru suuru kua, na maa yēro suuru kua. Gāanu nū n wāa ni na suuru kua, beēn sōna na kua Kirisin wuswaaō. 11 Kpa Setam u ku ka sun kama domi sa win bwisikunu yē sāa sāa.

Pōlun laakari seebu Torasio

12 Ye na tura Torasio n ka Kirisin Labaari Gea kpara, na wa ka Yin-nin durom ma swaa man kusiara n ka sōmburu ko mi. 13 Adama nen laakari kun kpune sēe yēn sō na n negii Titu wa. Yen saabuwa na Torasigibu naō kana ma na doona Masedōni gia.

Nasara Yesu Kirisi sōo

14 Su Gusunō siara. Domi u ra n sun gbiye ka nasara yēn sō sa gbinne ka Kirisi. U sun dendimō u ka tōmbu Kirisi giasia yam kpuro nge turare yēn nuburu ta pusa baama. 15 Geema, beē sa sāawa nge turare nubu durorugia ye Kirisi u Gusunō wēemō. Ma ya pusa be ba faaba waamōn mi, ka maa be ba kam kobu dōon mi. 16 Be ba kam kobu dōon mi, nubu gōogira te ta gōo marumō. Be ba maa faaba waamōn mi, nubu wāarugira te ta wāaru wēemō. Wara tura u ka sōmbu ten bweseru ko. 17 Sa n sāa nge gabu be ba ka Gusunon gari tenkuru mō. Adama, yēn sō Gusunōwa u sun gōrima, yen sōna sa gari gerumō ka murafiti sariru win wuswaaō nge Kirisin sōmōbu.

Nao mwee kpaarun sōm kowobu

3

1 Gari yi, yi sōosimō ma sa kpm woo kanamōwa? Sa ko ka tirenu na beēn mi ni nu sun tusiamō nge mē gaba ra ko? N kun mē, sa ko beē bikia i sun tire nin bweseru kua? 2 Beēn tiwa i sāa besen tireru te ba yorua besen gōruō te tōmbu kpuro ba tuba ma ba gara. 3 Ya sōōsira ma i sāa tire te Kirisi u yorua besen sōmburun sō. Ba n tu yorua ka ankiri, ma n kun ka Gusunō Yinni wason Hunde. Ba n maa tu yorusi kpee besi sōo, ma n kun mō tōmbun gōrusu sōo.

4 Toro sin teya sa mō Gusunon wuswaaō saa Kirisin min di. 5 Geema, n n mō sa tii tura su ka gere sa gāanu kua ka tii. Ye sa ko kpī su ko kpuro, ya weewa Gusunon min

di. ⁶ Domi wiya u sun dam wē su ka ko nɔɔ mwεε kpaarun sɔm kowobu. Nɔɔ mwεε te, ta ñ wooda dendimɔ ye ba yorua, ma n kun mɔ Gusunɔn Hunde. Wooda, gɔɔwa ya ka naamɔ, adama Gusunɔn Hunde wāara u ka naamɔ.

⁷ Sanam mε ba wooda yorua yoru bii tia tia kpee besi wɔllɔ, Gusunɔn yiiko ya sɔɔsira. Ma Mɔwisin wuswaa ya balla sere Isireliba ba kpana bu nɔn mεeri baa mε balli bi, bu koo doona. Wooda ye, yɛn sɔmbura ka gɔɔ naamɔ, yà n sɔɔsira ka yiiko yen bweseru, ⁸ anna a maa yiikon kpāaru wa ye Hunden sɔmbura ka sɔɔsira. ⁹ Sɔmbu te ta ra tɔmbu taare wē tà n yiiko mɔ, anna a maa sɔmburun yiiko wa te ta ra tɔmbu gem wē Gusunɔn wuswaa. ¹⁰ Sa ko mam kpī su gere yiiko ye ya gasɔ balla ya ñ gāanu tura ka sere tēgia domi tēgia ye, ya kpāaru bo. ¹¹ Geema, ye ya kun tε yà n kua yiikogia, anna a maa ye ya ko n wāa ka baadommaɔn yiiko wa.

¹² Yèn sɔ sa yīiyɔ bini mɔ, yen sɔna sa gari gerumɔ ka toro sindu. ¹³ Sa ñ sāa nge Mɔwisi wi u win wuswaa sɔnditia wukiri kpa Isireliba bu ku ka balli kpiribu ge mεeri sere ka gen nɔrɔ. ¹⁴ Ben wira gu. Wee, sere ka gisɔ, bà n nɔɔ mwεε gururun tirenu garimɔ, sɔnditia ye, ya ben bwisi berumɔ ya ñ wunare. Domi ya ñ wunarɔ ma n kun wi u ka Kirisi gbinnen mi. ¹⁵ Sere ka gisɔ mam, bà n Mɔwisin tirenu garimɔ, sɔnditia ye, ya ra n ben bwisi berumɔwa. ¹⁶ Adama nge mε Gusunɔn gari gerumɔ, “Sanam mε tɔnu u Yinni wuswaa kisi, sɔnditia ye, ya ra wunarewa.” ¹⁷ N sere deema, Yinni wi, u sāawa Hunde. Mi maa Yinnin Hunde wāa, miya tii mɔra ra n wāa. ¹⁸ Besε kpuro, besε bèn wuswaa gbabiara, sa Yinnin yiiko mεera. Nge mεya sa ka kɔsimɔ su ka Yinni wi weena. Win yiiko maa sosimɔ besε sɔɔ. Ka gem, Yinnin Hundewa u sɔmbu te mɔ.

Hunden dukia tem mɔndu sɔɔ

4

¹ Gusunɔwa u sun sɔmbu te nɔmu beria win durom sɔ. Yen sɔna sa ñ mwia kpanε. ² Sa daa sekurugla ye ya berua pota sa kɔ. Sa ñ wāa ka bwisi kɔsin baa, sa ñ maa Gusunɔn gari sīikiamɔ. Adama sa gem terasiamɔwa kpasasa, kpa baawure u n ka yē win gɔruɔ ma geegiba sa sāa Gusunɔn wuswaa. ³ Labaari gea ye sa nɔɔsiamɔ yà n berua, kam koorebara ya berue. ⁴ Ba ñ naanε doke yèn sɔ handunia yen yinni u ben wiru go. U bu yam ganua bu ku ka Labaari gean yam bururam wa mε mu Kirisin yiiko sɔɔsimɔ. Labaari gea ye, Kirisigia wi u sāa Gusunɔ, wasi sɔɔ. ⁵ Ka gem, n ñ besen tiin gari sa waasu mɔ. Sa gerumɔwa ma Yesu Kirisiwa sāa Yinni ma besε sa sāa besen yobu Yesun sɔ. ⁶ Gusunɔ wi u nεε, yam bururam mu ballio yam wɔkurɔ, wiya maa win yam bururam ballisia besen gɔruɔ, su ka win yiiko gia ye ya ballimɔ Kirisin wuswaan di.

⁷ Adama besε be sa hunden dukia ye mɔ, sa ye mɔ besen wasi sɔɔ yi yi sāa nge tem mɔndu kpa dam bakam mε, mu n ka sāa Gusunɔgim, n ñ mɔ besen tiigim. ⁸ Sa wahala bwese bweseka waamɔ adama sa ñ wɔkɔnu wɔra. Sa wurure adama sa ñ kom yaa bie. ⁹ Ba sun nɔni sɔɔmɔ adama Gusunɔ kun sun deri. Ba sun sura adama ba ñ sun go. ¹⁰ Baadommawa sa ra n Yesun gɔɔ sɔɔwa besen wasi sɔɔ kpa win wāaru tu maa ka sɔɔsira besen wasi sɔɔ. ¹¹ Besen wāaru sɔɔ baadomma sa wāawa gɔɔ sɔɔ Yesun sɔ kpa win wāaru tu maa ka sɔɔsira besen wasi gɔɔgii sɔɔ. ¹² Nge mεya gɔɔ u sɔmburu mɔ besε sɔɔ, adama wāara besen mi.

¹³ Besen naanε dokebu bu sāa nge yērogibu wi u yorua u nεε, “Na naanε doke, yen sɔna na gari gerua.” N n men na, besε maa sa naanε doke, yen sɔna sa gari gerumɔ. ¹⁴ Sa yē

ka gem ma wi u Yinni Yesu seeya gōrin di, u koo maa sun seeya ka Yesu sannu kpa u de beɛ ka beɛ su yinna win wuswaaɔ. ¹⁵ Beɛn sōna gāa ni kpuro nu kooramɔ, kpa tɔn dabiru tu durom wa, kpa tu Gusunɔ beɛɛ wē ka siara bakabu.

Wāaru ka naane dokebun baa

¹⁶ Yen sōna sa n mwia kpanamɔ. Baa me besen wasin wāaru ta kpeemɔ besen hunden wāaru ta ra n kpaaru mōwa baadomma. ¹⁷ Besen nōni swāa kpiriru te ta n kpā, ta sun yiiko ye ya ku ra kpe sɔru kuammewa, ye ya nōni swāa te kpāaru kere. ¹⁸ Domi besen laakari kun wāa ye nōni waamɔ sɔ ma n kun mɔ ye ya n waarɔ. Ye nōni waamɔ ya ku ra te, adama ye ya n waarɔ ya ko n wāawa ka baadomma.

5

¹ Sa yē ka gem ma besen kuru te ta sāa besen wāa yeru tem me sɔɔ, tɔ n wɔruma, Gusunɔ u sun wāa yeru yiiye wɔllɔ te win tii u kua, te ta ko n wāa ka baadomma. Ba n tu kue ka nōma. ² Ma sa kpasā wɔri mɔ tē kuu teni sɔɔ, domi sa kī gem ka gem su besen wɔllun wāa yee te du. ³ Geema, sà n dua te sɔɔ, ba n koo sun deema yara. ⁴ Domi saa yē kpuro sa wāa kuu temkii teni sɔɔ sa kpasā wɔri mɔ nge wi u sɔmunu sɔɔwa. N n mɔ sa kī bu sun besen wasi temkii wunari, adama sa kīwa bu sun wɔllun wasi sebusia, kpa yi yi sāa gɔɔgii, wāaru tu yi mwē. ⁵ Gusunɔwa u sun kua su ka ye wa ma u sun win Hunde wē nge yen suna.

⁶ Yen sōna sa wɔrugɔru mɔ baadomma. Sa maa yē ma sanam me sa wāa wasi yini sɔɔ sa ka Yinnin wāa yeru toma. ⁷ Domi sa sīimɔwa ka naane dokebu, n n mɔ ka ye sa waamɔ. ⁸ Sa wɔrugɔru mɔ, sa maa kīru bo su wasi yini deri kpa su da sa n wāa Yinnin mi. ⁹ Sa wasi yini deriwa? Aawo, sa wāawa yi sɔɔ? Sa kīwa sa n wā win nɔnuɔ.

¹⁰ Domi sa n ko ko sa kun yōre Kirisin wuswaaɔ u ka sun siri beɛ kpuro, kpa u ka baawure kōsia nge me win kookoosu ne si u kua win wāaru sɔɔ, n n kōsan na, n n maa gean na.

Kirisi sun dorasia beɛ ka Gusunɔ

¹¹ Sa Yinnin beɛɛ yē. Yen sōna sa tumbu kɔkirimɔ. Adama Gusunɔ u sun yē sāa sāa, na maa yīiyɔ ma beɛn tii i sun yē beɛn gōruɔ. ¹² Sa n besen tii gem wēemɔ kram kram mi. Sa beɛ ayeru wēemɔwa i ka woo kana besen sɔ, kpa i ka kpī i tɔn be wisi be ba woo kanamɔ wasin sɔ, n n mɔ ye ya wāa gōruɔn sɔ. ¹³ Sà n laakari bia, Gusunɔn sōna sa sāa me. Sà n maa sāa laakarigibu, beɛn sōna. ¹⁴ Domi Kirisin kīra sun neni, beɛ be sa tuba ma tɔn turo ù n gu tumbu kpuron ayerɔ, tumbu kpurowa ba gu. ¹⁵ U guwa tumbu kpuron ayerɔ kpa be ba wasi ba kun maa ka wāa ben tiin sɔ ma n kun mɔ win sɔ wi u gu u seewa ben sɔ.

¹⁶ Yen sōna sa n maa tɔnu mēerimɔ ka nōni tɔna. Baa me sa gasɔ Kirisi mēera ka nōni tɔna, tē sa n maa nūn mēerimɔ nge me. ¹⁷ Goo ù n gbinne ka Kirisi u kua tɔn kpaɔ. Gasɔn gāanu doona, wee gāa kpaanu tunuma. ¹⁸ Ye kpuro Gusunɔn min diya ya wee wi u ka win tii sun dorasia Kirisin min di, ma u sun gɔra su ka de gabu bu dora ka wi. ¹⁹ Domi saa Kirisin min di Gusunɔ u tumbu kpuro ka tii dorasia, u n ben swaa sarabu garisi, ma u sun dorasia bin gari nɔmu sɔndia su ka nɔɔsia.

²⁰ N n men na, sa sāawa Kirisin sɔmɔbu. N sāare Gusunɔ win tii u beɛ sokumɔ besen min di. Yen sɔ, sa beɛ kanamɔ ka Kirisin yīsiru, i de i dora ka Gusunɔ. ²¹ Kirisi wi, wi u kun durum koore, wiya Gusunɔ u durum sɔbi besen sɔ kpa su ka gem wa wi Gusunɔn mi yèn sɔ sa ka Kirisi gbinne.

6

¹ Beɛ be sa sɔmburu mɔ ka Gusunɔ sannu, sa beɛ kanamɔ i ku

de durom me i mwa win mi, mu kam ko. ² Domi Gusunə u nee, “Na nun swaa daki sanam me na tambu durom kuamme.

Na nun somi faaban tōru.” Wee, tēra n weene i Gusunən durom mwa, gisəra faaban tōru.

³ Sa n̄ kī goo u besen sɔmburu taare wē. Yen sōna sa n̄ gāanu m̄ ni nu koo tōnu torasia. ⁴ Adama besen kookoosu kpuro sɔɔ sa tii sōsimə geegibu nge me n ka Gusunən sɔm kowobu weene. Sa temana gem gem n̄ni swāaru sɔɔ ka yāaru sɔɔ ka wahala sɔɔ. ⁵ Ba sun seni so ba kp̄e pirisəm sɔɔ. Tɔn dabinu sun seesi. Sa sɔma kua sere sa wasira. Sa dom sera. Sa n̄ɔ b̄okua. ⁶ Sa sōsimə ma sa s̄a Gusunən sɔm kowobu ka besen wāa d̄eraru ka besen ȳeru ka besen suuru ka besen tɔn geeru ka Hunde D̄ero, ka kīru te ta n̄ murafitiru m̄, ⁷ ka gem gari ka maa Gusunən dam. Gem mu s̄a besen tabu yānu su ka sanna, su maa ka tii yina. ⁸ Gaba sun beere w̄emə, gaba maa sun fune wunamə. Gaba besen gea gerumə, gaba maa besen k̄sa gerumə. Ba sun m̄era nge wee kowobu baa me sa gem gerumə. ⁹ Ba sun m̄era nge be goo kun ȳe, adama Gusunə u sun ȳe s̄a s̄a. Ba sun m̄era nge be ba wasikiramə, adama wee sa wāa sa wasi. Ba sun m̄era nge be ba seeyasia, adama sa n̄ gu. ¹⁰ Ba sun m̄era nge nuku sankirobu, adama sa ra n nuku dobu m̄. Sa s̄a nge s̄arobu, adama sa tɔn dabinu dukia w̄emə. N s̄are nge sa n̄ gāanu m̄, adama sa kpuro m̄.

¹¹ Sa bee gari bururasia, bee Korintigibu. Besen gōru ga besen kīru m̄. ¹² Sa n̄ bee besen kīru berue, beeya i sun beegiru berua. ¹³ N n̄ men na, na ka bee gari m̄ nge nen bibu, i sun kuo nge me sa bee kua. I de been gōru ga n besen kīru m̄.

Kirə būu s̄abun s̄

¹⁴ I ku tii gbinna ka naane doke sarirugibu domi i n̄ ka bu weene. Aməna gea ka k̄sa ya ko n w̄asine.

Nge aməna yam bururam ka yam w̄kura ko n m̄enne. ¹⁵ Aməna K̄risi ka Setam ba koo ka n̄asina. Nge mba naane dokeo ka naane doke sarirugii ba m̄asine. ¹⁶ Aməna Gusunən s̄a yeru ka būnu ko n ka n̄ɔ tia s̄a. Domi beera sa s̄a Gusunə, Yinni wason wāa yeru nge me win tii u gerua,

“Kon sina na n wāa ben suunu sɔɔ. Kon ko ben Yinni, kpa bu ko nen tambu.”

¹⁷ Yen sōna Yinni u nee,

“I yario bwese tukunun suunu sɔɔn di.

I ku gāanu baba ni nu disi m̄.

Kon bee wura.

¹⁸ Kon ko been Baaba.

Bee maa kpa i ko nen bii tɔn durəbu ka tɔn kurəbu.

Yeya Yinni dam kpurogii u gerua.”

7

¹ N̄ɔ m̄wee ni kpuro nu s̄awa beseginu, k̄nasibu. Yen s̄, su tii s̄arasia saa gāanu kpuron di ni nu wasi ka hunde disinu t̄enimə, kpa sa n d̄eraru sosimə Gusunən nasiaru sɔɔ.

P̄olun nuku dobu

² I sun ayeru k̄eyə been gōruə. Sa n̄ goo torari, sa n̄ goo kam koosie, sa n̄ maa goo taki di. ³ Na n̄ yeni gerumə n ka bee taare wē, domi na gerua k̄ ma sa been kīru m̄ besen gōruə sa n ka wāa sannu, n̄ kun me su ka gbi sannu. ⁴ Na tororu soomə been s̄, na maa been s̄ woo kanamə. Besen n̄ni swāaru kpuro sɔɔ na dam k̄eru wa, nen gōru ga maa do n sara.

⁵ Saa m̄n di sa tura Masedoniə sa n̄ w̄ere. Sa n̄ni swāaru wa baama, gabun mi sann̄sa, besen tiin gōruə beruma. ⁶ Adama Gusunə wi u bw̄ebw̄ebu dam k̄emə, u dera Titun naara sun dam k̄a. ⁷ N n̄ m̄ win naaru t̄ona ta sun dam k̄a, adama ye u maa gerua ma i n̄n dam k̄a win tii. U maa sun s̄owa nge me nen waara bee n̄ni, ka nge me i nuki sankire, ka nge me i ka man suna. Yen sōna t̄e nen nuku dobu sosi.

⁸ Geema, baa me tire te na bee yorua ta bee nuki sanku, na n gorusu yiru mō tē. Na raa kua sanam me na wa ma ta bee nuki sanku saa fiiko sō. ⁹ Adama tē nen nukura do. N n mō yēn sō na bee nuki sanku, adama yēn sō been nuku sankiranu dera i daa kōsa. Gusunō u been nuku sankiranu denda kpa nu kun sāa kōsa. ¹⁰ Domi nuku sankira ni Gusunō u dendimō nu ra dewa tōnu u daa kōsi kpa u faaba wa. Ma nin bwesera ku ra n nā n daa yē mō. Adama handunian nuku sankirana nu ra gōō ma. ¹¹ Gusunō u been nuku sankiranu denda. Tē i mēerio nge me nuku sankira ni, nu dera i laakari kua ma i ka tii yina, nge me been nukura kun do ma i berum kua, nge me i kī i man wa kpa i man wura, nge me i hania mō i ka kōsan kowobu seeyasia. Kpuro sō i sōōsi ma i deere gari yi sō.

¹² N n men na, sanam me na bee tireru yorua, na n tu yorua wi u kōsa kuan sō, n kun me wi ya deeman sō tōna, adama na tu kuawa n ka sōōsira Gusunōn wuswaāō nge me been kīra ne beese sō. ¹³ Yen sōna sa dam kua. N n maa mō dam kēru tōna sa wa, sa maa nuku dobu sosi sanam me sa Titun nuku dobu wa domi bee kpuro i win gōru yemiasia. ¹⁴ Baa me na nūn woo kanē fiiko been sō, i n man sekuru doke. Nge me sa ra bee gem sō, nge meya besen woo kanabu Titun mi bu sōōsira gem. ¹⁵ Meya maa been kīra sosimō wi sō ye u ka yaaye ma bee kpuro i nūn mem nōōwa ma i nūn dam koosia ka berum ka diiribu. ¹⁶ Nen gōru ga do yēn sō na bee naane sāa kpuro sō.

Kēru ka nuku tia

8

¹ Negibu sa kī i gia nge me Gusunōn durom mu sōōsira Yesun yigbenu sō Masedōniō. ² Ba laakari mēeribu wa nōni swāaru sō. Adama ben nuku doo bakabu dera ba kēru wē ka nuku tia, baa me ben sāara kpā. ³ Na bu seeda diiya ma ba wē ka ben gōru kīru mēn nōru ba

koo kpī, ba mam wē n kere me. ⁴ Ba sun suuru kana gem gem su ka de ba n bōnu mō sōmbu teni sō naane dokeobun sō. ⁵ N kōora n kere ye sa raa yīiyō. Ba gina ben tii Yinni wē, ba sun wiru kpīiya ka Gusunōn kīru. ⁶ Yen sōna sa Titu kana u da been mi u durom men sōmburu dakura nge me u raa gbia u tu torua. ⁷ I dam mō kpuro sō, naane dokebu ka gari gerubu ka yēru ka hania baka ka besen kīru te i mō. Yen sōna sa kī i n maa dam mō durom sōmbu te sō.

⁸ Na n bee yiiremō, adama gabun haniawa na bee sōmō kpa i ka been kīrun gem mēeri nge me mu ne. ⁹ Domi i besen Yinni Yesu Kirisin durom yē, wi u sāa dukiagii ma u tii kua sāaro been sō kpa win sāa te, tu ka bee ko dukiagibu.

¹⁰ Yen sō, na bee nen bwisikunu sōmō gari yi sō. N wā i da wuswaāō ka ye i ginakuu torua, bee be i gabu gbiiya sōmbu te sō, n n mō ten kōbu tōna adama ka maa ten kīrō. ¹¹ N n men na, i sōmbu te dakuro tē. Nge me i gōru doke i ko ka kīru, i maa dakuro ka kīru nge me been mōra ne. ¹² Domi à n ka kīru wē, wunen tiin mōra Gusunō ra mēeri u ka mwa, n n mō goon mōru.

¹³ Na n kī i wōri yāaru sō gabun alafian sō, adama n weenewa mōru ta n ne. ¹⁴ Saa yeni sō been mōra kpā. Yen sō, i ko kpī i bu somi be ba yāaru mō, kpa bee i n da maa yāaru barō, ben mōru tā n kpā, bu ka kpī bu bee somi. Nge meya mōru ta ko n ka ne. ¹⁵ Nge me Gusunōn gari gerua,

“Wi u gura n kpā u n saka sare.

Wi u maa gura fiiko u n saka kōmie.”

Titu ka win kpaasibu

¹⁶ Su Gusunō siara wi u dera Titu u been kīru mō nge me besen tii sa mō. ¹⁷ Domi u besen yiirebu wura, win hania ya mam kpā sere u gōru doke win tii u da been mi. ¹⁸ Sa maa besegii goō gōrimō ka wi sannu wi Yesun yigbenu kpuro nu siaramō Labaari gean sōmburun

saabu. ¹⁹ Yen biru Yesun yigbenu nu maa nùn gɔsa u ka sun yɔsiri bɛsɛn sanum mɛ sɔɔ, su ka durom sɔmbu te ko kpa Yinnin tiin yiiko ka bɛsɛn k̄iru tu sɔsira.

²⁰ Sa kookari m̄ kpa goo u ku raa sun taare wē gobi beke yin nenubun s̄ yi ba sun n̄mu berie. ²¹ Sa k̄i su ḡaa geenu ko, n n̄ m̄ Yinnin n̄ni s̄ɔ t̄na adama ka maa t̄mbun mi.

²² Sa bu ḡoriɔ ka bɛsegii goo kpam win laakari sa m̄era n̄n dabinu, sa maa wa u s̄aa haniagi. Adama t̄ win hania ya sosi ȳn s̄ u bɛɛ naane s̄aa gem gem. ²³ N n̄ Titun s̄n na, u s̄aa n̄n beruse wi u ka man s̄mburu m̄ b̄ɛn suunu s̄ɔ. N n̄ maa be ba n̄n ȳsirion s̄n na, ba s̄aa Yesun yigbenu ḡrobu be ba Kirisi b̄ɛɛɛ w̄ɛm̄. ²⁴ Yen s̄, i bu s̄s̄io ma i bu k̄i ka gem, kpa Yesun yigbenu nu n̄ ȳ ma sa gem m̄ su ka woo kana b̄ɛn s̄.

Somiru naane dokeobun s̄

9

¹ N n̄ maa s̄aa tilasi n̄ ka b̄ɛ tireru yorua somirun s̄ te ba naane dokeobu m̄risiamme. ² Domi na b̄ɛn k̄iru ȳ, na maa Mased̄nigibu woo kanɛ b̄ɛn s̄ na n̄ɛ, naane dokeo be ba w̄aa Gerekiɓan tem̄ ba somirun s̄ɔru kpa saa ginakun di. B̄ɛn hania ya ben dabiru kookari koosia. ³ Ka m̄, na b̄ɛ b̄ɛsegii beni ḡriamm̄ kpa b̄ɛsɛn woo kanabu b̄ɛn s̄ gari yini s̄ɔ bu ku ko kam. Na k̄i i n̄ s̄ɔru s̄aa nge m̄ na gerua. ⁴ N kun m̄, Mased̄nigibu gabu b̄a n̄ man ȳsirima, ma ba deema i n̄ s̄ɔru s̄aa, sekura koo sun mwa b̄sɛn toro sin ten s̄. Kaa maa sere gere b̄ɛ? ⁵ Yen s̄na n̄ man w̄ere n̄ b̄ɛsegii beni kana bu man gbiiya b̄ɛn mi bu ka k̄ɛ geeru s̄ɔru ko t̄n n̄ɔ mw̄ɛru i kua k̄. Nge meya ta ko ta n̄ yii kpa tu s̄s̄i ma i w̄ɛm̄ ka k̄iru, n n̄ m̄ ka ḡru swiini.

⁶ I n̄ ȳ ma wi u duura fiiko, fiikowa u koo ḡ. Wi u maa duura n̄ kp̄a, u koo ḡ mu n̄ kp̄a. ⁷ N n̄ m̄n na, n weenɛ baawure u w̄ɛ nge m̄ u

ḡru doke, n n̄ m̄ ka ḡru swiini, n̄ kun m̄, ka tilasi. Domi wi u w̄ɛm̄ ka nuku tia, Gusun̄ u ȳro k̄i. ⁸ U koo maa kp̄i u b̄ɛ durom bwese bweseka kpuro w̄ɛ n̄ banda kpa i n̄ ka baayere kpuro m̄ baadomma ȳn bukata i m̄, kpa n̄ maa b̄ɛ tia n̄ kp̄a i ka s̄m̄ geenu kpuro ko. ⁹ Nge m̄ Gusun̄n̄ gari ȳ gerum̄, “U win dukia t̄mbu yabu.

U s̄arobu k̄nu w̄ɛ ka nuku tia. Win gem mu ko n̄ w̄awa ka baadomma.”

¹⁰ Gusun̄ wi u wuko bweseru w̄ɛm̄ u duure, ka d̄ianu u ka di, wiya u koo b̄ɛ bweseru kpuro w̄ɛ t̄n bukata i m̄, kpa u tu kp̄isia, kpa b̄ɛn gem mu bii dabinu ma. ¹¹ U ko n̄ da b̄ɛ dukia w̄ɛ ye ya koo turi i ka k̄ru w̄ɛ baadomma ka nuku tia. T̄n dabinu koo maa Gusun̄ siara b̄ɛn k̄n̄un s̄. ¹² Domi s̄mbu te i m̄ ta naane dokeobun bukata yibiam̄. N n̄ ye t̄na, ta maa derim̄ t̄n dabinu nu Gusun̄ siaram̄. ¹³ S̄mbu tera ta koo s̄s̄i nge m̄ i s̄aa kpa dabiru bu ka Gusun̄ b̄ɛɛɛ w̄ɛ b̄ɛn mem̄ n̄ɔbun s̄ bi i ka Kirisin Labaari gea naane doke. Ba koo maa n̄n b̄ɛɛɛ w̄ɛ ȳn s̄ i b̄ɛn m̄ru b̄nu kua ka nuku tia ka be, ka maa t̄mbu kpuro. ¹⁴ Ba koo b̄ɛ kanaru kua ka k̄i bakaru durom bakam m̄n s̄ m̄ Gusun̄ u b̄ɛ kua. ¹⁵ Su Gusun̄ siara win k̄run s̄ te ta n̄ ka n̄ɔ gerur̄.

P̄lu ka tii yinam̄

win s̄mburun s̄

10

¹ N̄ P̄lu n̄n t̄iwa na ka b̄ɛ ȳ, n̄ wi ba n̄ɛ na ra t̄i kawɛ n̄ n̄ w̄aa b̄ɛn mi, kpa na n̄ ka b̄ɛ w̄ruḡo gari m̄ n̄ n̄ ka b̄ɛ toma. Na b̄ɛ kanam̄ ka Kirisin daa laakari t̄ɛruḡia ka win t̄n geeru, ² i ku de n̄ ka b̄ɛ w̄ruḡo gari ko sanam m̄ ko na n̄ w̄aa b̄ɛn mi. Domi na ȳ ma kon kp̄i n̄ bu w̄ruḡoru s̄s̄i be ba gerum̄ sa s̄im̄wa ka wasin baa. ³ Geema sa w̄aa wasi s̄ɔ, adama sa n̄ tabu m̄ ka wasin tabu ȳnu. ⁴ Domi tabu ȳa ni sa ka tabu m̄,

nu ñ sãa handuniaginu, nu sãawa Gusunən tabu yãa damginu ni nu ra gbãranu suriri. Sa tønun bwisiku toraruginu kpeerasiamə, ⁵ ka tii suabu kpuro bi tamba mɔ bu ku ka Gusunə gia. Sa tɔmbun bwisikunu kpuro dɔɔrɛ mɔ nu ka wa nu Kirisi mɛm nɔɔwa. ⁶ Sa maa sɔɔru sãa su ka mɛm nɔɔ sarirugii baawure seeyasia sanam mɛ bɛɛ kpuro i mɛm nua.

⁷ I ku yam mɛeri wɔru wɔrukum. Goo ù n tii garisi Kirisigii, u maa yeni bwisikuo win tii sɔɔ. Nge mɛ wi, u sãa Kirisigii, mɛya bɛsɛn tii sa maa sãa Kirisigibu. ⁸ Domi na ñ sekuru wasi, baa nɛn woo kanabu bù n kpɛa fiiko woodan sɔ ye Yinni u sun wɛ su ka bɛɛ tãsisia, n ñ mɔ su ka bɛɛ sura. ⁹ Na ñ kɔ n sãare nge na bɛɛ narumə ka nɛn tirenu. ¹⁰ Domi ba nɛɛ, nɛn tirenu bɔɔbu, nu maa sɛ, adama na ñ wãa bɛɛn suunu sɔɔ na ñ dam mɔ, nɛn gari geru gerusu kun maa bɛɛrɛ mɔ. ¹¹ Wi u yeni gerumə u n yɛ ma ye sa yorumə tirenu sɔɔ sanam mɛ sa toma, tia yera mi ka ye sa ko ko sanam mɛ sa wãa mi.

¹² Geema, sa ñ kãkə su ka bu tii yĩisina, ñ kun mɛ su ka bu tii weesina be ba ben tiin gea gerumə. Ba ñ bwisi mɔ domi ba ben tiin yĩirutia kua bu ka tii yĩire, ba maa ben tii tiine weesinamə. ¹³ Sa ñ woo kanamə gãanun sɔ ni nu kun wãa bɛsɛn sɔmburun ayerə, adama sa ko kpɔ su woo kana bɛsɛn sɔmburun swaa sɔɔ ye Gusunə u sun sure ye ya ka sun da sere bɛɛn mi. ¹⁴ Sa ñ bɛsɛn sɔmburun swaa sare, yɛn sɔ sa tura sere bɛɛn mi. Domi ka gem sa tura bɛɛn mi sa ka bɛɛ Kirisin Labaari gea naawa. ¹⁵ Nge mɛya sa ñ bɛsɛn sɔmburun swaa saramə, sa ñ maa woo kanamə gabun sɔmburun sɔ. Adama sa yĩiyə ma bɛɛn naane dokebu koo sosi kpa su kpɔ su sɔmburu ko te ta teni dam kere bɛɛn suunu sɔɔ sa kun swaa sare ye Gusunə u sun sure. ¹⁶ Yen biru sa ko kpɔ su ka Labaari gea sara bɛɛn wuswaaə kpa sa kun woo kanamə gabun sɔmburun sɔ te siba kua ben

tiin ayerə.

¹⁷ Nge mɛ Gusunən gari gerumə, “Wi u woo kanamə u woo kanə Yin-nin sɔ.” ¹⁸ Domi n ñ mɔ wi u win tiin gea geruməwa, ba koo siara sere win gea Yinni u gerumə.

Pɔlu ka goro weesugibu

11

¹ Na kɔ i ka man temana nɛn wiiraru sɔɔ fiiko. Geema, i ka man temane. ² Na nisinu mɔ bɛɛn sɔ ni nu wee Gusunən min di, domi i sãa nge wɔndia wi u kun durə yɛ, wi na durə turo kã. Durə wiya Kirisi. ³ Adama nge mɛ waa ya Efa torasia ka yen bwisi weesugii, na wurure bɛɛn bwisikunu nu ku raa ko kɔsunu kpa nu gɔsira nu doona saa naanen di ye i mɔ bɛɛ ka Kirisin gbinnaa sɔɔ. ⁴ Domi i ku ra yinɛ goo ù n na u bɛɛ Yesu tukon gari sɔɔmə. I maa sɔɔru sãa i ka hunde tuka mwə ye i ñ daa mwɛ. I kpa m kɔ i labaari tuka wura ye i ñ daa wure.

⁵ Na tamaa gãanu sari ni sɔɔ bɛɛn goro gisonko be, ba man kere. ⁶ Baa mɛ gari geru gerusu ka man sɛ, n ñ mɔ na yɛru bie nge mɛ sa bɛɛ sɔɔsi kpasasa kpuro sɔɔ.

⁷ Ye na bɛɛ Gusunən Labaari gea nɔɔsia na ñ kɔsiaru garu mwɛ. Na tii kawa n ka bɛɛ sua wallo. Ye na kua mɛ na torawa? ⁸ Na dera Yesun ylgbenu ganu man gobi kɔsia. Na sibu begia mwaari n ka bɛɛ somi. ⁹ Sanam mɛ na wãa bɛɛn mi, na ñ gãanun bukata mɔ, n ku ra ka ko bɛɛn goon sɔmunu, domi bɛsɛgii be ba na Masedonin di ba ka man ye kpuro naawa yɛn bukata na mɔ. Na tii nɛnua kpuro sɔɔ kpa na kun sãa bɛɛn sɔmunu. Mɛya ko na n maa tii nɛni. ¹⁰ Ka Kirisin gem mɛ mu wãa nɛ sɔɔ, na bɛɛ sɔɔmə ma goo sari wi u koo man yinari n woo kana gari yinin sɔ Gerekiban tem kpuro sɔɔ. ¹¹ Mban sɔna. I tamaa na ñ bɛɛ kɔ? Gusunəwa yɛ.

¹² Nge mɛ na mɔ tɛ, mɛya ko na n mɔ kpa n bu swaa gane be ba kasu bu woo kana bu nɛɛ, bɛsɛ ka

be, sa s̄awa tia. ¹³ Domi t̄on be, ba s̄a ḡoro weesugibu, be ba ra gabu n̄ni w̄oke, ma ba tii sokum̄o Kirisin ḡorobu. ¹⁴ Ḡānu sari mi, ni nu biti m̄o domi Setam tii koo kp̄i u tii ko nge yam bururam ḡorado. ¹⁵ N n m̄en na, biti gaa sari win s̄om kowobu b̄a n tii kua nge gem s̄om kowobu. Adama ba koo ben are wa nge m̄e ben kookoosu s̄a.

N̄ni sw̄aa te P̄olu wa

win ḡora s̄o

¹⁶ Na kpm gerum̄o goo u ku man m̄eri nge wiiro. Adama i n man m̄era wiiro, i man wuro nge m̄e, kpa n̄e maa n woo kana fiiko. ¹⁷ Ye kon gere t̄e, ya n̄ wee Yinnin min di. Adama na ye gerum̄owa ka toro sindu domi na ȳe ma kon kp̄i n woo kana. Na gari gerum̄o nge wiiro. ¹⁸ Ȳen s̄o gabu dabinu ba wasin s̄o woo kanam̄o, n̄en tii kon maa woo kana. ¹⁹ B̄e be i bwisi m̄o, i ra ka wiirobu t̄emān̄e. ²⁰ I maari ba b̄e kuamm̄e nge yobu, ma ba b̄e gbenim̄o ma ba b̄e taki dim̄o ma ba b̄e gemm̄o ma ba b̄e baari soom̄o. ²¹ Sekura man m̄o n̄ ka b̄e s̄o ma dama n̄e na kun m̄o n̄ ka b̄e kua m̄e.

Ka m̄e, goo ù n toro sindu m̄o na maa m̄o n̄en tii. Na gari saarim̄o nge wiiro. ²² Ba s̄a Yuuba? M̄eya maa n̄en tii. Ba s̄a Isireliba? M̄eya maa n̄en tii. Ba s̄a Aburahamun bweseru? M̄eya maa n̄en tii. ²³ Ba s̄a Kirisin s̄om kowobu? Na bu kere te s̄o. N̄en gari yi, wiira gariya. Na s̄amburu kua na bu kere, ba man p̄iris̄om doke n bu kere, ba man seni so na n̄ yen geeru ȳe. N̄on dabinu na ḡo turuku kua. ²⁴ N̄on n̄ōbuwa Yuuba ba man seni n̄ō weeru tia sari so. ²⁵ Ba man d̄aa so tia tian n̄on ita. Ba man kp̄enu kasukure n̄on teeru. N̄on itawa b̄es̄en goo ga nim diira, ma n̄on teeru na w̄ari nim s̄o na w̄a mi bururun di sere sisiru bururu. ²⁶ N̄en sanum dabinu s̄o na ra n̄ w̄a kari s̄o d̄aa bakanun s̄o ka swaa diobun s̄o, gas̄o n̄en tiin bweseru s̄o, gas̄o t̄on tukobun mi, gas̄o wuu s̄o, gas̄o

gbabur̄o, gas̄o nim w̄oku s̄o, gas̄o maa b̄e ba s̄are naan̄e dokeobun mi. ²⁷ Na s̄om damjinu kua, na maa wahala wa. Na dom sera n̄on dabinu. Na ḡōru ka nim n̄oru wa. Na d̄ianu bia n̄on dabinu. Wooru ka terera man deema. ²⁸ Ye ya tie na n̄ yen gari m̄o ma n kun m̄o gari yi na s̄owa baadomma, yiya Yesun yiḡenu kpuron bwisikunu. ²⁹ Goo ù n dam bie na ra n maa dam biewa. B̄a n goo sokurasia, n da man meniwa.

³⁰ Ȳa n kua tilasi n ka woo kana, n̄en dam sarirun s̄ona kon woo kana. ³¹ Gusun̄o, Yinni Yesun Baaba, wi n weene bu siara ka baadomma, u ȳe ma na n̄ weesu m̄o. ³² Sanam m̄e na w̄a Damasīo, wuu ȳero wi sina boko Aretasi u yi, u dera ba wuun k̄ann̄osu k̄enua bu ka man mwa. ³³ Adama ba man yara saa gb̄ararun fen̄entin di ka bireru. Nge m̄eya na ka n̄un kisirari.

K̄asinu ka s̄ōsi ni P̄olu wa

12

¹ Na n̄ kon ko na kun woo kane baa m̄e n̄ n̄ w̄a. T̄e kon k̄asinu ka s̄ōsinun gari ko ni Yinni u man s̄ōsi. ² Na Kirisigii goo ȳe wi ba suare sere Gusun̄o w̄oll̄o n̄ w̄ō w̄akura n̄n̄e tura ḡis̄o. Ba t̄e wi suawa ka gem? Nge u k̄asawa. Gusun̄o turowa ȳe. ³ M̄eya na ȳe ma ba dur̄o wi sua sere Gusun̄on mi. Na maa w̄a na gerum̄o, ba n̄un suawa ka gem? Nge u k̄asawa. Gusun̄o turowa ȳe. ⁴ Miya u gari nua yi yi n̄ weene t̄onu u gere, yi u n̄ mam kp̄e u gere. ⁵ Kon dur̄o win s̄o woo kana. Adama na n̄ n̄en tiin s̄o woo kanam̄o, ma n kun m̄o n̄en dam sarirun s̄o. ⁶ Baa n̄e n̄ woo kanabu k̄i, na n̄ kon ko wiiro domi geeya kon gere. Adama na n̄ wuram̄o n woo kana kpa goo u ku raa man m̄eri n kere nge m̄e u man waam̄o, n̄ kun m̄e, nge m̄e u n̄ōm̄o n̄en n̄on di.

⁷ Adama n ku ka tii sua s̄ōsi nin kp̄aarun s̄o, bararu gara man w̄ari nge s̄aka n̄en wasi s̄o. Ta na nge

Setam sɔmɔ tu ka man so kpa tu man yinari n tii sua. ⁸ Na Yinni kana tia tian nɔn ita bara ten sɔ u ka man tu wunari. ⁹ U man wisa u nɛɛ, win durom mu man tura domi win dam mu ra sɔsɔsire sanam mɛ na n dam mɔ. N n mɛn na, na kɪru bo n ka nɛn dam sariru woo kana kpa Kirisin dam mu n man wāasi. ¹⁰ Yen sɔna na nuku dobu mɔ dam sariru sɔɔ ka wɔma ka nuku sankiranu ka nɔni swāaru, ka maa wururabu ye na sɔɔwa Kirisin sɔ. Domi sanam mɛ na n dam mɔ, sanam meya na sāa damgii.

Pɔlu u ka Korintigibu wurure

¹¹ Na gari mɔ nge wiiro, adama tilasiwa i man kua. Bɛɛya n weene i nɛn gea gere. Domi baa nà kun sāa gāanu, bɛɛn gɔro gisonko be, ba n man kere. ¹² Kookoo si su sɔsɔsimɔ ma na sāa gɔro, su koorɔ bɛɛn suunu sɔɔ ka suuru baka. Siya yīrenu ka sɔm maamaakigia ka sɔm damginu. ¹³ Mba sɔɔra i n somiru wa ta tura nge Yesun yigbɛnu ganu ma n kun mɔ ye na kun kue bɛɛn sɔmunu baasi. I man tora te suuru kuo.

¹⁴ Wee na sɔru kpa n ka kɔm na bɛɛn mi nɔn itase, na n kon maa ko bɛɛn sɔmunu. Bɛɛya na kɪ, n n mɔ bɛɛn gobi. Domi n n bibun baa bu ka gobi kasu yi ba koo ka ben mɔwɔbu nɔri, mɔwɔbun baawa bu ka ben bibu nɔri. ¹⁵ Nɛn nuku doba n ka nɛn mɔru kpuro di kpa n ka nɛn tii tii dendi bɛɛn hunden sɔ. Nà n bɛɛ kɪa n kpɛa, kɪ te i man kɪ ta koo kaarawa?

¹⁶ Iwura ka gem ma na n kue bɛɛn sɔmunu adama gaba nɛ na bwisi mɔ, na bɛɛ taki di. ¹⁷ Nge na bɛɛ diwa saa be na bɛɛ gɔrian turon min di? ¹⁸ Nɛna na Titu kana u da bɛɛn mi. Ka bɛseqii wɪ sanɔa, na bu gɔra. Titu u bɛɛ taki di? N n gāa teena sa naa gire nɛ ka wi? Sa n kookoo teesu kue?

¹⁹ I tamaa tɛɛbun di sa ka tii yinamɔwa bɛɛn wuswaaɔ? Aawo, n n mɛ, nɛn kɪnasibu. Gusunɔn wuswaaɔwa sa gari gerumɔ nge mɛ Kirisin u kɪ kpa i ka tāsɪ. ²⁰ Na wurure

sanam mɛ kon turi bɛɛn mi, kpa na kun bɛɛ deeme nge mɛ na kɪ, bɛɛ maa, kpa i kun man wa nge mɛ i kɪ. Na wurure sannɔsun sɔ ka nisinu ka mɔru ka kinenu ka wɔnnaa ka tɔn wɪnu ka tii suabu ka nɔɔ nɛɛ sariru. ²¹ Na wurure Gusunɔ u ku raa man kawɛ bɛɛn wuswaaɔ sanam mɛ kon kɔm na bɛɛn mi, kpa n ku ra swɪ tɔn dabirun sɔ be ba raa tora ma ba n gɔru gɔsie saa ben daa disinugian di, ka kɔɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ, ka daa bereteke ye ba ra raa ko.

Kirɔ dāaka ka tɔbiribu

13

¹ Nɔn itasewa na sisi bɛɛn mi. Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, “Mɛm mɛ ba koo tɔnu sie kpuro, n weene tɔnu yiru n kun mɛ tɔnu ita bu mɛn seeda di.” ² Kon bu kirɔ ko be ba raa tora ka be ba tie kpuro. Na mam bu koore kɔ sanam mɛ na wāa bɛɛn mi nɔn mɛeruse. Na maa wure na mɔ ye na wāa n toma. Sanam mɛ kon kɔm na bɛɛn mi kon sɛsia. ³ I kɪ n bɛɛ sɔsɔsi ma Kirisin gari gerumɔ nɛn min di. N n mɛn na, i ko i wa. N n mɔ Kirisin sāa dam sarirugii bɛɛn mi, u win dam sɔsɔsimɔwa bɛɛn suunu sɔɔ. ⁴ Geema, ba nɔn kpɛre dāa bunanaru sɔɔ win dam sarirun sɔ, adama u wasi Gusunɔn dam saabu. Sa maa sāa dam sarirugibu bɛɛɛ ka win gbinnaa sɔɔ, adama sà n na bɛɛn mi, i ko wa ma sa wasi ka wi Gusunɔn dam saabu.

⁵ I laakari koowo kpa i tii wɛeri i wa i n naane doke ka gem. I n tuba ma Yesu Kirisin wāa bɛɛ sɔɔ? Nge i wa ma i n tura mɛ. ⁶ Ka mɛ, na yīiyɔ i ko tubu ma bɛɛɛ sa tura ka gem. ⁷ Sa Gusunɔ kanamɔ i ku ka kɔsa gaa ko. N n mɔ sa kɪ su sɔsɔsi ma sa tura, adama gea sa kɪ i n da ko, baa n n sāare nge bɛɛɛ sa kpana. ⁸ Domi sa n dam mɔ su ka gem kɔsa kua, ma n kun mɔ su mu gea kua. ⁹ Bɛɛn nukura ra n do sà n kua dam sarirugibu sanam mɛ i sāa damgibu. Mɛya maa sa bikiamɔ bɛɛn kanaru sɔɔ i ko tɔn yebunu. ¹⁰ Yen sɔna na bɛɛ yoruammɛ min di na toma, kpa

nà n tunuma, n ku ka bæε sēsia ka wooda ye Yinni u man wē n ka bæε tāsisia, n n̄ m̄ n ka bæε sura.

¹¹ Tē negibu, i n nuku dobu m̄. I kookari koowo i ka ko t̄n yebunu i n dam k̄ēnam̄. I n̄o tia koowo, i n wāa alafia s̄o. Gusun̄o u ko n wāa ka bæε, wi, wi u s̄ā k̄irugii ka alafiagii.

¹² I t̄birin̄o ka k̄iru.

Naan̄ε dokeobu kpuro ba bæε t̄bura.

¹³ Yinni Yesu Kirisin durom ka Gusun̄n k̄iru ka Hunde D̄eron m̄ennabu n ka bæε kpuro wāa.

TIRE TE PŌLU U GALATIGIBU KUA

Galatigiba Pōlu u tire te kua. Galatin tem mu kpā. Gisō, tem mēya ba sokumō Turuki. Pōluwa u gbia u waasu da tem mi, Gōrobun Kookoosu wiru 13 ka 14. Yen biru, Yuu gaba na ba bu sōsi tukunu sōsimō ni nu sāa Yuuban deema. Niya, bangō kobu ka woodan mēm nōbu. N deema Pōlu u raa Galatigibu sōwa tokereke ma goo sari wi u koo win toranun suuru wa Gusunōn mi ma n kun mō yēro u gōru gōsia ma u Yesu naane doke. Ye Pōlu u nua ma naane dokeobu ba wuramō Yuuban sōsi ni sō, yera bitu nūn mwa too, wiru 1:6 ka 4:20. Yen sōna u tire teni yorua ka mōru u ka bu kirō ko Yuuban sōsi nin sō. Domi sōsi nin bweseru nu n sāa Gusunōginu.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-5.
2. Labaari Gea ya sāawa tia, wiru 1:6-10.
3. Pōlu u ka tii yinamō, wiru 1:11n di sere wiru 2:21.
4. Naane dokebu ka Gusunōn durom sōna tōnu u koo gem wa, wiru 3n di sere wiru 4.
5. Naane dokeon tii mōru, wiru 5:1n di sere wiru 6:10.
6. Kirō dāaka ka tōbiribu, wiru 6:11-18.

Tōbiribu

¹⁻⁵ Bēe Yesun yigbenugibu, bēe be i wāa Galatin temō, nē ka bēsegibu kpuro be sa wāa sannu, sa bēe tōbura. Gusunō Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēe durom kua kpa bu bēe alafia kē. Yesu Kirisi wi, u tii wē bēsen toranun sō u ka sun wōra saa handunia kōsa yen nōman di, Gusunō bēsen Baaban kīru sō. Wiya u yiiko mō sere ka baadomma. Ami.

Nēna Pōlu. Yesu Kirisiwa u man soka n ka ko win gōro, wi ka Gusunō Baaba, wi u nūn seeya gōrin di. N n

mō tōmba ba man soka, nen sokura kun nē saa tōnu goon min di.

Labaari gea gaa maa sari

⁶ N man bitu kua, wee, i yēro derimō fuuku fuuku wi u bēe soka ka Kirisin durom, ma i kī i Labaari gea gaa swī. ⁷ Sā n gem gerumō, Labaari gea gaa maa sari. Gaba gesi bēen laakari burisinamōwa, ma ba kī bu Kirisin Labaari gea gōsia. ⁸ Adama baa bēsen tii, n kun mē gōrado wi u na wōllun di, u n bēe Labaari gea tuka waasu kua, ye ya n sāa ye sa bēe sōwa bu nūn bōrusio. ⁹ Sa raa gerua, na maa wure na gerumō, goo u n bēe gari tuki waasu kua yi yi n sāa yi i mwa kō, bu nūn bōrusio.

¹⁰ Na tōnun siarabu kasu ka gari yini? Aawo, Gusunōn siaraba na kī. Na kookari mō n ka ko ye n koo tōmbu dore ro? Aawo. Nā n kī n ko sere ka tē ye n tōmbu doremō, na n ko na n sāa Kirisin yoo.

Nge mē Pōlu u ka kua gōro

¹¹ Nēgibu, na bēe sōmō ma Labaari gea ye na kpamō ya n sāa tōnugia. ¹² Na n ye mwē tōnun min di, goo kun maa man ye keu kue, Yesu Kirisiwa u man ye sōsi.

¹³ I nua nge mē nen wāara raa sāa sanam mē na Gusunō sāmō nge mē Yuuba ba ra ko. Na ra n Gusunōn yigberu nōni sōmō n banda n ka tu kam koosia. ¹⁴ Nēn sikadoban komarun kīrun sōna na nen Yuusi dabiru gbiiri Yuuban sāaru sō be ba sāa nen saaraba.

¹⁵ Adama Gusunō u man gōsa ba sere man mara ma u man soka win durom sō. ¹⁶ Ma sanam mē u gōru doke u man win Bii sōsi kpa n ka tōn tukobu win Labaari gea waasu kua, na n de tōmbu gabun mi bu ka man bwisi kē. ¹⁷ Na n maa de Yerusalemu n ka bu wa be ba gbia ba kua Yesun gōrobu na sere kua gōro. Adama na yande dawa Daarububan tem sō. Min diya na maa wura Damasiō. ¹⁸ N tē n kua wōō ita nā sere Yerusalemu da n ka Piēe gia, ma na sina win mi sōō wōkura nōbu. ¹⁹ Na n maa gōro goo

wa mi, ma n kun mə Yakəbu, Yinnin wəna.

²⁰ Ye na yorumə, gema. Gusunəwa sāa nən seedagii nà n weesu mò.

²¹ Yen biru na Sirin tem da ka Silisin tem. ²² Sanam me, Kirisin yigbe ni nu wāa Yudeaə nu n̄ gina man waare. ²³ Ba gesi nua ma wi u raa bu n̄ni s̄əmə, u t̄ Yesun faaban gari waasu mò, yi u raa k̄i u kam koosia. ²⁴ Ma ba Gusunə siara nən s̄ə.

Pəlu ka gəro be ba tie

2

¹ W̄ə wəkura n̄nən biru ma sa kpam wura Yerusalemə, ne ka Baanabasi. Sa maa Titu sua u ka sun da. ² Na da yèn s̄ə Gusunə u man s̄əsi ma n weene n da. Ne ka wirugibu tənawa sa menna, ma na bu Labaari gean gari tubusia yi na ra tən tukobu waasu kue, domi na n̄ k̄i nən s̄əmburu te na raa kua, n̄ kun me te na m̄ t̄, tu kam ko. ³ Baa me Titu nən kpaasi u sāa Gerek̄i, ba n̄ n̄n̄ tilasi kue u ka bango ko. ⁴ Adama t̄ambu gabu be ba n̄ sāa begibu ka gem, ba dua b̄esen wuurə ma ba k̄i bu n̄n̄ bango ko. Ba na gb̄enum nge k̄orum̄ə kowobu bu ka b̄esen tii m̄ru m̄eri te Kirisi Yesu u sun w̄. Ba k̄iwa su wure su ko yobu. ⁵ Adama sa n̄ ben gari wure baa fiiko yèn s̄ə sa k̄i Labaari gean gem mu n wāa b̄en suunu s̄ə.

⁶ Ma be ba sāare wirugibu, n̄ n̄ man gāanu sāa ye ba sāa domi Gusunə kun t̄nun wuswaa m̄era. Wirugii be, ba n̄ man gari ḡe sosie. ⁷ Adama ba wa ma Gusunə u man Labaari gea n̄mu s̄əndia tən tukobun s̄ə nge me u Pīe ye n̄mu s̄əndia Yuuban s̄ə. ⁸ Domi wi u Pīe dam w̄ u ka ko ḡoro Yuuban s̄ə, wiya maa man dam w̄ n̄ ka ko ḡoro tən tukobun s̄ə. ⁹ Ma sanam me Yakəbu ka Pīe ka Yohanu, be ba sāa nge yigberun gbereba, ba nən k̄eru tuba te ba man w̄, ba wura ma ne ka Baanabasi, sa kua begibu. Ba maa wura su da tən tukobun mi, kpa be,

bu maa da Yuuban mi. ¹⁰ Adama ba sun kana su ben s̄arobu yaaya. Na maa kookari kua na ka kua m̄e.

Pəlu u Pīe gerusi Antiəsiə

¹¹ Sanam me Pīe u na Antiəsiə na n̄n̄ gerusi n̄ni ka n̄ni yèn s̄ə u taare m̄ə. ¹² Gabu be Yakəbu u ḡora mi, bu sere tunuma, Pīe u ra raa di ka tən tuko naane dokeobu sannu. Adama ye tən be, ba tunuma ba kpa, u tii gawa ma u n̄ maa dimə ka be bangon woodan s̄ə. ¹³ Ma Yuu gaba maa murafitiru kua ka wi sannu sere ba Baanabasin tii gawe ben murafiti te s̄ə. ¹⁴ Ye na wa ma ba n̄ s̄iimə ka ḡoru tia Labaari gean gem s̄ə, na Pīe s̄əwa be kpuron wuswaaə na n̄e, wune Yuuwa ma a m̄ nge tən tuko, n̄ n̄ m̄ nge Yuu. N n̄ men na, am̄na a ka tən tukobu gawamə bu ko nge Yuuba.

Yuuba ka tən tukobu

ba faaba m̄ə naane dokebun s̄ə

¹⁵ Ka geema, b̄e Yuubara, n̄ n̄ m̄ tən tuko be ba sāa durumgibu, domi Yuubara ba sun mara. ¹⁶ Ka me, sa ȳ ma t̄nu u koo gem wa Gusunən wuswaaə u n̄ Yesu Kirisi naane doke, n̄ n̄ m̄ ka wooda nenubu. B̄e maa, sa Yesu Kirisi naane doke su ka gem wa Gusunən wuswaaə, n̄ n̄ m̄ ka wooda nenubu. Domi goo sari wi Gusunə koo gem w̄ yèn s̄ə u wooda m̄m̄ n̄əwa. ¹⁷ T̄ b̄esen tii s̄a n̄ s̄əsiira torobu nge me tən tukobu ba sāa yèn s̄ə sa gem kasu saa Kirisin min di, n̄ n̄ men na, Kirisin s̄əmbura ta toraru sosimə? Su ku wa m̄e. ¹⁸ Domi n̄ n̄ ye na raa sura bana, na tii s̄əsimə toro. ¹⁹ Adama n̄ n̄ woodan s̄ən na, ya n̄ maa dam m̄ə nən w̄l̄ə, yen t̄iwa ya man go kpa na n̄ ka w̄aru m̄ə Gusunən wuswaaə. Ba man kp̄are d̄aru s̄ə ka Kirisi sannu. ²⁰ Yen s̄əna n̄ n̄ maa m̄ə n̄na na wasi, Kirisiwa u w̄aru dimə ne s̄ə. Ma w̄a te na dimə t̄, na tu diməwa ka naane dokebu Gusunən Bii s̄ə wi u man k̄i ma u win w̄aru w̄ n̄n̄ s̄ə. ²¹ Na n̄ Gusunən durom kam koosiam̄. Domi t̄nu u n̄ gem waamə Gusunən

mi saa woodan di, Kirisin gəə kua kam.

Wooda ka naane dokebu

3

¹ BEE Galatigibu laakari sariba! BEE be ba sɔɔwa kpasasa nge me ba Yesu Kirisi kpare dāru sɔɔ, wara u bEE doɔwa. ² I man gāa tee nini sɔɔwɔ. I Gusunɔn Hunde mwɔ wooda nɛnubun sɔ. Nge Labaari gea n sɔ ye i nua ma i naane doke. ³ Amɔna i ka laakari bia me. I torua ka Gusunɔn Hunde. Ma i kɔi dakura ka bEE tiin dam? ⁴ I nɔni swāa te kpuro wawa kam? Aawo, n n kam. ⁵ Ye Gusunɔ u bEE win Hunde wɛ, ma u sɔm maamaakiginu mɔ bEE suunu sɔɔ, u mɔ yɛn sɔ i wooda mem nɔɔwa? Nge yɛn sɔ i Labaari gea nua ma i ye naane doke.

⁶ Nge me ba yorua, “Aburahamu u Gusunɔ naane doke, yen sɔna Gusunɔ u nɔn garisi gemgii.” ⁷ Yen sɔ, i de i n yɛ ma be ba Gusunɔ naane doke beya ba sāa Aburahamun bibu. ⁸ Gusunɔn gari yi raa gerua ma Gusunɔ u koo tɔn tukobu gem wɛ naane dokeɔn sɔ. Yen sɔna yi Aburahamu Labaari gea waasu kua yellun di yi nEE, “Wunen min diya Gusunɔ u koo bwesenu kpuro domaru kua.” ⁹ Aburahamu u Gusunɔ naane doke ma u domaru wa. Nge meya be ba maa Gusunɔ naane doke, ba koo domaru wa ka wi sannu.

¹⁰ Be ba woodan mem nɔɔbu gballi ba bu bɔrusi. Domi ba yorua ba nEE, “Bɔrurowa wi u yina u woodan gari kpuro mem nɔɔwa yi ba yorua.” ¹¹ Tɛ ya sɔsira kpasasa ma goo kun gem waamɔ Gusunɔn wuswaaɔ ka woodan mem nɔɔbu, domi ba yorua ba nEE, “Wi Gusunɔ u gem wɛ naane dokeɔn sɔ, wiya u ko n wāa.” ¹² Tɛ, wooda ya n ka naane dokeɔn dɛndimɔ. Domi ba yorua ba nEE, “Wi u ye kpuro mem nɔɔwa, wiya u ko n wāa yen sɔ.”

¹³ Adama Kirisi u sun yakia saa woodan bɔrin di sanam me u kua wi ba bɔrusi besen sɔ. Nge me Gusunɔn

gari yi gerumɔ, “Baawure wi ba bwɛ dāru sɔɔ, u kua bɔrurowa.” ¹⁴ Kirisi u kua me kpa Aburahamun domaru tu maa ka ko tɔn tukobugiru saa Yesu Kirisi win min di, kpa su ka Hunde mwɔ naane dokeɔn saabu win nɔɔ mwɛru Gusunɔ u sun kua.

Wooda ka nɔɔ mwɛru

¹⁵ Negibu, kon gari yi weesina ka ye tɔmba yɛ. Tɔnu u n nɔɔ mwɛru kua u sire, goo kun kpɛ u tu seeya, goo kun maa tu sosimɔ. ¹⁶ Tɛ, Aburahamu ka win sikadobuwa Gusunɔ u nɔɔ mwɛru kua. Ba n gerua sikadominu nge ba ka tɔn dabinu yā. Adama ba gerua sikadobu, yen tubusiana tɔn turo tɔna, wi u sāa Kirisi wi. ¹⁷ Ameniwa na kɔi gere. Gusunɔ u nɔɔ mwɛru kua ma u tu sire. Tɛ, wooda ye ya na wɔɔ nɛru ka tenan (430) biru, ya n kpɛ yu nɔɔ mwɛ te seeya, kpa Gusunɔn sire bi, bu ko kam. ¹⁸ Domi bā n tubi dimɔ wooda nɛnubun sɔ, ba n dimɔ nɔɔ mwɛrun sɔ. Adama Gusunɔ u Aburahamu ye wɛwa ka nɔɔ mwɛru.

¹⁹ N n men na, mban sɔna ba wooda wɛ. Ba ye wɛwa kpa kookoo si su kun sāa Gusunɔn kɔru su n ka sɔsire sere Aburahamun sikadobu ge, gu ka na gen sɔ ba nɔɔ mwɛru kua. Wollun gɔradobara ba wooda ye tɔmbu nɔɔsia saa sɔmɔ goon min di. ²⁰ Adama tɔn turo u n gāanu mɔ u n sɔmɔ goon bukata mɔ. Wee Gusunɔ turowa u nɔɔ mwɛ te kua.

Woodan yaasi

²¹ N n men na, wooda ya ka Gusunɔn nɔɔ mwɛru sikirinamɔ? Su ku wa me. Domi bā n daa wooda wɛ ye ya koo kpɛ yu tɔnu wāaru wɛ, Gusunɔ u koo raa tɔnu gem wɛ saa woodan di. ²² Adama Gusunɔn gari gerumɔ ma tɔmbu kpuro ba wāa durum dam nɔmɔ, kpa kɛɛ tɛn nɔɔ mwɛru Gusunɔ u kua ta n ka sāa be ba naane dokegiru yɛn sɔ ba Yesu Kirisi naane doke.

²³ Naane dokeɔn saa yu sere na, wooda ya sun dɔɔre sāawa ya nɛni sere naane doke bi, bu ka sɔsira.

24 Wooda ye, ya sun nenua sere Kirisi u ka tunuma, kpa Gusunɔ u sun gem wɛ naanɛ dokebun sɔ. 25 Tɛ ye naanɛ dokebun saa ya tura, sa n̄ maa wāa dɔɔrɛ sɔɔ.

26 Domi Yesu Kirisi sɔɔ bɛɛ kpuro i kua Gusunɔn bibu naanɛ dokebun sɔ. 27 Mɛya bɛɛ kpuro bɛɛ be i kua Kirisigibu batɛmu sɔɔ i Kirisin daa sebua. 28 Yen s̄na goo kun goo, Yuuba ka tɔn tukobu, yobu ka tii m̄wɔbu, tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu. Bɛɛ kpuro i s̄a tia yɛn s̄i i gbinne ka Yesu Kirisi. 29 I n s̄a Kirisigibu, i maa s̄a Aburahamun sikadominu, i ko maa tubi di yɛn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua.

4

1 Ye na gerumɔ wee. Bii wi u koo win baan tubi di, sanam mɛ u gina s̄a bii, u n̄ yoo sanɔ gaa kere, baa mɛ kpuro s̄a wigia. 2 Saa ye u s̄a bii, tɔmba wāa be ba n̄n neni, ba maa win wunanɔsu mɔ sere saa ye win baaba u n̄n yiya. 3 Nge mɛya n s̄a ka bɛɛ. Sa raa s̄a handunian b̄n̄nun yobu. 4 Adama sanam mɛ saa ya tura, Gusunɔ u win bii ḡrima. Tɔn kurɔwa n̄n mara, u maa n̄n marawa woodan n̄ma sɔɔ, 5 kpa u ka bu yakia be ba wāa woodan n̄maɔ kpa su ko Gusunɔn bibu.

6 Gusunɔ u win Biin Hunde ḡrima bɛsɛn ḡrusu sɔɔ u ka s̄ɔsi ma win biba bɛsɛ sa s̄a. Hunde win saabuwa sa n̄n sokumɔ, baaba. 7 N n mɛn na, a n̄ maa s̄a yoo, a kua bii. Tɛ ye a ka s̄a bii, Gusunɔ u maa nun kua tubi dio.

Galatigibun gari Pɔlu neni

8 Yellu i n̄ Gusunɔ yɛ, ma i s̄a ḡaanun yobu ni nu n̄ s̄a Gusunɔ. 9 Adama tɛ nge mɛ i Gusunɔ wura, nge n mam nɛere, Gusunɔ u bɛɛ wura, am̄na i ka k̄i i ḡsira handunian b̄n̄nun mi, ni nu n̄ dam ka bɛɛrɛ mɔ. Mban s̄na i k̄i i maa ko nin yobu. 10 I t̄nu ganun saria sw̄i, ka suru ka t̄ɔ bakanu ka w̄su. 11 Tɛ berum man mɔ n̄n s̄mburu kpuro tu ku raa ko kam te na kua bɛɛn sɔ.

12 Na bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i bɛɛn tii dokeo n̄n ayerɔ, domi na n̄n tii doke bɛɛn ayerɔ. I n̄ man ḡaanu tore. 13 Nge mɛ i yɛ, ka wasin barara na bɛɛ Labaari gea waasu kua n̄n gbiikiru. 14 Adama i n̄ man gema, i n̄ maa man yine, baa mɛ n̄n bararu ta bɛɛ waabu tusa. I man mwawa nge mɛ i ko Gusunɔn ḡrado mwa, n̄ kun mɛ Yesu Kirisi win tii. 15 I raa nuku dobu mɔ. Tɛ, mba n bɛɛ kua. Na kon kp̄i n bɛɛ seeda diiya ma, n̄ n koo raa koorai ko i bɛɛn n̄ni wuka i man k̄ɛ. 16 Na kua bɛɛn yibere yɛn s̄i na bɛɛ gem s̄ɔɔwa?

17 Tɔn be, ba bɛɛn k̄iru kasu, adama n̄ n̄ ka yaasi gea. Ba k̄i bu bɛɛ ḡwa bɛsɛn min di, kpa i n ben k̄iru kasu. 18 Tɔnu ù n bɛɛn k̄iru kasu ka yaasi gea, ḡa geena baadomma, n̄ n̄ m̄ sanam mɛ na wāa ka bɛɛ t̄na. 19 N̄n bii k̄inasibu, na kpam maa wahala mɔ nge tɔn kurɔ wi u marumɔ, sere Kirisin daa yu ka koori bɛɛ sɔɔ. 20 Na k̄i na n̄ wāa ka bɛɛ tɛ kpa n̄ n̄n gere k̄si. Na wāa bitani sɔɔ bɛɛn sɔ.

Agaa ka Saaraa

ba s̄a gari yin weesinaa

21 I de n bɛɛ bikia, bɛɛ be i k̄i i n wāa woodan n̄maɔ, i n̄ nua ye wooda ya gerumɔ? 22 Ba yorua ma Aburahamu u bii tɔn durɔbu yiru mara, turo ka kurɔ wi u s̄a yoo, turo ka kurɔ wi u s̄a tii m̄wɔ. 23 Yoo wi, u win bii mara nge mɛ t̄mbu kpuro ba ra ma, adama bii m̄wɔ wi, u win bii marawa ka Gusunɔn n̄n mwɛɛru. 24 Gari yini yi kua weesinaa. Kurɔ be yiru ba ka n̄n mwɛɛnu yiru weene. Teeru, te ta bibu marumɔ yoru sɔɔ, ta naamɔ saa Sinain guurun di, teya ta ka Agaa weene. 25 Agaa wi, u s̄are nge Sinain guuru, Daarububan tem sɔɔ. U maa s̄a nge Yerusalemu ye ya wāa tɛ, domi ya wāa yoru sɔɔ ka yen t̄mbu kpuro. 26 Adama Yerusalemu ye ya wāa w̄llo, ya tii m̄, ya maa s̄a bɛsɛn mero. 27 Domi ba yorua,

“A g̃aru doro, kur̃ wunε wi a ñ marure.

A gb̃aro a kuuka ko ka nuku dobu, wunε wi a ñ marubun wahala koore.

Domi kur̃ wi ba raa deri, u koo bibu ma ñ kere kur̃ wi u w̃aa ka dur̃o.”

²⁸ T̃ε b̃εε negibu, i s̃aa Gusuñn ñoo mw̃εerun bibu nge m̃ε Isaki u s̃aa.

²⁹ Sanam m̃eya bii wi ba mara nge baawure, u wi ba mara ka Gusuñn Hunden dam ñoni s̃ōwa. M̃eya maa n s̃aa t̃ε.

³⁰ Adama mba Gusuñn gari yi gerum̃o. Yi ñεw̃a, “A yoo wi giro ka win bii sannu, domi win bii wi, u ñ tubi dim̃o ka tii m̃aw̃n bii sannu.”

³¹ Nge m̃eya negibu, sa ñ s̃aa yoon bibu. Sa s̃awa tii m̃aw̃n bibu.

I b̃εn tii m̃aru ñenuo

5

¹ Sa n ka tii m̃on s̃ōna Kirisi u sun yara yorun di. Yen s̃ō, i ỹoro sim sim kpa i ku de bu b̃εε duusia yoru s̃ō k̃pam.

² I swaa dakio i ño. Ne P̃aluwa na b̃εε yeni s̃ōm̃o, i n dera ba b̃εε bango kua, i ñ arufaani gaa wasi Kirisin mi. ³ Ñen seeda wee ye na dim̃o k̃pam. Baawure wi u dera ba ñun bango kua, na ỹero s̃ōm̃o u koo wooda kpuro m̃em ñōwawa.

⁴ B̃εε be i k̃i i gem wa Gusuñn wuswaa ka woodan ñenubu, i tii kara k̃o Kirisin min di ma i kisira durom ñoman di. ⁵ Domi sa ỹiyo ma Gusuñn u koo sun gem w̃ε ma sa m̃ε swaa daki ka win Hunden dam ka naañε dokebu.

⁶ S̃a n gbinne ka Yesu Kirisi, bango ñ kun m̃ε bango sariru ya ñ g̃aanu. Ye n s̃aa g̃aanu yeya naañε dokebu bi bu s̃omburu m̃o ka k̃iru.

⁷ I raa duki m̃o bura buram t̃ona. Wara u b̃εε swaa bunana i ñ maa ka gem m̃em ñōwamme. ⁸ K̃okiri bi, bu ñ ñε saq Gusuñn min di wi u b̃εε soku. ⁹ Nge m̃ε ba ra ñεε, p̃εε seeyatia fiiko, yeya ya ra p̃εε kpuro kukusie. ¹⁰ Adama Yinni u dera na b̃εε naañε s̃aa. Na ỹε ma i ñ ko g̃aa tukunun bwisikunu ko. Wi u maa

b̃εε bitani dokem̃o, Gusuñn u koo ñun taar̃ε w̃ε baa ñ n weren na.

¹¹ Negibu, nen tii ñ n k̃pam̃o sere ka t̃ε ma n weeñε bu bango ko, mban s̃ōna ba man ñoni s̃ōm̃o. Ña n m̃o m̃ε, Yesun d̃aa bunanarun g̃oon gari yi ñ maa t̃ambu torasiam̃o. ¹² Be ba b̃εε bitani dokem̃o mi, bu doo bu tii maatam ko.

¹³ Negibu, ba b̃εε sokawa i ka ko tii m̃aw̃bu. Ka m̃ε, i ku de b̃εεn tii m̃aru tu de i n s̃iim̃o ka wasin baa. Adama i n sominam̃o ka k̃iru.

¹⁴ Domi wooda kpuron wira w̃awa yiire tee bini s̃ō bi bu ñεε, “A wunen t̃onusi k̃ō nge wunen tii tii.”

¹⁵ Adama ñ n sankinam̃o nge gb̃ee ku ỹεε, i m̃εera koonam̃o, i n ỹε ma i ko kam koosiana.

Gusuñn Hunde ka t̃onun daa

¹⁶ Ye na gerum̃o wee, i de Gusuñn Hunde u b̃εε k̃para. N n koor̃a m̃ε, i ñ ko maa b̃εεn tii tiin k̃iru kankam ko. ¹⁷ Domi ye b̃εsen tii tiin daa ya k̃i, ya ñ ka Gusuñn Hunden k̃iru ñoo tia s̃aa. Ma Hunden k̃iru ta ñ ka b̃εsen tii tiin k̃iru ñoo tia s̃aa. K̃iru yiru ye, ya sannam̃o sere i ñ k̃p̃ε i ko ye i k̃i. ¹⁸ Adama Gusuñn Hunde ù n b̃εε k̃pam̃o i ñ w̃aa woodan ñomão.

¹⁹ T̃onun tii tiin daa ya ra s̃ōsire k̃pasasa. Yeya k̃ō m̃ennabu tantanaru s̃ō, ka daa disinugia ka daa b̃εreteke, ²⁰ ka b̃iū s̃āru ka tim kankam, ka yib̃ere t̃εeru, ka sanño, ka nisinu, ka m̃aru, ka ñoo g̃omunu, ka sikiriño, ka karanabu, ²¹ ka kiñenu, ka tam ñarubu, ka aka dibu, yen bweseru kpuro gesi. Na b̃εε kir̃o m̃o nge m̃ε na raa kua na ñεε, be ba yenin bweseru m̃o, ba ñ k̃p̃ε ba n w̃aa mi Gusuñn u bandu sw̃ii.

²² Adama Gusuñn Hunden maruma, k̃iru, ka nuku dobu, ka b̃ori yendu, ka t̃emanabu, ka t̃on geeru, ka nuku tia, ka naañε, ²³ ka daa duudwia, ka gaya. Wooda sari ye ya yeni taar̃ε w̃εem̃o. ²⁴ Ma be ba s̃aa Yesu Kirisigibu ba ben tii tiin daa k̃peerasia d̃aa bunanar̃o, ka yen biñε ka yen k̃iru kpuro. ²⁵ Gusuñn

Hundewa u sun wāaru wē. N n men na, su maa de u n sun kpare. ²⁶ Su ku tii sua kpa sa n sannō seeyamō besen suunu sō, kpa sa n nisinu kuanamme besen tii tiine.

I sōmunu derano

6

¹ Negibu, ì n goo mwa toraru garu sō, beε be Gusunōn Hunde u kparamō, i yēro swaa gea sureo kparam ka tii kawabu, kpa i n tii yē bu ku raa ka besen tii kōkirin sō. ² I n sōmunu deranamō kpa i ka Kirisin wooda mem nōowa. ³ Goo ù n tii mēera goo ma u n sōa gāanu, u tii nōni wākumōwa. ⁴ I de baawure u win tiin kookoosu yīiya kpa u wa si sō, ye u koo ka woo kana, adama u ku woo kana ma u goo keren sō. ⁵ Domi baawurewa u koo win tii tiin sōmunu sōbe.

⁶ Wi ba Gusunōn gari sōsīmō, i de yēro u win gāa gee ni u mō bōnu ko ka wi u nùn sōsīmō.

⁷ I ku tii torasia. Ba ku ra Gusunō yaakoru ko. Domi ye tōnu u duurumō, yeya u koo gē. ⁸ U n duurumō ye win tii tiin daa ya kī, kam koba ya koo nùn marua. U n maa duurumō ye Gusunōn Hunde u kī, wāaru te ta ku ra kpewa Gusunōn Hunde koo nùn marua. ⁹ N n men na, su ku wasira gean kobu sō, domi sà kun kpane, sa ko wa su gē sanam me saa ya tura. ¹⁰ Nge meya saa baayere ye sa ayeru mō, su baawure durom kua, n mam neere be ba Yesu naane doke.

Kirō dāaka ka tōbiribu

¹¹ Tē, i nen yori baka mēerio ye na beε yoruamme ka nen tiin nōma.

¹² Be ba kī bu woo kana wasin sō, beya ba kī bu beε tilasi ko i ka bango ko. Adama ba ye mō kpa bu ku ka nōni swāaru wa Kirisin dāa bunanarun garin sō. ¹³ Baa be ba bango kua mi, ben tii ba n wooda mem nōowamme. Ma ba kī bu beε bango ko bu ka woo kana. ¹⁴ Adama ne na kun woo kanamō ma n kun mō besen Yinni Yesu Kirisin dāa bunanarun garin

sō, domi win dāa bunanarun sōna handunian gāanu kpuro kun maa man sōawe gāanu, meya nu n maa man gawamō. ¹⁵ Bango ka bango sariru yen gaa kun sōa gāanu. Ye n sōa gāanu, yeya a n sōa taka koorā kpa. ¹⁶ Be ba taka koorā kpaan wooda yeni swīi, alafia ka durom mu n ka bu wāa ka Gusunōn tōmbu kpuro.

¹⁷ Saa gisōn di goo u ku maa man wahala ko domi na boo bori mō nen wasi sō, yi na wa Yesu sō.

¹⁸ Negibu, besen Yinni Yesu Kirisin durom mu n wāa ka beε. Ami.

TIRE TE PĀLU U EFESUGIBU KUA

Pālu u wāawa pirišam sō Romuo u ka tire te Efesugibu yorua. Ye u tu yorua u kpa, Tisikiwa u gōra u ka tu da. N sāare Efesun bera min Yesun yigbenu kpurowa u tire te yorua, n n mā teeru tōna.

Gbiikaa, u bu sōsimō nge mē Yesun yigberugibu ba kua wasi tee Yesu sō. U sōsimō swaa ye Gusunō u kpa u ka win tōmbu gōsa ma u ben toranu suuru kua, ma u bu win Hunde Dεero wē.

Yiruse, u bu kirō mā bu ka ben wāaru di nōo tia sō ye ya koo sōsi ma Kirisi u wāa ben wāaru sō ka gem.

Pālu u garin weenasii dabinu sua u ka Yesun yigberun nōo tian gari bu yeerisia. U nεε, Yesun yigberu ta sāawa nge wasi, ma Yesu wi, u sāa yin wiru. Yigbe te, ta maa sāa nge diru, ma Yesu wi, u sāa ten gani gōmburun dam. Yigbe te, ta maa sāa nge kurō, ma Yesu wi, u sāa ten durō.

Tire ten kpunaa

1. Tābiribu, wiru 1:1-2.
2. Kirisi ka win yigberu, wiru 1:3n di sere wiru 3:21.
3. Wāa kpaaru Kirisi sō, wiru 4:1n di sere wiru 6:20.
4. Nōo kana tābiribu, wiru 6:21-24.

Tābiribu

¹ Bεε naane dokeobu, bεε be i wāa Efesuo ma i ka Yesu Kirisi yōra dim dim, nε Pālu, nε wi na sāa Yesu Kirisin gōro Gusunōn kīru sō, na bεε tōbura. ² Gusunō bεsen Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bεε durom kua kpa bu bεε alafia kē.

Durom mε Gusunō sun kua

bεε ka Kirisin

gbinnaan saabu

³ I de su Gusunō siara bεsen Yinni Yesu Kirisin Baaba. Bεε ka Kirisin gbinnaan saabu u sun wōllun doma

bwese bweseka kua saa win Hundēn min di. ⁴ Bu sere handunia taka ko, Gusunō u sun gōsa kō sa n ka sāa wigibu Kirisi sō, kpa sa n sāa dεerobu ka taare sarirugibu win mi. Win kīru sō ⁵ u himba kua yellun di u sun ko win tiin bibu saa Yesu Kirisin min di. Win tōn geerun sōna u kua mε, ⁶ kpa su ka win durom yikogim siara mε u sun kua bεε ka win Bii Kīnasin gbinnaa sō.

⁷ Domi Kirisin yem saabuwa sa yakia ma ba sun bεsen durum suuru kua. Nge mēya Gusunō u sun win durom bakam sōsi, ⁸ mε u sun kua n banda ye u sun bwisi bεke ka laakari yabua. ⁹ Ma u sun win asiri glasia ye win tii u gōru doke u ko yellun di saa Yesu Kirisin min di. ¹⁰ Gusunōn himba ye, ye u koo yibia dōma te saa ya tura, yera u taka kōora kpuro mēna sannu, ye kpuro ye ya wāa wōllō ka ye ya wāa temō, kpa Kirisi u n sāa yen wirugii.

¹¹ Domi gāanu kpuro nu kooramōwa nge mε Gusunōn himba ka win kīru. Ma bεε ka Kirisin gbinnaan sō sa kua tubi diobu Gusunōn mi ka win tiin himba ye u gōru doke yellun di. ¹² N n mēn na, i de su Gusunō bεere wē, bεε be sa gbia sa yīyōbu mā Kirisin mi.

¹³ Mēya maa sanam mε i gem gari nua yi yi sāa Labaari Gea ye ya ka bεε faaba naawa, sanam mēya i Kirisi naane doke. Ma Gusunō u win tiin yīreru doke bεε sō ye u bεε Hunde Dεero kā win nōo mwεeru u raa kua. ¹⁴ Hunde Dεero wiya u sāa nge bεsen tubin suna ye Gusunō u win tōmbu nōo mwεeru kua. Ma u sun sōmō kam kam ma sa ko tubi ye di sanam mε Gusunō u koo wigibu yakia mam mam. Kpa bu win yiko siara.

Pōlun kanaru

¹⁵ Yenin saabuwa saa dōma tēn di na bεen naane dokebu Yinni Yesu sōn baaru nua ka nge mε i naane dokeobu kpuro kī, ¹⁶ na n wasirare na kun ka Gusunō siare bεen sō. Na

bɛɛ yaayamɔ nɛn kanaru sɔɔ, ¹⁷ ma na bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Yinni, wi u s̄aa Baaba yīkogii kana u bɛɛ ko laakarigibu kpa u bɛɛ yam bururasia i ka n̄n gia. ¹⁸ Na maa n̄n bikiamɔ u bɛɛn ḡorun n̄ni wukia kpa i ka win yam bururam wa, kpa i n ka yē ye i yīiyɔ yèn s̄ɔ u bɛɛ soka, ka nge mɛ win tubi gean kp̄ara nɛ ye u naanɛ dokeobu yiye, ¹⁹⁻²⁰ ka nge mɛ win dam bakam mu s̄amburu m̄ɔ bɛsɛ be sa n̄n naanɛ doke sɔɔ. Dam mɛ, mu s̄aa tem ka dam bakam mɛ u dɛnda u ka Kirisi seeya ḡorin di ma u n̄n sinasia win n̄m geuɔ w̄ollɔ. ²¹ Miya Kirisi u w̄aa u w̄ollun wirugibu kpuro kere ka min yīkogibu ka damgibu ka yinnibu kpuro ka yīsiru baatere te ba koo kp̄i bu soku saa yeni sɔɔ ka maa saa ye ya sisi sɔɔ. ²² Ma Gusunɔ u dera u kua ḡaanu kpuron wirugii, ma u n̄n wuna u ka ko wigibun yigberun Yinni boko. ²³ Yigbɛ te, ta s̄aa win wasi. Te s̄ɔra win tii u w̄aa u yiba ma u yabu baayere yibiamɔ baama.

2

Ḡaon suuribu

¹ Gasɔ, i raa s̄aa nge be ba gu bɛɛn toranu ka bɛɛn mɛm n̄ɔ sarirun s̄ɔ. ² I ra raa handunian kom k̄osum kpuro ko, ma i hunde k̄asi yi yi w̄aa w̄ollon wirugii wiru kp̄iia wi u s̄aa hunde ye ya s̄amburu m̄ɔ sere ka t̄ɛ t̄on be ba kun Gusunɔ mɛm n̄ɔwammen ḡoruo. ³ Geema, bɛsɛ kpuro sa raa s̄awa nge be. Bɛsɛn ḡoru k̄iru s̄ɔra sa ra n̄ s̄iimɔ ma sa baayere kua ye bɛsɛn wasi k̄i ka ye sa bwisika. Bɛsɛn marumara ta dera sa raa s̄aa be ba koo Gusunɔn m̄aru wa nge be ba tie.

⁴ Adama Gusunɔn w̄anw̄andu ta kp̄a win k̄i bakarun s̄ɔ te u sun k̄ia. ⁵ Sanam mɛ sa s̄aa nge ḡoribu bɛsɛn toranun s̄ɔ, u sun kua wasobu ka Kirisi sannu. N n mɛn na, win durom s̄ana i faaba wa. ⁶ Gusunɔ u sun seeya ḡorin di ka Kirisi sannu kpa su bandu di ka wi sannu w̄ollɔ. ⁷ U sun win t̄on geeru s̄ɔsi saa

Yesu Kirisin min di, kpa su ka win durom bakam wa mɛ mu n̄ n̄ru m̄ɔ sere ka baadommaɔ. ⁸ Domi Gusunɔn duroma ba ka bɛɛ faaba kua naanɛ dokebun s̄ɔ. N n̄ m̄ɔ ka bɛɛn hania, Gusunɔn k̄ɛra. ⁹ Ya n̄ s̄aa bɛɛn s̄amburun are. Yen s̄ana goo kun kp̄ɛ u woo kana. ¹⁰ Domi sa s̄awa Gusunɔn n̄man s̄amburu. U sun taka kuawa bɛsɛ ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ su ka s̄am geenu ko n̄n s̄ɔru u kua saa yellun di.

Bwesenu kpuro kua tia

Kirisi sɔɔ

¹¹ Yen s̄ɔ, i ku duari ma ba bɛɛ marawa t̄on tukobu. Yera n dera be ba sokumɔ bangogibu, be ba ben tiin wasi bango kua, ba ra ka bɛɛ soku bango sarirugibu. ¹² I yaayo ma sanam mɛ, i ka Kirisi toma, i s̄aa t̄on tukobu Isireliban mi, i n̄ b̄onu m̄ɔ n̄ɔ mwɛnu sɔɔ, ni Gusunɔ u win t̄ambu kua. I w̄aa handunia yeni sɔɔ n̄ n̄ ka yīiyobu, n̄ n̄ maa ka Gusunɔ. ¹³ Adama t̄ɛ ye i ka Yesu Kirisi gbinnɛ, bɛɛ be i raa ka Gusunɔ toma, t̄ɛ i w̄aa win b̄akuɔ Kirisin yem saabu. ¹⁴ Domi Kirisin tiwa u ka sun b̄ari yendu naawa ye u ka bwesenu yiru kua bwese teeru, ma u tusiru wuna te ta s̄aa nge gana ye ya raa bu buranɛ. ¹⁵ Ka win ḡɔwa u wooda kpeesia ka yen yiirebu ka yen sesenu, kpa u ka kp̄i u bwesenu yiru ye ko bwese kpaa teeru dege dege win tii sɔɔ. Nge mɛya u ka b̄ari yendu doke ben suunu sɔɔ. ¹⁶ Kirisi u tusi te kpeesia ka win ḡɔɔ d̄aa bunanaru w̄ollɔ. Ḡɔɔ win saabuwa u bwesenu yiru ye kua teeru, ma u bu dorasia ka Gusunɔ. Be kpuro sannu ba kua nge wasi tee. ¹⁷ Nge mɛya Kirisi na u ka b̄ari yendun labaari n̄ɔsia bɛɛn mi, bɛɛ be i raa ka Gusunɔ toma, ka be ba w̄aa win b̄akuɔ. ¹⁸ Ka geema, Kirisin min diya bɛsɛ kpuro, sa ko kp̄i su da Baaban wuswaaɔ ka Hunde turo win somiru.

¹⁹ N n mɛn na, i n̄ maa s̄aa t̄on tukobu n̄ kun mɛ s̄obu, t̄ɛ i kuawa wuu teugibu ka naanɛ

dokeobu kpuro, i maa kua Gusunɔn yɛnugibu. ²⁰ Bɛɛ maa i s̄aa nge gani yi ba bana kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔ ge ɔrobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ba sura, Yesu Kirisin tiiwa s̄aa gen ɔmburun dam. ²¹ Wi s̄ɔra dii te, ta swɛɛnɛ ma ta guniamɔ tu ka ko Gusunɔn w̄aa yeru. ²² Bɛɛ ka Kirisin gbinnan s̄ɔ ba bɛɛ banisi dii te s̄ɔɔ, ka be ba tie sannu i ka ko Gusunɔn Hunden w̄aa yeru.

3

Pɔlun sɔmburu

tɔn tukobun suunu s̄ɔɔ

¹ Yenin saabuwa nɛ Pɔlu na kanaru m̄ɔ, nɛ wi Kirisin Yesu u dera na w̄aa piris̄ɔm s̄ɔɔ bɛɛ tɔn tukobun s̄ɔ. ² Na ȳiyo kam kam ma i nua kɔ nge mɛ Gusunɔ u man durom kua n ka s̄ambu teni ko bɛɛn arufaanin s̄ɔ, ³ ka nge mɛ win tii u man win asirin gari giasia. N wee na gari yin fiiko yorua kɔ. ⁴ I n gari yi gara i ko i tubu nge mɛ na Kirisin asirin gari yɛ. ⁵ Ba ñ gasɔgibu asiri ye s̄ɔsi, adama tɛ saa win Hunden min di Gusunɔ u ye win ɔro be u ɔsa ka win s̄ɔmɔbu s̄ɔsi. ⁶ Asiri ye wee, Labaari Gean saabuwa tɔn tukoba kua tubi diobu ka Yuuba sannu. Be ka Yuuba ba kua wasi tee yin doo dooka, ba maa bɔnu m̄ɔ n̄ɔɔ mwɛɛ te s̄ɔɔ, te Gusunɔ u kua Yesu Kirisin min di.

⁷ Na kua Labaari Gean s̄ɔmɔ durom mɛn saabu mɛ Gusunɔ u man kua ka win dam. ⁸ Nɛ wi na s̄aa naanɛ dokeobu kpuron ȳakabu, nɛna Gusunɔ u durom mɛni kua n ka ɔ̄aa geenu n̄oru sari ni nu w̄aa Kirisin s̄ɔn labaari kpara tɔn tukobun mi. ⁹ Kpa n ka tɔmbu kpuro giasia nge mɛ Gusunɔn himba asirigia ya koo ka koora. Gusunɔ wi u s̄aa ɔ̄aanu kpuron Taka Kowo, u asiri ye berua saa yellun di, ¹⁰ kpa w̄allun wirugibu ka ȳiikogibu bu ka win bwisin asansi gia saa Yesun yigberun di saa yeni s̄ɔɔ. ¹¹ U kua nge mɛ, win himban s̄ɔ ye u m̄ɔ u sere handunia taka kua,

ma ya wiru goora Yesu Kirisin bɛɛn Yinni s̄ɔɔ. ¹² Ye sa ka n̄un gbinnen saabu ma sa n̄un naanɛ s̄aa, yen s̄ɔna sa ko k̄aku su da Gusunɔn wuswaaɔ ka toro sindu. ¹³ N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ i ku wurura nɛn n̄ani sw̄aarun s̄ɔ te na waamɔ bɛɛn saabu. Tera ta s̄aa bɛɛn bɛɛɛɛ.

Kirisin k̄irun kp̄aaru

¹⁴ To, gari yin saabuwa na ȳiire Gusunɔ Baaban wuswaaɔ, ¹⁵ win min di bweseru baatere ta yara te ta w̄aa wɔllɔ ka te ta w̄aa temɔ. ¹⁶ Na n̄un kanamɔ u de i n nuuru m̄ɔ kpa i n ȳɔ dim dim k̄iru s̄ɔɔ. ¹⁸ Kpa bɛɛ ka naanɛ dokeobu kpuro sannu i ka kp̄i i Kirisin k̄irun yasum ka ten d̄ɛɛbu ka ten gunum ka ten dukum gia, ¹⁹ kpa tu bɛɛ yeeri, baa mɛ ta tɔnun ȳeru kere, kpa Gusunɔn daa ya n yiba bɛɛ s̄ɔɔ mam mam.

²⁰ Gusunɔ u ȳiiko m̄ɔ u ka ko n kere ye sa bikiamɔ, ñ kun mɛ ye sa mam bwisikumɔ win dam saabu mɛ mu s̄amburu m̄ɔ bɛɛɛ s̄ɔɔ. ²¹ Yen s̄ɔ, su n̄un bɛɛɛɛ wɛ Yesun yigberu s̄ɔɔ saa Yesu Kirisin min di saa baayere kpuro sere ka baadommaa. Ami.

4

Kirisin wasin n̄ɔɔ tia

¹ N n mɛn na, i n s̄iimɔ nge mɛ n weenɛ be Gusunɔ u soka ba n s̄iimɔ. Nɛ Pɔlu, nɛ wi na w̄aa piris̄ɔm s̄ɔɔ yɛn s̄ɔ na Yinnin w̄aarun w̄aa, nɛna na bɛɛ yeni kanamɔ. ² I de i n s̄iimɔ ka tii kawabu, ka daa duudwia, ka suuru, kpa i n k̄iru s̄ɔɔsinamɔ ka tɛmanabu. ³ I hania koowo i n ka n̄ɔɔ tia s̄aa ye ya wee Hunde Dɛɛron min di kpa i n gbinnɛ b̄ari yɛndu s̄ɔɔ. ⁴ Sa Hunde turo mwa ma sa kua wasi tee. Nge mɛya maa ȳiyo teeba sa m̄ɔ yɛn s̄ɔ Gusunɔ u sun soka. ⁵ Yinni turowa sa m̄ɔ ka naanɛ doke teebu ka maa batɛmu tia. ⁶ Gusunɔ turowa w̄aa wi u

sāa baawure kpuron Baaba. Wiya kpuron suno, wiya sōmburu mō tōmbu kpuron min di, u maa wāa baawure kpuro sōo.

⁷ Bēsen baawure u kēru mwa nge mē Kirisi u kī, ⁸ nge mē Gusunōn gari yi gerumō yi nēē,
“Sanam mē u yōōwa wōllō, u ka yobu da.

Ma u tōmbu kēnu bōnu kua.”

⁹ Tē, mba “u yōōwa wōllōn” tubusianu. Yen tubusiana, u raa sarama wōllun di u duā sere tem sōōwō. ¹⁰ N n mēn na, wi u sarama wiya maa yōōwa sere Gusunō wōllō kpa u n wāa baama. ¹¹ Wiya u gabu gōsa bu ka ko gōrobu, gabu sōmōbu, gabu waasu kowobu, gabu Yesun yigberun wirugibu, gabu keu koosiobu. ¹² U bu gōsa bu ka naanē dokeobu sōōru ko win sōmburun sō, kpa bu ka Yesun yigberu te ta sāa win wasi tāsisia. ¹³ Nge mēya bēē kpuro sa ko ka gia ma gāa teena sa naanē doke, sa maa gāa teenu gia Gusunōn Bii sōo, kpa su ko tōn girobu nge mē Kirisin tōn girora nē. ¹⁴ Sa n ko sa n maa sāa nge bibu be ba koo ka sōōsi kpaaru baatere bōrikia nge woo guna, n kun mē be ba nōni wōkumō ma ba bu swaa nim wiamō ka bwisi. ¹⁵ Adama sa n gem kparamō ka kīru kpa su kpēa gāanu kpuro sōo su ka Kirisi kpāaru turi wi u sāa wiru. ¹⁶ Win miya bēē be sa sāa win wasin doo dooka kpuro sa sōrisinē, ma wasi kpuro yi swēēnē ka yin gbin gbinka. Tē, gbindu baatere tā n sōmburu mō nge mē n weenē, wasi kpuro ra n kpēamōwa yi n sosimō ka kīru.

Wāa kpaaru Kirisi sōo

¹⁷ Wee ye na bēē sōōmō ka Yinnin yīsiru. I ku maa de i n sīimō nge tōn tukobu be ba ben bwisiku kamginu swīi. ¹⁸ Ba yam bia ben laakarī sōo. Ba n wāa te Gusunō u wēēmō yē, ben yēru sariru ka ben gōru bōbunun sō. ¹⁹ Ba n maa sekuru garu mō, ba ben tii yōsusiwa toraru sōo mam

mam bu ka daa disinugia kpuro ko ka binē.

²⁰ Adama bēē, n n mē, i gia Kirisin min di. ²¹ Geema, i win gari nōre kam kam, ma ba bēē gem giasia mē mu wāa Yesu sōo. ²² Ye i gia, yera i bēēn daa gura pweto ye ya sāa bēēn gasōn wāaru, ye binē kankam ya nōni wōkua ya ka kam kobu dōo. ²³ Kpa i n gōru kpaasu ka bwisiku kpaanu mō mam mam, ²⁴ kpa i daa kpaa sebe ye ya ka Gusunōgia weenē ma ya sōōsiramō wāa geeru sōo te ta dēere ma ta wee saa gem garin min di.

²⁵ Yen sō, i ku maa weesu ko. I de baawure u n da win winsim gem sō domi sa sāawa wasi teen doo dooka. ²⁶ Baa i n mōru bara, i ku de yu bēē torasia, i ku maa de ya n bēē wāasi sere sōo u ka du. ²⁷ I ku ra de Setam u naa swee yeru wa. ²⁸ Wi u ra raa gbēni u ku maa gbēni adama u doo u ka win nōma sōm geeru ko kpa u n gāanu mō u ka sāarobu somi. ²⁹ I ku de gari kōsi yi yari bēēn nōo sōōn di, ma n kun mō gari gee yi yi somiru mō kpa yi n sāa arufaanigii be ba swaa dakin mi. ³⁰ I ku Gusunōn Hunde Dēero nuki sanku, domi Hunde wi, u sāawa Gusunōn yīreru bēē sōo te ta sōōsimō ma Gusunō u koo sun yakia mam mam. ³¹ I ku yibere tēru yi gōruo, ka maa mōru ka nuku gbisibu. I ku maa wōkisina n kun mē i wōnna, i nuku kōsu kom baamere derio. ³² I durom kuanō kpa i n wōnwōndu mōōsinē. I suuru kuanō nge mē Gusunō u bēē suuru kua Kirisin sō.

5

Wāaru yam bururam sōo

¹ Tē, yēn sō i sāa bii be Gusunō u kī, i hania koowo i n ka mō nge wi. ² I de bēēn wāarun kookoosu su n kīru mō nge mē Kirisi u sun kīa ma u win wāaru wē bēēn sō nge yāku nubu durorugiru te ta Gusunō dore.

³ Yēn sō i sāa naanē dokeobu i ku de kōō mennabu tantanaru sōo n kun mē daa disinugia n kun mē

bine, yen gaa yu nɔɔra beɛn suunu sɔɔ. ⁴ I ku maa de sekurun gari n̄ kun mɛ wiira gari n̄ kun mɛ gari kankam yu yari beɛn nɔɔ sɔɔn di domi n̄ n̄ ka beɛ weene, adama i de i n Gusunɔ takaru mɔ. ⁵ I de i n yē kam kam ma be ba kɔɔ mennamɔ tantanaru sɔɔ, n̄ kun mɛ daa disinugiagibu, ben goo kun bɔnu wasi Gusunɔ ka Kirisin bandu sɔɔ. Mɛya maa binegii, domi binegii s̄awa nge b̄u s̄aɔ.

⁶ I ku ra de goo u ka beɛ gari diri swaa nim wia, domi yenin s̄na Gusunɔn mɔru wee ben wirɔ be ba n̄ n̄n mem nɔɔwammɛ. ⁷ Yen s̄, i ku de i n ḡanu mɔsine beɛ ka tɔn ben bweseru. ⁸ Yellu beɛn tii i raa w̄awa yam w̄kuru sɔɔ. Adama t̄, beɛ ka Yinnin gbinnaan s̄, i w̄a yam bururam sɔɔ. N n̄ men na, i de i n s̄imɔ nge yam bururamgibu. ⁹ Domi wi u s̄imɔ yam bururam sɔɔ wiya ra n̄ tɔn geerun kom bwese bweseka mɔ ka gean kobu ka maa gem gerubu. ¹⁰ I kookari koowo i ka gia ye ya koo Yinni w̄re. ¹¹ I ku tii kp̄ɛ kookoo kamgisu sɔɔ si tɔmba mɔ yam w̄kuru sɔɔ. Adama i su terasio yam bururam sɔɔ. ¹² Seku bakara i n nua ye tɔn be, ba mɔ asiri sɔɔ. ¹³ Adama kookoo si, s̄ n̄ tera yam bururam sɔɔ, su koo s̄ɔsira kpasasa. ¹⁴ Geema ḡanu baanire ni nu s̄ɔsira kpasasa, nu ra kowa yam bururam. Yen s̄na Gusunɔn gari n̄ɛ,

“A yando wunɛ wi a do.

A seewo ḡarin di.

Kpa Kirisi u nun yam bururasia.”

¹⁵ N n̄ men na, i beɛn sanu sanusu laakari koowo. I ku de i n s̄imɔ nge be ba ku ra bwisiku, adama i n s̄imɔ ka laakari. ¹⁶ Saa ye i mɔ kpuro, i ye dendio ka laakari domi saa yeni, saa k̄sa. ¹⁷ Yen s̄ t̄, i ku de i n s̄a be ba ku ra bwisiku, adama i hania koowo i ka gia ye Yinni u k̄ i ko.

¹⁸ I ku de tam mu beɛ go, domi mi sɔɔra daa bereteke w̄a, adama i de Hunde Deero u n beɛ yiba. ¹⁹ I de womu si i ka Gusunɔ siaramɔ

su n w̄a beɛn faagi sɔɔ, i n Yinni tɔmamɔ ka siarabun womusu beɛn ḡruɔ. ²⁰ I n Gusunɔ Baaba takaru mɔ saa baayere ḡanu kpuron s̄ ka beɛn Yinni Yesu Kirisin ȳsiru.

Durɔbu ka ben kurɔbun

w̄asināa

²¹ I wiru kp̄iyanɔ yèn s̄ i Kirisi beɛre w̄ɛmɔ.

²² Beɛ kurɔbu, i beɛn durɔbu wiru kp̄iyo nge mɛ i ko Yinni kua. ²³ Domi durɔwa s̄a win kurɔn wirugii nge mɛ Kirisi u s̄a win yigberun wirugii. Yigbe te, ta s̄a win wasi, wiya maa s̄a ten Faaba kowo. ²⁴ Nge mɛ yigbe te, ta Kirisi wiru kp̄iye, nge mɛya n weene kurɔbu ba n ben durɔbu wiru kp̄iye ḡanu baanire sɔɔ.

²⁵ Beɛ maa durɔbu i beɛn kurɔbu k̄ɔ, nge mɛ Kirisi u win yigberu k̄a ma u win w̄aru w̄ɛ ten s̄. ²⁶ U kua mɛ, u ka tu deɛrasia ka win gari yi yi s̄a nge nim, kpa u ka tu tii yiya. ²⁷ Domi u k̄ tu na win wuswaaɔ ka ten beɛre kpuro, ta kun disinu ganu mɔ, n̄ kun mɛ suriki surikinu, n̄ kun mɛ serere gaa. U k̄wa ta n deere kpa ta kun taare gaa mɔ. ²⁸ Mɛya n weene durɔbu bu ben kurɔbu k̄a nge mɛ ba ben tiin wasi k̄i. Wi u win kurɔ k̄i, u win tii k̄wa. ²⁹ Goo sari wi u win tiin wasi tusa, u ra yi diisiewa kpa u yi nɔɔri nge mɛ Kirisi u mɔ win yigberun s̄. ³⁰ Domi sa s̄awa win wasin doo dooka. ³¹ Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ yi n̄ɛ, “Yen s̄na durɔ u koo win tundo ka win mero deri, kpa wi ka win kurɔ ba n manine kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.” ³² Gari yi, yi s̄awa gari giri yi yi raa berua, adama Kirisi ka win yigberun w̄asināawa na ka ȳa. ³³ Ka mɛ, i de durɔ baawure u n win kurɔ k̄i nge win tii, kpa kurɔ baawure u n win durɔn beɛre ȳɛ.

6

Bibu ka ben mɔwɔbu

¹ Beɛ bibu i beɛn mɔwɔbu mem nɔɔwɔ nge mɛ Yinni u k̄i domi yeya ya w̄a. ² Wooda gbiikaa ye ya nɔɔ

mweeru mā wee. “A wunen tundo ka wunen mero beere wēyɔ, ³ kpa a n ka nuku dobu mā, kpa wunen hunde yu daka da handunia mi.”

⁴ BEE tundobu i ku been bibu m̄ru barasia, adama i bu nenuo ka n̄ni dokebu kpa i bu Yinnin gari keu ko.

Yobu ka ben yinnibu

⁵ BEE yobu i been yinnibu mem n̄owɔ handunia mi, ka nasiaru ka diiribu n kun ka murafitiru, kpa n sāa nge Kirisiwa i sāama. ⁶ N̄ n̄ mā sanam me ba bee yōre t̄na, i ka bu t̄n geeru s̄osi. I Gusun̄n k̄ru koowo ka been ḡru kpuro nge Kirisin yobu. ⁷ I bu sāawɔ ka hania kpa n sāa nge Yinniwa i kuamm̄e, n̄ n̄ mā t̄nu t̄na. ⁸ I n yē ma Yinni u koo baawure win s̄m gee ni u kuan are k̄sia, baa n̄ n yoon na, n̄ kun me tii m̄owɔ.

⁹ Yen s̄, bee yinnibu i maa been yobu kuo nge me, i ku bu dam d̄are. I n yē ma bee ka be, Yinni turowa i m̄o w̄llɔ win mi goo kun goo.

Naane dokeon tabu yānu

¹⁰ Ye ya tie na k̄i n bee s̄ wee. Bee ka Yinnin gbinn̄a s̄o i de win dam bakam mu bee dam k̄e. ¹¹ I tabu yānu kpuro sebuo ni Gusun̄o u bee w̄em̄o, kpa i ka kp̄i i yōra dim dim i Setam bwisi yina. ¹² Domi n̄ n̄ mā t̄mba sa ka gabirinam̄o, ma n kun mā ka w̄llun wirugibu ka yiikogibu, ka yam w̄okurun sina bibu, ka maa wom dirum siini k̄si. ¹³ Yen s̄, i Gusun̄n tabu yānu kpuro suo i sebe kpa i ka kp̄i i ka tii yina wahalan t̄ru s̄o, kpa i yōra dim dim ye kpuron biru.

¹⁴ N̄ n men na, i seewo i yōra dim dim kpa i n gem s̄eke been p̄rao nge kpaka, kpa i n kookoo geesu sebua nge tarakpe. ¹⁵ I de alafian Labaari Gea ya n sāa nge been baranu ni i ko ka t̄asi. ¹⁶ Yeni kpuron biru i naane dokebu nenuo nge tereru kpa i ka kp̄i i t̄n k̄son s̄e d̄oginu gbara. ¹⁷ I faaba m̄o nge sii fur̄o

k̄k̄aru, ka maa Gusun̄n gari nge takobi ye Hunde u bee w̄em̄o. ¹⁸ I n kanaru m̄o saa baayere kpa i n Gusun̄n somiru bikiam̄o nge me Hunde Deero u bee s̄osim̄o. I seewo i yōra kpa i n teman̄e, kpa i n kanaru m̄o naane dokeobu kpuron s̄. ¹⁹ I maa kanaru koowo nen s̄, n̄ n n̄o wukia, n gari wa n gere n ka Labaari Gean gari yi yi raa berua n̄osia ka toro sindu. ²⁰ Na sāawa gari yin goro baa me na t̄e w̄a p̄iris̄m̄ s̄o. Yen s̄, i kanaru koowo kpa n kp̄i n gari yi kpara ka toro sindu nge me n weene.

N̄o kana t̄biribu

²¹ Beesen k̄n̄asi Tisiki wi u sāa s̄m kowo naan̄egii Yinnin s̄mburu s̄o, u koo bee nen labaari kpuro s̄o kpa i n ka yē nge me na ka w̄a. ²² Yen s̄na na bee n̄n ḡriamm̄e u ka bee s̄o nge me sa ka w̄a u ka been ḡrusu yem̄asia.

²³ Kpa Gusun̄o Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bes̄egibu alafia ka k̄ru w̄e ka naane dokebu sannu. ²⁴ Kpa Gusun̄n durom mu n ka be kpuro w̄a be ba beesen Yinni Yesu Kirisi k̄i ka k̄i te ta n̄ n̄ru mā.

TIRE TE PŌLU U FILIPIGIBU KUA

Pōluwa u gbia u Filipigibu waasu kua ba ka Yesu naane doke, Gərobun Kookoosu 16:12-40. Yen biru, Lukuwa u Pōlu kəsire kua Filipi mi. U Labaari gea kparamə ge sɔɔ, u ka Yesun yigberu tāsisiama. Saa ye Pōlu u tire te yorua, u wāawa pirišəm sɔɔ. Min diya u Epafoditi gora Filipiə ka tire teni, wiru 2:25-30. Tire te sɔɔ, u Filipigibu siara kēe ni ba mərیشان sɔ, wiru 4:10-19, ma u bu sɔɔwa ye ya kooramə mi u wāa, wiru 1:12-26 ka wiru 2:17-24. U maa bu yorua u ka bu dam kē kpa ben nuku dobu bu n ka wāa Yesu sɔɔ baadomma.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pōlu u Filipigibu kanaru kuamme, wiru 1:3-11.
3. Pōlun tiin wāaru, wiru 1:12-26.
4. Filipigibun sanu sanusu Kirisi sɔɔ, wiru 1:27n di sere wiru 2:18.
5. Timote ka Epafoditi, wiru 2:19-30.
6. Kirəba ka dam kēru, wiru 3:1n di sere wiru 4:9.
7. Siarabu ka təbiribu, wiru 4:10-23.

Təbiribu

¹ Bēe Yesu Kirisigibu bēe be i wāa Filipiə, ka sere bēen yigbe tənwerobu ka bēen yigbe səm kowobu, ne Pōlu ka Timote, bēe Yesu Kirisin yobu, sa bēe təbura. ² Gusunə bēsen Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēe durom kua kpa bu bēe alafia kē.

Pōlu u Filipigibu

kanaru kuamme

³ Ne Pōlu, na ra Gusunə nen Yinni siare mən nɔɔ na bēe yaaya. ⁴ Saa baayere nà n kanaru mɔ bēe kpuron sɔ, na ra tu kowa ka nuku dobu, ⁵ yèn sɔ i man somi na ka Labaari gea nɔɔsia saa tɔɔ gbiikirun di sere

ka gisə. ⁶ Na yeni yē kam kam, Gusunə wi u səm gee te torua bēe sɔɔ u ko n tu mɔ sere u ka tu dakura Yesu Kirisin tōru sɔɔ. ⁷ N ka man dende na n bēen laakari mɔ mēsum bēe be i bōnu mɔ durom mē sɔɔ mē Gusunə u man kua. Domi bēe kpuron kīra man neni, baa nà n wāa pirišəm sɔɔ n̄ kun mē nà n tii mɔ na ka Labaari gea yinamə na ye tāsisiama. ⁸ Gusunəwa sāa nen seedagii ma na bēe kpuro kīwa nge mē Yesu Kirisin kīra sāa.

⁹ Ye na bikiamə nen kanaru sɔɔ, yera bēen kīru ta n sosimə ta n dɔɔ, kpa i n Gusunə giamə kpa i n sāa bwisi geegibu, ¹⁰ i ka kpī i gāa geenu tubu. Nge mēya i ko n dēere, kpa i kun taarē gaa mɔ dōma te Kirisi koo wurama. ¹¹ Kookoo gee si su wee saa Yesu Kirisin min di, siya su ko n maa yiba bēen wāaru sɔɔ, kpa su Gusunə bēere wē kpa su de bu n̄n siara.

Kirisiba wāaru

¹² Negibu, na kī i n yē ma ye n man deema n gəsiawa Labaari gean wuswaa daabu. ¹³ Nge mēya sina kpa kōsobu ka be ba tie kpuro ba yē ma Kirisin sōna na wāa pirišəm sɔɔ. ¹⁴ Bēsegibu dabiru, ye ba man wa pirišəm sɔɔ ba Yinni naane kua ma ba wərugərə sosi ba Gusunə gari nɔɔsiamə ka toro sindu.

¹⁵ Geema, gaba Kirisin gari waasu mɔ nisinu ka kinənun sɔ, adama gaba mɔ kīrun sɔ. ¹⁶ Beni ba mɔ ka kīru domi ba yē ma nen sɔmbura n ka Labaari gea suna. ¹⁷ Bēnɔ ba Kirisin gari waasu mɔ, n n̄ mɔ ka nuku tia, adama ka kinena. Ba tamaa ba koo man nuku sankiranu sosiawa pirišəm sɔɔ.

¹⁸ Ya n̄ taare ben bwisikunu n̄ n sāa kōsunu n̄ kun mē geenu. Baa n̄ n mēren na, Kirisin gari yi gesi kparara. Nen nukura yen dobu do, ta ko n maa doraməwa ta n dɔɔ. ¹⁹ Domi na yē ma yenin wii gobera sāawa nen faaba bēen kanarun saabu, ka maa Yesu Kirisin Hunden somiru. ²⁰ Domi na mara

na maa yīiyɔ kam kam ma na n̄ gāanun sekuru wasi. Nà n wāa hunde sɔɔ, n̄ kun m̄e nà n gu na toro sindu m̄a ma nen kookoosu su koo Kirisi b̄eere w̄e nge baadomma. ²¹ Domi nen mi, nà n wāa, Kirisin wāara na wāa, nà n maa gu, gɔɔ man s̄aaw̄e are. ²² Nà n wāa wāaru sɔɔ kon kp̄i n s̄om geeru ko. Yen s̄o, na n̄ ȳe ye kon ḡosi. ²³ Ba man gawe bera yiru kpuro. Na k̄i n doona kpa na n wāa Kirisin mi, domi mi n buram bo. ²⁴ Adama b̄een arufaanin s̄ɔ n weene na n wāa wāaru sɔɔ. ²⁵ Yera na gia, yen s̄ona na ȳe ma kon sina kpa na n wāa ka b̄eē kpuro kpa i wuswaa da ka nuku dobu naane dokebu sɔɔ. ²⁶ Nge m̄eya sanam m̄e ko na n kpam wāa b̄een suunu sɔɔ i ko i kp̄i i woo kana saa nen min di b̄eē ka Yesu Kirisin wāasinaan s̄o.

²⁷ I gesi de b̄een sanu sanusu su n ka Kirisin Labaari gea weene. Nge m̄eya, nà n na b̄een mi, n̄ kun m̄e nà kun n̄e, kon b̄een baaru n̄o ma i ȳɔ dim dim i n̄o n̄e, ma i sunam̄o sannu ka ḡoru teu naane dokebun s̄o bi bu wee Labaari gean di. ²⁸ I ku de b̄een yiberɛba bu ka b̄eē gāanu nare. Yeya ya koo bu s̄ɔsi ma ba kam kobu d̄ɔwa, ya koo maa b̄eē s̄ɔsi ma i wāa faaban swaa sɔɔ. Ye kpurowa ya wee saa Gusun̄on min di. ²⁹ Domi Gusun̄o u b̄eē durom kua i n ka Kirisi naane s̄aa. N̄ n̄ m̄e t̄ona, u maa b̄eē durom kuawa i n ka n̄oni swāaru waam̄o win s̄o, ³⁰ kpa i n ka man taa tee bi m̄ò bi i gas̄o wa na m̄ò. Sere ka t̄e, biya na m̄ò, nge m̄e i ȳe.

2

Kirisin tii kawabu

ka win kpāaru

¹ Kirisi u t̄onu t̄asisiam̄o. Win k̄iru ta ra n t̄onu dam k̄em̄o. Hunde D̄eero u ra maa t̄onu kpare kpa Kirisi u de t̄ambu bu w̄onw̄ondu ka t̄an geeru s̄osina. ² N̄ n m̄en na, na b̄eē kanam̄o, i de i man nukuru dorasia ka b̄een n̄o tia ka b̄een k̄i teeru ka b̄een ḡoru teu ka

b̄een bwisiku teenu. ³ I ku gāanu ko kin̄enun s̄o, n̄ kun m̄e tii suabun s̄o, adama i tii kawo kpa i wura ma gaba b̄eē kere. ⁴ Kpa b̄een baawure u ku win tii t̄onagia bwisiku, adama u de u maa gabugia bwisiku. ⁵ I de i n bwisiku tee ni m̄o ni Yesu Kirisi u raa m̄o.

⁶ U ka Gusun̄o n̄e. Adama u n̄ ka n̄un kin̄enu kue.

⁷ U kpuro deriwa ye u raa m̄o ma u ḡosira nge yoo.

U ka t̄onu weena.

Ye u kua t̄onu u kpa, ⁸ u tii kawa ma u wiru kp̄i sere ka ḡɔw̄o wi u mam s̄aa d̄aa bunanarun ḡɔɔ.

⁹ Yen saabuwa Gusun̄o u n̄un sua w̄oll̄o gem gem ma u n̄un ȳisuru k̄a te ta ȳisa kpuro b̄eere kere.

¹⁰ Kpa d̄ūuru baatere tu yiira tu Yesun ȳisuru b̄eere w̄e w̄oll̄o ka tem̄o ka tem s̄ɔw̄o.

¹¹ Kpa n̄o baagere gu Gusun̄o Baaba b̄eere w̄e kpa gu tuuba ko gu n̄e, Yesu Kirisi s̄aawa Yinni.

Fitila ni nu ballim̄o

handunia s̄o

¹² Yen s̄ona nen k̄inasibu, nge m̄e i ra raa mem̄o n̄o sanam m̄e na wāa ka b̄eē, t̄e ye na ka b̄eē toma, i kookari koowo n kere ka berum ka diiribu b̄een faaba yu ka yibu. ¹³ Domi Gusun̄owa u s̄amburu m̄ò b̄eē s̄o kpa i n ka ḡoru k̄iru m̄ò te ta koo ko ye n koo n̄un dore.

¹⁴ I kpuro koowo n kun ka w̄akinu n̄ kun m̄e sikirin̄osu, ¹⁵ kpa i n d̄eere i kun taar̄e gaa m̄ò t̄ambun n̄oni s̄o, kpa i n s̄aa nge Gusun̄on bibu be ba n̄ serere m̄ò handunian t̄an k̄osobun suunu s̄o be ba swaa sare. I n ballim̄o ben suunu s̄o nge fitilanu, ¹⁶ i n ka bu wāarun gari n̄osiam̄o. I n m̄ò m̄e, kon kp̄i n woo kana Kirisin t̄oru s̄o, ȳen s̄o nen hania ka nen s̄ambura kun kam kue.

¹⁷ B̄een s̄aa te i m̄ò ka naane dokebu ta s̄aa nge ȳakuru. Baa b̄a n man go ba nen ȳem wisi nge doma tam b̄een ȳaku ten w̄oll̄o, nen nukura koo dora, kon maa ka b̄eē nuku dobu b̄onu ko. ¹⁸ Nge m̄eya

n maa weene beε i n nuku dobu mō kpa i ka man beεn nuku dobu bōnu ko.

Timote ka Epafoditi

¹⁹ Yinni Yesu ù n wura na yīiyō n beε Timote gōriama ñ n sosi, kpa nen tii n ka dam wa nà n beεn labaari nua. ²⁰ Domi wi turon bwisikuna nu kua teenu ka negīnu, u maa beεn wōnwōndu mō ka gem. ²¹ Be ba tie kpuro ben tii tōnan bwisikuna ba mō, n ñ ka Yesu Kirisiginu. ²² Beεn tii i yē nge me Timote u tii sōosi naanegii ma u ka man Labaari gean sōmburu kua nge bii ka win baaba. ²³ Yen sōna na yīiyō n beε nùn gōriama sanam me kon gia mi sōo na wāa. ²⁴ Na naane sāa ma Yinni u koo de n na beεn mi nen tii ñ n sosi.

²⁵ I raa man besegii Epafoditi gōriama ka somiru ñen bukata na mō, wi, wi u sāa ñen beruse sōmburu sōo ka tabu sōo. Tē na wa ma n weene n nùn gōsiama beεn mi. ²⁶ Domi beε kpuron waabu nùn ñeni gem gem, win laakari maa seewa yèn sō i raa nua ma u barō. ²⁷ U bara ka gem sere u gōo turuku kua, adama Gusunō u win wōnwōndu wa. N ñ mō wi tōnagiru, ka nen tiigira, kpa nen nuku sankiranu nu ku kpēa n banda. ²⁸ Yen sōna na sende n ka beε nùn gōsiama kpa beεn nukuru tu ka dora i n nùn wa, kpa nen nuku sankiranu nu maa ka kaara nen tii. ²⁹ N n mēn na, i nùn dam koosio nge beεgii Yinni sōo ka nuku doo bakabu kpa i tōnu win bweseru beεre wē. ³⁰ Domi u gōo turuku kua Kirisin sōmburun sō. U win tii kari bōrie u ka man somiru naawa te i ñ fēe wa beεn tii i ka man naawe.

3

Nge me ba ra gem wa

Gusunān wuswaa

¹ Tē, negibu, i de i n nukuru do ye i ka sāa Yinnigibu. Nen mi, na ñ wasirama n ka beε yaayasia ye na raa yorua kō, beεn mi maa, somira. ² I n tii se ka kōsan kowobu be ba sāa

nge bōnu, ma ba wasin bango naane sāa. ³ Besera sa sāa bangogii geebu, n ñ mō be, domi sa Gusunō sāmō ka win Hunde, sa woo kanamō Yesu Kirisin sō, sa ñ maa besen naane doke wasin komanu sōo. ⁴ Ka me, nen tii kon kpī n nen naane doke wasin komanu sōo. Gabu bà n tamaa ba koo kpī bu ko me, kaa ra gere ne? ⁵ Ba man marawa Isirelin bii, Benyameen bweseru sōo. Na sāawa Yuu wi Yuuba ba mara. Ma ba man bango kua sōo nōoba itase. N n maa woodan sōn na, na kua Falisi. ⁶ Na raa mam hania mō sere na Yesun yigberu nōni sōomō. N n gem kason na, woodan mem nōobu sōo, gōo kun kpē u man taare wē. ⁷ Adama ye na raa mēra are, tē na ye kpuro garisi wom dirum Kirisin sō. ⁸ Na mam kpuro garisi wom dirum domi gāa bakana nà n nen Yinni Yesu Kirisi gia. Win sōna na kpuro deri, na maa ye mēra kubanu na n ka Kirisi mōn sō, ⁹ kpa na n ka nùn gbinne. Na ñ maa yīiyō ma kon gem wa woodan mem nōobun sō, adama kon gem wa yèn sō na Kirisi naane doke. Gem me, mu weewa saa Gusunān min di naane doke bin saabu. ¹⁰ Ye na kī, yeya n Kirisi gia, ka maa dam me u ka seewa gōrin di kpa na n bōnu mō win wahala sōo, kpa n ka nùn weena win gōo sōo, ¹¹ kpa na n yīiyō nen tii ma kon se gōrin di.

Aren naa girabu

¹² N ñ mō na are nōma tura gina, n ñ maa mō na yiba. Adama na yi naa gire yi ka ko negii yèn sō Yesu Kirisi u man kua wigii. ¹³ Negibu, na ñ tamaa na gina yi nōma tura, adama gāa teena na mō, na gāa birukinu duari, ma na wuswaaginū naa gire. ¹⁴ Nge mēya na ye na naa gire duka swīi n ka are yi wa yi Gusunō u sun sokue wōllō saa Yesu Kirisin min di. ¹⁵ Besē kpuro, besē be sa sāa tōn girobu, su bwisiku nge me. Adama beε i n bwisiku tukunu ganu mō, Gusunō u koo beε gem sōosi. ¹⁶ Ka

mε, baa n̄ n man na sa tura, su gesi da wuswaaᵗ swaa tia sᵗᵗ.

¹⁷ Negibu, i man saario bεε kpuro. Sa bεε kom gem sᵗᵗsi. N n m̄n na, i bu n̄ni girario be ba kom gem mε swīi. ¹⁸ Na bεε sᵗᵗwa kᵗ n̄n dabiru, na kpam wure na bεε sᵗᵗmᵗ tē ka yīresu, t̄n dabira wāa be ba sīimᵗ nge Kirisin dāa bunanarun garin yiberεba. ¹⁹ Kam koba ba koo ka wiru ḡo, domi ben nukura ta sāa ben yinni. Ye n weenε n bu sekuru ko yera ba ka woo kanamᵗ. Handunia yen ḡāanu t̄nawa ba bwisikumᵗ. ²⁰ Adama bεε, Gusun̄n w̄lla ta sāa besen wuu. Min diya sa besen Faabagii Yinni Yesu Kirisi mara u na. ²¹ Wiya koo besen wasi yiiko sarirugii k̄si ka win dam mε mu koo de kpuro n̄n wiru kp̄iia, kpa yi ka win wasi yikogii weena.

4

Yiirebu

¹ Yen s̄na nen k̄nasibu, bεε b̄n waara man n̄ni, bεε be i man nuku dobu w̄emᵗ, ma na woo kanamᵗ bεen sᵗ, i de i n yᵗ mε dim dim Yinni sᵗᵗ, nen k̄nasibu.

² Na Efodi ka S̄ntisi kanamᵗ bu de ba n nᵗᵗ nε Yinni sᵗᵗ. ³ Wunε ma, n̄n s̄m kowosi naanegii, na nun kanamᵗ a kurᵗ be somiᵗ. Ba suna Labaari gean sᵗ ka nε sannu, ka maa Kelema ka sere n̄n s̄m kowosi be ba tie, b̄n yīsa yorua wāarun tireru sᵗᵗ.

⁴ I de bεen nukura n do Yinni sᵗᵗ baadomma. Na kpam wure na gerumᵗ, i de bεen nukura n do.

⁵ I de t̄mbu kpuro bu bεen t̄n geeru wa, domi Yinnin naaru ta turuku kooma. ⁶ I ku wurura ḡāanun sᵗ, adama baayere sᵗᵗ i n da Gusunᵗ kanε ka siarabu kpa i n̄n bikia ȳn bukata i mᵗ. ⁷ Ma b̄ri yendu te Gusunᵗ u w̄emᵗ, te ta t̄nun ȳru kpuro kere, ta koo bεen ḡ̄ru ka bεen bwisikunu k̄su bεε ka Yesu Kirisin ḡbinnaa sᵗᵗ.

⁸ Ye ya tie negibu, i bwisikuo ye ya wā ye ba koo siara. Yeya ye ya sāa gem kpuro, ka ye ya bεεε mᵗ kpuro, ka ye ya swaa swīi kpuro, ka ye ya d̄εεε kpuro, ka ye ya do kpuro, ka ye n weenε t̄mbu siara kpuro. ⁹ In da ko ye i ḡia ka ye i mwa ka ye i nua n̄n min di, ka ye i wa na kua. Sanam m̄ya Gusunᵗ wi u b̄ri yendu w̄emᵗ u ko n wāa ka bεε.

P̄lu Filipigibu siaramᵗ

ben k̄run sᵗ

¹⁰ N̄n nukura do gem gem Yinni sᵗᵗ ye na ka wa ma i kpam n̄n bwisikunu mᵗ. Na n̄ gerumᵗ ma i ku ra raa n̄n bwisikunu ko, adama ayera i raa bie. ¹¹ Na n̄ gerumᵗ mε, ȳn sᵗ na wāa yāaru sᵗᵗ, domi na ḡia mε ko na n ka b̄ri yendu mᵗ baa n̄ n m̄ren na. ¹² Na yāarun d̄̄nε mᵗ, na maa mᵗᵗ bakarun d̄̄nε mᵗ. Yam kpuro ka ye n man deema kpuro sᵗᵗ, na ḡia mε kon ko deburun saa ka ḡᵗ̄run saa. Na maa ȳε mε kon ko mᵗᵗ bakarun sᵗᵗ ka yāaru sᵗᵗ. ¹³ Kon ye kpuro kp̄i saa Kirisin min di wi u man dam k̄emᵗ. ¹⁴ Ka mε, i kua n wā ye i ka man n̄ni swāaru b̄nu kua.

¹⁵ Bεε Filipigibu bεen tii i ȳε sāa sāa ma Labaari gean kparabun torubu sᵗᵗ, sanam mε na sīa Mased̄nin di, Yesun yigberu garu sari te ta man somi ma n kun bεε t̄na. Nε ka bεε t̄nawa sa k̄ena. ¹⁶ Domi ye na wāa Tesalonikaᵗ, i man somi kᵗ n̄n bukata sᵗᵗ, n n̄ mam mᵗ n̄n teeru. ¹⁷ N n̄ mᵗ k̄era na kasu, na kīwa sosiru tu sosi bεen are sᵗᵗ. ¹⁸ Na ye kpuro wa ye i man m̄risiama. Ya maa tura ya tia. Tē ye Epafoditi ka man bεen k̄nu naawa nu ka man saka kua, nu sāawa nge yāku nubu durorugiru te ta Gusunᵗ w̄ere ma u tu mwa. ¹⁹ Gusunᵗ n̄n Yinni u koo bεε kpuro w̄ε ȳn bukata i mᵗ nge mε win dukia yikogia nε, Yesu Kirisin min di. ²⁰ Su Gusunᵗ besen Baaba bεεε w̄ε sere ka baadommaᵗ. Am̄i.

T̄biri d̄akibu

²¹ I Yesu Kirisigibu kpuro tɔbirio. Ne ka beɛɛgii be sa wãa sannu sa beɛ tɔbura. ²² Naanɛ dokeobu kpuro be ba wãa mini, n ku mam ko sina kpaarugibu ba beɛ tɔbura.

²³ Kpa Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka beɛn baawure wãa.

TIRE TE PĀLU U KOLOSEGIBU KUA

Kolose ya sāawa wuu maro burō ge ga wāa Efesun sōo yari yeru gia, Turukin temō. Goo kun yē sāa sāa nge me Yesun yigberu ta ka torua Koloseo. Adama Epafasi ka Filemōwa ba ka Labaari gea da mi. Sōrōkudo be, ba maa ye nuawa Pōlun min di sanam me u sina Efesua wōo ita, wiru 1:6-7 ka wiru 4:12-13 ka Filemōo 1:2-5. Pōlu kun Kolosegibu beram daare, adama u ben labaari nua ya do. Yen sōna u tireru yorua u Tisiki ka Onesimu wē bu ka da. Ye ya sāa Kolosegibun yigberun wahala yera ba sāa dabinu mēna teeru. Ba gabun bwisikunu ka Gusunōn gari garisi tia. Yigbe te sōo, Gerekiba ba wāa ka Yuuba ka sere tem min tōmbu be ba mō Firisiba. Be kpurowa ba kasu bu ben deemaan gari sosi Yesun gari sōo kpa yi n sāa tia. Yen sōna Pōlu u Kolosegibu yorua ye n weene bu ko, yera bu tii Yesu wē mam mam.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Siarabu ka kanaru, wiru 1:3-14.
3. Kirisin asansi ka win sōmburu, wiru 1:15-23.
4. Sōmbu te ba Pōlu nōmu sōndia, wiru 1:24n di sere wiru 2:5.
5. Bēsen gbinnāa ka Kirisī, wiru 2:6-19.
6. Wāa kpaaru Kirisī sōo, wiru 2:20n di sere wiru 4:1.
7. Kirōba ka tōbiribu, wiru 4:2-18.

Tōbiribu

¹⁻² Bēe naane dokeobu Koloseo, bēe be i sāa bēsen kīnāsī bōrōkiniba Kirisī sōo, nē Pōlu, Kirisī Yesun goro Gusunōn kīrun sō ka bēsegīi Timōte, sa bēe tōbura. Gusunō bēsen Baaba u bēe durom kua kpa u bēe alafia kē.

Siarabu kanaru sōo

³ Sa ra Gusunō bēsen Yinni Yesu Kirisin Baaba siare bēen sō baadomma bēsen kanaru sōo, ⁴ yēn sō sa nua nge me i Yesu Kirisī

naane doke ka nge me i naane dokeobu kpuron kīru mō. ⁵ Sanam me Labaari gea ye ya sāa gem gari ya gbia ya tura bēen mi, i nua ma i yīyōbu mō ma ba bēe gāanu yīye wōllō. Yīyō bin sōna i naane dokebu ka kīru mō. ⁶ Labaari gea ye, ya teriamō ya ka domaru naamō handunia kpuro sōo nge me ya kua bēen mi saa min di i Gusunōn durom gari nua ma i tuba ma yi sāawa gem. ⁷ Epafasi bēsen kīnāsī sōm kowosi, wi u sāa Kirisin sōm kowo naanegīi ma u kua bēsen kōsire bēen mi, wiya u bēe ye giasia. ⁸ U maa sun kī te Hunde Dēero bēe kān baaru sōōwa.

⁹ Yen sōna sa ra n kanaru mō bēen sō kpeetim sari saa min di sa bēen gari nua. Sa Gusunō kanamō u de i gia mam mam ye u kī, kpa u de win Hunde u bēe bwisi ka laakari kē. ¹⁰ Saa yera bēen sanu sanusu su ko n ka Yinnigīgisu weene, kpa i n da ko ye n koo nūn wēre. Bēen wāara koo maa kookoo geesu bwese bweseka sōosi nge dāa te ta bii geenu marumō, kpa i Gusunō giam sosi. ¹¹ Sa Gusunō kanamō u bēe tāsīsia kpuro sōo ka win dam yīikogim, kpa i kpī i n ka yabu baayere temanē ka suuru nuku dobu sōo. ¹² I n Baaba siaramō wi u dera i bōnu mō tubi sōo ye Gusunō u naane dokeobu yīye yam bururam sōo. ¹³ Geema u sun wōra saa yam wōkurun dam di ma u sun sināsīa mi win Bii kīnāsī u bandu dii. ¹⁴ Domi win saabuwa sa yakīara ma ba bēsen durum suuru kua.

Kirisin tiin asansi

ka win sōmburu

¹⁵ Gusunō u n wāarō adama Kirisī u sun nūn sōosi mam mam win wasi sōo. U sāa win Bii yeruma wi u wāa ba sere gāanu kpuro taka kua. ¹⁶ Domi win min diya Gusunō u baayere taka kua ye ya wāa wōllō ka temō, ye sa ka nōni waamō ka ye sa n waamō, nge wōllun sinambu ka wirugibu ka yīikogibu ka sere damgibu. Gusunō u kpuro taka

kua saa win min di, u maa ye kua win sō. ¹⁷ U wāa ba sere gāanu kpuro taka kua. Win dam saabuwa gāanu kpuro nu ka wāa nin ayero. ¹⁸ Win yigberu ta sāawa nge wasi, wiya maa sāa nge yin wiru. Wiya wāarun nuuru, wiya maa gbia u seewa garin di, u ka ko kpuron gbiikoo. ¹⁹ Domi Gusunon gōru kīra win daa kpuro ya n ka wāa win Bii sō. ²⁰ Ma n nūn wēre u wi ka tōmbun sannō kpeesia ka win Biin yem dāa bunanaru wōllō kpa u ka tii gāanu kpuro dorasia saa win min di ni nu wāa temō ka ni nu wāa wōllō.

²¹ Bēe maa, i raa gasō ka Gusunō toma, i raa sāa win yiberēba bēen bwisikunu sō bēen kookoo kōsusun sō. ²² Adama tē, Gusunō u ka tii bēe dorasia sanam me win Bii u gu nge tōnu, kpa i ka yōra win wuswaaō i n dēere, i n wāa disinu ka taare sariru sō ²³ i n tēmanē i n tāsā naane dokebu sō dim dim, kpa i ku ra bēen yīyōbu deri bi i mō saa min di i Labaari gea nua, ye ba tōnu baawure nōōsia wi u wāa handunia sō. Nē Pōlu na maa kua yen sōmō.

Sambu te ba Pōlu

nōmu sōndia Yesun yigberun sō

²⁴ Tē nen nukura do yēn sō na nōni swāaru waamō bēen sō. Ma na nōni swāa te yibiamō te Kirisi u koo ra wa win yigberun sō te ta sāa win wasi. ²⁵ Ma Gusunō u man kua yigbe ten sōm kowo nge me u man yiire bēen sō, kpa n ka win gari kpuro nōōsia. ²⁶ Gari yi, yi sāa asiri ye u raa tōmbu kpuro berue saa yellun di, adama tē u wigibu ye sōōsi. ²⁷ Domi u kī u bu giasia ma win asiri ya bēere ka yiiko mō bwese tukunun suunu sō. Asiri ye wee, Kirisi wāa bēe sō, yeya ya gerumō ma i ko Gusunon yiiko bōnu ko. ²⁸ Kirisi win gariya sa kparamō, ma sa tōnu baawure kirō mō, sa maa bu keu sōōsimō ka bwisi gee, kpa bu ko tōn girobu be ka Kirisin gbinnaa sō su sere bu tusia Gusunon wuswaaō. ²⁹ Yen sōna na sōmburu mō na sunamō ka

win dam me mu sōmburu mō nē sōō gem ka tia.

2

¹ I de n bēe sō nge me nen hanian kpāara nē bēen sō ka Lodisegibun sō ka maa be kpuron sō be ba n ka man nōni waare. ² Na mō me, n ka bu dam kē n kpā, kpa ben tii ba n gbinne ka kīru, kpa ben yēru ta n sosimō sika sariru sō. Nge meya ba koo ka Gusunon asiri gia ye ya sāa Kirisin tii. ³ Wi sōōra bwisi ka yērun dukia kpuro berua.

⁴ Na bēe yeni sōōmōwa kpa goo u ku raa bēe nōni wōke ka nō dobu. ⁵ Domi baa nen wasin kuseru tā kun wāa bēen mi, ka me, nen hunde ya ka bēe wāa. Na maa nuku dobu mō yēn sō i wāa nōō tia sō, ma bēen naane dokebu yō dim dim Kirisi sō.

Wāa te ta yiba Kirisi sō

⁶ N n men na, nge me i Yinni Yesu Kirisi wura, i n bēen wāaru dimō i n gbinne ka wi. ⁷ I de bēen gbini yi n duku wi sō, kpa i n tii nōōrimō i n kpēamō saa win min di, kpa i n tāsā naane dokebu sō nge me ba bēe sōōsi, kpa siarabu bu n yiba bēen nōō sō.

⁸ I n tii se kpa goo u ku raa bēe yina mwa ka win yēru garu ka taki dibu. Sōōsi ten bweseru ta naamōwa saa tōmbun deemaan di ka maa handunian bōnu, n n mō Kirisin min di. ⁹ Domi mēn nōru Gusunō nē, ya sōōsira Kirisin wasi tōnugii sō. ¹⁰ Ma i kpuro mō wi sō bēe ka win gbinnaa sō wi u sāa wōllun wirugibu ka yiikogibun sina boko.

¹¹ Bēe ka win gbinnaa ye sō, i maa bango wa, adama n n mō bango ye tōnu ra ko. Yeni ya weewa Kirisin min di. Ya sāawa yakiabu saa wasi durumgiin dam di. ¹² Geema, sanam me ba bēe batemu kua n sāare ba bēe sikuawa ka Kirisi ma ba bēe seeya ka wi, yēn sō i Gusunon dam bakam naane sāa wi u nūn seeya garin di. ¹³ Gasō, i raa sāa gōribu bēen toranun sō ka maa yēn sō i sāa be ba kun bango kue. Adama

tē Gusunō u bēe kua wasobu ka Kirisi sannu sanam mē u sun bēsen toranu kpuro suuru kua. ¹⁴ Kirisi u yora ye wāka ye ya sun taare wē bēsen wooda sarabun sō, u maa ye kpare dāa bunanaru wōlō u ka ye kpeesia. ¹⁵ Sanam mē u gu dāa bunanaru wōlō u wōllun wirugibu ka yiikogibu kamia u bu sekuru dake batuma sōo u maa ben dam kpeesia.

¹⁶ N n mēn na, i ku de goo u bēe taare wē dim ka nōrubu sōo, n̄ kun mē tōo bakanu ganun dibu sōo, n̄ kun mē suru kpaon yaribu ka tōo wēraruginun kookoosu sōo. ¹⁷ Yeni kpuro ya sāawa gāa ni nu sisin yaayaasu. Kirisin tiwa gāa ni. ¹⁸ Goo wi u sāare u tii kawamō, ma u wōllun gōradoba sāmō, i ku de u bēe bēen sian are wōrari. Domi tōnu win bweseru u tii suamō kāsinun sō, u maa tii gāmō kam win bwisiku tōnuginun sō. ¹⁹ U n̄ Kirisi neni kem kem wi u sāa wiru, tēn min di wasi kpuro yi mēne ka yin gbin gbinka ka sīnu, yi ka dam waamō yi kpēamō nge mē Gusunō u yi sosimō.

Gōo ka wāaru Kirisi sōo

²⁰ Mā i gu ka Kirisi sannu i kisira handunian komanun di, mban sōna i wāaru dimō nge handunia yenigibu. Mban sōna i derimō ba bēe woodaba sōbimō be ba nēe, ²¹ a ku yeni bēsu, a ku yeni denda, a ku yeōnō baba. ²² Yeni kpuro ya koo kam kowa bā n̄ ye dendimō. Tāmbun wooda ka ben sōsinu tōnawa i swīi. ²³ Geema, wooda be, ba ka bwisun gāanu weene à n̄ bu mēera, ka ben sāaru te ta wee saa tōnun gōru kīrun di, ka ben tii kawa weesugibu, ka maa ben wasin seserun serusiabu. Adama baa wooda ben tia kun dam gam mō yu ka wasin kīru kankam taare.

3

¹ Ba bēe seeya ka Kirisi sannu gōrin di. N n mēn na, i wōllun gāanu kasuo mi Kirisi u sō Gusunōn nōm

geuō. ² I wōllun gāanun bwisikunu koowo, n̄ n̄ mō temginu. ³ Domi i gu, bēen wāa geera maa berua ka Kirisi sannu Gusunōn mi. ⁴ Kirisi wi, u sāawa bēen wāaru. Sanam mē u koo kurama, bēen tii maa i ko i tera ka wi sannu win yiiko sōo.

Wāa gururu ka wāa kpaaru

⁵ N n mēn na, i handunian kīrun gāanu kpuro goowo ni nu sōmburu mō bēe sōo, niya kōo mēnabu tantanaru sōo, ka daa disinugia, ka wasin binē, ka kīru kankam, ka kōde, domi kōde ya sāawa nge būu sāaru. ⁶ Gāa ni kpuron sōna Gusunōn mōru wee ben mi, be ba n̄ nūn mēm nōowamme. ⁷ Geema, i raa gasō mō nge be, sanam mē tora nin bwesera bēe wāasi.

⁸ Adama tē, i ye kpuro kōwō ye n̄ sāa mōru ka nuku gbisibu ka maa nuku kōsuru. I ku de wōmburu n̄ kun mē gari swininu nu yari bēen nōo sōon di pai. ⁹ I ku weesu kuana domi i daa gura ka yen kookoosu pota kō, ¹⁰ ma i daa kpaā sebua. Gusunōwa u bēe daa kpaā ye wē i n̄ ka nūn giamō kpa i n̄ ka nūn weenamō. ¹¹ Nge mēya bēe sōo goo kun goo, tōn tuko ka Yuu, wi u bango kua ka wi u n̄ bango kue, baru kpaaruḡii, nōni wōkunugii, yoo ka tii mōwō, adama Kirisi tōnawa sāa gāanu, u maa wāa tambu kpuron suunu sōo.

¹² N n mēn na, yēn sō Gusunō u bēe kīa ma u bēe gōsa i ka ko wigibu, wee ye n̄ weene i sebe, wōnwōndu ka tōn geeru ka tii kawabu ka daa du-udwīa ka suuru. ¹³ I n̄ temanasine kpa i n̄ suuru kuanamme gari gēe yi n̄ dua bēen suunu sōo. Nge mē Yinni u bēe suuru kua, i n̄ suuru kuanamme nge mē. ¹⁴ Yeni kpuron wōlō i kīru sebua te ta koo de i n̄ nōo nē mam mam. ¹⁵ Kpa i de Kirisin bōri yēndu ta n̄ bēen gōrusu kpare, kpa i n̄ takaru mō. Ba bēe sokawa i n̄ ka sāa wasi tee, kpa i n̄ bōri yēndu mō. ¹⁶ I de Kirisin gari yi n̄ yiba bēen gōruō nge dukia. I gari

bia kuanɔ kpa i dam kɛɛna ka bwisi gee kpa i n womusu mɔ i n Gusunɔ tɔmamɔ. I nɔn takarun womusu kuo bɛɛn gɔrusɔ. ¹⁷ Bɛɛn kookoosu ka bɛɛn gere sɔɔ, i ye kpuro koowo i ka Yinni Yesun yisuru bɛɛrɛ wɛ kpa i Gusunɔ Baaba takaru ko win min di.

Tɔmbun nɔɔsinaa

wāa kpaaru sɔɔ

¹⁸ Bɛɛ kurɔbu i bɛɛn durɔbu wiru kpɔiyɔ nge mɛ n weene Yinnigii u ko.

¹⁹ Bɛɛ durɔbu i bɛɛn kurɔbu kɔɔ, i ku de i n sɛ be sɔɔ.

²⁰ Bɛɛ bibu i bɛɛn mɔwɔbu mɛm nɔɔwɔ gāanu baanire sɔɔ, domi mɛya Yinni u kɔ.

²¹ Bɛɛ maa tundobu i ku bɛɛn bibu mɔrun kookoosu kua kpa ben nuki yi sankira.

²² Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mɛm nɔɔwɔ kpuro sɔɔ handunia mi, n n mɔ sanam mɛ ba bɛɛ yɔre tɔna, i ka bu tɔn geeru sɔɔsi, adama i bu mɛm nɔɔwɔ n kun ka murafitiru yɛn sɔ i Yinni nasie. ²³ Ye i mɔ kpuro i ye koowo ka kɔru, kpa n sāa nge Yinniwa i kuammɛ, n n mɔ tɔmbu. ²⁴ I n yɛ ma Yinniwa u koo bɛɛ are kɔsia yi yi sāa tubi ye u win tɔmbu yiyiye, domi Kirisiwa bɛɛn Yinni win wāaru i wāa. ²⁵ Adama wi u tora, u koo win are wa nge mɛ win torara nɛ, domi Gusunɔn mi, goo kun goo.

4

¹ Bɛɛ yinnibu i bɛɛn yobu kuo dee dee nge mɛ n weene. I yaayo ma bɛɛn tii i maa Yinni mɔ wɔllɔ.

Yiirebu

² I tɛmanɔ kanaru sɔɔ kpa i n ka swaa mɛra i n Gusunɔ takaru mɔ. ³ I maa sun kanaru kuo kpa Gusunɔ u sun swaa kua su ka win gari waasu ko, su ka kpɔ su Kirisin asiri tubusia. Asiri yen sɔna na wāa pirisɔm sɔɔ tɛ. ⁴ N n mɛn na, i kanaru koowo kpa n ka kpɔ n ye sɔɔsi nge mɛ n weene n gere.

⁵ I tii kparɔ ka bwisi be ba kun naane doken mi. I saa baayere den-dio yu ka arufaani ko. ⁶ I de bɛɛn

gari yi n nɔɔbu do kpa yi n swaa swāi, kpa i n ka yɛ nge mɛ n weene i baawure wisi.

Tɔbiribu ka nɔɔ kanabu

⁷ Bɛɛn kɔnasi Tisiki, wi u sāa sɔm kowo naanɛgii ka nɛn beruse Yinnin sɔmburu sɔɔ u koo bɛɛ nɛn labaari kpuro sɔ. ⁸ Na bɛɛ nɔn gɔriammɛwa u ka bɛɛ sɔ nge mɛ sa ka wāa, kpa u ka bɛɛ gɔru yemiasia. ⁹ Onɛsimu, bɛɛn kɔnasi bɔrɔkɔni, wi u sāa bɛɛn migii, u koo nɔn yɔsirima. Bera ba koo bɛɛ sɔ ye ya sun deema mini kpuro.

¹⁰ Aritaaki, nɛ ka wɔ sa wāa pirisɔm sɔɔ u bɛɛ tɔbura. Maaku maa bɛɛ tɔbura wi u sāa Baanabasin dusi. Na ra bɛɛ Maaku win gari sɔɔwa, ù n na bɛɛn mi, i nɔn dam kooɔio ka bɛɛrɛ. ¹¹ Yosue wi ba mɔ Yusitu, u maa bɛɛ tɔbura. Be ita ye tɔnawa ba sāa Yuu be ba naane doke ma ba ka man sɔmburu mɔ Gusunɔn bandun sɔ. Ba man dam kɔ gem gem.

¹² Epafasi, Yesu Kirisin sɔmɔ wi u maa sāa bɛɛn migii, u bɛɛ tɔbura. U ra kanaru ko gem gem bɛɛn sɔ, u Gusunɔ kanamɔ i ka kpɔ i yɔra dim dim ka tɔn giroru kpa i n sɔɔru sāa i ka Gusunɔn kɔru kpuro ko. ¹³ Na kon kpɔ n nɔn seeda diiya ma u bɛɛn bwisikunu mɔ gem gem, ka maa be ba wāa Lodiseɔ ka Herapolisia. ¹⁴ Luku bɛɛn kɔnasi dokotoro, wi ka Demasi ba bɛɛ tɔbura.

¹⁵ I bɛɛgibu tɔbirio be ba wāa Lodiseɔ ka kurɔ wi ba mɔ Ninfa ka maa Yesun yigbe te ta ra mɛnne win yɛnuɔ. ¹⁶ I n tire teni gara i kpa i maa tu Yesun yigberu wɛyɔ Lodiseɔ bu gari. Kpa bɛɛn tii i maa garu gari te ta wee Lodisegibun min di. ¹⁷ I maa Aasipu sɔɔwɔ u sɔmbu te nɔni dokeo te ba nɔn nɔmu sɔndia Yinnin sɔma sɔɔ u ka kpɔ u tu dakura.

¹⁸ Wee na yoromɔ ka nɛn tiin nɔma, nɛ Pɔlu na bɛɛ tɔbura. I ku duari ma na wāa pirisɔm sɔɔ.

Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ wāa.

TIRE GBIKII TE PŌLU U TESALONIKAGIBU KUA

Sanam me Pōlu u tire te yorua, Tesalonika ya sāawa bera ye ba mō Masedōnin wuu maro ge Romugibu ba mō. Gisō Tesalonika ye, ya sāawa Gerekiban wuu maro yiruse sō yēsān nōm geuō. Miya goo nimkusu su ra yōre. Pōluwa u ka Labaari gea da mi, Gərobun Kookoosu 17:10-11. Amen biru Yuuba ba nisinu seewa ye ba wa tən tukobu ba naane dokemō. Yen wahala ya dera Pōlu u doona Tesalonikan di u da Bereō. Yen biruwa u Tesalonikagibun labaari nua saq win bōō Timōten min di, yera u tire te yorua u ka bu tāsisia.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1.
2. Siarabu, wiru 1:2-10.
3. Pōlun sōmburu Tesalonikaō, wiru 2:1n di sere wiru 3:13.
4. Kirāba, wiru 4:1-12.
5. Yesun wuramarun gari, wiru 4:13n di sere wiru 5:11.
6. Tōbiribu ka kirō dāaki, wiru 5:12-28.

Tōbiribu

¹ Bēe Yesun yigberugibu, bēe be i wāa Tesalonikaō, bēe be i sāa Gusunō Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu, nē Pōlu ka Silasi ka Timōte sa bēe tōbura. Durom ka alafia ya n ka bēe wāa.

Tesalonikagibun wāaru

ka ben naane dokebu

² Sa ra n Gusunō siaramō bēe kpuron sō, sa ra n maa bēe yaaye baadomma kanaru sō. ³ Sa yaaya Gusunō besen Baaban wuswaaō nge me i ka bēen naane dokebu hania mō, ka nge me bēen kīra sōōsiramō bēen sōm damginu sō, ka nge me bēen yīiyōbu besen Yinni Yesu Kiriisi sō bu yō dim dim. ⁴ Besegibu, bēe be Gusunō u kī, sa yē ma u bēe gōsa wigibu. ⁵ Domi besen Labaari gea

ya n nē bēen mi ka gari tōna, ka maa yen dama ya ka na ka Hunde Dēero sannu ka maa sika sariru. Bēen tii i yē nge me sa siisina bēen suunu sō bēen arufaanin sō. ⁶ Ma i kua be ba besen daa ka Yinnigia saarimō, domi i besen Labaari gea mwa ka nuku doo bi Hunde Dēero bēe wē, baa me ya ka bēe nōni swāaru naawa. ⁷ Yen biru bēen tii i kua bēn daa Masedōnin naane dokeobu ka Gerekiba ba saarimō. ⁸ Domi Yinnin gari yi, yi nōōra saa bēen min di, n nē mō Masedōni ka Gerekiban tem sō tōna, adama bēen naane dokebu Gusunō sō bu sōōsira yam kpuro sere n nē maa tilasi su bin gari gere. ⁹ Ba gerumō nge me i sun nēnusina ye sa da bēen mi, ka nge me i gōru gōsia i būu sāaru deri i wura Gusunōn mi i ka nūn sā, wi u sāa Yinni waso ka gemgii, ¹⁰ ka maa nge me i win Bii wi u seeya gōrin dī swaa daki u na wallun di. Wiya Yesu, wi u sun yakia saa Gusunōn mōru ye ya sisin di.

2

Sōmbu te Pōlu kua

Tesalonikaō

¹ Neglibu, bēen tii i yē ma besen naaru bēen mi ta n kue kam. ² I yē ma ba sun nōni sōōwa ba sun tōya kua Filipiō sa sere na bēen mi. Ka me, Gusunō sun wōrugōru wē sa ka win Labaari gea kpara bēen suunu sō, baa me tōn dabira sun yinari. ³ Besen waasu ya n sāa torarun gari, ya n maa menne ka bwisiku kōsunu ganu n kun me ka taki. ⁴ Adama, nge me Gusunō sun naane kua u ka sun Labaari gea nōmu sōndia, nge meya sa ka ye kparamō. Sa n ye mō nge me ya koo ka tōmbu dore ma n kun mō Gusunō wi u besen gōrusu wēerimō. ⁵ Domi bēen tii i yē sāa sāa ma sa n bēe kōkura ka gari dure, sa n maa waasu kue su ka bēen gobi wan sō. Gusunōwa sāa besen seeda. ⁶ Sa n maa bēere kasu bēen mi n kun me gabun mi, ⁷ baa me sa ko raa kpī su bēe besen dam

sōsi yèn sō sa sāa Kirisin g̃orobu. Adama sa kuawa kpur̃e kpur̃e b̃een suunu s̃oo nge m̃e b̃ii m̃ero ra win bibu ñōri. ⁸ Yèn sō sa b̃ee k̃i gem gem sa raa s̃ōru sāa, ñ ñ m̃o su ka b̃ee Gusuñn Labaari gea w̃e t̃ona, adama ka maa b̃esen tiin w̃āaru, domi b̃een k̃ira sun ñeni. ⁹ B̃esegibu, i b̃esen s̃omburu ka b̃esen wahala yaaye ye sa wa. Sa s̃omburu kua s̃ō s̃ō ka w̃okuru yèn sō sa ñ k̃i su b̃een g̃oo g̃angere ko sanam m̃e sa Gusuñn Labaari gea kparam̃o b̃een suunu s̃ō.

¹⁰ B̃eeya i sāa b̃esen seedagibu ka maa Gusuñn tii, ma b̃esen daa ya d̃ere b̃ee naane dokeobun wuswaa, ya maa sāa dee dee, ya ñ taare gaa m̃o. ¹¹ I maa ỹe ma sa ka b̃ee kuawa nge m̃e tundo u ra ka win bibu ko. ¹² Sa b̃ee dam k̃ā, sa maa b̃een g̃ōrusu yemiasia, sa maa b̃ee suuru kana i ñ ka s̃im̃o nge m̃e n weene Gusuñn wuswaa, wi u b̃ee sokum̃o i ñ ka b̃onu m̃o win yiiko s̃ō mi u bandu sw̃i.

¹³ Sa ra maa Gusuño siare baadomma yèn sō sanam m̃e sa b̃ee waasu kua i ñ gari yi garisi tanugii, i yi wurawa ma yi sāa Gusuñogii. M̃eya yi sāa ka gem, ma yi s̃omburu m̃o b̃ee naane dokeobu s̃ō. ¹⁴ Negibu, i ka Yesu Kirisin yigbenu weena ni nu sāa Gusuñoginu Yudea, domi i ñoni sw̃āaru wa saa b̃een temgibun min di nge m̃e t̃on ben tii ba wa Yuuban min di. ¹⁵ Yuu beya ba Yinni Yesu ka Gusuñn s̃om̃obu go, ba maa sun ñoni s̃ōwa. Ben daa kun Gusuño w̃ere, ba maa ka tambu kpuro yibere t̃eeru ñeni. ¹⁶ Ba mam yinam̃o su t̃on tukobu waasu kua bu ka faaba wa. Nge m̃eya ben durum ya sosim̃o ya bandam̃o. Adama Gusuñn m̃oru ya den sake fuke ben wir̃o.

P̃olu u k̃i u kparam

Tesalonikagibu wa

¹⁷ Negibu, nge m̃e sa b̃ee bia s̃ō yiru wasi s̃ō, ñ ñ m̃o g̃ōru s̃ō, sa

b̃een beke m̃o gem gem sa sende su ka b̃ee wa. ¹⁸ Sa k̃iā su wurama b̃een mi. Ne P̃olu na kasu nge ñon yiru ñ ka na, adama Setam sun swaa ganua. ¹⁹ D̃oma te Yinni Yesu koo wurama, mba ñ ko ñ sāa b̃esen ỹiỹobu ka b̃esen nuku dobu, mba sa ko maa ka woo kana win wuswaa ma ñ kun b̃ee. ²⁰ Geema, b̃een s̃ōna sa woo kanam̃o, sa maa nuku dobu m̃o.

3

¹ Yen sō, sanam m̃e b̃esen bw̃era yina yu kpuna, sa g̃ōru doke ma ne na kon sina Atenio ne turo. ² Ma na b̃esegii Timote g̃ora wi u sāa Gusuñn s̃om̃ kowo Kirisin Labaari gean sō. Na ñun g̃ora b̃een mi u ka b̃ee t̃asisia, kpa u b̃ee dam k̃e b̃een naane dokebu s̃ō, ³ kpa baa b̃een turo u ku de ñoni sw̃āa teni tu ñun nanda. Domi b̃een tii i ỹe ma yeni ya ñ koo ko ya kun sun deeme. ⁴ Baa sanam m̃e sa raa w̃āa ka b̃ee, sa b̃ee s̃ōwa k̃o ma ba koo sun ñoni sō. M̃eya ñ maa koorā nge m̃e i ỹe sāa sāa. ⁵ Yen s̃ōna, sanam m̃e nen bw̃era yina yu kpuna, na Timote g̃ora b̃een mi kpa ñ ka gia m̃e b̃een naane dokebu sāa. Na berum kua k̃okuro kun da b̃ee k̃okura i ka durum ko, kpa b̃esen s̃omburu ta ñ kue kam.

⁶ Adama t̃e, ye Timote u wurama b̃een min di, u sun b̃een naane dokebu ka b̃een k̃irun baaru gea s̃ōwa. U sun s̃ōwa ma i ra ñ sun yaaye ka k̃iru ma i k̃i i sun wa gem gem nge m̃e b̃esen tii sa k̃i su b̃ee wa. ⁷ Yen s̃ōna negibu, baa m̃e sa ñoni sw̃āaru wa ka wahala kpuro, b̃esen nukura yemia ka b̃ee b̃een naane dokebun s̃ō. ⁸ T̃e, b̃esen hunde ya wurama yèn sō i ỹo dim dim Yinni s̃ō. ⁹ Am̃ona sa ko Gusuño siara ñ ne b̃een s̃ō, ka nuku doo baka bi i sun w̃em̃o Gusuño b̃esen Yinnin wuswaa. ¹⁰ Bururu ka yoka sa ñun kanam̃o gem gem u de su b̃ee wa kparam ka ñoni, kpa su sosi ye ñ k̃omia b̃een naane dokebu s̃ō.

¹¹ Kpa Gusuño b̃esen Baaban tii ka b̃esen Yinni Yesu Kirisi bu sun swaa

kua su ka na been mi. ¹² Kpa wi, Yinni u been kīru sosi tu kp̄a been tii tiine s̄o ka maa t̄mbu kpuron mi nge me been kīra sāa be s̄o. ¹³ Kpa u been ḡorusu t̄asisia su ka deera su ko taare sarirugisu Gusun̄o been Baaban wuswaa, sanam me been Yinni Yesu koo wurama ka wigibu kpuro.

4

Kookoo si su Gusun̄o w̄ere

¹ Ye n tie negibu, i gia been min di me n weene i n s̄im̄o n ka Gusun̄o w̄ere, i maa m̄o me k̄o. T̄e sa yiire sa be kanam̄o ka Yinni Yesun ȳisuru, i n m̄o me i n d̄o. ² Domi i ȳe yiire bi sa be w̄e ka Yinni Yesun yiiko. ³ Wee, ye Gusun̄o u k̄i be s̄o, yera i n deere kpa i tii kp̄i mam mam sakararun kobu s̄o. ⁴ Kpa dur̄o baawure u n ȳe nge me wi ka win kur̄a ba ko n w̄asin̄e deerau ka beere s̄o, ⁵ n n̄ maa m̄o ka wasin binen kīru nge me t̄n tukobu ba m̄o be ba kun Gusun̄o ȳe. ⁶ Gari yini s̄o, n n̄ weene goo u win kpaasi torari n̄ kun me u n̄n taki di. Sa be yenin kir̄o kua k̄o, sa be s̄o wa ma Yinniwa u koo yen m̄ru k̄sia. ⁷ Domi Gusun̄o kun sun soka su ka daa disinugia ko ma n kun m̄o sa n deere. ⁸ Yen s̄o, baawure wi u s̄o si te yina, n n̄ t̄nun gere u yina, Gusun̄on gerewa u yina wi u be win Hunde Deero k̄a.

⁹ Ye n sāa naane dokeobun k̄anaa, n n̄ tilasi n ka be ye yorua. Domi Gusun̄o u be s̄o si nge me n weene i n k̄iane been tii tiine s̄o. ¹⁰ Geema, i m̄o me ka naane dokeobu kpuro be ba w̄a Mased̄onīo. Adama negibu, sa be kanam̄o, i n m̄o me i n d̄o. ¹¹ I kookari koowo i n ka n̄o tia sāa, kpa i n been tiin wunan̄osu m̄o, i n s̄omburu m̄o nge me sa raa be yiire. ¹² Nge meya been kookoosu su ko n w̄a be ba kun naane doken mi, kpa i kun maa ḡaanu ganun ȳaaru m̄o.

Yinnin naaru

¹³ Negibu, sa k̄i i gem gia be ba gun s̄o, kpa i kun nuki sankire nge be ba

tie be ba kun ȳiȳobu m̄o. ¹⁴ Sa naane doke ma Yesu u gu, ma u kpm seewa ḡarin di. Yen s̄o, sa naane sāa ma, be ba Yesu naane doke ba ka gu, Gusun̄o u koo ka bu wurama ka wi sannu.

¹⁵ Yeniwa Yinnin s̄o si bi sa be s̄o m̄o. Be se be sa ko n w̄a d̄oma te Yinni u koo na, sa n̄ ko ḡaribu gbiiya. ¹⁶ Domi u koo de gb̄arabu bu n̄ora ka Gusun̄on ḡrado wirugiin n̄ogiru ka win k̄oban wurenu, kpa Yinnin tii u sarama saa w̄allun di. Wigii be ba gu ba koo gbi bu se. ¹⁷ Yen biru be se be sa tie sa wasi, ba koo sun sua ka be sannu guru winu s̄o, kpa su ka n̄n yinna wom dirum s̄o. Me ya sa ko n w̄a ka wi sannu ka baadomma. ¹⁸ Yen s̄o, i de i dam k̄ena ka gari yini.

5

¹ Negibu, n n̄ tilasi su ka be t̄ru ka sanam yorua m̄e s̄o yabu yeni ya koo koor̄a. ² Domi been tii i ȳe gem ka gem ma Yinnin t̄ru ta koo nawa nge gben̄o wi u sisi w̄kuru. ³ Sanam me t̄mba kun ka gee nande ba m̄o, alafia w̄a, saa yera kpeerasiabu koo tunuma suaru s̄o nge me maru wuriribu bu ra guragii deeme, ba n̄ maa kpiki yeru wasi. ⁴ Adama be negibu, i n̄ w̄a yam w̄kuru s̄o, n n̄ maa weene sanam me, mu be biti mwa nge gben̄on naaru. ⁵ Be kpurowa i sāa yam bururam t̄mbu ka maa s̄o s̄ogibu. Sa n̄ sāa w̄kurugibu be ba w̄a yam w̄kuru s̄o. ⁶ Yen s̄o, su ku dweeya nge be ba tie, adama n weene su se su ȳra sa n ka tii se. ⁷ W̄kura t̄mbu ba ra dweeye, w̄kura tam n̄robu ba ra maa tam n̄. ⁸ Adama be se be sa sāa s̄o s̄ogibu, n weene sa n tii se. Su naane dokeba ka k̄ru sebe nge tarakpe, su maa faaban ȳiȳobu doke nge sii fur̄o k̄k̄aru. ⁹ Domi Gusun̄o u n̄ sun soka su ka win m̄ru wa, u sun sokawa su ka faaba wa sa been Yinni Yesu Kirisin min di ¹⁰ wi u gu been s̄o, kpa sa n w̄aaru dim̄o ka wi sannu, s̄a n w̄a hunde s̄o n̄ kun me baa s̄a n gu. ¹¹ Yen s̄o, i

n dam kēenamō kpa i n tāsisianamō
nge mē i mō tē.

Tābiribu ka kirō dāaki

¹² Sa maa bēē kanamō negibu, i
bu bēere wēeyō be ba sōmburu mō
gem gem bēēn suunu sōō, be Yinni u
dera ba bēē kparamō ma ba bēē swaa
sōōsimō. ¹³ I n ben kīru mō ta n kpā
ka bēere ben sōmburun sō. I de i n
nōō tia sāa bēēn tii tiine sōō.

¹⁴ Sa bēē kanamō negibu, i mēm
nōō sarirugibu kirō koowo. I bu
dam kēeyō be ba mwia kpanē. I dam
sarirugibu somiō. I ka tōmbu kpuro
temanō. ¹⁵ I laakari koowo i ku de
goo u win beruse kōsa kōsia, adama
i n gea kuanammē ka maa be ba tie
kpuro.

¹⁶ I n nuku dobu mō sanam
baamere sōō. ¹⁷ I n da n kanaru mō
saa baayere. ¹⁸ I n siaramō baa n n
māren na. Yeniwa Gusunō u kī i ko
bēē ka Yesu Kirisin wāasināa sōō.

¹⁹ I ku Hunde Dēero yinari u
sōmburu ko bēē sōō. ²⁰ I ku Gusunōn
sōmōbun gari gem. ²¹ Adama i
gāanu kpuro wēerio kpa i nenē ni nu
sāa gem. ²² I tii nenuō kōsa baayeren
di.

²³ Kpa Gusunō, Yinni wi u ra
alafia wē, u bēē wuna i ka ko wigibu
mam mam, kpa u bēēn hunde ka
bēēn bwēra ka bēēn wasi kpuro bere
taare sariru sōō sere ka bēēn Yinni
Yesu Kirisin wuramaō. ²⁴ Gusunō
wi u bēē soka u naanē mō, u koo maa
ye kpuro ko.

²⁵ Negibu, i n sun kanaru
kuammē.

²⁶ I bēsegibu kpuro tābirio ka kīru.

²⁷ Na bēē yīremō ka Yinnin yīsiru,
i bēsegibu kpuro tire teni gario.

²⁸ Kpa Yinni Yesu Kirisin durom
mu n wāa ka bēē.

TIRERU YIRUSE TE PĀLU U TESALONIKAGIBU KUA

Pōlu u Tesalonikagibu tireru yiruse teni yorua domi u nua ma gaba burisine ben suunu sō Yesun wuramarun sō. Gaba tamaa Yesun wurama te, ta turuku kua. Yera ba ben sōmburu deri. Ba ñ maa garu mō ma mero bisibu gabu ba sere bu nōorimō. Gaba maa burisine yēn sō ba tamaa Yesu u wurama kō, ma u bu deri, ma n sāare ñni swāa te ba wa Yesun sō ta kua kam. Yen sōna Pōlu u bu sōsiru wē te ta gerumō me Yesun wuramaru ta ko n sāa. Ma u garu koo sari be gerusi bu ka sōmburu ko. Meyā u maa be ba ñni sōomō dam kā bu ka temana. Domi Yesu u koo baawure siriawa dee dee u sere ñn win are wē.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu ka nuku yemiasiaabu, wiru 1.
2. Kōsan kowon kuramaru ka Yesun wuramaru, wiru 2:1-12.
3. Kirōba, wiru 2:13n di sere wiru 3:15.
4. Tōbiri dākibu, wiru 3:16-18.

Tōbiribu

¹ Bēē Yesun yigberugibu, bēē be i wāa Tesalonikaō bēē be i sāa Gusunō besen Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu besē Pōlu ka Silasi ka Timōte, sa bēē tōbura. ² Gusunō Baaba ka Yinni Yesu Kiriši bu bēē durom kua kpa bu bēē alafia kē.

Siribu ko n wāa

Kirisin naarun tōru sō

³ Besēgibu, n weene sa n Gusunō siaramō saa baayere bēēn sō. N wā sa n mō me yēn sō bēēn naane dokebu bu sosimō gem gem, ma kī te i mō bēēn tii tiine sō ta maa kpēamō ta sosimō. ⁴ Yen sōna besen tii sa Yesun yigbenu woo kanē bēēn sō, domi i temana i yō naane dokebu sō ñni swāaru ka tōyan saa.

⁵ Yeniwa ya sōsimō kam kam ma Gusunō u ra siri dee dee, kpa bu ka bēē garisi be ba tura ba n ka wāa mi Gusunō u bandu swīi tēn sō i wahala waamō. ⁶ Domi Gusunō u koo ko ye n sāa dee dee, u koo bu ñni sō be ba bēē ñni sōomō. ⁷ Ma bēē be i ñni swāaru waamō, u koo bēē wērabu wē ka maa besen tii, sanam me Yinni Yesu koo kurama wallun di ka dōo yari ka win gōrado damgibu. ⁸ Yesu wiya u koo bu seeyasia be ba kun Gusunō yē, ka be ba kun wi, Yinni Yesun Labaari gea wure. ⁹ Ben dii kōsiaru ta ko n sāawa kam koo bi bu kun nōru mō sere ka baadomma. Ba ko n karānēwa ka Yinni ka maa win yiiko damgia, ¹⁰ sanam me u koo na kpa win bēere yu sōsira wigibu sō, kpa naane dokeobu kpuro ba n ñn kāsā tō te sō. Bēēn tii i ko n maa wāa mi, domi i besen seeda naane doke ye sa di.

¹¹ Yen sōna sa kanaru mō baadomma bēēn sō, Gusunō besen Yinni u ka kpī u bēēn kookoosu siara wāa te u bēē sokua sō kpa win dam mu de i gea ko ye i gōru doke kpa mu maa de bēēn naane dokebun kookoosu su n yiba. ¹² Nge meya besen Yinni Yesun yīsira koo ka bēere wa bēēn min di, kpa bēē i maa bēere wa win min di Gusunō ka Yinni Yesu Kirisin durom saabu.

2

Kōsan kowo

¹⁻² Negibu, na bēē kanamō i ku de bēēn laakari yu burisina, besen Yinni Yesu Kirisin wuramarun garin sō ka maa besen mennabu win mi, i ku maa de sōmōbun gari gē ñ kun me waasu gaa ñ kun me tire te ba nēē na yorua, yen gaa yu bēē biti ko yā n gerua ma Yinnin tōra tunuma kō. ³ I ku de bu bēē ñni wōke baa fiiko. Yinnin tō te, tu sere na tōn dabira koo Gusunō seesi, yen biru kōsan kowo wi, u koo kurama wi u sāa kam kooren bii. ⁴ U koo tii sua n kpuro kere kpa u ye kpuro seesi ye ba sokumō

Yinni ka ye ba s̄am̄. U koo mam da u sina Gusun̄n s̄a yer̄ kpa u tii soku Gusun̄.

⁵ I ñ yaaye ma na b̄e yeni s̄ōwa sanam m̄e na w̄a b̄e mi? ⁶ T̄, i ȳ s̄a s̄a ye ya n̄n̄ n̄n̄usi sere win saa yu ka turi. ⁷ Domi k̄sa ya s̄amburu m̄d̄ k̄ asiri s̄ō. Adama wi u gina ye yinasiam̄ u ko n ye yinasiam̄wa sere b̄a n ka n̄n̄ doona. ⁸ Saa yera k̄san kowo wi, u koo kurama kpa Yinni Yesu u n̄n̄ wom wure u go, kpa u n̄n̄ kpeerasia ka win naarun yiiko. ⁹ K̄san kowo wi, u koo na ka Setam dam, kpa u s̄am̄ maamaakigii bwese bweseka ko ye ya s̄a weesugia. ¹⁰ U koo maa bu n̄ni w̄ake bu ka kom k̄sum ko, be ba koo kam ko ȳn̄ s̄ ba yina bu gem k̄ia m̄e mu koo bu faaba ko. ¹¹ Yenin s̄na Gusun̄ u koo de ḡa damginu ganu nu bu torasia bu ka weesu naane ko. ¹² Nge m̄ya, be ba ñ gem naane doke ma ba kom k̄sum kua ka nuku dobu, ba koo taare sua.

Ba b̄e ḡsa i ka faaba wa

¹³ N̄gibu, b̄e be Yinni u k̄i, sa ñ ko ko sa kun Gusun̄ siare b̄e s̄ saa baayere. Domi Gusun̄ u b̄e ḡsa saa toren di i ka faaba wa ka Hunde D̄eron dam wi u b̄e kua Gusun̄gibu, ka maa b̄e naane ye i m̄d̄ gem s̄ō. ¹⁴ Yenin saabuwa Gusun̄ u b̄e s̄ka ka besen Labaari gean kparabu, i n ka b̄onu m̄d̄ besen Yinni Yesu Kirisin yiiko s̄ō. ¹⁵ N n men na n̄gibu, i ȳro dim dim i n s̄ōsi ni n̄ni ni sa b̄e s̄ōsi n̄ō ka n̄ō ka maa tireru s̄ō.

¹⁶ Gusun̄ besen Baaba wi u sun k̄ia, ma win durom saabu u sun dam k̄a m̄e mu kun n̄ru m̄d̄ ka maa ȳiȳ geebu, wi ka besen Yinni Yesu Kirisin tii ¹⁷ bu b̄e ḡrusu dam k̄, kpa bu b̄e t̄asia i ka s̄am̄ geenu ka gari gee kpuro ko.

3

I sun kanaru kuo

¹ Ye n tie n̄gibu, i sun kanaru kuo kpa Yinnin gari yi wa yi kparara

fuuku, kpa yi n yiiko m̄d̄ nge m̄e yi kua b̄e suunu s̄ō. ² I maa kanaru koowo kpa Gusun̄ u sun w̄ra t̄n̄ k̄so wiru sariban n̄man di, domi n ñ t̄mbu kpuro ba gari yi naane dokem̄.

³ Adama Yinni u s̄a b̄rakini. U koo b̄e t̄asia kpa u b̄e k̄su t̄n̄ k̄so win s̄. ⁴ Yinni u dera sa b̄e naane s̄a. Sa ȳ ma i m̄d̄ ye sa b̄e yiire, m̄ya i ko n maa m̄d̄ i n d̄ō.

⁵ Kpa Yinni u de b̄e bwisikunu nu n woo Gusun̄n k̄ru gia ka maa Kirisin t̄manabu s̄ō.

N weene t̄nu u s̄amburu ko

⁶ N̄gibu, ka Yinni Yesu Kirisin ȳsiru sa b̄e yiirem̄, i naane dokeo baawure ḡwo wi u s̄a garu koo sari ma u ñ s̄ōsinu sw̄i ñ sa b̄e w̄. ⁷ B̄e tii i ȳ m̄e i weene i besen daa saari. Domi sa ñ kue garu koo sariba b̄e suunu s̄ō. ⁸ Sa ñ goon d̄ianu di sa kun nin gobi k̄sie, adama sa s̄am̄ s̄s̄ogiru kua bururu ka yoka sere sa wasira kpa su ku ka ko goon s̄munu. ⁹ N ñ m̄d̄ sa ñ yen yiiko m̄d̄, adama sa k̄wa besen tii su b̄e kom gem s̄ōsi m̄e i ko saari. ¹⁰ Sanam m̄e sa w̄a b̄e mi sa b̄e yiire sa n̄e, wi u kun k̄i u s̄amburu ko, n ñ maa weene ȳro u di.

¹¹ Wee, sa nua ma b̄e gabu ba s̄a yikurobu be ba kun garu m̄d̄ ma n kun m̄d̄ gari w̄bia w̄ribu. ¹² Sa t̄n̄ ben bweseru yiirem̄ sa bu suuru kanam̄ Yinni Yesu Kirisin s̄, bu de bu s̄amburu ko laakari s̄ō kpa bu ben tii diisia.

¹³ Adama b̄e n̄gibu, i ku wasira ka gean kobu. ¹⁴ Goo ù n yina u gari yi m̄m̄ n̄ōwa yi sa yorua tire teni s̄ō, i n n̄n̄ laakari s̄a kpa i kun maa ḡanu m̄ōsine ka wi, n wa sekuru tu n̄n̄ mwa. ¹⁵ I ku n̄n̄ garisi nge yibere, adama i n̄n̄ swaa s̄ōsio m̄ero bisi bisikum.

Domaru ka t̄biribu

¹⁶ Yinni wi u ra alafia w̄e u b̄e alafia k̄e saa baayere ye n b̄e deema kpuro s̄ō kpa u n ka b̄e kpuro w̄a.

17 Ka nɛn tiin nɔmuwa na yeni yorua. Nɛ Pɔlu na bɛɛ tɔbura. Yera n sãa nɛn yĩreru nɛn tirenu kpuro sɔɔ.

18 Nɛn yora mi. Kpa bɛɛn Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka bɛɛ kpuro wãa.

TIRE GBIKII TE PĀLU U TIMŌTE KUA

Timote u Yesu naane dokewa win aluwaasirun di, sanam me Pōlu u da Lisitiō nōn gbiikiru. Win daaru yiruse sōara u Timote gōsa u ka nūn yāsiri bu Labaari gea kparam da, Gōrobun Kookoosu wiru 16:1-3. Timōten tundo u sāawa Gereki, ma win mero u sāa Yuu wi u Gusunōn beere yē too, wiru 1:1-5. Pōlu u tire te yoruawa win tōkōru sō. U Timote sōawa u nee u de u n tāsā win naane dokebu sō, kpa u Yesun Labaari gean taa geebu ko, kpa win sanu sanusu su n deere Yesugibun suunu sō, wiru 3:15. U maa nūn ka swaa sōasi ye ya weene Yesun yigbe kparobu ka Gusunōn sōm kowobu kpuro bu swī. Meya u maa nūn sōamō nge me Yesugibu ba ko n wāasinē. U maa nūn kirō mō u ka sōasi geenu sōasi ni nu deere keu koosio weesugibun sō.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Sōasi te Pōlu u Timote wē Yesun yigberu ka ten sōm kowobun sō, wiru 1:3n di sere wiru 3:16.
3. Sōasi te Pōlu u Timote wē win sōmburu sō, wiru 4n di sere wiru 6.

Tōbiribu

¹⁻² Timote, wune wi a kua nen bii yēn sō a Yesu naane doke, Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi besen Yinni bu nun durom ka wōnwōndu kua kpa bu nun alafia kē. Ne Pōlu, Yesu Kirisin goro nge me Gusunō besen Faaba kowo ka Yesu Kirisi wi u sāa besen yīiyōbu, ba man yiire, na nun tire teni kuamme.

Sōasi weesugirun kirō

³ Tē, na kī a sina Efesuo nge me na nun yiire sanam me na dōo Masedōni gia kpa a bu yinari be ba sōasi tukunu sōosimō. ⁴ A bu sōawō bu ku raa ben laakari doke gari yi tōmba seka sō, ka

maa sikadoban yīsa sō. Yeya ya sikirinōsu seeyamō, ya n maa Gusunōn himba wuswaa daasiamō ye tōnu ra gie ka naane dokebu.

⁵ Adama na yiire bi mōwa n ka beēn kīru seeya te ta wee saa gōru ge ga deeren di ka laakari taare sarirugian di ka maa naane doke kpikibun di.

⁶ Wee, gaba gēra saa gari yin min di ma ba kōra sikirinō kamgisu sō. ⁷ Ba kī ba n sāa Gusunōn woodan keu sōsiobu, adama ba n ben tiin garin tubusianu yē baa yi ba gerumō ka naane baka.

⁸ Ka me, sa yē ma wooda ya wā tōnu ù n ye dendimō nge me n weene. ⁹ Kpa u n yē ma ba n wooda kue gemgibun sō. Ba ye kuawa wooda sarobu ka mem nōo sarirugibun sō, ka be ba n Gusunōn beere yē, ka durumgibu, ka maa tōn be ba n Gusunō ka gāa deeranun beere yē, ka sere be ba ben tōndobu n kun me ben mērobu goomō, ka maa tōn gowobu gabu, ¹⁰ ka maa sakara kowobu, ka tōn durō be ba kōo mennamō ben tii tiinē, ka be ba tōmbu gbēnimō ba dōramō, ka weesugibu, ka be ba weesu sō bōrumōn sō, baayere kpuro gesi ye ya kun sāa sōasi geeru. ¹¹ Sōasi te, ta wāawa Labaari gea ye ba man nōma beria sō. Gusunōwa ya ka yā. Wiya u yiiko mō, u maa sāa domarun nuuru.

Siarabu

Gusunōn wōnwōndun sō

¹² Na Yesu Kirisi besen Yinni siara wi u man dam kā n ka nen sōmburu ko. Na saabu kua yēn sō u man garisi naanēgii ma u man gōsa win sōmburu sō, ¹³ baa me na ra raa nūn gari kam gerusi ma na nūn nōni sōawa ma nen mōru ku ra n toma. Ka me, u man wōnwōndu kua yēn sō na n yē ye na mō, domi na n daa naane doke. ¹⁴ Ma besen Yinnin durom mu banda ne sō. U man naane dokebu ka kīru wē. ¹⁵ Gari naanēgii yi yi weene i nōma gāri i mwa mam mam yiya, Yesu Kirisi u na handunia sō u ka durumgibu

faaba ko bè sɔɔ na sãa ben kpoko. ¹⁶ Adama yenin sɔna Gusunɔ u man wɔnwɔndu kua, kpa Yesu Kirisi u ka kpĩ u win suuru naru sarirugia sɔɔsi ne sɔɔ ne wi na sãa kpoko, kpa na n ka sãa yĩreru ben sɔ be ba koo nùn naane doke bu ka wãaru te ta ku ra kpe wa. ¹⁷ Tẽ, Gusunɔ turo wi, sina boko wi u ko n wãa ka baadommaɔ, wi u kun gbimɔ, wi ba n ka nɔni waare, wigia beere ka yiiko sere ka baadommaɔ. Ami.

¹⁸ Timote nen bii, na nun yiire bini mɔ nge me Gusunɔn sɔmɔbu ba raa gerua wunen sɔ. A de sɔmɔ ben gari yi, yi n sãa wunen tabu yãnu kpa a ka taa geebu ko ¹⁹ a n naane doke kpa wunen gɔru ga kun nun taare wẽemɔ. Adama sibu gabu ba n gɔru gen bweseru swaa sue, ma ba ben naane dokebu kam koosia nge goo nimkuu ge ga nim diira. ²⁰ Tɔn be sɔra Himene ka Alesandu ba wãa be na Setam nɔmu sɔndia bu ka gia ma n n weene bu Gusunɔ gari kam gerusi.

2

Kanarun gari

¹ Yen sɔna na be kanamɔ gbiikaa, i n kanaru mɔ tɔmbu kpuron sɔ i n bikiamɔ ka tii kawabu, kpa i n da maa Gusunɔ siare. ² Nge meya i maa kanaru koowo tem yẽrobun sɔ ka sere be ba wãa aye damginu sɔɔ kpuro, kpa su wa su besen handunian wãaru di ka bɔri yendu ka alafia, sa n Gusunɔ beere wẽemɔ kpa sa n daa gea mɔ. ³ Kana ten bwesera ta wã ta ra maa Gusunɔ besen Faaba kowo wẽre ⁴ wi u kĩ tɔmbu kpuro bu faaba wa, kpa bu wa bu gem tubu. ⁵ Domi Gusunɔ turowa wãa, sannɔ yakianɔ turowa maa wãa beɛ ka Gusunɔn baa sɔɔ, wiya Yesu Kirisi wi u kua tɔnu, ⁶ ma u tii wẽ u kua baawuren abɔru. Seeda yera ya sɔsira sanam me yen saa ya tura. ⁷ Yenin sɔna ba man gɔsa waasu kowo ka gɔro, kpa n ka tɔn tukobu naane dokebu ka gem

keu sɔsi. Geema na gerumɔ na n weesu mɔ.

⁸ Yen sɔna na kĩ baama mi ba kanaru mɔ tɔn durɔbu bu tu ko ba n nɔma ye ya deere sue wallo n kun ka mɔru n kun ka sikirino.

⁹ Meya maa na kĩ tɔn kurɔbu bu tii sɔme saka sɔɔ ka girima kpa ben buraru ta kun sãa tara gidigia n kun me wura n kun me goonu, bu ku maa yãa gobi bekeginu doke.

¹⁰ Adama ben bura yãnu nu n sãa kookoo burasu nge me n weene kurɔ be ba tii garisi Gusunɔ sɔɔbu bu ko. ¹¹ A de tɔn kurɔ u gia laakari sɔɔ ka wii kpĩibu mam mam. ¹² Na n wure tɔn kurɔ u keu sɔsi, n kun me u n sãa tɔn durɔn wirugii adama u n da n maari. ¹³ Domi Adamuwa Gusunɔ u gbia u taka kua, yen biru Efa. ¹⁴ Meya n n mɔ Adamu Setam u nɔni wɔkua, win kurɔwa, u nɔni wɔkua ma u wooda sara. ¹⁵ Adama tɔn kurɔ u koo faaba wa u n bibu marumɔ u n gesi wãa naane dokebu ka kĩru ka wãa deeraruru sɔɔ ka tii yẽru sannu.

3

Yesun yigbe kparobu

¹ Gari naane gii wee. Goo u n kĩ u n sãa Yesun yigbe kparo, sɔm geera u kĩ. ² N weenewa yẽro u n sãa taare sarirugii kpa u n kurɔ turo dege dege mɔ, yen biru u n maa sãa gayagii kpa u n tii yẽ u kun sãa tɔn bereteke, adama u n sãa sɔbun yaare kowo ka maa wi u koo keu sɔsibu kpĩ. ³ Kpa u kun sãa tam nɔro n kun me sannɔ kiro adama u n sãa suurugii wi u alafia kĩ, kpa u kun sãa gobin kiro. ⁴ Kpa u n sãa wi u win yenu nɔma sikerene mam mam, kpa u win bibu mem nɔɔbu ka tɔnun beere wẽebu kpuro sɔsi. ⁵ Domi tɔnu u kun yẽ me u koo ko u ka win tiin yenu nɔma sikerena, amɔna yẽro wi, u koo ka kpĩ u Gusunɔn yigberu nene. ⁶ N n maa weene yẽro u n sãa naane dokeo kpaɔ, ye n koo de u n tii gãamɔ kpa u taare wa nge me Setam

u wa. ⁷ Yen biru n weene be ba ñ naane doke ba n yëro win seeda gea dimə, kpa bu ku nùn gem, kpa u ku raa maa Setam yina wəri.

Yesun yigbe sɔm kowobu

⁸ Meya maa n ñ weene Yesun yigbe sɔm kowobu ba n sãa be ba ñ bæere mə nge nɔsu yirugibu ñ kun mɛ tam yobu ñ kun mɛ be ba ka bwisi kankam gobi kasu, ⁹ adama ba n naane dokebun gem mɛ mu tera neni ka gõru dɛɛrɔ. ¹⁰ N weene bu maa gina ben laakari mɛeri. Bà n wa ba ñ taare gaa mə kpa bu sere ben sɔmburu wəri. ¹¹ Nge meya n maa weene kurɔbun tii ba n sãa be ba koo bæere wɛ, kpa ba kun sãa tɔn wɔibu ma n kun mə gayagibu be ba naane mə kpuro sɔɔ. ¹² Kurɔ tia tiawa yigbe sɔm kowobu ba ko n mə, kpa ba n sãa be ba ben bibu ka ben tiin yɛnusu nɔma sikerene mam mam. ¹³ Sɔm kowo be ba ben sɔmburu mə ka nuku tia ba koo ten baruka di ben wāaru sɔɔ, kpa ba n toro sindu mə ben naane dokebu sɔɔ bi Yesu Kirisi sun wɛɛmɔ.

Asiri baka

¹⁴ Na yiyɔ n na n nun wa, adama na nun tire teni yoruammewa, ¹⁵ baa nà n tɛɛmɔ, amɛn biru a n ka yɛ nge mɛ n weene a n tii kpare Gusunɔn tɔmbun suunu sɔɔ be ba sãa Gusunɔ Yinni wason yigberu. Yigbe tera ta sãa gem gberɛ ka mɛn maro. ¹⁶ Ka gem, goo sari wi u koo kpɔ u bɛsɛn sáaru asiri yen kpáaru siki. Gusunɔ u sɔɔsira tɔnun wasi sɔɔ. Hunde Dɛɛrɔ nùn gem wɛ. Wollun gɔradoba ba maa nùn wa. Ba win gari bweseru baatere waasu kua. Ma ba yi naane doke handunia sɔɔ. Ma ba kpa m nùn sua wəllɔ u wura win yiiko sɔɔ.

4

Keu koosio weesugibu

¹ Adama Gusunɔn Hunde gerumɔ kpasasa ma sanam gam sisi mɛ sɔɔ

gaba koo naane dokebun swaa deri bu hunde koni weesugibu mɛm nɔɔwa, kpa bu maa wɛrekunun sɔɔsiru swii. ² Sɔɔsi te, ta weewa saa wee kowobun min di be ba tii mɛera gabu. Tɔn ben gõru ga gu nge ge ba sii sunsu mani. ³ Tɔn ben bwesera ba gerumɔ ma n ñ wā tɔmbu bu suana, yen biru n ñ maa weene bu dīanu kpuro di. Adama Gusunɔ u ye kpuro taka kuawa naane dokeobu be ba gem gia bu ka di ka siarabu sannu. ⁴ Domi gāanu baanire ni Gusunɔ u taka kua gāa geena, gāanu sari ni sɔɔ, ni ba koo kɔ, adama bu gesi ni kpuro məɔ ka siarabu. ⁵ Domi Gusunɔn gari ka kanara ni kpuro dɛɛrasiamɔ.

Yesu Kirisin sɔm kowo geo

⁶ Wee, à n naane dokeobu bwisi yini kɛmɔ kaa n sáawa Yesu Kirisin sɔm kowo geo, kaa n maa wunen tiin hunde diisiamɔ ka naane dokebu ka sɔɔsi geerun gari yi a swii. ⁷ Adama a wiira gari yinɔ yi tɔmba seka kpa a n wunen hunde dendimɔ Gusunɔn bæere wɛɛbu sɔɔ, ⁸ Geema, wasin dendibu arufaani gaa mə, adama Gusunɔn bæere wɛɛbu bu arufaani kpuro mə yèn sɔ bu gisɔn wāaru ka maa siagirun nɔɔ mwɛɛru mə. ⁹ Gari naanegiyi mi. N wā bu yi nɔma gāri mam mam bu mwā. ¹⁰ Yen sɔna sa sunamɔ sa sɔmburu mə, domi sa bɛsɛn yiyɔbu doke Gusunɔ Yinni waso sɔɔ wi u sãa tɔmbu kpuron Faaba kowo, su mam nɛere be ba naane doke.

¹¹ A n bu sɔɔsi te yiiremɔ kpa a n bu tu sɔɔsimɔ. ¹² A ku de ba n wunen aluwaasiru gema, adama a de a n naane dokeobu kom gen sɔɔsimɔ wunen gari gerubu sɔɔ, ka wunen wāaru n kookoosu sɔɔ, ka wunen kīru sɔɔ, kpa a n naane mə ka maa gõru kpiku. ¹³ Sere n ka tunuma, a n tɔmbu Gusunɔn gari gariamme kpa a n bu dam kɛmɔ kpa a n bu keu sɔɔsimɔ. ¹⁴ A ku hunden kɛru atafiiru ko te ta wāa wune sɔɔ, te ba nun nɔmu beria Gusunɔn sɔmɔbun gari sɔɔ sanam mɛ yigbe

guro guroba nun noma sɔndi wirɔ. ¹⁵ A gari yini nɔni dokeo, a maa yi tii wɛɛyɔ mam mam, kpa tɔmbu kpuro bu wunen wuswaa daabu wa. ¹⁶ A n tii sɛ, a maa wunen sɔɔsiru laakari dokeo kpa a n tɛmanɛ gaa nini sɔɔ. Domi à n mɔ mɛ, kaa tii faaba ko ka maa be ba nun swaa daki.

5

Dobonia naanɛ dokeobun sɔ

¹ A ku durɔ bukuro gerusi ka dam, adama a tɛmanɔ a nùn dam kɛ nge wunen tiin tundo. Mɛya maa aluwaasiban tii, a bu koowo nge wunen maabu ka wɔnɔbu. ² N n maa kurɔ tɔkɔnun na, a nin baawure koowo nge wunen tiin mɛro, a maa kurɔ mɛro kpɛmmɛnu ko nge wunen sesubu daa dɛɛra sɔɔ.

³ A gɔminibu bɛɛɛ wɛɛyɔ be ba sãa gɔminibu ka gem. ⁴ Adama gɔmini goo ù n bibu mɔ ù n kun mɛ nikurɔminu, n weenɛ bu gbi bu gia bu gea ko ben tii tiin mɛro hisibu sɔɔ kpa bu wa bu ben mɔwɔbu gea dibu kɔsia, domi yeni ya wã Gusunɔn mi. ⁵ Kurɔ wi u sãa gɔmini ka gem wiya wi u ù n goo mɔ wi u koo nùn nɔɔri. Win yiyɔbu wãawa Gusunɔ sɔɔ kpa u n kanaru mɔ u n win somiru bikiamɔ bururu ka yoka. ⁶ Adama gɔmini wi u win wáarun yɛeritia tɔna kasu u kua gɔri kɔ baa mɛ u wasi. ⁷ A n bu gãa ni kpuro sɔɔmɔ kpa goo u ku raa ka bu taare wɛ. ⁸ Wi u kun win dusibu nɔɔri n ku mam ko win yɛnugibu, wiya u naanɛ dokebu yina, ma u naanɛ doke sarirugii dukuram kera.

⁹ A ku gɔmini goo sosi gɔminibun wuuru sɔɔ ma n kun mɔ yɛro u wɔɔ wata mɔ, kpa u n sãa wi u ka durɔ turo yɔra, ¹⁰ ma ba win sɔm geerun seeda dimɔ. U n sãa kurɔ wi u bibu nenum yɛ, kpa u n daa sãa sɔɔbun yaare kowo ka maa wi u naanɛ dokeobu nɔɔrɛ ka tii kawabu, kpa u n daa wahalagibu somire, kpa u n sãa wi u ra n sɔm geenu baanire mɔ ka kuru.

¹¹ Adama a ku gɔmini kpɛmmɛnu sosi gɔminibun wuuru sɔɔ, domi sanam mɛ ben kura koo bu bɔria bu ka Kirisi atafiuru ko, ba koo kura bu durɔbu sua ¹² kpa bu ben tii taare wɛ yɛn sɔ ba ben nɔɔ mwɛɛ gbiikuru kua kam. ¹³ Yɛn sɔ ba ù n garu mɔ ba koo se ba n yenusu duurimɔ. N ù n mam ye tɔna, adama ba ko n da tɔmbu wɛ kpa bu gari wɔbia wɔri kpa ba n gari swinimɔ. ¹⁴ Yenin sɔna na kɛ gɔmini kpɛmmɛnu nu durɔbu sua kpa bu bibu ma, kpa bu ben yɛnu nɔni doke kpa bu ku raa bɛɛn yibɛɛba ayeru deria bu ka bɛɛn kɔsa gere. ¹⁵ Domi gɔmini ben gaba gɛra kɔ ba Setam swi. ¹⁶ Adama naanɛ dokeo goo ù n gɔminibu mɔ win dusibu sɔɔ, a de u bu somi. A ku de u Yesun yigberu sɔmu ni sɔbi kpa tu ka kpɛ tu gɔmini be ba kun goo mɔ somi.

¹⁷ Yen biru yigberun guro guro be ba hania mɔ ben sɔmburu sɔɔ, n weenɛ bu bɛɛɛ bakan arufaani di, n ku mam ko be ba ra sunɛ gem gem waasu ka keu sɔɔsibu sɔɔ. ¹⁸ Domi Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ, “I ku bɛɛn naa kinɛnu nɔɔ bɔke saa ye nu sɔmburu mɔ dɛanu sɔɔ.” Yi maa gerumɔ, “N weenɛ sɔm kowo u win kɔsiaru wa.” ¹⁹ Bà n ka nun yigbe guro guro goon taare naawa, a ku gari yi wura ma n kun mɔ tɔnu yiru ù n kun mɛ ita ba yen seeda di. ²⁰ A be ba tora gerusio yigberugibu kpuron nɔni biru kpa be ba tie bu bɛrum duura.

²¹ Na wure na nun sɔɔmɔ Gusunɔ ka Yesu Kirisi ka win gɔrado be u gɔsan wuswaa, a sɔɔsi nini mɛm nɔɔwɔ n kun ka goon nɔnu nasiaru. A ku maa gãanu ko kpaasirun kuru sɔ. ²² A ku maa senda a ka goo noma sɔndi. Mɛya, a ku maa de a n bɔnu mɔ gabun toranu sɔɔ. A tii nɛnuɔ dɛɛraru sɔɔ.

²³ Wee, a kun da maa nim tɔna nɔ, adama a n da tam nɔ fiiko wunen nukurun alafian sɔ yɛn sɔ a ra bare kiri kiri.

²⁴ Gabun toranu nu ra sōsire batuma sōo bu sere bu siri. Adama gabuginu ra sōsirewa amen biru. ²⁵ Nge meya maa sōm geenun tii, nu ra sōsire kpasasa. Baa ni nu kun tere sāa sāa nu ñ berurō ka baadomma.

6

¹ Be ba yoru dimō n weene bu ben tiin yinnibu bēere wē gāanu kpuro sōo, kpa goo u ku raa ka fēe wa u Gusunōn yīsiru ka bēsen sōosinu gari kam gerusi. ² Yoo be ba maa yinni naane dokeobu mō, bu ku raa bu gem bu nēe, ba sāa dusinu Yinni sōo. Adama bu de bu yinni be sā ka girima kpa bu ben sōman arufaani di n kpā yēn sō ba sāa naane dokeobu ka maa kīnasibu Yesu sōo.

Sōosi weesuginu

ka arumani gea

Yeya n weene a waasu ka keu ko. ³ Baawure wi u sōosi tukuru garu sōosimō ma u yina u bēsen Yinni Yesu Kirisin gari gemgii nēne, ka maa sōosi te ta Gusunōn bēere wēebu sōosimō, ⁴ yēro u tii suewa, u ñ maa gāanu yē. Adama sikirinōsu ka gari wēerinun kīra u barō. Min diya nisinu ka sannōsu ka yaa kasikibu ka tōn naane sarira wee. ⁵ Tōn ben wira sīira ba ñ maa gem yē ma ba sikirinamō nōru sari. Ba tamaa ma Gusunōn sāaru ta koo bu ko arumanigibu.

⁶ Geema, Gusunōn sāaru ta sāawa arumani baka, ye tōnu u mō yā n ka nūn nērena. ⁷ Domi sa ñ ka gāanu ganu nē handunia ye sōo, meya sa ñ maa ka gāanu wio. ⁸ N n men na, sà n dīanu ka yānu mō n ko n sun turia. ⁹ Adama be ba kī ba ñ sāa arumanigibu, beya ba ra wōri kōkiribu sōo, kpa wiirarun kīru ka kīi gōburu tu bu yina mwa ba n ka dōo kam kobu ka kpeerasiabu sōo. ¹⁰ Domi gobin kīra sāawa kom kōsum kpuron nuu teeru. Sibū gaba tu naa gira sere ba naane dokebu geerari ba tii kpēe nuku sankira dabinu sōo.

Ye Pōlu u Timote yiire

¹¹ Adama wunē Gusunōgii, a yeni kpuro duka suurio kpa a gem naa gira ka maa Gusunōn bēere wēebu ka naane dokebu ka kīru ka temanabu ka sere daa duudwia. ¹² A naane dokebun taa geebu koowo kpa a wāaru te ta ku ra kpe are di. Domi wāa te sōara Gusunō nun soka, ten sōna a maa naane dokebun seeda gea di seedagii dabinun nōni biru. ¹³ Na nun yiiremō Gusunōn wuswaaō wi u ra yabu kpuro wāaru wē, ka maa Yesu Kirisin wuswaaō wi u seeda gea di Pōnsu Pilatin wuswaaō, ¹⁴ a wooda ye nenuō kpa a n wāa dēeraru ka taare sariru sōo sere tōo te bēsen Yinni Yesu Kirisi u koo kurama. ¹⁵ Gusunō, wi u koo de tōo te, tu sōosira ten saa sōo, wi turo dege degewa sāa domaruḡii ka yiikogii ka sina boko ka yinnibun Yinni. ¹⁶ Wi turowa sāa wi u kun gbimō. U wāa yam bururam sōo me goo kun kpē u susi. Goo kun nūn waare, goo u ñ kpē u mam nūn wa. Wigia bēere ka sinaru te ta ku ra kpe. Ami.

¹⁷ A tem mēn arumanigibun laakari seeyo bu ku woo kana bu ku raa maa ben yīiyōbu yi dukia ye ya koo kpe sōo. Adama bu bu yīiyo Gusunō sōo wi u sun kpuro wēemō ka nuku tia bēsen nuku dobun sō. ¹⁸ A bu sōowō bu gea ko bu ko arumanigibu sōm geenu sōo, kpa ba n nuku tia mō ba n sōaru sāa bu ka ben mōru gabu bōnu ko. ¹⁹ Nge meya ba koo tii arumani gea berua ye ya ñ sankiramō sian sō. Sanam meya ba koo kpī bu wāa geeru naamwē.

²⁰ Timote, a ye ba nun nōmu sōndia nenuō ñ wā. A dēsiro saa handunian gari kankamḡiin di. A ku maa sikirina ka be ba tamaa ba yēru mō. ²¹ Ben yēe te, ta dera ben gaba kōōra naane dokebun swaan di.

Gusunōn durom mu n ka bēe wāa.

TIRERU YIRUSE TE PŌLU U TIMŌTE KUA

Sanam mē Pōlu u Timōte tireru yiruse te yorua u wāawa pirisōm sōō Romuō, u ka gōō mara, wiru 4:6-8. U Timōte kana u nūn naamwēma kpa u ka nūn win puran yaberu naawa ka sere maa win tirenu ganu mi sōō Gusunōn gari yorua. U maa Timōte yiiremō u de u n sāa naanēgii Yesun mi ka sere Labaari gean kparabu sōō. U maa nūn kirō mō daa kōsi yi tōmba koo ra ko sanam dāakim sōōn sō.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pōlu u Timōte kirō mō u n ka sāa naanēgii, wiru 1:3n di sere wiru 2:26.
3. Tōmba koo Gusunōn gari siki, wiru 3:1-9.
4. Pōlun wāaru, wiru 3:10n di sere wiru 4:8.
5. Gari dāaki, wiru 4:9-22.

Tōbiribu

¹⁻² Na nun tire teni kuamme Timōte, nen bii kīnasi. Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi besen Yinni bu nun durom ka wōnwōndu kua kpa bu nun alafia kē. Nēna Pōlu, wi Yesu Kirisi kua win goro Gusunōn kīru sōō, n ka wāa te sa mō Yesu Kirisin min din nōō mwēeru kpara.

Siarabu ka dam kēru

³ Na Gusunō saabu kua wi na sāmō ka laakari taare sarirugia nge mē nen sikadoba ba raa kua. Na ra n maa nun yaayamō nen kanaru sōō bururu ka yoka. ⁴ Na wunen yīresu yaaye ma na kī n nun wa gem gem kpa nen gōru dobu bu ka yibu. ⁵ Na wunen naane dokebu yaaye bi bu n murafitiru mō. Bin bwesera wunen nikurō Loisi ka wunen mero Enisi ba raa mō. Na yē kam kam ma a maa bu mō. ⁶ Yenin sōna na nun yaayasiama, a kēe te dōō yabio te Gusunō u nun wē sanam mē na nun nōma sōndi. ⁷ Domi hunde ye

Gusunō u sun wē ya n koo de su berum ko, ya koo dewa sa n dam ka kīru ka gaya mō.

⁸ Yen sō, a ku besen Yinnin seeda dibun sekuru ko, a ku maa nen tiin sekuru ko ne wi na wāa pirisōm dirō win sō. Adama a de sa n bōnu mō sannu nōni swāaru sōō Labaari gean sō nge mē Gusunō u nun yen dam wēemō. ⁹ Wiya u sun faaba kua ma u sun soka sa n ka sāa win tiin tōmbu, n n mō ye besen tii sa kuan sō ma n kun mō win himba ka win durom sō mē u sun kua Yesu Kirisin min di saa toren di. ¹⁰ Tē, besen Faaba kowo Yesu Kirisin naara sun durom mē sōōsi. Domi u gōōn dam kpeesia ma u wāaru te ta ku ra kam ko sōōsi Labaari gean min di.

¹¹ Gusunō u man kua goro ka keu sōōsio n ka Labaari gea ye kpara. ¹² Yen saabun sōna na nōni swāa teni waamō. Adama sekura kun man mō, domi na yē wi na naane doke, na maa yē kam kam u koo kpī u ye u man kerea kōsu sere tōō te, tu ka turi. ¹³ A nen sōōsiru nenuō ka naane dokebu Yesu Kirisi sōō ka kīi te a mō win min di. Sōōsi te, ta sāa gari gee yi na nun nōōsia. ¹⁴ Gāa gee ni ba nun nōma beria a nu nenuō ka Hunde Dēeron dam wi u wāa besē sōō.

¹⁵ Wunen tii a nua kō ma be ba wāa Asin tem sōō, be kpurowa ba man deri bē sōō Figeli ka Hēemōgeni ba wāa. ¹⁶ Kpa Yinni u Onesifun yenugibu wōnwōndu kua domi u man dam kā nōn dabinu. U n maa nen pirisōm sekuru kua. ¹⁷ Ye u mam tunuma Romuō u man kasuwa ka nuku tia ma u man wa. ¹⁸ Kpa Yinni u de Gusunō u nūn wōnwōndu kua tōō te sōō. Wunen tii a yē sāa sāa sōma ye u kua nen sō Efesuō.

2

Yesu Kirisin tabu kowo geo

¹ Wunē maa nen bii, a n tāsā durom mē sōō, mē sa mō Yesu Kirisin min di. ² Gāa ni a nua nen min di seedagii dabinun wuswaaō,

a nu gabu nāmu berio be a naane sāa be ba koo maa kpī bu nu gabu sōasi.

³ A wuro a ko nge Yesu Kirisin tabu kowo geo nāni swāaru sōo. ⁴ Tabu kowo wi u wāa tabu gberō, u ku ra maa win wāarun wunānō ko yēn sō u kī u win tabu sunān kīru ko. ⁵ Wasi kasanugii ù n dukan garasa mō, u ñ kpē u yen are wa ma n kun mā u yen wooda swīi. ⁶ Meya maa gbee wuko wi u sāmburu kua ka wahala, wiya u gina weene u gberun marum sari. ⁷ A nen gari yi kpuro bwisikuo yi na nun sōomō mi, domi Yinni u koo nun somi a ka kpuro tubu.

⁸ A Yesu Kirisi yaayo wi u yari Dafidin bweserun di, ma u sikura gōrin di. Win gari yi wāa Labaari gea sōo ye na waasu mō. ⁹ Labaari gea yen sōna na nāni swāaru waamō sere ba ka man yōni sari nge tōn kōso. Adama ba ñ Gusunān gari sari. ¹⁰ Yenin sōna na kpuro kpīa be ba gōsan arufaanin sō, kpa ben tii bu maa faaba wa Yesu Kirisin mi ka yiko ye ya ku ra kpe. ¹¹ Gari naanegii wee.

Sà n gu ka wi sannu, sa ko n maa wāa ka wi.

¹² Sà n tēmana ka suuru, sa ko bandu di ka wi sannu.

Sà n maa nūn yina, win tii u koo sun yina.

¹³ Sà n sāa naane sarirugibu, ka me, u sāa naanegii.

Domi u ñ kpē u win tii yina.

Sām kowo wi u tii sōasi gemgii

¹⁴ Yeni kpurowa kaa wunen tambu yaayasia kpa a maa bu kirō ko Gusunān wuswaaō bu ku sikirina gari wēerinun sō. Domi yenin bwesera kun arufaani gaa mō ma n kun mā yu tambu kam koosia be ba swaa daki. ¹⁵ A hania koowo a n mō ye kaa ka siarabu wa Gusunān wuswaaō, nge sām kowo wi sekura kun mō win sāmburu sōo, wi u ra n gem gari sōosimō dee dee. ¹⁶ Adama a handunian gari kankamgii suurio, domi yi ra

tambu desirasiewa n toma Gusunān bēere yērun di. ¹⁷ Ye tōn ben bwesera sōosimō, ya sāawa nge boo kōso wi u wasi kōsisiamō. Be sōora Himene ka Filetu ba wāa. ¹⁸ Ba gem swaa deri ma ba gabun naane dokebu suramō, domi ba nee, gōribun seebu sara kō. ¹⁹ Adama kpēekpēeku damguu ge Gusunō u sura ga ñ yīirurō. Gari wee yi ba yorua gen wallo. Yinni u wigibu yē. Yen biru maa, baawure wi u Yinnin yīsiru soku, u kom kōsum kpuro derio.

²⁰ Dii buraru sōo gbēe bwese bwesekawa ra n wāa. Ba nin ganu kua ka sii geesu ka wura ni ba ra dendi bu ka gāa bēereginu ko. Ba maa nin ganu kua ka dāa kaaru ka sōndu ni ba ra dendi bu ka ko ye ba tura. ²¹ Baawure wi u tii sārasiāmō kom kōsum di, ba koo nūn dendi bu ka gāa bēereginu ko. Domi u sāa wi ba wuna nenem wi Yinni u koo ka dendi, u maa sōoru sāa u ka sām geeru baatere ko. ²² A aluwaasirun kīru kankam suurio kpa a gem ka naane dokebu ka kīru ka alafia naa gira, wune ka be sannu be ba Yinnin yīsiru sokumō ka gōru dēerō.

²³ Adama a tii gawo saa wiira gari ka sikirina yēru sarirugisun di. A yē kam kam ma siya su ra sannō ma. ²⁴ Wee n ñ weene Yinnin sām kowo u n sāa nōō gōmunugii, adama u tambu kpuro daa gea kuo, u n sāa wi u koo keu sōosibu kpī kpa u n da tēmane. ²⁵ N weene u be ba kun ka nūn nōō tia sāa gerusi tēuru. Sōrōkudo Gusunō u koō de bu ben gōru gōsia kpa bu gem gla. ²⁶ Sanam meya ben laakari koo wurama kpa bu kisira Setam yinan di wi u raa bu neni u toorimō win gōru kīru sōo.

3

Sanam dāakim

¹ A n yē ma sanam dāakim sōo wāara koo sēsia. ² Tambu ba ko n ben tii tōnan arufaani kasu, gobin kīra ko n bu neni, ba ko n sāa woo kanōbu ka tii suobu kpa

ba n Gusunɔ gari kam gerusimɔ. Bibu ba n̄ koo ben mɔwɔbu mɛm nɔɔwa, tamba ko n s̄aa guturuba ka Gusunɔn bɛɛɛ ȳɛru sarirugibu. ³ Ba ko n s̄aa k̄iru ka wanum sarirugibu. Ba koo tambu mɛm mani kpa ba n s̄aa mɔru kankamgibu be ba n̄ni tau. Ba ko ba n gean kowobu tusa. ⁴ Ba ko n s̄aa k̄orumɔtɔnugibu ka lasabu sarirugibu ka be ba tii sue ba ḡamɔ. Ba ko n handunian doɓun k̄iru mɔ n kere Gusunɔn k̄iru. ⁵ Ba ko n s̄aa b̄en Gusunɔ s̄aara sakua, ba n̄ koo ten dam wura. A tɔn ben bweseru suurio. ⁶ Ben gaba ko n yɛnusu duurimɔ kpa bu ka ben gari tɔn kurɔ dam sarirugibu kamia, b̄en durum ya dera ba kom yaa bie ma ba k̄iru baatere diiriamme. ⁷ Baadomma kurɔ be, ba kasu bu ḡaanu gia adama ba n̄ kp̄e bu gem gia. ⁸ Nge mɛ Yanɛsi ka Yambesi ba ka Mɔwisi kinɛnu kua, nge mɛya tɔn be, ba maa ka gem kinɛnu mɔ, ba n̄ maa biti mɔ k̄ɔsan bwisikunun s̄ɔ. Ba n̄ garu koorɔ naanɛ dokebu s̄ɔ. ⁹ Adama ben hania kun ka bu gam dɔɔ, domi baawure u koo ben wiiraru wa nge mɛ n Yanɛsi ka Yambesi deema.

Yiire d̄aakibu

¹⁰ Adama wunɛ Timote, a nɛn s̄ɔsiru ka nɛn kookoosu wa, ka nɛn himba handunian w̄aru s̄ɔ ka nɛn naanɛ dokebu ka nɛn suuru ka nɛn k̄iru ka maa nɛn temanabu, ¹¹ ka b̄nɛ ye ba man d̄ore ka nɛn n̄ni sw̄a te ta man deema Antiosio ka Ikonimuɔ ka Lisitio. B̄nɛ gaa sari ye na kun wa mi. Adama Yinni u man yakia saa ye kpuron di. ¹² Ka gem, baawure wi u k̄i u Gusunɔ bɛɛɛ w̄ɛ wi ka Yesu Kirisin w̄asinaa s̄ɔ, u n̄ koo ko u kun n̄ni sw̄aru wa. ¹³ Adama tɔn k̄ɔsɔbu ka wee kowobu ben k̄ɔsuru ta ko ta n sosimɔwa. Nge mɛ ba gabu n̄ni w̄kumɔ, mɛya ba maa tii n̄ni w̄kumɔ. ¹⁴ Adama wunɛ, a n ḡa ni neni ni ba nun s̄ɔs̄i ni a naanɛ doke. A yaayo tɔn b̄en min di wunen ȳɛru ta wee. ¹⁵ Saa wunen birun diya a Gusunɔn gari ȳɛ yi yi koo kp̄i yi

nun bwisi k̄ɛ a ka Yesu Kirisi naanɛ doke kpa a faaba wa. ¹⁶ Gusunɔn gari kpuro yi weewa saa Gusunɔn min di. Yi maa arufaani mɔ yi ka gem s̄ɔs̄i, kpa yi ka tɔnu win toranu s̄ɔs̄i, kpa yi ka n̄n s̄ɛyasia, kpa yi maa n̄n s̄ɔs̄i nge mɛ u ko n ka w̄a gem s̄ɔ. ¹⁷ Kpa Gusunɔgii u ka ko tɔn giro wi u s̄ɔru s̄aa u ka s̄om geeru baatere ko.

4

¹ Na nun yiiremɔ ka gem Gusunɔn wuswaaɔ ka Kirisi Yesun wuswaaɔ wi u koo wasɔbu ka ḡaribu siri, na maa nun yiiremɔ win wuramaru ka win bandun s̄ɔ, ² a Gusunɔn gari waasu koowo a n s̄ɔru s̄aa baa n̄ n mɛren na, ba wura ba n̄ wure. A bu kabia buo, a bu gerusio, kpa a bu dam k̄ɛ ka suuru baka, kpa a n bu Gusunɔn garin keu s̄ɔsimɔ. ³ Domi saa gaa wee ȳɛ s̄ɔ tamba kun ko n k̄i bu s̄ɔs̄i geeru swaa daki, adama ba koo ben tii keu koosio dabinu kasua be ba koo ben swaa nukiri ka gari yi ba n̄ɔbu k̄i, ⁴ kpa bu ben swaa siya saa gem di bu wura gari yi tamba seka s̄ɔ. ⁵ Adama wunɛ, a de a n ȳɛ ye a mɔ kpuro s̄ɔ. A ka n̄ni sw̄aru temanɔ, a Labaari gean waasu kowon s̄amburu koowo, a maa wunen s̄oma yibio mam mam.

⁶ Adama nɛ maa, nɛn w̄ara kua nge doma tam, nɛn saa ya turuku kua ye kon ka dunia deri. ⁷ Na taa geebu kua na kpa, na maa tura ȳra yerɔ, na naanɛ dokebu neni dim dim. ⁸ T̄ɛ, nasaran are man mara, yi yi s̄aa gem mɛ Yinni siri kowo gemgii koo man w̄ɛ t̄ɔ te. N n̄ mɔ nɛ tɔna, ka be kpurowa be ba win wuramaru mara ka k̄iru.

Ye Polu u maa Timote yiire

⁹ A kookari koowo a man naamwɛma a ku tɛ. ¹⁰ Domi Demasi u man deri u doona Tesalonika gia ȳn s̄ɔ u handunian k̄iru mɔ too. K̄ɛresansi u doona wi maa Galati gia, ma Titun tii maa da Darumasi gia. ¹¹ Luku turowa ka man w̄a

mini. À n sisi a de i na ka Maaku sannu, domi u koo kpí u man somi nen sɔmburu sɔɔ. ¹² Na Tisiki gɔra Efesuɔ. ¹³ À n wee, a nen woorun yaberu tama te na deri Torasiɔ Kaapusin wɔɔrɔ, ka maa nen tirenu, n ku mam ko ni ba kua ka gɔna.

¹⁴ Alesandu seko wi, u man kɔsa kua gem gem. Yinni u koo nɔn kɔsie ye u kua. ¹⁵ A tii laakari koowo ka wi, domi u kɔrua gem gem u besen gari yina.

¹⁶ Goo sari wi u ka man yɔra nɔn gbiikiru ye na ka tii yinamɔ, be kpurowa ba man deri. Gusunɔ u ku ye garisi ben wirɔ. ¹⁷ Adama, Yinni ka man yɔra u man dam kã na ka kpĩa na Labaari gea waasu kua tɔn tukobu kpuron wuswaaɔ. Na maa yara gbee sunɔn nɔn di. ¹⁸ Yinni koo man yakia saa kɔsa kpuron di kpa u ka man du win bandu sɔɔ wɔllɔ ka alafia. Wiya yiiko mɔ sere ka baadommaɔ. Ami.

Nɔɔ kanabu

¹⁹ Na Piriisila ka Akilasi tɔbura ka maa Onesifun yenugibu. ²⁰ Erasutu u yɔra Korintiɔ, na maa Torofimu deri Miletuɔ yèn sɔ u barɔ. ²¹ A kookari koowo a na woorun saa yu sere turi.

Ebulusi ka Pudensi ka Linusi ka Kolodia ka besegibu kpuro gesi ba nun tɔbura.

²² Yinni u n ka nun wãa.

Kpa Gusunɔn durom mu n ka bee kpuro wãa.

TIRE TE PĀLU U TITU KUA

Titu u sāawa Geṛeki. U Yesu naane dokewa Pōlun min di, wiru 1:4. U Pōlu yōsiri Labaari gean kparabu sō. Pōlu u nūn gōra nōn ita u ka Korintigibun kēnu mwaama ni ba wē Yerusalemugibun sō, Korinti II, 8:6 ka 12:18. Gōra yeni ya sun sōsi ma Pōlu u Titu naane sāa. Sanam me Pōlu u Keretigibu beram da, u Titu deri mi, u ka Yesun yigberugibu tāsisia, domi Pōlu kun kpīa u te mi, wiru 1:5. Yen bīruwa u nūn tire teni yorua u ka nūn sō nge me u koo koosina u ka yigbe te kpara. Tire ten gari yi sōsimō nge me Gusunōn sōm kowo u kō n sāa ka sere māa nge me Yesugii u koo win wāaru diisina handunia ye sō. Mēya ta sun sōsimō ma Yesun Labaari gea ya ra tōnu faaba ko kpa yu nūn sārasia, wiru 1:1-3 ka wiru 2:11-14 ka wiru 3:3-7.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-4.
2. Yesun yigbe sōm kowo, wiru 1:5-16.
3. Nge me Yesugii u koo win wāaru diisina, wiru 2.
4. Kirāba, wiru 3:1-11.
5. Gari dāaki, wiru 3:12-15.

Tōbiribu

¹⁻⁴Titu, na nun tire teni kuamme wunε wi a sāa nen bii maruro naane dokebu saabu bi sa mō Yesu Kirisi sō be se kpuro. Kpa Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi besen Faaba kowo bu nun durom kua kpa bu nun alafia kē. Nēna Pōlu, Gusunōn yoo ka Yesu Kirisin gōro. Ba man gōra n ka be Gusunō u gōsa somi bu ka naane doke, kpa n ka bu gem giasia me mu Gusunō bēere wēemō, ba n ka wāaru te ta ku ra kpe yīyo. Gusunō u ku ra weesu ko. Wīya u sun wāa te nō mweeru kua toren di. Ma tē, win saa ye u gōsa sō, u win gari terasia waasu sō yi ba man nōma

beria nge me Gusunō besen Faaba kowo u yiire.

Sambu te ba Titu

nōmu sōndia Keretio

⁵Na nun deriwa Keretio a ka ye ya tien wunano ko, kpa a Yesun yigbe tōnwerobu gōsi wuu baagere sō nge me na nun yiire. ⁶Wi n weene a gōsi wee, wi u sāa taare sarirugii kpa u n kurō turo dege dege mō kpa win biba n sāa naane dokeobu, n n mō be ba ka daa bereteke wīimō n kun me mem nō sariru. ⁷N weenewa yigbe kparo u n sāa taare sarirugii yēn sō u Gusunōn sōmburu nēni. N n weene u n sāa tii suo, n kun me mōrugii, n kun me tam nōro, n kun me nō gōmunugii, n kun me wi u dukia kasu ka keeta. ⁸Adama u n sāa sōbun yaare kowo kpa u n da gean kobu kā. U n sāa wi u tii yē. U n sāa dee dee ka tōn deero kpa u n gaya mō. ⁹N weene u n Gusunōn gari naanegii nēni dim dim nge me ba nūn yi giasia, kpa u ka kpī u maa gabu dam kē ka sōsi geeru kpa u maa sikirinōsugibu kamia.

¹⁰Domi tōn bereteke dabinu wāa ka wiira gari gerobu ka be ba tambu nēni wōkumō, n kun mam ko Yuuba. ¹¹Ben bwesera n weene bu nōsu marisia, domi ba yēnu dabinnun tambu bitani dokemō yēn sō ba bu sōsimō ye n kun weene bu ka gobi wan sō. ¹²Keretigii ben tiin sōmō turo u nē, baadommawa ba sāa wee kowobu ka gbeeku yē kōsi ka maa dim kīro yikurobu. ¹³Geema u gerua. Yen sō, a bu gerusio gem gem kpa ba n tāsā naane dokebu sō dim dim, ¹⁴kpa bu ku raa maa Yuuban gari sekure nēne, bu ku maa tōn ben yiirebu swīi be ba gem yina. ¹⁵Gāanu baanire nu deere be ba deeren mi, adama gāanu sari ni nu deere disinugibu ka naane doke sarirugibun mi, yēn sō ben bwisikunu ka ben gōrusu kun deere. ¹⁶Ba gerumō ka nō ba Gusunō yē, adama ben kookoosu

ben gari siki. Ba sāa tən kōsobu ka mēm nəə sarirugibu, ba n̄ kp̄ē bu gāa geenu ganu ko.

2

Sāasi geeru

¹ Adama wunε, a n sōsi geerun gari gerumə. ² A durə bukurobu sōwə bu de ba n gaya mə, kpa ba n sāa bεεregibu ka be ba tii yē, kpa ba n yō dim dim naanε dokebu sōə ka kīru ka tēmanabu. ³ Meya maa kurə təkənu, a nu sōwə nu de nin sanu sanusu su n deere, kpa nu kun sāa tən wīəbu n̄ kun mē tam yobu. N weenewa nu n bwisi gee sōosimə ⁴ kpa nu kp̄i nu kurə mərəo kp̄emminu sōasi nge mε n weenε bu ben durəbu ka bibu kīa, ⁵ kpa ba n tii yē ba n sāa tən deero bu ka tən geobu be ba ben mərəru n̄ni doke, ma ba ben durəbu wiru kp̄iyammε, kpa goo ku kp̄i u Gusunən gari gari kam gerusi.

⁶ Meya maa, a aluwaasiba sōwə bu de ba n gaya mə. ⁷ Wunen tii maa, a n bu kom gem sōosimə. A n da Gusunən garin keu sōasi ka bεεε, murafiti sariru sōə. ⁸ A bu sōosio ka gari gee yi ba n̄ kp̄ē bu taare wē, kpa sekuru tu wunen yiberεba mwa yēn sō ba gāa kōsunu bia ni ba koo gere bεεε sōə.

⁹ A maa yobu sōwə bu ben yin-nibu wiru kp̄iia kpuro sōə, kpa bu ko ye ya koo bu wēre bu ku ka bu sikirina. ¹⁰ Ba kun sāa bēn noma yam mə, adama ba n tii sōosimə naanegibu kpuro sōə, kpa bu kpuro ko Gusunə bεsen Faaba kowon sōəsiru tu ka ko bεεregiru.

¹¹ Domi Gusunə u win durom sōasi tambu kpuron faaban sō. ¹² Durom mε, mu sun sōosimə ma n weenε su wāa tē ta kun Gusunə bεεε wēemə deri ka maa handunian kīru kankam, kpa sa n wāa handunia mini gem sōə ka laakari ka Gusunən bεεε wēebu, ¹³ kpa sa n tōə doo nōrugii tē swaa daki ka yīiyəbu, tē sōə Gusunə bεsen

Yinni boko ka bεsen Faaba kowo Yesu Kirisin yiiko ya koo sōəsira. ¹⁴ Yesu Kirisi wi, u win tii wē bεsen sō u ka sun yakia saa kom kōsum kpuron di, kpa u ka sun ko tən deero bu be ba sāa wi tənagibu be ba maa hania mə bu ka səm geenu ko.

¹⁵ Nge meya n weenε a gari gere. A tumbu dam kē kpa a maa bu gerusi ka wunen yiiko kpuro. A ku de goo u nun gem.

3

Yesugibun sanu sanusu

¹ A wunen tumbu yaayasio ba n tem yērobu ka wuun tənwerobu wiru kp̄iyammε ba n bu mēm nōəwammε, kpa ba n sōoru sāa səm geenu kpuron sō. ² A bu sōwə bu ku raa goon kōsa gere bu ku maa goo nōə kasu, adama bu baawure ben daa duudwia sōasi. ³ Domi bεsen tii sa raa sāa gari bakasu ka mēm nōə sarirugibu ka be ba tore. Sa raa sāa gōru kīru kankam ka handunian kīru baateren yobu. Sa raa wāa nuku kōsuru ka bine sōə. Sa sāa be tamba tusa, sa maa tusine. ⁴ Adama sanam mε Gusunə bεsen Faaba kowo u win tən geeru sōasi ka win kīru tumbu sōə, ⁵ u sun faaba kua ka sārasia bi bu dera sa marura n̄n mēeruse, ma Hunde Deero sun wāa kpaaru wē. U n̄ sun faaba kue səm gee ni bεsen tii sa kuan sō ma n kun mə win wən wəndun sō. ⁶ Domi Gusunə u sun Hunde Deero wi wē n banda Yesu Kirisi bεsen Faaba kowon saabu, ⁷ kpa win durom sō su ka ko geegibu Gusunən mi, kpa su ka wāaru tē ta ku ra kpe tubi di tē sa yīiyə. ⁸ Gari yi, gari naanegiiya.

Na kī a yi gere a sire kpa be ba Gusunə naanε doke bu ben saa di səm geenun kobu sōə. Gari yi, yi wā yi maa sāa tumbun arufaani. ⁹ Adama a wiira gari suurio ka maa sikadoban yīsan mēeribu ka sikirinəs u ka maa woodan sannəs u. Yeni kpuro ya sāawa kam, ya n̄ arufaani gaa mə. ¹⁰ Wi u karanaa

dokemə, a nùn gerusio nge nən yiru
a sere nùn fēra bee tia. ¹¹ Domi a
yē ma tōnu win bwesera sankire, u
toramə ma u tii taare wēemə.

Yiire dāakibu

¹² Sanam mε kon nun Aatemasi
n̄ kun mε Tisiki gōriama, a hania
koowo a ka man naamwema
Nikopolisio, domi miya na gōru
doke na n wāa woorun saa. ¹³ A
Senasi wooda yēro wi ka Apolo
kusenu kuo nu n wā ben sanum
səə, kpa gāanu ku raə bu kəmia.
¹⁴ N weene besεgibun tii bu hania
ko səm geenun kobu səə, kpa ba n
nəmu mə bukata tilasigia ye səə, kpa
ba kun wāaru dimə kam səə.

¹⁵ Be ba wāa nen mini ba nun
təbura be kpuro. A bu təbirio be ba
besen kīru mə naane dokebu səə.

Kpa Gusunən durom mu n ka bee
kpuro wāa.

TIRE TE PŌLU U FILEMŌŌ KUA

Filemɔɔ u sãawa Pŏlun bɔrɔ wi u Yesu naane doke Koloseɔ, Kolose 4:9. Wiya u dera Yesugibu ba ra mɛnne win dirɔ bu ka sãaru ko. N deema u yoo mɔ wi ba mɔ Onesimu. Onesimu wi, u nùn gobi gbena, ma u duka yakura u da wuu maroɔ, ge ba mɔ Romu. Romu miya Onesimu u Pŏlu gia, miya u maa Yesu naane doke. Saa yera Pŏlu u nùn kua nge win tiin bii. Yen sɔna u Filemɔɔ tire te yorua u ka win yoo Onesimu suuru kua, domi u daa kɔsa. Yen sɔ, u ku maa nùn garisi nge yoo, ñ kun mɛ gbena, adama u nùn garisio win dusi Yesu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Pŏlu u Gusunɔ siaramɔ Filemɔɔn sɔ, naasu 4-7.
3. Pŏlu u Filemɔɔ suuru kanamɔ Onesimun sɔ, naasu 8-21.
4. Tɔbiri dɔakibu, naasu 22-25.

Tɔbiribu

¹⁻³ Filemɔɔ, besen kɔnasi ka besen sɔm kowosi, ka maa Yesun yigbe te ta ra mɛnne wunen yenuɔ ka besen sesu Apia ka maa Aasipu besen tabu kowosi sɔmburu sɔɔ, bɛeya sa tire teni kua. Gusunɔ besen Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ. Nɛna Pŏlu wi ba pirisɔm sãa Yesu Kirisin sɔ, nɛ ka besegii Timote, sa bɛɛ tɔbura.

Filemɔɔn kɔru

ka win naane dokebu

⁴ Na ra n nɛn Gusunɔ siaramɔ baadomma na n kanaru mɔ wunen sɔ, ⁵ domi na wunen kɔrun baaru nɔɔmɔ te a naane dokeobu kɔ ka maa wunen naane doke bi a mɔ Yinni Yesu sɔɔ. ⁶ Na nùn kanamɔ u de nɔɔ tia ye bese ka wune sa mɔɔsinɛ naane dokebu sɔ yu sɔɔsira kookoosu sɔɔ kpa a gãa geenu kpuro tubu ni sa mɔ Kirisin saabu. ⁷ Wunen kɔru ta man nuku doo bakabu wɛ nɛn kɔnasi,

ta man dam kã gem gem, domi a Gusunɔgibun bwɛra yemiasia.

Pŏlu u Onesimu

suuru kanamme

⁸ Yen sɔ, baa mɛ nɛn toro sindu Kirisin sɔ ta tura n ka nun yiire a ka ko mɛ n weene, ⁹ ka mɛ, kɔrun sɔna na nun suuru kanamɔ, nɛ Pŏlu, nɛ wi na bukura ma na tɛ wãa pirisɔm sɔɔ Yesu Kirisin sɔ. ¹⁰ Na nun suuru kanamɔ Onesimun sɔ wi u kua nɛn bii naane dokebu sɔɔ pirisɔm diru mini. ¹¹ Yellu u ñ daa sãa gãanu wunen mi, adama tɛ, u arufaani mɔ wunen mi ka nɛn tiin mi.

¹² Na nun nùn gɔriama tɛ, a nùn mɔɔ nge nɛn tii tii. ¹³ Na raa kɔ u n wãa nɛn bɔkuɔ pirisɔm sɔɔ mi na wãa Labaari gean sɔ u ka man somi wunen ayerɔ. ¹⁴ Adama na ñ kɔ n gãanu ganu ko ma n kun mɔ a wura, kpa wunen somiru ta kun sãa tilasi. Na kɔwa ta n sãa wunen gɔru kɔru.

¹⁵ À ku tuba yenin saabuwa i ka karana wune ka Onesimu saa fiiko kpa a wa a n ka nùn mɔ ka baadomma, ¹⁶ n ñ mɔ nge yoo tɔna, adama tɛ u yoo kera. U kua kɔnasi Kirisi sɔɔ n ku mam ko nɛn mi, adama n weene u n kere mɛ gem gem wunen mi, domi u ñ sãa wunen yoo tɔna, u maa sãawa wunen kɔnasi Yinni sɔɔ.

¹⁷ Yen sɔ, à n man garisi wunen sɔm kowosi, a nùn dam koosio nge mɛ kaa man dam koosia. ¹⁸ U n nun gãanu tora ñ kun mɛ ù n wunen dibu neni, n kua nɛn sɔmunu. ¹⁹ Wee, na yeni yorumɔ ka nɛn tii tiin nɔma. Nɛ Pŏlu, kon nun ye kpuro kɔsia. Baa na kun gerua, wunen tii a yɛ ma wunen wãara nɛn dibu neni. ²⁰ Yen sɔna negii, a man durom mɛ kuo Yinnin sɔ. A man gɔru yemiasio Kirisi sɔɔ.

²¹ Na nun tire teni kuamme yèn sɔ na wunen mem nɔɔbu naane sãa, domi na yɛ kam kam kaa ko n kere ye na mam nun kanamɔ. ²² Gãa teena nu tie, a man diru kasuo

yèn sō na yīiyō Gusunō u koo bεεn
kanaru mwa kpa u man bεε wesia.

Nɔɔ kana tɔbiribu

²³ Epafasi, nε ka wì sa wãa pirisom
dirō Kirisi Yesun sō, u nun tɔbura.

²⁴ Meya maa nεn som kowosibu
Maaku ka Aritaaki ka Demasi ka
sere Luku, ba nun tɔbura.

²⁵ Yinni Yesu Kirisin durom mu n
ka bεε wãa.

TIRE TE BA HEBERUBA KUA

Ba ñ yē wi u tire te yorua. Gaba nεε, Pōluwa u tu yorua yèn sō ba Timōten gari mō te sō, wiru 13:23. Ba ko n tu yoruawa bu sere Yerusalemun sāa yeru kōsuku, wiru 10:11.

Saa ye ba tire te yorua, Heberu be ba Yesu naanε doke ba dam kērun bukata mō. Domi ben gabu ba wāa sika sō. Ma ba wuramō ben yellun yāki yāki sō. Yeniba kpuron sōna ba tire te yorua bu ka Yuu be sōsi ma ben yellun yāki yāki kpuro yi kpa. Yesu Kirisi u yellun wooda kpuro yibia ye u gu. U kua yāku kowo tōnwerō wi u Yuuban yāku kowo tōnwerōbu kpuro kere.

Tire te, ta maa sun sōmō ma Yesu u Gusunōn gōradoba kere ka Mōwisi ka Aroni ka Yosue. Meya nōō mwεε kpa te Yesu u sun kua tē, ya kere ye Gusunō u Mōwisi kua. Domi Yesu u na u ka yellugii te yibia kpa u sun yakia ye kpuron kookoosun di.

Tire ten kpunaa

1. Gusunō u ka tōmbu gari mō saa yellun di, wiru 1:1-3.
2. Yesu u kpuro kere, wiru 1:4n di sere wiru 10:18.
3. Be ba gbia ba Gusunō naanε doken seeda, wiru 10:19n di sere wiru 13:19.
4. Domaru ka dam kēru, wiru 13:20-25.

Gusunō u gari gerua

win Biin min di

¹ Gasō Gusunō u ka bešen sikadoba gari kua nōn dabinu ka swaa dabinu saa win sōmōbun min di. ² Adama sanam dāakim mēni sō u ka sun gari kua saa win Biin min di. Bii wiya u handunia taka kua, Gusunō u maa nūn gōsa u ka nūn gāanu kpuro nōmu beria. ³ Win yiiko ya sōsiramō win min di. Bii wi, u sāa Gusunōn tii tiin weenasii,

u maa baayere kpuro neni ka win gari damgii. Ye u tōmbu sārasia ben toranun di u kpa, u da u sina wōllō Gusunō dam kpurogiin nōm geuō.

Gusunōn Bii

u Gusunōn gōradoba kere

⁴ Nge mε Gusunō u win Bii yīsiru kā te ta win gōradobaginu kpāaru kere, nge mēya maa Bii win tii u Gusunōn gōradoba kere. ⁵ Ka gem, Gusunō u ñ win gōradoban gōō sōōre u nεε,

“Wuna a sāa nen Bii. Gisōra na kua wunen tundo.”
N ñ maa mō win gōrado gōō u ka yā ye u nεε,

“Kon ko win tundo,
u koo maa ko nen bii.”
⁶ Adama saa ye u win Bii yeruma gōriō handunia sō u nεε,

“Gusunōn gōradoba kpuro bu yiiro
bu nūn sā.”

⁷ Wee ye u gerua win gōradoban sō. U nεε,

“Gusunō u win gōradoba kuawa nge
wōō,
ma u win sōm kowobu kua nge dōō
yari.”

⁸ Adama win Biin sōna u nεε,
“Gusunō, ba wunen bandu swīi sere
ka baadommaō.
Gema a ka wunen bandu neni.

⁹ A gea kī ma a kōsa tusa.
Yen sōna Gusunō wi u sāa wunen
Yinni u nun gōsa.

U maa nun nuku dobu wē
ye u ka nun aye beεregiru wē
te ta wunen kpaasibuginu kpāaru
kere.”

¹⁰ U maa kpam nεε,
“Yinni, toren di wuna a tem taka
kua.

Wunen nōma a maa ka wōllu kua.
¹¹ Ye kpuro ya koo doona adama
wunε kaa n wāa.

Ya koo tōkōru ko nge yānu.
¹² Kaa ye kure nge yaberu.
Ya ko ya n maa kōsimōwa nge yānu.
Adama wunε, wuna mi, a ñ tōkōru
mō.”

¹³ Gusunō kun maa win gōradoban
gōō sōōre u nεε,
“A sinō nen nōm geuō

sere n ka nun wunen yiberēba taareā.”

¹⁴N n mēn na, mba wəllun gəradoba ba sāa. Ba sāawa hundeba be ba Gusunə sāamə. Bera u ra maa gəri bu da bu be ba koo faaba wa somi.

2

Faaba ye, ya kpā too

¹Yen sā, n weene su gari yi sa nua nene sim sim kpa su ku ka nim doona. ²Gari yi wəllun gərado ba ka na, yi yin dam sōsō sere baawure wi u yi sara n kun mē wi u n yi mēm nōwē, u sēyasiabu wa bi u ka weene. ³N n mēn na, aməna sa ko ka kpī su sēyasiabu suuri, sà n faaba baka yen bweseru atafiiru kua. Yinnin tii u gbia u faaba yen gari nōsia. Yen biru be ba yi nua ba sun yi sōwa ba sire ma gema. ⁴Saa ye sōra Gusunə u ben seeda dam sosi ka yirenu ka maamaaki ka sōm damgii bwese bweseka. U maa kpa m tōmbu Hunde Dēeron kēnu bōnu kua nge mē u kī.

Wi u tōmbu kparamə

bu ka faaba wa

⁵Geema, n n mə wəllun gəradobara Gusunə u handunia ye ya koo nan dam wē, yèn gari sa mə.

⁶Adama Gusunən gari sō, gōo u gerua u nē, e,

“Yinni Gusunə, mba tōnu sāa a n sere ka nūn yaaye.

Wara ra n tōnu a n sere ka nūn nōrimə.

⁷A nūn kua u wunen gəradoba kəmiē fiiko.

Ka mē, a nūn yiiko ka bēere wē nge sunə.

⁸A nūn kua wirugii taka kōora kpuron wəllə.”

Sanam mē Gusunə u tōnu dam wē gāanu kpuron wəllə, gāanu sari ni u n deri nu nūn wiru kpīiya. Adama sa n gina wa ma gāa ni kpuro nu nūn wiru kpīiye. ⁹Ka mē sa Yesu wa. Saa fiiko sō ba nūn kua wi u n Gusunən gəradoba tura, kpa u ka gbi tōmbu kpuron sō Gusunən durom saabu.

Tē, sa nūn waamə ka win yiiko ka bēere nge sunə, win gəə wi u gun sō. ¹⁰Ka gem, n weene Gusunə wi u kpuro taka kua ma ya wāa win sō, u Yesu ko tən giro nōni swāaru sō, kpa u ka tən dabinu ko win bibu be ba koo win yiiko bōnu ko. Domi Yesu wiya u bu kparamə bu ka faaba wa.

¹¹Yesu wi u tōmbu sārasiāmə ben toranun di, wi ka be ba sāre ba kua tundo turon bibu. Yen sōna sekura kun nūn mə u ka bu soku wigibu

¹²sanam mē u nē, e,

“Yinni Gusunə, kon nēgibu wunen gari sō.

Kon nun siara ka womusu mi ba mēnne.”

¹³U maa kpa m nē, e,

“Kon nēn naane doke Gusunə sō.”

Yen biru kpa m u nē, e,

“Nē wee ka bii be Gusunə u man kā.”

¹⁴Nge mē bii be, ba wasi mə ka yem, Yesu win tii u kua nge be. U kua mē kpa u ka gbi. Win gəə wi, u Yibirisi kpeerasia ye ya raa gəən dam neni. ¹⁵Kpa u maa ka bu yakia be ba sāa nge yobu ben wāaru kpuro sō gəən bērum sō. ¹⁶Ka gem, n n mə win gəradobara u somiru na, Aburahamun biba u somiru na. ¹⁷Yen sōna u n koo ko u kun ka win wənbu weene kpuro sō, kpa u ka ko ben yāku kowo tənwero wi u wənwəndu ka naane mə Gusunən sōmburu sō, kpa u ka tōmbun torarun yākuru ko. ¹⁸Tē, u koo kpī u bu somi be ba wāa kəkiribu sō yèn sō win tii u nōni swāaru wa kəkiribu sō.

3

Yesu u Məwisi bēere kere

¹Yen sō nēgibu, bēe be Gusunə u soka i ka ko wigibu, i de i n Yesu mēera wi Gusunə u gərima u ka ko yāku kowo tənwero win seeda sa dimə. ²Wiya u ka Gusunə turo yōra wi u nūn gəsa sambu ten saabu nge mē Məwisi u kua win sōmburu sō Gusunən yenugibu kpuron suunu sō. ³Wi u yenu kua u bēere mə u kere yenu gen tii. Nge mēya Yesu

u ka beere baka ne ye ya Mawisigia kere. ⁴ Geema, yenu baagere ga gen yero ma, adama Gusunowa u saa kpuron yero. ⁵ Mawisi u kua sam kowo naanegii Gusunan yenugibu kpuron suunu soo u ka garin seeda di yi Gusuno u koo ra gere. ⁶ Adama Kirisi u saa Bii naanegii wi Gusuno u kua win yenu yero. Besera sa saa win yenugibu sa n yiyobu ma sere ka nora ka toro sindu ka naane.

Wera te Gusuno u wigibu

wemmo

⁷ Yen sana nge me Hunde Dero u gerua,

“I n Gusunan noo nooma giso,

⁸ i ku de been gorusu bobia nge me been baababa ba kua doma te ba Gusuno seesi ka sanam me ba win laakari merra gbaburu soo.

⁹ Miya ba man wera ka laakari meribu.

Ba ma wa ye na kua sere wo weeru.

¹⁰ Yen sana na ka ton be maru kua. Ma na nee, baadommawa ba torama ben bwisikunu soo.

Ba n nen swe tuba.

¹¹ Na maru kua ma na borua na nee, ba n sisi bu ka man wera mi na wera.”

¹² Yen so negibu, i tii laakari koowo, i ku de been goo u n goru kosu ma ge ga n naane doke, ge ga koo nun biru wurasia Gusuno, Yinni wason min di. ¹³ Adama i n dam kenama baadomma saa ye soo ba mo giso, kpa been goo u ku de toraru tu win noni woke tu win goru bobbiesia. ¹⁴ Geema, sa kua be ba gbinn ka Kirisi sa n toro sindu ma sere ka nora te sa mo toren di.

¹⁵ Nge me Gusunan gari geruma,

“I n Gusunan noo nooma giso,

i ku de been gorusu bobia

nge me been baababa ba kua

doma te ba nun seesi.”

¹⁶ Beru be ba Gusunan noo nua ma ba nun seesi. Beya be Mawisi u kpara kpuro saa Egibitin di. ¹⁷ Beru Gusuno u ka maru mo sere wo weeru. Beya be ba tora ma ba

gbisuka gbaburu soo. ¹⁸ Sanam me Gusuno u borua u nee, “ba n sisi bu ka man wera mi na wera,” beru u ka ya ma n kun ma be ba n nun mem noowe. ¹⁹ Nge meya sa wa ma ba n kpia ba due wera yee te soo yen so ba n naane doke.

4

¹ Gusuno u sun noo mweeru kua u nee, sa ko kpi su du mi sa ko wera ka wi sannu. N n men na, sa laakari ko, kpa been goo u ku raa deeme u wera yee te bia. ² Domi ba sun Labaari gea waasu kua nge me ba bu kua be ba gaso wa gbaburu soo. Ba gari yi nua, adama yi n bu arufaani gaa kue domi sanam me ba yi nua, ba n yi naane doke. ³ Besere be sa naane doke, sa ko du wera yee te soo ten so Gusuno u nee,

“Na maru kua ma na borua na nee, ba n sisi bu ka

man wera mi na wera.”

U gari yi gerua baa me win sambura

kpa saa min di u handunia taka kua. ⁴ Ka geema, gam gum Gusunan

gari soo ba soo nooba yirusen gari gerua ba nee, “Gusuno u win

samburu kpuro deri u wera soo nooba yiruse.” ⁵ Ma Gusuno u kparam

gari tee yi gerua u nee, “Ba n sisi bu

ka man wera mi na wera.” ⁶ Be ba

gbia ba Labaari gea ye nua ba n due

wera yee te soo yen so ba n mem nua.

N n men na, ayera wa gina gabu bu

ka du te soo. ⁷ Yen sana Gusuno u

kparam toru yii te u soka giso. Wo

dabinun biru u ten gari gerua saa

Dafidin min di, nge me sa wa ko. U

nee,

“I n Gusunan noo nooma giso, i ku de been gorusu bobia.”

⁸ Geema, Yosue u n daa ton be kpara u ka dua wera yee te soo, Gusuno u n daa ma toru garun gari mo. ⁹ N n men na, wera te ta ka Gusunan soo nooba yirusegiru weene, ta wa Gusunan tambun so. ¹⁰ Domi wi u dua Gusunan wera yero u win samburu deriwa nge me Gusuno u wigiru deri. ¹¹ N n men

na, su hania ko su ka du wēra yee te sɔɔ, kpa goo u ku ko mem nɔɔ sarirugii nge tɔn be, kpa u kam ko.

¹² Domi Gusunɔn gari yi wasi yi maa dam mɔ. Yi nɔɔ do n kere takobi ye ba dēera biru ka wuswaa. Yi dam mɔ yi ka tɔnun gōru ka win hunde saku ka maa win gbinnu sere yu kpēeru girari. Yi tɔnun gōrun kīru ka gen bwisikunu sirimɔ. ¹³ Gāanu sari ni nu Gusunɔ berue win taka koorɔ sɔɔ. Kpuro ya wukiarewa ya yii win wuswaaɔ. Wiya bese kpuro sa ko maa besen wāaru tusia.

Yesu,

yāku kowo tɔnwero boko

¹⁴ Ka geema sa yāku kowo tɔnwero boko mɔ wi u tura sere Gusunɔn mi, wiya Yesu Gusunɔn Bii. N n men na, su yōra dim dim besen seeda ye sa di sɔɔ. ¹⁵ Domi sa yāku kowo tɔnwero mɔ wi u koo kpī u ka sun duura besen dam sariru sɔɔ yēn sɔ ba nūn kākura gāanu kpuro sɔɔ nge bese, adama u n durum koore. ¹⁶ N n men na, su Gusunɔ duromgiin sina turaru susi ka toro sindu kpa su ka wɔnwɔndu wa ka durom mɛ mu koo sun somi saa ye sa men bukata mɔ.

5

¹ Yāku kowo tɔnwero baawure wi ba gɔsa tambun suunu sɔɔn di, ba nūn yiiwa u ka Gusunɔ sɔ ben sɔ. U ra Gusunɔ ben kēnu wē kpa u yāku ko ben toranun sɔ. ² U koo kpī u suuru ko ka yēru sarirugibu ka be ba swaa sare yēn sɔ win tii u dam biare. ³ Yen sōna maa, u n koo ko u kun yāku ku win tiin toranun sɔ nge mɛ u mɔ tɔmbuginun sɔ. ⁴ Goo kun kpē u tii yāku kowo tɔnworerun bēere wē. Gusunɔwa u ra tɔnu gɔsi u wē nge mɛ u Aroni kua.

⁵ Nge mɛya Kirisi kun tii yāku kowo tɔnworerun yiiko wē. Gusunɔwa u nūn ye wē wi u nɛɛ, “Wuna nen Bii. Gisɔra na kua wunen tundo.”

⁶ Gam gum maa u kpm gerua u nɛɛ, “Wuna kaa ko yāku kowo ka baadommaɔ nge Mɛekisideki.”

⁷ Yesun handunian wāaru sɔɔ u Gusunɔ kana wi u koo kpī u nūn wɔra gɔɔn nɔman di. U maa nūn suuru kana ka wuri beke ka yīresu. Ma Gusunɔ u nūn swaa daki win wii kpībun sɔ. ⁸ Baa mɛ u s̄a Gusunɔn Bii, u mem nɔɔbu gia nani swāa te u wan sɔ. ⁹ Ye u yiba u kpa, u ka faaba na ye ya ku ra kpe, be kpuron sɔ be ba nūn mem nɔɔwa. ¹⁰ Ma Gusunɔ u nūn kua yāku kowo tɔnwero nge Mɛekisideki.

Naane doke deribun kirɔ

¹¹ Gāa dabinu wāa ni sa ko kpī su gere gari yin sɔ, adama ya sē n ka bēɛ yi tubusia domi i kua be gari ku ra yeeri fuuku. ¹² Saa ya tura i ka ko keu koosiobu. Ka mɛ, i gina goon bukata mɔ wi u koo bēɛ Gusunɔn garin torubu sɔsɔ. Bēɛ be n weene i n dīa daki dimɔ, i kpm bɔm bukata mɔ. ¹³ Wi u bɔm nɔrumɔ kpuro biiwa, u n Gusunɔn gari geen dɔɔne mɔ. ¹⁴ Adama dīa daki s̄awa guro gurobun dīanu be ba gea ka kōsan wunanabu gia yēn sɔ ba yen dɔɔne mɔ.

6

¹ N n men na, su Kirisin garin torubu deri kpa su da wuswaaɔ su ka ko tɔn yebunu. Su ku maa gari yin kpɛkpɛku sura, gera gōru gɔsiabu kookoo kamgisun di ka naane dokebu Gusunɔ sɔɔ, ² ka wasi dɛerasiabun woronu ka nɔman sɔndibu yākurun wɔllɔ ka gɔribun seebun gari ka sian siribu. ³ Wuswaa daa biya sa ko hania ko Gusunɔ n n wura.

⁴ N n ben sōn na, be ba raa yam wa Gusunɔn gari sɔɔ, ma ba win kēnu denda, ma ba bɔnu wa Hunde Dɛero sɔɔ, ⁵ ma ba wa ma Gusunɔn gari wā, ma ba sian wāarun dam gia, ⁶ yen biru b̄a n biru kisi ba naane dokebu deri mam mam, n n maa koorɔ bu bu gōru gɔsiasia. Domi ba

kpam Gusunən Bii kpareməwa ben tii dāa bunanarə ma ba nūn sekuru dokemə batuma səə.

⁷ Sanam me tem mu guri nim nərūmə kiri kiri ma mu dīanu kpiisiamə ni nu koo men yērobu arufaani kua, Gusunə u ra mu domaru kuəwa. ⁸ Adama mù n sàki ka awīi kpiimə mu n garu koorə. N n sosi Gusunə u koo mu bōrusi, amen biru kpa mu dōə mwaara.

⁹ Adama kīnasibu, baa sà n gari yin bweseru gerumə, sa bεε naane sāa sa yīiyə ma i ko n wāa faaban swaa səə. ¹⁰ Gusunə u sāawa gemgii, u n bεen səmburu duarimə ka kīi te i sōsi win yīsirin sō, sanam me i wigibu nōri nge me i bu nōrimə tē. ¹¹ Ka me, sa kī bεen baawure u n hania ye mə sere ka nərə, kpa ye i yīiyə yu ka koorə mam mam. ¹² Sa n kī i ko nge be ba temanabu kpana, adama i bu saario be ba naane doke ma ba temana ba ka tubi dimə ye Gusunə u bu nəə mwεεru kua.

Gusunən nəə mwεε

te ta n sika mə

¹³ Sanam me Gusunə u Aburhamu nəə mwεεru kua, ka yen bōri sanna. U bōrua ka win tiin yīsiru yèn sō goo sari wi u maa nūn kere win yīsiru u koo ka bōre. ¹⁴ U nεε, kon nun domaru kua ka gem, kon de wunen bweseru tu dabia. ¹⁵ Nge meya Aburhamu u temana, ma u wa yèn nəə mwεεru Gusunə u nūn kua. ¹⁶ Təmbu bà n bōrumə ba ra bōrewa ka wi u bu keren yīsiru, kpa bōri yi, yi ben gari sire kpa yi sikirinəsū kpuro kpeesia. ¹⁷ Nge meya Gusunə u kīa u be ba koo kēru mwa te u bu nəə mwεεru kua sōsi kpasasa ma win gari kun kəbiarə. Yen sōna u nəə mwεεru kua u sire ka bōri. ¹⁸ N n men na, gari yiru wāa yi yi n kəsirə, yi səə Gusunə kun kpē u weesu ko. Yīya yi sun dam kāa gem gem bεε be sa kuku yeru kasu, kpa su ka wa su mwa ye sa yīiyə ba sun yīiye. ¹⁹ Yīiyə bi, bu bεen gōru neni sim sim nge goo nimkuun marutia gu ku ka kōra. Bu dam mə, bu n

sika mə, ma bu dua sere Gusunən wāa yerun suunu səə. ²⁰ Miya Yesu u gbia u dua bεen sō u kua yāku kowo tənwerə ka baadommaə nge Mεekisideki.

7

Mεekisideki u sāa sunə

ka maa yāku kowo

¹ Mεekisideki wi, u sāawa Salemun sunə ka Wərukoon yāku kowo. Ye Aburhamu u sinambu tabu diima u wee, yera Mεekisideki nūn sennə da u nūn domaru kua. ² Aburhamu u ye u waama bənu kua ma u wəkuru baateren wəllə tia tia sua u nūn wē. Gbiikaa win yīsirin tubusiana sunə gemgii. Yen biru u sāa Salemun sunə, yen tubusiana alafian sunə. ³ Goo kun win tundo ka win mero ka win sikado goo yē. Ba n win marubu ka win gəon gari koore. U ka Gusunən Bii weene, u sāawa yāku kowo ka baadommaə.

⁴ Imεerio nge me durə win kpāara ne. Domi Aburhamu bεen sikado boko u gāa gee ni u tabu diima u ka wee bənu kua, ma u wəkuru baateren wəllə tia tia sua u nūn wē. ⁵ Wooda ya Lefin bibu be ba sāa yāku kowobu yiire bu de Isireliba bu ben məru kpuro bənu ko, kpa bu wəkuru baateren wəllə tia tia sua bu bu wē. Be ba bu bənu ye wēemə ba sāa ben dusibu, ben tii maa Aburhamun biba. ⁶ Adama Mεekisideki u n yara Lefin bweserun di. Ka me, Aburhamu u nūn bənu ye wē. Yen biru Mεekisideki u nūn domaru kua, wi, wi Gusunə u nəə mwεε ni kua. ⁷ Sika gaa sari, wi u bo wiya u ra yākabu domaru kue. ⁸ Lefin bibu, be ba wəkuru baateren wəllə tia tia mwaamə ba sāa be ba ra gbi, adama Mεekisideki, wi, u sāa wi u n gbimə nge me Gusunən gari gerua. ⁹ Tē, su gere ma sanam me Aburhamu u nūn bənu ye wē, Lefi win biba bənu mwaamə u maa bənu ye wē win tii saa Aburhamun min di. ¹⁰ Domi baa me ba n gina nūn

maŕa sanam me, u wāa win baaban wasi sɔɔ ye u ka Mɛɛkisiɔdeki yinna.

¹¹ Wooda ye Gusunɔ u Isireliba wɛ yera yāku kowo Lefigiba ka sɔmburu mɔ. Tɛ, yāku kowo be, bā n sɔmburu kua te ta yiba, n n̄ tilasi yāku kowo tuko goo u kpam na wi u sāa nge Mɛɛkisiɔdeki wi u n̄ sāa Aronin bweseru. ¹² Domi bā n yāku kowobun bweseru kɔsa tilasi bu maŕa wooda kɔsi. ¹³ Geema besen Yinni wi gari yi, yi ka yā, u sāawa bweseru garugii tɛn tɔmba kun yāku kobun sɔmburu koore. ¹⁴ Domi sa yɛ ma ba n̄n marawa Yudan bweseru sɔɔ. Mɔwisi kun maa bwese ten gari gerua yāku kowobun gari sɔɔ.

Yāku kowo goo

wi u sāa nge Mɛɛkisiɔdeki

¹⁵ Gari geɛ wee yi ye kpuro bururasiamɔ. Yāku kowo tuko goo yara wi u sāa nge Mɛɛkisiɔdeki.

¹⁶ Ba n̄ n̄n kue yāku kowo marumarurun di ma n̄ kun mɔ ka wāaru te ta ku ra kpen dam. ¹⁷ Ka geema, Gusunɔn gari gerua win sɔ yi nɛɛ,

“Wuna kaa ko yāku kowo ka baadommaɔ nge Mɛɛkisiɔdeki.”

¹⁸ Nge meya ba ka wooda gura go yɛn sɔ ya n̄ dam mɔ ya n̄ maa arufaani mɔ. ¹⁹ Geema, Mɔwisin wooda ya n̄ gāanu ganu yibie. Adama tɛ, sa swaa gea mɔ yɛn min di sa ko Gusunɔ susi.

²⁰ Yen biru Gusunɔ u b̄rua. Beɔnɔ ba kua yāku kowobu n̄ n̄ ka b̄ri. ²¹ Adama wi u Yesu kua yāku kowo u ye kuawa ka b̄ri u nɛɛ,

“Yinni Gusunɔ u b̄rua. U n̄ maa win gari seeyamɔ.

U nɛɛ, kaa ko yāku kowo ka baadommaɔ.”

²² Yen s̄na Yesu ka sun nɔɔ mwɛɛru naawa te ta buram bo.

²³ Mi Yesun gari ka yāku kowo ben gari yi kpam wunana wee. Yāku kowo be, ba dabia yɛn sɔ goo ku ra wure ba n̄ wāa sɔmbu te sɔɔ ka baadomma, ²⁴ adama Yesu u ko

n wāawa ka baadommaɔ. Ba n̄ maa win yāku kowo sɔmburu suamɔ bu goo wɛ. ²⁵ Yen s̄na u koo kp̄i u bu faaba ko tɛn di ka baadommaɔ be ba Gusunɔ susimɔ win min di, domi u wāawa u ka Gusunɔ suuru kana ben sɔ.

²⁶ N n̄ men na, Yesu sāawa yāku kowo tɔnwerɔ win bukata sa mɔ. U Gusunɔ wɛre, u deere, u n̄ durum koore. Wi ka durumgibu ba wunane. Ba n̄n sua ba ka da sere wallo. ²⁷ U n̄ sāa nge yāku kowo tɔnwerɔ beɔnɔ. U n̄ baadommaɔ yāku kobun bukata mɔ, gbiikaa win tiin toranun sɔ ka sere gabuginu. U yāku teeru kua te ta tura sere ka baadommaɔ sanam me u ka win tii ab̄ru kua. ²⁸ Mɔwisin wooda ya dam sarirugibu kua yāku kowo tɔnwerobu. Adama Gusunɔn gari yi u kua ka b̄ri, yi yi na woodan biru, yi Bii wi u yiba ka baadommaɔ kua yāku kowo tɔnwerɔ.

8

Yesu

besen yāku kowo tɔnwerɔ

¹ Tɛ gari yin wiru wee. Beɛɛ sa yāku kowo tɔnwerɔ win bweseru mɔ wi u s̄ wallo Gusunɔ dam kpurogiin sina turarun nam geuɔ. ² U yāku kowo tɔnwerorun sɔmburu mɔ aye deɛraru sɔɔ te ta sāa Gusunɔn wāa yerun tii tii, te Yinni u kua, n̄ n̄ mɔ tɔnu.

³ Ba ra yāku kowo tɔnwerɔ gɔsiwa u ka Gusunɔ kɛnu wɛ kpa u yākunu ko. N n̄ men na, besen yāku kowo tɔnweron tii u ko n̄ gāanu mɔwa ni u koo ka yākuru ko. ⁴ U n̄ wāa handunia sɔɔ, u n̄ ko n̄ mam sāa yāku kowo domi yāku kowoba wāa be ba ra yākuru ko nge me Mɔwisin wooda ya yiiremɔ. ⁵ Yāku kowo ben sɔmburu ta sāa te ta wāa wallɔn weenasiru tɔna ka ten yaayaasu, nge me Gusunɔ u Mɔwisi s̄ɔwa sanam me u k̄i u kuu bekurugiru ko, u nɛɛ, “A de a kuu te ko ta n̄ sāa nge te na nun s̄ɔsi guuru wallo.” ⁶ Adama tɛ ba Yesu sɔmburu

nōmu sōndia te ta begiru bēere kere, domi u sāa arukawani ye ya bēere bon swaa sōmō. Ba arukawani ye bōkuawa ka nō mwēē ni nu bēere bo.

⁷ Arukawani gbiikaa yà kun serere mō, n n maa koorō gaa yu ye kōsire ko. ⁸ Adama Gusunō u win tōmbu gerusimō ye u nēē,

“Yinni Gusunō u nēē, tōnu ganu sisi nī sōō kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaā bōke.

⁹ Adama ya n ko n sāa yèn bweseru na raa ka ben baababa bōkuwa dōma te na bu nōmu nēnu na yara Egibitin tem di.

Ba n ka nēn arukawani ye yōre ye na ka bu bōkuwa.

Yen sōna na bu atafiru kua.

Yeya Yinni Gusunō u gerua.

¹⁰ U kpaam nēē, arukawani kpaā ye wee,

ye kon ka Isireliba bōke amēn biru. Kon nēn wooda doke ben bwisikunu sōō.

Kon ye yorusi ben gōrusō.

Kon ko ben Yinni kpa bu ko nēn tōmbu.

¹¹ Goo sari be sōō wi u koo win wuugii n kun mē win temgii keu sōōsi u nēē,

u Yinni Gusunō gio.

Domi be kpurowa ba ko n man yē saa bii piimunun di sere ka bukurobō.

¹² Kon bu ben toranu suuru kua.

Na n maa ben toranu yaayamō.”

¹³ Sanam mē Gusunō u arukawani kpaan gari mō, ya geruawa u gbiikaa kua gura. Ye ya maa sāa gura ya tōkō mō ya doonō.

9

Sāa temkiru ka wōrukuru

¹ Arukawani gbiikaa ya sāarun wooda mō ka maa sāa yeru handunia sōō. ² Ba kuu bekurugiru gira. Ten adērōwa ba soka dii dēeraru. Miya fitila ga wāa ka tabulu ka Yinni Gusunōn pēē. ³ Ta maa dii sōō mō ge ba kua ka beku kareru. Geya ba soka dii te ta dēere gem gem. ⁴ Miya kpakorora

wāa te ba wura pote tēn wōllō ba ra turare dōō doke. Miya maa woodan kpakorora wāa te ba maa wura pote. Kpakoro te sōō, weke wuragira wāa, mi ba manna doke

ka Aronin deka ye ya kpara ka kpee bēsi mi ba woodan gari yorusi.

⁵ Kpakoro ten wōllōwa wōllun kōsobun weenasiba wāa be ba Gusunōn yiikon girima sōōsimō. Ben kasa ya dēriare ya wukiri mi ba ra yāku yem yēke toranun sō. Adama sa n kpē su gāa ni kpuron gari saari tē.

⁶ Tē, bā n ye kpuro yi yi nge mē, yera yāku kowobu ba ra du adērō ge sōō bu ben sāarun sōmburu ko.

⁷ Adama yāku kowo tōnwerō wi turowa u ra du dii sōō ge sōō, wōō ka wōō nōn teeru ka yāku yem mē u ra Gusunō tusie win tiin toranun sō ka maa tōmbuginu ni ba kua yēru sariru sōō.

⁸ Nge mēya Hunde Dēero u sōōsimō ma swaa ye ya dōō dii te ta dēere gem gem sōō ya n gina kēniare saa yē sōō adērō ge, ga wāa,

⁹ domi ga sāawa saa yen weenasia.

Ya gerumō ma kēnu ka yāku ni ba Gusunō kuammē, nu n kpē nu tōnu wi u sāa te mōn gōru dēerasia mam mam. ¹⁰ Domi ya sāawa wasi tōnan wooda ye ya ka dim ka nōrubu ka wasin dēerasiabun woronu yā. Ba wooda ye yi sere kpaā yu ka na.

¹¹ Adama Kirisi nawa u n ka sāa gāa gee ni nu wāa tēn yāku kowo tōnwerō. U dua kuru garun min di te ta kpāaru bo ma ta buram bo. N n mō tōmbu ba tu kua. Ta n wāa handunia ye sōō. ¹² Ye Kirisi u dua nōn teeru ten dii te ta dēere gem gem sōō ya tura sere ka baadommaō.

U n due ka bonu ka naa binun yem. Win tii tiin yema u ka dua, ma u sun yakia sere ka baadommaō. ¹³ Ba ra bonu ka naa kinēnun yem ka naa ye ba dōō mēnin torom yēke tōmbu sōō be ba n dēere bu ka dēera woodan nōni sōō. ¹⁴ N n mēn na,

amōna Kirisin yem arufaani ko n nē. Domi Gusunōn Hunde wi u

ku ra kpen saabuwa u tii Gusunɔ wɛ nge yāku te ta n̄ bau m̄. Win yema mu koo besen ḡoru dɛɛrasia saa s̄om kamginun di kpa su ka kp̄i su Gusunɔ, Yinni waso s̄a.

¹⁵ Yen s̄na Kirisi u s̄a n̄ɔ mwɛɛ kpaarun swaa s̄om̄. Win min diya be Gusunɔ u soka ba ḡa ni nu ku ra kpe tubi dim̄ ni Gusunɔ u bu n̄ɔ mwɛɛru kua. Ba koo kp̄i mɛ, yèn s̄o ḡon̄ gari dua s̄o, wi u t̄ambu yakiam̄ ben toranun di ni ba kua n̄ɔ mwɛɛ gururun saa s̄o.

¹⁶ Domi n̄ɔ mwɛɛ ten bweseru tu ka kora tilasi wi u tu kua u gbi. ¹⁷ Geema, n̄ɔ mwɛɛ ten bweseru ta n̄ arufaan̄i m̄ ma n̄ kun m̄ wi u tu kua u gu. Ta n̄ dam gam m̄ saa ye ȳro u wasi. ¹⁸ Yen s̄na n̄ɔ mwɛɛ gbiikiru ta n̄ yibiare sanam mɛ ba n̄ yem ȳke. ¹⁹ Gbiikaa M̄wisi u t̄ambu kpuro wooda baayere n̄ɔsia nge mɛ Gusunɔ u yi. Yen biru u naa binu ka bonun yem sua ka nim, u ȳa san sw̄asu ka is̄opun kiki-su kp̄ɛ, ma u woodan tireru ka t̄ambu kpuro yem mɛ ȳke. ²⁰ Ma u n̄ɛ, yeniwa yem mɛ mu woodan gari sire ye Gusunɔ u wɛ b̄ɛn s̄. ²¹ M̄wisi u maa kuu bekurugii te ka ḡaanu kpuro ni ba ra ka s̄aru ko yem ȳke. ²² Woodan komaru s̄o yema mu ra ḡa dabinu dɛɛrasie. Toranu kun maa suuru waar̄o ma n̄ kun m̄ ba yem ȳka.

Kirisin yākura

durum w̄akam̄

²³ N weenɛ bu w̄ollun ḡaanun weenasii ni dɛɛrasia nge mɛ. Adama w̄ollun ḡaanun tii nu yākunun bukata m̄ ni nu b̄ɛɛre kere. ²⁴ Domi Kirisi u n̄ due dii dɛɛraru s̄o te t̄onu kua, te ta s̄a Gusun̄n w̄a yerun weenasiru. U duawa sere w̄ollun tii tii s̄o u n̄ ka ȳ t̄ɛ Gusun̄n wuswaā besen s̄. ²⁵ Yuuban yāku kowo t̄onwero u ra du w̄ō ka w̄ō dii te ta dɛɛre gem gem s̄o ka yem mɛ mu n̄ s̄a win tiigim. Adama Kirisi u n̄ due u ka tii ab̄oru ko n̄n dabiru. ²⁶ U n̄ kua mɛ, u koo raa n̄ni s̄ora n̄n dabinu saa toren di. Adama

u dua t̄ɛ n̄n teeru sanam d̄aakim m̄ni s̄o u ka toraru wuna sanam mɛ u ka tii wɛ nge ab̄oru. ²⁷ Nge mɛ Gusunɔ u baawure bure u gbi n̄n teeru u sere n̄n siri, ²⁸ nge m̄ya Kirisi u tii wɛ n̄n teeru nge ab̄oru u ka t̄on dabinun toranu s̄obe. U koo maa kurama n̄n m̄ɛruse, n̄ n̄ m̄o u ka toranu s̄obe, adama u ka bu faaba kowa be ba n̄n mara.

10

¹ Yuuban wooda ya n̄ ḡa gee ni nu w̄a t̄ɛn gari tubusie s̄a s̄a, ya s̄awa nin yaayaasu. Yen s̄na ya n̄ kp̄ɛ yu ka yāku tee ni ba ra ko w̄ō ka w̄ō t̄ambu dɛɛrasia mam mam be ba Gusunɔ susim̄ ka ni. ² T̄on be ba Gusunɔ s̄am̄ nge m̄n bweseru, b̄a n̄ daa dɛɛra mam mam ben toranun di, ben ḡoru ga n̄ koo raa maa bu taare wɛ, yākunu kun ko n̄ daa maa w̄ɛ. ³ Adama yāku ni, nu s̄awa ni nu koo t̄ambu ben toranu yaayasia w̄ō ka w̄ō. ⁴ Domi naa kinenu ka bonun yem mu n̄ kp̄ɛ mu toranu wuna.

⁵ Yen s̄na, sanam mɛ Kirisi u k̄i u na handunia s̄o, u Gusunɔ s̄owa u n̄ɛ,

“A n̄ yākuru k̄i n̄ kun mɛ k̄ɛru.

Yen s̄na a man wasi kua.

⁶ A n̄ nuku dobu m̄o yāku d̄ō mwaararuginu n̄ kun mɛ torarun yākunun s̄o.

⁷ Ma na n̄ɛ, n̄ɛ wee Gusunɔ, na sisi n̄ ka wunen k̄iru ko nge mɛ ba nen gari yorua woodan tireru s̄o.”

⁸ Gbiikaa u gerua u n̄ɛ, “A n̄ yākuru k̄i n̄ kun mɛ k̄ɛru, n̄ kun mɛ yāku d̄ō mwaararugiru, n̄ kun mɛ torarun yākuru. A n̄ maa nuku dobu m̄o ni s̄o.” Ka mɛ, ba ni m̄o nge mɛ wooda ya yiire. ⁹ Yen biru u n̄ɛ, “N̄ɛ wee na sisi n̄ ka wunen k̄iru ko.” Nge m̄ya u ka s̄a gururu kpeerasia ma u kpaaru k̄sire kua. ¹⁰ Yesu Kirisi u Gusun̄n k̄i te kua, yen s̄na sa dɛɛra besen toranun di ka ab̄o te u kua ka win wasi n̄n teeru.

¹¹ T̄oru baatere yāku kowo baawure ra n̄ ȳwa u ka win s̄omburu ko. Yāku tee niya u ra

n m̀ ba a me nu n̄ kp̄e nu toranu wuna. ¹² Adama yāku teera Kirisi u kua toranun s̄e te ta tura sere ka baadomma. Yen biru u da u sina Gusun̄n n̄m geu, ¹³ u n̄ ka mara sere Gusun̄ u ka win yibereba sura bu ko win naa s̄onditiru. ¹⁴ Domi ka ab̄o teera u bu deerasia mam mam sere ka baadomma be Gusun̄ u kua wigibu.

¹⁵ Hunde Deero u maa sun ye s̄om̄. Gbiikaa u nee,

¹⁶ “Yinni Gusun̄ u nee,

arukawani kpaa ye wee

ye kon ka bu b̄oke amen biru.

Kon nen wooda doke ben bwisikunu s̄o.

Kon ye yorusi ben ḡorus̄o.”

¹⁷ Ma u kpam nee, “Na n̄ maa ben toranu ka ben wooda sarabu yaayama.” ¹⁸ T̄e b̄a n̄ goon toranu wuna, n̄ n̄ maa tilasi bu yākuru garu ko ten s̄o.

Su Gusun̄ susi

¹⁹ Yen s̄ona negibu sa toro sindu m̄o su ka du dii te ta deere gem gem s̄o Yesun yem saabu. ²⁰ U sun swaa kpaa yaba ye ya wasi saa karerun min di te ta s̄aa win wasi. ²¹ Sa maa yāku kowo t̄anwero m̄o wi ba sw̄i Gusun̄n t̄ambun s̄o. ²² N n̄ men na, i de su Gusun̄ susi ka murafiti sariru ka naane doke bi bu toro sindu m̄o ka ḡoru deero ge ga n̄ taare m̄o ka wasi yi ba deerasia ka nim deeram. ²³ Su de sa n̄ ȳiyo bini neni dim dim bin seeda sa dim̄, domi Gusun̄ wi u n̄o m̄weeru kua u s̄aa naanegii. ²⁴ Su laakari kuana kpa su dam k̄ena, sa n̄ ka k̄iru s̄oosim̄o kpa sa n̄ s̄om̄ geenu m̄o. ²⁵ Su ku menn̄osu sina nge me n̄ s̄aa gabun d̄one. Adama su dam k̄ena n̄ kere, ȳen s̄i i waam̄o ma Yinnin t̄oru ta turuku kooma.

²⁶ Domi s̄a n̄ ȳe ma torara sa ka m̄o sanam me sa gem gia ko, yākuru garu maa sari te ta koo besen toranu wuna. ²⁷ N tiewa sa n̄ siribu mara ka d̄o boko wi u koo Gusun̄n yibereba kam koosia. ²⁸ Baawure wi u M̄owisin wooda sara ba ra n̄n̄ gowa ka w̄anw̄andu sariru, t̄onu

yiru n̄ kun me ita b̄a n̄ seeda di ma u taare m̄o. ²⁹ N n̄ men na, am̄ona n̄ ko n̄ s̄aa siribun sanam ka wi u Hunde duromgii w̄anwa ma u Gusun̄n Bii gema ma u win yem kam meera me Gusun̄ u ka win n̄o m̄weeru gari sire ma u ka ȳero deerasia. I n̄ ȳe ma ȳero win seeyasiabu koo kp̄e.

³⁰ Domi bese sa ȳero ȳe wi u gerua u nee, “Nena kon m̄oru k̄esia, nena kon dibu k̄esia.” U maa kpam nee, “Yinni Gusun̄ u koo win t̄ambu siria.” ³¹ Gari k̄osiya Gusun̄ Yinni waso ù n̄ t̄onu n̄oma doke.

³² I yaayo nge me i gas̄o kua. Sanam me i Gusun̄n yam bururam wa i kpa, i n̄oni s̄ora gem gem adama i ȳora sim sim taa bi s̄o.

³³ Gas̄o ba be w̄amm̄o ma ba be n̄oni s̄om̄o batuma s̄o, gas̄o maa i gabu dam k̄em̄o be ba wahala yen bweseru waam̄o. ³⁴ Geema, i ka pirisamba n̄oni sw̄aaru b̄onu kua. Ye ba maa be be en dukia w̄orari, i wura ka nuku dobu, domi i ȳe ma i dukia m̄o ye ya beere bo ye ya ko n̄ w̄aa ka baadomma. ³⁵ N n̄ men na, i ku w̄aruḡoru kpana, domi ten are kp̄a. ³⁶ Ka gem, i n̄ ko ko i kun t̄emane i ka Gusun̄n k̄iru ko kpa i wa i mwa ȳen n̄o m̄weeru u be kua. ³⁷ Geema, nge me Gusun̄n gari gerum̄o,

“N tiewa fiiko, k̄eriki t̄ona.

Wi u koo na u ka tunuma, u n̄ t̄em̄o.

³⁸ Ma wi u s̄aa gemgii nen n̄oni s̄o,

u ko n̄ w̄aa naane dokebun saabu.

Adama ù n̄ biru wura,

nen ḡoru ga n̄ maa ka n̄n̄ doram̄o.”

³⁹ Sa n̄ w̄aa be ba biru wur̄o bu ka kam kon wuuro, sa w̄awa be ba naane doke bu ka ben hunden faaba wan wuuro.

11

Naane dokebu

¹ Wi u naane doke u ȳe kam kam ma ye u ȳiyo u koo ye wa. U maa ȳe ma ye ya n̄ waaro ka n̄oni ya w̄awa ka gem. ² Naane doke bin bwesera yeruku t̄amba m̄o. Yen s̄ona ba bu seeda gea diiya.

³ Ka naane dokeba sa tuba ma Gusunən gariya handunia ya ka taka koorā. Nge meya ba ye sa waamə kua ye sa kun waamən di.

⁴ Ka naane dokeba Abeli u Gusunə yākuru kua te ta Kaenigiru beere kere. Win naane dokebun saabuwa ba nūn soka gemgii domi Gusunən tii u win kēnu mwa. Ka naane dokeba Abeli u maa gari mə ka tē baa me u gu.

⁵ Naane dokebun sōna ba Enaku sua Gusunən mi u n̄ gu. Goo sari wi u maa ka nūn n̄ni waare, domi Gusunə u nūn sua u ka da win mi. Gusunən gari maa gerumə, bu sere nūn sua win kookoosu Gusunə wēre. ⁶ N deema goo sari win kookoosu koo Gusunə wēre n̄ kun ka naane dokebu. Geema, wi u Gusunə susimə u naane s̄a ma Gusunə u w̄a ma u ra be ba nūn kasu durom kue.

⁷ Ka naane dokeba Nəwe u Gusunən gari swaa daki sanam me u nūn kirə kua ye ya sisin s̄ ye u n̄ gina wa. U Gusunə nasia u nūn mem n̄əwa ma u goo nimkuu dāka gē s̄ə wi ka win yenugibu ba faaba wa. Nge meya u handuniagibu taare wē ma u gem wa Gusunən n̄ni s̄ə naane dokebun saabu.

⁸ Ka naane dokeba Aburahamu u Gusunən sokuru wurā ma u swaa w̄ri u d̄ə tem gam gla me Gusunə u koo nūn wē nge tubi ma u d̄ə mi u n̄ yē. ⁹ Ka naane dokeba u sina nge s̄ə tem me s̄ə, me Gusunə u nūn n̄ə mwēeru kua. U w̄a kuu bekuruginu s̄ə wi ka Isaki ka Yakəbu. Ben tii, n̄ə mwēe tee terā Gusunə u maa bu kua. ¹⁰ Domi Aburahamu u wuu b̄kə mara ge ga k̄pek̄peku damguu m̄. Gusunəwa u wuu gen kpunaa kua ma u gu bana.

¹¹ Naane dokebun saabuwa Saaraan tii maa dam wa u ka gura sua baa me u yen saa doona. U yē ma Gusunə wi u n̄ə mwēeru kua u s̄a naanegii. ¹² Nge meya, saa t̄n durə turon min di, wi u ḡə tura, t̄mba marura ba dabia nge w̄llun

kperi ka nim w̄kun yani s̄eri yi goo kun k̄p̄e u gari.

¹³ Naane dokebu s̄əra t̄n be kpuro ba gu. Ba n̄ ḡa gee ni wa ba mwē n̄n n̄ə mwēeru Gusunə u kua, adama ba nu wawa sarun di ba dam koosia ma ba wura ma ba s̄a s̄əbu ka tem yarobu handunia s̄ə. ¹⁴ Be ba gerumə me, ba s̄əsimə k̄pasasa ma ba tem kasu. ¹⁵ Tem me ba derin beke ya n̄ daa bu m̄, ba koo raa ayeru wa bu ka ḡsira mi. ¹⁶ Adama tē ba tem kasu me mu buram bo, tem meya tem w̄llugim. Yen s̄na sekura kun Gusunə m̄ bu ka nūn soku ben Yinni domi u bu wuu gagu s̄əru kua.

¹⁷ Naane dokebun s̄na Aburahamu u ka Isaki yākuru kua ye Gusunə u win laakari m̄erimə. Aburahamu wiya Gusunə u n̄ə mwēeru kua. Ka me, u s̄əru k̄pa u ka win bii teereru yākuru ko. ¹⁸ Gusunə u raa nūn s̄əwa u n̄e, “Isakin min diya wunen bwesera koo yari.” ¹⁹ U bwisika ma Gusunə u dam m̄ u ka t̄nu seesia ḡrin di mam, ma ka gem u Isaki wa nge u wurama ḡrin di.

²⁰ Ka naane dokeba, Isaki u Yakəbu ka Esau domaru kua, ma u bu s̄əwa ye ya koo koorā.

²¹ Ka naane dokeba Yakəbu u Yosefun bibu domaru kua tia tia ye u ḡə turuku kua, ma u d̄ka t̄sa u ka Gusunə s̄awa.

²² Ye Yosefu u ḡə turuku kua, ka naane dokeba u Isireliba s̄əwa ma saa ya sisi yē s̄ə ba koo yari Egibitin di, ma u bu s̄əwa nge me ba koo win kukunu koosina.

²³ Sanam me ba M̄wisi mara, ka naane dokeba win m̄w̄ba nūn berua suru ita, domi ba wa ma u s̄a bii durə burə, ba n̄ maa berum kue bu ka sunən wooda sara.

²⁴ Ka naane dokeba, ye M̄wisi k̄p̄ea u yina bu nūn soku Egibitin sunən bii t̄n kurən bii. ²⁵ U k̄a bu nūn n̄ni s̄ə ka Gusunən tambu sannu ka sere ye u koo yēeri durum s̄ə saa fiiko. ²⁶ U bwisika u wa n̄ sanə bu nūn gem nge wi Gusunə

u gɔsa n kere u Egibitin dukia wa, domi sian areya u mɛɛra.

²⁷ Ka naane dokeba Mɔwisi u yara Egibitin di, u n sunɔn mɔrun bɛrum kue. U yɔra dim dim nge wi u Gusunɔ waamɔ baa mɛ u n waarɔ. ²⁸ Ka naane dokeba u ka Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru torua ma u dera ba yem yɛka dii kɔnnɔsɔ kpa wi u bii yerumaba goomɔ u ku Isirelibagibu baba.

²⁹ Ka naane dokeba Isireliba ba nim wɔku ge ba mɔ Naa yari tɔbura nge tem dira. Adama sanam mɛ Egibitigiba kɔa bu ko nge mɛ, ba nim diira.

³⁰ Naane dokebun sɔna Yerikon gbɔrara ka wɔruma ye Isireliba ba wuu ge sikerena sɔɔ nɔɔba yiru. ³¹ Naane dokebun saabuwa Rahabu kurɔ tanɔ wi, u n gu ka be ba n Gusunɔ mem nɔɔwe sannu yɛn sɔ u Isireliban gɔrobu dam koosia ka nuku tia.

³² Mba kon maa gere. Ayera kun man turi n ka Gedeonin gari gere ka Barakigii, ka Sansom ka Yɛfite ka Dafidi ka Samuɛli ka sere Gusunɔn sɔmɔbu. ³³ Naane dokebun sɔna ba sinambu tabu di, ba kua ye ya wɔ, ba wa ba mwa ye Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua. Ba gbee sinansun nɔsu kɔrua, ³⁴ ba dɔɔ boko go, ba takobin gɔɔ kisirari. Ba n daa dam mɔ adama ba kua damgibu. Ba bu nasia tabu sɔɔ, ba tɔn tukobu tabu di. ³⁵ Tɔn kurɔbu gabu ba ben tɔmbu wa ba wurama gɔrin di.

Ba gabu tɔya kua ba ka go. Ba yina bu bu faaba ko bu ka wa bu se bu du wɔaru sɔɔ te ta buram bo. ³⁶ Ba maa kpam gabu yaakoru kua, ba bu seni so. Ba gabu bɔkua ka yɔni ba doke pirisɔm sɔɔ. ³⁷ Ba gabu kpenu kasuka ba go, ba gabu bɔtira kpirinu yiru, ba gabu go ka takobi. Ba yɔa gɔni ka boɔ gɔni dewa ba ka bɔsi. Ba sɔa sɔarobu, ba nɔni sɔɔra, ba tɔya wa. ³⁸ Ben gem sɔ, handunia kun weene ya n sɔa ben wɔa yeru. Ba yaayaare kua ghabunɔ ka guunu wallɔ ka kpee baaba sɔɔ ka wɔrusɔ.

³⁹ Ba tɔn be kpuro seeda gea diiya ben naane dokebun saabu. Ka mɛ, ba n wa ba mwe yɛn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua. ⁴⁰ Geema, nge mɛ Gusunɔ u sun gɔanu yiye ni nu bɛɛɛ bo, u n kɔɛ bu ko be ba yiba n kun ka bɛɛɛ sannu.

12

Gusunɔ bɛɛɛn Baaba

¹ Bɛɛɛ maa, seeda dio dabi teniwa ta sun sikerene. N n men na, i de su ye fɛra su kɔ ye ya sun baasi bɛɛɛn sanum sɔɔ ka durum ye ya ra sun fuuku mani sim sim, kpa su temana garasan duka sɔɔ ye ya sun mara. ² Su nɔni wukia sa n Yesu mɛɛra. Win min diya bɛɛɛn naane dokebu wee, wiya maa bu yibiamɔ. U wura ba nɔn go dɔa bunanaru sɔɔ, u n gɔɔ win bweserun sekuru mɛɛra domi u nuku dobu yiye bu nɔn yiye. Tɛ u sɔ Gusunɔn sina kitarun nɔm geuɔ.

³ I win gari bwisikuo nge mɛ u temana ka yibɛɛɛ tɛɛ te durumgiba ka nɔn nɛnuu, kpa i ku mwia kpana i dam bia. ⁴ Domi bɛɛ ka durum gabirinaa sɔɔ, i n gina gabirine sere n ka ko gɔɔ. ⁵ I dam kɛɛ gari duari yi Gusunɔ u bɛɛ sɔmɔ nge win bibu? U nɛɛ,

“Nɛn bii, a ku Yinni Gusunɔn sɛɛyasibu atafiiru ko.

A ku maa nuki sankira u n nun gerusimɔ.

⁶ Domi wi Yinni u kɔ wiya u ra sɛɛyasie,

kpa u tɔnu baawure sena so wi u garisi win bii.”

⁷ I ka bɛɛn nɔni swɔaru temana, Gusunɔ u bɛɛ kuammewa nge win bibu. Bii wara wɔa wi win baaba ku ra sɛɛyasie. ⁸ Bɔ kun bɛɛ sɛɛyasie, nge bii be ba tie, n n men na, i n sɔa baan bibu, bɛɛ bii seegebara.

⁹ Su bɛɛɛn tundobu yaaya. Ba sun sɛɛyasie sa maa bu bɛɛɛ wɛ. N n men na, sa n ko bɛɛɛn Baaba wɔrukoo wiru kpɔiya kpa sa n wɔaru mɔ? ¹⁰ Bɛɛɛn tundo be, ba sun sɛɛyasie saa fiiko sɔɔ nge mɛ

n bu wēre. Adama Gusunō u ra sun seeyasie bešen arufaaniin sō kpa sa n ka dēere nge wi. ¹¹ Bā n sun seeyasiamō n da n gina sāawa nuku sankiranu, n n̄ mō nuku dobu. Adama amēn biru be ba swaa gea gia seeyasia bi sō, ba ra bin arufaani di ye ya sāa bōri yendu ka daa gea.

Bwisi kēru ka kirō

¹² Bēē be i wasire i nōma sāare, i tii tāsisiō i nōma sua kpa i de bēēn dūa ya n dam mō. ¹³ I n sīimō swēē yi yi wā sō, kpa naa si su n̄ bwāa do, su ka bēkura kpa su ku ka kirira.

¹⁴ I hania koowo i n ka nō tia sāa ka tōmbu kpuro kpa i n wāaru dimō te ta dēere, domi goo sari wi u koo Yinni wa, win wāaru tā kun dēere. ¹⁵ I n tii se kpa bēēn goo u ku raa Gusunōn̄ durom bia. I n tii se kpa mōru ye i yi gōruō yu ku raa se nge kpiī pōtura yu wahala doke, kpa yen dēē yi tōn dabinu baba. ¹⁶ I n tii se kpa goo u ku ka goo kōō mēna tantanaru sō, kpa goo u ku maa yina u gāa dēeranu bēere wē, nge Esau wi u bii yerumarun tubi dōra dīa gbēē teerun sō. ¹⁷ Amen biru bēēn tii i yē ma u kīa win baaba u nūn domaru kua adama u nūn yinari domi u n̄ swaa wa u ka kōsi ye u kua baa mē u kasu ka swīi.

¹⁸ Bēē, i n̄ susime guurō te ba koo kpī bu baba, nge mē Isireliba ba guu te ba mō Sinai susi. Guu te, ta dōō boko mō, ka yam wōkuru ka yam tīreru ka woo guna, ¹⁹ ka kōban wurenu ka nōogiru. Ye Isireliba ba nōogii te nua ba suuru kana nō ge, gu ku maa ka bu gari geē ko. ²⁰ Domi ba n̄ yiire bin dam mō bi bu nēē, “Hunde koni baayere ye ya guu te baba baa n̄ n̄ gbeeku yaan na, ba koo ye kpenu kasukuwa bu go.” ²¹ Ye ba wa mi, ya berum mō sere Mōwisi u gerua u nēē, “Berum man mō sere na diirumō.”

²² Adama bēē, Siōnin guura i susi ka Gusunō Yinni wason wuu ge ga sāa Yerusalemu wōrukāa, ka gen gorado dabi dabiru te ta

n̄ garirō te ta mēnne ka nuku dobu. ²³ Gusunōwa i susi wi u sāa tōmbu kpuron siri kowo, ka win bii yerumaban mēnō bēn yīsa yorua wōllō, ka maa tōn geebun hundeba be Gusunō u dēerasia mam mam. ²⁴ Yesuwa i susi wi u sāa nōō mwēē kpa ten swaa sōmō, ka win yem mē mu yēkara, mē mu gari mō yi yi Abēlin yemgii nōōbu dobu kere.

²⁵ N n̄ mēn na, i n̄ tii se kpa i ku yēron nōō yina wi u ka bēē gari mō. Be ba yina bu win gari swaa daki wi u bu kirō mō handunia sō, ba n̄ seeyasiabu kisirari. Kaa sere gere bēē? Sa n̄ kisiramō s̄a n̄ nūn biru kisi wi u ka sun gari mō wōllun di. ²⁶ Win nōō ga tem yīira sanam mē, adama tē u sun nōō mwēē teni kua u nēē, “Kon kpaam wure n tem yīire nōn teeru, adama n̄ n̄ maa mō mē tōna, ka wōlla.” ²⁷ Ye u nēē, “Kon kpaam ko nōn teeru,” ya sōōsimō ma taka kōora koo yīirura yu doona kpa ye ya kun yīirurō ya n ka wāa.

²⁸ Yen sō, su Gusunō siara domi sa bandu mō te ta n̄ yīirurō kpa su nūn s̄a nge mē u kī ka bēere wēēbu ka nasiaru. ²⁹ Geema, Gusunō bešen Yinni u sāawa nge dōō wi u ra kam koosie.

13

Nge mē bešen kookoosu

koo ka Gusunō wēre

¹ I n da n̄ bēēn naanē dokeosibu kī. ² I yaayo ma n weenē i sōbu yaare ko, domi be ba kua mē, ben gaba wōllun goradoba yaare kua ba n̄ ka baaru.

³ I pirisōmba yaayo nge mē i ko ko i n̄ ka bu wāa sannu. I be ba nōni sōōmō yaayo domi bēēn tii, wasiya i maa mō.

⁴ I de baawure u n durō ka kurōn suanaan bēere yē kpa durō ka kurō sōō torara kun wāa. Domi Gusunō u koo bu siri be ba kōō mēnamō tantanaru sōō ka be ba sakararu mō.

⁵ I ku de gobin kīru ta n bēē neni. I de ye i mō yu ka bēē nērena domi Gusunō u nēē, “Na n̄ nun derimō pai, mēya na n̄ maa nun biru kisimō ka

baadommaa.” ⁶ Yen sōna sa ko kpī su tororu so su nēe,
 “Yinni Gusunōwa sāa wi u koo man somi.

Na ñ gāanu ganun berum mō.
 Mba tōnu koo kpī u man kua.”

⁷ I bēen gasōn swaa gbiobu yaayo be ba bēe Gusunōn gari nōōsia. I bwisikuo nge mē ba ben wāaru diisina ma ba gu, kpa i ben naane dokebu saari. ⁸ Yesu Kirisi turo wiya mi, gāa ka gisō ka baadommaa. ⁹ I ku de bu bēe torasia ka sōōsi tuku dabinu. Domi Gusunōn duroma mu weene mu n bēen gōrusu tāsisiamō, n ñ mō dīanun sesenu. Be ba yabu ye kpuro swīi ba ñ yen arufaani gaa waare.

¹⁰ Sa yāku yeru mō tēn yākunu Yuuban yāku kowo be ba ra raa sōmburu ko dii dēerarō ba ñ kpē bu di. ¹¹ Domi ba ra yaa sabe nin gonu dōō meniwa wuun biruō sanam mē yāku kowo tōnwero u ka nin yem dua dii te ta dēere gem gem sōō u ka mu Gusunō tusia tōmbun durum sō. ¹² Yen sōna Yesun tii maa nōni sōōra wuun biruō u ka wa u tōmbu dēerasia ka win tii tiin yem. ¹³ N n mēn na, su da win mi wuun biruō kpa ba n sun gema nge wi. ¹⁴ Domi sa ñ wuu gagu mō tem mē sōō, ge ga ko n wāa ka baadommaa. Wuu ge ga wee geya sa kasu. ¹⁵ N n mēn na, sa n Gusunō siaramō saa Yesun min di kpeetim sari nge yāku kobu, yera sa n da win yīsiru siare ka bēen nōō. ¹⁶ I ku gean kobu duari, kpa i n sominamō ka ye i mō. Ya sāawa nge yāku ni nu ra Gusunō wēre.

¹⁷ I bēen swaa gbiobu mēm nōōwō kpa i bu wiru kpīiya. Domi bēen hunden gariya ba ra n ka wasire yēn sō Gusunō u koo bu yen gari bikia. I de bu kpī bu wisi ka nuku dobu, n kun ka nuku sankiranu. Bā n wisa ka nuku sankiranu, ya ñ bēe arufaani gaa kuamme.

¹⁸ I n da sun kanaru kue. Sa yē kam kam ma bēen gōru ga dēere domi sa kīwa sa n tii kpare dee dee gāanu kpuro sōō. ¹⁹ Yē na bēe

bikiamō gem gem, yera i kanaru ko kpa Gusunō u de n wurama bēen mi fuuku.

Kanaru

²⁰ Gusunō wi u alafia wēemō u bēen Yinni Yesu seeya gōrin di, ma Yesu wi, u kua bēen yāa kparo boko win yem sō mē mu nōō mwēe te ta ku ra kpen gari sire. ²¹ Gusunō turo wi, u bēe dam kē i ka daa gea ko kpa i ka win kīru ko, kpa u maa sōmburu ko bēe sōō te ta koo nūn wēre saa Yesu Kirisin min di wi sa ko n bēere wēemō sere ka baadommaa. Ami.

Garin wii goberu ka tōbiribu

²² Nēgibu, na bēe kanamō i de i dam kēe gari yi swaa daki ka temanabu, domi ye na bēe yorua tire teni sōō ya ñ dēu. ²³ Na kī i n yē ma ba bēsegii Timōte kara pirisōm di. U n tunuma yellu, sa ko na bēen mi sannu.

²⁴ I bēen swaa gbiobu kpuro tōbirio ka maa naane dokeobu kpuro. Italin naane dokeobu ba maa bēe tōbura.

²⁵ Gusunōn durom mu n ka bēe kpuro wāa.

TIRE TE YAKOBU U YORUA

Yakobun tire te, ta ka naane dokeobu ya be ba yarinε baama mi Romugiba bandu dii. Ta sun sōomō nge mε n weenε Yesugii u win wāaru diisina. Wahala yā n nūn deema, n weenε u temana, u ku Gusunō taarε wē. Domi win min diya u koo somiru wa. N weenεwa u win yara kpī, kpa u sōosi win kookoosu sōō ma u sāa Yesugii. N n weenε u goo gem. Tōmbu kpuro ba sāawa tia Gusunōn nōni sōō.

Tire ten gari mero ya sāawa kookoosu sōōra tōnun naane dokebu bu koo sōōsira.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1.
2. Naane ka bwisi, wiru 1:2-8.
3. Sāaro ka gobigii, wiru 1:9-11.
4. Laakari mēeribu ka kōkiribu, wiru 1:12-18.
5. Nōōbu ka kobu, wiru 1:19-27.
6. A ku goo gem, wiru 2:1-13.
7. Naane dokebu ka bin kookoosu, wiru 2:14-26.
8. Yesugii ka win yara, wiru 3:1-12.
9. Bwisi yi yi wee wōllun di, wiru 3:13-18.
10. Kookoo kōsusun kirōba, wiru 4:1n di sere wiru 5:6.
11. Temanabu ka kanaru, wiru 5:7-20.

Tōbiribu

¹ Bεε, bwesenu wōkura yiru, bεε be i yarinε handunia kpuro sōō, nε Yakobu, Gusunō ka Yinni Yesu Kirisin yoo, na bεε tōbura.

A bwisi kanō ka naane

² Nεgibu, laakari mēeri bwese bweseka yē sōō i wōri kpuro i ye garisio gōru dobu. ³ Domi i yē mā bεen naane dokebu bō kun laakari mēeribu kpanε bu koo bεε temanabu marua. ⁴ Adama i de temanabu bu bin sōmburu ko sāa sāa kpa i n ka sāa tōn girobu be ba yiba, kpa gāanu kun maa bεε tie. ⁵ Bwisi yi n bεen goo kōmie u

Gusunō bikio, u koo nūn yi wē domi Gusunō wiya u yi tōmbu kpuro wēemō ka nuku tia gerusibu sari.

⁶ Adama yēro u bikio ka naane, n kun ka sika. Domi wi u sika mō u sāawa nge nim wōkun nim mε woo ga suamō ga bōrikiamō yam kpuro. ⁷⁻⁸ U sāawa gōrusu yirugii wi u n swaa tia swii win wāaru sōō. Tōnu win bweseru u ku bwisiku ma u koo gāanu ganu wa Yinni Gusunōn mi.

Sāaro ka gobigii

⁹ I de naane dokeo bwēebwēε u woo kana yēn sō Gusunō u nūn wōlle sua. ¹⁰ Dukiaqii maa u woo kanō win kawabun sō, domi u koo doona nge yakasun wēsū. ¹¹ Sōō yara ka win yam susuru ma yakasu gbera, sin wēsū derura ma sin buram kpa. Nge mēya dukiaqii u koo derura win sōma sōō.

Laakari mēeribu ka kōkiribu

¹² Doo nōrugiiwa wi u laakari mēeribun saa sōō temana. Domi win laakari mēeribun biru u koo wāaru wa tēn nōō mwēeru Yinni bu kua be ba nūn kī. ¹³ Bā n ka goo kōsa kōkura u ku raa gere u nεε, Gusunōwa u nūn kōkura. Domi ba ku ra ka Gusunō kōsa kōkiri, mēya win tii u ku ra maa ka goo kōsa kōkiri. ¹⁴ Adama sanam mε tōnun kīru kankam ta nūn soka ta gawa, yera u kōkirira. ¹⁵ Yen biru kīru kankam ra gura sue kpa tu toraru ma, toraru tā n maa kpēa ta kpa, kpa tu gōō ma.

¹⁶ Nεn kīnasibu, i ku tii nōni wōke. ¹⁷ Kēε geeru baatere ka kēε buranu kpuro saa wōllun diya nu ra nε. Nu maa weewa Gusunōn min di wi u sōō ka suru taka kua. Wiya wi u ku ra kōsi, u n maa tiro mō. ¹⁸ Win tii tiin kīru sōōra u ka sun kua win bibu ka win gari gee su ka ko nge yāku gbiikii te u mwa win taka kōora kpuron di.

Nōōbu ka kobu

¹⁹ Nεn kīnasibu, i yeni yē sāa sāa, adama i de baawure u n da nō kpaaka, kpa u n da saku u sere gere,

kpa u n da te u sere m̄aru bara. ²⁰ Domi t̄onun m̄aru ku ra kom gem ko Gusun̄an n̄onī. ²¹ Yen s̄ō, i daa disinugia ka kom k̄osum kpuro derio kpa i gari yi mwa ka tii kawabu yi Gusun̄o u duura b̄een ḡōrūo domi yiya yi koo kp̄i yi b̄een hunde faaba ko.

²² Adama i de i ko gari yin kowobu, n ñ m̄o yin n̄ow̄obu t̄ona be ba tii n̄oni w̄ōkum̄o. ²³ Domi wi u gari nua ma u ñ kue, u s̄āwa nge dur̄o goo wi u win wuswaa m̄eera diki s̄ō. ²⁴ Ye u m̄eera u kpa u doona ma u duari mii mii nge m̄e u s̄ā. ²⁵ Adama wi u wooda gea w̄eirim̄o ye ya t̄onu yakiam̄o ma u ye m̄em n̄ow̄amm̄e ka temanabu, ma u ñ s̄ā n̄ow̄o wi u koo duari, wiya s̄ā doo n̄ow̄ugii win s̄amburu s̄ō.

²⁶ Goo ù n tamaa u Gusun̄o s̄āam̄o ma u ñ win yara kp̄i, u tii weesu kuamm̄ewa, win s̄āru kama. ²⁷ Wi Gusun̄o Baaba u garisi win s̄ō geon tii, wiya wi u ra gobekuba ka ḡaminibu n̄ōri ben n̄oni sw̄āru s̄ō kpa u tii n̄ene handunian disinun di.

2

A ku goo gem

¹ Negibu, b̄ee be i b̄esen Yinni yi-ikogii Yesu Kirisi naane doke, i ku t̄ambun b̄eere keranaa m̄eeri. ² Nge m̄e n t̄ē w̄ā, gobigii goo u du b̄een menn̄o yer̄o ka wuran taabu ka yabe buraru, kpa s̄āro goo u maa duuma ka yabe k̄ianu. ³ I n yabe burarugii b̄eere w̄ē i n̄ee, u sin̄o t̄on giro sin yer̄o, ma i maa s̄āro s̄ōwa wi, u ȳōro gīo, ñ kun m̄e u sin̄o tem̄o, ⁴ i ñ t̄ambun b̄eere keranaa m̄eirim̄o? I ñ maa bu sirim̄o ka bwisiku ni nu kun d̄ende?

⁵ N̄en k̄inasibu, i swaa dakio. Gusun̄o u bu ḡosa be ba s̄ā s̄ārobu handunian n̄oni s̄ō bu ka ko dukiagibu ben naane dokebun s̄ō, kpa bu bandu di te u be ba n̄un k̄i n̄ō m̄w̄eeru kua. ⁶ Adama b̄ee i s̄āro be ḡema. N ñ dukiagii bera ba b̄ee dam d̄orem̄o ba b̄ee gawam̄o

ba ka daam̄o siri yer̄o? ⁷ Beya ba maa ȳisi gee te gari kam gerusim̄o te Gusun̄o u b̄ee w̄ē.

⁸ Ka gem, gea i m̄o, ñ n ban te Gusun̄o u sw̄iin wooda m̄em n̄ōwa nge m̄e Gusun̄on gari gerua yi n̄ee, “A wunen tanusi k̄īo nge wunen tii tii.” ⁹ Adama ñ n t̄ambun b̄eere keranaa m̄eera durumwa i m̄o, ma wooda ya b̄ee taare w̄em̄o ȳen s̄ō ñ ñ ye m̄em n̄ōw̄e. ¹⁰ Domi baawure wi u woodaba kpuro sw̄i ma u tia tora, ȳēro ye kpuro torariwa. ¹¹ Geema, wi u n̄ee, “I ku sakararu ko,” wiya maa n̄ee, “I ku t̄onu go.” Yen s̄ō, à kun sakararu kue, adama ma a t̄onu go, a wooda sarawa. ¹² I gari geruo kpa i n m̄o nge be Gusun̄o koo siri ka wooda ye ya t̄onu yakiam̄o. ¹³ Domi wi u kun w̄onw̄ondu m̄o, w̄onw̄ondu sariru s̄ōra ba koo ȳēro siri, adama w̄onw̄onda ta koo kp̄i tu woo kana siribun wuswaa.

Naane dokebu

ka bin kookoosu

¹⁴ Negibu, are yer̄a n m̄o, goo ù n gerua u n̄ee, u naane dokebu m̄o, kpa u kun bin kookoosu m̄o. Naane doke bi, bu koo ȳēro faaba ko? ¹⁵ Su gesi n̄ee, b̄eegii goo, t̄on dur̄o ñ kun m̄e t̄on kur̄o u ȳanun ȳāru m̄o ma u ñ maa m̄o ye u koo di. ¹⁶ B̄een goo ù n n̄un s̄ōwa u n̄ee, kpuna mu n do, a ku de wooru tu nun go, kpa a di a debu, adama u ñ n̄un w̄ē ȳen bukata u m̄o wasin s̄ō, arufaani yer̄a n m̄o. ¹⁷ Nge m̄eya naane dokebu b̄u n w̄ā bi t̄ona, b̄u kun s̄ōsire ka kookoosu, bu kua kam.

¹⁸ Adama goo u koo n̄ee, wini u naane doke, w̄īon̄o maa u kookoosu m̄o. Kon gere, a man wunen naane dokebu s̄ōsio n kun ka kookoosu, kpa n̄e maa n nun nen naane dokebu s̄ōsi ka nen kookoosu. ¹⁹ Geema, a naane doke ma Gusun̄o turowa w̄ā. N w̄era m̄e. W̄erekunun tii nu maa ȳē m̄e, ma nu diirim̄o b̄erum s̄ō. ²⁰ Adama wune laakari sarirugii, a ñ tuba ma naane doke bi bu ñ s̄ōsire kookoosu s̄ō bu s̄āwa kam? ²¹ Mba n dera

beseñ sikado Aburahamu u gem wa Gusunən wuswaaə. Win kookoosa, ye u ka win bii Isaki yākuru kua. ²² A n̄ wa win naane dokebu ka win kookoosu s̄imə sannu? Ma win kookoosu s̄osi ma win naane dokebu yiba. ²³ Ma Gusunən gari koorā yi yi nee, “Aburahamu u Gusunə naane kua, ma Gusunə u n̄n̄ garisi gemgii.” Ma ba n̄n̄ soka Gusunən b̄arə. ²⁴ N n̄ mən na, i wa ma Gusunə u t̄onu gem w̄emə win kookoosun s̄, n̄ n̄ m̄ win naane dokebu t̄onan s̄.

²⁵ Nge meya n̄ maa s̄ā ka Rahabu, kurə tanə wi. U gem wa Gusunən wuswaaə win kookoosun s̄ ye u ka dera Yuuban ḡoro be, ba dua win yenuə ma u bu yara ka swaa tuka gaa. ²⁶ Nge me wasi yi yi kun hunde m̄ gora, nge meya maa naane doke bi bu kun s̄osire kookoosu s̄ə, bu kua kam.

3

Yesugii ka win yara

¹ N̄gibu, i ku de i n̄ dabi beε be i k̄i i ko Gusunən garin keu koosiobu. Domi i ȳe ma beε be sa Gusunən garin keu s̄osimə ba koo sun siri ka w̄n̄w̄ndu sariru n̄ kere gabu. ² Ḡāa dabinu s̄əra beε kpuro sa ra tore. Goo ù kun tore gere s̄ə u s̄āwa t̄onun tii wi u koo kp̄i u win wasi kpuro yaruka doke. ³ Sa ra dumi yaruki dokeye yi ka sun m̄em̄ n̄əwa. Nge meya sa ko kp̄i su yin wasi kpuro ḡosikia. ⁴ I k̄pam goo nimkusu m̄erio. Baa m̄e su k̄pā ma woo damgisu su b̄arikiamə, sese piibuwa ba ra ka su ḡosikie, nge me goo t̄emə u k̄i. ⁵ Nge meya yara ya s̄ā ḡāa piibu wasi s̄ə. Adama ya ra woo kan̄e ḡāa bakanun s̄.

I m̄erio nge me d̄ə ȳe piibu ga koo kp̄i gu d̄āa sube bakaru d̄ə m̄eni. ⁶ Yara ya maa s̄āwa nge d̄ə. Ya s̄ā nge k̄san w̄āa yeru besen wasin doo dookan suunu s̄ə, ma ya wasi kpuro sankumə, ya maa besen handunian w̄āaru kpuro d̄ə

m̄enimə ka ḡorin d̄ə. ⁷ T̄onu u koo kp̄i u yeε bwese bweseka kamia, yi yi naasu n̄ne m̄ə ka yi yi kabirimə ka yi yi w̄āa nim s̄ə, ka sere gun̄su. U mam yi kamia k̄. ⁸ Adama goo sari wi u koo kp̄i u yara kamia. Ya s̄āwa ḡāa k̄sunu ni goo kun kp̄e u dwiiyasia. Ma ya d̄eε ḡəḡii yiba. ⁹ Yera s̄ə dendimə sa ka Yinni besen Baaba siaramə, sa maa k̄pam ka ye t̄ambu b̄rusimə be Gusunə u t̄aka kua win weenasibu. ¹⁰ Siarabun gari ka b̄rin gari yarimə n̄ə teugen min di. N̄gibu, n̄ n̄ weene n̄ s̄ā nge m̄e. ¹¹ Bwii tian di nim durom ka nim taatam ko n̄ sw̄i sannu? ¹² N̄gibu, mango ya koo s̄əbun binu ma? Nge bere t̄ka ya koo mango ma? M̄eya maa ba ku ra nim durom s̄ake nim m̄e mu b̄ru m̄n̄ di.

Bwisi yi yi wee w̄allun di

¹³ B̄een wara u bwisi ka ȳeru m̄ə. U bwisi yi s̄osio win daa gea s̄ə ka kookoo si u m̄ə ka tii kawabu ka laakari. ¹⁴ Adama i n̄ nisi k̄sunu ka kin̄enu m̄ə b̄een ḡoruə, i ku woo kana. I ku maa gem weesu kua. ¹⁵ Bwisi yin bwesera kun wee w̄allun di. Yi s̄āwa handuniagii, ka wasigii, ka Setamgii. ¹⁶ Domi mi nisinu ka kin̄enu w̄āa, miya daa b̄ereke ka k̄sa kpuro ra n̄ w̄āa. ¹⁷ Adama bwisi yi yi na w̄allun di, ḡbiikaa yi deere, yen biru yi n̄ə tia kasu, yi du, yi n̄ ka wesianə s̄e, yi w̄n̄w̄ndu m̄ə ma yi ra s̄əm̄ geenu ko. Yi n̄ k̄iru gem w̄emə, yi n̄ maa murafitiru m̄ə. ¹⁸ Be ba n̄ə tia kasu ba duurumə ka alafia, ma ba gem ḡemə.

4

Handunian k̄iru

¹ Man diya sann̄su ka sikirin̄osu naamə b̄een suunu s̄ə. Su naaməwa ḡāa dabinun binen di ye ya ra n̄ tabu m̄ə b̄een wasi s̄ə. ² I k̄i i n̄ ḡānu m̄ə ni i n̄ kp̄e i wa, ma i s̄əru s̄ā i ka t̄onu go. I ḡānun bine m̄ə ni i n̄ kp̄e i wa, ma i sikirinamə, i sankinamə. Ye i k̄i, i n̄ ye m̄ə domi

i ku ra Gusunɔ bikie. ³ I n maa bikia i ku ra wa yɛn sɔ torara i ka bikiamɔ kpa i ka ye dendi bɛɛn tii tiin kīru sɔɔ. ⁴ Bɛɛ be i n ka tɔn turo yɔ, i n yɛ ma handunian bɔrɔ Gusunɔn yiberewa? N n mɛn na wi u kī u ko handunian bɔrɔ, u tii kua Gusunɔn yiberɛ. ⁵ I kun tamaa kam sɔara Gusunɔn gari gerua yi nɛɛ, “Gusunɔ u bɛsɛn hunde ye u sun wɛn kīru bikiamɔ ka nisinu.” ⁶ Adama u ra tɔnu durom kue mɛ n kp̄aaru kere, domi Gusunɔn gari nɛɛ, “Gusunɔ kun wāa be ba tii suen biruɔ, adama u tii kawobu durom kuammɛ.” ⁷ N n mɛn na, i Gusunɔ wiru kp̄iyo. I Setam yinɔ kpa u bɛɛ suuri. ⁸ I Gusunɔ susio, u koo maa bɛɛ susi. I bɛɛn nɔma dɛerasio, bɛɛ durumgibu. I bɛɛn gɔrusu s̄arasio, bɛɛ gɔrusu yirugibu. ⁹ I de i n nuki sankire kpa i n gɔɔ wooru s̄ kpa i swī. I de bɛɛn yɛɛsu su gɔsia swī kpa bɛɛn nuku dobu bu gɔsia nuku sankiranu. ¹⁰ I bɛɛn tii kawo Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa u bɛɛ sua wɔllɔ.

A ku wunegii siri

¹¹ Nɛgibu, i ku kɔsa manina. Wi u win winsim kɔsa gerumɔ, n kun mɛ wi u n̄n sirimɔ, woodan kɔsa u gerumɔ ma u ye sirimɔ. Wee, à n wooda sirimɔ, a n maa s̄a wi u ra ye mɛm nɔwɛ ma n kun mɔ wi u ye sirimɔ. ¹² Gusunɔ turowa wooda wɛɛmɔ, wiya maa s̄a siri kowo. Wi turowa koo kp̄i u faaba ko, wiya koo maa kam koosia. N n mɛn na, wara ra n wunɛ a ka wunen winsim siri.

I ku tii sua

¹³ I man swaa dakio tɛ, bɛɛ be i mɔ, gisɔ n̄ kun mɛ sia i ko da wuu kasa i ko mi wɔɔ tia kpa i tenkuru ko i are di. ¹⁴ Domi i n̄ yɛ ye bɛɛn wāara ko n s̄a sia. I s̄awa nge bukɔ ge ga ra wɔrumɛ saa fiiko sɔɔ, yen biru kpa gu yarina. ¹⁵ Mɛ n weenɛ i gere wee. Yinni Gusunɔ ù n kī, ma i wāa, i ko yeni ko, n̄ kun mɛ yeɔnɔ. ¹⁶ Adama tɛ i woo kanamɔ i tii suamɔ. Woo kana bin bweseru kpuro bu n̄ wā. ¹⁷ Nge

mɛya baawure wi u gean kobu yɛ ma u kun kue, u torawa.

5

Dukiaqibun kirɔ

¹ Tɛ bɛɛ dukiaqibu, i man swaa dakio. I swīyo kpa i n araru mɔ wahala ye ya bɛɛ sisien s̄. ² Bɛɛn dukia sankira, ma gemi bɛɛn yānu di. ³ Bɛɛn wura ka bɛɛn sii geesu wurura diira. Wurura yera ya koo bɛɛ are kɔsuru diiya, kpa yu bɛɛn wasin yaa baasi di nge d̄ɔ. I dukia gura i taasine sanam d̄aakim mɛni sɔɔ. ⁴ Wee, i n̄ sɔm kawobu ben gobi kɔsie be ba ka bɛɛ d̄ianu gura gberɔ, ma gobi yi, yi wuri mɔ. D̄ia guro ben wuri maa dumɔ wɔllu ka tem Yinnin swaa sɔɔ. ⁵ I bɛɛn wāaru di handunia sɔɔ ka dukia baka ka yɛɛribu. I dimɔ i bɔriamɔ nge yāa saka yāaru. ⁶ I geegii taare wɛ i go, u n̄ maa ka bɛɛ gabirine.

Tɛmanabu ka kanaru

⁷ Yen s̄, nɛgibu, i tɛmanɔ sere Yinni u ka wurama. I mɛɛrio nge mɛ gbee wuko ra n suuru s̄a u n ka tem mara mu n̄n d̄ia geenu marua. U ra n guri gbiikii ka d̄aaki mara. ⁸ Bɛɛn tii maa, i n suuru s̄a, i n yɔ dim dim domi Yinnin naaru ta turuku kooma.

⁹ Nɛgibu, i ku gɔburu waana kpa bu ku raa bɛɛ taarɛ wɛn s̄. Wee siri kowo u yɔ dii kɔnnɔwɔ. ¹⁰ Nɛgibu, i Gusunɔn sɔmɔbu yaayo be ba gari gerua ka Yinnin yīsiru. I ben suuru saario ye ba kua nɔni swāaru sɔɔ. ¹¹ Wee, sa bu sokumɔ doo nɔrugibu yɛn s̄ ba yɔra dim dim. I Yoobun tɛmanabun baaru nua, i maa yɛ ye Yinni Gusunɔ u n̄n kua yen biru. Domi Yinni u ra wɔnwɔndu ka tɔn geeru ko.

¹² Ye n kpuro kere nɛgibu, i ku ka wɔllu bɔre, n̄ kun mɛ ka tem, n̄ kun mɛ ka gāanu ganu. I gesi geruo mɛya sanam mɛ n s̄a mɛ, kpa i gere aawo, n̄ n̄ mɛ, sanam mɛ n̄ n̄ mɛ, kpa i ku ka wɔri Gusunɔn siribu sɔɔ.

13 Nɔni swāara bɛɛn goo deemawa? U kanaru koowo. Goon nukura ta do? U Gusunɔ siaro ka womusu. 14 Bɛɛn goowa barɔ? U Yesun yigbɛ tɔnwerobu sokusio. Bera ba koo nɔn gum tare ka Yinnin yīsiru kpa bu nɔn kanaru koosi. 15 Kana naanɛgii te, ta koo barɔ wi faaba ko. Yinni Gusunɔ u koo nɔn bwāa dobu wɛ. U n daa maa tora, ba koo nɔn suuru kua. 16 N n mɛn na, i bɛɛn durum tuuba kuanɔ, kpa i n kanaru kuanammɛ, kpa i ka wa i bɛkura. Gemgiin kanaru ta dam arufaanigum mɔ n kpā. 17 Eli, tɔnuwa nge bɛsɛ. U kanaru kua gem gem gura yu ku nɛ, ma gura kun na sere wɔɔ ita ka suru nɔɔba tia. 18 Yen biru u kpam kanaru kua, ma Gusunɔ u gura nɛɛsia ma u dera dīanu kpia temɔ.

19 Nɛgibu, bɛɛn goo ù n ka gem tonda ma goo ka nɔn wurama mi kpam, 20 i n yɛ ma wi u ka toro wurama saa torarun swaan di, u koo toro win hunde wɔra gɔɔn nɔman di kpa u de bu tora dabinu kpeesia.

TIRE GBIKII TE PIEE U YORUA

Piee, Yesun bɔɔ turowa u tire te yorua. Yuu be ba yarinε Asin temɔwa u tu yorua. U bu yoruawa u ka bu dam kε ben nɔni swāaru sɔɔ te ba waamɔ yɛn sɔ ba Yesu naane doke. Nɔni swāa ten biru Gusunɔ u koo bu tāsisia be ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yīiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ, wiru 1:3-12.
3. Tii nenubu dɛeraru sɔɔ, wiru 1:13n di sere wiru 2:10.
4. Gusunɔn sɔm kowon wāaru, wiru 2:11-25.
5. Kurɔbu ka ben durɔbun wāasinaa, wiru 3:1-7.
6. Yesugiin temanabu nɔni swāarun saa, wiru 3:8n di sere wiru 4:19.
7. Gusunɔn yāa gɔɔn nɔɔribu, wiru 5:1-11.
8. Tɔbiri dāakibu, wiru 5:12-14.

Tɔbiribu

¹⁻² Bεε be Gusunɔ u gɔsa ma i yarina i sāa sɔbu Pontuɔ ka Galatiɔ ka Kapadosiɔ ka Asiɔ ka Bitiniɔ, Gusunɔ Baaba u bεε gɔsa nge mε u raa gɔru doke u ko. Ma i kua wigibu win Hunden saabu, kpa i ka Yesu Kirisin mεm nɔɔwa, kpa win yεm mu bεε dɛerasia. Nε Piee, Yesu Kirisin gɔrowa, na bεε tire teni yoruamme.

Durom ka alafia n bεε sosia.

Yīiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ

³ Su Gusunɔ siara, bεsen Yinni Yesu Kirisin Baaba. Win wɔnwɔn bakarɔ sɔɔra u sun mara nɔn mɛeruse Yesu Kirisin seebu gɔrin din sɔ kpa sa n ka yīiyɔ wāaru gibu mɔ ⁴ kpa su ka tubi di ye Gusunɔ u wigibu yīiye. Tubi ye, ya n sankiramɔ, ya n disinu mɔ, yen buram kun maa kpeemɔ. Yera ba bεε yīiye wɔllɔ, ⁵ bεε be Gusunɔn dam mu kɔsu naane dokebun saabu

i ka faaba wa ye ya sɔɔru sāa yu ka sɔɔsira sanam dāakim sɔɔ.

⁶ Yen sɔna i nuku doo bakabu mɔ, baa mε nuku sankiranu nu kua tilasi tε saa fiiko sɔɔ, laakari mɛeri bwese bwese kan sɔ. ⁷ Laakari mɛeri bi, bu bεen naane dokebu wɛerimɔ. Nge mε ba ra wura mɛeri ka dɔɔ, baa mε ya koo kam ko, nge mɛya ba bεen naane dokebu mɛerimɔ, bi bu wura bεere kere gem gem, bu ka bin dam gia. Kpa i siarabu ka yīiko ka bεere wa sanam mε Kirisin koo kurama. ⁸ I nɔn kī baa mε i n nɔn waare, I nɔn naane doke baa mε i n gina nɔn wa. Ma i nuku doo bakabu mɔ bi bu n ka nɔɔ gerurɔ. ⁹ Domi i bεen naane dokebun are waamɔ, yeya bεen hunden faaba.

¹⁰ Gusunɔn sɔmɔbu ba faaba yen gari mɛera, ba yen saria kasu, ma ba durom mɛn gari gerua mε Gusunɔ u bεε yīiye. ¹¹ Domi Kirisin hunde wi u wāa be sɔɔ u bu sɔɔwa yellu ma Kirisin u koo nɔni swāaru wa, yen biru u koo maa yīiko wa. Ma ba hania kua bu ka gia sanam mɛrɔ ka swaa yerɔ u ka yā. ¹² Gusunɔ u win sɔmɔ be sɔɔsi ma gari yi u bu nɔmu sɔndia, yi n sāa ben tiigii, ma n kun mɔ bεegii. Tε i gari yi nua. Labaari gean waasu kowoba bεε yi nɔasia. Ba gari gerua ka Hunde Dɛeron dam wi u na wɔllun di. Ma Gusunɔn gɔradoban tii ba kī bu gari yin saria gia.

Tii nenubu dɛeraru sɔɔ

¹³ Yen sɔ, i de i n tii sε. I ku dom yībiri, kpa i n durom mε yīiyɔ kam kam mε ba koo bεε wε sanam mε Yesu Kirisin koo kurama. ¹⁴ I koowo bii mεm nɔwɔbu kpa i ku de bεen wāarun daa yu ka kɔde menna ye i raa mɔ sanam mε i n gāanu yε. ¹⁵ Adama i de i n dɛere bεen sanu sanusu kpuro sɔɔ nge mε Gusunɔ wi u bεε soka u dɛere. ¹⁶ Mɛya Gusunɔ u gerua win gari sɔɔ u nεε, “I n dɛere domi nen tii na dɛere.”

¹⁷ Bεen kanaru sɔɔ i Gusunɔ sokumɔ Baaba. Wee, wiya u tɔmbu kpuro ka siri teebu sirimɔ nge mε baawure u kua. Yen sɔ, saa ye ya

bεε tie handunia sɔɔ, i ye dio ka win nasiaru. ¹⁸ Bεεn tii i yε ye ba ka bεε yakia saa bεεn wāa kamgirun di te i tubi di bεεn sikadoban min di. N n mɔ ka gāa ni nu koo sankira, nge sii geesu n kun mε wura. ¹⁹ Ka Kirisin yem bεεregima ba ka bεε yakia wi u ka yāa kinε kpɛndu weenε te ta n alebu n kun mε disinu ganu mɔ. ²⁰ Gusunɔ u Kirisi wi gɔsa u yi ba sere handunia taka kua, ma u sɔɔsira bεεn arufaanin sɔ sanam dāakim menɔ sɔɔ. ²¹ Saa win min diya i Gusunɔ naane doke wi u nūn seeya gɔrin di ma u nūn yiiko wε. Nge mεya i bεεn naane ka bεεn yiyɔbu doke Gusunɔ sɔɔ.

²² Tε ye i tii sārasia sanam mε i gem mεm nɔɔwa, ma i bεεn naane dokeosibu kī murafitiru sariru sɔɔ, n n mɛn na, i n kīanε gem gem ka bεεn gōru kpuro. ²³ Domi ba n bεε mara nɔn mεeruse ka bwese te ta koo gbi. Ba bεε marawa ka bwese te ta n gbimɔ te ta sāa Gusunɔn gari yi yi wasi yi yi ku ra kpe. ²⁴ Nge mε Gusunɔn gari gerumɔ,

“Tɔmbu kpuro ba sāawa nge yakasu.

Ma ben bεεre kpuro sāa nge sin wεsu.

Yakasu ra ghere, kpa sin wεsu derura.

²⁵ Adama Yinni Gusunɔn gari ko n wāawa ka baadomma.”

Gari yi, yi sāawa Labaari gea ye ba bεε waasu kua.

2

Kpee wasiru ka bwese deeraru

¹ N n mɛn na, i kōsa kpuro derio ka weesu kpuro ka murafitiru, ka nisinu, ka tɔn yaa kasikibu. ² Nge mε bii wεenu ra bɔm kā, i hunden dīa deeranu kīɔ ni nu sāa Gusunɔn gari kpa i ka kpēa faaban swaa sɔɔ. ³ Domi i Yinnin durom denda.

⁴ I susio win mi, wi u sāa nge kpee wasiru te tɔmba yina adama Gusunɔ u tu gɔsa ta maa bεεre mɔ win mi. ⁵ I na bεεn tii nge kpee

wasinu bu ka bεε dendi bu ka hunden wāa yeru bani. Miya i ko n sāa yāku kowo deerobu be ba tii Gusunɔ wεemɔ nge yāku ni u koo mwa Yesu Kirisin saabu. ⁶ Domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, Gusunɔ u nεε,

“Na kpee bεεregiru gɔsa na tu kua gani gɔmburun dam Sionio.

Wi u tu naane doke, u n sekuru wasi.”

⁷ Kpee te, ta bεεre mɔ bεε be i naane doken mi, adama be ba n naane doken mi, ba yorua ba nεε,

“Kpee te banɔba yina, teya ta kua gani gɔmburun dam.”

⁸ Ma gam gum ba kpam nεε, “Kpee tera ta tɔmbu sokurasiamɔ. Teya ta maa bu suramɔ.”

Ba sokura yɛn sɔ ba yina bu gari yi naane doke. Yeya Gusunɔ u raa gɔru doke ben sɔ.

⁹ Adama bεε i sāawa bwese te ba gɔsa, i maa sāa sina bokon yāku kowobu, i sāa bwese te Gusunɔ u yakia u yii nenem, kpa i ka win tɔn geeru kpara wi, wi u bεε soka yam wɔkurun di i ka du win yam bururam maamaakigim sɔɔ. ¹⁰ Gasɔ, i n sāa bwese te goo u yε, adama tε i kua Gusunɔn tɔmbu. Gasɔ i n daa wɔnwɔndu wa, adama tε i wɔnwɔndu wa.

Gusunɔn sɔm kowon wāaru

¹¹ Kīnasibu na bεε kanamɔ, bεε be i sāa nge sɔbu ka kpikobu handunia ye sɔɔ, i de i tii kpī ka wasin bine ye ya ra n tabu mɔ ka bεεn hunde. ¹² I de i n daa gea mɔ be ba n naane doken wuswaaɔ. Nge mεya baa bā n bεε daa kōsa mani ba koo bεεn sɔm geenu wa kpa bu Gusunɔ siara sanam mε u koo bu siri.

¹³ I wirugibu kpuro wiru kpīiyɔ Yinnin sɔ, n n tem yēron na, wi u dam bo, ¹⁴ n n maa wuu yērobun na, be u gɔrimɔ bu ka kōsan kowobu seeyasia kpa bu gean kowobu siara. ¹⁵ Ka gem, ye Gusunɔ u kī, yera i ka bεεn sɔm geenu gari baka yēru sariba marisia. ¹⁶ I tii kparo nge be

ba tii mə, adama i ku beən tii mǝru dendi i ka kǝsa wukiri. I n beən wǝaru dimǝ nge Gusunǝn yobu. 17 I tǝmbu kpuro beere wǝeyǝ, i beən naane dokeosibu kǝw, i Gusunǝ nasio, kpa i tem yǝro beere wǝ.

Ye Kirisin nǝni swǝara

sun sǝwǝsimǝ

18 Bǝe sǝm kowobu, i beən yinnibu wiru kpǝiyǝ ka beere wǝe bakabu, n n mə be ba sǝa tǝn geobu ka be ba du tǝna, adama ka be ba sǝn tii. 19 Ka gem, siaraba, i n ka nǝni swǝaru temana Gusunǝn sǝ, te i n ka weene. 20 Nge arufaani yerǝ n mə i n ka soberu temana tora te i kuan sǝ. Adama i n nǝni swǝaru wa gea ye i kuan sǝ, ma i temana, siaraba Gusunǝn mi. 21 Yenin sǝna Gusunǝ u bee soka domi Kirisin tii u nǝni swǝaru wa beən sǝ ma u bee kom gem sǝsi kpa i ka win yira swǝi. 22 U n torare, ba n maa weesu nǝre win nǝn di. 23 Ye ba nǝn wǝnwa u n wǝmburu kǝsie. Ye ba nǝn nǝni sǝwa u n bu bǝrusi, adama u tii Gusunǝ wi u ra siri dee dee wǝwa. 24 Kirisin tii u beən toranu sǝwǝa win wasi sǝw dǝa bunanaru wǝllǝ, kpa su ka toranu karana kpa sa n wǝaru dimǝ gem sǝw. Win mǝeran bosun sǝna i bekura. 25 Domi i raa sǝawa nge yǝa ni nu kǝore, adama tǝ i wurama beən hunden kparon mi, wi u bee kǝsu.

3

Kurǝbu ka ben durǝbun

wǝasinana

1 Bǝe maa kurǝbu, i beən durǝbu wiru kpǝiyǝ, kpa baa ben gabu bǝ kun Gusunǝn gari naane doke, beən daa yu de bu naane doke. N n maa tilasi i gari gere, 2 domi ba koo wa ma beən wǝara dǝere i maa tǝnun beere yǝ. 3 I ku kasu i tii ko kurǝ burabu ka beən serin tara, ka wuraba, ka yǝa buranu. 4 Adama i de beən buraru ta n sǝa sǝakiru te ta n kpeemǝ, teya daa duudwia. Yeniwa gǝa beereginu Gusunǝn wuswaa. 5 Nge mǝya yel-lun tǝn kurǝ be ba Gusunǝ sǝamǝ

ma ba nǝn yǝiyǝ, ba ra raa tii sǝme, ma ba ben durǝbu wiru kpǝiya. 6 Mǝya Saaraa u kua, u Aburahamu mǝm nǝwǝa sere u nǝn soka yinni. Tǝ, bee i n gea mǝ ma bǝrum kun bee mǝ, i sǝawa win bii tǝn kurǝbu.

7 Bǝe maa durǝbu, i n wǝasine ka beən kurǝbu i n yaaye ma ba n bee dam tura. I bu beeren kookoosu kuo, domi Gusunǝ u koo maa bu wǝaru kǝ ka bee sannu. I n mǝ me kpa gǝanu ganu nu ku beən kanaru gbara.

Nǝni swǝaru gem saabu

8 Ye kpuron biri i n bwisiku teenu ka kǝi teeru mə. I n kǝane nge maabu ka wǝnǝbu. I n wǝnwǝndu mǝwsine ka tii kawabu. 9 I ku kǝsa kǝsiena, i ku wǝnna, adama i domaru kuanǝ, domi Gusunǝ u bee sokawa i ka ko me kpa i domaru wa. 10 Nge me Gusunǝn gari gerumǝ, “Wi u kǝi u wǝa geeru di, kpa u n nuku dobu mə tǝru baatere, u kǝsan gerubu de kpa u win nǝw kpǝi ka weesu.

11 U de u kǝsa suuri kpa u gea ko, kpa u n alafia naa gire.

12 Domi gemgiba Yinni Gusunǝ u nǝni wǝe.

Ma u ben kanaru swaa daki.

Adama u kǝsan kowobu nǝni menimǝ.”

13 Wara u koo bee nǝni sǝ i n hania mǝ i ka gea ko. 14 Baa i n nǝni swǝaru wa gem sǝ, doo nǝwǝrugiba bee. I ku tǝmbun bǝrum ko, i ku maa wurura. 15 Adama i de Kirisi u n sǝa Yinni beən gǝru. I n sǝaru sǝa i ka bu wisi be ba bee beən yǝiyǝbun asansi bikiamǝ. 16 Adama i bu wisio teeru ka beere. I de beən gǝru ga n dǝere kpa be ba beən daa gea ye ya wee Kirisin min di kǝsa gerusimǝ bu sekuru wa sanam me ba bee nǝw manǝ. 17 Domi n sanǝ tǝnu u nǝni swǝaru wa gean kobun sǝ, n n sǝa Gusunǝn kǝru, n kere u tu wa kǝsan kobun sǝ. 18 Nǝn teera Kirisi u gu gem sarirugibun durum sǝ, wi, wi u sǝa gemgii, kpa u ka bee da Gusunǝn mi. Ba nǝn go, u guwa nge me tǝmba ra gbi, adama ba nǝn

seeya ka Hunde Deeron dam. ¹⁹ Ka Hunde win dama u da u gɔribu waasu kua be ba neni gɔriɔ, ²⁰ be ba n̄ daa Gusunɔ mem nɔwɛ sanam me u temanɛ sere Nɔwɛ u ka goo nimkuu d̄aka u kpa. Goo nimkuu ge sɔɔ, tɔmbu fiikowa ba dua nge be nɔɔba ita, ma ba faaba wa saa nim di. ²¹ Nim me, mu raa s̄awa batemun weenasia ye ya beɛ faaba m̄ɔ t̄ɛ. N n̄ m̄ɔ ya wasin disinu wɔkamɔ, adama ya s̄awa seeda ma sa tii Gusunɔ w̄ɛ ka ḡɔru deɛrɔ Yesu Kirisin seebun s̄ɔ, ²² wi u da w̄ollɔ ma u w̄aa Gusunɔn n̄m geuɔ. Miya Gusunɔn gɔradoba ka w̄ollun yiikogibu ka damgibu ba n̄n wiru kp̄iyɛ.

4

Wāaru te ta kɔsa

¹ Kirisi u n̄ni swāaru wa win wasi sɔɔ, yen s̄ɔ, beɛ maa n weenɛ bwisiku tee ni, nu n beɛ dam k̄aa. Domi wi u ka n̄ni swāaru temanɔ win wasi sɔɔ u torarun baa deriwa, ² kpa saa ye ya n̄n tie win handunian wāaru sɔɔ u n ka w̄aa u ka Gusunɔn k̄iru ko, n n̄ m̄ɔ wasin k̄iru kankam. ³ Geema, gasɔn saa ye i raa di i ka kua ye t̄ɔn tukoba ra k̄a, ya tura. I raa w̄aa daa bereteke sɔɔ ka binɛ ka aka tam n̄rubu ka tam n̄rubun w̄orusu ka b̄uu s̄aaru te Gusunɔ u yina. ⁴ T̄ɛ, ba biti soore ȳɛn s̄ɔ i n̄ maa ka bu koma bereteke ni m̄ɔ, ma ba beɛ w̄ommɔ. ⁵ Adama ba n̄ koo ko ba kun gari yi Gusunɔ tusie wi u s̄ɔru s̄aa u ka wasobu ka gɔribu siri. ⁶ Yen s̄ɔna ba raa bu Labaari gea waasu kua be ba gu kpa ben hunde ya n ka wasi nge me Gusunɔ u wasi, baa me ba bu siri nge tɔmbu handunian wāaru sɔɔ.

Be ba ka Gusunɔn k̄enu

s̄amburu m̄ɔ dee dee

⁷ Baayere kpuron kpeeru ta turuku kua. N n̄ men na, i tii nenɔɔ ka laakari, kpa i se i ȳɔra i ka kp̄i i kanaru ko. ⁸ Ye n kpuro kere, yera i hania koowo i n k̄ianɛ domi k̄iru ta tora dabinu wukirimɔ. ⁹ I dam koosianɔ beɛn tii tiine sɔɔ ka

nuku tia. ¹⁰ Beɛn baawure u de u ka win k̄ɛɛ te Gusunɔ u n̄n n̄omu s̄andia dendi gabun s̄ɔ nge wi u ka Gusunɔn k̄ɛɛ bwese bwe-seka s̄amburu m̄ɔ dee dee. ¹¹ Wi u waasu m̄ɔ u de u Gusunɔn gari gere. Wi u maa goo s̄amburu kuamme u tu koowo ka dam me Gusunɔ u n̄n w̄ɛ, kpa ḡaanu kpuro sɔɔ bu Gusunɔ beɛre w̄ɛ saa Yesu Kirisin min di, wi u yiiko ka dam m̄ɔ sere ka baadommaɔ. Ami.

Kirisigiin temanabu

n̄ni swāaru sɔɔ

¹² K̄inasibu, i ku biti soora ka laakari meɛri bi bu beɛ w̄ɛrimɔ nge d̄ɔɔ. I ku bu garisi ḡaa tukunu. ¹³ Adama i ḡɔru doro ye i ka Kirisin n̄ni swāaru sɔɔ b̄onu m̄ɔ, kpa i n maa nuku doo bakabu m̄ɔ t̄ɔɔ te win yiiko ya koo s̄ɔsira. ¹⁴ Doo n̄ɔroba beɛ, b̄a n beɛ w̄ommɔ Kirisin ȳisirun s̄ɔ, domi Gusunɔn Hunde yiikogii u w̄aa ka beɛ. ¹⁵ Beɛn goo u ku de u n̄ni swāaru wa t̄ɔn goberun s̄ɔ, n̄ kun me gbenan s̄ɔ, n̄ kun me k̄ɔsan kobun s̄ɔ, n̄ kun me ȳɛn s̄ɔ u gari w̄ɔbia w̄ari. ¹⁶ Adama u n̄ n̄ni swāaru wa ȳɛn s̄ɔ u s̄aa Kirisigii, u ku de sekuru tu n̄n mwa. N weenɛwa u Gusunɔ beɛre w̄ɛ ȳɛn s̄ɔ u ȳisi te m̄ɔ.

¹⁷ Saa ya tura siribu bu ka tore. Gusunɔn t̄amba bu koo maa gbi bu ka tore. Too, b̄u n torua besen min di, am̄ona bin wii goberu ta ko n s̄aa be ba yina bu Gusunɔn Labaari gea naanɛ doken mi. ¹⁸ Nge me Gusunɔn gari gerumɔ, “Geegiin faaba ȳa n s̄ɛsia, am̄ona n ko n s̄aa k̄ɔsan kowo ka durumgiin mi.”

¹⁹ Nge meya, be Gusunɔ u dera ba n̄ni swāaru waamɔ, ba n da gea ko, kpa bu ka ben Taka kowo wi u naanɛ m̄ɔ ȳɔra.

5

Gusunɔn ȳaa ḡɔn n̄ɔribu

¹ Yesun yigbe guro guro be ba w̄aa beɛn suunu sɔɔ, bera na ka ȳa. Nen tii na s̄awa yigbe guro guro nge

be, na maa s̄aa Kirisin n̄oni swāarun seeda dio ma na b̄onu m̄o yiiko ye ya koo s̄ōsira s̄ō. ² Na b̄ee kanam̄o, i Gusun̄on t̄on be ba wāa b̄een suunu s̄ōo kparo ka k̄iru nge me Gusun̄o u k̄i, n n̄ m̄o ka tilasi n̄ kun me k̄ōsia bakarun s̄ō, adama i tii w̄ēȳo b̄een s̄omburu s̄ō. ³ I ku bu dam d̄ore be ba b̄ee n̄omu s̄ōndia i k̄ōsu, adama i bu kom gem s̄ōsio me ba koo sw̄i. ⁴ Ma sanam me kparobun wirugii koo kurama, i ko are yiikogii mwa ȳin buram kun kpeem̄o.

⁵ M̄eya maa, b̄ee aluwaasiba, i yigbe guro gurobu wiru kp̄iyo. B̄ee kpuro i tii kawabu sebuo nge yaberu b̄een wāasinaa s̄ō, domi Gusun̄on gari gerum̄o, “Gusun̄o kun wāa be ba tii suen birūo, adama u tii kawobu dur̄om kuamm̄e.” ⁶ N n̄ m̄en na, i tii kawo kpa i tii deri Gusun̄on n̄om damguūo, kpa u b̄ee sua w̄oll̄o saa ye u yi ȳa n tura. ⁷ I b̄een wahala kpuro s̄ōbio win mi, u koo b̄ee n̄ōri.

⁸ I seewo i ȳōra kpa i n tii se, domi Setam, b̄een yibere u b̄osu u wuri m̄o nge gbee sun̄o u kasu wi u koo go u tem. ⁹ I ka tii ȳin̄o win wuswāa ka toro sindu naane dokebun s̄ō kpa i n ȳē ma n̄oni swāa tenin bwesera ta b̄eegibu wāasi be ba yarin̄e handunia s̄ō. ¹⁰ Gusun̄o durom kpurogii, wi u b̄ee soka i n ka b̄onu m̄o win yiiko n̄oru sari s̄ō, b̄ee ka Kirisin gbinn̄aan saabu, wiya u koo b̄ee ko t̄on yebunu kpa u b̄ee ȳōrasia sim sim, kpa u b̄ee dam k̄ē, kpa u b̄ee t̄asisia, sanam me i n̄oni swāaru wa saa fiiko s̄ō i kpa. ¹¹ Wiya ko n bandu dii sere ka baadommāo. Ami.

T̄ōbiri d̄āakibu

¹² Ka Silasi, b̄esegii wi na naane s̄āan somira na ka b̄ee gari fiiko ye yorua n ka b̄ee dam k̄ē kpa n seeda di ma Gusun̄on durom m̄ē s̄ōo i ȳō sim sim, mu s̄āawa gem.

¹³ Yesun yigbe te ta wāa Babilonīo, te Gusun̄o u ḡōsa nge b̄ee, ta b̄ee t̄ōbura, m̄eya maa Maaku n̄en bii u b̄ee t̄ōbura. ¹⁴ I t̄ōbirin̄o ka k̄iru.

Kpa alafia ya n ka b̄ee wāa b̄ee be i s̄āa Kirisigibu.

TIRERU YIRUSE TE PIEɛ U YORUA

Pieɛn tireru yiruse teni, Yesugibu kpurowa u tu yorua. Ten gari mero s̄awa, ba n tii s̄e ka keu koosio weesugibu be ba koo kurama ka ben s̄osi weesuginu ka kom bereteki. N weene bu Gusun̄o ka Yesu besen Yinnin beere nene bu wa bu ka s̄osi ni f̄era ben suunu s̄on di. U maa bu tubusia ȳen s̄o Yesu kun wurame fuuku. U nee, Gusun̄o kun k̄i t̄ambu bu kam ko. U k̄iwa bu wurama win mi kpa bu ben durum tuuba ko. Yen s̄ona Yesu u t̄em̄o.

Tire ten kpunaa

1. T̄obiribu, wiru 1:1-2.
2. Yesugiin daa, wiru 1:3-15.
3. Be ba Kirisin yiiko wa, wiru 1:16-21.
4. Keu koosio weesugibu, wiru 2.
5. Yinnin wuramarun n̄o mw̄eru, wiru 3.

T̄obiribu

¹ B̄e be Yesu Kirisin besen Yinni ka besen Faaba kowo geegii u naane dokebu w̄e nge b̄ese, ne Sim̄o Pieɛ, win yoo ka win ḡoro, nena na b̄e tire te yoruamme. ² Durom ka alafia n b̄e sosia ȳen s̄o i Gusun̄o ȳe ka maa Yesu besen Yinni.

Yesugiin daa

³ Win sinaru ta sun kpuro w̄e ȳen bukata sa m̄o sa n ka w̄aru m̄o sa n Gusun̄o s̄aam̄o, kpa sa n n̄un giam̄o wi, wi u sun soka ka win yiiko ka win t̄on geeru. ⁴ Nge meya u sun n̄o mw̄e baka beereginu kua kpa i n ka b̄onu m̄o win daa s̄o, sanam me i sankiranu suuri ni nu w̄a handunia s̄o binen s̄o. ⁵ Yen s̄o, i kookari koowo i ka besen naane dokebu s̄o lasabu gea sosi, kpa i lasabu gea s̄o ȳeru sosi, ⁶ kpa i ȳeru s̄o gaya sosi, kpa i gaya s̄o, suuru sosi, kpa i suuru s̄o Gusun̄on beere ȳeru sosi, ⁷ kpa i Gusun̄on beere ȳeru s̄o t̄on geeru sosi, kpa i t̄on geeru s̄o k̄iru sosi. ⁸ Ḡa nini, n̄u n w̄a b̄e

s̄o ma nu sosim̄o nu n̄ derim̄o i ko garu koo sarirugibu. B̄en s̄ambura kun maa m̄o arufaani sariruguru n wa i ka besen Yinni Yesu Kirisin gia s̄a s̄a. ⁹ Adama win mi ḡa ni, nu n̄ w̄a, wiya s̄a nge w̄oko, u ku ra wa saru. U maa duari ma ba n̄un deerasia win gas̄on durum di.

¹⁰ Yen s̄o, negibu, i hania sosio i ka gia s̄a s̄a ma Gusun̄owa u b̄e soka ma u b̄e ḡosa, domi i n kua me, i n sokuram̄o ka baadomma. ¹¹ Nge meya ba koo de i du ka beere mi besen Yinni Faaba kowo Yesu Kirisin u bandu dii sere ka baadomma.

¹² Yen s̄ona, ko na n da n s̄oru s̄a n ka b̄e ḡa ni yaayasia baa me i nu ȳe k̄o, baa me i maa ȳo dim dim gem me s̄o, me i wura. ¹³ Adama na tamaa n weene saa ye na w̄a hunde s̄o, na n da n b̄e ḡa ni yaayasia m̄o kpa b̄en laakari ya n ka seewa. ¹⁴ Domi na ȳe ma n̄ n sosi kon wasi yini deri nge me besen Yinni Yesu Kirisin u man s̄osi. ¹⁵ Meya kon kookari ko kpa i ka kp̄i i ḡa ni yaaya saa baayere nen doonarun biru.

Be ba Kirisin yiiko wa

¹⁶ Ka gem, sa n̄ suka sw̄i ye t̄amba kua ka ben bwisi, sanam me sa b̄e besen Yinni Yesu Kirisin dam ka win wuramaru giasia. Sa win kp̄aru wawa ka besen n̄ni. ¹⁷ Domi sanam me Gusun̄o Baaba u n̄un beere ka yiiko w̄e, u n̄o gagu nua saa yiiko bakagiin min di ga nee, “Winiwa nen Bii k̄inaŋi w̄i s̄o nen ḡoru dobu kpuro w̄a.” ¹⁸ Besen tii sa n̄o ge nua ga na w̄ollun di sanam me sa w̄a ka wi guu deera ten w̄oll̄o.

¹⁹ Nge meya Gusun̄on s̄om̄obun gari yi sirera. N weene i yi swaa daki domi yi s̄awa nge fitila ge ga ballim̄o yam w̄okuro sere yam mu ka s̄ara kpa Yesu wi u s̄a nge yam s̄arerun kpera yu ka besen ḡorusu bururasia. ²⁰ Gbiikaa i de i n yeni ȳe ma gari yi Gusun̄o u win s̄om̄obu s̄owa yin ge sari yi t̄onu u koo kp̄i u tubusia ka win tii. ²¹ Domi Gusun̄on gari ge kun w̄a yi t̄onu

u gerua ka win tiin kīru. Adama tamba Gusunən gari gerua nge me Hunde Deero u bu sōsi.

2

Keu koosio weesugibu (Imaa mēerio Yudu 4-13)

¹ Adama sōmō weesugiba raa wāa tən ben suunu sō. Mēya maa keu koosio weesugiba koo kurama been suunu sō. Ba koo ka sōsi weesuginu na ka bwisi, ni nu ra tambu kam koosie kpa bu Yinni wi u bu yakia yina. Nge mēya ba koo tii kam kobu sure suaru sō. ² Tən dabira koo ben daa bereteke swī, kpa ben sō, gabu bu gem swaa wōmē. ³ Keu koosio weesugii ben binen sō, ba koo beē taki di ka ben gari yi ba bwisika ba seka. Adama saa tēbun di ben siri kowo sōru sāa u ka bu siri. Wi u koo maa bu kam koosia u n̄ dō.

⁴ Domi Gusunō u n̄ wəllun gəradoba deri be ba raa tora, adama u bu sure gariō mi ba bu neni wəru sō yam wōkurō sere siribun tōru.

⁵ U n̄ maa yeruku tambu deri adama u Nōwē faaba kua wi u gem kpara ka kpm tambu nōba yiru gabu ye u ka dera nim yibu bakara na ta handunian tambu wukiri be ba n̄ win beere yē. ⁶ U wuu si ba sokumō Sodomu ka Gomōra taare wē ma u su kam koosia ka dō. Nge mēya su kua yīreru tən kōso be ba koo ra nan sō. ⁷ Ma u tən geo wi ba mō Lotu yara wi u ra n̄ nuki sankire tən kōso ben daa beretecken sō. ⁸ Domi durō wi, u sāa tən geo tən ben suunu sō. Yam sāreru baateren kōsa ye u waamō ka ye u nōmō ya win gōru deero tōya mō. ⁹ N n̄ mēn na Gusunō u yē mē u koo ka be ba win beere yē yara saa laakari mēeribun di. U maa yē mē u koo tən kōsobu yi u ka bu wahala ko siribun sanam, ¹⁰ n̄ mam neere be ba ben wasin kīru kankam mō ma ba Gusunən yiiko gema.

Keu koosio weesugii be, ba sāawa wəbiagibu ka tii suobu, ba n̄ maa berum mō bu ka wəllun yiikogibu wōmē. ¹¹ Baa Gusunən gəradoba,

be ba bu dam ka yiiko kere gem gem, ba n̄ wəllun yiikogibu taare wēemō ka wəmburu Yinni Gusunən wuswaaō. ¹² Adama marumara tən be, ba ka yeni mō nge yē yi yi wāa bu ka mwa bu gon sō. Ye ba kun tuba yera ba wōmmō. Ba koo maa kam kowa nge yē yi. ¹³ Kōsa ye ba gabu kua, yera ba koo bu kōsie. Ba ra n̄ nuku dobu mō bā n̄ ben wasin kīnu kankam mō sō sō gbāara. Ba sāa nge too yākuru, sanam mē ba dimō ka beē sannu ka ben akanu, ma ba yērimō ben taki ye ba tambu dimō sō. ¹⁴ Ba ra n̄ sakararun nōni mō, toranu ku ra bu turi. Ba ra be ba kun yō dim dim yina mwe. Ben gōru ga binen dōne mō. Gusunō u bu bōrusi. ¹⁵ Ba swaa gea deri ma ba kōra. Ba Balamu, Beorun biin swaa swī wi u kōsan kobun are kīa. ¹⁶ Adama Gusunō u n̄n gerusi win torarun sō. Geema keteku ge ga ku ra gari ko ga ka n̄n gari kua nge tōnu ma ga Gusunən sōmō win wiira kookoosu yōrasia.

¹⁷ Tən be, ba sāawa bwii nim sariba ka bukō ge woo ga bōrikiamō. Gusunō u bu yam wōkuru yiye ta kpā. ¹⁸ Ba woo kana gari gerumō yi yi n̄ wiru mō. Ba tonun gōrun bine kankam dendimō bu ka gabu yina mwa be ba kisirama saa be ba toren min di. ¹⁹ Ba bu tii mōru nōō mwēeru kuammē, adama ben tii ba sāawa ye ya ka bu kam koore dōn yobu. Domi baawure sāawa ye ya n̄n kamian yoo. ²⁰ Geema, tambu bā n̄ handunian daa bereteke kisirari yēn sō ba besen Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi gia, ma ba kpm dera ya bu mwa ya kamia nōn mēeruse, ben wāa gbiikira koo sāaya ka sere dāakiru. ²¹ N ko n̄ daa sanō ba kun gem swaa giare ka sere bu ye gia kpa bu wooda deera biru kisi ye ba bu wē. ²² Ye n̄ bu deema ya sōsimō ma mən teni ta gem gerumō te ta neē, “Bōō ga wura ga gen sianu dabirimō, ma kurusō ge ba wobura ga kpm yironu burimō.”

3

Yinnin wuramarun

nɔɔ mwɛɛru

¹ Nen kīnasibu, tire teni ta sāawa tireru yiruse te na bɛɛ yoruammɛ. Ten baatere sɔɔ na kaɗu n bɛɛn bwisi gee yamīa ka sɔsi te na bɛɛ yaayasiama. ² Na kī i Gusunɔn sɔmɔ dɛɛrobun gari yaaya yi ba raa gerua, ka maa Yinni Faaba kowon wooda ye gɔroba bɛɛ sɔsi. ³ Gbiikaa, i n yɛ ma sanam dāakim sɔɔ, tamba koo yarima ba n sīimɔ ka ben tiin gɔru kīru. Ba koo bɛɛ yaakoru ko ⁴ kpa bu gere bu nɛɛ, Yesu u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo na, nge n n̄ mɛ. N n men na, mana u wāa. Domi saa mìn di besen sikadoba ba gu, baayere ya wāawa nge toren di. ⁵ Ba yeni duari sobun sɔ, ma gasɔ gariya Gusunɔ u gerua u ka wɔllu ka tem taka kua. U tem wuna nim sɔɔn di, ma u mu mɔma ka nim. ⁶ Nim mɛya u dera mu handunia yerukaa kam koosia, ka mɛn yibu bakaru. ⁷ Ka gari tee yiya ba maa ka tɛn wɔllu ka tem yii dɔɔn sɔ, sere tɔɔ te Gusunɔ u koo be ba n̄ win bɛɛɛ yɛ siri, kpa u bu kam koosia.

⁸ Adama nen kīnasibu, i ku maa de i gāa tee nini duari ma Yinni Gusunɔn mi, sɔɔ teera sāawa nge wɔɔ nɔɔbu, wɔɔ nɔɔbu ya maa sāa nge sɔɔ teeru. ⁹ Gaba tamaa Yinni u tɛɛmɔ u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. Adama u n̄ tɛɛmɔ. N n sāare u tɛɛmɔ, u ka bɛɛ suuru sāawa domi u n̄ kī baa tɔn turo u kam ko. U kīwa tambu kpuro bu gɔru gɔsia.

¹⁰ Ka mɛ, Yinnin t̄ra koo nawa nge gbɛnɔ. Tɔɔ te sɔɔra wɔlla koo doona ka wure bakanu. Ye ya wāa wom dirum sɔɔ ya koo yanda ka yam susu bakaru, kpa tem mu dɔɔ mwaara ka gāa ni nu wāa mɛ sɔɔ.

¹¹ Yèn sɔ gāa ni kpuro nu koo kam ko nge mɛ, i yɛ sāa sāa nge mɛ n weene bɛɛn sanum mu n dɛɛre kpa i n Gusunɔn bɛɛɛ yɛ. ¹² Kpa i n win t̄ru mara i n kookari m̄ tu ka na fuuku. Tɔɔ te sɔɔra dɔɔ koo wɔllu kam koosia, kpa ye ya wāa

handunia sɔɔ yu yanda ka dɔɔn yam susuru. ¹³ Adama Gusunɔ u wɔn kpaaru ka tem kpam nɔɔ mwɛɛru kua mi gem ko n wāa. Yera sa mara.

¹⁴ Yen saabu kīnasibu, nge mɛ i tɔɔ te mara, i kookari koowo u ka bɛɛ deema b̄ri yendu sɔɔ kpa i kun disinu ka toraru mɔ. ¹⁵ Besen Yinni ù n temane, ayera u sun derie su ka faaba wa, nge mɛ besen kīnasi Pɔlu u maa bɛɛ yorua ka bwisi yi Gusunɔ u n̄n k̄a. ¹⁶ Yera u yorua tirenu kpuro sɔɔ mi u gari yi gerua. Win tirenu sɔɔ gam ka gam wāa mi n tubusianu sɛ, ma yɛru sarirugibu be ba n̄ yɔ dim dim, ba gari yi gɔsikiamɔ, nge mɛ ba ra ko ka Gusunɔn gari gee. Nge mɛya ba ka ben tii kam kobu gawemɔ.

¹⁷ Adama bɛɛ nen kīnasibu i gāa ni yɛ kɔ. N n men na, i n tii sɛ kpa i ku de i kɔɔra i wɔruma be ba n̄ Gusunɔn bɛɛɛ yɛn torarun sɔ.

¹⁸ Adama i n kpɛamɔ besen Yinni Faaba kowo Yesu Kirisin durom sɔɔ kpa i n n̄n giamɔ. Su n̄n bɛɛɛ wɛ tɛn di sere ka baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIKII TE YOHANU U YORUA

Tomba tamaa Yohanuwa u tire te yorua baa me win yisuru ta n waa mi. Mban sōna u tire teni yorua. Ben waati ye sō, sōsiru gara tem pusi. Tera ba m̄, ye tōnu u koo kp̄i u baba u n̄n̄, ya n̄ d̄ere. Adama ye ya n̄ waar̄o ka n̄ni nge hunde, yen bwesera ya d̄ere. Adama sōsi te, ta s̄awa weesu. Ta n̄ wure ma Yesu u kua tōnu. Ta n̄e, u s̄awa hunde tōna ye ya n̄ kp̄e yu gbi. Yen sōna Yohanu u win t̄ambu kir̄o m̄. U n̄e, Yesu ù kun daa kue tōnu ma u n̄ gu besen s̄, u n̄ daa kp̄e u sun faaba ko. Adama u gu ma sa kua win bibu. Sō teuru sa ko n̄ ka n̄n̄ weene.

Tire te, ta maa n̄e, Gusun̄o u s̄awa yam bururam. M̄ya u maa k̄i t̄ambu ba n̄ w̄a me sō. U maa s̄awa k̄irun nuuru. Yen sōna n̄ weene win t̄ambu ba n̄ k̄ian̄e.

Tire ten kpunaa

1. W̄asin̄aa ka Gusun̄o ka maa t̄onusi, wiru 1:1n di sere wiru 2:17.
2. Kirisin yiber̄e, wiru 2:18-29.
3. Gusun̄on̄o bibun daa, wiru 3.
4. Gusun̄on̄o Hunde ka yiber̄en hunde, wiru 4:1-6.
5. Gusun̄o u s̄awa k̄irun nuuru, wiru 4:7-21.
6. Naan̄e dokeobun nasara, wiru 5.

Gari w̄aaruḡii

¹⁻² W̄aar̄u te ta ku ra kpe ta s̄ōsira. Sa tu wa. Sa ten seeda dim̄, sa b̄e ten gari n̄ōsiam̄o te ta raa w̄a Baaban mi, ma ba sun tu s̄ōsi. Ye w̄a ten gari ka ȳ, ye ya w̄a toren di, sa ye nua, sa ye wa ka n̄ni, sa ye m̄era mam mam, besen n̄ma maa ye baba. ³ Yeya sa maa b̄e s̄ōm̄o kpa sa n̄ ka s̄a n̄ō tia b̄e ka b̄e, nge me sa n̄ō tia s̄a ka Gusun̄o Baaba ka win Bii Yesu Kirisi. ⁴ Sa b̄e gari yini yoruamm̄ewa kpa b̄e kpuron nuku dobu bu ka yibu.

Gusun̄o s̄awa yam bururam

⁵ Labaari wee ye sa nua saa Yesu Kirisi win min di, ma sa b̄e ye n̄ōsiam̄o. Gusun̄o s̄awa yam bururam, yam w̄kuru sari win mi.

⁶ S̄a n̄ n̄e, sa n̄ō tia s̄a ka wi, ma sa s̄im̄o yam w̄kuru s̄ō, sa weesu m̄wa, sa n̄ maa gem kookoosu m̄.

⁷ Adama s̄a n̄ s̄im̄o yam bururam s̄ō, nge me win tii u w̄a yam bururam s̄ō, sa ko n̄ n̄ō tia s̄a besen tii tiin̄e. Win Bii Yesun yem mu maa sun d̄erasiam̄o saa toraru kpuron di.

⁸ S̄a n̄ n̄e, sa n̄ toraru m̄, sa tii n̄ni w̄kum̄wa, gem sari b̄e s̄ō.

⁹ Adama s̄a n̄ besen toraru wura, Gusun̄o u koo sun suuru kua kpa u sun d̄erasia besen kom k̄sum kpuron di domi u s̄awa naan̄egii, wi u ra ko dee dee. ¹⁰ S̄a n̄ n̄e, sa n̄ tore sa Gusun̄o weesuḡii m̄wa, win gari kun maa w̄a b̄e s̄ō.

2

Kirisi sun somim̄o

¹ B̄e nen bibu, na b̄e gari yini yoruamm̄ewa, i ku ka tora. Adama goo ù n̄ tora, sa goo m̄, wi u koo sun suuru kana Baaban mi, wiya Yesu Kirisi geegii. ² Win tii u kua ab̄oru te ta ka besen toranu kpuro doona, n̄ n̄ m̄ beseginu tōna, ka handuniagibu kpuron torana.

³ S̄a n̄ win wooda m̄m n̄ōwamm̄e, sanam m̄ya sa ko gia ma sa n̄n̄ ȳ. ⁴ Goo ù n̄ n̄e, u n̄n̄ ȳ, ma u kun win wooda m̄m n̄ōwamm̄e, ȳro s̄awa weesuḡii, gee sari wi s̄ō. ⁵ Adama wi u win gari m̄m n̄ōwa, wi s̄ōra Gusun̄on̄o k̄ra yiba ka gem. Amen̄iwa sa ko n̄ ka ȳ ma sa gbin̄ne ka wi. ⁶ Wi u gerum̄o u ka n̄n̄ manin̄e, n̄ weene u n̄ s̄im̄o nge me win tii u s̄a.

Wooda kpa

⁷ Nen k̄inasibu, n̄ n̄ m̄ wooda kpa na b̄e yoruamm̄e, wooda gura, ye i raa m̄ saa toren di. Wooda gura ye, ya s̄awa gari yi i nua k̄. ⁸ Ka me, wooda ye na b̄e

yoruamme ya s̄awa wooda kpāa, ma yen gem mu s̄asira Kirisi s̄o ka maa b̄e s̄o. Domi yam w̄kura doon̄o, ma yam bururam gem mu ballim̄o.

⁹ Wi u gerum̄o u w̄a yam bururam s̄o, ma u win beruse tusa, u w̄awa yam w̄kuru s̄o gina. ¹⁰ Wi u win beruse k̄i, ȳero w̄awa yam bururam s̄o, ḡānu maa sari w̄i s̄o ni nu koo goo sokurasia. ¹¹ Adama wi u win beruse tusa, u w̄awa yam w̄kuru s̄o, u maa s̄im̄o yam w̄kuro. U n̄ ȳe mi u d̄o ȳen s̄o yam w̄kura n̄n w̄ko kua.

¹² Na b̄e yoruamme n̄n bibu, ȳen s̄o ba b̄e b̄en toranu kpeesia Yesun ȳsirun s̄o. ¹³ Na b̄e yoruamme b̄e baababa, ȳen s̄o i n̄n ȳe wi u w̄a saa toren di. Na b̄e yoruamme b̄e aluwaasiba, ȳen s̄o i tan k̄so wi tabu di.

¹⁴ Na b̄e yorua b̄e bibu, ȳen s̄o i Gusun̄o Baaba gia. Na b̄e yorua b̄e baababa, ȳen s̄o i n̄n ȳe wi u w̄a saa toren di. Na b̄e yorua b̄e aluwaasiba, ȳen s̄o i dam m̄o, Gusun̄on gari maa w̄a b̄e s̄o, ma i tan k̄so wi tabu di.

¹⁵ I ku ra handunian yakande k̄i, ka ḡa ni nu w̄a handunia s̄o. Wi u ye k̄i, Baaban k̄ira kun w̄a wi s̄o. ¹⁶ Domi kpuro ye ya w̄a handunia s̄o, t̄onun k̄iru kankam, ka ye n̄ni wan k̄o, ka tii suabu, yen gaa kun n̄e saa Baaban min di, handunia miya ya w̄a. ¹⁷ Handunia maa doon̄awa mi, ka yen bine, adama wi u Gusun̄on k̄iru m̄o, u ko n̄ w̄awa sere ka baadommaa.

Kirisin yiber̄e

¹⁸ N̄n bibu, saa d̄āka mini. Nge m̄e i nua ma Kirisin yiber̄e u koo na, n̄ wee t̄e, Kirisin yiber̄e dabira tunuma. Yen s̄na sa ȳe ma saa d̄āka mini. ¹⁹ B̄esen suunu s̄on diya ba yara, adama ba n̄ s̄a b̄esegibu. Domi b̄a n̄ daa s̄an na b̄esegibu, ba ko n̄ daa w̄a ka b̄e. Adama ba yara, ma ya s̄asira ma be

kpuro ba n̄ daa s̄awa b̄esegibu ka gem.

²⁰ Adama b̄e i Hunde D̄ero mwa Kirisin min di ma b̄e kpuro i kua ȳerugibu. ²¹ Na b̄e yorua, n̄ n̄ m̄o ȳen s̄o i n̄ gem ȳe, adama ȳen s̄o i mu ȳewa, i maa ȳe ma weesu kun kp̄e su yari gem di.

²² Wara s̄a wee kowo ma n̄ kun m̄o wi u n̄e Yesu kun s̄a Kirisi. Ȳero wi, Kirisin yiber̄ewa wi u Gusun̄o Baaba ka win Bii yinamo. ²³ Domi wi u Bii yina, u n̄ maa Baaba m̄o. Wi u Bii wura, u maa Baaba m̄awa.

²⁴ B̄e maa, i de ye i nua saa toren di, ya n̄ w̄a b̄en ḡoru, i ko n̄ gbinne ka Bii ka Baaba. ²⁵ N̄o mw̄eru wee te Kirisi sun kua, teya w̄aru te ta ku ra kpe.

²⁶ Na b̄e yeni yoruawa be ba k̄i bu b̄e n̄ni w̄ken s̄o. ²⁷ Adama b̄e, Hunde D̄ero wi i mwa Kirisin min di, u w̄a b̄e s̄o. Yen s̄o, i n̄ goon bukata m̄o wi u koo b̄e ḡānu keu koosia. Adama ȳen s̄o Hunde D̄ero wi, u b̄e ḡānu baanire keu koosiam̄o, ni nu s̄a gem, n̄ n̄ m̄o weesu, yen s̄o, i n̄ ka Kirisi manine, nge m̄e Hunde D̄ero u b̄e s̄o.

²⁸ T̄e n̄n bibu, i n̄ manine ka wi, kpa sa n̄ ka w̄eruḡoru m̄o sanam m̄e u koo kurama, kpa su ku tii bere sekurun̄ s̄o t̄o te u koo na. ²⁹ I n̄ ȳe ma Kirisi u s̄awa geegil, i n̄ maa ȳe ma baawure wi u m̄o dee dee, Kirisin biwa.

3

Gusun̄on bibu

¹ I m̄erio i wa, k̄i baka te Baaba sun k̄i, sere ba sun soka Gusun̄on bibu. Geema, meya sa s̄a. Yenin s̄na handuniagibu ba n̄ sun ȳe ȳen s̄o ba n̄ n̄n ȳe. ² N̄n k̄inasibu, t̄e s̄o sa s̄a Gusun̄on bibu, sa n̄ ȳe gina am̄ona sa ko n̄ s̄a sia. Adama sa ȳe ma sanam m̄e Kirisi u koo kurama sa ko n̄ ka n̄n weene domi sa ko n̄n wa nge m̄e u s̄a. ³ Baawure wi u ȳiȳo binin bweseru m̄o, u tii s̄arasiam̄owa, nge m̄e Kirisi u s̄are.

⁴ Baawure wi u toramə, u wooda saraməwa, domi toraru, wooda saraba. ⁵ I yē ma Yesu u nawa u ka toraru wuna, toraru maa sari wi sɔɔ. ⁶ Baawure wi u ka Kirisi manine, u ku ra n toramə. Wi u ra n toramə, yēro kun nūn waare, u sere nūn gia.

⁷ Nēn bibu i ku de goo u bēe nōni wōke. Wi u gea mɔ u sāawa gemgii, nge mē Yesun tii u sāa. ⁸ Wi u ra n toramə, Setamgiiwa, domi saa toren diya Setam toramə. Ma Gusunən Bii u na u ka Setam sōma kpeerasia.

⁹ Baawure wi u sāa Gusunən bii, u ku ra n maa toramə yēn sɔ Gusunən wāara wāa wi sɔɔ. U n̄ kpē u n toramə domi u kua Gusunən bii. ¹⁰ Tē, sa ko kpī su tubu wi u sāa Gusunən bii ka wi u sāa Setamgii. Baawure wi u kun gea mɔ, ka maa wi u kun win beruse kī, u n̄ sāa Gusunəgii.

Su kīana

¹¹ Gari wee yi i nua saa toren di. Su kīana ¹² kpa sa kun sāa nge Kaēni wi u sāa tən kōso wigii ma u win wənəgo. Mban sōna u nūn go. U nūn go yēn sɔ win tii u kom kōsum kua, wənə maa kom gem kua.

¹³ Negibu, i ku biti soora handuniagibu bā n bēe tusa. ¹⁴ Yēn sɔ sa bēsen berusebu kī, sa yē ma sa goɔ sarari, sa dua wāaru sɔɔ. Wi u kun tōnun kīru mɔ, u wāawa goɔ sɔɔ. ¹⁵ Baawure wi u win beruse tusa, u sāawa tən gowo. Bēen tii i maa yē ma tən gowo goo sari wi u wāaru te ta ku ra kpe mɔ. ¹⁶ Yeni sōra sa ka gia nge mē kīra sāa, domi Kirisi u win wāaru wē bēsen sɔ. Nge mēya, n maa weene su bēsen tjin wāaru wē bēsen berusebun sɔ. ¹⁷ Goo u n dukia mɔ handunia ye sɔɔ, ma u wa win beruse u yāaru mɔ, ma u nūn biru kisi, aməna Gusunən kīra ko n ka wāa yēro sɔɔ. ¹⁸ Nēn bibu i ku de su kīana ka gari tona, adama su kī geeru sōsi bēsen kookoosu sɔɔ.

Gusunən wuswaaɔ

¹⁹ Kookoo si sōn diya sa ko n yē ma sa sāa gemgibu kpa sa n toro sindu mɔ Gusunən wuswaaɔ. ²⁰ Domi bēsen gōru gā n sun taare wēemə sa yē ma Gusunə u bēsen gōru kere, u maa kpuro yē. ²¹ Yen sɔ, nēn kīnasibu, bēsen gōru gā kun sun taare wēemə, sa ko n toro sindu mɔ Gusunən wuswaaɔ. ²² Ma baayere kpuro ye sa bikiamə, sa ye waamə saa win min di, domi sa win wooda nēni, sa maa mɔ ye n wā win nōni sɔɔ. ²³ Win wooda wee, su win Bii Yesu Kirisin yīsiru naane doke, kpa su kīana nge mē u sun sōwa. ²⁴ Wi u win woodaba swīi u ka Gusunə manine, Gusunə maa ka nūn manine. Yenin min diya sa yē ma u ka sun manine win Hunde Dēero wi u sun wēn sɔ.

4

Gusunən Hunde ka yiberen hunde

¹ Nēn kīnasibu i ku tumbu kpuro naane ko be ba gerumə ba Hunde Dēero mɔ, adama i bu wēerio bā n sāa Gusunəgibun na, domi Gusunən sōmɔ weesugiba yiba handunia ye sɔɔ. ² Yenin min diya i ko kpī i tubu be ba Gusunən Hunde mɔ. Baawure wi u wura ma Yesu Kirisi u kua tōnu, wiya u sāa Gusunəgii. ³ Wi u kun maa wure ma Yesu u kua tōnu, u n̄ sāa Gusunəgii, Kirisin yiberewa, win gari i nua u sisi, u mam tunuma handunia sɔɔ kɔ.

⁴ Bēe nēn bibu, i sāa Gusunəgibu i maa sōmɔ weesugii be kamia kɔ. Domi wi u wāa bēe sɔɔ u dam mɔ u kere wi u wāa handunia ye sɔɔ. ⁵ Beni handuniagiba ba sāa, yen sōna ba ka handunian bwisi gari mɔ, ma handuniagiba bu swaa daki. ⁶ Bēe sa sāawa Gusunəgibu. Baawure wi u Gusunə yē u ra sun swaa daki, adama wi u kun Gusunə yē u ku ra sun swaa daki. Yenin min diya sa ko kpī su gem ka weesu wuna.

Gusunə u sāawa kīrun nuuru

7 Nen kīnasibu, i de su kīana, domi kīra naamōwa saa Gusunōn min di. Baawure wi u tōnun kīru mō u sāawa Gusunōn bii, u maa Gusunō yē. 8 Wi u kun tōnun kīru mō, yēro kun Gusunō yē domi Gusunō sāawa kīrun nuuru. 9 Wee mē Gusunō u sun win kīru sōsisina, u win Bii teereru gōrima handunia ye sōo sa n ka wāaru te ta ku ra kpe mō wi sōo. 10 Amenīwa kīi te, ta sāa, n n mō bēsera sa Gusunō kīa, adama wiya sun kīa, ma u win Bii gōrima u ka ko abōru bēsen toranun sō.

11 Nen kīnasibu, Gusunō ù n sun kī too nge mē, n weene bēsen tii su maa kīana. 12 Goo kun Gusunō waare. Sā n kīane, Gusunō u ka sun manine, ma win kīra yibumō bēse sōo.

13 Sa yē ma sa ka nūn manine, win tii maa ka sun manine domi u sun win Hunde Dēero kā. 14 Bēse maa sa wa, sa maa seeda dimō ma Baaba u win Bii gōrima u ka ko handunian Faaba kowo. 15 Baawure wi u wura ma Yesu sāawa Gusunōn Bii, Gusunō ka nūn manine, ma yēro maa ka Gusunō manine. 16 Ma bēse sa kīi te yē, sa maa tu naane doke te Gusunō u mō bēse sōo.

Gusunō sāawa kīrun nuuru. Baawure wi u tōnun kīru mō u ka Gusunō manine, Gusunō maa ka nūn manine. 17 Nge mēya win kīra yibusine bēse sōo, kpa sa n ka toro sindu mō siribun sanam, domi nge mē Kirisi u sāa, mēya maa bēsen tii sa sāa handunia ye sōo. 18 Berum sari kīru sōo, kīi te ta yiba ta ra berum kpuro gire. N n mēn na, wi u berum mō, kīra kun yiba wi sōo, domi u sēyasiabu yīiyō.

19 Kīra wāa bēse sōo yēn sō Gusunō u gbia u sun kīa. 20 Goo ù n nēe u Gusunō kī ma u win beruse tusa, u sāawa wee kowo. Domi wi u kun win beruse kī wi u waamō, u n kpē u Gusunō kīa wi u kun waare. 21 Gusunō maa sun wooda yeni wē u nēe, wi u nūn kī, u de u n maa win beruse kī.

5

Handunian kamiabu

1 Baawure wi u naane doke ma Yesu sāa Kirisi wi, yēro sāawa Gusunōn bii, ma baawure wi u tundo kī, u maa bii kīwa. 2 Sā n Gusunō kī ma sa win wooda mēm nōowamme, sa ko n yē ma sa win bibu kī. 3 Sā n Gusunō kī sa ko maa win wooda nēne. Win wooda kun maa sē. 4 Domi Gusunōn bii baawure u ra handunia kamie. Ka bēsen naane dokeba sa ra handunia kamie. 5 Wi u handunia kamiama, wiya wi u naane doke ma Yesu sāawa Gusunōn Bii.

Seeda ye ba Yesu Kirisi diiya

6 Yesu Kirisi wiya wi u na ka nim ka yem. U n ne ka nim tōna, adama ka yem sanna. Hunde Dēeron tii u yen seeda dimō, yēn sō u sāa gemgii. 7 Domi seedagibu itawa ba wāa [Gusunō wōllō, Baaba, ka Gari, ka Hunde Dēero. Be ita ye, ba sāa nōo tia. Ma seeda ita maa wāa handunia ye sōo,] 8 Hunde Dēero, ka nim, ka yem. Be ita ye, ba maa sāa nōo tia. 9 Bēse sa tombun seeda wuramō, adama Gusunōn seeda kpāaru kere mē, domi Gusunōn seeda sāa seeda ye u win Bii diiya. 10 Wi u Gusunōn Bii naane doke, u seeda ye mō win tii sōo. Wi u kun naane doke, u Gusunō wee kowo kuawa yēn sō u n seeda wure ye u win Bii diiya. 11 Seeda ye wee, Gusunō sun wāaru te ta ku ra kpe wē. Wāa te, ta wāawa win Bii sōo. 12 Wi u Bii mō, u maa wāa te mō. Wi u kun Gusunōn Bii mō, u n wāa te mō.

Wāaru te ta ku ra kpe

13 Na bēe yeni yoruawa bēe be i Gusunōn Biin yīsiru naane doke, kpa i n ka yē ma i wāaru te ta ku ra kpe mō. 14 Sa naane sāa ma sā n nūn gāanu kana ni nu sāa win kīru, u sun swaa daki. 15 Sā n maa yē ma u bēsen kanaru swaa daki, sa yē ma baayere ye sa kanamō win mi, bēsegia kō.

16 Goo ù n wa win beruse u toramō te ta kun sāa gōogiru, u kanaru koowo. Gusunō u koo bu

wāaru wē be ba toramə te ta kun s̄a gəəḡiru. Adama toraru gara wāa te ta ra gəə ma. Na n̄ gerumə goo u kanaru ko ten s̄. ¹⁷Gem sariru baatere ta s̄awa toraru, adama n̄ n̄ m̄ te kpuro ta s̄a gəəḡiru.

¹⁸ Sa yē ma baawure wi u s̄a Gusunən bii u ku ra n toramə, domi Gusunən Bii n̄n̄ k̄su, tən k̄so wi kun maa kp̄e u n̄n̄ baba.

¹⁹ Beε sa yē ma sa s̄a Gusunəgibu, adama handunia kpuro wāa tən k̄so win n̄ma s̄ə.

²⁰ Sa maa yē ma Gusunən Bii u na, ma u sun bwisi k̄a su ka Gusunə Yinni gemgii gia. Sa gbinnε ka gemgii wi, win Bii Yesu Kirisin min di. Yesu Kirisi wiya s̄a Gusunə Yinni gemgii. U maa s̄a wāaru te ta ku ra kpen nuuru.

²¹ Nen bibu, i n̄ tii ε ka b̄u s̄aru.

TIRERU YIRUSE TE YOHANU U YORUA

Dabiru ba nee, Yesun yigberu gara ba ka yā mini te Yohanu u soka kurō ka win bibu. U bu sōmō bu kīanō. U maa bu kirō mō ba n tii se ka keu koosio weesugibu ka ben sōsinu.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, naasu 1-3.
2. Gem ka kīru, naasu 4-11.
3. Gari dāaki, naasu 12-13.

Tōbiribu

¹ Kurō wunε *, ne wi na sāa Yesun yigbe guro guro, na nun tōbura, wunε wi Gusunō u gōsa ka wunen bibu be na kī gem sō. N n mō ne tōna na bu kī, ka be ba gem gia kpurowa, ² yēn sō gem mε, mu wāa besen gōruō, mu ko n maa ka sun wāa sere ka baadomma.

³ Gusunō Baaba, ka Yesu Kirisi win Bii bu sun durom, ka wānwāndu kua, kpa bu sun alafia wē kīru ka gem sō.

Gem ka kīru

⁴ Nēn nukura dora gem gem ye na wa wunen bibu gaba sīimō gem sō nge mε Gusunō Baaba sun yi-ire. ⁵ Tē, kurō wunε, ye na nun yoruammε, ya n sāa wooda kpaa, ya sāawa ye sa mō toren di. Na nun kanamō, su de su kīana. ⁶ Kīru ta sāawa Gusunōn woodan mem nōbu. Yeya wooda ye i nua saa toren di, yē sō n weene i n sīimō.

⁷ Dabira ba yarinε handunia sō ba tōmbu swaa nim wiamō. Ba n wure ma Yesu Kirisi u na handunia sō u kua tōnu. Wi u sāa nge mε, wiya swaa nim wio ka Kirisin yiberε. ⁸ I tii laakari koowo, kpa i ku besen sōmburun are kō, i de i ten arufaani wa.

⁹ Baawure wi u n yōre Kirisin sōsiru sō, ma u tu sarari, u n Gusunō mō. Adama wi u yō te sō, u

Baaba ka maa Bii mō. ¹⁰ Goo ù n na bēen mi, ma n kun ka Kirisin sōsī te, i ku yēro dam koosia, i ku maa nūn domaru kua. ¹¹ Domi wi u nūn yen gaa kua, u bōnu mō win kom kōsum sō.

Gari dāaki

¹² Baa mε na gāa dabinu mō n bēe yorua, na n kī n ni kpuro yore tireru sō. Adama na yīiyō n bēe beram na, kpa n ka bēe gari ko nō ka nō kpa besen nuku dobu bu ka yibu.

¹³ Wunen wōnō wi Gusunō u maa gōsa, win biba nun tōbura.

* 1:1 kurō wunε - Dabiru ba nee, Yesun yigberu gara ba ka yā mini, te ba soka kurō ka win bibu.

TIRERU ITASE TE YOHANU U YORUA

Gayusiwa Yohanu u tire te yorua. Durɔ wi, u s̄awa tɔn geo. U ra waasu kowobu somi. Adama goo u w̄a ka wi, wi ba m̄ Diotefu. Wi, u k̄wa u n s̄a tɔnwero. U Yohanun gari yina. Tire te, ta sun s̄osimɔ nge m̄e yellu, Yesugibu ba wahala m̄ n̄osinaa sarirun s̄o.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-4.
2. Waasu kowobun dam koosiabu, naasu 5-8.
3. Diotefu ka Demetiru, naasu 9-12.
4. Tɔbiri d̄aakibu, naasu 13-15.

Tɔbiribu

¹ Gayusi, wunɛ wi na k̄ ka gem, nɛ wi na s̄a Yesun yigbe guro guro, nɛna na nun tɔbura.

² Nɛn k̄nasi na kanamɔ a n kuuramɔ ḡanu baanire s̄o, kpa wunen wasi yi n bw̄a do nge m̄e wunen hunde ya s̄a. ³ Nɛn nukura dora too too sanam m̄e naanɛ dokeobu gaba na, ma ba seeda di nge m̄e gem mu w̄a wunɛ s̄o, ka nge m̄e a s̄imɔ gem m̄e s̄o.

⁴ Nuku dobu gabu sari bi bu kere n nɔ nɛn biba s̄imɔ gem s̄o.

Waasu kowobun

dam koosiabu

⁵ Nɛn k̄nasi, naanɛ dokeon koma a m̄ sanam m̄e a naanɛ dokeobu n̄orimɔ, n ku mam ko be ba s̄a s̄obu. ⁶ Ba wunen k̄run seeda dimɔ Yesun yigberun wuswaaɔ. A de a n da bu kusenu kue ben sanum s̄o nge m̄e n weenɛ Gusunɔgii u ko. ⁷ Domi Yinnin ȳsirun s̄na ba doona, ba n̄ ḡanu mwɛ naanɛ doke sarirugibun mi. ⁸ Yen s̄o, besera n weenɛ su tɔn ben bweseru somi, kpa besen tii sa n bɔnu m̄ ka be, gem kparabu s̄o.

Diotefu ka Demetiru

⁹ Na Yesun yigberu tire piibu gagu yorua, adama Diotefu, wi u k̄ u n s̄a ben gbiikoo u n̄ nɛn gari wure.

¹⁰ Yen s̄na n̄ n na, kon gere daa ye u m̄ u ka sun gari k̄osi manimɔ. N n̄ ye tɔna, u ku ra maa naanɛ dokeobu dam koosie. Be ba maa k̄ bu bu dam koosia, u ra bu yinariwa, kpa u bu gira saa Yesun yigberun di.

¹¹ Nɛn k̄nasi a ku kom k̄sum saari ma n kun m̄o kom gem. Wi u gea m̄ u s̄awa Gusunɔgii, adama wi u k̄sa m̄ u n̄ Gusunɔ ȳwa.

¹² Demetiru u seeda gea m̄o baawure kpuron mi, ka maa gem tiin wuswaaɔ. Besen tii sa n̄un seeda diiyammɛ, a maa ȳ ma besen seeda s̄awa gem.

Tɔbiri d̄aakibu

¹³ Na ḡa dabinu m̄o n ka nun yorua, adama na n̄ k̄ n ni kpuro yore tireru s̄o. ¹⁴ Na ȳiyɔ sa ko waana n̄ n sosi, kpa su gari ko n̄o ka n̄o.

¹⁵ Alafia ya n w̄a ka wunɛ.

Wunen b̄rɔba kpuro ba nun tɔbura. A maa man besen b̄rɔba tɔbirio tia tia.

TIRE TE YUDU U YORUA

Yudu u sāawa Yesu Kirisin wānō turo. Yesugibu kpurowa u tire te yorua. Saa ye, gaba seewa ben suunu sōō ba sōōsi weesuginu sōōsimō ni nu koo de ben Yesun yigbenu nu karana. Tōn be ba sōōsi ni mō mi, ba wāawa kom bereteke sōō. Adama Gusunō u koo bu kam koosia nge mē u yeruku tōmbu gabu kua be ba ñ nūn mem nōōwe. N weenewa Yesugibu bu ka tii yina. Domi ba Gusunōn gari mā yi yi sāa gem sere ka baadommaō. Yiya n weene ba n da dendi.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, naasu 1-2.
2. Keu koosio weesugibu, naasu 3-16.
3. Yiirebu ka kirō, naasu 17-23.
4. Siara dāakibu, naasu 24-25.

Tōbiribu

¹ Nē Yudu, Yesu Kirisin yoo, nē wi na sāa Yakōbun wānō, na bēē tire teni yoruamme, bēē be Gusunō Baaba u soka. U bēē kī, ma u bēē kōsu Yesu Kirisin sō.

² Gusunō u n bēē wānwāndu ka alafia ka kīru sosiammē.

Keu koosio weesugibu

(I maa mēerio Pie II, 2:1-17)

³ Nēn kīnasibu, na raa kī n bēē tireru yorua, nē ka bēēn faaban garin sō, adama wee tē n kua tilasi n ka bēē tire teni yorua n ka bēē hania koosia kpa i ka gari yi i naane doke suna yi Gusunō u wigibu wē nōn teeru sere ka baadommaō. ⁴ Domi tōn kōsobu gaba dua gbenum bēēn suunu sōō be ba Gusunōn durom gōsikia, bu ka ben kom kōsum gafara wa, ma ba Yesu Kirisi yina, wi u sāa bēēn Yinni boko. Saa gasō gasan diya ba yorua ye n koo bu deema siribun biru.

⁵ Baa mē i ye kpuro yē sāa sāa, ka mē, na kī n bēē yaayasīa ma ye Yinni Gusunō u Isirelin tōmbu

wōra saa Egibitin tem di u kpa, yen biru u be ba ñ naane doke kam koosia. ⁶ I maa wāllun gōradoba yaayo bēn ayera kun bu turie, ma ba ben tiin wāa yeru gema ba deri. Gusunō u ka bu yōni bōkua, u kpēē yam wōkuru sōō ba ka siribun tōō bentembereru mara. ⁷ Mēya maa Sodomu ka Gomōra, ka wuu si su si sikerene, si kpuron tōmbu ba maa daa bereteke kua, tōn durōbu ka tōn durōbu ba tii sankunamō. Ba wuu si kpeerasia ka dōō wi u ku ra gbi, ma n kua yīreru tōmbun sō.

⁸ Ka mē, tōn kōso be maa, ben bwisikunu sōō ba ka toranu tii disī dokemō, ba ñ wirugibu wiru kpīiyammē ma ba wāllun yiikogibu wōmmō. ⁹ Adama Miseli, wi u sāa Gusunōn gōradoban wirugii, u ñ kākā u Setam taare wē ka wōmburu dōma te ba sanna ba Mōwisin goru sikirine, adama u Setam sōōwawa u nēē, “Yinni Gusunōwa u koo nun gerusi.” ¹⁰ Adama tōn kōso be, ye ya kun bu yeeri yeya ba wōmmō, ye ba maa mō ka marumaruru nge yēē yeya ya bu kam koosiamō. ¹¹ Nōni swāarugiba ba sāa. Domi ba Kaenin yira swīi, ba tii sure toraru sōō bu ka are wan sō nge mē Balamu u kua, ma ba Gusunō seesi nge mē Kore u kua, ma ba tii kam koosia. ¹² Tōn be, ba sāawa sankara kowobu bēēn tōō baka ni i ra ko kīrun sō sōō, ba ka bēē dimō, ka sekuru sariru, ba ben tii nōōrimō tōna. Ba sāawa nge guru winu ni woo ga bōrikiamō, ni nu ku ra ka gura nē. Ba sāa nge dāa ni nu dēruu nu ñ binu mō, ni ba wuka ka gbiniō, ni nu gu mam mam. ¹³ Ba sāawa nge nim wōkun nim kure ni nu kukumō. Nge mē nu nin yakeru kōōmō mēya ba maa ben sekuru sari kom sōōsimō. Ba sāawa nge wāllun kperi yi yi yin swaa bie, Gusunō u bu yam wōku te ta kpā yiye tē sōō ba koo du ka baadomma.

¹⁴ Enōku maa, wi u sāa Adamun sikadobun tōka nōōba yiruse u Gusunōn gari gerua ben sō u nēē, wee, Yinni u sisi ka win gōrado

dεero dabi dabiru ¹⁵ u ka baawure kpuro siri kpa u ka Gusunən bεεre yēru sarirugibu kpuro taare wē ben kom kōsum kpuron sō mε ba kua Gusunən gendun sō, ka maa gari kōsin sō yi torobu be ba n Gusunən bεεre yē ba nūn gerusi. ¹⁶ Tən be, ba ra n wure, gāanu sari ni nu ra bu wēre, ben binε bu kpare. Ba ra woo kana gari gere, ba maa tōmbu gari dori sōmō bu ka yērobun gāanu wa.

Yiirebu ka kirō

¹⁷ Adama bεε nen kīnasibu, n weenε i gari yi yaaya yi bεsen Yinni Yesu Kirisin gōroba raa gerua.

¹⁸ Dōmi ba bεε sōwā ma sanam dāakim sō tən yaako kowoba koo na be Gusunən bεεre yēε sarira koo de ben binε ya n bu kpare. ¹⁹ Beya ba ka karanaa naamō, ba ben tiin bwisikunu mō, ba n Hunde Dεero mō. ²⁰ Adama bεε nen kīnasibu, i tii tāsisiō bεen naane doke dεerabu sō i n kanaru mō ka Hunde Dεeron dam. ²¹ I tii nenuō Gusunən kīru sō, i n ka bεsen Yinni Yesu Kirisin wənwəndu mara te ta koo ka bεε wāaru te ta ku ra kpe naawa.

²² I ben wənwəndu waawo be ba gōrusu yiru yiru mō. ²³ I n gabu gawamō dō sōn di i n bu faaba mō. I maa gabun wənwəndu waawo ta n ka berum mēne, adama i n ben toranu tusa sere ka ben yabenō ni ben daa ya disinu tēni.

Sira dāakibu

²⁴⁻²⁵ Gusunō turo sāa bεsen Faaba kowo wi u koo kpī u bεε kōsu i ku ka wōruma, kpa u bεε terasia win yiiko sō taare sariru sō ka nuku dobu. Wiya u yiiko ka kpāaru ka dam ka girima mō saa bεsen Yinni Yesu Kirisin min di, yee yellun di, ka tē, sere ka baadommaō. Ami.

YOHANUN KĀSIRU TE TA YESU KIRISI SŌSISI

Yohanu u win kāsī teni yoruawa sanam mē ba Yesugibu nōni sōmō ben naane dokebun sō. Yera u bu yorua u ka bu dam kē ben nōni swāaru sō. Tire ten gari dabinu nu sāawa yīrenu ni nu tubum sē.

Tire teni, ta sāawa Bibelin tire dāakiru. Ta sun sōsimō nge mē handunia ya koo ka wiru goora ka nge mē Yesu u ko n sāa sanam mē u koo wurama.

Ta maa sun sōmō nge mē Yesu u sāa. U sāawa wi u raa wāa, mēya u wāa gisō, u ko n maa wāawa sere ka baadommaō. U sāawa gāanu kpuron tore ka nin wii gowo. U maa sāa sinambun sunō ka yinnibun Yinni. U maa sāa win yigberun wirugii. U sāawa nge gbee sunō ge ga yara Yudan bweserun di. U sāawa yāku kowo tōnwerō, ma u maa sāa nge yāa kinē kpēndu te ba ka yākuru kua.

Tire ten gari mero ya sāawa, Gusunō u koo Setam tabu di mam mam saa Yesu Kirisin min di. Mēya u koo be ba nūn naane sāa doo nōru wē ù n wōn kpaaru ka tem kpam swīi.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-8.
2. Tire ni ba Yesun yigbenu nōba yiru yorua, wiru 1:9n di sere wiru 3:22.
3. Ye ya koo koorā sia, wiru 4:1n di sere wiru 22:5.
4. Yesun wuramaru, wiru 22:6-21.

Tire tenin asansi

¹ Tire teni sō ba gāa ni yorua ni Yesu Kirisi u terasia. Gusunōwa u nūn gāa ni wē u ka win sōm kowobu sōsisi ye ya koo koorā ñ n sosi. Ne Yohanu, ne wi na sāa Kirisin yoo, u man ye sōsisi, saa win gōradon min di wi u man gōria.

² Na ye kpuron seeda di ye na ka

nōni wa. Na Gusunōn gari nōsia ka seeda ye Yesu Kirisi u di. ³ Doo nōrugiiwa wi u Gusunōn gari yinin gari garimō, doo nōrugiba maa be ba yi swaa daki, ma ba neni ye ba yorua sō. Domi yen saa ya turuku kooma.

Yesun yigbenu nōba yirun

tōbiribu

^{4,5} Ne Yohanu, na bēe Yesun yigbenu nōba yiru tōbura Asin tem sō.

Gusunō Yinni wi u wāa, wi u raa wāa, wi u maa sisi, ka hundeba nōba yiru be ba wāa Gusunōn sina kitarun wuswaaō, ka maa Yesu Kirisi wi u sāa seeda dio naanegii wi ba gbia ba seeya gōrin di, wi u maa sāa sina boko, bu bēe durom kua kpa bu bēe alafia wē.

Yesu u sun kī. Ka win yema u sun yakia besen toranun di. ⁶ Ma u sun mēna u kua besen sunō, u sun kua win Baaba Gusunōn yāku kowobu. Wiya u sinandu ka yiiko mō sere ka baadommaō. Ami.

⁷ Wee, u sisi guru winu sō. Baawure u koo nūn wa, baa be ba nūn sōkan tii. Handunia bwesenu kpuro nu koo gōō wuri ko win sō. Mēya n ko n sāa. Ami.

⁸ Gusunō Yinni Dam kpurogii, wi u wāa, wi u raa wāa, wi u maa sisi, u nēe, wiya gāanu kpuro torua, u koo maa ni wiru go.

Yohanu u Kirisi wa kāsiru sō

⁹ Nena Yohanu bēegii, ne wi na maa bōnu mō ka bēe nōni swāaru sō ka Gusunōn bandu sō ka temanabu sō yēn sō sa gbinnē ka Yesu. Ba ka man na tem bure teni sō te ba mō Patumōsi Gusunōn garin sō ka Yesun seedan sō. ¹⁰ Yinnin tōru sō Hunde Dēero dera na kāsa, ma na nōō damguu nua nen biruō nge kākāagi ¹¹ ga nēe, n yoruo tireru sō ye na waamō, kpa n tire te mōrisia Yesun yigbenu nōba yirun mi, Efesuo, ka Simiiniō, ka Pēegamuō, ka Tiatiraō, ka Saaduō, ka Filadēefiō, ka Lodiseō.

¹² Ye na sīra n ka wa wi u ka man gari mō, yera na dabu wuraginu nōba yiru wa. ¹³ Ma na goo wa nge tōnun bii u yō dabu nin suunu sō. U yaberu sebua ta wāa sere win naa kōnō ma u kpaki wuragia sēke win gāasō. ¹⁴ Win wiru ka win seri buririwa nge wēsu n kun mē nge gunsu ma win nōni sāa nge dōo yara. ¹⁵ Win naasu ballimōwa nge sii gan te ba yania ba tea, ma win nōo ga sāa nge surun bakaru. ¹⁶ Ma u kperi nōba yiru nēni win nōm geuō, ma takobi nōo durora ye ba dēera biru ka wuswaa ya yarimō win nōn di, ma win wuswaa ballimō nge sōo wii wōllun sō. ¹⁷ Ye na nūn wa, na wōruma win naasō nge goru. Ma u man win nōm geu sōndi u nē, n ku bērum ko, wiya u sāa gbiikoo ka dāako. ¹⁸ Wiya u sāa waso, u raa gu adama tē u ko n wāawa ka baadomma. U yiiko mō gōon wōllō ka gōribun wāa yerō. ¹⁹ N n mēn na, n yoruo ye na wa, ka ye ya kooramō tē, ka ye ya koo koorā amēn biru. ²⁰ Kperi nōba yiru ye na wa nēn nōm geuō ka dabu wuraginu nōba yiru ye kpuron tubusianun ansansi wee. Kperi nōba yiru ye, ya sāawa Yesun yigbenu nōba yiru yen gōradoba. Dabu wuraginu nōba yiru ye maa, ya sāawa yigbe nin tii.

2

Gari yi ba Efesugibu sōwa

¹ Kirisi u Yohanu sōwa u nē, a Efesun Yesun yigbenu gōrado yoruo a nē, nē wi na kperi nōba yiru ye nēni nēn nōm geuō, ma na sīimō dabu wuraginu nōba yiru yen suunu sō na nē, ² na win kookoosu yē ka win sōma ka win temana bi u mō. Na yē ma u n kpē u ka tōn kōsobu temana, ma u ben laakari mēera be ba tii sokumō gōrobu, adama ba n sāa mē, u deema wee kowoba ba sāa. ³ U suuru mō, u ka nōni swāaru temana nēn yīsiran sō, u n maa wasire. ⁴ Adama ye na

nūn waasi wee, u n maa man kī nge yellu. ⁵ N n mēn na, u yaayo mīn di u wōruma kpa u gōru gōsia u ko nge mē u ra raa ko. Ū kun kue mē, kon na n win dabu sua gen ayerun di. ⁶ Ka mē, u gāa teenu mō ni nu wā. U Nikolaitigibun kookoosu tusa nge mē nēn tii na su tusa.

⁷ Baawure wi u swaa mō u nōwō ye Hunde Dēero u Yesun yigbenu sōmō.

Wi u tabu di, kon de u dāa wāarugii te ta wāa Gusunōn wāa yerōn binu di.

Gari yi ba Simiinigibu sōwa

⁸ Kirisi u maa nē, a Simiinin Yesun yigbenu gōrado yoruo a nē, nē wi na sāa gbiikoo ka dāako, nē wi na raa gu ma na seewa na wasi, na nē, ⁹ na win nōni swāaru yē, na maa win sāaru yē. Ka mē, u sāa atasiri. Na yē kōsa ye ba nūn gerusimō be ba tii sokumō Yuuba adama ba n sāa mē, Setam tōmba ba sāa. ¹⁰ U ku bērum ko nōni swāa te ta nūn sisien sō. Wee, Setam u koo de bu ben gabu pirisōm doke u ka ben laakari mēeri. Ba koo wahala wa sere sō wōkuru. U de u n sāa bōrōkini sere ka gōwō, kpa n nūn wāaru wē nge sina furō.

¹¹ Baawure wi u swaa mō u nōwō ye Hunde Dēero u Yesun yigbenu sōmō.

Wi u tabu di, gōo yiruse kun nūn wasi.

Gari

yi ba Pēegamugibu sōwa

¹² Kirisi u maa nē, a Pēegamun Yesun yigbenu gōrado yoruo a nē, nē wi na takobi nōo durora ye ba dēera biru ka wuswaa nēni na nē, ¹³ na win wāa yeru yē mi Setam sina kpaara wāa. U nēn yīsiru wure, u n win naane ye u man sāa fēre, baa sanam mē ba nēn seeda dio naanēgii Antipasi go ben mi, mi Setam wāa yera wāa. ¹⁴ Adama ka mē, gāanu fiiko ni na nūn waasi wee, gaba nūn wāasi be ba Balamun sōsiru swii. Balamu wi, u ra n Balaki

sōsimō nge mε u koo ko u ka Isireliba torasia, kpa bu būu sāa dīanu di, kpa bu kōō menna tantanaru sōō. ¹⁵ Nge mεya gaba nūn wāasi be ba Nikolaitigibun sōōsiru swīi. ¹⁶ Ñ n men na, u gōru gōsio. Û kun kue mε, kon nūn naa swīima tē, kpa n ka bu tabu ko ka takobi ye ya yarimō nen nōōn di.

¹⁷ Baawure wi u swaa mō u nōōwō ye Hunde Dεero u Yesun yigbenu sōōmō.

Wi u tabu di, wiya kon manna ye ya berua wē u di. Kon nūn kpee kpikuru wē tē sōō ba yīsi kpaaru yorua te goo kun yē ma n kun mō wi ba tu wē.

Gari yi ba Tiatiragibu sōōwa

¹⁸ Kirisi u maa nεε, a Tiatiran Yesun yigberun gōrado yoruo a nεε, nε Gusunōn Bii win nōni sāa nge dōō yara ma nen naasu ballimō nge sii gan te ba yania ba tea, na nεε, ¹⁹ na win kookoosu yē. Na win kīru yē, ka win bōrōkiniru, ka win tōn geeru ka maa win tēmanabu. Na yē ma win sōm dāakiru ta gbiikuru kere. ²⁰ Adama ye na nūn waasi wee. Kurō wi ba mō Yesabeli wi u tii sokumō Gusunōn sōmō, u dera u nen sōm kowobu swaa nim wia ka win sōōsiru bu ka kōō menna tantanaru sōō kpa bu būu sāa dīanu di. ²¹ Na nūn ayeru wē u ka gōru gōsia adama u ñ kī u win kom bεretεkε deri. ²² Yen sōna kon nūn kpī ka bararu kpa n be ba ka nūn sakararu kua kpēε nōni swāa bakaru sōō bā kun gōru gōsie ba kom kōsum deri mε u bu sōōsi. ²³ Yen biru kon win bibu go. Saa yera Yesun yigbenu kpuro nu koo gia ma nena na tōmbun bwisikunu ka ben gōrusu yē. Kon ben baawure kōsie nge mε win kookoosu nε.

²⁴ Adama be ba tie Tiatira sōō, be ba ñ sōōsi kōsu ni swīi, ba ñ gie ye gaba sokumō Setam asiri baka, na bu sōōmō, na ñ kon maa bu sōmunu ganu sōbi. ²⁵ Adama ye ba mō bu ye nenūō sim sim sere n ka tunuma. ²⁶⁻²⁷ Wi u tabu di ma u mō ye na kī

sere ka nōrō, wiya kon yiiko ye wē ye na mwa nen Baaban min di. Kon nūn yiiko ye wē bwesenu kpuron wāllō u n bu kpere ka sii bokuru kpa u bu so u kōsuku nge wekenu. ²⁸ Na kon maa nūn yam sārērun kpera wē.

²⁹ Baawure wi u swaa mō u nōōwō ye Hunde Dεero u Yesun yigbenu sōōmō.

3

Gari yi ba Saadugibu sōōwa

¹ Kirisi u maa nεε, a Saadun Yesun yigberun gōrado yoruo a nεε, nε wi na Gusunōn Hundeba nōōba yiru ye mō ka maa kperi nōōba yiru ye, na nεε, na win kookoosu yē. Na yē ma ba gerumō u sāa waso baa mε u sāa gōri. ² Ñ n men na, u yando kpa u ye ya nūn tie tāsisia yu sere gbi mam mam. Domi na wa ma win kookoosu kun dende sāa sāa Gusunō nen Yinnin mi. ³ Yen sō, u yaayo ye ba nūn sōōsi ka nge mε u ye nua. U ye mēm nōōwō kpa u win gōru gōsia. Û kun yande, kon na n nūn deema wōkuru nge gbēnō. U ñ ko n maa yē saa ye kon na. ⁴ Ka mε, gaba wāa Saaduō be ba kun tii disinu tēni, beya ba koo ka man sī kpa ba n yāa kpikinu doke, domi beya n ka weenε. ⁵ Wi u tabu di, wiya u koo yāa kpikinu doke mεsum. Na ñ kon maa win yīsiru go wāarun tireru sōō. Batuma sōō kon wura nen Baaban wuswaaō ka win gōradoban mi ma u sāa negii.

⁶ Baawure wi u swaa mō u nōōwō ye Hunde Dεero u Yesun yigbenu sōōmō.

Gari yi ba Filadεεfigibu sōōwa

⁷ Kirisi u maa nεε, a Filadεεfin Yesun yigberun gōrado yoruo a nεε, nε wi na sāa Dεero ka Gemgii, nε wi na sina boko Dafidin yenun kōkōrō neni, nε wi nā n kenia, goo ku ra kenε, nε wi nā n maa kenua, goo ku ra kenie, nena na nεε, ⁸ na win kookoosu yē. Na yē ma win dam kun kpā. Ka mε, u nen gari mēm

nəwə, u ɲ nɛn yīsiru siki. Yen sɔna na nɔn gambo kenia ye goo kɔn kpɛ u kɛnɛ. ⁹ Wee kon nɔn Setam tən be nɔmu sɔndia be ba tii sokumə Yuuba adama ba ɲ sɔa mɛ, domi weesa ba mɔ. Kon de bu na win wuswaa bu kpuna bu nɔn bɛɛɛ wɛ. Be kpuro ba koo gia ma na nɔn kɪ. ¹⁰ Yɛn sɔ u tɛmana u man mɛm nəwə, yen sɔna kon nɔn bere wahalan saa sɔ ye ya sisi handunia kpuro sɔ ye ka tɔmbun laakari mɛɛri be ba wɔa handunia sɔ. ¹¹ Na sisi na ɲ tɛmɔ. Ye u mɔ, u ye nɛnuɔ kem kem kpa goo u ku raa nɔn win nasaran are mwaari. ¹² Wi u tabu di wiya kon ko gbere Gusunə nɛn Yinnin sɔa yerɔ, u ɲ maa yariɔ. Kon nɛn Yinnin yīsiru yore win wɔlɔ ka maa win wuun yīsiru ge ga sɔa Yerusalemu kpa, ge ga koo sarama win wɔllun di. Kon maa nɛn yīsiri kpaaru yore win wɔlɔ.

¹³ Baawure wi u swaa mɔ u nəwə ye Hunde Dɛero u Yesun yigbɛnu sɔmɔ.

Gari yi ba Lodisejibu sɔwə

¹⁴ Kirisi u maa nɛɛ, a Lodisen Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ gemgii, nɛ wi na sɔa seeda dio geo naanɛgii, Gusunən taka kooran nuuru, na nɛɛ, ¹⁵ na win kookoosu yɛ. Na yɛ ma u ɲ yem, u ɲ maa sum. Na raa kɪwa u n sum ɲ kun mɛ u n yem. ¹⁶ Adama yɛn sɔ u sɔa wurɔ wurɔ, u ɲ sum u ɲ maa yem, kon nɔn pura nɛn nɔn di. ¹⁷ U gerumɔ u mɔ, u sɔa atasiri, u kua dukiagii, u ɲ gɔanun yɔaru mɔ. Adama na nɔn sɔmɔ, wi, gɔru garin barəwa, ka wɔnwɔndo, ka masaasi ka wɔko ka tererugii. ¹⁸ Yen saabuwa na nɔn bwisi kɛmɔ, u de u wura dwe nɛn mi ye dɔɔ sɔnwə, kpa u ka ko dukiagii. U maa kpam yɔa kpikinu dweo ni u koo ka win tereru bere kpa u kun maa sekuru mɔ. U kpam maa nɔnin tibu dweo u doke kpa u yam wa. ¹⁹ Be na kɪ kpuro beya na ra nɔni doke kpa n bu sɛyasia. Yen sɔ, u hania kooɔ kpa u gɔru gosia. ²⁰ Wee, na yɔ dii kɔnnɔwɔ na taka

mɔ. Baawure wi u nɛn nɔɔ nɔmɔ ma u kenia, kon du win mi, kpa n ka nɔn di kpa u maa ka man di. ²¹ Wi u tabu di, wiya kon de u ka man sina nɛn sina gɔnaɔ, nge mɛ na tabu di ma na sina ka nɛn Baaba win sina gɔnaɔ.

²² Wi u swaa mɔ u nəwə ye Hunde Dɛero u Yesun yigbɛnu sɔmɔ.

4

Sɔa te ta wɔa Gusunə wɔlɔ

¹ Yen biru nɛ Yohanu na mɛɛra na wa kɔnnɔ gagu ga keniare Gusunə wɔlɔ.

Ma na maa nɔɔ ge nua ge ga sɔa nge kɔakɔagii ge ga raa gbia ga ka man gari kua. Ga kpam nɛɛ, n yɔma mi kpa u man sɔsi ye ya koo na amɛn biru. ² Mii mii Hunde Dɛero dera na kɔsa. Wee, na sina kitaru wa Gusunə wɔlɔ, goo u sɔ te sɔ. ³ Wi u sɔ mi, win wuswaa ballimɔ nge ni nu nɔni bwese bweseka mɔ ka ni nu nɔni swɔaru mɔ. Guru waa ya sina kita te sikerɛnɛ ya ballimɔ nge kpee te ta nɔni wuru beku mɔ. ⁴ Ma sina kitanu yɛnda nɛ nu sina kita te kooro bure. Ma guro gurobu yɛnda nɛ ba sɔ kita nin wɔlɔ ba yɔa kpikinu doke ka furɔ wuragisu. ⁵ Yera saa sina kita ten min di guru maakinu yarimɔ ka wurenu ka guru gbɔsukunu. Fitilakunu nɔɔba yiru ni nu sɔre nu wɔa sina kita ten wuswaaɔ. Niya nu sɔa Gusunən hundeba nɔɔba yiru. ⁶ Sina kita ten wuswaaɔ yeru gagun bwesera wɔa mi, ge ga ka diki wɛnɛ.

Sina kita ten suunu sɔ ka ten gɔn gɔnka, hunde koniba nɛɛ ba wɔa mi, ba nɔni dabinu mɔ biru ka wuswaa. ⁷ Hunde koni gbiikaa ya sɔa nge gbee sunɔ, ma yiruse sɔa nge naa buu. Itasen wuswaa sɔa nge tɔnugia, ma nɛse ya ka gunɔ bakeru weenɛ te ta yɔwə. ⁸ Hunde koni nɛ yen baayere ya kasa nɔɔba tia tia mɔ, ma yi nɔni mɔ yam kpuro tɔwɔ ka sɔwɔ. Ba ra n womu mɔ

kpeetim sari sɔɔ sɔɔ ka wɔ̄kuru ba n
mò,

Dɛɛro! Dɛɛro! Dɛɛro!

Mɛya Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u
sāa,

wi u raa wāa, wi u wāa, wi u maa
sisi.

⁹ Sanam mɛ hunde koni be, ba yiiko
ka bɛɛɛ ka takarun womusu nùn
kuammɛ wi u wāa ka baadommaɔ,
ma u sɔ̄ sina kita ten wɔ̄llɔ, ¹⁰ sanam
mɛya guro gurobu yɛnda nne ye, ba
nùn kpunammɛ ba nùn sāmɔ. Ba
maa ben furɔsu pwetirimɔ ba kasi
mò sina kita ten wuswaaɔ ba mò,

¹¹ Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a dam
ka yiiko mɔ,

wuna sa ko bɛɛɛɛ wɛ.

Domi wuna a gāanu kpuro taka kua.

Wunɛn k̄irun saabuwa nu ka wāa nu
wasi.

Ten saabuwa nu maa ka taka koorɔ.

5

Tire kureru

ka Yāa kinɛ kpɛndu

¹ Wee na wa wi u sɔ̄ sina kita ten
wɔ̄llɔ u tire kureru garu neni win
nəm geuɔ. Ba tire te yoruawa biru
ka wuswaa, ma ba tu yīrenu nɔ̄ba
yiru koosi. ² Ma na wallun gɔrado
damgii goo wa u gbāra ka dam u nɛɛ,
wara yiiko mɔ u ka yīre ni kusia kpa
u tire kure te wukia.

³ Adama goo sari wi u wāa wɔ̄llɔ
n̄ kun mɛ temɔ n̄ kun mɛ tem sɔ̄wɔ
wi u kpīa u tire kure te wukia u
mɛɛra ten sɔ̄wɔ. ⁴ Na swī gem
gem yèn sɔ̄ goo sari wi u yiiko mɔ
u ka tire kure te wukia u ten sɔ̄
mɛɛri. ⁵ Yera guro guro ben turo
man sɔ̄wa u nɛɛ, n ku swī. Wee,
gbee sunɔ ge ga yara Yudan bwe-
serun di, ge ga sāa nge kpīi kpaaru
Dafidin yɛnuɔ, ga tabu di, ga koo kpī
gu yīrenu nɔ̄ba yiru ye kusia kpa gu
tire te wukia.

⁶ Na mɛɛra ma na Yāa kinɛ kpɛndu
wa ta yɔ̄ sina kitarun suunu sɔ̄, ma
hunde koni nne ka guro guro be, ba
tu sikerɛnɛ. Yāa kinɛ kpɛm te, ta
sāare ba ka tu yā̄kuru koore, ta kɔ̄ba
nɔ̄ba yiru mɔ ka maa nɔ̄ni nɔ̄ba

yiru yi yi sāa Gusunɔn hundeba
nɔ̄ba yiru, be u gɔra handunia
kpuro sɔ̄. ⁷ Yāa kinɛ kpɛm te,
ta da win mi wi u sɔ̄ sina kitarɔ,
ma ta tire kure te mwa win n̄m
geun di. ⁸ Ye ta kua mɛ, yera
hunde koni nne ye ka guro gurobu
yɛnda nne ye, ba kpuna Yāa kinɛ
kpɛm ten wuswaaɔ. Ben baawure
u mɔrɔku mɔ ka wuran bweebu
mi sɔ̄ turare wāa ye ya sāa naane
dokeobun kananu. ⁹ Ma ba wom
kpɔ̄ kua ba mò,

wuna a yiiko mɔ a ka tire kure te
mwa

kpa a yīre ni kusia.

Domi ba raa ka nun yā̄kuru kua.

Ma a Gusunɔn tambu yakia ka
wunɛn yɛm

saa bweseru baatere ka barum
baamere

ka tambu kpuro ka tem baamɛren
min di.

¹⁰ A bu mɛnna a kua ben sunɔ,

a bu kua Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yā̄ku
kowobu.

Ba koo bandu di handunia kpuro
sɔ̄.

¹¹ Na kɔ̄m mɛɛra ma na wɔ̄llun
gɔrado dabirun nɔ̄ nua, ben geera
tura nɔ̄rɔn nɔ̄rɔn suba nɔ̄rɔbu. Ba
sina kita te ka maa hunde koni nne
ye ka guro guro be sikerɛnɛ. ¹² Ba
nɔ̄ngiru sua ba mò,

Yāa kinɛ kpɛm te ba raa ka yā̄kuru
kua,

ta tura bu ka tu yiiko wɛ,

ka dukia, ka yēru, ka dam,

ka bɛɛɛɛ, ka girima, ka siarabu.

¹³ Ma na nua taka koorɔ kpuro,
ye ya wāa wɔ̄llɔ ka temɔ, ka tem
sɔ̄wɔ, ka nim wɔ̄ku sɔ̄, ye ya wāa
handunia sɔ̄ kpuro gesi ya nɔ̄ngiru
sue ya mò,

wi u sɔ̄ sina kitarɔ ka Yāa kinɛ kpɛm
te,

beya ba siarabu ka bɛɛɛɛ ka yiiko ka
sinandu mɔ

sere ka baadommaɔ.

¹⁴ Ma hunde koni nne ye, ya wura
ya nɛɛ, ami. Ma guro guro be, ba
kpuna ba sāaru kua.

6

Yīrenu

¹ Yera na wa Yāa kinε kpem te, ta yīrenu nɔɔba yiru yen teeru kusia, ma na nua hunde koni ben turo gbāra nge gura u goo sɔɔwa u nεε, a yarima. ² Ye na mεera, yera na dum kaa wa. Wi u ye sɔni u tendu neni, ma ba nùn sina furɔ dokea. U swaa wari nge tabu dio wi u dɔɔ u kpm tabu diima.

³ Yera Yāa kinε kpem te, ta yīreru yiruse kusia, ma na nua hunde koni ben yiruse u goo sɔɔwa u nεε, a yarima. ⁴ Duma gaa kpm yara ya sāa dum swāa. Wi u ye sɔni ba nùn dam kā u ka tabu yēbi handunia sɔɔ kpa tɔmbu bu ka goona. Ma ba nùn takobi baka gaa wē.

⁵ Yera Yāa kinε kpem te, ta yīreru itase kusia, ma na nua hunde koni ben itase u goo sɔɔwa u nεε, a yarima. Na mεera ma na dum wōka wa. Wi u ye sɔni u tongoro neni win nɔmaa. ⁶ Ma na nɔɔ gagu nua ga sāare ga wee hunde koni nne yen min di ga nεε, alikama kilo tian geera sāa sɔɔ teerun sɔmburun gobi. Meya maa ɔɔsu kilo itan geera nε. Adama a ku gum ka tam sanku.

⁷ Yera Yāa kinε kpem te, ta yīreru nneε kusia. Ma na nua hunde koni ben nneε u goo sɔɔwa u nεε, a yarima. ⁸ Na mεera ma na wa dum berɔ wuruwa. Wi u ye sɔni, win yīsira Gɔɔ, ma garibun wāa yera nùn swīi. Beya ba yiiko wē bu ka handunian bɔnu nneε go ka takobi, ka gɔɔru, ka baranu, ka maa gbeku yεε yi yi wāa tem mε sɔɔ.

⁹ Yen biru Yāa kinε kpem te, ta yīreru nɔɔbuse kusia. Ma na tɔmbun hundeba wa yāku yerun kɔkɔrɔ be ba go Gusunɔn gari ka seeda ye ba dīn sɔ. ¹⁰ Tɔmbun hunde beya ba gbāra ba nεε, Yinni dεero, gemgii, sere saa yerɔ a mara a ka handunian tɔmbu siri kpa a bu seeyasia yēn sɔ ba sun go.

¹¹ Ba ben baawure yabe kpikuru sebusia, ma ba bu sɔɔwa bu wēro

fiiko gina sere ben sɔm kowosibu ka begibun geeru tu ka yibu be n tie bu go, nge mε ba maa be go.

¹² Na kpm mεera sanam mε Yāa kinε kpem te, ta yīreru nɔɔba tiase kusia. Ma tem mu yīra ka dam, ma sɔɔ tīra niki niki nge beku wōku sinumgiru, ma suru swēra kom kom nge yem. ¹³ Kperi maa wɔrukumɔ temɔ nge mε gandun bii birenu ra dεrure sanam mε woo damguu ga tu siramɔ. ¹⁴ Ma wolla kurura nge tireru ma guuru baatere ka tem bureru baatere nu sin yenu kɔsa. ¹⁵ Sanam meya handunian sinambu ka tem yērobu ka tabu sinambu ka atasiriba ka damgibu, tɔmbu kpuro gesi, yobu ka tii mɔwɔbu, ba tii berua kpee wɔrusɔ ka kpee baaba sɔɔ. ¹⁶ Ba guunu ka kpenu nɔɔgiru mɔ ba mɔ, i sun sēsikio, i bere saa win waswaan di wi u sɔ sina kitarɔ ka sere Yāa kinε kpem ten mɔrun di. ¹⁷ Domi ben mɔrun tɔɔ bembere te, ta tunuma. Wara u koo kpī u yōra u tu ma.

7

Isirelin tɔmbu 144.000

¹ Yen biruwa na wɔllun gɔradoba nne wa ba yɔ handunian goonu nne sɔɔ ba handunian wosu nne neni, kpa woo gu ku ka ko tem sɔɔ, ka nimɔ, kpa gu ku dāru garu yīiri. ² Na maa wɔllun gɔrado goo wa u wee saa sɔɔ yari yerun di, u Gusunɔ Yinni wason yīreru neni. U gɔradoba nne ye nɔɔgiru kua be Gusunɔ u dam kā bu ka tem ka nim wōku kɔsa kua, ³ u nεε, i ku handunia ka nim wōku ka dānu kɔsa gaa kua sere su ka Gusunɔ besen Yinnin sɔm kowobu yīreru kua ben sirinɔ. ⁴ Yera ba man ben geeru sɔɔwa Isirelin bibun bwesenu kpuro sɔɔ bēn sirinɔ ba Gusunɔn yīreru doke. Ba sāa tɔnu nɔɔɔbun suba wunaa weeru ka nne (144.000). ⁵ Yudan bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yīruwa (12.000) ba yīreru kua. Meya maa Rubenin bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. Gadin bweseru

sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. ⁶ AΣEEN bweseru sɔɔ, tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Nefitalin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Manasen bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. ⁷ Simεon bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Lefin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Isakarın bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. ⁸ Sabulonin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Yosefun bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Benyamεen bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru.

Tɔn wɔru gına

⁹ Yen biru na kpam mεera ma na tɔn dabi dabinu wa be goo kun kpɛ u gari. Ba yara saa tem baamere ka bweseru baatere ka tɔmbu kpuro ka barum baameren min di. Be kpuro ba yɔra sina kitaru ka Yaa kine kpendun wuswaaɔ, ba yabe kpikinu sebua, ma ba baa kakosu neni nɔmaa. ¹⁰ Ba nɔɔguru kua ba neε, besen faaba ya weewa Gusunɔ besen Yinnin min di wi u sɔ sina kitarɔ, ka maa Yaa kine kpem ten min di. ¹¹ Ma wɔllun gɔradoba kpuro ba yɔra ba sina kita te ka guro guro be ka hunde koni nne ye sikerene. Yera ba kpuna sina kita ten wuswaaɔ ba Gusunɔ sɔamɔ ¹² ba neε, ami. Gusunɔ besen Yinniwa u siarabu ka girima ka yɛru ka takaru ka beere, ka dam, ka yiiko mɔ sere ka baadommaɔ. Ami.

¹³ Yera guro guro ben turo man bikia u neε, berà beni be ba yabe kpikinu sebua. Man diya ba na.

¹⁴ Na wisa na neε, na ñ yɛ ni tɔnwero, wuna kaa n yɛ.

U man sɔɔwa u neε, tɔn beni ba yarimawa bɔne bakan di. Ba ben yabenu tea ba bururasia ka Yaa kine kpem ten yem. ¹⁵ Yenin sɔna ba yɔ Gusunɔn sina kitarun wuswaaɔ ba nùn sɔamɔ wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ win sãa yerɔ. Wi u sɔ sina kitarɔ u koo bu win wãaru wukiri. ¹⁶ Ba ñ maa gɔɔru wasi, ñ kun me nim nɔru. Sɔɔ

kun maa bu soomɔ, meya maa yam susura kun bu wahala mɔ. ¹⁷ Domi Yaa kine kpem te ta waa sina kitarun suunu sɔɔ, tera ta koo bu kpara, tu ka da wãarun bwiaɔ. Gusunɔ u koo maa bu ben nani yiresu kpuro woka.

8

Yireru nɔɔba yiruse

¹ Sanam me Yaa kine kpem te, ta yireru nɔɔba yiruse kusia, ma yam mari Gusunɔ wɔllɔ nge nani kpakinu tenan saka. ² Yen biru na wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru wa be ba ra n yɔ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba bu kɔbi nɔɔba yiru wɛ.

³ Yen biru wɔllun gɔrado goo na u yɔra yaku yerun bɔkuɔ u wuran bweebu neni ge ga turare mɔ. Ba nùn turare wɛ ya kpã u ka ye naane dokeobun kananu menna yaku yee wuragirun wɔllɔ te ta waa Gusunɔn sina kitarun wuswaaɔ. ⁴ Turare yen wiisu seewa wɔllɔ Gusunɔn wuswaaɔ ka naane dokeobun kananu sannu saa gɔrado win nɔman di. ⁵ Yera gɔrado wi, u turaren bweebu ge sua u gu dɔɔ yibia saa yaku yeru min di, ma u gu kɔɔma temɔ. Sanam me sɔɔra guru gbɔsukunu na ka wurenu ka guru maakinu ka maa tem yiribu.

Kɔbi

⁶ Yen biru wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru be ba kɔbi nɔɔba yiru ye neni, ba sɔɔru kua bu ka yi so.

⁷ Gɔrado gbiikoo u win kɔba so. Yera guru kpenu ka dɔɔ ka yem sannu n burina, ma ya neera ka dam saa wɔllun di. Ma tem bɔnu itase ya dɔɔ mwaara ka dãan bɔnu itase ka maa yaka bekusu kpuro.

⁸ Ma gɔrado yiruse u win kɔba so. Ma gãa ni nu sãare nge guu bakaru te ta dɔɔ mwaamɔ, ba nu kasa kua nim wɔku sɔɔ. Nim wɔkun bɔnu itase ya gɔsira yem, ⁹ ma hunde koniba kpuro be ba waa nim wɔku sɔɔn bɔnu itase ba gu, goo nimkusu kpuron bɔnu itase ya maa kam kua.

¹⁰ Yen biru, gɔrado itase u win kɔba so. Yera kperi baka gaa ye ya dɔɔ yabure nge wii bɔndu, ya wɔruma wɔllun di daru kokin bɔnu itase sɔɔ ka maa bwii sɔɔ. ¹¹ Wee, kpera yen yīsira sosubu. Ma nim mɛn bɔnu itase sosia ma tɔn dabira gu ye ba nim mɛ nɔra yɛn sɔ mu sosia.

¹² Yen biru gɔrado nnɛse u win kɔba so. Yera sɔɔn bɔnu itase ka surun bɔnu itase ka kperin bɔnu itase tīra, ma sɔɔ sɔɔn bɔnu itasen yam bururam kun maa wāa, mɛya maa wākurun bɔnu itasen yam bururam.

¹³ Na kparam mɛɛra ma na gunɔ bakerin swīi nua ta yɔɔwa sere sere Gusunɔ wɔllɔ ta gbāramɔ too too ta mɔ, waiyo, waiyo, amɔna handuniagibun nɔni swāara koo nɛra sanam mɛ gɔradoba ita be ba tie ba koo ben kɔbi so.

9

¹ Yen biru gɔrado nɔɔbuse u win kɔba so. Ma na kpera wa ye ya raa wɔruma temɔ saa wɔllun di, ba ye wɔru bɔkɔ nɔru sariruguun kɔkɔrɔ wɛ. ² Kpera ye, ya wɔru ge wukia ma wiisu yara nge dɔɔ bokon wiisu, ma sɔɔ ka wom tīra wɔru gen wii sin saabu. ³ Ma twee yi yarima wii sin min di yi tɛria temɔ, ma ba yi dam kɔ nge nian bwāaru. ⁴ Ba yi wooda wɛ yi ku yakasu sanku, ñ kun mɛ gāa bekunu, ñ kun mɛ dāru garu ma ñ kun mɔ tɔn be ba kun Gusunɔn yīreru mɔ ben sirinɔ. ⁵ Twee yi, yi ñ wooda wa yi ka tɔmbu go ma ñ kun mɔ yi bu nɔni sɔ sere suru nɔɔbu. Nɔni swāa ten wuriribu sāawa nge nia yà ñ tɔnu toban wuriribu. ⁶ Suru nɔɔbu ye sɔɔ, tamba koo gɔɔ kasu adama ba ñ wasi. Ba koo gɔɔ kīa adama u koo bu duka suuri.

⁷ Twee yi, yi sāawa nge dumi yi ba sɔɔru kua tabun sɔ. Yin winɔ gāanu wāa nge furɔ wuragisu, ma yin wuswɛe sāa nge tɔmbugii. ⁸ Yin serum sāa nge tɔn kurɔbun

seri, ma yin donnu sāa nge gbee sunɔginu. ⁹ Yin toronu maa sāawa nge tarakpe sisuginu, ma yin kasan wurenu sāa nge kɛkɛ sisugii yi dum dabinu gawe tabu sɔɔ. ¹⁰ Yi sinu mɔ ka sɔsɔnu nge nia, sii ni sɔara dam wāa yi ka tɔmbu nɔni sɔ suru nɔɔbu. ¹¹ Yi sunɔ mɔ yin suunu sɔɔ wi u sāa wɔru bɔkɔ nɔru sariruguu gen gɔrado wirugii. Win yīsira ka Heberum Abadoni. Ka Gerɛkim maa wiya ba mɔ, Apolioni.

¹² Tɛ, ye gbee swāa gbiikira doona n tie gbee swāanu yiru ni nu sisi.

¹³ Yera gɔrado nɔɔba tiase u win kɔba so. Ma na nɔɔ gagu nua saa yāku yee wuragirun kaanu nnɛn di te ta wāa Gusunɔn wuswaaɔ. ¹⁴ Nɔɔ ge, ga gɔrado nɔɔba tiase wi u kɔba nɛni sɔɔwa ga nɛɛ, a gɔradoba nɛ ye yɔsuo be ba bɔkua daa baka ten mi te ba mɔ Efarati. ¹⁵ Yera ba gɔradoba nɛ ye yɔsu be ba sɔɔru sāa wɔɔ gen suru win tɔɔ ten kɔba yen sɔ ye Gusunɔ u yii bu ka handunian bɔnu itasen tɔmbu go. ¹⁶ Ba man tabu kowo be ba dumi sɔnin geeru sɔɔwa. Ba nɛɛ, ba sāawa yako goobu (200.000.000). ¹⁷ Mɛ na dumi ka yin maasɔbu waasina nɛn kāsiru sɔɔ wee. Ba tarakpenu doke ni nu sɔri nge dɔɔ, ma nu boogu sāa nge bura, ma nu maa sāa nge sɔɔ bisu. Dumi yin winu sāa nge gbee sunɔn wiru, ma yin nɔɔn di dɔɔ ka wiisu ka sɔɔ bisu yarimɔ. ¹⁸ Handunian bɔnu itasen tɔmbu ba gu gāa sɛsɔginu ita yen saabu, dɔɔ, ka wiisu, ka sɔɔ bisu, ye ya yarimɔ dumi yin nɔsun di. ¹⁹ Dumi dumi yin dam wāawa yin nɔsɔ ka maa yin sinɔ. Yin sinu sāawa nge wɛɛ, nu winu mɔ. Niya yi ra ka tɔmbu nɔni sɔ.

²⁰ Handunian tɔmbu be ba tie, be ba kun gu ka gāa sɛsɔgii ni, ba ñ gɔru gɔsie, bu ye ba ka nama kuan sāaru deri, ka Setam bwāabu ka būu ni ba kua ka wura ka sii geesu ka sii gandu ka kpenu ka dāa, ni nu kun kpɛ nu gari nɔ, nu ñ maa kpɛ nu yam wa, nu sere sī. ²¹ Mɛya maa tɔn

be, ba ñ ben tɔn goberu deri ka ben dobo dobo, ka ben kɔɔ mennabu tantanaru sɔɔ, ka ben gbena.

10

Wəllun gɔrado

ka tire kure piibu

¹ Na maa kpam wəllun gɔrado damgii goo wa u saram wee wəllun di. Guru wira nùn wukiri, guru waa win wiru tɛke, win wuswaa ballimɔ nge sɔɔ, ma win naasu sɔare dɔɔ yari. ² U tire kure piibu gagu neni ga wukiare win nɔmuɔ. U win nɔm geun nɔɔ sɔndi nim wɔkun wɔllɔ, ma u maa nɔm dɔwaruguu sɔndi temɔ, ³ ma u kukura nge gbee sunɔn swii. Ye u kukura u kpa, yera guru kukiribu nɔɔba yiru ya nɔɔra. ⁴ Ye guru kukiri bi, bu nɔɔra bu kpa, mii mii na sɔɔru kpa n ka gari yi yore. Adama na nɔɔ gagu nua saa wəllun di ga nɛɛ, ye guru kukiribu nɔɔba yiru ye, ya gerua a ku ye yore. A gari yi nɛnuɔ asiri sɔɔ.

⁵ Yera gɔrado wi na raa wa u yɔ tem sɔɔ ka nimɔ, u win nɔm geu yiiya wɔllɔ, ⁶ ma u bɔrua ka Gusunɔn yisiru wi u waa sere ka baadommaɔ, wi u wəllu ka ten gāanu taka kua, ka tem ka mɛn gāanu ka maa nim wɔku ka gen gāanu. Gɔrado wi, u gerua u nɛɛ, saa kun maa dɛnyasiarɔ. ⁷ Adama sanam mɛ gɔrado nɔɔba yiruse u koo win kɔɔba so, sanam mɛya Gusunɔ u koo win himba ye goo kun yɛ yibia nge mɛ u raa win sɔmɔbu sɔɔwa.

⁸ Yen biruwa nɔɔ ge na raa nua wəllun di ga ka kpam man gari kua ga nɛɛ, a doo a tire kure piibu ge ga wukiare mi mwa gɔrado win nɔmun di wi u yɔ tem ka nim wɔllɔ.

⁹ Na da gɔrado win mi, na nùn kana u man tire kure piibu ge wɛ. Ma u man sɔɔwa u nɛɛ, n gu mɔɔ n tem n mwɛ. Ga koo sosia nɛn nukurɔ, adama nɛn nɔɔwɔ ga koo dorawa nge tim.

¹⁰ Na tire kure piibu ge mwa win nɔmun di, ma na gu tema. Geema, nɛn nɔɔwɔ ga dorawa nge tim, adama ye na gu mwɛ na kpa, ga sosiawa daka daka nɛn nukurɔ.

¹¹ Yera ba man sɔɔwa ba nɛɛ, kon kpam Gusunɔn gari gere tɔn dabiru ka tem dabinun sɔ, ka bwese dabiru ka maa sinam dabinun sɔ.

11

Seeda diobu yiru

¹ Yen biru, ba man yīrutia gaa wɛ, ye ya sɔa nge dɛka ma ba man sɔɔwa ba nɛɛ, n seewo n da n Gusunɔn sɔa yeru yīre ka yāku yeru, kpa n bu gari be ba sɔaru mɔ mi. ² Adama n ku yen tɔɔ yaara yīre, domi ba ye tɔn tukobu kɔ be ba koo wuu dɛɛrɔ taaku sere suru weeru ka yiru. ³ U koo de win seeda diobu yiru bu win gari gere ba n saakiba sebua, sere sɔɔ nɔɔɔbu ka goobu ka wata (1.260).

⁴ Seeda diobu yiru ye, ba sɔa olifin dānu yiru ye, ka dabunu yiru ni nu yɔ Gusunɔ tem kpuron Yinnin wuswaaɔ. ⁵ Goo ù n kī u bu kɔsa kua, dɔɔwa ra yari ben nɔsun di u ben yiberɛba kpeerasia, nge mɛya wi u kasu u bu kɔsa kua, u koo ka gbi. ⁶ Ba dam mɔ bu ka wəllu kɛnɛ, gura yu ku ka nɛ saa ye ba Gusunɔn gari gerumɔ. Ba maa dam mɔ nim wɔllɔ bu ka mu gosia yem. Ba maa kpam dam mɔ bu ka handunia bara bwese bweseka kpɛɛ nge mɛn nɔɔ ba kī.

⁷ Sanam mɛ ba koo seeda di bu kpe, yera gbeeku yaa ye ya yara wɔru nɔru sariruguu gen min di ya koo ka bu tabu ko, yu bu kamia kpa yu bu go. ⁸ Ben gonu ko n kpī wuu bɔkɔ gen swaa sɔɔ, wuu mi ba ben Yinni dāa bunanaru kpare. Wuu gen yīsira ba weenasina ka Sodomu, ñ kun mɛ ka Egibiti. ⁹ Tɔn dabinu saa handunian tambu kpuron min di ka bwesenu kpuron di ka barum baamɛren di ka sere tem kpuron di ba koo ben gonu mɛeri sɔɔ ita ka bɔnu, ba ñ koo wura bu bu sike. ¹⁰ Handunian tɔmbun nukura koo dora, ba koo tɔɔ bakaru

ko kpa bu kēnu m̄orisiana yèn s̄s
Gusun̄n s̄m̄obu yiru be ba raa
handuniagibu t̄oya kua mi, ba gu.
11 S̄s̄o ita ka b̄onu yen biru, Gusun̄o
u k̄pam goo ni w̄esia w̄aarugiru
wesia, ma nu seewa nu ȳra. Berum
bakam t̄on be kpuro m̄wa be ba nu
wa. 12 Yera Gusun̄n s̄m̄obu yiru
ye, ba n̄ogiru nua w̄ollun di ba n̄e,
i ȳoma gee. Ba ȳowa w̄oll̄o guru
wiru s̄s̄o sanam m̄e ben yiber̄eba
ba bu m̄era. 13 Mii mii ma tem
ȳira gem gem, ma wuu gen b̄onu
w̄okuruse ya w̄oruma. T̄on be ba gu
tem ȳiru bi s̄s̄o, ben geera s̄a t̄onu
n̄ar̄abun suba n̄oba yiru (7.000).
T̄on be ba tie, ma ba nanda gem
gem, ma ba W̄rukoo b̄ere w̄e.

14 T̄e, gbee sw̄a yirusera doona,
wee itasera n̄o k̄ruma.

K̄ba n̄oba yiruse

15 Yen biru w̄ollun ḡrado n̄oba
yiruse u win k̄ba so. Yera n̄o
damgisu n̄ora Gusun̄o w̄oll̄o su n̄e,
handunia yenin banda kua Gusun̄o
besen Yinni ka win Kirisigiru. U
ko n̄ bandu dii sere ka baadommāo.
16 Sanam m̄eya guro gurobu ȳenda
n̄e ye, be ba s̄s̄o ben sina kitanu
w̄oll̄o Gusun̄n wuswaāo, ba kpuna
ba Gusun̄o s̄ama 17 ba m̄o,
Gusun̄o Yinni dam kpurogii,
wun̄e wi a w̄a t̄e,
a raa maa w̄a,
sa nun siaram̄o
yèn s̄s̄o a wun̄en dam bakam denda,
ma a wun̄en ban dibu torua.

18 Handuniagibu ba m̄oru besira.

Ma wun̄en m̄oru ya tunuma.

Saa ya tura bu ka ḡribu siri.

Saa maa tura bu ka wun̄en s̄m̄obu
are w̄e,

ka be ba nun naan̄e doke

ka be ba wun̄en ȳisiru nasie, baka ka
buu.

Saa maa tura bu ka bu kam koosia
be ba handunia kam m̄o.

19 Yera ba s̄a yee te ta w̄a
Gusun̄o w̄oll̄o ken̄ia ma woodan
kpakorora tera win s̄a yee te
s̄s̄o. Ma guru maakinu w̄a mi, ka

wurenu, ka guru gb̄asukunu ka tem
ȳirubu, ka maa guru k̄pee bakanu.

12

Kur̄o goo ka yaa binti bintiru

1 Yera ȳire bakaru gara s̄s̄osira
Gusun̄o w̄oll̄o. Kur̄o goo w̄a mi,
s̄s̄owa s̄a win yaberu ma u suru
ȳrari ma u fur̄o kperi w̄okura
yiruguu doke. 2 Kur̄o wi, u gura m̄o,
marubun wahala ka nuku wuriribu
dera u wuri m̄o.

3 Yera ȳireru gara k̄pam s̄s̄osira
Gusun̄o w̄oll̄o. Yaa binti binti
sw̄aaruru garu ta w̄a mi, ta winu
n̄oba yiru m̄o ka k̄ba w̄okuru ma ta
sina fur̄osu n̄oba yiru doke. 4 Yaa
ye, ya ka yen siru w̄ollun k̄perin
b̄onu itase w̄aka ya k̄o tem̄o. Ma ya
da ya ȳra kur̄o win wuswaāo wi u
k̄i u ma mi, yu ka wa yu win bii tem
ùn w̄oruma. 5 Yera kur̄o wi, u bii t̄on
dur̄o mara wi u koo bwesenu kpuro
kpara ka sii bokuru. Adama ba bii
wi m̄wa ba ka n̄un da Gusun̄n mi,
mi u s̄s̄o win sina kitar̄o. 6 Kur̄o wi,
u maa duka doona ḡbaburu gia mi
Gusun̄o u n̄un ayeru s̄s̄oru kua bu
ka n̄un n̄ori s̄s̄o n̄ar̄abu ka goobu ka
wata (1.260).

7 Yera tabu seewa w̄ollu mi, Mis̄eli
Gusun̄n ḡradoban wirugii ka win
ḡradoba ba tabu kua ka yaa binti
binti te. Yaa ye, ka yen bw̄a
be, ba tabu kua. 8 Adama ba bu
tabu di, ba n̄ wure yaa ye, ka yen
bw̄abu ba n̄ w̄a w̄ollu mi. 9 Ba
yaa binti binti bembere te kasa kua
tem̄o. Yaa ye, ya s̄awa gas̄o gas̄on
waa ye ba m̄o Yibirisi, n̄ kun m̄e
Setam, ye ya handuniagibu kpuro
n̄oni w̄okua. Ba ye kasa kua tem̄o ka
yen ḡradoba sannu.

10 Yen biru, ma na n̄ogiru garu
nua w̄oll̄o ta n̄e, t̄e s̄s̄ora Gusun̄o
besen Yinni u ka faaba na. Win
dam ka win banda s̄s̄osira, ka win
Kirisin yiiko. Domi ba bes̄egibun
mem man̄o kasa kua w̄ollun di wi
u ra n̄ bu mem man̄im̄o bururu ka
yoka Gusun̄n wuswaāo. 11 Bes̄egii
be, ba n̄un tabu di ka Ȳa kin̄e k̄pem

ten yem ka ben seedan gari. Ba ñ ben wāaru garisi gāanu, ba tu gōo deria. ¹² Yen saabu, wōllu ka wōrukobu i nukuru dorō. Adama tem ka nim wōkun gbee swāara ko n kpā! Domi Setam ya bεε sarema ka mōru baka yēn sō ya yē ma saa fiikowa n ye tie.

¹³ Ye yaa ye, ya wa ma ba ye kōwa temō, yera ya kurō wi nōni sōobu wōri wi u bii tōn durō mara mi. ¹⁴ Adama ba kurō wi gunō bake bakarun kasa yiru wē u ka yō sere win ayerō ghaburō mi n toma waa yen bōkun di, mi ba koo nūn nōori saa ita ka bōnu. ¹⁵ Yera waa ye, ya yen nōo wukia ma ya nim sia nge daa bakaru kurō win biruō kpa u ka nim diira. ¹⁶ Adama tem mu kurō wi faaba kua, mu mēn nōo baaya mu nim mε mwe mε mu yara yaa yen nōon di. ¹⁷ Sanam mēya yaa ye, ya ka kurō wi mōru bara gem gem, ma ya da yu ka win bwese te ta tie tabu ko, be kpuro be ba Gusunōn wooda mēm nōowammε, be ba Yesun seeda dimō. ¹⁸ Ma yaa ye, ya da ya yōra yani sēeri sōo nim wōkun gooro.

13

Gbeeku yε yiru

¹ Yen biruwa na gbeeku yaa gaa wa ya yariō nim wōkun di. Ya kōbi wōkuru mō ka winu nōoba yiru, ma sina furō ga wāa kōbi yin baayeren wōllō, ma yīsi kōsunu yorua yen winō. ² Gbeeku yaa ye na wa ya sāa nge musuku gbeeku, ma yen naasu sāa nge wōm gbārogisu, yen nōo ga maa sāa nge gbee sunōguu. Yaa binti binti te, ta ten tiin dam gbeeku yaa ye wē ka maa ten sina kitaru ka ten yiiko baka. ³ Gbeeku yaa yen wii teeru ta sāare ta mēera wa goo gookum, adama mēera ye, ya bekura. Handuniagibu kpuro ba ye mēera ka gidi, ma ba ye swīi. ⁴ Tōmbu kpuro ba yaa binti binti te sāwa yēn sō ta ten yiiko gbeeku yaa ye wē. Ba maa gbeeku yaa ye

sāwa ba mō, wara sāa nge gbeeku yaa yeni. Wara koo kpī u ka ye tabu ko.

⁵ Ba dera gbeeku yaa ye, yu woo kana gari ka gari kam gere, ba maa ye yiiko kā yu ka yegiru ko suru weeru, ka yiru. ⁶ Yera ya yen nōo wukia ya Gusunō gari kam gerusim wōri ka maa win yīsiru, ka win wāa yeru, ka be ba wāa wōllō. ⁷ Ba ye swaa kā yu ka naane dokeobu tabu ko kpa yu bu tabu di. Ba maa ye yiiko wē bweseru baateren wōllō, ka tōmbu kpuro ka barum baamere ka tem baamere. ⁸ Bēn yīsini ba ñ yorua bu sere handunia tore, wāarun tireru sōo te ta sāa Yāa kinε kpendugiru te ba ka yākuru kua, beya ba koo gbeeku yaa ye sā.

⁹ Ñ n mēn na, baawure wi u swaa mō, u nōowo. ¹⁰ Wi ba koo pirisōm mwa, pirisōmwa ba koo nūn mwa. Wi ba koo go ka takobi, takobiwa ba koo ka nūn go. Saa ye sōo, n weene naane dokeobu ba n temane ben naane dokebu sōo.

¹¹ Yen biruwa, na kpam gbeeku yaa gaa wa ya yariō tem sōon di. Ya kōbi yiru mō nge yāa kinε kpendun kōbi, ma ya gari mō nge yaa binti bintiru. ¹² Yaa gbiikaa ya dera ya yen yiiko dendimō yen nōni biru. Ya tem ka mēn tōmbu tilasi kua bu ka yaa gbiikaa ye sā ye ba raa mēera kua goo gookum, ma ya bekura. ¹³ Yaa yiruse yeni ya maamaaki dabinu kua, sere ya dera dōo u sarama wōllun di temō tōmbun wuswaaō. ¹⁴ Ya handunian tōmbu nōni wōkua ka maamaaki yēn yiiko ba ye wē yu ko yaa gbiikaa yen nōni biru. Ya handuniagibu sōomō bu yaa gbiikaa yen weenasia koowo ye ba raa ka takobi mēera kua, ma ya kun gu. ¹⁵ Yaa dāaka ye, ya yiiko wa yu ka yaa gbiikaan weenasia ye wēsia wāarugiru wē yu ka kpī yu gari ko nge tōnu, kpa yu be ba yina bu ye sā kpuro go. ¹⁶ Ma yaa ye, ya tōmbu kpuro tilasi kua, damgibu ka bwēbwēebu, gobigibu ka sāarobu, yobu ka tii mōwōbu bu

ka bu yīreru kua ben nām geuō ñ kun mē ben sirinō. ¹⁷ Goo sari wi u koo kpī u dwe ñ kun mē u dōra ma n kun mō ka gbeeku yaa yen yīreru te ta sāa yen yīsiru, ñ kun mē yen yīsirin damba.

¹⁸ Ye ya bwisi bikiamō wee. Baawure wi u bwisi mō u koo kpī u gbeeku yaa yen damban tubusianu gia. Domi damba ye, ya sāawa tōnu goon damba. Yeya nata ka wata ka nōōba tia (666).

14

Be ba yakian womu

¹ Yen biruwa na mēera ma ña Yāa kinē kpēm te wa ta yō Sianin guuru wōllō. Tōnu nārōbun suba wunaa weeru ka nne (144.000) ba ka nūn wāa mi, be ba win yīsiru ka win Baaban yīsiru yorua ben sirinō.

² Ma na nōō gagu nua wōllun di nge surun bakarun wurenu, nge guru gbāra bakabu. Nōō ge na nua ga sāawa nge ni māraku sowoba soomōn swīi. ³ Ba yō sina kitarun wuswaaō, mi hunde koniba nne ye ka guro guro be, ba wāa. Ba womu kpōō mō ge goo kun kpē u gia ma n kun mō tōnu nārōbun suba wunaa weeru ka nne be ba yakia handunian di.

⁴ Tōn be, ba sāa be ba tii nenua dēeraru sōō, ba ñ kurō damaru koore. Ba Yāa kinē kpēm te swīiwa baama kpuro mi ta dōō. Ba bu yakiaawa saa tōmbun suunu sōōn di ba n ka sāa nge yāku gbiikii te ba Gusunō ka Yāa kinē kpēm te kua. ⁵ Goo kun weesu nōōre ben nōōn di, ba sāawa taare sarirugibu.

Wōllun gōradoba ita

⁶ Yera na kpam wōllun gōrado goo wa u yōōwa sere sere Gusunō wōllō, wi u koo Labaari gea ye ya ku ra kpe kpāra handuniagibun mi, tem baamere ka bweseru baatere ka barum baamere ka tōmbu kpuron mi. ⁷ U nōōgiru sua u nēē, i Gusunō nasio kpa i nūn bēere wē, domi saa ya tura u ka tōmbu kpuro siri. I nūn

sāawō wi u wōllu ka tem taka kua ka nim wōku ka bwii.

⁸ Wōllun gōrado yiruse u gbiikoo swīi u nēē, Babiloni, wuu bōkō ge, ga wōruma, ga wōruma, ge, ge ga tōmbu kpuro tilasi kua ba ka gen daa bereteke bakan tam nōra.

⁹ Gōrado itase u gbiikobu yiru ye swīi, ma u nōōgiru sua u nēē, baawure wi u gbeeku yaa ye sāamō ka yen weenasia, ma u yen yīsiru mō win sirirō ñ kun mē win nōmūō, ¹⁰ wiya u koo maa Gusunōn mōrun tam nō mē u koo wisi ka mēn dam win mōrun nōra sōō. Baawure wi u mō nge mē, u koo tōya wa dōō ka sōō bisu sōō, gōrado dēerobu ka Yāa kinē kpēm ten wuswaaō. ¹¹ Dōō wi u nūn tōya mō win wiisu su ko su n seemōwa wōllō ka baadommaa. Ba ñ ko ba n maa wērabu mō bururu ka yoka, be ba gbeeku yaa ye sāwa ka yen weenasia, ka be ba yen yīsirin yīreru mō.

¹² Gari yi sōō, n weene naane dokeobu bu temana, be ba Gusunōn wooda mēm nōōwa ma ba Yesu naane kua.

¹³ Yen biru na kpam nōō gagu nua wōllun di ga nēē, n yeni yoruo, doo nōōrugiba be ba gbimō saa tēn di Yinnin naane dokebu sōō. Gusunōn Hunde gerumō u mō, mēya ni, ba koo wēra, domi ben sōm geerun are koo bu swīi.

Handunian gēebu

¹⁴ Yen biru na mēera ma na guru wii kpikiru wa, goo sō mi nge tōnun bii. Yēro sina furō wuraguu doke win wirō, ma u kōmbō nēni ge ga nōō do. ¹⁵ Wōllun gōrado goo u yara sāa yerun di, ma u wi u sō guru wiru wōllō nōōgiru sua u nēē, a wunen kōmbō suo a gē, domi gēebun sanam mu tura, handunia ya ye bu ka gē. ¹⁶ Yera wi u sō guru wiru wōllō u win kōmbō doke handunia sōō, ma u ye gā.

¹⁷ Gōrado goo kpam yara sāa yerun di te ta wāa wōllō, win tii maa kōmbō nēni ge ga nōō do.

18 Gɔrado goo maa yarima saa yāku yerun di, wi u dam mɔ dɔɔn wɔllɔ. U gbāra tāa tāa u wi u kɔmbɔ nɔɔ durorɔ neni sɔɔwa u nɛɛ, a wunen kɔmbɔ dokeo kpa a handunia dāa bii ni ba mɔ resɛm sɔri, domi nu ye. 19 Gɔrado wi, u win kɔmbɔ doke ma u dāa binu sɔra. Ma u nu wisi Gusunɔn mɔru bakan dāa bii gama yerɔ. 20 Ba resɛm dāa bii ni gama nin gama yerɔ wuun biruɔ. Ma dāa bii gama yee ten min di yem mu koka mu teria sere kilo gooba wunɔbu (300), ma mɛn dukum maa tura sere dumin toro gendɛɔ.

15

Wɔllun gɔradoba

ka gbee swāa dāakinu

1 Yen biru, na kpam yīreru garu wa Gusunɔ wɔllɔ, ta kpā ma ta bɛrum mɔ. Ye na wa wee. Wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru ba gbee swāanu nɔɔba yiru neni. Niya nu sāa gbee swāa dāakinu, domi ni sɔɔra Gusunɔn mɔru ya koo ka kpe.

2 Yera na gāanu wa ni nu sāare yeru dikiguu ge ga burinɛ ka dɔɔ. Na maa tɔn be wa be ba gbɛeku yaa ye ka yen weenasia, ka yen yīsirin damba tabu di. Tɔn be, ba yɔ yeru gen wɔllɔ ba mɔrɔkunu neni ni Gusunɔ u bu wɛ. 3 Ba Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowon womu mɔ ka maa Yāa kinɛ kpɛnduguu ba mɔ, “Yinni Gusunɔ dam kpurogii, wunen sama kpā, ya maa sāa maamaaki.

Wuna a tem kpuron sina boko.

Wunen swɛɛ yi sāa gem, yi dende.

4 Yinni, wara kun wunen bɛrum mɔ. Wara koo yina u wunen yīsiru bɛɛɛ wɛ.

Domi wunɛ turowa a sāa dɛɛro.

Tem baamɛrɛn tɔmba koo na wunen mi, bu nun sā.

Domi baawure u wunen sɔm geenu wɔ.”

5 Yen biru na mɛera na wa ba sāa yeru kenia Gusunɔ wɔllɔ mi win kuu bekurugira wāa. 6 Wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru be ba gbee

swāanu nɔɔba yiru neni mi, ba yara sāa yee ten min di. Ba yāa kpikinu sebua ni nu dɛɛre wasa wasa ma ba kpaki wuragii sɛke ben gāasɔ. 7 Yera hunde koniba nne ben turo u gɔrado nɔɔba yiru ye yoruku wuraginu nɔɔba yiru wɛ ni nu Gusunɔn mɔru yiba. Gusunɔ u sāawa Yinni wi u wāa sere ka baadommaɔ. 8 Ma sāa yee te, ta wiisu yiba Gusunɔn yiiko ka win dam sɔ. Goo kun maa kpɛ u du mi sere wɔllun gɔradoba nɔɔba yirun gbee swāanu nɔɔba yiru ye, yu ka wiru goora.

16

Gusunɔn mɔrun yorukunu

1 Yera na nɔɔguru garu nua saa sāa yee ten min di ta wɔllun gɔrado be sɔɔwa ta nɛɛ, bu doo bu Gusunɔn mɔrun yorukunu nɔɔba yiru wisi handunia sɔɔ.

2 Gɔrado gbiikoo u da ma u win yoruku wisi temɔ. Yera bwisi tobi bu wisi nge fɔrɔnu be ba gbɛeku yaa yen yīreru mɔ ba yen weenasia sāmɔ.

3 Sanam mɛya gɔrado yiruse u win yoruku wisi nim wɔku sɔɔ. Nim mɛ, mu gɔsia nge tɔn gorun yem, ma hunde koni baayere ya gu nim mɛ sɔɔ.

4 Yera gɔrado itase u win yoruku wisi daa bakanu ka bwii sɔɔ, ma nim mu gɔsia yem. 5 Ma na gɔrado winin nɔɔ nua wi u dam mɔ nim wɔllɔ, u nɛɛ, Dɛɛro, wunɛ wi a wāa, a raa maa wāa, wuna a sāa gemgii a ka siri mɛsum. 6 Domi ba naane dokeobu ka Gusunɔn sɔmɔbun yem yari, ma a bu yem wɛ bu nɔ. Mɛya ba ka weenɛ. 7 Yen biru na nɔɔ gagu nua saa yāku yeru min di ga nɛɛ, geema Gusunɔ Yinni dam kpurogii, wunen siribu sāa gem bu maa dɛnde.

8 Yera gɔrado nnese u win yoruku wisi sɔɔ wɔllɔ, ma sɔɔ u dam wa u ka tɔmbu dɔɔ kpakiri. 9 Ma tɔmba dɔɔ kpakirira yam susu bakarun sɔ. Ma ba Gusunɔn yīsiru gari kam gerusi

wi u yiiko mɔ gbee swāa nin wəllɔ. Adama ba yina bu gōru gɔsia bu nùn bɛɛɛ wē.

¹⁰ Yera gɔrado nɔɔbuse u win yoruku wisi gbeeku yaa yen sina kitaru wəllɔ. Ma n kua yam wɔkuru ketem yen bandun tem sɔɔ. Ma tɔmbu ba ben yari temmɔ wuriribun sɔ. ¹¹ Ma ba Wɔrukoo gari kam gerusi ben wuriribu ka bwisinun sɔ. Adama ba yina bu ben kom kɔsum deri.

¹² Yera gɔrado nɔɔba tiase u win yoruku wisi daa bakaru sɔɔ te ba mɔ Efarati, ma ta gbera mam mam tu ka sɔɔ yari yerun sinambu swaa kē bu tɔburu. ¹³ Ma na wɛɛkunu ita wa ni nu ti gɔsia nge surenu, nu yarimɔ yaa binti binti ten nɔɔn di ka gbeeku yaa yen nɔɔn di ka maa sɔmɔ weesugiin nɔɔn di. ¹⁴ Wɛɛku ni, nu sɔawa Setam bwāabu, be ba maamaaki mɔ, ma ba dɔɔ handunia kpuron sinambun mi bu ka bu menna bu tabu kɔ Gusunɔ Yinni dam kpurogiin siribun tōru sɔɔ.

¹⁵ Ma Yesun nɔɔ ga nɔɔra u nɛɛ, wee, na sisi nge gbɛnɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u swaa mɛera ma u win yānu kpārenu sɔa u ku ka swaa wari tereru kpa u sekuru wa batuma sɔɔ.

¹⁶ Yera wɛɛku ni, nu sinambu kpuro menna gam gum mi ba ra soku ka Heberum Aamagedom.

¹⁷ Yen biru, gɔrado nɔɔba yiruse u win yoruku wisi wom dirum sɔɔ. Ma nɔɔgiru gara nɔɔra sina kitarun di sɔa yerɔ ta nɛɛ, gari kpa. ¹⁸ Yera guru maakinu seewa ka wurenu ka guru gbāsukubu ka tem yīru bakabu. Tem yīru bin kpāara banda. Bin bweseru ta ñ koore saa min di ba tɔnu taka kua. ¹⁹ Wuu bɔkɔ ge, ga kurana wasi ita, ma tɔn tukobun wusu su wɔruka. Gusunɔ u Babiloni, wuu bɔkɔ ge yaaya ma u gu win mɔru bakan nɔɔran tam wē gu nɔ. ²⁰ Tem burenu kpuro nu doona, guunu kun maa waarɔ. ²¹ Yera guru kpee bakanu, nɔn teera kilo weeru tura, nu tɔmbu wariiki

wəllun di. Ma ba Gusunɔ gari kam gerusi guru kpee nin nɔni swāarun sɔ domi nɔni swāa te, ta banda.

17

Kurɔ tanɔ kpoko

¹ Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba yorukunu nɔɔba yiru ye neni, ben turo u na u man sɔɔwa u nɛɛ, n na u koo man sɔɔsi nge mɛ ba koo ka kurɔ tanɔ kpoko wi siri bu sɛɛyasia wi u sɔ nim bakam wəllɔ. ² Handunian sinamba ka kurɔ tanɔ kpoko wi daa bereteke kua, ma kurɔ tanɔ win daa beretekeɛn tam mu handunian tɔmbu laakari bira.

³ Sanam mɛya gɔrado wi, u nen bwɛra sua kasi kāsikum u ka da gbaburɔ. Miya na kurɔ goo wa u sɔ gbeeku yaa swāa gaan wəllɔ. Yen baama ba yisi kāsunu yorua ma ya winu nɔɔba yiru mɔ ka kɔbi wɔkuru. ⁴ Kurɔ wi, u yānu sebua ni nu kɔrɔnnɔ ka swāa tobe sɔa, ma u buraru kua ka wura ka goo kpee gobi bekeginu ka goo kpikinū. U wuran nɔra neni win nɔmɔ ye sɔɔ gāa kāsunu ka win kurɔ tanɔ disi yiba. ⁵ Win sirirɔ yisuru gara yorua tɛn tubusianu sɔa asiri. Yisi te wee, Babiloni baka, handunian kurɔ tanɔbu ka daa bereteke kpuron mero. ⁶ Ma na wa tɔn be ba Yesu naane doken yem ka maa be ba win seeda din yem mu kurɔ wi bāarumɔ.

Ye na nùn wa, na biti soora gem gem. ⁷ Yera gɔrado wi, u man sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna na biti soore. U koo man kurɔ win asiri tubusia ka maa gbeeku yaa ye u sɔni, ye ya winu nɔɔba yiru ka kɔbi wɔkuru mɔ. ⁸ Gbeeku yaa ye na wa mi, ya raa wasi adama ya ñ maa wāa. Ñ n sosi ya koo yari wɔru bɔkɔ nɔru sariruguun di yu da kam koo yerɔ. Handunian tɔmbu, bɛn yisa kun wāa wāarun tireru sɔɔ bu sere handunia tore, ba koo biti soora bɔ n gbeeku yaa ye wa ya kpm kurama. Domi ya raa wasi adama ya ñ maa wāa.

⁹ Ye ya bwisi bikiamō wee. Winu nōōba yiru ye, ya sāawa guunu nōōba yiru nīn wōllō kurō wi, u sō. Ya maa kpam sāa sinambu nōōba yiru. ¹⁰ Be nōōbu ba wōruma kō, turo u gīna wāa, wi u tie u n̄ tunumam kpa. Sanam mē u koo maa na, u n̄ koo tē. ¹¹ Ma gbeeku yaa ye ya raa wasi ma ya kun maa wāa, yen tiiwa ya sāa sunō nōōba itase, u yarawa nōōba yiru yen min di ma u dōō kam koo yerō.

¹² Kōbi wōku te na maa wa mi, ta sāawa sinambu wōkuru be ba kun gīna bandu dim kpa, adama ba koo yiiko wa bu bandu di kōbi tia ka gbeeku yaa ye sannu. ¹³ Be wōku te kpuro, himba tia ba mō, ba koo ben dam ka ben yiiko gbeeku yaa ye wē. ¹⁴ Ba koo ka Yāa kinē kpēm te, ta koo bu tabu di yēn sō ta sāa yinnibun Yinni ka sina boko. Ma be Gusunō u soka u gōsa, be ba sāa bōrōkiniba, be ka Yāa kinē kpēm te sannu ba koo maa sinam be tabu di.

¹⁵ Gōrado wi, u maa man sōōwa u nē, nīm mē na wa mi, mēn wōllō kurō tanō wi, u sō, mu sāawa tōmbu ka tōn wōru gūni ka tem dabinun tōmbu ka bwese dabiñu. ¹⁶ Kōbi wōku te na maa wa mi ka gbeeku yaa ye, ye kpurowa ya koo kurō tanō wi tusi. Ba koo ye u mō kpuro sua kpa bu nūn deri tereru. Ba koo win yaa tem kpa bu ye ya tie dōō mēni muku muku. ¹⁷ Domi Gusunō u dera ba win gōru kīru kua. U dera ba nōō tia kua ba ben sinandun yiiko gbeeku yaa ye wē, sere win gari yi ka kōora.

¹⁸ Kurō wi na wa mi, u maa sāawa wuu bōkō ge ga tem kpuron sinambu taare.

18

Babilonin wōrumaa

¹ Yenin biru na kpam wōllun gōrado goo wa u saram wee wōllun di. U yiiko baka mō, win buram, u ballimōwa pari pari handunia kpuro sōō. ² U nōōgīru sua u nē,

ya wōruma, Babiloni baka ye, ya wōruma. Ya tē kua Setam bwāabun wāa yeru ka wēreku kōsu baageren kuku yeru ka gunō bōrōnugīsu ka si su gōbun wāa yeru. ³ Domi tem kpuron tōmbu ba yen daa bēretēken tam nōra. Handunian sinambu ba ka ye kurō tanō kookoosu kua, ma handunian tenkuba ba kua gobigibu yen daa bēretēken kpāarun sō.

⁴ Yera na kpam nōō gagu nua wōllun di ga nē, i yarima nen tōmbu, i yarima yen min di kpa i ku ka ye yen durum bōnu ko kpa i ku ra tii kpēē yen gbee swāanu sōō. ⁵ Domi yen durum ya wōllu girari, ma Gusunō u yen kom kōsum yaaya. ⁶ I ye kōsieyo nge mē ya bē kua. I ye kōsieyo nge mē ya bē kuan nōn yiru. I yen nōra yibio ka tam mē mu bōōbu nōn yiru n kere nge mē ya bē sōka. ⁷ I ye tōya ka nuku sankiranu kōsio, nge mē ya yen yiiko ka dukian doo nōuru di. Domi ya yen tii sōōwa ya nē, wee, ya sō nge sina boko, ya n̄ sāa gōmini. Mēya ya n̄ maa nuku sankiranu wasi pai. ⁸ Yen sō, yen gbee swāara koo ye deema sōō teerun sōō, baranu ka nuku sankiranu ka maa gōōru, kpa yu dōō mwaara muku muku. Domi Yinni Gusunō wi u ye siri u sāa damgii.

⁹ Handunian sinambu kpuro be ba ka ye kurō tanōru ka daa bēretēke kua ba koo swī, ba koo weeweenu ko yen sō, sanam mē ba yen dōō mwaarabun wiisu mēera. ¹⁰ Ba kō ba n̄ yō n̄ desire yēn sō ba yen nōni swāarun berum mō, kpa bu nē, Babiloni wuu bōkō damguu, a kam kua, a kam kua. Kōbi tia sōōra siribu nun di.

¹¹ Handunian tenkuba ba koo ye swīsi ka nuku sankiranu yēn sō goo kun maa ben kīanu dwemō ¹² ni nū sāa wura ka sīi geesu ka kpee gobi bekeginu ka goo kpikinu ka beka ye ba kua ka wēē damgii, ka ni ba kua ka kōrōnnō ka beku mari marinu ka maa beku wunōmgīnu. Goo kun

maa dāa gobigia dwemə ka yabu bwese bweseka ye ba kua ka su-unu donnu ka dāa yīsinuginu ka sii gandu ka sisu ka kpee kpikinu, ¹³ ka maa dārūn kokosun buuru te ba m̀d kaneli, ka kpee yānu ka turare ka gum mē ba m̀d miru, ka gum swām ka tam ka gum ka som ka alikama ka nēē ka yāanu ka dumi ka yin kekēba ka maa tām̄bun tii. ¹⁴ Ma tenku be, ba ye s̄d̄wa ba nēē, gāa geenu kpuro ni a raa kā nu n s̄āa wuneginu nu nun doonari, wunen dukia ka gāa buranu kpuro nu nun noma yande, t̄onu kun maa ni wasi pai. ¹⁵ Gāanu kpuron tenkuba be ba yen s̄ kua dukiaqibu, ba koo ȳra n tonde, ba n sumə ba n weeweenu m̀d yen n̄ni swāarun berum s̄ ¹⁶ ba n m̀d, wee, wuu b̄k̄ə ge, ga kam kua ge ga raa tii buraru b̄era ka yāa ni ba kua ka w̄ēē damgii ka ni ba kua ka k̄ər̄nn̄ə ka beku wunəmginu ka sere maa wuraba ka kpee gobi bekeginu ka goo kpikinu. ¹⁷ Ma k̄əbi tia s̄əə gen dukia kpuro ya kam kua.

Goo nimkusu kpuron wirugibu ka be ba dua s̄əə ka goo nimkusun s̄əm kowobu ka be kpuro gesi be ba dim waamə nim w̄əku s̄əə, ba ȳra ba desire ¹⁸ ba n̄əḡiru sua ye ba wuu gen d̄əə mwaarabun wiisu wa ba nēē, wuu gagu maa sari nge wuu b̄k̄ə geni. ¹⁹ Ba tii yanim wisimə winə ba sumə ka nuku sankiranu ba n̄əḡiru m̀d ba m̀d, wuu b̄k̄ə ge, ga kam kuawa. Gen dukiawa be ba goo nimkusu m̄ə ba ka kua gobigibu. Ma k̄əbi tia s̄əə ye kpuro ya kua bansu.

²⁰ W̄əllu, a ḡəru doru wuu gen s̄. Bēē maa naanē dokeobu ka ḡərobu ka Gusunən s̄əm̄əbu, i ḡəru doru ȳn s̄ Gusunə u gu siri ye ga bēē kuan s̄.

²¹ Yera w̄əllun ḡərado damgii goo kperu sua ta ka nēē bakaru nē ma u tu sure nim w̄əku s̄əə u nēē, nge m̄əya ba Babiloni wuu b̄k̄ə ge sura temə ka dam, ga n̄ maa waarə pai. ²² Ba n̄ koo maa m̄ər̄kunun sw̄i n̄ə wunen mi ka wom kowobu ka

gaasiranu ka k̄əbi. Ba n̄ koo maa s̄əm bwese bwesekan kowobu wa, ba n̄ koo maa nēē te ba namm̄ən damu n̄ə. ²³ Ba n̄ maa fitilan yam bururam wasi mi, ba n̄ maa kurə kpaə durəbu ka kurə kpaəbun n̄ə n̄əmə. Wunen tenkubara ba raa dam bo handunia gira s̄əə, ma a ka wunen dobo dobo tem kpurogibu n̄ni w̄əku.

²⁴ Ba maa Gusunən s̄əm̄əbun yem ka naanē dokeobugum wa wunē s̄əə ka be kpuron yem gesi be ba go handunia kpuro s̄əə.

19

¹ Yen biru na n̄ə nua nge t̄n w̄ərun wurenu w̄əllə ga nēē, su Gusunə b̄es̄en Yinni siara. U s̄āwa faaba kowo, u yiiko ka dam m̄ə. ² Win siribu s̄āa gem bu maa d̄ende. Domi u kurə tanə kpoko wi siri wi u handunia kpuro sankaka ka win daa bereteke ma u n̄n s̄əyasia ȳn s̄ u win s̄əm kowobu go. ³ Ma ba kpam n̄əḡiru sua ba nēē, su Gusunə siara, wuu b̄k̄ə gen d̄əə wiisu ko n̄ ȳəməwa sere ka baadom̄əə. ⁴ Yera guro gurobu yenda n̄nē ye ka hunde koni n̄nē ye, ba kpuna Gusunən wuswaaə mi u s̄ win sina kitarə, ba n̄n s̄āwa ba nēē, ami, su Gusunə siara.

Yāa kinē kpendun

kurə kpaə t̄əə bakaru

⁵ Sanam m̄əya n̄ə gaga maa n̄əra saa sina kitaru gian di ga nēē, i Gusunə b̄es̄en Yinni siaro b̄ēē win s̄əm kowobu kpuro, b̄ēē be i n̄n nasie, baka ka buu. ⁶ Yera na n̄ə nua nge t̄n w̄ərun wurenu, ga s̄āa nge surun bakaru n̄ kun mē guru gb̄əsuku bakanu, ga nēē, su Gusunə b̄es̄en Yinni dam kpurogii siara domi u bandu di. ⁷ I de su ȳēri kpa b̄es̄en nuki yi dora. I de su n̄n b̄ēē w̄ē domi Yāa kinē kpendun kurə kpaəra tunuma, kurən tii maa s̄əuru kpa. ⁸ Ba dera u yāa kpiki b̄ēēginu sebua ni nu d̄ēere wasa

wasā. Yāa bēeregii ni, nu sāawa naane dokeobun kookoo geesu.

⁹ Yera gōrado wi, u man sōwa u nee, a yeni yoruo, doo nōrugiba be ba dim soka Yāa kinē kpendun kuro kpaā yero.

U maa man sōwa u nee, gari yi, Gusunōn gari geen tii tiiwa.

¹⁰ Yera na yiira win naaso n ka nūn sā, adama u nee, n ku ko me, u sāawa nen sōm kowosi ka maa nen berusebu kpurogii be ba Yesun gem seeda di, n Gusunō sāawō.

Domi seeda ye ba Yesu diiya, yeya ya sāa Gusunōn sōmōbun garin nuru.

Maaso dum kaagii

¹¹ Na maa wa Gusunō walla wukiara ma dum kaa gaa kurama. Wi u ye sōni win yīsira Gemgii ka Bōrōkini. Gem sōra u ra siri, meya u ra maa ka tabu ko. ¹² Win nōni sāawa nge dōo yara, ma u sina furō dabinu doke win wirō. Ba yīsiru garu yorua win sirirō te goo kun yē ma n kun mō wi turo. ¹³ U yaberu sebua te ba wasa yem sōo. Win yīsira Gusunōn gari. ¹⁴ Wollun tabu kowobu ba nūn swīi ba dum kaaba sōni, ma ba yabe kpiki bēereginu sebua ni nu deere wasa wasa. ¹⁵ Win nōn di takobi nōo doragia yara ye u koo ka tem dabinun tōmbu tabu di. U koo bu kpara ka sii bokuru kpa u dāa binun nim gama me mu sāa Gusunō Yinni dam kpurogiin mōru baka. ¹⁶ Win yaberō ka win taarō yīsi teniwa ta yorua, sina boko ka yinnibun Yinni.

¹⁷ Na maa wollun gōrado goo wa u yō sōo sōo. Ma u gunōsu kpuro nōogiru sue si su yōōwa sere sere wōlō u nee, i mennama Gusunōn dim soku yero. ¹⁸ I na kpa i sinambu ka tabu sinambun yaa di ka tabu kowo damgibugia, ka dumi ka yin maasōbugia ka sere tōmbu kpuron yaa, yobu ka tii mōwōbu, baka ka buu.

¹⁹ Yera na gbeeku yaa ye wa ka handunian sinambu ka ben tabu

kowobu. Be kpuro ba mēna bu ka wi u duma sōni mi tabu ko ka win tabu kowobu. ²⁰ Ba gbeeku yaa ye mwa ka sōmō weesugii wi sannu, wi u raa sōm maamaakiginu kua gbeeku yaa yen nōni biru. Win sōm maamaakiginun sōna u bu nōni wōkua be ba raa gbeeku yaa yen yīreru mō, ma ba yen weenasia sāwa. Ba gbeeku yaa ye ka sōmō weesugii wi kpēe wasi wasiru dōo bweru sōo, wi u mwaaramō ka sōo bisu. ²¹ Ba ben tabu kowobu go ka takobi ye ya yara saa maaso win nōn di. Ma gunōsu kpuro su ben yaa di su deba.

20

Wōō nōrōbu

¹ Yen biru na kpa m wollun gōrado goo wa u saram wee wollun di, u wōru bōkō nōru sariruguu gen kōkōrō nēni ka yōni bēke. ² U yaa binti binti te sere ye ya sāa gasōn waa ye ba mō Yibirisi ka Setam, ma u ye bōkua ka yōni yi, sere wōō nōrōbu (1.000). ³ Ma gōrado wi, u ye bōrie wōru bōkō ge sōo, u berisi ma u yīreru doke kpa yu ku maa ka bwesenu kpuro nōni wōke sere wōō nōrōbu yu ka kpe. Yen biruwa ba koo ye kenia bu ye kusia saa fiiko.

⁴ Na maa sina kitanu wa. Be ba sō nin wōlō ba bu yōllaa kua bu ka siribu ko. Na maa tōmbun hundeba wa be ba wiru bura Gusunōn gari ka Yesun seedan sō, ka be ba n gbeeku yaa ye sāwa n kun me yen weenasia, ba n maa wure ba n yen yīreru mō ben sirinō n kun me ben nōmaa. Ba seewa gōrin di ma ba bandu di ka Kirisi sannu wōō nōrōbu. ⁵ Yeniwa ya sāa gōribun see gbiikibu. N deema, gōri be ba tie ba n seewe gōrin di sere wōō nōrōbu ye, yu ka yibu. ⁶ Doo nōrugiba be ba bōnu mō see gbiikibu sōo. Ba sāa be ba wuna nenem Gusunōn sō. Gōo yiruse kun maa yiiko mō be sōo, domi ba ko ba n sāawa Gusunō ka Kirisin yāku kowobu, ba ko n ka nūn bandu dii wōō nōrōbu.

Ba Setam tabu di

⁷ Wōō nōrōbu yā n yiba ba koo Setam yōsu yen pirisōm di, ⁸ ya koo yari yu da yu handunian bwesenu kpuro nōni wōke ni ba mō Magōgu ka nin wirugii Gōgu, kpa yu nu mēna bu ka tabu ko. Ba koo dabiā nge nim wōkun goorun yani sēeri. ⁹ Be wee ba wee ba tērie, tem kpuro sōō ma ba naanē dokeobun sansani sikerena ka wuu ge Gusunō u kī. Adama u dera dōō u sarama wōllun di, mā be kpuro ba dōō mwaara. ¹⁰ Yera ba Setam ye ya raa tōmbu nōni wōkua kpēē dōō bwerō wi u mwaaramō ka sōō bisu, mī sōō ba raa gbēeku yaa ye ka sōmō weesugii wi kpēē. Miya ba koo nōni swāa bakaru wa wōkuru ka sōō sōō sere ka baadommaa.

Siri dāakibu

¹¹ Yera na maa sina kita kpiki bakaru wa ka wi u sō ten wōllō. Ma tem ka wōlla duka doona win wuswaan di, yen gaa kun maa waarō. ¹² Yen biru na gōribu wa, baka ka buu, ba yō sina kita ten wuswaan. Ma ba tirenu wukia ka maa tireru garu te ba mō wāarun tireru. Ba gōribu siri nge mē ben kookoosu nē si ba yorusi tire ni sōō. ¹³ Sanam mēya nim wōku ga ka gen gōribu na, mā gōō ka gōribun wāa yera maa ka begibu na be ba raa nēni. Mā ba be kpuro siri nge mē ben baawuren kookoosu nē. ¹⁴ Yera ba gōō ka gōribun wāa yee te sua ba kpēē dōō bwee te sōō. N deema, dōō bwee tera ta sāa gōō yiruse. ¹⁵ Baawure win yīsiru ba ñ yorua wāarun tire te sōō, ba nūn sua ba kpēē dōō bwee te sōō.

21*Wōn kpaaru ka tem kpaam*

¹ Yen biruwa na wōn kpaaru ka tem kpaam wa. Wōn gururu ka tem gurum baa doona, nim wōku ga ñ maa wāa. ² Mā na wuu dēerō wa, ge ga sāa Yerusalemu kpaam, ga saram wee Gusunō wōllun di, ga sōuru sāa nge kurō kpao wi u buraru sāa u

win durō mara. ³ Na maa nōōgiru nua sina kitarun di ta nēē, wee tē, Gusunōn wāa yera wāa tambun suunu sōō, u ko n wāa ka be, ba koo maa ko wigibu. Gusunōn tii u ko n wāa ben suunu sōō. ⁴ U koo bu ben nōni yīresu kpuro woka. Gōō kun ko n maa wāa ka win nuku sankiranu ka swīi ka wuriribu domi gasōn gāanu nu doona kpuro.

⁵ Sanam mēya wi u sō sina kitarō u nēē, wee na gāanu kpuro kua kpaanu.

U maa man sōōwa u nēē, n yeni yoruo domi win gari, gari geeya, yi maa sāa naanēgii.

⁶ Mā u man sōōwa u nēē, ye kpuro ya kpa, wiya gāanu kpuron tore ka nin wii gowo wiya maa gbiikoo ka dāako. Baawure wi nim nōru ga mō u koo nūn nim kē nim wāarugim bwian di n kun ka kōsiaru. ⁷ Baawure wi u tabu di, win tubi wee, u ko n sāa win Yinni kpa wi, u maa ko win bii. ⁸ Adama bēruobu ka naanē doke sarirugibu ka kom kōsumgibu ka tōn gowobu ka sakara kowobu ka dobo dobogibu ka būu sāabu ka wee kowobu kpuro, ba koo ben bōnu wa dōō bwerō wi u mwaamō ka sōō bisu. Yera ya sāa gōō yiruse.

Yerusalemu kpaam

⁹ Yera gōradoba nōōba yiru be ba raa yorukunu nōōba yiru nēni ni sōō gbee swāanu nōōba yiru wāa, ben turo u na u man sōōwa u nēē, n na, u koo man kurō kpao sōōsi wi u sāa Yāa kinē kpem ten kurō.

¹⁰ Sanam mēya gōrado wi, u nēn bwēra sua kāsī kāsikum u ka da guu bakaru garun wōllō. U man Yerusalemu wuu dēerō ge sōōsi ga saram wee Gusunō wōllun di, ¹¹ ga ballimō Gusunōn yikon giriman sō nge kpee sōō tiro gobi bēkēguu ge ba mō yasipu, ge ga dēere nge diki kpika. ¹² Mā gbāra bakara gu sikere nē te ta kōnnōsu wōkura yiru mē, mā wōllun gōradoba wōkura yiru ba

kənnə si kōsu. Kənnə si səəra Isirelin bibun bwesenu wəkura yirun yīsa yorua. ¹³ Gbāra ten goonu nne nne ye, kənnəsu ita itawa nu mə. Kənnəsu ita wāa sōo duu yeru gia, ita maa wāa sōo yari yeru gia, ma ita ita wāa yēsa ka yēsa. ¹⁴ Ba wuu gen gbāraru swīwa kpenu wəkura yirun wəllə, nīn wəllə ba Yāa kinε kpendun gərobu wəkura yirun yīsa yorua.

¹⁵ Wəllun gərado wi u ka man gari kua u yīrutia wuragia neni u ka wuu ge yīre ka gen kənnəsu ka gen gbāraru. ¹⁶ Wuu gen goonu kpuro nu nɛwa, gen yasum ka gen dēebu tia. Gərado wi, u gu yīra ka win yīrutia. Wee, gen dēebu kua kilo nərəbun suba yiru ka goobu (2.200). Meya maa gen yasum ka gen gurum. ¹⁷ Gərado wi, u maa gbāra te yīra ma ta kua gəm soonu wunaa weeru ka nne. U yīrumə ka win yīrutia yèn bweseru tamba maa mə. ¹⁸ Ba wuu gen gbāraru kuawa ka kpee gobiginu ni nu nəni bwese bweseka mə ma ba wuu gen tii kua ka wuran tii tii ye ya dεere nge diki. ¹⁹ Ba wuu gen gbāraru kpeεkpeεku buraru kua ka kpee gobiginu. Kpee nin gbiikira ni nu nəni swāaru mə, nin yiruseru ni nu nəni boogu mə, itaseru ni nu nəni bwese bweseka gεε mə, nneseru ni nu nəni wuru beku mə. ²⁰ Nəəbuseru ni nu nəni bεrə wuru mə, nəəba tiaseru ni nu nəni swāaru mə, nəəba yiruseru ni nu nəni wuru beku mə, nəəba itaseru ni nu nəni bεrə wuru mə, nəəba nneseru ni nu nəni dəm buuru mə, wəkuruseru ni nu nəni wuru beku ka dəm buuru mə, wəkura tiaseru ni nu nəni dəm buuru ka swāaru mə, wəkura yiruseru ni nu nəni gaadura mə. ²¹ Ma ba gamboba wəkura yiru kua ka kpee kpiki gobi bεkεginu wəkura yiru. Ba gambo baayere kua ka kpee kpiki nin teeru. Ma ba wuu gen swaa kua ka wuran tii tii ye ya sāa nge diki kpika.

²² Na n sāa yeru wa wuu ge sōo

yèn sō Gusunə Yinni dam kpurogiin tii ka maa Yāa kinε kpem te, ba sāa gen sāa yeru. ²³ Wuu ge, ga n maa sōo n kun me surun bukata mə ga n ka yam dεere, yèn sō Gusunən yikon girima ballimə ge sōo, ma Yāa kinε kpem te, ta sāa gen fitila. ²⁴ Tem kpuron tambu ba koo sī gen yam bururam sōo, kpa tem girum sinambu bu ka ben yiiko ye ba raa mə na ge sōo. ²⁵ Wuu gen kənnəsu su ko su n keniarewa saa baayere, domi wəkura kun maa koorə mi. ²⁶ Ba koo ka tem kpuron yiiko ka men bεere na wuu ge sōo. ²⁷ Adama gāa kōsunu kun duə wuu ge sōo pai, mēya maa tōnu wi u kom kōsum ka weesu mə. Be ba koo du mi, beya bèn yīsa ba yorua Yāa kinε kpem ten tireru sōo te ta sāa wāarun tireru.

22

¹ Gərado wi, u man nim wāarugin daaru sōosi te ta ballimə nge diki kpika, te ta kokumə Gusunə ka Yāa kinε kpem ten sina kitarun di. ² Ma ta kokusimə wuu gen swaan suunu sōo. Dāa wāaruginu yō daa ten goo gooka ni nu ra ma nən wəkura yiru wōo tia sōo, nən teeru suru baawure. Dāa nin wurusa ba ra ka tim ko bu ka tem kpuron tambu bεkia. ³ Bōri gεε kun ko n maa wāa wuu ge sōo.

Gusunə ka Yāa kinε kpem ten sina turara ta ko n wāa mi, kpa win səm kowobu bu nūn sā. ⁴ Ba koo win wuswaa wa kpa win yīsiru ta n yorua ben sirinə. ⁵ Wəkura kun ko n maa wāa mi. Ba n ko ba n fitilan yam bururam bukata mə n kun me sōogim, domi Yinni Gusunəwa u ko n sāa ben yam bururam. Ba koo maa bandu di sere ka baadommaə.

Yesun wuramaru

⁶ Yera gərado wi, u man sōowa u nεε, gari yini gari geen tiiwa, yi maa naane mə. Gusunə wi u win səməbu kpare, u win gərado gərima win səm kowobun mi u ka bu sōosi ye ya koo ko n n sosi fiiko.

⁷ Yesu nεε, wee u sisi u ñ tεεmɔ. Doo nɔrugiwa wi u tire tenin gari mεm nɔɔwa.

⁸ Nε Yohanu na yabu yeni nua, na maa ye wa. Ye na ye nua na ye wa na kpa, na kpuna wɔllun gɔrado win wuswaaɔ wi u man ye kpuro sɔɔsi, n ka nùn sā. ⁹ Adama u man sɔɔwa u nεε, n ku ko mε, u sɔawa nɛn sɔm kowosi ka nɛn beruse Gusunɔn sɔmɔbugii, ka sere be kpurogii be ba tire tenin gari mεm nɔɔwa. N Gusunɔ sɔawɔ.

¹⁰ Yera u maa nεε, n ku tire tenin gari bere domi saa ya turuku kua yi ka koorɔ. ¹¹ Wi u kɔsa mɔ u n win kɔsa mɔ u n bɔ. Wi u daa disinugia mɔ, u n win daa disinugia mɔ u n bɔ. Wi u maa gea mɔ u n win gea mɔ u n bɔ. Wi u maa s̄a tɔn dεero u de Gusunɔ u n maa nùn dεerasiamɔ.

¹² Yesu nεε, wee, u sisi u ñ tεεmɔ. U koo ka are na u baawure kɔsia nge mε win sɔmbura nε. ¹³ Wiya u s̄a gbiikoo ka biruko, wiya ḡanu kpuron tore ka nin wii gowo.

¹⁴ Doo nɔrugiba be ba ben yānu tea wasa wasa, ba n ka bɔnu mɔ d̄aa w̄aarugirun binu sɔɔ kpa bu du wuu ge sɔɔ, saa gen kɔnnɔn di. ¹⁵ Adama kom kɔsum kowoba kun duɔ wuu ge sɔɔ, ka dobo dobo kowobu ka sakara kowobu ka tɔn gowobu ka b̄u s̄aɔbu ka baawure wi u weesu k̄i u mɔ.

¹⁶ Wi, Yesu u bεε win gɔrado gɔria u ka bεε gari yini s̄ɔ win yigbenun s̄ɔ. Wiya Dafidin sikadobu wi u s̄a nge kp̄ii kpaaru win yenuɔ. U s̄awa yam s̄arerun kpera ye ya ballimɔ.

¹⁷ Hunde Dεero ka maa kurɔ kpaɔ ba gerumɔ, u na.

Baawure wi u gari yi nɔɔmɔ u de u maa nεε, u na.

Wi nim nɔru ga mɔ u na. Wi u maa nim w̄aarugim k̄i, u mɔ n kun ka kɔsiaru.

Garin wii goberu

¹⁸ Nε Yohanu na baawure sɔɔmɔ, wi u tire tenin gari nɔɔmɔ, goo ù n gari gεε sosi yi ba yorua mini sɔɔ, Gusunɔ u koo ȳeron t̄ɔya sosi ka gbee sw̄aa ni ba yorua tire teni sɔɔ.

¹⁹ Meya maa wi u gari gεε kawa tire tenin garin di Gusunɔ u koo ȳero bɔnu bira d̄aa w̄aarugirun binu sɔɔ, ka maa wuu dεero ge sɔɔ, ge ba tubusia tire teni sɔɔ.

²⁰ Wi u gari yini kpuro gerua u yi sirewa u nεε, meya, u sisi u ñ tεεmɔ.

Ami, a na Yinni Yesu.

²¹ Yinni Yesun durom mu n ka wigibu kpuro w̄aa. Ami.

WOMU SI BA GUSUNO KUA

Tire teni, ten gari sāawa womu si ba Gusunō kua yellun di. Womu sin gasu su sāawa siarabu, gasu kanaru, gasu bu ka torarun suuru kana, gasu bu ka faaba kana Gusunōn mi, kōsa gaa yà n bu deema, gasu maa nuku sankiranun sō.

Yesun tii u womu sin gari gee sia win sōsiru sō. Gisō womu si, su kua gāa girinu naane dokeobun sāaru sō.

Ba womu si bōnu kuawa suba nōbu. Bōnu baayere ya domarun gari mō yen wii gōberō.

Tire ten kpunaa

1. Womusun bōnu gbiikaa, womu 1n di sere womu 41.
2. Womusun bōnu yiruse, womu 42n di sere womu 72.
3. Womusun bōnu itase, womu 73n di sere womu 89.
4. Womusun bōnu nnese, womu 90n di sere womu 106.
5. Womusun bōnu nōbuse, womu 107n di sere womu 150.

WOMUSUN BONU GBIIKAA

1

¹ Wi u sāa doo nōruḡii, wiya u ku ra tōn kōsobun gari nō. Wiya u ku ra durumgibu swīi. Wiya u ku ra n wāa ka be ba Gusunō atafiiru mō.

² Wiya u ra n nuku dobu mō Gusunōn gari sō sō sō.

Wiya u ra n Gusunōn gari bwisikumō wākuru.

Wiya u ra n Gusunōn gari kī saa kpuro.

³ U sāa nge dāa te ta yō daarō.

Ten wurusu ra n bekusu sāawa saa kpuro.

Ta ra mawa ten marubun saa sō.

Tōnu wi u sāa nge mē, ye u seewa u wōri kpuro, ya ra koorewa.

⁴ Adama tōn kōso kun doo nōru wasi.

U n sāa nge dāa te.

Yaka gbebusa u ka weene si woo ga ra yarinasiē.

⁵ U n gem wasi Gusunō u n nūn siri. U n maa kpē u n wāa gemgibun wuufō.

⁶ Domi win swaa dōwa kam koo yero.

Adama Yinni Gusunōwa u gemgibu swaa gbiie.

2

¹⁻² Yinni Gusunō u gōo gōsa u bandu wē.

Mban sōna sinambu ba nūn seesimō.

Mban sōna tem yērobu ba nūn seesimō.

Mban sōna tem wirugibu ba tabun sōru mō.

Mban sōna bwesenu nu arukawani bōkumō.

Mban sōna tōmba nō tia mō ba mō, ³ su ben dam bua, su tii yakia ben yorun di.

⁴⁻⁶ Ba n yē ma kama mi, domi Gusunō u bu yēmō.

Yinni u sō wōllō u bu yaakorū mō.

U sunō wi u gōsa swīi kō win guurō te ba mō Siōni.

Yen sō, i n tii se, kpa u ku beē seeyasia ka mōru, kpa i nanda win mōru bakan sō.

⁷ Sunō wi, u neē, kon kpāra ye Yinni Gusunō u man sōwa.

U neē, gisō na kua win bii.

Gisō u kua nen tundo.

⁸ U man sōwa u neē, nā n nūn bwesenu kpuro kana, u koo man nu wē.

Nā n nūn handunian goonu nne kana,

u koo man ye wē.

⁹ U maa man sōwa u neē, kon kpī n bu kpāra nge wi u kparamō ka sii bokuru,

kon kpī n bu kōsuku nge weke te ba mōma.

¹⁰ Tē, beē sinambu, beē be i tem kpāre,

i kirō yeni swaa dakio.

Beē sinambu, beē be i tem kpāre, i yēru kasuo.

¹¹ I Yinni Gusunō sāawō ka beere.

I Yinni Gusunɔ wiru kp̄iyɔ ka nasiaru,
 12 kpa u ku raɔ mɔru ko subaru sɔɔ.
 Domi win mɔru yà n seewa, u koo de i kam ko.
 Adama doo nɔɔrugiba be ba nùn naane sãa kpuro.

3

1 Dafidin womu geni ga ka kpikiru yā te u sua win bii Abusalɔmun sɔ. Ge wee.
 2 Yinni Gusunɔ, nɛn yiberɛba ba dabi.
 Be ba man seesi ba dabi.
 3 Geema dabira ta gerumɔ,
 na ñ somiru wasi wunen min di.
 4 Adama nɛ, na nɛɛ,
 wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru,
 wuna a ra man nasara wɛ,
 wuna a ra man sekuru yare.

5 Nà n nun nɔɔgiri sue na somiru kana,
 a ra nɛn nɔɔ nɔ wunen guurun di mi a wãa.

6 Nà n kpuna na dweeya wɔku giriru,

wuna a ra n man kɔsu.

Nà n yanda na ra deemewa

wuna a man kɔsu.

7 Yiberɛ dabinu nu man kooro bure,
 yiberɛ dabinu nu man sikerena,
 adama na ñ ben bɛrum mɔ.

8 Gusunɔ nɛn Yinni, a seewo a man faaba ko.

A seewo a nɛn yiberɛba wiru kɔsuku.

A seewo a ben nɔsu kɔsuku.

9 Wuna a ra tɔnu faaba ko.

A de wunen domaru ta n ka wunen tɔmbu wãa.

4

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.

2 Gusunɔ, nà n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
 wuna a ra man somi.

Nà n nun soka, a man wurario.

A nɛn wɔnwɔndu waawo,

a nɛn kanaru nɔɔwɔ,

wunɛ wi a ra man sirie.

3 Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n man wɔmmɔ.

Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n kam gire.

Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n weesu swii.

4 I n yɛ ma Gusunɔ u ra tii naanɛgii gɔsie.

I n yɛ ma Gusunɔ u ra nɛn nɔɔ nɔ.

5 I bwisikuo gɔruɔ bɛɛn kpin yeno kpa i mari.

I diirio bɛrum sɔ kpa i durum deri.

6 I Yinni Gusunɔ naanɛ dokeo.

I yākunu koowo ni u bikiamɔ.

7 Tɔn dabira weeweenu mɔ ta mɔ,
 Gusunɔ, a ka sun bɔri yendu naawɔ.

Yinni, a ka sun nɔnu geu mɛɛrio.

8 Adama nɛ, na ra n nuku dobu mɔ n kere be ba dīanu yiba.

Na ra n yɛrimɔ n kere be ba tam yiba.

9 Nà n kpuna na ra dweeye ka bɔri yendu,

domi wunɛ turowa a man kɔsu,
 Yinni Gusunɔ.

5

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka gaasiraru. Ge wee.

2 Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio.
 Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ.

3 Yinni Gusunɔ, a nɛn wuri swaa dakio.

Yinni, nɛn sina boko, wuna na kanamɔ.

4 Yinni Gusunɔ, a ra nɛn kanaru nɔ bururu.

Yinni Gusunɔ, a ra nɛn nɔɔ nɔ sɔɔ ù n yara.

Wee na wunen wisibu mara.

5 Yinni Gusunɔ, a ku ra kɔsa kã.

Kɔsan kowobu ba ñ wãa yeru wasi wunen mi.

6 Tii suobu ba ñ kpɛ bu yɔra wunen mi.

A kɔsan kowobu tusa.

7 A tɔn gowobu tusa.

A taki diobu tusa.

A ra wee kowobu kpeerasie.

8 Adama nɛ, wunen durom bakam sɔna

kon kp̄i n da wunen sãa yerɔ.

Wunen durom bakam sɔna

kon kp̄i n yiira mi a wãa.

Miya kon kp̄i n nun bɛɛɛ wɛ.

Miya kon kp̄i n nun sã.

9 Yinni Gusunɔ, a sãawa bɔrɔkini.

Yinni Gusunɔ, a man swaa sɔɔsio ye
a kī n swīi.

Yinni Gusunɔ, a nɛn yiberɛba sɔɔsio
ma

wuna a man kpare.

¹⁰ Ben gari kun naane mɔ.

Ben yara ya ra n tɔmbu fufu mɔwa.

Kɔsa ben bwisikunu nu ra n naa
gire.

Kam koba ben gere ya ra ka nɛ.

¹¹ A bu nɔni sɔɔwɔ ben taaren sɔ.

A bu sureo ben tiin yina sɔɔ.

A bu giro wunen wuswaan di,
domi ben durum ya kpã.

Ba maa nun seesi.

¹²⁻¹³ Be ba sãa wunɛgibu, kaa de bu
nuku dobu wa.

Kaa de bu katinu kara.

Kaa de bu yɛri. Kaa bu kɔsu.

Kaa bu domaru kua.

Kaa bu ganɛ nge tɛrɛru wunen kīrun
saabu,

domi ba nun kī,

ma ba nun mɛm nɔɔwamme.

6

¹ Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
Ge wee.

² Yinni Gusunɔ, a ka man mɔru sãa,
adama na nun kanamɔ,

a ku man gerusi, a ku man sɛɛyasia.

³ A nɛn wɔnwɔndu waawo, a man
bɛkio,

domi nɛn wasi kun dam mɔ.

Wee na gɔɔ dɔɔ.

⁴ Nɛn bwɛra kun kpī.

Yinni, sere saa yerà kaa man deri
mɛ.

Saa yerà kaa man somiru na.

⁵ A wurama a man faaba ko.

A man wɔro wunen durom sɔ.

⁶ Domi wi u gu u ñ maa wunen
bwisikunu mɔ.

Wi ba sika u ñ maa kpɛ u nun sã.

⁷ Yinni Gusunɔ, weeweenu dera na
ñ dam mɔ.

Wɔkuru baatere nɛn nɔni yīresu ra
n kokumɔwa.

Wɔkuru baatere nɛn kpɛn yera ra n
waarewa.

⁸ Nɛn nɔni mɔsa swīin sɔ.

Yiberɛbara ba man yeni kpuro
koosia.

⁹ Bɛɛ be i kɔsa mɔ kpuro, i doonɔ nɛn
min di,

domi na faaba kana.

Yinni Gusunɔ u nɛn wuri nua.

¹⁰ U nɛn weeweenu nua.

U nɛn kanaru mwa.

¹¹ Yinni Gusunɔ u koo nɛn yiberɛba
kamia,

kpa bu sekuru wa.

U koo bu gira,

kpa bu biruku yira wura ka sekuru.

7

¹ Womu ge Dafidi u kua sanam mɛ
u nuki sankire Kusi Benyamɛɛgiin
sɔ. Ge wee.

² Gusunɔ nɛn Yinni, wuna na naane
sãa.

A man wɔro be ba man naa giren
nɔman di.

³ Kpa bu ku raa man mwa bu
kasuku

nge mɛ gbee sunɔ ga ra yaa kasuku,
gɔo u kun ye wɔre.

⁴⁻⁵ Gusunɔ, nɛn Yinni, wee ba man
taare wɛɛmɔ ba mɔ,

na gɔo torari,

na nɛn kīnasi bɔrɔ kɔɔru kua,

na nɛn yiberɛ wɔri,

na win yānu wɔra ka wɔbia.

Adama nà n yen gaa kuan na ka
gem,

⁶ a de nɛn yiberɛ u man sɛre u go.

A de u nɛn goru deri mi.

⁷ Yinni Gusunɔ, a nɛn yiberɛ wɔrio
ka mɔru.

Be ba kɔrua, a bu sɛɛyasio ka mɔru.

A de a n wāa nɛn bɔkuɔ.

A de a man siria.

⁸ Yinni Gusunɔ, wee a sɔ wunen sina
gɔnaɔ.

A de bwesenu nu mennama mi.

A de a nu siri mi.

⁹ Yinni Gusunɔ, wuna kaa tɔmbu
siri.

A man sirio nge mɛ nɛn dɛɛrara nɛ.

A man nɛn gem wɛɛyɔ.

¹⁰ A de tɔn kɔsobun daa yu nɔru ko,
kpa a de gemgibu bu kuura.

Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii.

Wuna a ra tɔnun gɔrun gari wɛeri.

¹¹ Wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru.

Wuna a ra bɛn gɔru ga dɛere faaba
ko.

12 Wunε, a ra siriwa dee dee.

Yinni Gusunə, a maa sē.

13 Ka mε, tən kōso u ku ra win daa
deri.

U ra win takobi nəə dεrewa.

U ra win tɛndu bεriwa.

U win sɛu sɛre u yīsi.

14 U tabu yāa gəəginu kua.

Ma u sɛε dōəginu kua.

15 U win sɔmburu seewa.

U kōsa bwisikumə. U weesu wīimə.

16 U suura gba gabun sō,

adama win tiiwa u koo ye wəri.

17 Kōsa ye u raa kua kpuro,

win wirəwa ya koo wəri.

Win damgii te u raa dɔramə,

win wirə ta koo kɔra.

18 Yinni Gusunə, kon nun siara,

domi a sāa naanɛgii.

Yinni Wərukoo, kon nun təma ka
womu.

8

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

2 Gusunə bεsɛn Yinni,
wunɛn yīsira kpā handunia kpuro
səə,

na nun təmamə wunɛn kpāarun sō
te ta wəllu gunum kere.

3 Baa bii piiminu ka bii wɛɛnu nu

nun siaramə ka womusu.

Nin womu si, su kua nge gbāraru.

Ta wunɛn yibereba ganua,

a ka be ba nun seesimə kamia,

a ka be ba məru kəsiamə kamia.

4 Na wəllun kpāaru mɛera te a kua.

Na suru ka kperu wa yi wāa yin
ayeno.

5 Ma na bwisika na nεε,
mba tɔnu u sāa a n sere ka nùn
yaaye,

wara ra n tɔnu a n sere ka nùn
nəərimə.

6 Wee, a nùn taka kua u ka nun
gɛrɛrɛm da.

Wee, a nùn yiiko ka bεεrɛ wɛ nge
sunə.

7-9 Wee, a nùn kua wirugii taka
koora kpuro səə.

Wiya u kpaaku yεε noma sikerenε.

Wiya u gbeeku yεε noma sikerenε.

Wiya u gunəsu noma sikerenε.

Wiya u swɛε noma sikerenε,

ka hunde koniba kpuro nim səə.

10 Gusunə bεsɛn Yinni, wunɛn yīsira
kpā

handunia kpuro səə.

9

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa
ka gōru yāka. Ge wee.

2-3 Yinni Gusunə, kon nun siara ka
nɛn gōru kpuro.

Kon wunɛn sɔm maamaakigian gari
kpara.

Kon womu ko ka nuku dobu.

Yinni Wərukoo, kon nun təma.

4 Nɛn yibereba ba nun wa, ba biruku
yira wura.

Nɛn yibereba ba nun wa, ba wəruka
ba gbisuka.

5 Yinni Gusunə, wunε wi a sō wunɛn
sina gənaə,

a ra siri dee dee.

Wunε wi a sō wunɛn sina gənaə,

a man gem wɛ.

6 Yinni Gusunə, a bwese ni nu n̄ nun
yɛ gerusi.

A tən kōsobu kpeerasia.

A ben yīsa go sere ka baadommaə.

7 Yinni Gusunə, a nɛn yibereban
wusu kəsuka.

A ben tii kpeerasia mam mam.

Ba n̄ maa bu yaayamə sere ka
baadommaə.

8-9 Yinni Gusunə, a sō wunɛn sina
gənaə.

Kaa n̄ sāawa sunə sere ka
baadommaə.

Wuna a handunia kpare gem səə.

Wuna a tambu sirimə dee dee.

10 Yinni Gusunə, a sāawa be ba dam
dɔremən kōso.

A sāawa be ba kpikuru suan kuku
yeru.

11 Yinni Gusunə, be ba wunɛn
yīsirun bεεrɛ yɛ,

ba ra n nun naanε sāa.

Be ba nun kasu, a ku ra bu biru kisi.

12 Yinni Gusunə u win sina gəna
tɛria Siənə.

I nùn siaro ka womusu. I win
səman gari kparo.

I de bwesenu kpuro nu yi n̄.

13 U ra be ba wuri m̄ə yaaye.

U ra be ba nɔni sɔ̄oren kanaru nɔ.
U ra be ba bu dam dɔremɔ sɛɛyasie.

14 Yinni Gusunɔ, a man durom kuo.
A mɛɛrio wahala ye na mɔ be ba
man tusan sɔ̄.

A man wɔro gɔ̄an naman di,

15 kpa n kpī na n wāa Siɔnin tɔmbun
suunu sɔ̄,

na n takaru mɔ ye a man kuan sɔ̄,
na n nuku dobu mɔ faaba ye a man
kuan sɔ̄.

16-17 Wee bwese tukunu nu suura
gba gabun sɔ̄,

ma nin tii nu wɔri ye sɔ̄.

Nu gabu yina bɛria, ma nin tiin
naasu wɔri ye sɔ̄.

Tɔn kɔsoba sɔm kɔsunu kua.

Ma ben tii ba nin are wa.

Yinni Gusunɔ u sɔ̄osi ma u ra siri
dee dee.

18 Wee ye u koo de n kooru.

Tɔn kɔsoba koo gbiwa.

Be ba nùn yina ba koo kam ko.

19 Adama u ku ra yāarobu duari.

U ra de wɔnwɔndobu ba n yīiyɔbu
mɔ wi sɔ̄.

20 Yinni Gusunɔ, a seewo.

A ku de bu nɛɛ, tɔnuwa u ka nun
kinɛnu mɔ.

A ku de bwese tukunu nu nun
atafiiru ko.

A bu sɛɛyasio nge mɛ n weenɛ,

21 kpa nu bɛrum soora,
nu gia ma nu sāawa tɔn dirobu.

Yinni Gusunɔ, a seewo.

10

1 Yinni Gusunɔ, sa nɔni sɔ̄ore.

Mban sɔ̄na a ka sun toma.

Mban sɔ̄na a kukua.

2 A mɛɛrio nge mɛ tɔn kɔsoba tii sue.
Ba yāarobu nɔni sɔ̄omɔ bɛrum
sariru sɔ̄.

Ba bu kɔkirimɔ ba suremɔ ben yina
sɔ̄.

3 Tɔn kɔsoba woo kanamɔ.

Ye ben gɔ̄ru ga binɛ sāa, yera ba ra
kasu.

Bà n ye wa, kpa bu Gusunɔ wɔmɛ bu
nùn yaakoru koosi.

4 Ben tii suabu sɔ̄, ba ra nɛɛ,
Gusunɔ sari, u n bikiamɔ ye ba mɔ.

5 Ye ba nia sāa, ya ra koorewa.

Ba n kpɛ bu Gusunɔ siribu tubu.

Ba ra ben yibereba yāatam siewa.

6 Kpa bu tii sɔ̄ bu nɛɛ, ba n
wɔrumamɔ pai!

Kɔ̄sa gaa kun bu deemamɔ.

7 Bɔ̄ri ka weesu ka gari kɔ̄siya
yi ra n yiba ben nɔsɔ̄.

Kɔ̄sa ben yara ya ra n wuuwa.

8 Wuun biruɔra ba ra n kukua.
Miya ba ra n tɔmbu yɔ̄oru bwɛ̄ɛye.

Taare sarirugii goo ù n yara,
bu nùn sɛ̄re bu go.

Dam sarirugii ù n yarima,

bu nùn mwa bu go.

9 Ba ra n kukuawa nge gbee sunɔ ge
ga yaa mara.

Bà n dam sarirugii mwa ben yina
sɔ̄,

kpa bu nùn gawa bu ka doona,

10 kpa bu nùn sɛ̄suku bu go.

Ben dam bakam mu nùn kamia.

11 Ba ra tii sɔ̄wa bu nɛɛ, Gusunɔ kun
ben gari mɔ.

U ku ra mɛ̄eri ye ba mɔ.

12 Yinni Gusunɔ, a seewo,
a ku be ba nɔni sɔ̄ore duari,
a bu somiɔ.

13 Mban sɔ̄na kaa de tɔn kɔsobu bu
nun wɔmɛ

bu nɛɛ, a ku ra bu sɛɛyasie.

14 Yinni Gusunɔ, a ra n yɛ̄ nɔni swāa
te tɔmba mɔ handunia sɔ̄.

A ra bu somi. A ra maa gobekuba
nɔ̄ori.

Yen sɔ̄na ba ra nun tii wɛ̄.

15 A tɔn kɔ̄son dam buo,

a nùn win kɔ̄sa kɔ̄sieyo.

Kpa win nuku kɔ̄suru tu kpe mam
mam.

16 Yinni Gusunɔ, wuna a sāa sina
boko sere ka baadommaɔ.

Kaa be ba n nùn sāmɔ gira wunen
tem di.

17-18 Yinni Gusunɔ, a kana nini swaa
dakio.

Wɔnwɔndo ù n nun kana, a nùn
dam kɛ̄ɛyɔ.

Be ba dam dɔremɔ, bà n nun soka, a
bu wɔro.

Be ba gobekuba dam dɔremɔ, a bu
sirio,

kpa goo u ku maa de ba n win
bɛrum mɔ.

11

¹ Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
Yinni Gusunə u s̄awa nen k̄ari.
Yen s̄o, i ku maa n̄eε,
n ȳəw̄ə nge gunə n da n kuke
guunə.

² Wee t̄ən k̄əso u win t̄endu b̄eri,
u win s̄eu s̄ari u ka taare sarirugii to
yam w̄okuru s̄ə.

³ Sanam m̄ε dunia kpuro sankira,
m̄ba gemgii u koo maa kp̄i u ko.

⁴ Adama i n ȳε ma Yinni Gusunə u
w̄āa win s̄āa yee d̄εrarə,
ma u win sina ḡona sw̄ii w̄ollə.

⁵ U ra t̄ən k̄əso ka maa t̄ən geon daa
w̄ɛri,
kpa u n dam diobu tusa.

⁶ Ben are wee.
U ra bu s̄εyāsie ka d̄ə ka s̄ə bisu ka
woo b̄əkə.

⁷ Adama u ra gemgii dam koosie,
domi win tii u s̄awa gemgii,
u ra maa daa gea k̄ā.

12

¹ Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua ka m̄ərək̄u.
Ge wee.

² Yinni Gusunə, a na a sun faaba ko.
Wee gemgiba doona.
Naanegii goo maa sari handunia s̄ə.

³ Weesa baawure u ra n win winsim
kuamm̄ε,
u n n̄un n̄oni w̄okumə ka gari dori.

⁴ Yinni Gusunə, a be ba t̄ambu fufu
m̄n̄ n̄osu k̄əruo.
A be ba gari gerumə ka tii suabu
marisio.

⁵ Domi ba gerumə ba m̄,
ba ra wa ye ba k̄i ben n̄ə doobun
saabu,
ba gari gerubu ȳε,
ba n̄ goon b̄erum m̄.

⁶ Adama Yinni Gusunə, a n̄εε,
a w̄ənw̄əndo be ba dam d̄əremə
waamə.

A s̄āaro be ba weeweenu m̄
waamə.
A be ba ȳāatam siemə waamə.

T̄ε, kaa se a be kpuro faaba ko.

⁷ Yinni Gusunə, wunen gari yi
d̄εrewa.

Yi s̄āawa nge sii gee si ba s̄awa n̄ən
n̄əba yiru.

Yinni Gusunə, na yi naan̄ε s̄āa.

⁸⁻⁹ Wee t̄ən k̄əsobu ba w̄āa yam
kpuro.

Ma t̄amba sankiramə ba d̄ə.

Yinni Gusunə, a sun k̄əsuo.

A sun ḡbaro ben n̄əman di.

13

¹ Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Yinni Gusunə, sere domma kaa n
man duari.

Sere domma kaa n man wuswaa
berue.

³ Sere domma kaa n dera na n
bwisikumə n̄ən ḡəruə.

Sere domma kaa n dera na n nuki
sankire.

Sere domma kaa n dera n̄ən yib̄ere
u n man taare.

⁴ Yinni Gusunə, a suuru koowo.

A man wisio. A man dam k̄ɛȳə.

A de n̄ən n̄oni yi gella.

A ku de n gbi.

⁵ A ku de n̄ən yib̄ereba bu man
kamia,

kpa bu woo kana.

A ku de na n b̄āarimə,

kpa ba n nuku dobu m̄.

⁶ Na nun naan̄ε s̄āa domi a man k̄i
sere ka baadommaə.

Na nun naan̄ε s̄āa domi a man gea
kua.

Na nun naan̄ε s̄āa domi a man faaba
kua.

Yen s̄ōna na nuku dobu m̄.

Wuna kon siara ka womusu.

14

(I maa m̄er̄io 53)

¹ Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

Wee nge m̄ε gari bakasu su s̄āa.

Su ra n̄εε, Gusunə sari.

Su sankire.

Su kom k̄əsum m̄.

Sin gagu sari ge ga gea m̄.

² Yinni Gusunə u t̄ambu m̄er̄ima
saa w̄əllun di,

u ka wa goo ù n w̄āa u bwisi m̄,

u ka wa goo ù n w̄āa u n̄un s̄āamə.

³ Adama u wa, be kpurowa ba k̄əre,
be kpurowa ba sankire,

be kpurowa ba kōsa m̀.
 Baa ben turo kun gea m̀.
 4 Ye u wa mε, yera u tii bikia u nεε,
 kōsan kowo be, ba n̄ yēru m̀?
 Wee ba n̄n t̄mbu gb̄enim̄,
 ben goo kun man s̄am̄.
 5 Yen s̄, kon de bu diiri gem gem
 domi ko na n w̄a be ba man m̄m
 n̄wamm̄n suunu s̄.
 6 Bεε kōsan kowobu, i s̄arobun
 himba sankum̄,
 i bu sekuru dokem̄.
 Adama Yinni Gusun̄ u bu k̄su.
 7 Yinni Gusun̄, na nun kanam̄,
 a de faaba kowo goo u yari Sīnin di
 u Isireliba, Yak̄obun bweseru yara
 d̄esirun di,
 kpa ba n w̄a b̄ari yendu s̄.
 À n kua mε,
 anna a nuku dobu wa bi ba koo ko
 mi.

15

1 Dafidin womu.
 Yinni Gusun̄, wara koo du wunen
 s̄a yer̄.
 Wara ko n w̄a guu te a ḡosan mi.
 2 Wiya wi u s̄im̄ dee dee, u gea m̀,
 u gem gerum̄ win ḡrū,
 3 u ku ra goo kōsa mani,
 u ku ra win t̄nusi tore,
 u ku ra win beruse w̄i,
 4 u ra be ba Gusun̄ nasie b̄εεε w̄,
 u ra wi Gusun̄ u yina kam m̄eri,
 u ra win n̄w̄ m̄w̄εru yibie baa n̄ n
 m̄eren na n n̄n s̄a,
 5 u ku ra t̄mbu gobi nim dokeye,
 u ku ra k̄ru m̄wε u ka seeda
 weesugia di.
 Wi u s̄im̄ nge mε, u n̄ sokuram̄
 pai.

16

1 Dafidin womu.
 Yinni Gusun̄, wuna na naan̄ s̄a.
 Wunen miya kon kuku yeru wa.
 A man k̄suo.
 2 Wuna na s̄om̄ ma a s̄a n̄n Yinni.
 Wunε turowa a ra man ḡa geenu
 w̄.
 3 Be ba nun m̄m n̄wamm̄ε tem
 mε s̄, bera ba b̄εεε m̄.
 Be s̄ora n̄n k̄ru kpuro w̄a.

4 Adama be ba b̄unu s̄am̄,
 ba tii nuku sankiranu
 sosiam̄wa.
 Na n̄ ka bu b̄u ȳakunu m̀.
 Na n̄ b̄u nin ȳisiru sokum̄.
 5 Yinni Gusun̄, wuna a ra man w̄
 ȳen bukata na m̄.
 Wuna a maa ȳe ye n koo man
 deema.
 6 Wuna kaa man tubi gea w̄.
 Ka gem na nuku dobu m̄.
 7 Yinni Gusun̄, wuna na siaram̄
 ȳen s̄ a ra man bwisi k̄.
 Wuna na siaram̄ ȳen s̄ a ra man
 kir̄ ko baa ka w̄kuru.
 8 Wuna na ra n m̄εra baadomma.
 Wuna a ra n w̄a ka n̄.
 Wuna a ra n man k̄su.
 Ḡānu kun kp̄ε nu man sura.
 9 N̄n nukura d̄o.
 N̄n bw̄era yem̄ia.
 N̄n wasi koo w̄era b̄ari yendu s̄.
 10 Domi ko na n ka nun w̄a.
 A n̄ n̄n hunde derim̄ ḡribun w̄a
 yer̄.
 A n̄ wuram̄ wunen k̄inasin wasi yi
 k̄si.
 11 Adama kaa man w̄arun swaa
 s̄osi.
 Wunen miya kon ȳeri.
 Wunen miya kon nuku dobu ko bi
 bu n̄ kpeem̄.

17

1 Dafidin kanaru.
 Yinni Gusun̄, a n̄n weeweenu
 n̄w̄,
 na k̄wa a man gem w̄.
 Yinni Gusun̄, a swaa tem kp̄iȳo a
 n̄,
 wunen somira na k̄i.
 A n̄n kanaru n̄w̄,
 n̄n ḡrun diya ta wee.
 2 A man sirio,
 a ȳe ma na gem m̄.
 3 W̄kuru, a na n̄n mi,
 a w̄era ye na bwisikum̄,
 a w̄era ye na gerum̄,
 adama a n̄ toraru garu wa.
 4 A wa ma n̄n daa ya n̄ tia ka
 gabugia.
 Na wunen gari m̄m n̄w̄a.
 Na n̄ t̄n k̄sobun yira sw̄i.
 5 Na ȳrawa dim dim wunen swaa
 s̄.

Na ñ gerare yen min di.

⁶ Tē, wuna na soku, Yinni Gusunə.

A man wisio.

A nən gari nəwə.

⁷ A man wunen durom bakam sōsio,

domi a ra be ba nun naane sāa wəre ben yiberəban noman di.

⁸ A nən laakari koowo

nge mē tən u ra n win nənin laakari mə.

A man beruo

nge mē gua ya ra yen binu bere yen kasa sə.

⁹ Domi tən kəsoba man nən sōmə, yiberəba ba man sikerene, ba kī bu man go.

¹⁰ Ba nuki sosu ba ñ wənwəndu mə.

Ba gari mə ka tii suabu.

¹¹⁻¹² Be wee ba sāa nge gbee sunə ge ga yaa mara gu kasuku.

Ba nən yira swīi.

Ba man naamwə ba kooro bure,

ba man nən girari bu ka man gaba bu sura.

¹³ Yinni Gusunə, a seewo a bu wəri, a ben dam buo.

A man wəro ben noman di.

A bu goowo ka wunen takobi.

¹⁴ A ben wāarun dēebu kawo.

A de bu ben daa kōsa kpuron are wa,

kpa yi n bu wāasi sere ka ben bibun bibə.

¹⁵ Adama nē, nà n seewa, kon wunen wuswaa wa yèn sō na dēere,

kpa na n nuku dobu yiba.

18

(I maa mērio Samuēli II, 22)

¹ Womu ge Dafidi, Yinni Gusunən səm kowo u wom kowobun wirugii kua. Gari yiniwa u Yinni Gusunə sōwa sanam mē u nūn wəra saa win yiberəban noman di, n mam nēere sōlu. U nēē,

² Yinni Gusunə, wuna a sāa nən dam. Wuna na kī.

³ A sāawa nge kpee baa yè sō kon kuke.

A sāawa nən kuku yee naanegiru.

Wuna a sāa nən Yinni wi u man yakia.

Wuna a sāa nən tēru.

Wunen dama mu man wəra.

Wuna a sāa nən kari.

⁴ I ka man Yinni Gusunə siaro.

Nà n nūn nōogiru sue na faaba kana, u ra man wərewa nən yiberəban noman di.

⁵ Gōo raa man bəkuwa,

u ka man doonə nge nim tori baka.

⁶ Gəribun wāa yera man tēkua,

gōo man taa berie.

⁷ Ma na nōogiru sua nən nuku sankiraru sō,

na Yinni Gusunə soka.

Ma u nən nōo nua saa win wāa yerun di.

Meya maa nən weeweenu wəri win swasə.

⁸ Tem mu yīira, ma guunu diira,

yèn sō Yinni Gusunə u məru besira.

⁹ Ma win məru seewa nge wiisu,

ma ya yabura nge dōo yara,

ma ya yarimə win nən di nge dōo buri.

¹⁰ U dera wəlla ka tem dēbe dēbe kua,

ma u sarama u guru wii bakaru taakumə.

¹¹ U wəllun kōso gōo sən nge duma.

Ma u bellimə woo sō.

¹² U kukua yam wōkuru sō,

ma guru wii sinumginu nūn wukiri.

¹³ Win wuswaa yam bururam mu wāa.

Min diya gura nēmə ka guru kpenu ka dōo buri.

¹⁴ Win nōo ga nōora wəllun di nge guru gbāsukubu.

Ma guru kpenu nēeramə ka dōo buri.

¹⁵ U nən yiberəba yarinasia ka guru kpenu ni nu sāa nge sēenu.

U bu gira baama ka guru maakinu.

¹⁶ U wēru wura, yiberəba ba nanda.

Ma guru woo bəkə ga daanu gberasia.

Ma dunian kpēekpēeku ga sōsira.

¹⁷ Ma u win nōmu demiamama wəllun di

u man nenua u yara nim bwee bakarun di.

¹⁸ U man wəra yiberəban noman di.

Yiberə be, ba man dam kere,

ma ba man tusa.

19 Yiberε be, ba man wōriwa nōni
swāarun saa sōo.
Adama Yinni Gusunō u kua nēn tāsī
yeru.

20 U man wōra ben nōman di,
na n ka tii mō,
domi u man kī.

21 U man domaru kua yēn sō na
dēere.

U man domaru kua yēn sō na gem
swīi.

22 Na win wooda mēm nōowa.
Na n nūn seesi.

23 Na win wooda kpuro swīi.
Na n win gere yine.

24 Na nēn tii nēnuā
kpa n ku ra ka durum ko.

Na sāawa dee dee win wuswaaō.

25 Yen sōna u man kōsia nge mē nēn
daa gea nē.

U man kōsia nge mē nēn gōru ga
dēeram nē.

26 Sā n sāa naanēgibu, kaa n sun
sāawewa naanēgii.

Sā n sāa gemgibu, kaa n sun
sāawewa gemgii.

27 Sā n sāa dēerobu, kaa n sun
sāawewa dēero.

Sā n maa sāa keetagibu, kaa n sun
sāawewa keetagii.

28 Yinni Gusunō, wunen tiiwa a ra
tōn be ba tii kawē faaba ko.

Wunen tiiwa a ra be ba tii sue kawē.

29 Yinni Gusunō, a sāawa nēn fitila.

A ra man yam bururasie.

30 A ra man dam kē n ka kpī n yiberε
be ba tabu yānu mō wōri,

kpa n yō n ben gbāraru sure.

31 Ye Yinni Gusunō u mō, ya ra n
dēndewa.

Bwisi geeya u ra tōnu kē.

U sāawa be ba nūn naanē sāan
tēru.

32 Gusunō turowa u wāa.

Wi turowa u sāa bēsen Yinni.

Wi turowa u koo sun kōsu.

33 Wiya u ra man dam kē.

Wiya u ra man swaa gea sure,

34 kpa u de nēn naasu su n sāu nge
nēmu,

na n ka yō dim dim guuru wōllō.

35 Wiya u ra man tabu sōosi.

Wiya u ra man dam kē n ka tendu
gawa te ta bō.

36 Yinni Gusunō, wuna a ra man
faaba ko nge tēru.

Wuna a ra man bere ka wunen dam
bakam.

Wunen durom saabuwa na ka kua
damgii.

37 Nā n duka mō, a ra de na n sāu.

Nā n duka mō, na ku ra maa sokure.

38 Nā n nēn yiberεba naa gire,

wuna a ra de n bu naamwē.

Wuna a ku ra de n gōsirama

na kun bu kpeerasie.

39 Na ra bu suririwa temō n kōsuku
kpa bu kpana bu se.

40 Yinni, wuna a ra man dam kē n ka
tabu ko.

Wuna a ra man nasara wē nēn
yiberεban wōllō.

41 Wuna a ra de nēn yiberεba bu
man biru kisi.

Wuna a ra de n be ba man tusa
kpeerasia.

42-43 Na ra bu munkuwa kpa bu ko
nge tua.

Na ra bu taakuwa kpa bu ko nge
pōtōkō.

Yinni Gusunō, bā n nōogiru sua ba
faaba kana,

a ku bu faaba ko.

Bā n somiru kana, a ku bu wisi.

44 Yinni Gusunō, wuna a man wōra
be ba man seesin nōman di.

Wuna a man kua bwese tukunun
wirugii.

Wuna a dera ba man yoru
diiyamme.

45 Bā n yande nēn gari nua, ba ra n
man mēm nōowammēwa.

Bā n man wa, ba ra n man sāamōwa.

46 Bā n man wa, ba ra nandewa.

Bā n man wa, ba ra yarimēwa ben
kuku yerun di ba n diirimō.

47 Yinni Gusunō u wāa.

I nūn siaro. Wiya u sāa nge kperu
mi na ra kuke.

I nūn bēere wēeyō. Wiya u man
faaba kua.

48 Wiya u ra man mōru kōsie nēn
yiberεban mi.

Wiya u ra de bwesenu nu man
yiira.

49 Wiya u ra de n kisira yiberεban
nōman di.

Yinni, a man wolle sua ben
wuswaaɔ.

Wuna a man faaba kua tɔn kɔsobun
nɔman di.

⁵⁰ Yen sɔna kon womusu ko ka
wunen yisuru.

Wuna kon siara bwesenun suunu
sɔɔ.

⁵¹ Yinni Gusunɔ, a man gɔsa a kua
sunɔ.

Wuna a man nasara baka wɛ.
Na yɛ ma kaa n nɛ Dafidi durom

sɔɔsimɔ
nɛ ka nɛn bweseru sere ka

baadommaɔ.

19

¹ Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Wollu ka kperi yi Gusunɔn yiiko
sɔɔsimɔ.

Sɔɔ ka suru ba Gusunɔn beere
sɔɔsimɔ.

Ka win nɔma u saaba yi yi.

³ Tɔru baatere ta ten seeda dimɔ.
Wɔkuru baatere ta ten areru dimɔ.

⁴ Adama n n̄ ka nɔɔ gagu,

n n̄ ka gari gee,

n n̄ ka barum gam.

⁵ Ka mɛ, ba yiiko yen seeda nɔɔmɔ
handunia kpuro sɔɔ.

Ba ye mɛɛra handunian goonu nne
sɔɔ.

A sɔɔ mɛɛrio.

Wollu miya Gusunɔ u n̄n wāa yeru
kua.

⁶ U n yara u ra n sāawa nge kuro
kpaon durɔ.

U n s̄imɔ u ra n sāawa nge tabu durɔ.

⁷ U ra yariwa wollun bee tia,

kpa u du bera giɔ.

U n s̄imɔ, gāanu sari ni nu koo win
yam susuru suuri.

⁸ Yinni Gusunɔn gari yi yiba.

Yi ra tɔnu wāaru ka dam wɛ.

Yinni Gusunɔn nɔɔn gari yi naane
mɔ.

Yi ra yɛru sarirugii bwisi kɛ.

⁹ Yinni Gusunɔn gere ya dɛnde.

Ya ra tɔnu nuku dobu wɛ.

Yinni Gusunɔn sɔɔsiru ta dɛere.

Ta ra tɔnu yam waasie.

¹⁰ Yinni Gusunɔn s̄āaru ta s̄āa gem.

Ta ko n wāawa sere ka baadommaɔ.

Ye Yinni Gusunɔ u yi, ya sāawa dee
dee,

ya ra tɔmbu kpuro siriwa.

¹¹ Domi win gari yi wura gea kere.

Win gere ya tim gɔm dobu kere.

¹² Nà n win gari yi swīi,

yi ra man kirɔ ko.

Nà n win woodaba mɛm nɔɔwa,

na ra yen arufaani wa.

¹³ Ka yen de kpuro tɔnu koo kpī u
win toranu kpuro tubu?

Yinni Gusunɔ, a man dɛɛrasio nɛn
tora ni na n̄ tuban di.

¹⁴ A ku maa de n durum ko ka
degangam.

A ku de yu man dɔɔɛ ko,

kpa na n durum bakan taare mɔ.

Adama a de na n dɛere.

¹⁵ Yinni Gusunɔ, a de a n s̄āa nɛn
kuku yeru.

Yinni Gusunɔ, a man faaba koowo
durum kpuron di.

A de nɛn gari yi nun wɛre.

A de nɛn bwisikunu nu nun wɛre.

20

¹ Kana te wom kowobun wirugii
u kua Dafidin s̄ɔ.

² Gusunɔ, Yakɔbun Yinni, a sina
boko swaa dakio sanam mɛ u
kanaru mɔ.

A n̄n kɔsuo sanam mɛ u wāa n̄ni
swāaru sɔɔ.

³ Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a wāa
wunen s̄āa yee dɛɛrarɔ te ta
wāa Siɔniɔ,

a sina boko somima, kpa a n yɔ win
biruɔ.

⁴ A win kɛnu kpuro yaayo,

kpa a win yākunu kpuro mwa.

⁵ A n̄n wɛɛyɔ ye win ḡɔru ga kī
kpuro,

kpa a de win himba kpuro yu koorɔ.

⁶ A de ye u nun bikia kpuro yu
koora,

kpa bese kpuro su yɛeri sina bokon
nasaran s̄ɔ,

kpa su wunen yisuru wolle sua.

⁷ Tɛ, na yɛ ma wuna a sina boko gɔsa,
a ra maa n̄n somi.

Wuna a ra win kanaru nɔ saa wollun
di,

kpa a n̄n nasara wɛ ka wunen dam
bakam.

8 Gaba ben tabu kekeba ka ben dumi
naane sāa,
adama beše, wunε Yinni Gusunəwa
sa naane sāa.
9 A de tən be, bu dam bia bu
wəruku,
adama a sun dam sosio beše, su ka
yōra dim dim.
10 Yinni Gusunə, a besen nəə nəəwə
sanam mε sa nun soku.
A sina boko somiə.

21

1 Womu ge wom kowobun
wirugii u kua Dafidin sō.
2 Yinni Gusunə, sina boko u nuku
dobu mə wunen dam sō.
U ra yēeri wunen somirun sō.
3 Domi a nūn wē ye win gōru ga kī.
A n̄ nūn yinari ye u nun bikia.
4 Wee, a ka nūn doma geeru naawa.
A nūn furə wuragu dokea a kua
sina boko.
5 U nun bikia a win wāaru dakaa
daasia,
ma a tu dakaa daasia n ka te.
6 Wunen somirun saabuwa win
beere ya ka kpēa.
Wunen faaban saabuwa u ka girima
baka wa.
7 Wunen domara ko n wāa ka wi
sere ka baadomma.
A ra n wāa ka wi baadomma,
kpa u n nuku dobu mə.
8 Yinni Wərukoo, sina boko u nun
naane sāa.
Wunen durom saabu a n̄ derimə u
sokura.
9-10 Sina boko, doma te kaa tii sōsi,
kaa wunen yibereba noma turi,
kaa be ba nun tusa noma turi,
kaa bu doke dō bwee bakaru sō.
Yinni Gusunə n̄ m̄ru ya sāawa nge
dō boko.
Dō wi, u koo bu mwa.
11 Kaa de ben bibu bu gbi.
Kaa de beŋ bweseru tu n̄ru ko
handunia yeni sō.
12 Bā n̄ n̄ə tia kua bu ka nun kōsa
kua,
ya n̄ koorə.
13 A wunen tendu berio a bu twee.
Ba koo nun biru kisi.
14 Yinni Gusunə, a seewo.
Sa ko nun womu kua wunen dam
sō.

Sa ko nun tōma wunen yikon sō.
Yinni Gusunə, a seewo.

22

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua. U nεε,
2 Gusunə, n̄n Yinni, mba n kua a ka
man deri.
Mban sōna a n̄ man swaa daki
sanam mε na nun weeweenu
koosimə.
Mban sōna a n̄ man faaba kue.
3 Mban sōna a ku ra man wurari
sanam mε na nun soka sō sō.
Mban sōna a ku ra man wisi
sanam mε na nun kana wōkuru.
4 Wuna a sere sāa Deero, a s̄ wunen
sina kitarə.
Isireliba ba nun tōmamə.
5 Wuna besen sikadoba ba naane
kua,
ma a bu yakia.
6 Ba nun somiru kana, ma a bu faaba
kua.
Ba nun naane kua, ma a bu sekuru
yara.
7 Adama nε, na maa sāawa tōnu mi?
Aawo, na sāawa nge kəkəbu.
Ma tōmba man yaakorū m̄,
ba man gema.
8 Be ba man wa kpuro,
ba ra n man yēməwa,
ba n man n̄ə swiikinū m̄,
ba n wii gimānu koosimə, ba n m̄,
9 na n̄n tii Gusunə n̄m̄u s̄ndia.
Mban sōna u n̄ man faaba kue.
U n man k̄in na, mban sōna u n̄ man
yakie.
10 Adama Yinni Gusunə, wuna a
man yara n̄n m̄eron nuku-
run di.
Wuna a man bwēε dora wē ye na
n̄n m̄eron bom n̄rumə.
11 Wuna a man k̄su saa m̄in di ba
man mara.
Wuna a sāa n̄n Yinni saa n̄n
m̄eron nukurun di.
12 A ku ka man tonda,
domi n̄ni swāara man turuku
koosima.
Goo maa sari wi u koo man somi.
13 Yibere dabinu nu man sikerene
nge naa kinε ni nu gəbu.
Ba man kooro bure nge Basanin
keε gəbi.
14 Ba man kukirisimə

nge gbee suno ge ga yaa kasu.
 15 Nen dam mu doona
 nge nim me mu yari yani sɛɛri soo.
 Nen kukunun gbin gbinka kpuro
 soosikiana.
 Nen mwia doona nge gum me mu
 yanda.
 16 Nen gooru ga gbera nge sandu,
 ma nen yara ya nen daro mani.
 Na kpɔi yanim soo nge goru.
 17 Domi yibere dabina nu man
 kooro bure baama
 nge gbeeku bonu.
 Ba nen nama ka nen naasu yabura.
 18 Na woore sere nen kukunu
 kpuro nu soosire.
 Tambu ba man mɛera ba noo yaare.
 19 Ba nen yanu bonu ma ben tii tiine
 soo.
 Ma ba nen yabe bakaru tete toosimo.
 20 Wune Yinni Gusuno, wuna a saa
 nen dam.
 A kun ka man tonde me.
 A na fuuku a man faaba ko.
 21 A man woro yibereban takobin di.
 Ba dam ma nge gbeeku bonu.
 A nen wāaru woro ben naman di.
 22 Ba man worimo nge gbee sinansu.
 Ba man kooro burema nge kete
 gbeekinu.
 23 Kon negibu kpuro wunen gari so.
 Kon nun siara mi ba mɛnne.
 24 Yakobun bweseru, bee be i Yinni
 Gusuno nasie,
 i nun siaro.
 Bee Isireliba, Yakobun bweseru, i
 nun tamɔ.
 Bee Isireliba, i nun saawa.
 25 Domi u ku ra noni swaarugiin
 wahala yaakoru ko.
 U ku ra ma ye atafiuru ko.
 U ku ra nun biru kisi.
 U ra win sokuru wurewa.
 26 Kon nun siara sanam me be ba
 nun nasie ba mɛnne.
 Kon nen noo mwɛnu yibia ben
 baawuren wuswaa.
 27 Saarobu ba koo di bu debu.
 Be ba Yinni Gusuno kasu, bera ba
 koo nun siara.
 Kpa ben hunde yu dakaa da.
 28 Handunian goonu nnen tambu ba
 koo Yinni Gusuno yaaya
 kpa bu gosirama win mi.

Bwesenu kpuro nu koo yiira win
 wuswaa.
 29 Domi Yinni Gusunowa u saa suno.
 U bandu dii bwesenu kpuron wollo.
 30 Baa handunian dangibu ba koo
 nun kpuna.
 Tambu kpurowa ba koo nun yiira.
 31-32 Be ba koo marura, ba koo bu
 Yinni Gusunan gari so.
 Be ba n gina ne dunia soo, ba koo
 win gari kpara,
 kpa bu ben bibu so ye u win tambu
 kua,
 kpa be kpuro bu nun sa.

23

¹ Dafidin womu.
 Yinni Gusuno wuna a saa nen
 kparo,
 na saawa nge wunen yaaru.
 Na n gaanu bie.
² Wuna a ra ka man de mi yaka
 bekusu wa.
 Wuna a ra ka man de mi nim mu
 maari.
 Kpa a man wɛrasia mi.
³ A ra de nen dam mu wurama,
 a ra man sure swaa gea soo,
 wunen yisirun beeren so.
⁴ Na n siimo yam woku bakaru soo,
 na n kosa nasie,
 yen so, a ka man wa.
 Wunen deka ya ra man kpare.
 Wunen bokura ta ra man gbare.
 Yeniwa ya ra man dam ke.
⁵ Yinni, baa yibereba ba n man sik-
 erene,
 a ra man dam koosie ka beere,
 a turare gumgla wisi nen wiro,
 a dia bwese bweseka yi nen
 wuswaa,
 a nen nora yibia perere.
⁶ Yinni Gusuno, na ye ma too baatere
 kaa man tan geeru soosi nen wāaru
 soo.
 Too baatere kaa man gea kua nen
 wāaru soo.
 Kpa na n wa wunen mi sere ka nen
 goowo.

24

¹ Dafidin womu.
 Yinni Gusuno, wuna a tem ma ka ye
 ya wa me soo.

Wuna a handunia mə ka yen hunde
koniba kpuro.

² Wuna a tem kpεεkpεeku swī nim
wōku sɔɔ.

Wuna a mu bɔnu kua ka daanu.

³ Wara u koo kpī u yɔ wunen guurɔ
mi wunen wāa yee dεεrara wāa.

⁴ Wi u koo yɔ mi,
wiya wɪn gōru ga dεere.

Wiya wɪn nɔma ya sāre.

Wiya wi u ku ra weesu swī.

Wiya wi u ku ra bōre u ka tɔnu nɔni
wōke.

⁵⁻⁶ Wiya wi u wunε Gusunɔ,
Yakɔbun Yinni soku.

Wi u sāa nge mε,

wiya kaa domaru kua.

Wiya kaa faaba ko.

Wiya kaa gem wē.

⁷ Bεε wuun kōsobu, i kɔnnɔ gunum
sosio.

I Yinni Gusunɔn sāa yerun kɔnnɔ
kɔniɔ.

I de sina boko bεεregii u du.

⁸ Wara u sāa sina boko wi.

Yinni Gusunɔwā.

U dam mə, u yiiko mə,

u sāawa tabu durɔ damgii.

⁹ Bεε wuun kōsobu, i kɔnnɔ gunum
sosio.

I Yinni Gusunɔn sāa yerun kɔnnɔ
kɔniɔ.

I de sina boko bεεregii u du.

¹⁰ Wara u sāa sina boko wi.

Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa.

Wiya sina boko bεεregii.

25

¹ Dafidin womu.

Yinni Gusunɔ, wuna na soku.

Wee na yiire na nun kanamɔ.

² Na nun naanε sāa.

A ku de n sekuru wa.

A ku de nɛn yiberεba bu man yēε.

³ Be ba nun naanε sāa ba n sekuru
wasi,

adama be ba n ka nun yɔ, ba koo
sekuru wa.

⁴ Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,

a man wunen swaa sɔɔsio.

A man sɔɔsio nge mε kon sī ye sɔɔ.

⁵ Nɛn Faaba kowo, a man kparo gem
swaa sɔɔ.

A man keu koowo.

Domi wuna na naanε sāa
baadomma.

⁶ Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a wunen durom ka wunen
wɔnwɔndu yaayo,

ye a man sɔɔsi yellun di.

⁷ A ku maa yaaya durum ye na kua
nɛn aluwaasiru sɔɔ.

A ku nɛn mɛm nɔɔbu sariru mεeri.

A man yaayo wunen wɔnwɔndu ka
wunen tɔn geerun sɔ.

⁸ Yinni Gusunɔ, a sāawa tɔn geo.

A maa sāawa gemgii.

A ra durumgii swaa gea sɔɔsi.

⁹ A ra be ba tii kawε swaa gea sɔɔsi,
kpa a bu kpara ye sɔɔ.

¹⁰ Domi be ba wunen arukawani
nɛni,

ma ba wunen woodaba swī,

a bu kī, a maa sāa naanεgii ben mi.

¹¹ Yinni, wunen yīsiru sɔ,

a nɛn durum wɔko domi ya kpā.

¹² Na yē ma wi u nun nasie,

wiya a ra swaa sɔɔsi ye u koo kpe.

¹³ Wiya u ko n wāa bari yɛndu sɔɔ.

Win bwesera ta koo tem mε tubi di.

¹⁴ Yinni Gusunɔ, wi u nun nasie,

wiya a ra wunen asiri sɔ.

Wiya a ra wunen arukawanin
woodaba giasie.

¹⁵ Na yē ma wuna a ra nɛn naasu
yare saa yinan di.

Yen sɔna ko na n nun mεera
baadomma.

¹⁶ Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu
waawo.

Wee, ba man deri, na wāa nuku
sankiranu sɔɔ.

¹⁷ A man tu wunɔ.

A man yaro nɔni swāarun di.

¹⁸ A nɛn wahala mεerio.

Wee, na wɔnwɔndu soore.

A nɛn durum wɔko.

¹⁹ A mεerio nge mε nɛn yiberεba ba
dabi,

ba man tusa ba kōrua.

²⁰ A man wɔro, a man kōsuo.

A ku de n sekuru wa domi na kukua
wunen mi.

²¹ A man somiɔ na n ka dεere.

A man somiɔ na n ka wāa gem sɔɔ.

Wuna na naanε sāa,

kaa man kōsu.

22 Gusunɔ, a wunen tambu Isireliba yaro ben noni swāaru kpuron di.

26

¹ Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na naane sāa mam mam.
Na sīimɔwa dee dee wunen woodaba sɔɔ.

A man gem wēɛyo.
² A nen bwisikunu ka nen bwēra sirio.

A man wēerio kpa a man gia.
³ Domi wunen kīra na noni girari.
Ma na sīimɔ wunen durom sɔɔ.

⁴ Yen sōna na ku ra ka tɔn kōsobu sinɛ.
Mɛya na ku ra maa ka murafitiba sī.

⁵ Na kōsan kowobu tusa.
Na ku ra ka bu sinɛ.

⁶ Na ra nen noma niɛwa n ka sōosi ma na n taare mɔ.
Na ra de n nun sã na n wunen yaku yeru sikerenamɔ,

⁷ na n nun siaramɔ,
na n wunen sɔm maamaakiginun gari kparamɔ.

⁸ Na ra kã n da wunen sāa yerɔ domi miya a ra n wãa wunen yiikon girima sɔɔ.

⁹ Yinni Gusunɔ, a ku de n gbi ka durumgibu sannu.
A ku de n kam ko ka be ba tɔmbun yem yarimɔ sannu.

¹⁰ A ku man siri ka be ba daa kōsa mɔ sannu.
A ku man siri ka be ba ra nam biran kēnu mwɛ sannu.

¹¹ Na sīimɔwa dee dee wunen woodaba sɔɔ.
Yinni Gusunɔ, a man durom kuo, a man faaba koowo.

¹² Na yōwa dim dim swaa gea sɔɔ.
Yen sōna kon nun siara mi wunen tamba mɛnnɛ.

27

¹ Dafidin womu.
Yinni Gusunɔwa u ra nen swaa yam bururasie,
u man faaba mɔ.

Na n goon berum mɔ.
Yinni Gusunɔ u sãawa nen kuku yeru.
Na n gāanun berum mɔ.

² Nen yiberɛba bà n man wɔrima bu ka man go,
ba n man wasi.

Kōsan kowobu bà n man susima bu ka man noni sɔ,
gāanu kun man mɔ.

Be kpurowa ba koo wɔruku.
³ Nen yiberɛba bà n man sikerena ba man tabu wɔrima,
nen torora kun karamɔ.

Gusunɔwa ko na n naane sāa.
⁴ Gãa teena na Gusunɔ kanamɔ ni nu man neni gem gem.

Niya, na n wãa ka wi, win wãa yerɔ nen wāarun tōru kpuro sɔɔ.
Kpa n win durom denda kpa na n nùn sãamɔ.

⁵ Domi u koo man bere win wãa yerɔ noni swāarun sanam,
kpa u ka man da kperu wɔllɔ mi goo kun man naa turi.

⁶ Yen sōna kon kpī n nen yiberɛba yēɛ be ba ka man sikerene.
Kon da Yinni Gusunɔn wãa yee dɛeraru mi,

kpa n nùn yākunu kua,
kpa n nùn siara ka womusu.

⁷ Yinni Gusunɔ, na nun soku.
A nen nɔɔ nɔɔwɔ.
A nen wɔn wɔndu waawo.
A man wurario.

⁸ Wuna a nɛɛ, bu nun sãawɔ.
Wee, na nun sãamɔ.
⁹ Na sãawa wunen sɔmɔ.
A ku man biru kisi.

A ku man gira ka mɔru.
Wuna a ra man somi.
A ku man deri.
Gusunɔ nen Faaba kowo,
a ku man yina.

¹⁰ Na yē ma baa nen tundo ka nen mero bà n man yina,
wunɛ Yinni Gusunɔ, kaa man mwa.

¹¹ Yinni Gusunɔ, a man wunen swaa sōsio
kpa a de n si dee dee ye sɔɔ,
domi nen yiberɛba ba dabi.

¹² A ku man beri yiberɛban nɔmaa.
A ku de bu man kua ye na n kī.
Domi seeda dio weesugibu ba man seesimɔ,
be, be ba dam dɔrebun wasikiranu mɔ.

13 Na yīyɔbu mə ma kon Yinnin
durom denda,
wasobun suunu sɔɔ.
14 Yen sɔ, a n Yinni Gusunɔ naane
sɔa.
A ku mwia kpana.
A de wunen tororu ta n sɔ sim sim.
A n Yinni Gusunɔ naane sɔa.

28

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na wuri
koosimɔ.
Wunε wi a sɔa nge nen kpee baa mi
na ra kuke,
a ku man duari.
Domi à n maari mεsum,
ko na n sɔawa nge wi u gɔɔ dɔɔ.
2 Nà n nɔma yīiya na kanaru mò sɔa
yee dεera ten mi,
a nen kanaru swaa dakio.
3 A ku man garisi tia ka tɔn kɔsobu,
ka be ba maa ka ben winsim gari mò
nge kīru,
adama ben gōru kōsa ya yiba.
4 A bu ben kookoosun are wēyɔ nge
mε yi nε.
Ye ba gabu kua, a de yu wəri ben
wirɔ.
5 Domi ba ñ gara ye wunε Gusunɔ a
mò.
Yen sɔ, a bu kəsukuo kpa bu ku raa
maa se.
6 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a ra nen kanaru nɔ.
7 Wuna a man ganua nge tεreru,
a sɔawa nen dam.
Wunε sɔara nen naane wɔa, domi a
man faaba kua.
Ma na nuku dobu mɔ,
na nun siaramɔ ka womusu.
8 Yinni Gusunɔ, a sɔawa wunen
tɔmbun dam.
Domi a sɔawa nge kàri, a ka wi a gɔsa
faaba ko.
9 A wunen tɔmbu faaba koowo kpa
a bu domaru kua,
be, be ba sɔa wunen arumani.
A bu kparɔ kpa a bu nɔari sere ka
baadommaɔ.

29

1 Dafidin womu.
Bεε be i wɔa wɔllɔ, i Yinni Gusunɔ
siaro
win yiiko ka win dam sɔ.

2 I win yīsiru wɔlle suo,
kpa i yīira win wuswaaɔ win
dεerarun sɔ.
3 Yinni Gusunɔ yiiko kpurogii
u dera gura ya gbāramɔ.
Win nɔɔ ga nɔara guru winu sɔɔ.
U dam mɔ nim bakam wɔllɔ.
4 Win nɔɔ ga nɔara ka dam ka yiiko.
5 Win nɔɔ ge, ga Libanin dāa
damginu besukumɔ.
6 U dera Libanin guunu nu yɔɔkumɔ
nge ketε kpemminu.
Ma guu te ba mò Hεemɔɔ ta suara
dika
nge ketε gbeeku kpembu.
7 Win nɔɔ ga dera guru maakinu
kooramɔ.
8 Win nɔɔ ga nɔara,
ma ye ya wɔa Kadεsin gbaburɔ
kpuro ya diira.
9 U gbāra sere nεm guraginu nu
nanda nu mara.
Ma dānu kpuron wurusu della
sɔɔwɔ.
Yera win sina kpaarun di ba mò,
yīikogiiwa Yinni Gusunɔ.
10 Wiya u dam mɔ nim wɔllɔ.
Wiya u ko n sɔa sunɔ sere ka
baadommaɔ.
11 Wiya u koo maa tɔmbu dam kε.
Wiya u koo bu domaru kua u bu
bəri yendu wε.

30

1 Womu ge Dafidi u kua bu ka
Yinni Gusunɔn sɔa yeru wukia. U
nεε,
2 Yinni Gusunɔ, kon wunen kpāaru
kpara.
Domi a man yara saa wərun di.
A ñ maa dere nen yiberεba bu man
yεε.
3 Gusunɔ nen Yinni, na nun nɔɔgiru
sue
na faaba kana, ma a man bekia.
4 A man wɔra gɔɔn nɔman di,
ma a dera sa tondine ka be ba gu.
5 I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu,
bεε be i ka nùn yɔ dim dim.
I win yīs dεera te wɔlle suo.
6 Domi win mɔru ku ra tε.
Adama u ra tɔnu durom kuewa win
wāaru kpuro sɔɔ.

Nuku sankiranu nù n nùn deema
yoka,
sisiru bururu, u ra deeme nuku doo
bakaba.

⁷ Na raa nɛɛ, nɛn nuku doo bini sɔɔ,
na ñ sokuramɔ pai.

⁸ Yinni Gusunɔ, wunen saabuwa na
ka wāa bəri yendu sɔɔ
nge wi u kukua kpee baa sɔɔ.

Adama ye a wunen wuswaa berua,
nɛn laakari ya burisina.

⁹ Yen biruwa na nɔɔgiru sua
na nun somiru kana.

¹⁰ Na nɛɛ, mba kaa wa à n man go,
a man doke siki wɔrua.

Nà n gɔsira tua, kon kpī n nun sã?
Kon kpī n wunen gem gari kpara?

¹¹ Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio,
kpa a man durom kua. Yinni, a man
somio.

¹² Wee tɛ, nɛn nuku sankiraru ta
kua nuku dobu.

A nɛn saaki ye na wukiri nuku
sankirarun sɔ wuna.

Ma a man tɔɔ baka yānu sebusia n
ka nuku dobu ko.

¹³ Nɛn bwɛra ya koo nun bɛɛɛ wɛ ka
womusu,
na ñ nɔɔ marimɔ.

Gusunɔ nɛn Yinni,
wuna kon siara sere ka baadommaa.

31

¹ Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. U nɛɛ,

² Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn
kuku yeru.

A ku de n sekuru wa.
A man wɔro domi wuna a sãa
gemgii.

³ A man swaa dakio. A man wɔro
fuuku.

A de a n sãa nɛn kpee baa ka nɛn
gbāraru

mi kon kpī n kuke, kpa n ka faaba
wa.

⁴ A man kparo kpa bu wa ma a naane
mɔ,

kpa na n kukua wunen mi.

⁵ Meya kaa man yara saa taa ye ba
man berien di,

domi wuna a man kɔsu.

⁶ Na nun nɛn wāaru nɔmu sɔndia,
domi wuna a man wɔra Yinni
Gusunɔ,

wunɛ wi a naane mɔ.

⁷ Na be ba būnu sãamɔ tusa,
ma na nun naane sãa.

⁸ Ko na n wāawa nuku dobu sɔɔ
wunen durom saabu,
domi a nɛn nɔni swāaru yɛ.

Meya a maa yɛ nge mɛ na nuki
sankire.

⁹ A man wɔra yiberɛban nɔman di.

Wee a dera na tii mɔ.

¹⁰ Yinni Gusunɔ, a man durom kuo.
Domi na wāa nuku sankiraru sɔɔ.

Nuku sankira te, ta dera nɛn bwɛra
ka nɛn wuswaa ka nɛn wasi
kpuro burisine.

¹¹ Wahala ya man goomɔ,
ma weeweenu dera na tɔkɔ mɔ.

Nɛn dam mu doonɔ nɛn torarun sɔ,
ma nɛn goma dwiiyamɔ.

¹² Nɛn yiberɛba ba man sekuru
doke,

ma be ba sãa negibu ba tu sosimɔ.

Be ba man yɛ, beya ba nɛn berum
mɔ.

Bà n ka man yinna swaaɔ, ba ra duki
suwa.

¹³ Tamba man duari nge wi u gu.

Na sãawa nge gāa ni ba kɔ.

¹⁴ Na nɔɔmɔ kɔsa ye tamba gerumɔ
nɛn sɔ.

Ma be ba man sikerene kpuron
berum man mɔ.

Domi ba weslanamɔ bu ka man go.

¹⁵ Adama Yinni Gusunɔ, wuna na
naane sãa.

Domi wuna a sãa nɛn Yinni.

¹⁶ Nɛn sian wāaru kpuro wunen
nɔmu sɔra ta wāa.

A man wɔro saa nɛn yiberɛba

ka be ba man nɔni sɔɔmɔn nɔman
di.

¹⁷ A man wunen yam bururam
sɔsio.

A man wɔro wunen durom sɔ.

¹⁸ Yinni Gusunɔ, nà n nun soka, a ku
de n sekuru wa.

Adama a de tɔn kɔso u sekuru wa,

kpa u da garibun wāa yerɔ

gɔɔ u nùn nɔɔ marisia.

¹⁹ A ku de wee kowobu bu gari gere,
ka be ba tii sua gari mɔ, ba gabu
gema.

²⁰ Yinni Gusunɔ, wunen durom mu
kpā,

mɛ a be ba nun nasie yiiye,

ka be ba ben naane doke wune sɔɔ.
Tambu ba koo kp̄i bu wa durom me
a ra bu kue.

21 Domi a ra be ba nun nasie k̄osu,
kpa ba n wāa wunen wuswaaɔ
bu ku ka du naanaanu sɔɔ,
kpa a bu bere wunen dirɔ tɔn
k̄osobun s̄o.

22 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a man wunen durom s̄os̄i.
Na raa s̄awa nge wuu ge ba tarusi,
23 sere nen laakari ya burisina,
na nee, wee a man gira wunen
wuswaan di.
Adama a nen weeweenu nua
sanam me na naogiru sua na nun
soka.

24 Yen s̄o, i Yinni Gusunɔ k̄iɔ,
bee be i n̄un naane s̄a.
Domi u be ba n̄un naane doke k̄osu.
Adama u ra be ba tii sue seeyasie ka
dam.

25 Bee be i yīiyobu mɔ Yinni
Gusunɔn mi,
i nukuru doro,
kpa i de been bw̄era yu wurama.

32

1 Dafidin womu.
Doo naorugiiwa win toranu ba su-
uru kua,
ma ba win durum wuna.
2 Doo naorugiiwa win k̄osa Yinni
Gusunɔ kun ḡisi,
ma u n̄ maa keeta mɔ win ḡoruɔ.
3 Sanam me na n̄ nen durum wure,
nen kukunu gbisa,
na weeweenu kua t̄ɔ giriru,
4 domi wunen n̄amu ga man s̄ere
bururu ka yoka.
Nen dam mu della nge me d̄aa wu-
rusu su ra ko s̄o s̄arerun saa.
5 Na nee, kon nen toranu wura
wune Yinni Gusunɔn mi.
Na nen durum tuuba kua wunen
mi,
na n̄ nen k̄osa berua.
Ma a man nen durum taare wunari.
6 Yen s̄o, n weene baawure wi u nun
naane s̄a
u nun kana wahalan saa sɔɔ.
Baa nim bakam m̄u n̄ yiba mu sara,
mu n̄ ȳero turi.
7 Wuna s̄a nen kuku yeru,
a ra man gbare wahalan di.

A dera na womusu m̄o wunen
faaban s̄o.

8 Yinni Gusunɔ, a nee, kaa man keu
ko,

kpa a man swaa s̄os̄i ye n weene n
sw̄i.

Kaa man bwisi k̄e, kpa a n man k̄osu.

9 A maa nee, n ku ko bwisi sarirugii
nge duma,

n̄ kun me nge birakɔ,
ȳin n̄awɔ ba n̄ koo ko ba kun
yaruka

ka karabasuuru doke,
ba n ka yi gawe, kpa yi ku raa t̄onu
w̄ori.

10 Tɔn k̄osobun wahala kp̄a,
adama wi u Yinni Gusunɔ naane
s̄a,

win durom mu ra n ȳero w̄aasiwa.

11 Yen s̄o, bee gemgibu, i ḡoru doro
Yinni Gusunɔ sɔɔ,

kpa i desinu kara.
Bee b̄en ḡoru ga deere,
i guuda koowo ka nuku dobu, bee
kpuro.

33

1 Bee be i s̄a gemgibu, i Gusunɔ
siaro ka womusu.

Bee be i deere, i n̄un siaro
baadomma.

2 I n̄un siaro ka m̄orokunu
kpa i womusu ko ka ḡoogenu.

3 I n̄un beere w̄eeyɔ ka wom kp̄oɔ,
kpa i ḡasu tora i ka n̄un siara.

4 Yinni Gusunɔ u ra gem gerewa.

Ye u maa gerua kpuro ya ra
koorewa mam mam.

5 U ra ye ya wooda ka gem sw̄i k̄a.
Win durom mu yiba tem kpuro sɔɔ.

6 Win naon gariya w̄alla ka taka
koora,

ka ḡa ni nu w̄a te sɔɔ kpuro.

7 Ma u dera nim w̄okun nim mu
m̄enna ȳatem.

8 Bee handuniagibu, i Yinni Gusunɔ
nasio.

I diirio win wuswaaɔ.

9 Domi ye u gerua kpuro, yera ya ra
koore.

U n wooda w̄e kpa yu koora.

10 Yinni Gusunɔ u ra bwesenun
himba ḡosie,

kpa yu kam ko mam mam.

11 Adama win himba ya ku ra gɔsiare,
 ya ko n wāawa sere ka baadommao.
 12 Bwese te ta Gusunɔ mɔ Yinni,
 ta ko n nuku dobu mɔwa.
 Meya bwese te u maa gɔsa win tiin sɔ
 ta koo yɛeriwa.
 13 Saa wɔllun diya Yinni Gusunɔ u tɔmbu kpuro mɛɛra.
 14 Saa win wāa yerun di, u handuniagibu kpuro mɛɛra.
 15 Wi, wi u tɔmbu kpuro bwisikunu wɛ,
 u maa ben kookoosu kpuron laakari mɔ.
 16 Sina boko ù n nasara wa tabu sɔɔ,
 n ñ mɔ yèn sɔ u tabu kowo dabiru mɔ.
 N ñ maa tabu durɔn dam
 mu ra nùn yare win yiberen nɔman di.
 17 Wi u win naane doke duma sɔɔ,
 u ñ nasara wasi.
 Meya ka yen dam kpuro
 ya ñ kpɛ yu nùn wɔra karin di.
 18 Adama be ba Yinni Gusunɔ nasie,
 ma ba ben yiyɔbu doke win durom sɔɔ,
 beya u kɔsu,
 19 u ka ben hunde wɔra gɔɔn di,
 kpa ba n wasi baa gɔru ta n dua ben tem sɔɔ.
 20 Bɛsɛ, Yinni Gusunɔn miya bɛsɛn
 yiyɔbu wāa.
 Wiya u koo sun somi kpa u sun kɔsu
 nge tɛrɛru.
 21 Bɛsɛn gɔru ga do win sɔ.
 Sa maa nùn naane sāa win dɛɛrarun sɔ.
 22 Yinni Gusunɔ, a de wunɛn durom
 mu n wāa ka bɛsɛ.
 Domi wunɛ sɔra bɛsɛn yiyɔbu wāa.

34

1 Dafidi u tii gɔsia wiuro
 Abimɛlɛkin wuswaaɔ, yera durɔ wi,
 u nùn gira win min di. Saa yera
 Dafidi u womu geni kua u nɛɛ,
 2 na kon Yinni Gusunɔ siara saa
 baayere.
 Meya nɛn nɔɔ ga ñ marimɔ na kun
 nùn tɔmɛ.
 3 Yinni Gusunɔ sɔra kon yɛeri.

Bɛɛ wɔnwɔndobu, i swaa dakio,
 kpa i gɔru dora.
 4 I ka man Yinni Gusunɔ walle suo,
 su win yisuru bɛɛɛ wɛ sannu.
 5 Na Yinni Gusunɔ soka, ma u man
 wurari,
 u man yara nɛn bɛrum kpuron di.
 6 Be ba nùn wuswaa kisi, ba ra n
 nuku dobu mɔwa.
 Ba ñ maa ben wuswaa wukirimɔ
 sekurun sɔ.
 7 Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndon
 sokuru nɔ.
 Meya u ra maa nùn yare nuku
 sankiranu kpuron di.
 8 Win gɔrado u ra be ba nùn nasie
 kɔsu,
 kpa u bu yara karin di.
 9 I na, i win durom denda kpa i wa
 nge mɛ mu kpā.
 Doo nɔrugiiwa wi u kuku yeru
 kasu win mi.
 10 Bɛɛ be i sāa wigibu, i nùn nasio.
 Domi be ba nùn nasie, gāanu ku ra
 bu kɔmiɛ.
 11 Baa gbee sunɔ kpɛmu ga ra gasɔ
 bie gu di.
 Adama be ba Yinni Gusunɔ kasu,
 gāa geenu kun bu sararimɔ.
 12 Bɛɛ nɛn bibu, i susima i nɔ,
 kpa n bɛɛ sɔsi nge mɛ i ko ka Yinni
 Gusunɔ nasia.
 13 Wi u ki u wāaru di bɔri yɛndu sɔɔ,
 kpa u tɛ,
 14 u kɔsan gerubu de, kpa u weesu
 deri.
 15 U kɔsa suurio, kpa u gea ko.
 U alafia naa giro.
 16 Gemgiba Yinni Gusunɔ u ra n
 nɔni wɛɛ.
 Meya u ra maa ben wuri swaa daki.
 17 Yinni Gusunɔ u ra ka kɔsan
 kowobu sanne,
 kpa u de bu ben gari duari tem mɛni
 sɔɔ.
 18 Yinni Gusunɔ u ra gemgibun
 sokuru wure,
 kpa u bu wuna ben wahala kpuron
 di.
 19 U ra n ka be ba nuki sankire wāa,
 kpa u be ba mwia kpana faaba ko.
 20 Kɔsa dabina nu ra gemgii deeme,
 adama Yinni Gusunɔwa u ra nùn
 wɔre ye kpuron di.

21 Wiya u win wasin gbin gbinka
kõsu.
U ñ ñ derimã baa win kuku teeru tu
kõsira.
22 Adama kãsa yà n tãn kãso deema,
ya ra nùn gowa.
Meya u ra maa gemgiin yiberëba
seyyasie.
23 Wiya u ra win sãm kowobun
hunde wõre karin di.
Be ba maa nùn naane sãa ba ñ taare
wasì.

35

¹ Dafidin womu.
Yinni Gusunã, be ba man wõrim
wee,
a bu wõrio.
Be ba ka man sannamã, a ka bu
sannã.
2 A tere piibu ka bakaru suo,
kpa a na a man somi.
3 A wunen yaasa suo a be ba man
nãni sãamã sãsi,
kpa na n yẽ ma wuna a sãa nen faaba
kowo.
4 A de be ba man kasu bu go bu
sekuru wa.
A de be ba kã n kam ko bu biti soora
kpa bu biru wura.
5 A de ba n sãa nge yaka si woo ga ka
doonã,
kpa Yinni Gusunãn gõrado u bu
gira.
6 A de ben swaa yu wõria,
kpa yam wõkuru tu ye wukiri.
Kpa Yinni Gusunãn gõrado u bu naa
swã.
7 Wee na ñ gãanu kue ba ka man
suura beriamme.
8 A de bu kam ko subaru sãã,
bu wõri ben suura ye sãã, bu gbi.
9 Kpa na n nuku dobu mã wunen sã
Yinni Gusunã,
faaba ye a man kuan sã.
10 Kpa saa nen gõru sãã di, n nẽẽ,
goo sari wi u dam mã nge wunẽ.
Domi a nẽ wãnwãndo yara
saa wi u man dam keren nãman di.
11 Wee, wee kowobu ba seewa ba
man gari manimã yi na ñ yẽ.
12 Nã n bu gea kua, kãsa ba ra man
kõsie,
kpa bu man deri nẽ turo.

13 Adama sanam me nen yiberë be,
ba barã,
na saakin yaberu sebua nuku
sankirarun sã.
Ma na tii tãya mã ka nãã bõkuru.
Na ra n yiirewa na n kanaru mã,
14 na n sãa nge ben kpaasi, ñ kun me
nge ben mero bisì.
Na nuki sankire nge wi u win mero
bia.
15 Adama be, ba ra mennewa bu
nuku dobu ko,
sanam me na sokura.
Ba ra mennewa nen biru bu ka man
kãsa bwisikusi,
kpa ba n man yaa kasikimã
baadomma.
16 Baa ka be ba ñ Gusunã yẽ ba man
yẽmãwa.
Ba man kõrusi, ba nãã dõnnẽ gbam
gbam.
17 Yinni, sere domma kaa n yeniba
mẽera.
A ku de bu man wõri,
domi ba sãawa nge gbee sina
kpensu.
18 Wuna kon siara mi wunen tãmba
mennẽ,
kpa n nun bẽere wẽ tãn dabinun
suunu sãã.
19 A ku de be ba sãa nen yiberëba ba
n man yẽmã kam sãã,
kpa be ba man tusa kam sãã ba n
man wõmmã ka gõnibu.
20 Domi ben gari gerubu kun do.
Kãsa ba ra n tãmbu manimã,
be ba wãa bõri yendu sãã tem me sãã.
21 Ba ra n man nãã gẽewa ba n mã, ba
man wa.
22 Yinni Gusunã, wuna a ye kpuro
waama.
Yen sã, a ku nãã mari,
a ku maa ka man tonda.
23 Gusunã, nen Yinni, a seewo a man
siria.
A ka man yinã.
24 Gusunã nen Yinni, a sãawa
gemgii, a man sirio,
kpa bu ku raa maa nuku dobu ko
nen sã,
25 bu gere ben gõruã bu nẽẽ,
wee, ye ba kã, ya koora, ba man
kamia.

26 A de be, be ba nuku dobu mò nen wahalan s̄s̄,
be kpuro bu sekuru wa sannu sannu.

A de be, be ba man seesim̄,
bu sekuru wa ta n kp̄a.

27 Adama a de be ba nuku dobu mò nen taar̄e sarirun s̄s̄ bu ȳeri,
kpa ba n wun̄e Yinni Gusun̄o siaram̄ baadomma,
wun̄e, wi a k̄i n̄e, wunen s̄m kowo na n w̄a b̄ri ȳendu s̄s̄.

28 Yinni, na kon wunen gem gari kpara.

Kon maa nun t̄ma baadomma.

36

1 Womu ge Dafidi Gusun̄on s̄m kowo u wom kowobun wiruḡii kua. U n̄e,

2 t̄n k̄so wi u n̄ ka Gusun̄o ȳn gari man s̄kum̄o nen ḡrūo,
domi u n̄ bwisikum̄o ma n ween̄e u Gusun̄o nas̄a.

3 U win t̄i sue too.
Yen s̄na u n̄ win toraru wuram̄,
kpa u tu tusi.

4 Win gari kpuro, weesa yi s̄a.
U ku ra wure u ḡanu ko ka laakari u sere gea ko.

5 K̄sa u ra n bwisikum̄o win kpin yer̄o.

Yen swaa s̄ora u ra n maa w̄a.
U ku ra ye duka suuri.

6 Adama Yinni Gusun̄o, wunen durom mu w̄awa sere ka w̄ll̄o.

Wunen b̄r̄akiniru ta maa s̄s̄sire sere ka guru win̄o.

7 M̄ya maa wunen gem mu kp̄a nge guu bakanu.

Wunen siribu bu duku nge nim w̄kun bweru.

Yinni Gusun̄o, wuna a ra t̄mbu ka ȳe n̄ori,

8 domi wunen k̄ru ta kp̄a.

Wunen kasenun k̄k̄r̄wa t̄mba kuku yenu kasu.

9 A ra wunen durom yibie nge be ba di ba deba.

A ra bu nuku dobu w̄e nge be ba nim gem wa ba n̄ra.

10 Domi wuna a s̄a w̄arun nuuru.

Wunen yam bururam saabuwa sa ka w̄arun asansi tubum̄o.

11 A be ba nun ȳe durom kuo.

A b̄n ḡru ga d̄ere b̄r̄akiniru s̄s̄sio.

12 A ku de t̄i suobu bu man naa turi,
kpa t̄n k̄sobu bu de n duka yakura.

13 Wee be ba k̄sa mò, ba w̄rukum̄o, ma ba kpane bu se.

37

1 Dafidin womu.

A ku t̄i n̄w̄ia ko t̄n k̄sobun s̄s̄.

A ku ka k̄san kowobu kin̄nu ko.

2 Domi ba ra mundewa nge yaka gbebusu,

kpa bu yanda nge yaka bekusu.

3 A n Yinni Gusun̄o naane s̄a kpa a n gea mò.

Nge m̄ya kaa n ka w̄a yeru mò tem m̄e s̄s̄,

kpa a n b̄ri ȳendu mò.

4 A wunen nuku dobu kasuo Yinni Gusun̄on mi.

U koo maa nun w̄e ye wunen ḡru ga k̄i.

5 A Yinni Gusun̄o wunen w̄aru n̄mu s̄ndio,

a n n̄n naane s̄a.

Wiya u koo nun kpuro wunana.

6 U koo de wunen gem mu s̄s̄sira nge s̄s̄ wii w̄llun s̄s̄.

7 Wi u kp̄ia u k̄sa kua ye u ḡru doke,

a ku t̄i n̄w̄ia ko win s̄s̄.

A n maari kpa a n Yinni Gusun̄o swaa daki.

8 A m̄ru derio, a nuku gbisibu yin̄o,
a ku t̄i n̄w̄ia ko.

Ye kpurowa ya koo ra nun k̄sa koosia.

9 Domi ba koo t̄n k̄sobu kpeerasia,
adama be ba Yinni Gusun̄o naane s̄a,

bera ba ko n tem m̄e mò.

10 N tie fiiko ye t̄n k̄soba kun ko n maa ka w̄a.

Baa à n m̄era mi ba raa w̄a, a n maa bu wasi.

11 Adama be ba t̄i ȳe, ba koo tem m̄e tubi di,

kpa ba n ȳerim̄o gem gem alafia s̄s̄.

12 T̄n k̄soba gemgibu bwisiku k̄sunu koosim̄o,

ma ba bu wiru diirisimə.
 13 Yinni u tən kōso be yēemə,
 u yē ma tōra bu sisie.
 14 Tən kōsoba ben takobi womamə,
 ma ba ben tennu berimə
 bu ka sāarobu ka wənwəndobu
 hunde wuna,
 kpa bu be ba gea mō go.
 15 Adama ben takobi be, ba koo
 duwa ben tiin toronə,
 kpa ben tennu nu bəəkira.
 16 Gāa piimii ni gemgii u mə,
 nu tən kōso dabinun dukia kere.
 17 Domi ba koo tən kōsobun dam
 kpeerasia,
 adama Yinni Gusunə u yō gemgibun
 biruə.
 18 Yinni Gusunə u yē
 ye n koo taarə sarirugibu deema
 ben wāaru səə.
 Ben yenu ga n bansu mō.
 19 Ba n sekuru wasi wahalan saa səə.
 Ba ko ba n maa deburu mō gōarun
 sanam.
 20 Adama tən kōsoba koo kam ko.
 Yinni Gusunən yiberəba ba ka
 yakasun wēsu weenə.
 Ba koo yarinawa nge dō wiisu.
 21 Tən kōsobu bə n bəkura, ba ku ra
 wesie.
 Adama gemgii u ra kē ka nuku tia.
 22 Be Yinni Gusunə u domaru kua,
 ba ko n tem mē mə,
 adama be u bōrusi, beya ba koo
 kpeerasia.
 23 Yinni Gusunə u ra tən geo kpare
 win sanum səə.
 Yēron swaa ra nūn wēre.
 24 U n sokura u wəruma, u ra sewa,
 domi Yinni Gusunə u win noma
 neni.
 25 Na raa sāa bii, tē na bukura.
 Na n maa waare Gusunə u gemgii
 deri,
 n kun mē win bibu bu bara ko bu ka
 di.
 26 Baadomma u wēemə ka nuku tia.
 U n be ba bəkuramə yinarimə.
 Win bibu ba ra maa gabu arufaani
 kue.
 27 A kōsa derio kpa a gea ko,
 kpa wunen bibun bweseru ta n tem
 mē mə ka baadomma.
 28 Yinni Gusunə u gem ki.

U n win tambu derimə, u ra n bu
 kōsu.
 Adama ba koo tən kōsobun bweseru
 kpeerasia.
 29 Gemgiba ko n tem mē mə,
 kpa ba n wāa mi, ka baadomma.
 30 Gemgiin nəə, gari bwisigiyya ga ra
 yare.
 Win yara, gema ya ra maa gere.
 31 Gusunən wooda ya ra n wāa win
 gōruə.
 Win naasu kun maa sokuramə.
 32 Tən kōso u ra n gemgii
 sākiriammewa,
 kpa u n swaa kasu u ka nūn go.
 33 Adama Yinni Gusunə kun derimə
 u nūn noma turi.
 U n maa nūn taarə wēemə siribun
 sanam.
 34 A n Yinni Gusunə yīiyə kpa a n
 win swaa swī.
 U koo nun walle sua kpa a n ka tem
 mē mə.
 Kaa wa tən kōsoba kpeerə.
 35 Na tən kōsobu wa ka ben dam
 kpuro,
 ba yeki nge dāa kerigiru te ta kpare.
 36 Adama ben baa ya doona, wee ba
 n maa wāa.
 Na bu kasu, adama ba n waarə.
 37 A taarə sarirugii mērio
 kpa a n nūn lasabu sāa.
 Domi wi u ra bəri yendu kən
 bwesera kun kpeemə.
 38 Adama mēm nəə sarirugiba koo
 kam kowa kpuro,
 kpa tən kōsobun bweseru tu
 kpeera.
 39 Yinni Gusunəwa u gemgibu faaba
 mō.
 Wiya u ra bu bere nani swāarun
 sanam.
 40 U bu somimə, u bu wəramə tən
 kōsobun noman di,
 u bu faaba mō, domi win miya ba
 ben kuku yeru kasu.

38

¹ Dafidin womu ge u kua Gusunə
 u ka nūn yaaya.
² Yinni Gusunə, a ku man seeyasia
 wunen mōru səə.
 A ku man so sanam mē a mōru
 besire.
³ Domi wunen sēenu nu man girari,

ma wunen nōmu ga man so ga sura.
 4 Wunen mōrun saabu, nen wasin
 gam sari mi n bwāa do.
 Nen durum saabu na n̄ maa dam
 gam m̄.
 5 Domi nen toranu kpēa sere nu
 man gunum kera.
 Nu s̄aa nge sōmu bakanu ni nu man
 bunum kere.
 6 Nen booboosu kōsa sere su numia
 nen gari bakarun s̄.
 7 Na dēbara, na wasira sere na n̄ maa
 dam m̄.
 Baadomma, na ra n s̄imōwa ka
 nuku sankiranu.
 8 Domi barara nen wasi kpuro mwa.
 Yin gam maa sari mi n bwāa do.
 9 Na kōsikirawa muku muku, na n̄
 maa dam gam m̄.
 Nen gōru ga burisine sere na wee-
 weenu m̄.
 10 Yinni, ye na kī kpuro, wuna a yē.
 Nen weeweenu kun maa nun
 berue.
 11 Nen gōru ga n̄ s̄ s̄ē, nen dam man
 doonarim̄.
 Wee nen nōni kun maa wāaru tere.
 12 Nen kpaasibu ka be ba man yē
 kpuro
 ba man duki suurim̄ nen bararun
 s̄.
 Ma be ba maa wāa nen turuku,
 ba tii mēna nenem.
 13 Be ba kasu bu man go,
 ba man yēri beriammē baadomma.
 Be ba nen kōsa kasu, ba man kōsa
 siem̄,
 ba kasu bu man nōni wōke.
 14 Adama ne, na maariwa piti nge
 soso
 wi u kun gāanu nōm̄,
 u n̄ maa gāanu gerum̄.
 15 Mēya na s̄aa nge soso.
 Na n̄ bu gāanu wisa.
 16 Yinni Gusun̄, wunē sōra nen
 yīyōbu wāa.
 Gusun̄ nen Yinni, a de a man wisi.
 17 A ku de bu nuku dobu ko nen s̄,
 kpa bu man seesi sanam mē na
 sokuram̄.
 18 Wee na wōrumaa dō,
 ma nen wahala ya man wāasi.
 19 Na nen toranu tuuba m̄.
 Tora ni, nu man berum m̄.

20 Wee nen yiberēba ba bwāa do,
 ba maa dam m̄.
 Be ba man tusa kam sō, ba dabi.
 21 Kōsa ba man kōsiem̄, ye na bu
 gea kua.
 Ba nen kōsa kasu yēn s̄ na ra n gea
 m̄.
 22 Yinni Gusun̄, a ku man deri.
 Nen Yinni, a ku ka man tonda.
 23 A na fuuku a man yakia,
 wuna a s̄aa nen faaba kowo.

39

1 Dafidin womu ge u Yedutum,
 wom kowobun wirugii kua. U nē,
 2 na raa nē, kon nēn sanu sanusu
 laakari ko
 kpa n ku durum ko nen gari gerubu
 sō.
 Kon nēn nō kpī sanam mē nuku
 kōsurugii wāa nen bōku.
 3 Na raa maari, na n̄ gāanu gerua,
 ma na deema n kua kam,
 domi nen nōni swāaru ta sosiwa.
 4 Nen laakari ya seewa.
 Ye na bwisikum̄ ya man nēni nge
 dō,
 ma na gerua na nē,
 5 Yinni Gusun̄, a man nen wāarun
 saka sōsio
 kpa na n yē nge mē na n̄ dam m̄.
 6 N wee a nen tōru yīira ka wunen
 nōman yasum,
 ma nen wāarun sanam kun gāanu
 tura wunen nōni sō.
 Ka geema tōnu baawure koo doona
 nge woo tia,
 7 n̄ kun mē nge tiro.
 Ye u m̄ kpuro kama.
 U arumani mennam̄, u n̄ yē wara
 koo ye di.
 8 Tē Yinni, mba na maa mara.
 Nen yīyōbu wāa wunē sō.
 9 A man yakio nen durum kpuron
 di.
 A ku de gari bakasu su n man
 yaakoru m̄.
 10 Kon mari, na n̄ gari gerum̄,
 domi wuna a dera ya koorā mē.
 11 A ku maa man wahala ko.
 Na wasikiram̄ wunen nōm geran
 s̄.
 12 A ra tōnu gerusi
 kpa a n̄n sēyasia win toranun s̄.

Ye tōnu u kī, yera a ra di nge kəkōbu.
Geema, tōnu baawure u koo
doonawa nge woo tia.

13 Yinni Gusunō, a nēn kanaru
nōwō,
kpa a nēn sokuru swaa daki.

A ku nēn wuri atafiru ko,
domi na sāawa sō wunēn mi nge
nēn sikadoba kpuro.

14 A man derio sēε,
kpa n wom wa n sere sariru ko.

40

(Imaa mēerio naasu 14-18, 70:2-6)

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua. U nēε,

2 na nēn yīiyōbu doke Yinni
Gusunōn mi.

Ma u man siirema u nēn nō swaa
daki.

3 U man gawa u yara saa kam kobun
wōrun di,
mi pōtākō wāa.

U nēn naasu sōndi kpee saara wōllō,
kpa n ka yōra dim dim.

4 Gusunō u dera na womu kpōō mō
ge na ka nūn siaramō.

Tōn dabiru ta nua ma ta bērum kua,
ma ta ten naanē doke Yinni Gusunō
sōō.

5 Doo nōōrugiiwa wi u Yinni Gusunō
naanē sāa,
wi u ku ra gere u tii suobu ka wee
kowobu swīi.

6 Gusunō nēn Yinni, wunēn sōm
geenu
ka wunēn himba ye a sun kua ya
dabi.

Gusunō, a kpā, a n saara mō.

Na kī n ye kpuro kpā n tōmbu
nōōsia.

Adama yen geera kpā sere na n kpē
n ye saari.

7 A n yākuru kī, n kun mē kēru.

A n yāku dōō mwaararugiru bikie,
n kun mē torarugiru.

Adama a nēn swasu kōria.

8 Ma na nēε, nē wee,
nge mē ba nēn gari yorua woodan
tireru sōō.

9 Gusunō nēn Yinni, na kī n wunēn
kīru ko.

Wunēn wooda ya wāa nēn gōruō.

10 Tōn wōrun suunu sōō,

na ra wunēn faaban labaari gea
kpare.

Yinni Gusunō, a yē ma na ku ra nēn
nōō mari.

11 Na n wunēn faaban gari berua
nēn gōruō.

Na wunēn naanē ka wunēn somiru
tōmbu nōōsia.

Na tōn wōru guna wunēn tōn geeru
ka wunēn bōrōkiniru sōōsi.

12 Yinni Gusunō, a ku de n wunēn
wōnwōndu bia.

A de wunēn tōn geeru ka wunēn
bōrōkiniru
tu man kōsu saa kpuro sōō.

13 Domi kōsa ye ya man sikerenē ya
n garirō.

Nēn kom kōsum kpuro man girari,
mu n waabu wā.

Mu nēn wirun seri dabiru kere.
Na mwia kpāna.

14 Yinni Gusunō, a man wōro,
a na fuuku a man faaba ko.

15 A de be ba kasu bu man hunde
wuna
bu seku bakaru wa.

A de be ba nuku dobu mō nēn
wahalan sō
bu biru wura kpa bu sekuru di.

16 A de be ba man yaakoru mō
ba n wāa dēsirun biti sōō.

17 Adama a de be ba nun kasu
ba n nuku dobu mō.

Kpa be ba wunēn faaba wura
ba n yērimō wunēn sō.

Kpa ba n gerumō ma Yinni
Gusunōwa kpāaru bo.

18 Adama nē sāarowa, na n gāanu
mō.

Ka mē, Yinni u man yaaye.

Nēn Yinni, wunē wi a ra man somi
kpa a man wōra,

a ku tē.

41

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. U nēε,

2 doo nōōrugiiwa wi u ra sāaron
bwisikunu ko.

U n wāa wahala sōō, Yinni Gusunō u
koo nūn yara.

3 Yinni Gusunō u koo nūn kōsu,
kpa u n win wāaru nēni.

Meya u ko n nuku dobu mə win
wāaru sɔɔ.

U n̄ maa derimə u wəri win
yiberɛbaŋ nɔmɔɔ.

⁴ Yinni Gusunəwa u koo n̄n̄n̄ k̄su
kpa u n̄n̄n̄ n̄ɔri sanam mɛ u barɔ u
kpī.

⁵ Wee, na gerumə na m̄,
Yinni Gusunə, a n̄n̄n̄ wɔnwɔndu
waawo,

a n̄n̄n̄ hunde bekio.
Domi na nun torari.

⁶ Nuku k̄surun s̄, n̄n̄n̄ yiberɛba ba
m̄,
saa yerà kon gbi.

Kpa bu wa bu n̄n̄n̄ yīsiru duari.

⁷ Goo ù n̄ na n̄n̄n̄ mi, weesa ȳero u ra
man kue,

kpa u n̄n̄n̄ gari gura u ka da u n̄n̄n̄
k̄sa gere t̄ɔwɔ.

⁸ N̄n̄n̄ yiberɛba kpuro ba gunnu
gunnu gari m̄.

Ba man k̄sa bwisikusimɔ.

⁹ Domi ba m̄, wahala ye, ya man
n̄n̄n̄ gem ka tia.

N̄e wee na kpī, n̄ n̄ koorɔ n̄ maa se.

¹⁰ N̄n̄n̄ b̄rɔ k̄nasi, ka w̄i sa w̄a
sannu b̄ri ȳendu s̄ɔɔ,

na maa n̄n̄n̄ naaŋe s̄a, ma sa dimɔ
sannu,

wiya u kua n̄n̄n̄ yiberɛ.

¹¹ Yen s̄, Yinni Gusunə, a n̄n̄n̄
wɔnwɔndu waawo,

a man w̄ro, kpa n̄ bu kua ye n̄
weenɛ n̄ bu kua.

¹² N̄n̄n̄ yiberɛ ù kun man kamiɛ,
saa ye s̄ɔra kon gia ma a man k̄i.

¹³ A man k̄su n̄n̄n̄ m̄m̄ n̄ɔbun s̄.
Ma a dera na w̄a wunɛn̄ mi sere ka
baadommaɔ.

¹⁴ Na Gusunə Isireliban Yinni siara.
U ko n̄ w̄awa sere ka baadommaɔ.
Ami.

WOMUSUN B̄ONU YIRUSE

42

¹ Koren bibun womu ge ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Nge m̄e nim n̄ru ga ra de n̄mu ga
n̄ daarun nim kasu,
nge meya n̄n̄n̄ ḡru ga nun kasu
Yinni Gusunə.

³ N̄n̄n̄ ḡru ga wunɛn̄ beke barɔ,
Yinni Gusunə, wunɛ wi a
w̄a.

Saa yerà na kon tii s̄ɔsi wunɛn̄
wuswaaɔ Yinni.

⁴ N̄n̄n̄ n̄n̄ni ȳiresu su kua n̄n̄n̄ nim
n̄ruram w̄kuru ka s̄ɔ s̄ɔɔ,
sanam m̄e ba man bikiamə ba m̄,
mana Gusunə n̄n̄n̄ Yinni u w̄a.

⁵ N̄n̄n̄ tororu ta ra karewa n̄ n̄ yaaya
sanam m̄e t̄n̄ dabiru ta ra n̄ man
sikerene,

na n̄ tu gbiiye su ka da Gusunə n̄n̄n̄
s̄a yerà,

sa n̄ nuku dobu m̄, sa n̄ Gusunə
siaramə sannu.

⁶ Mban s̄na ko na n̄ nuki sankire,
kpa na n̄ weeweenu m̄.

Na ko n̄ n̄n̄n̄ ȳiyɔbu doke Gusunə
n̄n̄n̄ Yinnin̄ mi,

kpa n̄ maa n̄n̄n̄ siara.

Domi u s̄awa n̄n̄n̄ Yinni ka n̄n̄n̄
Faaba kowo.

⁷ N̄n̄n̄ Yinni, na nuki sankire.

Yen s̄na na nun yaayamə saa
Yuudenin̄ daarun di,

ka guu te ba m̄ H̄em̄ɔn̄ di

ka guu te ba m̄ Miseaan di.

⁸ Wuna a ra de daarun nim mu
kukiri,

kpa nim kureru tu se tu garu sua,

kpa ni kpuro nu man wukiri.

⁹ A man wunɛn̄ k̄ru s̄ɔsio s̄ɔ s̄ɔɔ,
w̄kuru kpa na n̄ womusu m̄, na n̄
nun̄ t̄mamə,

na n̄ nun̄ kanamə wunɛ wi a man
w̄aru w̄ɛ.

¹⁰ Gusunə, n̄n̄n̄ Yinni, a s̄awa n̄n̄n̄
kpee saara.

Mban s̄na a man duari.

Mban s̄na kaa de n̄n̄n̄ yiberɛba ba n̄
man dam d̄remə

kpa na n̄ nuki sankire.

¹¹ N̄n̄n̄ kukunu b̄sikiramə sanam
m̄e ba man n̄n̄n̄ s̄ɔm̄,

ba man w̄ammə, ba gerumə ba m̄,
mana Gusunə n̄n̄n̄ Yinni wi.

¹² Mban s̄na na kon nuki sankire.
Mban s̄na ko na n̄ weeweenu m̄
n̄n̄n̄ ḡruɔ.

N̄e, kon n̄n̄n̄ naaŋe dokewa wunɛ
s̄ɔɔ,

kpa n̄ nun̄ siara kpa m̄.

Domi a s̄awa n̄n̄n̄ Yinni ka n̄n̄n̄
Faaba kowo.

43

1 A man gem wēeyo Gusunō nen Yinni.
A ka man yinō be ba ñ nun nasien wuswaa.
A man yakio wee kowobu ka tən kōsobun min di.
2 Gusunō, wunε wi a man kōsu, mban sōna a man yinamō.
Mban sōna kaa de nen yiberēba ba n man dam dōremō
kpa na n nuki sankire.
3 A de wunen yam bururam ka wunen bōrakinira n man kpare.
A ka man doo sere wunen guu dēera ten mi, mi a wāa,
4 kpa n da wunen yāku yerō.
Gusunō, wunε wi sōo na nuku dobu mō,
kon nun siara ka womusu, ka mōrōku.
Gusunō, wuna a sāa nen Yinni.
5 Mban sōna na kon nuki sankire, kpa na n weeweenu mō nen gōruō.
Na kon nen naane dokewa wunε sōo, kpa n wure n nun siara.
A sāawa nen Yinni ka nen Faaba kowo.

44

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunō, sa nua ka besen tiin swaa wunen sōma ye a kua besen baababan waati.
Bera ba sun ye sōowa.
3 Ka wunen tiin nōma a bwese tukunu gira.
A bwese ni so nu yarina,
ma a besen baababa swīi nin wāa yenō.
4 Besen baaba be, ba bwese nin tem mwa.
N ñ mō yèn sō ba takobi mō,
n ñ maa mō yèn sō ba dam mō,
adama yèn sō a bu kīwa ma a wāa ka be,
ma a bu yara ka wunen nōmu.
5 Gusunō, wuna a sāa nen sina boko.
A wunen tōmbu nasara wēeyo.
6 Ka wunen dama sa ko besen yiberēba suriri.
Ka wunen yīsira sa ko bu suni.

7 Domi na yē ma n ñ nen tendu,
ñ kun mε nen takobi ya koo man faaba ko.
8 Wuna kaa sun wōra besen yiberēban nōman di.
Kpa a be ba sun tusa burisina.
9 Sa ko n woo kanamō tōru baatere wunen sō,
sa n nun siaramō sere ka baadommaa.
10 Ka mε, wee a sun yina, a sun sekuru doke,
a ku ra n maa ka besen tabu kowobu wāa bā n tabu yariō.
11 A dera sa biruku yira wurō besen yiberēban wuswaa,
be, be ba sun tusa ba besen yānu guramō.
12 A sun bēri ben nōmaō nge mε ba ra arari yāaru nōmu bērie.
Ma a dera sa yarina, sa yabi bwese tukunu sōo.
13 A bεε, wunen tōmbu dōramō gobi sari,
a ñ maa sun garisi gāa geenu.
14 Wee a sun sekuru doke besen berusebun wuswaa,
15 be, be ba sun sikerene, ba sun yēemō, ba sun yaakoru mō.
A dera bwese tukunu nu sun womu dokemō,
ma nu sun wii gimanu koosimō ka yaakoru.
16 Wee sere ka tē, seku te, ta ra n man mōwa,
kpa na n nen wuswaa wukiri
17 yèn sō nen yiberε u man wōri, u wōmmō
u man nōo kuurimō.
18 Yeniba kpurowa ya ra sun deeme.
Ka mε, sa ñ nun duari,
sa ñ maa wunen arukawani kusie.
19 Besen gōru ga ñ siire wunen min di,
sa ñ maa gere wunen swaan di.
20 Adama ka mε, a sun kōsuka gbaburō demakunun wāa yerō.
Ma a sun yam wōkuru wukiri.
21 Gusunō, sà n daa wunen yīsiru duari,
ma sa da sa būnu ganu sāamō,
22 a ñ kaa tubu, wunε wi a tōnun gōrun garī yē?

23 Adama wunen sōna ba sun goomō bururu ka yoka, ba sun mēera nge yāa ni ba ka dōo bu go.

24 A dom yando Yinni! Mban sōna a do.

A dom yando. A ku sun yina sere ka baadommaa.

25 Mban sōna a wunen wuswaa berumō.

Mban sōna a ñ besen wənwəndu mō. A ñ wa nge mē ba sun taare?

26 Domi sa nuki sankire. Sa kpī tua sōo.

27 A seewo a sun somi.

A sun wōro wunen durom bakam sō.

45

1 Kīrun womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

2 Nən gōru ga bwisiku duronu yiba sere nu yarimō.

Na womu geni mō sunən sō.

Nən yara ya sāa nge yoro geon yorutia.

3 Wuna a buram bo tən bibun sunu sōo.

Wunen gari yi durom yiba.

Yen sōna a Gusunən domaru mō sere ka baadommaa.

4 Tabu kowo damgii, a wunen takobi bekio,

wuna a yiiko ka beere baka mō.

5 Ka wunen sinandun dam, a wunen tabu keke yōowo a da a nasara sua,

kpa a gem sanna ka daa duudwia ka gean kobu,

kpa a sōm maamaakiginu ko ka wunen nōm geun dam.

6 Wunen sēenu nu nōo do, nu koo wunen yiberēba sōku, kpa tambu bu wōruku wunen wuswaa.

7 Gusunō, ba wunen bandu swīi sere ka baadommaa.

Gema a ka wunen bandu neni.

8 A gea kī, ma a kōsa tusa.

Yen sōna Gusunō wi u sāa wunen Yinni, u nun gōsa.

U maa nun nuku dobu wē ye u ka nun aye beeregiru wē

te ta wunen kpaasibugiru kpāaru kere.

9 Wunen yānu nu turare numō ye ba ra soku miru ka aloesi ka kasi. Ba mōrōkunu soomō a ka nuku dobu wa

wunen sina gbaburō te ba suunu donnu mani mani.

10 Sina bii wāndiaba ba sāa wunen kurō kpaasākobu.

Kurō kpaao u yō wunen nōm geuō u wura sebua ye ya na Ofirin di.

11 A swaa dakio, bii kurōbu a nən gari nō,

kpa a yi bwisiku.

A wunen tambu duario ka wunen baan yenugibu.

12 Wunen buram mu ka sina boko naawa gem gem.

A nūn beere wēeyō yèn sō u sāa wunen yinni.

13 Tirin tambu be ba bwesenu kpuro arumani kere,

ba koo ka nun dukia bwese bweseka naawa

bu ka wunen kīi geeru kasu.

14 Sina bii wāndia kurō kpaao wi, u wāa sina kpaarō,

u yānu sebua ni ba buraru koosi ka wuraba.

15 Ba ka nūn da sunən mi ka win yāa bura nōnigii ni,

ma win kurō kpaasākoba nūn swīi.

16 Ba bu duusia sina kpaarō ka nuku dobu ka yēeribu.

17 Sina boko, wunen biba koo wunen baababan tubi di,

kpa bu bandu di tem kpuro sōo.

18 Nən womu geni, ga koo de bu wunen yīsiru yaaya tōru baatere,

kpa bwesenu kpuro nu nun siara sere ka baadommaa.

46

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka gōru yāka. Ba nēe,

2 Gusunōwa u sāa besen kuku yee naanegiru

ka besen tāsi yeru.

Baa nuku sankiranu sōo,

u ra n s̄aru s̄awa u ka t̄anu somi.

³ Yen s̄na sa ñ berum mò sanam me
tem mu ȳirimò,
ñ kun me sanam me guunu diirimò
nim w̄okun s̄owò.

⁴ Sa ñ n̄ande sanam me nim w̄okun
nim kurenu nu w̄aki nu yaka
mò
sanam me nu guunu ȳirimò.

⁵ Daarū gara w̄a t̄en nim mu
ka nuku dobu naamò
W̄rukoon w̄a yerò,
dii d̄era ten mi, mi wi, Gusunò u
w̄a.

⁶ Gusunò u w̄a te s̄ò, yen s̄na ta ñ
w̄arume.
Gusunò u ra tu gabewa saa buru
buru yellun di.

⁷ Bwesenu nu burisine, ma bannu
w̄arukumò.

Gusunò u gb̄ara, ma tem mu yanda.

⁸ Gusunò w̄llu ka tem Yinni u ka
sun w̄a.

Yakòbun Yinni, u s̄awa besen kuku
yee naan̄egiru.

⁹ I na i wa ye Yinni Gusunò u kua.
U s̄am maamaakiginu kua
handunia s̄ò.

¹⁰ U tabu kpeesia yen goonu nne ye
s̄ò.
U t̄ennu ka yaasi b̄òka,
ma u tabu keke yi dumi gawe d̄ò
m̄eni.

¹¹ U nee, i ȳro, kpa i gia ma wiya
Gusunò.
U bandu dii bwesenu kpuro s̄ò, ka
tem kpuro s̄ò.

¹² Gusunò w̄llu ka tem Yinni u ka
sun w̄a.
Wi, Yakòbun Yinni u s̄awa besen
kuku yee naan̄egiru.

47

¹ Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Be handunian bwesenu, i taki
koowo,
kpa i kuuki ko ka nuku dobu Yinni
Gusun̄an mi.

³ Domi u s̄awa Yinni W̄rukoo wi u
nanum mò.

U s̄awa sina boko tem kpuro s̄ò,

⁴ wi u ra de su bwesenu ganu t̄esi,
kpa sa n nu taare.

⁵ Wiya u sun besen tem ḡasia, ma sa
yen woo kanamò,
bes̄e Yakòbun bweseru te wi, Yinni
u k̄i.

⁶ Gusunò u ȳomò Sionìò, ma ba
našaran taki mò.

U ḡbia u d̄ò, ma ba k̄òba soomò.

⁷ I Gusunò womu kuo, i Gusunò
womu kuo.

I Yinni, sina boko siaro ka womu.

⁸ Domi wiya u s̄a handunia kpuron
sunò.

I n̄un womu kuo.

⁹ Wiya u bandu dii bwesenu kpuro
s̄ò,
ma u s̄ò win sina ḡoni d̄era s̄ò.

¹⁰ Bwese tukunun sina biba
m̄enamò ka Gusunò
Aburahaman Yinnin t̄ambu.
Domi wiya u ka be ba tem k̄su w̄a.

Wiya u kpuro kere.

48

¹ Womu ge Koren bibu ba kua. Ge
wee.

² Yinni Gusunò, a kp̄a,
yen s̄na n weene bu nun t̄oma
baama,
wunen wuuò ka wunen guu d̄era
ten w̄llò te ba mò Sionì.

³ Ta ȳ buram buram t̄ona.
Wi u tu m̄era kpa u n nuku dobu
mò ten buram s̄ò.

Guu ten s̄ò ȳsan n̄am geu gia, sina
bokon sina kpaara mi.

⁴ Yinni Gusunò, wunen sina kpaaru
s̄ò,
a ra sun s̄òsiwa ma a s̄a besen
kuku yeru ka gem.

⁵ Domi wee, sinambu ba m̄enna,
ba n̄ò tia kua bu ka Sionì w̄ari.

⁶⁻⁷ Adama ye ba nun wa,
miya berum bu mwa, ba wurura
nge t̄an kuro

wi marubun wahala ya n̄enua
sanam me u yiire.

Yera ba nanda ba duki sua.

⁸ Ba fukura ba w̄ruka nge goo
nimkuu ge s̄ò yari yerun
woo ga fuka.

⁹ Ye sa n̄omò ba gerumò, sa ye wa
Gusunò, w̄llu ka tem Yinnin
wuuò.

Sa ye wa Gusunò besen Yinnin
wuuò.

Wiya u koo de wuu ge, ga n wāa sere
ka baadommaa.

10 Gusunə, sa wunen durom
bwisikunu mə wunen sāa
yee ten mi.

11 Nge me a yīsiru yara,
nge meya ba koo nun tōma
handunian goonu nne sōo.

Domi a ra tōmbu kpare gem sōo.

12 Be ba wāa Siōnin guurə, ba nuku
dobu mə.

Yudan tōmbu ba yērimə wunen siri
bi a kuan sō.

13 I sīiyə i ka Siōni sikerena.

I yen kōsu yenu gario.

14 I yen gbāra te mēerio,

kpa i yen sina kpaanu mēeri
i ra ka bēen bibu yen faagi kua,

15 i nēe, Yinni Gusunəwa u sāa bēsen
Yinni
sere ka baadommaa.

Wiya u koo maa sun kpara sere ka
bēsen gōon tōrə.

49

1 Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

2 Bēe bwesenu kpuro, i swaa dakio i
nə.

Bēe handuniagibu, i swaa tem
kpīiyə i nə.

3 Damgibu ka bwēebwēebu, i swaa
dakio i nə.

Sāarobu ka gobigibu, i swaa tem
kpīiyə i nə.

4 Na kon gari bwisigii gere.

Nen bwisikunu nu maa asansi mə.

5 Na bwisigibun mōnnu swaa daki,
na kon maa bēe nu tubusia ka
mōrəku.

6 Mban sōna kon berum ko wahalan
saa sōo.

Mban sōna kon berum ko sanam
me nen yiberēba ba man sik-
erene nuku kōsurun sō.

7 Ba ben dukia naane sāa.

Ma ba tii sue dukia yen kpāarun sō.

8 Adama ben goo kun kpē u win
winsim hunde yakia,

kpa u Gusunə yen kōsiaru wē.

9 Domi hunden yakiabu gāa bakana,
bu n nōru mə.

Yen sōna n n koorə bu kpī bu ye ko,

10 n n maa koorə ba n wāa sere ka
baadommaa.

Ba n kpē bu gōo yina.

11 Domi sa waamə ma bwisigibu
ka gari bakasu kpurowa ba
gbimə.

Ma ba ben dukia derimə gabu bu
gura.

12 Meya be ba yīsiru yara ba ra n
bwisika
ma ben yenusu ko n wāawa sere ka
baadommaa.

Ben wāa yenu kun maa kam mə.

13 Adama tōnu wi u bēere mə u ku ra
te.

U sāawa nge yee yi ba ra sakiri.

14 Nge meya ben are sāa,

be ka be ba bu swī ba ben gari swaa
daki.

15 Ba ra bu surewa gōriə nge yāa gōo
ge ba sure wōru sōo,

kpa gōo u bu di.

N sosi, tōn dēeroba koo bu taaku,
kpa ben bēere yu kpe,

kpa gōribun wāa yeru tu ko ben
yenu.

16 Adama Gusunə u koo nen hunde
wōra saa gōribun wāa yerun
di.

Domi u koo man kōsu.

17 Yen sō, a ku nanda tōnu u n dukia
guramə,

ma win yenun arumani ya sosimə.

18 A n yē ma u n ka yen gaa dōo gōriə,
ba n maa ka nūn yen gaa sikumə.

19 U ko n nuku dobu mə win wāaru
sōo,

kpa ba n nūn siaramə nuku doo bi u
mōn sō.

20 Adama yen kəkərə, u koo win
baababa deemawa gōriə.

Be, ba n maa handunian yam bu-
ruram wasi.

21 Tōnu wi ba bēere wēemə, ma u n
bwisi mə,

u sāawa nge yee yi ba mwēerima bu
sakiri.

50

1 Asafun womu. Ge wee.

Yinni Gusunə u gari mə, u
handuniagibu soku

be ba wāa sōo yari yerə n ka da sōo
duu yerə.

2 Gusunō u kurama saa Siōni wuu burō gen min di ka yam bururam.

3 Beseñ Yinni u wee wi, wi u ku ra mari.

Win wuswaa dō boko sōrua, ma guru woo bōkō ga ka nūn sikereñe.

4 U nōgiri sue wōllō ka temō u ka win tōmbu siri.

5 U mō, i man nen tōmbu mennama be ba man naane sāa, be, be ba ka man arukawani bōkua ma ba ye sire ka yākuru.

6 Wōllu kpuro ta koo win gem gari kpara.

Domi wiya u sāa siri kowo.

7 Yinni Gusunō u nee, i swaa dakio bee nen tōmbu Isireliba.

Na kon bee sō ma nena na sāa been Yinni.

8 N ñ been yākunun sō na bee gerusimō.

Domi na ra been yāku dō mwaararuginu mwe baadomma.

9 Na ñ maa naa kinenu mwaamo been yenūo,

ñ kun me boo kinenu been boo gōsō.

10 Domi nena na gbeku ye kpuro mō ka yi yi wāa guunō dabi dabinu.

11 Na gunō si su wāa guunō kpuro yē ka maa ye yi yi wāa yakasō.

Yi maa sāawa negii.

12 N n gōorun na ta man mō, n ñ wunē kon sō.

Domi nena na handunia mō ka ye ya wāa ye sō kpuro.

13 I tamaa kon naa kinēnun yaa temwa?

I tamaa boo kinēnun yema kon nō?

14 Ye n buram bo, yera i ne Gusunō been Yinni siara.

Kpa i been nō mwēenu yibia ni i man kua.

15 A man sokuo sanam me a nuki sankire.

Saa ye sō, kon nun wurari, kpa a man beere wē.

16 Adama Gusunō u kōsan kowo sōmō u mō,

mban sōna a nen woodaba siamō ma a nen arukawanin gari gerumō,

17 wunē wi a ku ra sōsiru kā, ma a nen gere atafiiru sāa.

18 A n gbēnō wa, a ra ka nūn nōo tia ko,

a ra n wāa ka sakara kowobu.

19 Wunen nōo ga ra n kōsa yibawa, wunen yara ya weesu sekumō.

20 Mi a sina kpuro, wunen winsimwa a ra n wīimō, kpa a n wunen mero bisin kōsa gerumō.

21 Yeniba kpurowa a kua, ma na maari.

Domi a tamaa na sāawa nge wunē.

Adama kon nun taare wē kpa n kpuro terasia wunen wuswaa.

22 I laakari koowo, kpa i swaa daki i nō

bee be i ne Gusunō duari.

Ma n kun me, kon bee sere n yaaku.

Goo kun maa kpē u bee wōra.

23 Win yākuru ta sāa siarabu,

yērowa u man beere wēemō.

Wi u maa win tii neni dee dee

yērowa u koo nen faaba wa.

51

1-2 Ye Dafidi u ka Bati Seba kpuna u kpa, Gusunōn sōmō Natani u da win mi. Yen biruwa Dafidi u wom kowobun wirugii womu geni kua. Ge wee.

3 Gusunō, a man durom kuo wunen kīi geerun sō.

A nen toraru wunō wunen wōnwōndun sō.

4 A man woburuo sāa sāa kpa a nen kom kōsum wōka.

A nen durum wunō kpa n sāra.

5 Domi na nen toraru wura, nen durum ya maa man bitani mō baadomma.

6 Wunē turowa na torari, na maa kua ye ya ñ nun dore.

Yen sō, a gem mō ye a ka man taare wē.

Wunen siribu bu dende.

7 N wee, kom kōsum sōra ba man maara.

Nen mero wi u maa nen gura sua, win tii u sāawa durumgii.

8 Adama gema a bikiamo gōruo.
 N n men na, a de wunen bwisi yi n
 man wāasi.
 9 A man deerasiabun wororu *
 koosio kpa n deera.
 A man woburuo kpa n burura n
 wēsu kera.
 10 A man nuku dobu wēeyo kpa na n
 desinu karamo.
 Baa me a nen goma dwiiyasiasia, kon
 kpa m yēri.
 11 A ku nen durum mēri,
 a nen kom kōsum kpuro woko.
 12 Gusuno, a man gōru wēeyo ge ga
 deere,
 kpa a man hunde kpa wē ye ya koo
 yōra sim sim.
 13 A ku man gira wunen bakun di,
 a ku maa man wunen Hunde Deero
 mwaari.
 14 A kpa man wunen faaban nuku
 dobu wēeyo,
 kpa kī geeru tu nen hunde dam kē.
 15 Sanam meya kon durumgibu
 wunen swaa sōsi,
 be, be ba nun torari,
 kpa bu wurama wunen mi.
 16 Gusuno, wune wi a man faaba
 kua,
 a ku maa man goon yem bikia.
 Ko na n wunen gem me a man wē
 takaru mō.
 17 Yinni Gusuno, a nen nōo wukio
 kpa gu nun siara bu nōo yam kpuro.
 18 A n daa yāku dōo mwaararugiru
 kī,
 na n daa nun tu kue.
 Adama a n yākunu kī.
 19 Yāku te ta nun wēre,
 teya gōru ge ga tii kawa.
 Gusuno, a n tōmbu yinamo
 be ba tuuba kua ka tii kawabu.
 20 A de a ka Siōni nōnu geu mēeri kpa
 a ye gea kua,
 kpa a Yerusalemun gbāraru seeya.
 21 Sanam meya kaa yākunu mwa ni
 a bikia.
 Niya yāku dōo mwaararuginu.
 Kpa bu naa kinenu go wunen yāku
 yero.

* 51:9 wororu - Yuuba ba n deerasiabun wororu mō, ba ra daa kiku ge ba mō isōpu wasiwa deerasiabun nim sōo kpa bu ka gu durumgii yēka.

52

1 Dafidin womu ge u wom
 kowobun wirugii kua. 2 U gu kuawa
 sanam me Dōegu Edamu u na Sōolun
 mi u ka nūn sō ma Dafidi u da
 Akimēlekin mi. Womu ge wee.
 3 Tabu durō, mban sōna a tii siaramo
 kōsa ye a mōn sō.
 A n yē ma Gusunōn durom mu ko n
 wāa sere ka baadommao.
 4 Kōsa tōnawa wunen yara ya ra n
 gerumo.
 Ya sāawa nge wobu te ta nōo do,
 murafiti wune,
 5 a ra kōsa kā n kere gea,
 kpa a n weesu kī n kere gem.
 6 Gari kōsiya yi ra n yiba wunen
 nōowō
 kpa a n wāa keetan swēe sōo.
 7 Yen sō, a n yē ma Gusunō u koo nun
 sura sere ka baadommao.
 U koo nun gawa u yara saa wunen
 kuu bekurugirun di,
 kpa u nun wuna wasobun suunu
 sōon di.
 8 Be ba Gusunō naane sāa, ba koo
 nun wa,
 kpa biti bu mwa bu nun yēe bu nēe,
 9 durō winiwa u yina Gusunō u nūn
 kōsu,
 ma u win naane doke win dukia sōo,
 u tii kōsu win bwisi sōo.
 10 Nē, na wāawa Yinni Gusunōn sāa
 yero
 nge olifin dāa beku te ta kpare, ta
 wēsu sāa.
 Na win durom naane sāa sere ka
 baadommao.
 11 Na kon nūn siarawa sere ka
 baadommao, domi u kua.
 Wi sōora kon nen yiyōbu doke be ba
 nūn naane sāan suunu sōo
 yēn sō u sāa tōn geo.

53

(I maa mēerio 14)

1 Dafidin womu ge u wom
 kowobun wirugii kua ka gaasiraru.
 Ge wee.
 2 Wee nge me gari bakasu su sāa.
 Su ra nēe, Gusunō sari.
 Su sankire. Su kom kōsum mō.

Sin gagu sari ge ga gea m̀.

³ Yinni Gusunə u t̄mbu m̄erima
saa w̄allun di,

u ka wa goo ù n w̄ā u bwisi m̄,

u ka wa goo ù n w̄ā u n̄n s̄ām̄.

⁴ Adama u wa be kpurowa ba k̄ōre.

Be kpurowa ba sankire.

Be kpurowa ba k̄ōsa m̀.

Baa ben turo kun gea m̀.

⁵ Ye u wa m̄e, yera u tii bikia u n̄e,

k̄ōsan kowo be, ba ñ ȳeru m̄?

Wee ba n̄n t̄mbu gb̄enim̄.

Ben goo kun man s̄ām̄.

⁶ Yen s̄, ba koo nanda bu diiri
sanam m̄e ḡāa berumginu sari.

Be ba ka nun tabu m̀,

Gusunə u koo ben kukunu
yarinasia.

Ba koo sekuru wa ȳen s̄ u bu yina.

⁷ Yinni Gusunə, na nun kanam̄

a de faaba kowo goo u yari Sīnin di

u Isireliba, Yak̄obun bweseru yara
d̄esirun di,

kpa ba n w̄ā b̄ari ȳendu s̄.

À n kua m̄e, anna a nuku dobu wa bi
ba koo ko mi.

54

¹ Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua ka m̄or̄oku

² sanam m̄e Sifugibu ba na S̄olun
mi bu ka n̄n s̄ ma Dafidi u kukua
ben tem̄. Ge wee.

³ Gusunə, a man faaba koowo
wunen ȳisirun s̄.

A de a man siria ka wunen dam
bakam.

⁴ Yinni Gusunə, a swaa tem kp̄iyo
kpa a n̄n kanaru n̄.

⁵ Domi t̄n tukobu ba man seesi.

T̄n k̄ōsobu ba kasu bu man go.

Ben bwisikunu s̄, ba n̄e, wun̄e
Gusunə a sari.

⁶ Adama n̄n mi, wuna a s̄ā n̄n
faaba kowo.

Be ba ka man ȳ, bera a maa ka ȳ.

⁷ A n̄n yibereba k̄ōsa k̄asio.

A man b̄or̄akiniru s̄ōsio, a bu go.

⁸ Kon nun ȳakunu kua ka nuku tia.

Kon womu ko ka wunen ȳisiru n
nun t̄ma,

domi a s̄ā t̄n geo.

⁹ Wuna a ra man nuku sankiraru
wunari,

kpa na n nuku dobu m̄ n̄ n̄n
yibereba wa.

55

¹ Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua ka m̄or̄oku.
Ge wee.

² Yinni Gusunə, a swaa tem kp̄iyo a
n̄n kanaru n̄.

A ku man biru kisi n̄ n̄n
kanam̄.

³ A n̄n laakari koowo kpa a man
wisi.

Wee na sirene ka nuku sankiraru,

⁴ na burisine yibereban garin s̄

ka t̄n k̄ōsobun dam d̄orebun s̄.

T̄mba man k̄ōsa kuamme,

ba man taare w̄e ka m̄aru baka.

⁵ Na n̄ki sankire too n̄n ḡōru.

Ma ḡōn berum man n̄nua.

⁶ Na nanda sere na diirim̄.

⁷ Na n̄e, n̄ n̄n daa kasa m̄ n̄ge
kparuko,

kon ȳōwa n̄ da n̄n sina na n̄n w̄ere.

⁸ Kon duka yakura n̄ da mi n̄n toma,
kpa na n̄n w̄ā ḡbaburo.

⁹ Kon duka yakura fuuku n̄n kuku
yeru kasu,

kpa guru woo damguu gu ku raa
man so.

¹⁰ Yinni, a n̄n yibereban kpunaa
kam koosio,

kpa bu ku n̄ōsina.

Domi na waam̄ t̄mba w̄obia ka
sann̄asu m̀ wuu

¹¹ ba ka gen gb̄araru sikerene s̄ō s̄ō
ka w̄ōkuru.

M̄ya k̄ōsa ba m̀ wuu ge s̄.

¹² Nuku k̄ōsurugibu ka gb̄en̄bu ka
keetagiba

ba yiba wuu ge s̄.

¹³ N̄n yibereba na u na u man w̄nwa,
na ñ gam gerum̄.

Goo ù n̄n man tusa, kon kuke win s̄.

¹⁴ Adama wuna a kua m̄e,
wun̄e wi a s̄ā n̄n beruse ka n̄n
b̄or̄,

wun̄e wi na ra n̄n asiri s̄.

¹⁵ N̄e ka wun̄e, k̄i bakara ta sun
manine,

ma sa d̄ō sannu Yinni Gusun̄n s̄ā
yero.

16 A de ɔɔɔ u tən k̄sɔbu s̄ere subaru s̄ɔɔ,
kpa bu da ɔribun w̄aa yerɔ wasiru.
Domi nuku k̄sura yiba ben swaa s̄ɔɔ.

17 Adama Yinni Gusunɔ, wuna na faaba kanamɔ.

Kaa maa man faaba ko.

18 T̄ɔɔ giriru kpuro, na ra n weeweenu m̄ɔwa.

Meya a maa nen n̄ɔ n̄ɔm̄ɔ.

19 A n̄ kaa de yiberɛba bu man n̄oma turi baɔ m̄ɛ ba dabi.

Kaa man b̄ari yendu w̄ɛ.

20 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a s̄ɔ wunen sina ɔn̄aɔ sere ka baadommaɔ,

wuna kaa negii n̄, kpa a bu sekuru doke.

Domi n̄ n̄ koorɔ bu ɔ̄ru ɔ̄sia yɛn s̄ɔ ba n̄ nun nasie.

21 Ba wi u ka bu w̄aa b̄ari yendu s̄ɔ sannɔ w̄ari.

Ba arukawani ye u ka bu b̄kua kusia.

22 Gari doriya yi ra n w̄aa tən k̄sɔ win n̄ɔw̄ɔ.

Adama tabun gariya yi ra n w̄aa win nukurɔ.

Meya maa win gari yi ra n kokum̄wa nge gum yarum.

Adama yi ra n s̄awa nge takobiba.

23 A wunen w̄aru kpuro Yinni Gusunɔ n̄mu s̄andio,

kpa u nun n̄ari.

Domi u n̄ derim̄ɔ gemgii u w̄ruma.

24 Yinni Gusunɔ, wuna kaa de tən k̄sɔbu bu da ɔribun w̄aa yerɔ.

Kpa tən gowobu ka be ba bwisi k̄si m̄ɔ bu gbi sekum.

Adama n̄ɛ, wuna na naane s̄aa, Yinni Gusunɔ.

56

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka d̄ak̄ɔ te ta s̄aare nge kparukogiru ge ga sum̄ɔ d̄aa bakaru garun w̄all̄ɔ. Dafidi u womu ge kuawa sanam m̄ɛ Filisitiba ba n̄un mwa ba neni Gatiɔ. Ge wee.

2 Gusunɔ, a nen w̄onw̄andu waawo,

* 56:9 bw̄aru - Bw̄aa te, Yuuba ba ra tu kowa ka ɔna.

domi tən dabira ta man buku buku m̄ɔ.

Ta ka man tabu m̄ɔ, ma ta man n̄ani s̄ɔm̄ɔ t̄ɔɔ baatere.

3 Nen yiberɛ be, ba dabi,

ba man buku buku m̄ɔwa saa kpuro,

be, be ba ka man tabu m̄ɔ mi, ba man w̄ari ba taare.

4 Berum mù n man mwa.

Wuna na ra n naane s̄aa.

5 Yinni, na nun siara gari yi a geruan s̄ɔ.

Na n̄ ɔ̄anu ganun berum m̄ɔ,

domi na nun naane s̄aa.

Mba t̄onu u koo kp̄i u man kua.

6 T̄ɔɔ baatere ba ra man gari k̄siwa, kpa ba n man ɔ̄a k̄s̄unu bwisikusim̄ɔ.

7 Ba n̄ɔ tia kua, ba man sakiriam̄ɛ. Ba nen yira kasu bu ka man hunde wuna.

8 Domi ba tamaa k̄sa ya koo bu yara.

Yinni, a bu suro ka m̄aru.

9 A nen yira kpuro sw̄i mi na kpikuru da.

A nen n̄ani ȳiresu ɔ̄ario wunen bw̄aru * s̄ɔɔ.

A sin geeru yorua wunen tireru s̄ɔɔ.

10 Gusunɔ, n̄a n nun n̄ɔɔguru sue,

nen yiberɛba ba koo biru wura.

Domi na ȳ kam kam ma a s̄awa negii.

11 Yinni Gusunɔ, na nun siara gari yi a geruan s̄ɔ.

Meya kon maa nun t̄oma wunen gari yin s̄ɔ.

12 Na n̄ ɔ̄anu ganun berum m̄ɔ,

domi na nun naane s̄aa Yinni.

N n̄ m̄en na, mba t̄onu u koo kp̄i u man kua.

13 Gusunɔ, kon nen n̄ɔ mw̄eru yibia te na nun kua.

Kon ȳakunu ko n ka nun siara.

14 Domi a man yara saa ɔ̄on di.

Meya a n̄ derim̄ɔ nen naasu su sokura.

Kpa n kp̄i n s̄i wunen wuswaaw t̄ambun suunu s̄ɔɔ.

57

(Imaa m̄erio naasu 8-12, 108:2-6)

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U womu geni kuawa sanam me Sɔɔlu u nùn naa gire u go. Ma u da u kukua kpee baa sɔɔ. Ge wee.

2 Gusunɔ, a nen wɔnwɔndu waawo. Wunen miya na kuku yeru kasu.

Wunen kasan saara ta koo man bere sere nen nani swaaruu kpuro tu ka kpe.

3 Yinni Wɔrukoo, wuna na nɔɔgiru sue,

domi wuna a ra man nɔɔri.

4 Saa wɔllun diya kaa man somima. Kaa nen yiberɛba burisina.

A man wunen bɔrɔkiniru ka wunen tɔn geeru sɔɔsima.

5 Wee na waa tɔn kɔsobun suunu sɔɔ be ba sɔa nge gbee sinan si su ra tɔmbu tem.

Ben donna nu sɔa ben yaasi ka ben sɛɛnu.

Ma ben yara sɔa nge takobi ye ya nɔɔ do.

6 Gusunɔ, wɔllu ta n̄ kpɛ tu nun mwa wunen kpɔarun sɔ.

A wunen yiiko sɔɔsio tem kpuro sɔɔ.

7 Nen yiberɛ be, ba man yɛri beria nen swɛɛ kpuro sɔɔ,

ma na tem tuke na wa ba wɔru gba nen wuswaaɔ.

Adama bera ba gu wɔri.

8 Gusunɔ, nen torora sɔ.

Kon nun womu kua kpa n nen baranu so.

9 A yando nen bwɛra.

Mana nen gɔɔgera waa.

Mana nen mɔrɔku ga waa n ka sɔɔ bɔɔsia.

10 Yinni Gusunɔ, kon nun siara tɔmbun suunu sɔɔ,

kpa n maa nun tɔma ka womusu.

11 Domi wunen tɔn geera wɔawa sere ka wɔllɔ.

Meya maa wunen bɔrɔkiniru ta sɔɔsiramɔ sere ka guru winɔ.

12 Gusunɔ, wɔllu ta n̄ kpɛ tu wunen kpɔaru mwa.

A wunen yiiko sɔɔsio handunia kpuro sɔɔ.

58

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

2 Bɛɛ Wɔrukoon tɔmbu, i ko kpɛ i baawure siri dee dee i n ka sere nɔɔ maari?

3 Aawo, i kɔsa mɔwa gɔruɔ.

Ma i bɔbunu ayeru kɛmɔ.

4 Daa kɔsaqii u ra sɔɔsirewa saa win mɛron nukurun di.

Wee kowo u ra kɔɔrewa saa win birun di.

5 Ben nɔɔ ga ra n dɛɛ yibawa nge waa,

kpa ba n ben swasu kɔrua nge surɔkɔru

6 te ta kun kɛ tu dobo dobogibun gari nɔ,

baa mam wi u dobo dobo yɛru bon gari.

7 Yinni Gusunɔ, a bu nɔɔ kɔsukuo.

Be, be ba sɔa nge gbee sinan kpɛminu mi,

a ben baa saburosu yakirio.

8 A de bu yarina nge nim me mu kokumɔ,

kpa a bu twee bu ko kpanɔbu.

9 Bu gbio bu yanda nge sokoro,

kpa a ku de bu sɔɔ wa

nge bii win suru kun yiba ba ka mara.

10 Kaa bu gurawa fuuku ka woo guna sere bu ka nɛɛ,

weke te ba swɛn koru ta dɔɔ wa ta swɔa, baa daa ya n gbere.

11 Adama gemgii u ko n nuku dobu mɔwa

u n wa ba nùn mɔru bara.

U koo win naasu kpakia tɔn kɔsobun yem sɔɔ,

12 kpa tɔmbu bu nɛɛ, gemgiiwa u koo are wa.

Domi Gusunɔwa u handunian tɔmbu kpuro sirimɔ.

59

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U gu kuawa sanam me Sɔɔlu u gɔra bu da bu wi, Dafidin diru tarusi bu nùn go. Ge wee.

2 Nen Yinni, a man wɔro nen yiberɛban nɔman di.

A man kɔsuo ben sɔ.

3 A man wɔro tɔn kɔsobun nɔman di,

kpa a man yakia be ba tɔmbun yem yarimɔn nɔman di.

⁴ Domi be wee ba man kasu bu go. Daa bɔɔbɔyagiba ba nɔɔ tia mɔ bu ka man go.

Na n̄ kɔsa kue, na n̄ maa durum kue, Yinni Gusunɔ.

⁵ Ka mɛ, ba sɔɔru mɔ bu ka man wɔri.

Yinni, a seewo, a man mɛɛrio, a na a man somi.

⁶ Gusunɔ Isireliban Yinni, wunɛ wi a wallu ka tem mɔ,

a seewo a tɔn kɔso be sɛɛyasia be, be ba n̄ nun nasie.

A ku ben goon wɔnwɔndu ko.

⁷ Yoka baayere ba ra nɛwa ba n wori nge bɔnu

kpa ba n ka wuu sikerene.

⁸ Kɔsa yarimɔ saa ben nɔsun di, ma n s̄aa nge ba takobi wuuwa.

Domi ba mɔ, wara koo nɔ ye ba gerumɔ.

⁹ Adama wunɛ, Yinni Gusunɔ, a bu yɛɛmɔ.

A bwesenu kpuro atafiiru s̄aa.

¹⁰ Baa b̄a n dam mɔ amɔ, wuna na naane s̄aa.

Domi wuna nɛn kuku yee bakaru.

¹¹ Yinni k̄irugii, a na a man swaa gbiiya.

Wee a dera na nɛn yiberɛba mɛɛra ka nuku dobu.

¹² A ku bu go kpa nɛn tɔmbu bu ku raa ye duari.

Adama a de bu sirena, kpa bu wɔruku wunen dam s̄s̄.

Domi wunɛ, Yinni Gusunɔ, wuna a s̄aa bɛsɛn tɛrɛru.

¹³ Ben gere kpuro ya durum yibawa.

A de ben tii suabu bu bu sura.

Domi ba ra n weesu ka gari k̄osi gerumɔwa.

¹⁴ Yinni, a bu kam koosio ka mɔru, kpa ba kun maa w̄aa.

Kpa bu gia ma wuna a bandu dii Yakɔbun bibu sɔɔ ka handunia kpuro sɔɔ.

¹⁵ Yoka baayere, yiberɛ be, ba ra nɛwa ba n wori nge bɔnu

kpa ba n ka wuu sikerene,

¹⁶ ba n kasu ye ba koo di.

Kpa ba n w̄aa mi, w̄ɔku giriru, domi ba ku ra debu.

¹⁷ Adama nɛ, na kon womu ko wunen dam s̄s̄.

Buru buru yellu, na kon nun tɔma wunen k̄irun s̄s̄,

domi a s̄aawa nɛn kuku yee damgiru,

kpa n kuke wunen mi n̄a n nuki s̄ankire.

¹⁸ Yinni Gusunɔ, wuna a s̄aa nɛn dam ka maa nɛn kuku yee damgiru.

Wuna kon tɔma, domi a s̄aawa tɔn geo.

60

(I maa mɛɛrio naasu 7-14, 108:7-14)

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. U

gu kuawa u ka keu s̄ɔsi. ² Womu ge, Dafidin taba ga ka ȳa bi u ka

Sirigii be ba w̄aa Mesopotamio ka Sobɔ kua. Ye Dafidi u taa bi wee,

win tabu sunɔ Yoabu u Edɔmun tabu kowobu gowa nɔrɔbun suba

wɔkura yiru (12.000) wɔwa gaa sɔɔ ye ba mɔ Bɔru. Womu ge wee.

³ Gusunɔ, wee a sun yina ma a sun yarinasia.

Baa mɛ a mɔru s̄aa, a sun seeyo.

⁴ A dera tem mu ȳira ma mu besikira.

A mu kpaasinɔ domi mu kankiramɔ.

⁵ A dera wunen tɔmba nɔni s̄ɔra, ma ba tam nɔra mu ben wiru gɔsia.

⁶ Be ba nun nasie, bera a wunen gidi bɔra wɛ,

kpa yu s̄ɔsira gem s̄s̄.

⁷ A sun wɔro ka wunen dam.

A bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ,

kpa su faaba wa bɛsɛ wunen k̄inasibu.

⁸ Gusunɔ u gerua win s̄aa yee dɛrarɔ u nɛɛ, u koo nasara wa.

U koo Sikɛmu bɔnu ko kpa u tɔmbu Sukɔtun wɔwa yabua.

⁹ Wiya u Galadi mɔ. Wiya u maa Manase mɔ.

Efaraimu ya s̄aawa nge win sii furɔ kɔkɔru.

Ma Yuda ya s̄aa nge win sina d̄eka.
 10 Adama M̄aaba ya s̄aawa win woburutia.
 U koo Ed̄amu bara n̄oo teu k̄ōwa u ka s̄ōsi ma ya kua wigia.
 Filisitiba ba koo n̄un nasaran kuuki koosi ka nuku dobu.
 11 Wara u koo ka man da wuu gb̄araruguu gen mi.
 Wara u koo man kpara u ka da Ed̄amu.
 12 Yinni Gusun̄o, wuna kaa ka man da, wun̄e wi a raa sun yina, ma a ku ra maa ka bes̄en tabu kowobu yari.
 13 A sun somīo su ka yari n̄oni sw̄aarun di.
 T̄onun somiru ta s̄aawa wom dirum.
 14 À n w̄aa ka bes̄e, sa ko kp̄i su tabu ko ka w̄oruḡoru.
 Kpa a bes̄en yib̄ereba k̄osuku.

61

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka m̄or̄oku. U n̄ee,
 2 Gusun̄o, a nen weeweenu n̄ōw̄o, kpa a nen kanaru n̄o.
 3 Saa tontonden diya na nun n̄ōḡiru sue ka nuku sankiranu.
 A ka man guuru ȳōw̄o te na n̄ kp̄e n ka tii ȳo.
 4 Domi a s̄aawa nen kuku yeru.
 Ma a maa s̄aa nen gb̄araru nen yib̄ereban wuswaa.
 5 Na k̄i na n w̄aa wunen kuu bekurugir̄o sere ka baadommao,
 na n kukua wunen kaserun k̄ok̄or̄o.
 6 Domi a ra man kue ye na k̄i, kpa a man tubi w̄e ye a ra be ba wunen ȳisiru nasie w̄e.
 7 Gusun̄o, a bes̄en sina bokon w̄aaru daka daasio.
 A de win w̄aaru tu denya.
 8 Kpa a de u n bandu dii sere ka baadommao wunen wuswaa.
 A de wunen b̄or̄okiniru ka wunen t̄on geera n w̄aa wi s̄o.
 9 Saa yera kon nun t̄oma sere ka baadommao,

kpa na n nen n̄oo mw̄eeru yibiam̄o t̄ō baatere.

62

1 Womu ge Dafidi u Yedutum ka wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
 2 Ka geema, Gusun̄o wun̄e s̄ōra nen naan̄e w̄aa.
 Wuna a ra man faaba ko.
 3 Wuna a maa s̄aa nen kperu t̄en mi na ra kuke n ka faaba wa.
 Wuna a s̄aa nen kuku yee bakaru.
 A n̄ derim̄o nen naasu su sokura.
 4 Sere saa yer̄a i ko i n t̄onu kunisi i n s̄ere,
 nge m̄e ba ra gana ye ya d̄ebura sure, n̄ kun m̄e kara ye ya w̄orumaa d̄ō.
 5 Geema, ba n̄ō tia m̄ō bu ka dur̄o wi sura win aye bakarun di.
 Ba ku ra n weesu m̄era ḡānu ben mi.
 Ka n̄ōwa ba ra n t̄onu domaru kuamme,
 ḡōruo kpa ba n n̄un b̄orusim̄o.
 6 Gusun̄o, wun̄e s̄ōra nen naan̄e w̄aa.
 Wun̄e s̄ōra nen ȳiȳobu w̄aa.
 7 Wuna a s̄aa nen kperu t̄en mi kon kuke n ka faaba wa.
 Wuna a s̄aa nen kuku yee bakaru.
 Nen naasu kun maa sokuram̄o.
 8 Gusun̄o, wuna a ra man faaba ko, kpa a de na n bes̄ere m̄o.
 Wuna nen kuku yee damḡiru.
 9 B̄ee t̄ambu, i n̄un naan̄e koowo saa kpuro.
 I n̄un s̄ōw̄o ye ya bes̄e neni.
 Domi wiya u s̄aa bes̄en kuku yeru.
 10 T̄onu u s̄aawa wom dirum.
 M̄eya u maa s̄aa weesu.
 B̄a n n̄un kilo s̄andi, kaa deema u n̄ woo bunum tura.
 11 I ku bes̄en naan̄e doke daa b̄ōb̄ōya s̄o.
 I ku maa bes̄en ȳiȳobu doke w̄obia s̄o.
 Bes̄en dukia ȳa n kuuram̄o, i ku bes̄en bw̄era kpuro doke ye s̄o.
 12 N n̄ n̄on teeru na Gusun̄on gere yeni nua ye u n̄ee, wiya u dam m̄o.
 13 Yinni Gusun̄o, wuna a durom m̄o.
 A ra baawure kosiewa ye u kua.

63

¹ Dafidin womu. U gu kuawa sanam me u waa Yudan gbabura. Ge wee.

² Gusuna, a saawa nen Yinni.

Wuna na soku.

Na wunen beke bara.

Ma nen wasi kpuro besikiramō wunen sarirun sō

nge me tem gbebum mu ra n besikiramō nim sarirun sō.

³ Wee na waa wunen saa yera na nun mēera,

kpa n ka wunen dam ka wunen yiko wa.

⁴ Domi wunen tən geeru ta gisan wāaru kere.

Yen sōna kon nun tōma ka womusu.

⁵ Kon nun siara nen wāaru kpuro sō,

kpa n nōma sua wallo n ka nun sā.

⁶ Nen hunde koo debu nge wi u dīa duronu ka yaa gumgia di.

Kon nun siara ka nuku dobun kuuki.

⁷ Nā n kpī, na ra n nun yaayewa na n wunen bwisikunu mō wōkuru.

⁸ Domi a saawa nen somio. Nā n kukua wunen kasenun kākara, na ra n nuku dobu mō.

⁹ Na ka nun maninewa dim dim, ma wunen nām geu ga man neni.

¹⁰ Be ba kasu bu man go

ba koo dawā sere tem sō sōwō.

¹¹ Takobiwa ba koo ka bu go, kpa purukanu nu ben gonu tem.

¹² Ne, sina boko kon yēeri wune sō.

Wi u ka nun bōrua u koo tii siara, adama kaa wee kowobun nōsu kōre.

64

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Gusuna, a nen nō nōwō sanam me na weeweenu mō.

A man kōsuo nen yibere wi na nasien sō.

³ A man yaro tən kōsobun wesianōsun di.

Kpa a man yara daa kōsaqibun suun di.

⁴ Ba ben yara nō deramō nge takobi,

kpa ba n gari kōsi kasukumō nge sēenu,

⁵ bu ka wi u kun gāanu kue to asiri sō.

⁶ Ba tii dam kēmōwa kōsan kobu sō. Ba ra nō tia ko bu ka tambu yina beria

ba n mō, goo kun bu wasi.

⁷ Kōsa ba himba mō ba mō, ben kpunaa ye, ya wāwa mam mam.

Domī goo kun kpē u tōnun gōrun gari tubu.

⁸ Gusuna u bu sēenu twee.

Wee nu bu girari.

⁹ U bu mwa ka ben tii tiin gari.

Be ba bu wa kpuro ba ra wii gimanu kowa.

¹⁰ Kpa berum mu be kpuro mwa ba n kparamō ye Gusuna u kua,

kpa ba n yen bwisikunu mō.

¹¹ Yinni Gusunan miya gemgii u ra kuku yeru ka nuku dobu wa.

Kpa bēn gōru ga dēere bu bēere wa win mi.

65

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Yinni Gusuna, sa ko nun siara ka naane dokebu Siōniō,

kpa su nō mwēē ni sa nun kua yibia.

³ Yinni Gusuna, wune wi a ra tōmbun kanaru nō,

tambu kpuro ba koo na wunen mi.

⁴ Besen toranu sun bunie.

Wuna kaa sun nu suuru kua.

⁵ Doo nōrugiiwa wi a gōsa u nun susi u wāa wunen saa yera.

Wunen wāa yerun nuku dobu koo de su debu wunen saa yee dēerara.

⁶ Gusuna besen faaba kowo, wunen kīrun saabu,

a ra besen kanaru wure,

kpa a sun sām maamaakiginu sōsi.

Wuna tambu kpuro ba naane saa temō sere ka be ba wāa nim wōkun tem burenō.

⁷ Wuna a dam mō.

Ka dam meya a ka guunu swīi nin ayenō.

8 Wuna a ra nim wākun wōkinu marisie,
kpa a gen nim kurenu yārasia.

Meya a ra maa tōmbun wurenu kpeesie.

9 Handunian goonu nne sōo,
tōmbu kpuro ba wunen sōm maamaakiginu nasie.

Wunε wi a ra sōo yari yerugibu ka sōo duu yerugibu nuku dobu wε.

10 Wuna a ra tem nōori, kpa a mu nim yēka mu n kpā.

A ra maa de mu n dukia mō.
Gusunō, wunen bwia ya nim yibawa.

Meya a ra ka tem dwiiasie, kpa dīanu nu wa nu ka kpi.

11 A ra gberun kpīin tem kusanu kōsuku kpa a nu nim yēka.

A ra maa de gura yu nu dwiiasia mam mam,
kpa a ye ba duura mi domaru kua yu ka kpi.

12 A ra dewa wōo gu tore kpa gu kpe ka wunen durom,
kpa debura n wāa mi a sara kpuro.

13 Debu te, ta wāawa ka kpara yenō,
ma nuku dobu nōoramō guunō.

14 Ma yāanu terie kpara yenu mi.
Meya alikama ya kpia ya wōwa wukiri,
ma baayere kpuro ya nun takaru mō, ya womu mō ka nuku dobu.

66

1 Womu ge ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

Bεε handunian tōmbu kpuro,
i Gusunō nōogiru sueyo ka nuku dobu.

2 I womu koowo win yīsirin yiikon sō.

I win yīsiru wōlle suo ka womusu,

3 kpa i nūn sō ma win sōma ya nanum mō,
domi win dam mu kpā.

Yen sōna win yiberēba ba nūn wiru kpīyamme.

4 Handuniagibu kpuro ba nūn yiiramme.

Ba nūn tōmamō ka womusu,

ma ba win yīsiru bεεε wεεmō.

5 I na i Gusunōn sōma mεeri ye u kua.

U nanum mō ù n sōmburu mō tōmbun suunu sōo.

6 U dera daara gbera,
ma sa tōbura besen naasu kun nim wa,

ma sa nuku dobu kua wi sōo.

7 U bandu diiwa sere ka baadommaō win dam saabu.

U bwesenu kpuro mεera ka laakari,
kpa mem nōo sariba bu ku raa nūn seesi.

8 I Gusunō siaro bεε bwesenu kpuro.

I nūn tōmō bu nō baama.

9 Domi u besen wāaru wōra.

U ñ dere su sokura.

10 Gusunō, a sun doke laakari mεeribu sōo.

A dera sa wāa dōo sōo nge sii geesu.

11 A sun kpēε yina sōo ma a sun sōmu bakanu sōbi.

12 A dera besen yiberēba ba sun sōni,
ma sa dōo ka nim sara.

Adama a sun yara min di sa n ka bōri yendu mō.

13 Kon du wunen sāa yerō n ka nun yākuru kua,

kpa n nen nōo mwεenu yibia

14 ni na nun kua nen wahalan saa sōo.

15 Kon ka nun ketēba ka bonu yākuru kua,

kpa n ka nun yāa ni nu gum mō yāku dōo mwaararuginu kua.

16 Bεε be i Gusunō nasie, i na i nō,

kpa n bεε sō ye u man kua.

17 Na nūn nōogiru sue u man somi,

ma na nūn siara ka womusu.

18 Nā n daa toraru garu mō nen gōruō,

Yinni Gusunō kun daa man wurarimō.

19 Adama u nen kanaru swaa daki u man wurari.

20 Na nūn siara domi u nen kanaru mwa.

Ma u ñ man win durom wunari.

67

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mōrōku. Ge wee.

2 Gusunɔ, a besen wɔnwɔndu
waaWO,
kpa a sun domaru kua.
A de a ka sun nɔnu geu mɛɛri,
3 kpa tɔmbu bu wunen swaa gia
handunia sɔɔ,
kpa ba n yɛ ma wuna a ra tɔnu faaba
ko.
4 Gusunɔ, bwesenu kpuro nu nun
siaramɔ
ma nu nun tɔmamɔ.
5 Nu waa nuku dobu sɔɔ, domi a ra
nu siriewa dee dee.
Wuna a maa nu kpare tem mɛ sɔɔ.
6 Bwesenu kpuro nu nun siaramɔ
ma nu nun tɔmamɔ.
7 Domi a ra de tem mu dɔanu ma.
Gusunɔ, wuna a sɔa besen Yinni.
A ra sun domaru kue.
8 A sun domaru kuo. Handuniagibu
kpuro ba nun nasie.

68

1 Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a seewa ma wunen
yiberɛba ba yarina.
Wunen werɔbu ba duki sua wunen
wuswaan di.
3 A bu yarinasia nge wiisu.
Ma ba yanda nge gum minɛru te ba
dɔɔ tii.
Tɔn kɔsobu ba munda wunen
wuswaaɔ Gusunɔ.
4 Adama gemgibu ba ra n nuku
dobu ka nasara mɔwa wunen
mi kpa ba n yɛɛrimɔ.
5 I Gusunɔn yisiru wɔlle suo ka
womusu.
I nɔn swaa kuo, u gbaburu mɔ,
u guru winu sɔni u wee.
Win yisira Yinni Gusunɔ.
I nuku dobu koowo win wuswaaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, wuna a sɔa
gobekuban baaba ka
gɔminibun kɔso.
A waa wunen waa yee dɛɛrarɔ.
7 Wuna a ra be tɔmba yina yɛnu wɛ,
kpa a yobu yakia, a bu nuku dobu
wɛ.
Adama kaa mɛm nɔɔ sariba deriwa
mi gɔanu sari.
8 Gusunɔ, sanam mɛ a wunen tɔmbu
swaa gbiiye gbaburuɔ,

9 tem mu yiira, ma wɔlla wukiarɔ ka
dam wunen wuswaaɔ.
Ma Sinain guura diira wunɛ Isire-
liban Yinnin wuswaaɔ.
10 A dera guri barukagia ya na,
ma wunen tem sɔɔ wɔara wurama.
11 Mɛ sɔara wunen tɔmba ben waa
yeru kua,
mɛ, mɛ a sɔru kua ka kɔru
wɔnwɔndobun sɔ.
12 Yinni Gusunɔ, a wooda wɛ,
ma tɔn kurɔ sɔmɔ dabiru ba ye
kpara.
13 Yiberɛban tabu sinamba
yakikiramɔ,
ma ben kurɔbu ba ben yɔnu bɔnu
mɔ ni ba deri.
14 N sɔare kparukonun kasi yi sii
geesu sɔɔwa
ma nin sansu wura mɔnsi, ma i sere
da i kpɔ yaa gɔsɔ?
15 Sanam mɛ Dam kpurogii wi, u
sinam be yarinasia,
tem mu burura guu te ba mɔ
Salumaniɔ.
16 Basanin guunu nu sɔawa guu
bakanu.
Nin gungunu maa dabi.
17 Bɛɛ guu ni i gunguu dabinu mɔ,
mban sɔna i ka Gusunɔn guu te u
gɔsa nisinu mɔ.
I n yɛ ma miya u koo win waa yeru
ko sere ka baadommaɔ.
18 Yinni Gusunɔ, a tabu keke dabinu
mɔ,
ma a siimɔ yen nɔrɔm nɔrɔm ka yen
nɔrɔm nɔrɔm suba yɛndun
suunu sɔɔ.
Wunen yiiko ye ya sɔɔsira Sinaɔ ya
wura wunen sɔa yerɔ.
19 Yinni Gusunɔ, a yɔɔwa guurun
wɔlla, ma a tɔmbu yoru
mwɛɛra.
Ma ba nun kɛnu kɔ, ka mam be ba
nun seesimɔn tii.
20 Gusunɔ u ra sun nɔri.
Wiya u sɔa besen faaba kowo.
Yen sɔ, sa ko nɔn siara tɔɔ baatere.
21 Wiya u ra tɔnu faaba ko.
Wi turowa u koo kpɔ u nɔn yakia saa
gɔɔn di.
22 Wiya u koo win yiberɛban wiru
kɔra.

Kpa u be ba wāa durum sōn wii
suunu yabe.

²³ Wiya u neε, u koo ka bu na saa
Basanin di,

kpa u bu yarama saa nim wōku sōn
di,

²⁴ kpa su beεen naasu kpεε ben yeμ
sō,

kpa beεen bōnu nu ben gonu tem.

²⁵ Gusunō nen Yinni, nen sina boko,
ba wunen sanum waamō wunen sāa
yee dεεraō.

²⁶ Wom kowoba ba swaa gbia,
ma be ba baranu ka mōrōkunu
soomō ba bu swīi,

ba wāa wōndia be ba baranu
soomōn suunu sō.

²⁷ I Yinni Gusunō siaro mi tōmba
mēnna.

Beε Isireliban bweseru, i nūn wōlle
suo.

²⁸ Benyamεε wi u piiburu bo, win
bwesera ta bu swaa gbiiye,
ma Yudan bwese keran wirugibu
ka ben tōmbu ba bu swīi.

Yen biru, Sabulonin bwese kera ka
Nefitaligian wirugibu ba bu
swīi.

²⁹ Gusunō u wooda wε bu nūn ko
damgii.

Gusunō, a ye a sun kua dam sireo.

³⁰ Sinamba koo ka nun kēnu
naawa wunen sāa yerō te
ta Yerusalemun dia kpuro
gunum kere.

³¹ Yinni Gusunō, a Egibiti yam
swīεyo, ye ya nun sāamō ka
sii geesu,

ye, ye ya sāa nge karku ge ga wāa
daarun bōkuo,

n kun mε nge naa kinε ni nu wāa
gōsō,

ye, ye ya bwesenu dam dāremō.

A be ba ra n tabu kī yarinasio.

³² Damgiba wee saa Egibitin di.

Ma Etiopigiba duki mō ba nōma sue
Gusunōn mi gia.

³³ Handunian sinambu, i Yinni
Gusunō siaro ka womusu.

I nūn wōlle suo.

³⁴ I nūn siaro ka womusu
wi, wi u siimō wōllō te ta wāa saa
yellun di.

Wee win nōo damguu ga nōora.

³⁵ I Gusunō beεε wεεyo.

Win yiiko ya wāawa Isireliba sō.

Ma win dam mu wāa wōllō.

³⁶ Gusunō, a nanum mō wunen sāa
yerō.

Wunε Isireliban Yinni, a ra wunen
tambu dam wε.

Gusunō, sa nun siara.

69

¹ Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Gusunō, a man faaba koowo.

Na sāare na nim mwεere wahalan
sō.

³ Na nummō yironu sō, na n kpε n
yōra.

Na wōri nim bwerō ma nim tora ka
man doonō.

⁴ Na swī na wasira sere nen gōru ga
gbera.

Nen nōni dam dwiia ye na wunen
somiru mara.

⁵ Be ba man tusa ba n ten wiru ka
naasu yε,

ba dabi ba nen wirun seri kere.

Nen yiberε be ba kī bu man go kam
ba dam mō.

Ye na n gbenε, ba kī n yen kōsire wε.

⁶ Gusunō, a nen asansi sariru yε.

Nen toranu nu n maa berua wunen
mi.

⁷ Gusunō, wōllu ka tem Yinni,

a ku de be ba nun yīiyō bu sekuru
wa nen sō.

Isireliban Yinni,

a ku de be ba nun kasu bu sekuru di
nen sō.

⁸ Domi wunen sōna na seku bakaru
sōwa ta dera na nen wuswaa
wukiri.

⁹ Nen mero bisibu ba man mεera
tuko.

Nen mero turosibu ba n man yε.

¹⁰ Wunen dirun kīra man menimō
nge dō.

Be ba nun wōmmō, ben wōma wōri
nε sō.

¹¹ Sanam mε na tii kawā na nōo
bōkua, ba man funε wuna.

¹² Sanam mε na saaki sebua nuku
sankiranun sō,

ba man yaakoru mō.

¹³ Be ba sō gbāra kōnnōwō ba man
wīimō.

Tam n̄robu ba ka nen yĩsiru womu m̄.

14 Adama Yinni Gusun̄, wuna n̄, na kanam̄.

Gusun̄, a man wurario wunen durom bakam s̄ saa ye a k̄i.

Domi a ra t̄nu faaba ko ka gem.

15 Kpa a man yara yironun di n ku ka kparam num.

A man w̄ro nen yiberēban n̄man di ka nim bwerun di.

16 A ku de nim yiburu tu man wukiri,

kpa nim bweru tu man di.

A ku de w̄ru b̄k̄o gu man k̄rusi.

17 Yinni Gusun̄, a man wurario wunen t̄n geerun s̄.

Wunen w̄nw̄n bakaru s̄o, a man s̄irema.

18 A ku n̄ wunen s̄m kowo biru kisi.

A man wurario fuuku, wee na w̄a nuku sankira bakanu s̄o.

19 A susima a nen hunde w̄ra.

A man faaba koowo nen yiberēban n̄man di.

20 A ȳ nge m̄e ba man fune wuna.

Ba man sekuru doke, ba man kam m̄era.

A maa nen yiberēba kpuro ȳ.

21 Sekura man nuki sanki sere na kom yaa bie.

Na mara goo u man w̄nw̄ndu kua, adama sari.

Na kasu wi u koo man nukuru yemiasia,

na n̄ wa baa turo.

22 Sanam m̄e ḡōra man m̄, ba d̄ē doke nen d̄ianu s̄o.

Sanam m̄e nim n̄ru ga man m̄, tam m̄mm̄ma ba man w̄ n̄ n̄.

23 A de ben t̄o baka dim mu ko yina sanam m̄e ba s̄ s̄ē ka b̄ri yendu.

24 A ben n̄ni wukirio bu ku maa ka yam wa,

kpa ben dam mu dwiia.

25 A bu wunen m̄ru seesio,

kpa wunen m̄ru baka ye, yu bu deema.

26 A de ben w̄a yenu nu ko bansu.

Kpa goo u kun maa w̄a ben kuu bekunuginu s̄o.

27 Domi wi a soom̄, wiya ba n̄ni s̄om̄.

Wi a maa yaasa s̄ka a m̄era kua, ba win nuku sankiranu sosim̄.

28 A ben toranu kpuro yaayo.

A ku bu w̄nw̄ndu kua baa fiiko.

29 A ben ȳsinu goowo w̄arun tire-nun di,

kpa a ku bu m̄enna ka gemgibu.

30 Adama na w̄a nuku sankiranu ka wahala s̄o.

Gusun̄, a de wunen somiru tu man yara.

31 Kon Gusun̄ siara ka womusu.

Kon takaru ko n̄ n̄n w̄lle sua.

32 Yeya ya ra Yinni Gusun̄ w̄re n kere naa kin̄e yeburu.

33 Be ba gema, b̄ n̄ yeni wa, ba ko n̄ nuku dobu m̄.

Be be i Gusun̄ kasu, i ko n̄ ḡru dobu m̄ be n̄ w̄aru s̄o.

34 Domi Yinni Gusun̄ u ra s̄arobun gari n̄.

U ku ra wigibu duari be ba w̄a desiru s̄o.

35 W̄llu ka tem ka nim w̄ku ka kpuro ye ya wasi mi s̄o,

yu n̄n t̄om̄.

36 Gusun̄ u koo Sīni faaba ko.

U koo maa Yudan wusu bani.

Win s̄m kowobu ba koo sina wuu si s̄o kpa su ko begisu.

37 Ben bibun bwesera koo tem me tubi di.

Be ba Gusun̄ k̄i, ba ko n̄ ben w̄a yeru m̄ mi.

70

(I maa m̄erio 40:14-18)

1 Dafidin womu ge u kua u ka Gusun̄ yaaya. Ge wee.

2 Yinni Gusun̄, a na fuuku a man w̄ra.

A ku t̄e a ka man faaba ko.

3 A de be ba kasu bu man go bu burisina kpa bu sekuru wa.

A de be ba kasu n̄ kam ko bu sekuru wa kpa bu biruku yira wura.

4 A de be ba man ȳem̄ mi, bu biru wura seku ten s̄.

5 A de be ba nun kasu ba n̄ w̄a nuku dobu s̄o.

Kpa ba n̄ ȳerim̄ wune s̄o.

A de be ba maa wunen faaba k̄i ba n̄ kparam̄ saa kpuro ma a kp̄a.

6 Gusun̄, na s̄awa s̄aro ka w̄nw̄ndo.

Yen s̄, a na nen b̄kuo fuuku.

Domi wuna a ra man somi kpa a
man wɔra.
Yinni Gusunɔ, a ku tɛ.

71

1 Yinni Gusunɔ, wunen miya na
kuku yeru kasu.
A ku de n sekuru wa baa fiiko.
2 Wunɛ wi a ra siri dee dee,
a man wɔro kpa a man faaba ko.
A man swaa dakio, kpa a man somi.
3 A de a n sãa nen kpee baa mi kon
kuke.
Kpa na n wãa mi baadomma.
Wuna a gɔru doke a man faaba ko.
Domi a sãawa nen kuku yeru nge
kpee baa damgia.
4 Gusunɔ nen Yinni, a man wɔro tɔn
kɔsobun nɔman di
ka nuku kɔsurugibun nɔman di.
5 Domi wunɛ sɔɔra na yiyɔbu mɔ.
Saa nen piiburun di, wuna na naane
sãa.
6 Saa dɔma tɛn di ba man mara,
wunɛ sɔɔra nen naane ya wãa.
Wuna a maa man yara nen meron
nukurun di.
Wuna ko na n siaramɔ baadomma.
7 Tɔn dabiru tã n man wa, biti ra bu
mwɛwa.
Adama wunɛ, a kua nen kuku yee
damgiru.
8 Yinni Gusunɔ, a de na n nun
siaramɔ baadomma.
A de na n nun bɛɛɛ wɛɛmɔ tɔɔ
baatere.
9 A ku man deri nen tɔkɔru sɔɔ.
A de a n ka man wãa baa nã n dam
dwiiya.
10 Domi nen yibereba ba nen gari
mɔ.
Be ba kasu bu man go, ba nɔɔ tia mɔ.
11 Ba gerumɔ ba mɔ, wee a man deri.
Ba koo man naa swiwa bu mwa.
Domi na n goo mɔ u man wɔra.
12 N n mɛn na, Gusunɔ nen Yinni, a
ku man deri.
A na fuuku a man somi.
13 A de be ba kasu bu man go mi, bu
burisina bu kam ko.
A de be ba nen kam kobu kɔ bu
sekuru wa.
14 Adama nɛ, wuna na yiyɔ.
Na kon nun siaramɔwa na n dɔɔ.

15 Kpa n wunen gem ka wunen
faaban gari kpara tɔɔ baatere.
Domi ya n nɔru mɔ.

16 Yinni Gusunɔ, kon wunen sɔm
damginun gari gere.
Wunɛ turon gem gariya kon kpara.
17 Gusunɔ, wuna a man keu koosia
saa nen birun di.
Yen sãna sere ka tɛ na wunen sɔm
geenun gari kparamɔ.
18 Gusunɔ, a ku man deri baa nã n
tɔkɔ kua,
kpa n kpɔ n ka tɛn aluwaasiba
ka be ba koo ra marura wunen dam
gari sɔ.
19 Wunen gem mu wãawa sere ka
wɔllɔ.
Gusunɔ, gãa bakana a kua.
Wara u ka nun weene.
20 Wuna a dera sa wahala ka nuku
sankiranu wa.
Adama kaa na a sun wãaru wɛ,
kpa a sun yara saa siki wɔrun di.
21 A man nukuru yemiasio kpa a de
n nun bɛɛɛ wɛ.
22 Yinni, kon nun tɔma ka mɔrɔku,
kpa n nun siara ka womusu wunen
bɔrɔkinirun sɔ.
Kon wunen yisuru wɔlle sua ka
mɔrɔku,
wunɛ wi a sãa Isireliban Yinni
Dɛɛro.
23 Nã n nun siaramɔ, ba koo nen
nuku dobu wa nen wuswaan
di.
Mɛya maa nen hunde ye a wɔra ya
koo nun takaru ko.
24 Mɛya maa nen yara ya ko n wunen
gari kparamɔ saa baayere.
Be ba kasu bu man go, ba burisina
ba sekuru wa.

72

1 Womu ge Salomɔ u kua. Ge
wee.
Gusunɔ, a nɛ sina boko bwisi kɛɛyɔ
n ka siri nge mɛ a ra siri,
2 kpa n wunen tambu siri gem sɔɔ
baa be ba sãa sãarobu.
3 Wunen gem sɔ, ben gungunu
ka ben guunu nu koo bu
arumani wɛ.
4 Kon sãarobu siria kpa n bu ben
gem wɛ,
kpa n bwɛɛbwɛɛbun bibu faaba ko,

n be ba bu dam dɔremɔ kɔsuku.

⁵ Mɛn nɔ sɔɔ ka suru yarimɔ,
mɛya ba ko n maa nun nasie sere ka
baadommaɔ.

⁶ Yinni Gusunɔ, a de nɛ, sina boko
na n arufaani mɔ
nge gura ye ya nɛmɔ gbee te ba kɔrɔ
kua sɔɔ,

n̄ kun mɛ nge nim arufaani mɛ
mu kokumɔ gberɔ,

⁷ kpa nɛn bandu sɔɔ gem mu n wɔa,
kpa dukia yu kuura mɛn nɔɔ suru
yarimɔ.

⁸ A de na n bandu dii
saa nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranɛn
di
sere n ka girari nim wɔku
bɔruguuɔ,

saa maa daa te ba mɔ Efaratin di
sere handunian nɔrɔ.

⁹ Kpa a maa de be ba wɔa gbaburɔ
kpuro

bu na nɛn wuswaaɔ bu man yiira,
kpa nɛn yiberɛba bu tua nɔ.

¹⁰ Taasisi ka tem mɛ mu toman
sinambu

ba koo ka man gbere gobi naawa.
Seba ka Saban sinambu ba koo ka
man kɛnu naawa.

¹¹ Kpa sinambu kpuro bu man yiira,
kpa bwesenu kpuro nu man sɔ.

¹² Domi kon sɔaro wi u weeweenu
mɔ wɔra,
kpa n bwɛɛbwɛɛ wi u kun goo mɔ
somi.

¹³ Mɛya na kon maa sɔaron
wɔnwɔndu wa,
kpa n bwɛɛbwɛɛn wɔaru wɔra.

¹⁴ Kon bu wɔra be ba bu dam
dɔremɔn min di.

Kon bu yakia be ba bu nɔni sɔɔmɔn
nɔman di.

Domi ben wɔaru ta sɔawa gɔa
girinu nɛn nɔni sɔɔ.

¹⁵ Kpa nɛ sina bokon wɔaru tu
dakaa da,

kpa bu ka man Saban wura naawa.
Ba ko n da man kanaru kue tɔɔ
baatere

ba n man domaru kuamme.

¹⁶ Kpa alikama yu marura tem sɔɔ
ka guunɔ.

Kpa yen winu nu n wom sooramɔ
nge Libanin dɔnu.

Mɛya maa tɔmba koo marura wusu
sɔɔ nge yaka bii.

¹⁷ Kpa nɛ sina bokon yisuru ta n yara
sere ka baadommaɔ,
ba n tu soku mɛn nɔɔ sɔɔ yarimɔ.

Tɔmbu bɔ n ben winsim domaru
kuamme,

ba n da nɛn yisuru soku,
kpa bwesenu kpuro nu nɛɛ,
doo nɔɔrugiiwa nɛ sina boko.

¹⁸ Su Gusunɔ Isireliban Yinni siara.
Domi wi turowa u ra sɔm
maamaakiginu ko.

¹⁹ Su n̄n siara win yisi bɛɛɛgii ten
sɔ.

Win yiiko yu sɔsira handunia
kpuro sɔɔ.

Ami! Ami!

²⁰ Womu geniwa Dafidi Isain bii u
ka win kananu wiru go.

WOMUSUN BɔNU ITASE

73

¹ Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Geema, Gusunɔ u sɔawa tɔn geo
Isireliban sɔ ka maa bɛn
gɔrusu dɛɛɛ.

² Na raa wɔrumaa dɔɔ, n tie fiiko n
ka tem turi.

³ Domi na raa ka gari bakasu nisinu
kua
yɛn sɔ na waamɔ tɔn kɔsobu ba
nuku dobu mɔ.

⁴ Gɔanu ganu kun bu nɔni sɔɔmɔ
ben wɔaru tɔru kpuro sɔɔ.
Mɛya ben wasi yi bwɔa do ma yi
ballimɔ.

⁵ Ba n̄ dunian wɔaru wahala gaa yɛ.
Mɛya ba n̄ maa yɛ nɔni swɔa te tɔn
be ba tie ba ka wɔa.

⁶ Ba tii suabu sebua nge saba ye ba
ra sebe wiiro.
Ma ba daa bɔɔbɔya sebua nge
yaberu.

⁷ Ben nuku kɔsurun kom mu
yarimɔ saa ben nukurun di,
ma ben gɔrun bwisikunu nu
sɔsiramɔ tɔɔwɔ.

⁸ Ba ra n̄ tɔnu yɛɛmɔwa ba n̄ mɔ,
ba koo n̄n dam dɔre ka nuku
kɔsuru.

Kpa ba n̄ tii sua gari gerumɔ,
⁹ ba n̄ Gusunɔ wɔllu wɔmmɔ.

Meya maa ben yara ku ra goo deri handunia mi.

10 Yen sōna tambu kpuro ba wuramō ben mi gia.

Ma ba ben gari nōrumō nge nim,

11 ba mō, Gusunō kun gāanu yē.

Wi, Wōrukoo, u n̄ yēru mō.

12 Nge meya tōn kōsobun wāara sāa.

Ba ku ra n wurure. Ba ra n ben dukia kuurasiamōwa.

13 Ma na tii sōwa na nē, n̄ n mēn na, kam sōra na nēn gōru dēerasia, ma na nia n ka sōsi ma na dēere.

14 Yinni, tōru baatere a ra man sēyasiewa,

kpa a man nōni sō bururu baatere.

15 Nā n nē, kon ko nge tōn kōso be, ko na n kī n nēn bweseru siki te a gōsa.

16 Ye na gari yin asansi kasu n ka yi tubu,

ma na wa yi man sēsie too.

17 Adama dāma te na dua wunē Gusunōn sāa yerō,

saa yera na gia ye ya tōn kōsobu mara.

18 Geema, Yinni Gusunō, a bu surewa

swaa yē sō ba koo sella,

kpa bu wōruma bu gbi.

19 Kaa de bu kam ko mii mii,

kpa ben wāaru tu nōru ko subaru sō.

20 Yinni, a ra bu kpeerasiewa,

kpa bu ben gari duari

nge mē tōnu u ra dosu duari.

21 Ye nēn gōru ga sankira,

n sāawa nge gāanu sōka nēn nukurō.

22 Ma na kua nge gari bōkō,

na n̄ gāanu tuba nge gbeeku yaa.

23 Adama ka mē, na wāa ka wunē.

Ma a man mwa ka wunēn nōm geu.

24 Kaa man kpara ka wunēn bwisi.

Yen biru, kaa man mwa wunēn yi-iko sō.

25 Wāra na mō wōllō, wunē baasi.

Meya na n̄ maa goo yīiyō handunia yenī sō.

26 Nēn wasi ka nēn bwisikunu kpuro koo doona.

Adama wunē Yinni Gusunō, wuna a ra man dam kē.

A sāawa nēn dukia sere ka baadommao.

27 Wee be ba ka nun tonda ba gbimō. Meya a be ba nun deri go.

28 Adama nē, n man wēre na n wāa wunēn bōkō Yinni Gusunō.

Domi na kuku yee naanēgiru wa wunē sō.

Kon kpara ye a man kua kpuro.

74

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.

Gusunō, mban sōna a sun yina.

Mban sōna a ka sun mōru mō bese be a kpare nge yāa gō.

2 A bese wunēn tambu yaayo, bese be a yakia saa yellun di.

A besen bwese kerī yaayo

yi yi kua wunēgii.

A Sionin guu te yaayo

tēn mi wunēn wāa yera raa wāa.

3 A doo a wa nge mē yam mi, n bansu kua mam mam.

Yiberēba ba gāanu kpuro sankā sāa yee te sō.

4 Wunēn yiberēba ba kukura sāa yeru mi nge gbee sinansu

ma ba ben gidi bōra gira mi.

5 Ba sāare nge dāa buro be ba gbāa yīiyamō dāa sōwō.

6 Ma ba sāa yee ten bura yānu kpuro kōsuka ka gbēe ka matalaka.

7 Ba wunēn sāa yee te dōo menī.

Ba tu disi doke te, te ta wunēn yīsiru sōwa.

8 Ma ba gerumō ben gōruō ba mō, su bu nōni sō ka dam.

Ma ba besen sāa yenu kpuro dōo menī tem mē sō.

9 Yinni, sa n̄ maa yīreru garu waamō te ta sun sōsimō ma a wāa besen suunu sō.

Wunēn sōmōbu ba n̄ maa wāa.

Besen goo kun maa yē sere saa yerā kaa n sun deri mē.

10 Sere saa yerā kaa n mara

yiberē u n nun nōo kuurimō.

Sere saa yerā kaa n nōo maari

yiberē u n wunēn yīsiru kam mēera.

11 Mban sōna a wunēn nōmu kurua. A gu demio kpa a bu kam koosia.

12 Gusunō, saa yellun di wuna a sāa nēn sunō.

Wuna a sun faaba kua nōn dabinu.

13 Wuna a nim wōku burana ka wunēn dam

ma a yee gōbi wiru kōsuka.

¹⁴ Wuna a karaku wiru kōra,
ma a dera be ba wāa mi gāanu ku ra
kpi ba gu tema.

¹⁵ A dera bwia ka daara yara,
ma a daanu gberasia ni nu ku ra nim
kpe.

¹⁶ Wuna a wōkuru ka sōo sōo kua.
Wuna a yam bururam ka sōo kua.

¹⁷ Ma a tem nōo bura yenu kua.
Ma a yam susuru ka puran saaba yi.

¹⁸ Yinni Gusunō, a yaayo ma yiberε
u nun yēemō.

Bwese te ta n̄ bwisi mō, ta wunen
yīsiru gema.

¹⁹ A ku wunen tōn be a kī mi gbeeku
yee deria.

A ku bu duari be, be ba sāa
wōnwāndobu.

²⁰ A wunen arukawani yaayo.
Domi dam diobu ba yiba ba kukua
mi ba n̄ bu wasi tem me sōo.

²¹ A ku de wi ba dam dōre u sekuru
wa.

A de wōnwāndo ka sāaro bu nun
siara.

²² Yinni Gusunō, a seewo a ka tii
yina.

A yaayo wōma ye gari bakasu ra n
nun mō.

²³ A ku wunen yiberεban wōkinu
duari.

A be ba nun seesimō baadomman
wōkinu nōowō.

75

¹ Womu ge Asafu u wom
kowobun wirugii kua ge ba mō, a
ku kam koosia. Ge wee.

² Gusunō, sa nun siara.
Wunen yīsiru ta yiba besen nōowō.
Sa wunen sōm geerun gari
kparamō.

³ Wunε, Yinni Gusunō, a neε,
saa ye a yi yā n tunuma, kaa tōmbu
siri gem sōo.

⁴ Tem mu koo kpī mu yīri ka ye ya
wāa me sōo.

Adama wuna a yen gbereba neni.

⁵ A neε, be ba tii sue bu ku maa tii
sua.

A maa tōn kōsobu sōomō bu tii
suabu derio.

⁶ Bu ku tii wōlle sua, kpa bu tōn bia
gari de.

⁷ Domi wōlle suabu kun wee saa sōo
yari yerun di,

n̄ kun me sōo duu yerun di,
bu n̄ maa wee sōo yēsan nōm dwaru
gian di.

⁸ Wunε Gusunōwa a ra tōmbu siri.
Wuna a ra gabu kawε kpa a gabu
wōlle sua.

⁹ Yinni Gusunō, a nōra * neni ya tam
yiba mu gbisimō,

ma a mu handunian tōn kōsobu
wēemō.

Ba koo mu nōwa mam mam sere ka
men kōtōrō.

¹⁰ Adama ne, na n̄ nōo marimō.
Kon Gusunō Yakōbun Yinni tōmawa
ka womusu.

¹¹ U koo tōn kōsobun tii suabu
kpeerasia,

kpa u be ba n̄n mem nōowamme
kuurasia.

76

¹ Womu ge Asafu u wom
kowobun wirugii kua ka mōrōku.
Ge wee.

² Ba Gusunō tuba Yudaō,
ma u yīsiru yara Isirelio.

³ Win wāa yera wāawa Salemuō ye
ba mō Siōni.

⁴ Miya u tabu yānu bōaka.

Niya, sēenu ka tērenu ka takobiba.

⁵ Yinni Gusunō, a sāawa wi ba koo
nasia.

Wunen nanum mu kpā mu kere
guu ni nu wāa saa yellun di.

⁶ Ba tabu durō wōrugōban yānu
potira.

Wee ba kpuna ba gu.

Ba kpana bu ka tii yina be, be ba ra a
dam mō mi.

⁷ Gusunō Yakōbun Yinni, ye a gbāra,
yera maasōba wōruka ka ben dumi.

⁸ Gusunō, wuna ba koo nasia.

Wunen mōru yā n seewa wara u koo
kpī u yōra wunen wuswaaō.

⁹⁻¹⁰ Wunen siribu nōra saa wōllun
di.

Sanam me a seewa a tōmbu siri,
ma a be ba tii kawε faaba kua,

* **75:9** nōra - Nōra ye ba ka yā mini ya sāawa Gusunōn mōru ye u koo ka tōn kōsobu siri.

yera handunian tambu kpuro ba berum soora ma ba tii deri sɛɛ.

11 Baa tɔnɔn mɔru yà n seewa, wunen yiikowa ya koo sɔsira.

Be ba maa yara wunen mɔrun di, ba koo yen tɔɔ bakaru diwa.

12 I Gusunɔ bɛɛn Yinni nɔɔ mwɛɛnu kuo kpa i nu yibia.

Bɛɛ be i ka nùn sikerenɛ i nùn nasie, i ka nùn kɛnu naawɔ.

13 Wiya u ra sinam be ba tii sue kawe.

Sinambu kpuro ba nùn nasie.

77

1 Asafun womu ge u Yedutum kua. Ge wee.

2 Na Gusunɔ nɔɔgiru sue.

Na nùn soku, u koo man swaa daki.

3 Nà n nuki sankire, na ra Gusunɔ kasuwa.

Wɔkuru na ku ra wɛre.

Na ra nɛn nɔma yiyewa wɔllɔ nà n kanaru mɔ.

Adama ka mɛ, nɛn bwɛra ku ra kpunɛ.

4 Nà n Gusunɔ yaaya, na ra n weeweenu mɔwa.

Nà n bwisika, nɛn gɔma ya ra dwiyewa.

5 Yinni Gusunɔ u ku ra de n dweeya.

Na ku ra kpɛ n gari gere nɛn nɔni swaarun sɔ.

6 Na ra yellu yaayewa kpa na n gasɔn gari bwisikumɔ.

7 Na nɛn womusu yaayamɔ wɔkuru, ma na bwisikumɔ na mɔ,

8 Yinni Gusunɔ u koo sun yinawa sere ka baadommaɔ?

U n maa ka sun nɔnu geu mɛɛrimɔ?

9 Win durom mu kpawa mi sere ka baadommaɔ?

U n maa gari gɛɛ mɔ u sun sɔ sere ka baadommaɔ?

10 U duariwa u sun durom kua?

U sun win wɔnwɔndu wunariwa win mɔrun sɔ?

11 Ma na nɛn tii sɔɔwa na nɛɛ, wee ye ya man dumɔ,

yera Wɔrukoon dam kun maa ka sun waa.

12 Yinni Gusunɔ, kon wunen sɔma yaaya.

Domi na yaaya sɔm maamaakigii ni a kua.

13 Kon wunen sɔma kpuron gari kpura.

Kon sɔm maamaakiginun gari saari.

14 Gusunɔ, wunen swɛɛ yi dɛɛrewa.

Wara u ka nun kpāaru nɛ.

15 A sāawa wi u ra sɔm maamaakiginu ko.

A dera wunen dam mu sɔsira bwe-senu sɔɔ.

16 Ka wunen dama a wunen tambu yakia

be, be ba sāa Yakɔbu ka Yosefun sikadominu.

17 Gusunɔ, ye nim mu nun wa, ma mu diira,

mu gbisa sere sɔɔwɔ.

18 Ma gura nɛmɔ nge daa surundu.

Ma guru gbāsukubu nɔɔramɔ.

Ma guru maakinu daamɔ wɔllun baama.

19 Gura ya gbāra ma guru maakinu nu handunia kpuro yam bururasia,

ma tem mu diira berum sɔ.

20 A sia nim wɔkun wɔllɔ ka maa mɛn sɔɔwɔ.

Adama goo kun wunen yira wa.

21 A dera Mɔwisi ka Aroni ba wunen tambu kpura nge yāa gɔɔ.

78

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.

Nɛn tambu, i nɛn gari swaa dakio.

I swaa tem kpīiyɔ i nɔ ye na gerumɔ.

2 Kon bɛɛ faagi gaa kua ka mɔnnu ye ya sāa yellun gari.

3 Ye sa nua ka ye sa gia ka ye bɛsɛn baababa ba sun sɔɔwa,

4 sa n ye bɛsɛn bibu beruammɛ.

Sa ko bu Yinni Gusunɔn tɔmaru sɔwa ka win dam gari ka sɔm maamaakigii ni u kua.

5 U bɛsɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru wooda wɛ.

Wooda yera u bɛsɛn baababa wɛ bu ka ye ben bibu sɔsɔsi.

6 Bii be ba koo marura, ben tii ba koo ye gia,

kpa bu maa ye ben bibu sɔsɔsi.

7 Saa yera ba koo Yinni Gusunɔ naane ko.

Ba ñ maa duarimɔ ye u kua.
 Kpa bu win woodaba mem nɔɔwa.
 8 Ba ñ maa mɔ nge ben baababa.
 Domi baaba be, ba kua mem nɔɔ
 sariba,
 ma ben gɔru ga ñ ka Gusunɔ turo
 yɔre.
 Ma ba kua naane sariba Gusunɔn
 mi.
 9 Efaraimun bweseru te ta tennu mɔ
 ta biruku yira wura tabun saa.
 10 Ta ñ ten arukawani yibie ye ta ka
 Gusunɔ bɔkua.
 Ta yina tu win woodaba mem
 nɔɔwa.
 11 Ta win sɔm maamaakigii ni duari
 ni u tu sɔɔsi.
 12 U maamaaki kua ben sikadoban
 wuswaɔ Soaniɔ Egibitin
 temɔ.
 13 U nim wɔku bera ga kpaasina ga
 yɔra nge gana,
 ma u dera ba tɔbura.
 14 Guru wii wurora u dera ta bu
 gbiye sɔɔ sɔɔ.
 Wɔkuru, kpa u de dɔɔ yara ya n
 sɔɔsire guru wii wuro te sɔɔ.
 15 U kpenu besuka gbaburɔ,
 ma nim bakam mu kura ba nɔra.
 16 U dera nim mu yara kpenun di,
 ma mu kokumɔ nge daa bakarun
 nim.
 17 Adama ka me, baaba be, ba wi,
 Wurukoo torarimɔwa ba dɔɔ.
 Ba nɔn seesiwa gbaburu mi, mi
 gɔanu ku ra kpi.
 18 Ma ba wi, Gusunɔ nɔɔ kuura ba
 nɔn dɔanu kana ni ba kɔ.
 19 Ba nee, ka gem, Gusunɔ u koo kpɔ
 u sun diisia gbaburu mini?
 20 Geema, Mɔwisi u kpee te so,
 ma nim mu koka nge daarun
 nim.
 Adama u koo kpɔ u sun diisia?
 U koo kpɔ u sun yaa wɛ su tem?
 21 Ye Yinni Gusunɔ u yeni kpuro
 nua,
 yera win mɔru ya seewa nge dɔɔ
 wi ba sɔre win tɔmbu Isireliban sɔ.
 22 Domi ba ñ nɔn naane kue.
 Ba ñ win somiru yiyo.
 23 Ka me, u guru wiru wooda wɛ.
 Ma u wɔllun gamboba kenia.

24 U dera dɔa ni ba mɔ manna nu bu
 neeya saa wɔllun di.
 25 U bu ye wɛwa nge mɛn nɔɔ ba kɔ.
 Tɔn boko dima ba di.
 26 Yen biru, u dera woo ga na
 saa sɔɔ yari yerun di ga wɔllu swee.
 Ka win dama u woo seeyama
 sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di,
 27 ma u dera gunɔsu su sarama
 su bu wukiri nge tua.
 Su dabi nge yani seeri nim wɔkun
 goofɔ.
 28 U dera su wɔruka su terie baama
 ben sansaniɔ.
 29 Ma Gusunɔ u bu wɛ ye ba kɔ.
 Ma ba di ba deba.
 30 Adama ye ba dimɔ ba ñ kpa, dɔanu
 yiba ben nɔɔ.
 31 Sanam meya Gusunɔ u ka bu
 mɔru kua.
 Ma u be ba dam bo go.
 U ben aluwaasiba so u surura.
 32 Ka me, ba wure ba tora.
 Ba ñ win sɔm maamaakigii ni naane
 kue.
 33 Ma Yinni Gusunɔ u bu doke
 berum sɔɔ u ben wɔaru nɔru
 koosia nge woo.
 U bu kam koosia nɔni kpaki teeru.
 34 Yinni Gusunɔ ù n kɔ u bu go,
 yera ben gabu ba ra gɔsiramɛ win
 mi gia.
 35 Kpa bu yaaya ma wi, Wɔrukoowa
 u sɔa ben kpee baa mi ba ra
 kuke.
 Wiya u ra maa bu wɔre.
 36 Adama ba ku ra gem gere.
 Ba ra ñ kɔ bu nɔn nɔni wɔkewa ka
 ben gari.
 37 Ben gɔru ga ñ ka nɔn wɔa.
 Ba ñ maa ben arukawani yibie.
 38 Adama ka me, Yinni Gusunɔ u ra
 tii neɛ
 u kun win mɔru kpuro yɔsu.
 U ra bu wɔnwɔndu kue,
 kpa u bu ben durum wɔka u kun bu
 go.
 39 U ra yaaye ma ba sɔawa tɔmbu.
 Ba sɔawa nge woo.
 Gɔ n doona, ga ku ra wurame.
 40 Nɔn dabina ba Gusunɔ seesi
 gbaburɔ.
 Nɔn dabina ba win mɔru seeya.

41 Ba maa wure ba nùn nɔɔ kuura wi, wi u sãa ben Yinni Dεεro.
 42 Ba ñ t̄sɔ te yaaye t̄e sɔɔ u bu wɔra yiberɛban nɔman di ka win dam.
 43 Ba ñ maa yaaye sɔm maamaakigii ni u kua Egibitiɔ ka Soanin gberu kpaanɛɔ.
 44 U Egibitigibun daanun nim gɔsia yem,
 ma ba kpana bu mu nɔ.
 45 U dera gbabu sw̄ε yi bu wɔri yi di.
 Ma u dera surenu nu bu kam kua.
 46 U dera twee yi ben d̄ianu wɔri yi di.
 Ma u dera ben hanian are kam kua.
 47 U dera guru kpenu nu ben resɛm gbaanu kam koosia.
 Ma wooru ben d̄aa gbaanu sanku.
 48 U dera guru gb̄aa ka guru kpenu ben yaa sabenu di.
 49 Ma u ka Egibitigii be mɔru seewa ka dam u bu n̄oni s̄ɔɔwa.
 U dera gɔɔn gɔradoba ba na dabi dabinu ba bu wɔri.
 50 U ñ dere win mɔru yu goo s̄εna.
 U bu k̄esi k̄esi baranu kp̄ε u ka bu go.
 51 U Egibitigibu be, be ba sãa Kamun bibun bweserun bii t̄on durɔ gbiikoo baawure go,
 be, be ba sãa ben aluwaasirun bibu.
 52 U dera win t̄amba yara nge yãa ḡɔɔ ge ga yarima ḡɔrun di.
 Ma u bu kpara ḡbaburɔ.
 53 U bu kpara ka b̄ari yendu, ba ñ diira.
 Ma u dera nim w̄oku ga ben yiberɛba wukiri.
 54 Ma u ka bu da win tem d̄εramɔ, guu ten mi, te u mwa ka win dam.
 55 U bwese tukunu gira win t̄ambu Isireliban s̄ɔ.
 Ma u tem m̄ε b̄onu kua u dera ba sina mi, kuu bekuruginu s̄ɔɔ.
 56 Adama ba Gusunɔ n̄ɔɔ kuura.
 Ba wi, W̄rukoo seesi.
 Ba ñ win woodaba mem n̄ɔwε.
 57 Ba Gusunɔ d̄esirari, ma ba kua naanɛ sariba
 nge m̄ε ben baababa ba raa kua.
 Ba wurura nge t̄en t̄en kirika ya kusira.

58 Ba win mɔru seeya ka ben b̄uu turanu.
 Ba win nisinu seeya ka ben bw̄arokunu.
 59 Ye Gusunɔ u ye kpuro wa, yera win mɔru seewa,
 ma u Isireliba yina.
 60 U sãa yee te deri te ta w̄aa Siloɔ.
 U kuu bekurugii te deri t̄en mi u ra ka bu yinne.
 61 Ma u dera yiberɛba ba win woodan kpakororu mwa,
 t̄e s̄ɔɔ u ra win dam ka win yiiko s̄ɔɔsi.
 U dera ba ka tu doona tem tukumɔ.
 62 U ka win t̄ambu mɔru kua,
 ma u dera ba bu go tabu s̄ɔɔ.
 63 U dera aluwaasiba ba d̄ɔɔ mwaara,
 ma w̄andiaba ba durɔbu bia.
 64 U dera ba ben ȳaku kowobu go tabu s̄ɔɔ ka takobi.
 Ma ben ḡaminibu ba ñ ben ḡɔɔ sw̄i.
 65 Yera Yinni Gusunɔ u seewa nge t̄onu wi u dom yandama.
 U seewa nge tabu durɔ w̄rugɔ wi tam mu goomɔ.
 66 Ma u win yiberɛba so u gira.
 U bu sekuru doke te ta ñ kpeemɔ sere ka baadommaɔ.
 67 U Efaraimu Yosefun biin bweseru yina.
 U ñ tu gɔsa.
 68 Yudan bweseru ka Siɔnin guura u k̄ia u gɔsa.
 69 Guuru miya u win sãa yeru bana ta dam m̄ɔ nge w̄ollu ka tem m̄ε u sw̄i sere ka baadommaɔ.
 70 U Dafidi gɔsa u n ka sãa win s̄om kowo.
 Yãa kpara yerun diya u nùn mwaama
 71 u ka ko Isireliba, Yakɔbun bweserun kparɔ
 be, be ba sãa wi, Yinni Gusunɔn t̄ambu.
 72 Dafidi wi, u t̄on be kparawa ka ḡru d̄εrɔ, ka laakarɔ.

79

¹ Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
 Gusunɔ, wee t̄on tukobu ba wunen tem w̄ari.

Ba dera wunen sāa yeru ta disi duura.

Ba dera Yerusalemu ya kua bansu.

² Ba wunen tumbu go, ma ba dera gunosu ben gonu di.

Ba dera gbeeku yee yi be, be ba nun sāamō min gonu tema.

³ Ba ben yem yari mu ka Yerusalemu sikerene nge nim,

ma ba ben gonu deri mi, goo kun nu sikua.

⁴ Be ba ka sun sikerene ba sun wammō.

Besen berusebu ba sun yaakoru mō.

⁵ Yinni Gusunō, sere saa yerà wunen mōru ko n seewa.

Sere saa yerà kaa n nisinu seewa nge dō.

⁶ A de wunen mōru yu wōri bwese ni nu n nun yē

ka ni nu n nun sāamō sō.

⁷ Domi ba Isireliba go, ma ben tem mu kua bansu.

⁸ A ku sun besen sikadoban durum sobi.

Adama wunen kīrun sō, a sun wōnwōndu kuo.

Domi sa kua wōnwōndobu.

⁹ Gusunō besen faaba kowo, a sun somiō

kpa wunen yīsiru tu beere wa.

A sun wōro kpa a sun besen durum wōka.

¹⁰ Mban sōna kaa de bwesenu nu n mō,

mana besen Yinni u wāa.

A be ba wunen tōmbun yem yari mōru kōsieyo

bwesenu suunu sō besen wuswaaō.

¹¹ Yinni Gusunō, a desobun weeweenu nōwō,

kpa a be ba ka dō bu go faaba ko ka wunen dam.

¹² Yinni, bwese ni nu ka nun sikerene nu nun wōnwa,

a nu nin durum kōsieyo sere nōn nōba yiru.

¹³ Adama beere wunen tōn be a kpare, sa ko nun tōma sere ka baadommaō,

kpa beere ka besen bibun bweseru sa n nun beere wēemo.

80

¹ Womu ge Asafu u wom kowobun wirugii kua ka mōrōku. Ge wee.

² Wunen Isireliban kparo, a swaa dakio a nō.

Wunen wi a ra wunen tumbu kpare nge yāa gō,

ma a sō wōllun kōsobun suunu sō,

a tii sōasio wunen yiiko sō.

³ A beere Efaraimu ka Benyamēe ka Manasen bwese keri wunen dam sōasio,

kpa a sun faaba ko.

⁴ Yinni Gusunō, a sun wōro. A ka sun nōnu geu mēerio, kpa a sun faaba ko.

⁵ Gusunō wōllu ka tem Yinni, sere saa yerà kaa n ka sun mōru sāa a n besen kanaru yinamō.

⁶ Wee a dera nuku sankiranu nu kua besen dīanu,

ma a dera besen nōni yīresu kua besen nim.

⁷ A dera be ba ka sun sikerene ba sannamō besen sō.

Ma besen yiberēba ba sun yēemō.

⁸ Gusunō wōllu ka tem Yinni, a sun wōro.

A ka sun nōnu geu mēerio kpa su faaba wa.

⁹ Wee a resem dāa wukama Egibitin di,

ma a tumbu seeya ben wāa yenun di,

ma a resem ye gira mi.

¹⁰ A ye ayeru kua mam mam, ma ya seewa ya nuwi gira.

Ya kpēa ya tem kpuro

¹¹ ka guunu wukiri, ma yen kāasi yi kpēa nge dāa ye ba mō seduru.

¹² Yen kāasi yi, yi da sere nim wōku,

ma yin nuwi yi da sere daa bakarō yi kpara.

¹³ Yinni Gusunō, mban sōna a yen karan gambo kōsuka,

ma a dera be ba sarō mi, ba ye guramō.

¹⁴ Ma a dera sakanu ka gbeeku yee yi yi tie, yi naamō yi ye dimō.

¹⁵ Gusunō, wōllu ka tem Yinni, a wurama.

A mæerio wəllun di kpa a wunen
resəm ye nɔni doke.

A ye kɔsuo.

16 A resəm dāa te nɔario
te, te ta sāa nge wunen bii wi a gɔsa.

17 Wee ba resəm bɔara ba dɔɔ mɛni.
A bu mɔru kɔsieyo bu gbi.

18 A de wunen dam mu n ka wi a
gɔsa u sɔ wunen nɔm geu
wāa.

19 Saa yera sa n maa ka nun
tondamɔ.

A de sa n wāa kpa sa n nun sāmɔ.

20 Gusunɔ, wəllu ka tem Yinni, a sun
wɔro.

A ka sun nɔnu geu mæerio, kpa su
faaba wa.

81

1 Womu ge Asafu u wom
kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.
Ge wee.

2 Yinni Gusunɔwa u sāa besen dam.
I nɔn womu kuo ka nuku dobu.
I Gusunɔ Yakɔbun Yinni takaru
koowo ka nuku dobu.

3 I womusu koowo.
I gāasu ka mɔrɔkunu ka gɔɔgenu
soowo.

4 I kɔba soowo suru kpaon tɔɔ
bakaru sɔɔ.

I kɔba wureɔ Kunun tɔɔ bakaru sɔɔ
suru u n tarum kua.

5 Domi wooda yera Yakɔbun Yinni
u Isireliba wɛ.

6 Wooda yera u Yosefun yenugibu
wɛ
sanam mɛ u Egibiti wɛri.

Ma na nɔɔ gagu nua ge na n tuba. Ga
nɛɛ,

7 na bɛɛ sɔmunu swɛnya bɛɛn senun
di,
na dera i yoo sɔma deri.

8 Sanam mɛ i wāa nɔni swāaru sɔɔ,
i man soka, ma na bɛɛ yakia.

Na bɛɛ wisa guru maakinu sɔɔ.

Na bɛɛn laakari mɛɛra Meriban
bwiaɔ.

9 Bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba,
i man swaa dakio i nɔ ye kon bɛɛ sɔ.

10 I ku de bɔu goo u n maa wāa bɛɛn
suunu sɔɔ.

I ku maa nu yiira i sā.

11 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni wi u bɛɛ
yara Egibitin di.

I bɛɛn nɔɔ wukio kpa n bɛɛ diisia.

12 Adama bɛɛ nɛn tɔmbu, i n man
swaa daki,

i n maa man mɛm nɔɔwɛ.

13 Na dera i wɔri bɛɛn gɔru bɔbunu
sɔɔ,

ma i bɛɛn tiin bwisi swi.

14 Bɛɛ nɛn tɔmbu, i n daa man swaa
daki i sīimɔ nɛn swaa sɔɔ,

15 kon daa bɛɛn yiberɛba sekuru
doke,

kpa n bu naa swi n go go.

16 Saa ye sɔara nɛ, Yinni Gusunɔn
yiberɛban ti suabu koo nɔru
ko,

kpa Isireliban doo nɔru tu tɛ.

17 Kon bu dīa geenu wɛ,

kpa bu kperun tim gem di.

82

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunɔ u wāa wəllun tɔmbun su-
unu sɔɔ.

Miya u wāa u ka sirimɔ. U nɛɛ,

2 sere saa yerà i ko i n wāa i n sirimɔ
ka weesu,

i n yɔ taarɛgibun biruɔ.

3 I dam sarirugibu ka gobekuba ben
gem wɛɛyɔ.

I wɔnwɔndobu ka sārɔbu ben gem
wɛɛyɔ.

4 I dam sarirugibu ka be ba dam
dɔremɔ faaba koowo.

I bu wɔro tɔn kɔsobun nɔman di.

5 Adama bɛɛ, i n gāanu ganu yɛ.

I n maa bwisi gɛɛ mɔ. I kom kɔsum
mɔwa,

ma ya dera gem mu doona
handunian di.

6 Na raa nɛɛ, i sāawa wəllun tɔmbu.

I sāawa Wɔrukoon bibu.

7 Adama i ko i gbiwa nge tɔn dirobu.

I ko i gbiwa nge sinambu kpuro.

8 Gusunɔ, a seewo a handunia siri.

Domi wuna a bwesenu kpuro mɔ.

83

1 Womu ge Asafu u kua. U nɛɛ,

2 Gusunɔ, a ku mari, a ku maa wɛra.

3 Domi wee wunen yiberɛba ba
seewa,

be, be ba nun tusa ba wiru yɔrasie.

4 Wee ba kɔsa wesianamɔ wunen
tɔmbun sɔ.

Ba nɔɔ tia mɔ be a kɔsun sɔ.

5 Ba gerumə ba m̀ə,
bu na bu sun kpeerasia bwesenu
kpuron suunu s̄əon di,
kpa bu ku maa b̄es̄e Isireliban ȳisiru
yaaya.

6 Wee ba wesiana,
ma be kpuro ba n̄ə t̄ia kua bu ka
nun w̄əri.

7 Beya, Ed̄əmuba ka Isim̄eliba ka
M̄abuba ka Agariba

8 ka Gebaliba ka Am̄oniba ka
Amal̄ekiba
ka Filisitiba ka sere Tirigibu.

9 Asirigibun tii ba na ba ka bu n̄ə t̄ia
kua,

ba L̄əṭun bibun bweseru, Am̄oniba
ka M̄abuba n̄əma k̄ā.

10 Yinni Gusun̄ə, a bu kuo nge
m̄e ba Sisera ka Yabini ka
Madianiba kua Kisionin
daar̄ə.

11 Ba bu kpeerasiawa Eni Dor̄iə,
ma ba ben gonu deri mi, nu tem
k̄̄sisia nge naa bisu.

12 A de ben sinambu bu gbi nge
sinam beni,
Or̄ebu ka Seebu ka Seba ka
Salumuna,

13 be, be ba rāa geruna ba n̄ēe,
bu da bu Gusun̄ən arumani gura.

14 Yinni Gusun̄ə, a bu suo a ka doona
nge m̄e woo guna ya ra ka yakasu
doone.

15 A de bu d̄̄ə m̄wara nge m̄e d̄̄ə u
ra d̄̄ā s̄̄ə m̄w̄e,
n̄ kun m̄e nge m̄e d̄̄ə yara ya ra
guunu dabiri.

16 A bu naa giro ka guru woo b̄ək̄ə.
A bu nandasio ka woo guna.

17 Yinni Gusun̄ə, a bu sekuru dokeo,
kpa bu wa bu ḡəsirama wun̄en mi.

18 A de bu sekuru wa,
kpa ba n nande sere ka baadommāə.
A ben ȳīȳəbu wun̄ə, kpa bu kam ko.

19 Kpa bu gia ma wun̄e turowa a s̄̄ā
Yinni W̄ərukoo handunia ye
s̄̄ə.

84

1 Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa
ka mar̄aku. Ge wee.

2 Gusun̄ə, w̄əllu ka tem Yinni,
wun̄en w̄āa yeru ta man w̄ēre.

3 Na s̄ende, na diirim̄ə n wa n ka du
wun̄en s̄āa yer̄ə.

N̄en ḡōru ka n̄en wasi kpuro nuku
dobun kuuki m̄ə
wun̄e Yinni Gusun̄ən s̄̄ə, wun̄e wi a
w̄āa.

4 N̄en Yinni, n̄en sina boko!
Baa ka gun̄əmin̄ə nu ra n w̄āa yeru
m̄ə.

W̄əllu ka tem Yinni, a ra mam de
nu sokunu ko wun̄en ȳāku yerun
b̄oku.

5 Doo n̄ərugiba be ba w̄āa wun̄en
s̄āa yer̄ə

ba nun t̄əmam̄ə baadomma.

6 Doo n̄ərugiba be ba t̄āsa wun̄e s̄̄ə.

Ba ra n s̄̄əru s̄āa bu ka s̄āaru da.

7 B̄ā n sar̄ə w̄əwan di ye ba m̄ə Ȳiresu,
a ra de bwii yi koorawa mi,
kpa gura yu ka ye domaru naawa.

8 Nge m̄e ba d̄ə bu ka Gusun̄ə yinni-
bun Yinni s̄ā S̄īn̄iə,

nge m̄e ya ben dam mu ra n sosim̄ə
gbabu te s̄̄ə.

9 Gusun̄ə w̄əllu ka tem Yinni, a man
swaa dakio.

Gusun̄ə Yak̄əbun Yinni, a n̄en
kanaru n̄əw̄ə.

10 Yinni, wun̄e wi a s̄āa b̄es̄en t̄er̄eru,
a wi a ḡəsan wuswaa m̄eerīo.

11 N̄en s̄̄ə teerun w̄āaru wun̄en s̄āa
yer̄ə,

ta n̄en yam tukum w̄āarun s̄̄ə dabi
dabinu kere.

N buram bo na n w̄āa wun̄en s̄āa
yerun k̄ənn̄əw̄ə,

ye ko na n ka w̄āa diru mi t̄ən k̄̄soba
w̄āa.

12 Yinni Gusun̄ə, a s̄āawa nge s̄̄ə.

A maa s̄āawa nge t̄er̄eru.

Wuna a ra t̄əmbu durom ka b̄ēr̄e
kue.

Be ba s̄iim̄ə gem s̄̄ə, a ku ra ka bu gea
yinari.

13 Gusun̄ə, w̄əllu ka tem Yinni,
doo n̄ərugiiwa wi u nun naan̄e s̄āa.

85

1 Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

2 Yinni Gusun̄ə, a wun̄en tem
durom kua.

Wee a ka b̄es̄e Isireli be sa s̄āa
Yak̄əbun bweseru wurama.

3 A beŋe wunen tɔmbun toranu waka.

A beŋen durum kpuro wukiri.

4 A ñ maa ka sun mɔru sãa.

A dera wunen mɔru kpuro ya sure.

5 Gusunɔ beŋen faaba kowo, a sun wesio nge yellu.

A ku maa ka sun mɔru ko.

6 Nge kaa n ka sun mɔru sãawa sere ka baadommaɔ?

Nge kaa n mɔru sãawa sere ka beŋen bibun bibu sɔɔ?

7 A ñ sun wãaru wesiamɔ

kpa beŋe wunen tɔmbu su wa su nuku dobu ko wunen sã?

8 Yinni Gusunɔ, a sun wunen durom sɔsio

kpa a sun faaba ko.

9 Yinni Gusunɔ, kon swaa daki n nɔ ye a gerumɔ.

Domi bɔri yendun gariya a ra n wunen tɔmbu sɔmɔ

be ba nun naane sãa

ma ba kun wure wiira gari sɔɔ.

10 Be ba nun nasiewa a ra faaba ko.

Kpa a de beere ya n wãa beŋen tem sɔɔ.

11 Tɔn geeru ka bɔrɔkinira koo wurama

kpa gem ka bɔri yenda n wãa tem me sɔɔ.

12 Bɔrɔkiniru ta koo se tem me sɔɔ nge dia bwese te ba duura,

kpa gem mu sarama wɔllun di.

13 Yinni Gusunɔn tiwa u koo sun bɔri yendu wɛ,

kpa beŋen tem mu binu ma.

14 Gema mu ko n nùn gbiiye, kpa mu win swaa sɔmɔ.

86

1 Dafidi u kanaru kua u nee,

Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio kpa a nen kanaru nɔ.

Wee na sãaru ka wɔnwɔndu soore.

2 A nen hunde beruo, domi na ra nun sã.

Gusunɔ, na nun naane sãa,

a man faaba koowo.

3 Yinni, wuna na ra nɔɔguru sue baadomma.

A man wɔnwɔndu kuo.

4 Yinni, a man nuku dobu wɛeyɔ.

Wuna na ra n kanamɔ ka nen gɔru kpuro.

5 Yinni, a sãawa tɔn geo,

a ra maa tɔmbu ben durum wɔke.

A ra be ba nun soku kpuro kuru sɔsio ta n kpã.

6 Yinni Gusunɔ, a nen kanaru nɔɔwɔ.

A nen weeweenu swaa dakio.

7 Domi nã n nun kana nɔni swãarun saa,

a ra man wisi.

8 Gãanu sari ni nu ka nun weene ye ba ra sã kpuro sɔɔ.

Gãanu maa sari ni nu ka wunen sɔma weene.

9 Bwese ni a taka kua kpuro nu koo na nu yiira wunen wuswaaɔ,

kpa nu wunen yisuru beere wɛ.

10 Domi a kpã, a ra maa sɔm maamaakiginu ko.

Wune turowa a sãa Gusunɔ.

11 Yinni Gusunɔ, a man wunen swɛɛ sɔsio,

kpa n wa n sã wunen gem sɔɔ.

A de n wunen yisuru nasia.

12 Gusunɔ nen Yinni, kon nun siara ka nen gɔru kpuro,

kpa n nun beere wɛ sere ka baadommaɔ.

13 Domi a man durom bakam kua, a man yara gɔribun wãa yerun sɔɔ sɔɔn di.

14 Yinni Gusunɔ, tii suobu ba man seesi.

Tɔn kãsobu ba kã bu man hunde wuna,

be, bèn bwisikunu ku ra n wãa wunen mi gia.

15 Adama wune Gusunɔ, a sãawa Yinni wɔnwɔndugii.

A ku ra mɔru se fuuku.

Wunen kuru ta kpã.

A maa sãawa bɔrɔkini.

16 A man mɛɛrima kpa a nen wɔnwɔndu wa.

A ne, wunen sɔm kowo dam kɛeyɔ,

kpa a man faaba ko ne, wunen sɔm kowon bii.

17 Yinni Gusunɔ, a man yireru sɔsio te ta koo man koora,

kpa a de nen yibereba bu ye wa kpa sekuru tu bu mwa.

Domi wuna a ra man faaba ko, kpa a man nukuru yemiasia.

87

1 Womu geniwa Koren bibu ba kua. Ba nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u Yerusalemun
kpɛɛkpɛɛku swīiwa
guu te win tii u gɔsa u deerasian
wɔllɔ.
2 U Yerusalemu ye kī n kere wuu
si su wāa Yakɔbun bweserun
tem kpuro sɔɔ.
3 Yerusalemu, Gusunɔn wuu,
ba wunen bɛɛɛ bakan gari gerumɔ.
4 Nɛ, Yinni Gusunɔ, nà n bwesenun
yīsinu yorumɔ ni nu man yɛ,
kon Egibitigibu ka Babilonigibu
ka Filisitiba ka Tirigibu ka
Etiopigibun yīsinu yore.
Domi ba bu marawa Yerusalemu
mini.
5 Adama Yerusalemugibu ba koo
nɛɛ, ben tema mi ka gem.
Wɔrukoowa u mɛn kpɛɛkpɛɛku
swīi.
6 Yinni Gusunɔ u koo bwesenun
yīsinu yore kpa u nɛɛ,
Yerusalemuɔra ba bu mara.
7 Be ba womusu mɔ ba yaamɔ, ba
koo nɔɔgiru sua ba n mɔ,
Yinni, bɛsɛn nuuru kpuro ta woowa
wunen mi.

88

1 Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa
ka guuru. Hemani Esirahigiiwa u
gu kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ nɛn faaba koowo,
na ra n nɔɔgiru suewa wunen
wuswaaɔ wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ.
3 A de a nɛn kanaru nɔ.
A swaa tem kpīiyɔ a nɔ ye na nun
kanamɔ.
4 Wee wahala ya man deema n kpā
sere na gɔribun wāa yeru turuku
kua.
5 Na wāa be ba gɔɔ dɔɔn wuurɔ.
Na n maa dam mɔ.
6 Wee na kpī ka gɔribu sannu.
A dera na wāa ka be sannu sikirɔ,
be, be a n maa yaayamɔ, a n maa bu
nɔɔrimɔ.
7 A man kpɛɛ wɔru bɔkɔ sɔɔ mi yam
wɔkura wāa.
8 A man mɔru seesi,

ma n s̄aare na nim mwɛɛɛɛ.
9 A dera nɛn kpaasibu ba man deri.
A dera ba man tusa,
ma na taarere na n kpɛ n nunda nɛn
wahalan di.
10 Nɛn nɔni dam dwiia nɔni
swāarun sɔ.
Yinni Gusunɔ, tɔru baatere na ra
nɔma yiyewa wunen mi gia
na n nun somiru kanamɔ.
11 Gɔriba a ra maamaaki kue?
Gɔriba ba koo kpī bu se bu nun s̄a?
12 Gɔriba ba koo kpī bu wunen
bɔrɔkinirun gari gere siki
wɔruɔ?
Ba koo kpī bu wunen tɔn geerun
gari gere gɔribun wāa yerɔ?
13 Ba koo kpī bu wunen maamaaki
wa yam wɔkurɔ?
Ba koo kpī bu wunen gem tubu
gariɔ mi ba ra tɔmbu duari?
14 Yinni Gusunɔ, wuna na ra faaba
kanɛ.
Bururu baatere, wuna na ra nɔɔgiru
sue.
15 Yinni Gusunɔ, mban s̄na a man
wunen wuswaa berue.
Mban s̄na a n kī n nun wa.
16 Saa nɛn birun di, na wɔnwɔndu
soorewa na gɔɔ dɔɔ.
Na burisine nɔni swāa te a man
kpɛɛn s̄s̄.
17 Nɛ s̄ɔra wunen mɔru ya wɔri, ma
ya man goomɔ.
18 Ya ka man sikerene tɔɔ baatere
nge nim bweru.
Ye kpurowa ya man wukiri.
19 A dera nɛn kpaasibu ka nɛn
bɔrɔba ba man biru kisi.
Be kpuro ba man deri.

89

1 Womu ge Etani Esirahigii u kua.
Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, kon wunen tɔn
geerun womu ko sere ka
baadommaɔ.
Kon wunen bɔrɔkiniru kpara sere
ka baadommaɔ.
3 Na yɛ ma wunen kīru ta ko n
wāawa sere ka baadommaɔ.
Wunen bɔrɔkiniru ta girewa wɔllɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
a ka Dafidi wi a gɔsa arukawani
bɔkua.

A wi, wunen sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru
kua ka b̄ori

⁵ a nɛɛ, kaa goo wuna win bweseru
sɔɔ
u ko sunɔ sere ka baadommaɔ,
kpa a win bandu tāsisia sere ka
baadommaɔ.

⁶ Yinni Gusunɔ, w̄llu ta nun bɛɛɛ
w̄ɛɛmɔ
maamaaki ye a m̄n s̄.

Wunen gɔradoban wuuru ta nun
siaramɔ
wunen b̄ɔr̄akinirun s̄.

⁷ Yinni Gusunɔ, a ñ saara mɔ w̄llɔ.
Wunen gɔradoba sɔɔ, goo sari wi u
ka nun nɛ.

⁸ A nanum mɔ wunen gɔrado
dɛɛrɔbun suunu sɔɔ.
Wunen yiiko ya kp̄a be ba nun sik-
erenen suunu sɔɔ.

⁹ Gusunɔ, w̄llu ka tem Yinni, wara
u dam mɔ nge wunɛ.

Wunen b̄ɔr̄akinira nun karewa ta
ka sikerenɛ.

¹⁰ Wuna a ra nim w̄kun tii suabu
ȳrasie.

Gen nim kurenu n̄ n seewa, a ra
nu suresie.

¹¹ A Egibitigibu taaka a p̄suka nge
goru.

A be, wunen yiberɛba yarinasia ka
wunen dam.

¹² Wuna a w̄llu ka tem mɔ.
Wuna a handunia taka kua ka ye ya
w̄a ye sɔɔ.

¹³ Wuna a s̄ɔ ȳsan n̄m geu ka n̄m
dwaru kua.

Guu ni ba m̄ Tabori ka Hɛɛmɔ nu
wunen ȳsiru bɛɛɛ w̄ɛɛmɔ.

¹⁴ Wunen ḡaseru ta dam mɔ.

Wunen n̄mu ga dam mɔ.
¹⁵ Gema mu s̄a wunen bandun
kp̄ɛkp̄ɛku.

K̄iru ka b̄ɔr̄akinira ra n w̄a wunen
wuswaaɔ.

¹⁶ Yinni Gusunɔ, doo n̄ɔrugiba be
ba ra nun takaru ko.

Ba ra s̄iwa yam bururam sɔɔ wunen
wuswaaɔ.

¹⁷ Ba koo nuku dobu ko t̄ɔ baatere
wunen ȳsirun s̄.

Kpa bu bɛɛɛ wa wunen gem s̄.

¹⁸ Domi wuna a s̄a ben dam ka ben
bɛɛɛ.

Wunen saabuwa sa t̄asimɔ.

¹⁹ Yinni Gusunɔ, wuna a s̄a bɛɛɛ
Isireliban tɛɛru.

Wunɛ Dɛɛro, wuna a s̄a bɛɛn sina
boko.

²⁰ Gasɔ, a ka wunen sɔm kowo be a
naane s̄a gari kua k̄asiru sɔɔ
a nɛɛ,
a wunen dam tabu durɔ damgii goo
w̄ɛ.

A n̄n ḡosa wunen t̄mbun suunu
s̄ɔn di a w̄lle sua.

²¹ Wiya Dafidi wunen sɔm kowo.

Wiya a bandun gum t̄are.

²² Wunen n̄mu ga ko n n̄n neniwa
kem kem.

Geya ga ko n s̄a win dam.

²³ Yiberɛba ba ñ kp̄ɛ bu n̄n samba
ko.

T̄n k̄sɔbu ba ñ kp̄ɛ bu n̄n dam
d̄are.

²⁴ Kaa win yiberɛba kpeerasia.

Kaa be ba n̄n tusa s̄ɛsuku.

²⁵ Wunen b̄ɔr̄akiniru ka wunen t̄n
geera ko n w̄a ka wi.

Kpa a n̄n dam w̄ɛ ka wunen ȳsiru.

²⁶ Kaa de win bandun dam mu t̄eria
saa nim w̄ku ge ba m̄ Mɛditeranen
di

sere ka daa te ba m̄ Efaratiɔ.

²⁷ U koo nun s̄ɔ u nɛɛ, a s̄awa win
tundo ka win Yinni.

A s̄awa win faaba kowo nge kpee
baa mi u ra kuke.

²⁸ Kaa n̄n ko wunen bii t̄n durɔ
gbiikoo.

Kpa u n s̄a handunian sinambu
kpuron sina boko.

²⁹ Kaa de wunen t̄n geeru ta n n̄n
w̄aasi.

Kpa a ka n̄n arukawani b̄oke ye ya
ñ n̄ru mɔ.

³⁰ Kaa de win bibun bweseru
ta n bandu dimɔ sere ka
baadommaɔ.

Kaa de win bandu tu dam gira nge
w̄llu.

³¹ Adama win bibun bwese te, t̄a
n yina tu wunen woodaba
m̄m n̄ɔwa,

ma ta wunen yiirebu atafiru kua,

³² ma ta ñ wunen s̄ɔsiru sw̄i,

ma ta ñ wunen gere m̄m n̄ɔwe,

³³ kaa tu s̄ɛyasiaawa ka bokuru ten
m̄m n̄ɔbu sarirun s̄.

³⁴ Adama a ñ yinamɔ a tu wunen t̄n
geeru s̄ɔsi win s̄.

A ñ n̄n t̄nu kandu kuammɛ.

35 A ñ wunen arukawani kusiamō.
A ñ maa wunen gere kōbiamō.

36 A bōrua ka wunen yīsi dēeraru ma
a ñ Dafidi weesu kuamme.

37 Kaa de win bibun bweseru
ta ñ bandu dimō sere ka
baadommaō.

Kpa win bandu ta ñ wāa baadomma
nge sōō.

38 Kpa tu te nge suru.

Win seedagii wi u wāa wōllō u sāa
bōrōkini.

39 Adama wee a sunō wi a raa gōsa
deri,

ma a ka nùn mōru kua too.

40 A wunen arukawani kusia ye
a raa ka wunen sām kowo
bōkua.

Ma a win sina furō kasa kua.

41 A win gbāranu kpuro kōsuka,

ma a win kuku yenu surura.

42 A dera be ba sarō mi, ba win
arumani gura.

Ma ba nùn sekuru doke.

43 A win yibereba dam kā.

A dera ba nuku dobu kua.

44 A dera win tabu yānu nu dam
dwiiya.

A ñ ka nùn yōre tabu sōō.

45 A win beere kpeesia.

Ma a win bandu sura sere ka temō.

46 A dera u tōkō kua fuuku, ma a nùn
sekuru doke.

47 Yinni Gusunō, sere saa yerà kaa n
kukua.

Sere saa yerà wunen mōru ya ko n
seewa nge dōō yara.

48 A yaayo nge mē nen wāarun tōru
ta dēebu nē.

A yaayo ma tōnu wi a taka kua
kpuro u koo ra gbi.

49 Wara u koo kpī u n wāa u kun gu.
Wara u koo kpī u tii yara gōribun
wāa yerun di.

50 Yinni, mana wunen gasōn durom
mē, mu da.

Mana nōō mwē te a Dafidi kua ka
bōrōkiniru ta wāa.

51 Yinni, a mērio seku te wunen
tamba dimō.

A yaayo ma nēna na wunen tōn dabi
te kpare.

52 Yinni Gusunō, yibereba ba wunen
tambu sekuru dokemō,

ma ba wi a gōsa wōmmō mi u dōō
kpuro.

53 Yinni Gusunō, wuna sa ko n
siaramō sere ka baadommaō.

Ami! Ami!

WOMUSUN BŌNU NNĒSE

90

¹ Mōwisi Gusunōn sām kowo u
kanaru kua u nēē,

Yinni, saa yellun di, wuna a sāa
besen kuku yeru.

² A sāawa Gusunō a sere guunu ka
handunia taka kua.

Meya kaa n maa sāa sere ka
baadommaō.

³ A ra de tōnu u gōsira tua.

A ra nùn sō a nēē, u gōsiro min di, u
we.

⁴ Wunen mi, wōō nōrōbu (1.000) ra
n sāawa nge gīan tōru te ta
doona kō,

ñ kun mē nge wōkurun sākiru.

⁵ A ra tōnun wāaru nōru koosiewa
nge mē dosu ga ra doonē bu-
rūru.

Ga ku ra te nge yakasu

⁶ sin wēsu ra n baare bururu,

ñ n kua yoka bu su bura kpa su
gbera.

⁷ Wunen mōru ya dera sa gōō dōō.

Ma sa nanda yen saabu.

⁸ A ra besen toranu terasiewa
wunen wuswaa,

kpa wunen yam bururam mu besen
asiri kpuro sōōsi.

⁹ Besen wāaru ta ra doonēwa wunen
mōrun sō.

Ta ra doonēwa nge wēsia teeru.

¹⁰ Tōnun wāaru ta ra turi sere wōō
wata ka wōkuru,

wi u maa dam mō, wōō wēnē,

adama ka mē, tōnun wāara ku ra n
arufaani gaa mō

sere wahala ka nōni swāaru.

Domi ta ra doonēwa fuuku gōri gia.

¹¹ Wara u wunen mōrun dam yē.

Wara u nun nasie yen sō.

¹² A de sa n yē ma besen wāarun tōra
kun dēu,

kpa su ko bwisigibu.

¹³ Yinni Gusunō, sere domma kaa
gōru gōsia a wunen mōru
deri.

A beɛe wunɛn sɔm kowobun
wɔnwɔndu waaawo.
14 A sun wunɛn durom bakam
sɔsio bururu baatere.
Kpa sa n nuku dobu mɔ sa n
womusu mɔ beɛen wāarun
tōru kpuro sɔɔ.
15 A sun nuku dobu wēɛyɔ nge mɛn
nɔɔ a sun sɛɛyasia.
Kpa a beɛen nuku sankira ten wōsu
gɔsia nuku dobu wōsu.
16 A de su wunɛn sɔma wa beɛe
wunɛn sɔm kowobu,
kpa a beɛen bibun bweseru wunɛn
yiiko sɔsio.
17 Gusunɔ beɛen Yinni, a sun durom
kuo,
kpa a de beɛen sɔma kpuro yu
arufaani ko.

91

1 Wunɛ wi Wɔrukoo u kōsu,
a wērewa Dam kpurogiin tɔbuɔ.
2 Kon Yinni Gusunɔ sɔ ma wiya nɛn
kuku yeru ka nɛn kàri.
Wiya nɛn Yinni wi na naane sãa.
3 Domi wiya u nun wɔramɔ saa taan
di.
Wiya maa nun wɔramɔ saa kɛsi kɛsi
gɔɔ ka win wahalan di.
4 U koo nun win sansu wukiri.
Kaa kuku yeru wa win kasan sɔɔwɔ.
Win bɔrɔkinira sãawa nge tereru ka
tarakpe.
5 Wɔkurun kari ñ kun mɛ sɛu ge ga
wee sɔɔ sɔɔ,
yen gaa kun nun berum mɔ.
6 Kɛsi kɛsi gɔɔ wi u bɔsu wɔkuru,
ñ kun mɛ bara te ta tɔmbu goomɔ
sɔɔ sɔɔ gbãara,
yen gaa kun nun berum mɔ.
7 Baa bara ni, nù n tɔmbu nɔrɔbu
(1.000) go wunɛn bɔkuɔ,
ma nu tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000) wɔri wunɛn nɔm
geuɔ,
gãanu kun nun babamɔ.
8 Nɔniya kaa ka mɛeri tɔna kpa a tɔn
kɔsobun are wa.
9 Yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u kua wunɛn
kuku yeru,
ma wi, Wɔrukoo u kua wunɛn wãa
yeru,

10 yen sɔna nɔni swāaru gara kun
nun sisie,
bararu gara kun maa wunɛn yenu
susiɔ.
11 Domi u koo win gɔradoba nɔɔ kɛ
wunɛn sɔ,
ba n nun kōsu wunɛn swɛɛ kpuro
sɔɔ,
12 bu nun nɛnɛ ka ben nɔma
kpa a ku ra ka wunɛn naasu kperu
sokura.
13 Kaa gbee sunɔ ka surɔkɔru yɔ a
sara,
kpa a gbee sunɔ kpɛmu ka yaa gɔba
tem taare.
14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yɛn sɔ u man
kɔ,
kon nùn yakia kpa n nùn kōsu domi
u nɛn yīsiru yɛ.
15 U n man soka kon nùn wurari.
Ko na n wãa ka wi nɔni swāarun saa.
Kon nùn yakia kpa n nùn beɛre wɛ.
16 Kon de u tɔkɔru ko bɔri yendu sɔɔ,
kpa n nùn nɛn faaba sɔsio.

92

1 Womu ge ba kua tɔɔ
wɛrarugirun sɔ. Ge wee.
2 Ya ra n do ba n nun tɔmamɔ Yinni
Gusunɔ,
kpa ba n wunɛn yīsiru beɛre wɛemɔ,
wunɛ Wɔrukoo,
3 ba n wunɛn durom gari kparamɔ
bururu,
kpa ba n wunɛn bɔrɔkinirun gari
kparamɔ wɔkuru
4 ka mɔrɔku ka gɔɔgeru.
5 Yinni Gusunɔ, ye a kua ya man
nuku dobu wɛ.
Ma na ye kpuro siaramɔ ka
womusu.
6 Yinni Gusunɔ, wunɛn sɔma ye a
kua ya kpã.
Wunɛn bwisikunu nu duku.
7 Gari bɔkɔ ga ñ kpɛ gu nu tubu,
mɛya nu ñ maa kpɛ nu nùn yeeri.
8 Geema, tɔn kɔsobu ba seemɔ nge
yakasu,
ma nuku kɔsurugibu ba kparamɔ
nge dãa.
Ka mɛ, sɔɔ teeru ba koo
bu kpeerasia sere ka
baadommaa.

9 Adama wunε Yinni Gusunə, wuna a kpuro kere sere ka baadommaə.
 10 Wunen yiberεba kpuro ba koo kam ko.
 Be ba kōsa m̄ kpuro ba koo yarina.
 11 A man gbeeku keten dam kā, ma a man domaru kua a man gum yarum tāre.
 12 Tē, na waamə nen yiberεba ba wɔrukumə.
 Na n̄əm̄ ba kuuki m̄.
 13 Gemgibu ba koo kp̄εa nge kpakpa b̄a.
 Ba koo se nge Libanin d̄aa ye ba m̄ seduru.
 14 Ba ko n s̄awa nge d̄aa te ba gira ta kparamə
 Gusunə b̄esen Yinnin s̄aa yerə.
 15 Baa tā n t̄okə kua, ta ko n binu maruməwa,
 kpa ta n b̄orəm m̄ ta n wurusu s̄əwa.
 16 Yeya ya koo s̄osi ma Yinni Gusunə u s̄awa gemgii.
 U maa s̄awa nen kpee baa mi na ra kuke.
 Wi s̄ə, durum gaa sari.

93

1 Yinni Gusunə, a bandu dii, ma a wunen yiiko sebua nge yaberu.
 Ma a dam s̄eke nge kpaka.
 A maa dera tem mu dam m̄, mu n̄ yirimə.
 2 Saa yee yellun diya a wunen bandu sw̄i.
 Saa yee yellun diya a w̄a.
 3 Yinni Gusunə, daanu nu ra n n̄ogiru sue nu n w̄aki,
 kpa nu n kuuki m̄.
 4 Adama wunε, a dam m̄ a ni kpuro kere.
 A bandu dii w̄ollə.
 5 Yinni Gusunə, wunen gari yi s̄awa gem.
 Wunen s̄aa yeru ta ko n s̄awa d̄eraru sere ka baadommaə.

94

1 Yinni Gusunə, wunε wi a ra t̄onu m̄aru k̄sie,
 a wunen yiiko s̄osio.

2 Wunε handunian siri kowo, a seewo.
 A be ba tii sue ben k̄sa k̄sieyo.
 3 Sere saa yerə kaa n dera t̄on k̄sobu ba n w̄a.
 Sere saa yerə kaa n dera ba n nuku dobu m̄.
 4 Wee be ba ra n t̄ambu k̄sa kuamme ba gari saarimə ka tii suabu.
 5 Yinni Gusunə, ba wunen t̄ambu dam d̄remə
 be, be ba s̄a wunen arumani.
 6 Ba ḡominibu ka s̄abu goomə.
 Ma ba gobekuba s̄eremə ba goomə.
 7 Ba m̄, Yinni Gusunə kun sun m̄εra.
 Gusunə Yakobun Yinni wi, kun b̄esen laakari m̄.
 8 Bεε gari bakasu, i n tii s̄e.
 Sere saa yerə i ko i bwisi ko.
 9 Gusunə wi u t̄onu swasu gira, wiya kun kp̄ε u gari n̄?
 Wi, wi u t̄onu n̄ni gira, wiya kun kp̄ε u yam wa?
 10 Wi, wi u ra bwesenu s̄eyasie,
 wiya kun t̄onu s̄eyasiamə?
 Wi, wi u ra t̄onu ȳeru w̄e, wiya kun bwisi m̄?
 11 Yinni Gusunə u t̄ambun bwisikunu ȳe.
 U ȳe ma nu s̄awa kam dirum.
 12 Yinni Gusunə, doo n̄orugiiwa wi a s̄eyasiamə.
 Doo n̄orugiiwa wi a seeya ka wunen wooda.
 13 Wahalan saa s̄ə, u ko n w̄awa b̄ari yendu s̄ə
 sere bu ka t̄on k̄so suura gbea.
 14 Yinni Gusunə kun win t̄ambu d̄erimə.
 U n̄ bu biru kisimə, be, be ba s̄a win arumani.
 15 Domi gemgiiwa u koo siribu di.
 B̄en ḡoru ga d̄ere kpa bu siri bi wura.
 16 Wara u koo man sanna t̄on k̄sobun mi.
 Wara u koo ka man yina k̄san kowo ben n̄oman di.
 17 Yinni Gusunə ù kun daa man somi,
 na n daa w̄a ḡoribun w̄a yerə.
 18 Yinni Gusunə, n̄ n b̄aarimə,
 wunen duroma mu ra de na n t̄asa.

19 Bwisiku dabinu nù n wāa nen
gōruo,
a ra man nukuru yemiasie.
Kpa na n nuku dobu mō.
20 Yinni Gusunō, mba n bεε mōasinε
wunε ka siri kowo tōn gowo
be ba ra n wunen woodaba gema ba
n tambu dam dōremō,
21 kpa ba n nōo tia mō bu ka gemgibu
wōri.
Kpa ba n taarε sarirugibu taarε
wεemō.
22 Adama Yinni Gusunō, wuna a sāa
nen gbāra damgiru.
A sāawa nen kpee baa yèn mi na ra
kuke.
23 Kaa de ben toranu nu wōri ben
wiru wollo.
Kaa de ben tiin nuku kōsuru tu bu
marisia.
Gusunō nen Yinni, kaa bu nōo
marisia.

95

1 I na su Yinni Gusunō womu kua.
Su nùn nōogiru sue ka nuku dobu
wi, wi u sāa faaba kowo damgii nge
kpee bakaru.
2 I de su da win wuswaaō su nùn
siara.
Su nùn bεεε wē ka siarabun
womusu ka nuku dobu.
3 Domi u kpā.
U sāa sina boko wi u ye ba sāama
kpuro kere.
4 Win nōma ya kpuro neni ye ya wāa
tem sōwō.
Guunun wii kpiinu nu maa sāa
wiginu.
5 Nim wōku ga sāawa wiguu.
Wiya u gu kua.
Win nōma ya maa tem kua.
6 I na su kpuna su tii kawa.
Su yiira Yinni Gusunō besen taka
kowon wuswaaō.
7 Domi u sāawa besen Yinni.
Sa maa sāa win tambu be u kpare
nge naa gōo.
I de i win nōo nō giso.
8 I ku de bεen gōrusu su bōbia
nge mε bεen baababa ba kua
Meribao
ka maa dōma te ba wāa Masao
gbaburō,
9 mi ba man wēera,

ba nen laakari mēera baa mε ba nen
sōma waare.
10 Wōo weeruwa na bwese te bwēra
yara,
ma na nεε, tōn ben gōrusu ka man
tonda.
Ba yina bu nen woodaba swīi.
11 Yen sōna na mōru kua ma na
bōrua na nεε,
ba n sisi bu ka man wēra mi na
wēre.
(I maa mēerio Bandun Gari I,
16:23-33)

96

1 I Yinni Gusunō wom kpōo kuo.
Bεε handuniagibu, i nùn womu
kuo.
2 I Yinni Gusunō womu kuo.
I nùn bεεε wēeyō.
I win faaban labaari kparo tōo
baatere.
3 I bwesenu win yiikon faagi kuo.
Kpa i win maamaakin gari gere.
4 Domi wi, Yinni Gusunō u kpā.
Wiya ba koo bεεε wē. U būnu kpuro
dam kere.
5 Domi nu sāawa kam dirum.
Wiya u wōllu taka kua.
6 Yam bururam ka yiiko baka ya ra
n nùn wāasi.
Dam ka girima ya wāa win sāa yerō.
7 Bwesenu kpuro, i na i Yinni
Gusunō bεεε wē.
I na i win dam ka win yiikon gari
kpara.
8 I Yinni Gusunōn yīsiru bεεε wēeyō.
I duo win sāa yerō ka kēnu.
9 I na i nùn kpuna ka bεen sāa yānu.
Bεε handuniagibu kpuro, i diirio.
10 I bwesenu kpuro sōwō i nεε,
Yinni Gusunō u bandu di.
U tem swīi mu dam mō, mu n maa
yīrimō.
U ra tambu siriwa dee dee.
11 Wōllu tū nukuru doro. Tem mu
yēerio.
Nim wōku ka ye ya wāa ge sōo kpuro
yu kukirio.
12-13 Gberu kpaanε yu nukuru doro
ka ye ya wāa ye sōo kpuro.
Dānu nu taki koowo Yinni Gusunōn
wuswaaō, domi u wee.

U wee u handunia siri, kpa u yen
tambu siri dee dee.

97

1 Yinni Gusunə u bandu dii.
Tem mu nukuru doro.
Be ba wāa n toma bu yēerio.
2 Guru wii wuroru ka yam wōkura
ra n ka nùn sikerenewa.
Gem wəlləwa u win sina gəna terie.
3 Dōwa u ra n nùn swaa gbiiye.
Kpa u n win yiberēba mwaaamə.
4 U ra de guru maakinu nu
handunia yam bururasia.
Tem mù n nu wa, mu ra diiriwa.
5 Guunu nu ra yandewa nge gum
win wuswaaə,
wi, wi u sāa tem kpuron Yinni.
6 Wəllu ta win gem sōosimə.
Ma bwesenu kpuro nu win yiiko
waaamə.
7 Be ba bwāarokunu sāamə, ba koo
sekuru wa.
Be ba būnu siaramə, ba koo yōra ka
dukiri.
Būnu kpuro nu koo yiira win
wuswaaə.
8 Yinni Gusunə, Siəngibu ba ye nua
ma ba nukuru dora.
Yudaba ba nuku dobu mə wunen
siribun sō.
9 Domi wuna a kpāaru bo handunia
kpuro səə.
Wuna a maa būnu kpuro dam kere.
10 Bēē be i Yinni Gusunə kī, i kōsa
tusio.
U ra be ba nùn naanə sāa wəre tən
kōsobun nəman di.
11 Yam bururam mu wāawa
gemgiin sō.
Nuku dobu bu wāawa bèn gōru ga
dēeren sō.
12 Bēē gemgibu, i nuku dobu koowo
Yinni Gusunən sō.
Kpa i win yīsi dēera te wəlle sua.

98

1 I Yinni Gusunə wom kpəə kuo,
domi u səm maamaakiginu kua.
Win dam saabu u nasara wa.
2 Yinni Gusunə u tambu win faaban
gari tubusia.
U sōosi ma u sāa gemgii.
3 U win durom ka win bəṛəkiniru
yaaya Isireliban sō.

Handunian goonu nne kpuro səə ba
win faaba ye wa.

4 Bēē handuniagibu kpuro, i nəəguru
suo ka nuku dobu.
I nuku dobun kuuki koowo i ka nùn
siara i nùn tōma ka womusu.
5 I nùn womusu kuo ka mərəkunu.
I nùn tōmə ka gōəgenu.
6 I nùn womusu kuo ka kəbi ka
guunu.
I taki koowo wi, sina bokon
wuswaaə ka nuku dobu.
7 Nim wōku ka ye ya wāa ge səə, yu
nəəguru suo.
Tem ka ye ya wāa mē səə, yu womu
koowo.
8 Daa bakanu nu taki koowo.
Guunu nu nuku dobun kuuki
koowo
sannu sannu Yinni Gusunən
wuswaaə.
9 Domi u wee u handuniagibu siri.
U koo bu siriwa gem səə.

99

1 Yinni Gusunə u bandu dii ma
tamba diirimə.
U sō wəllun kōsobun suunu səə ma
tem mu yīirimə.
2 Yinni Gusunə u kpā Siəniə.
Wiya u bwesenu kpuro mə.
3 I Yinni Gusunən yīsiru wəlle suo.
Ta kpā, ta nanum mə. U dēerewa.
4 I Yinni Gusunən dam wəlle suo.
Domi u sāawa sina boko wi u ra gem
kā.
Yinni Gusunə, wuna a sun sōosi nge
mē sa ko ka bēsen wāaru di-
isina.
Wuna a Yakəbun bweseru wooda
wē Isireliə.
5 Yinni Gusunə u dēere.
I nùn wəlle suo.
I na i yiira win sina kitarun nuurə.
6 Məwisi ka Aroni ba wāawa win
yāku kowobu səə.
Samuēli u sāawa be ba ra nùn sokun
turo.
Be kpurowa ba nùn soka ma u bu
wurari.
7 U ka bu gari kua saa guru wii
wurorun di.
Ma ba win woodaba mēm nəəwa ye
u bu wē.
8 Gusunə bēsen Yinni, wuna a bu
wisa.

Ma a kua ben Yinni wi u ra bu
toraru suuru kue.

Adama a bu ɛɛyasia ben kɔsan sɔ.

⁹ I Gusunɔ bɛsɛn Yinni siarɔ.

I yiɔro win guu dɛɛrarɔ i nɔn bɛɛrɛ
wɛ.

Domi u sɔawa Dɛɛro.

100

¹ Siarabun womu. Ge wee.

Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i Yinni Gusunɔ takaru koowo ka
nuku dobu.

² I nɔn sɔawɔ ka gɔru dobu.

I na win mi, i n womusu mɔ ka
yɛeribu.

³ I n yɛ ma wi turowa u sɔa Gusunɔ.

Wiya u sun taka kua.

Sa sɔawa win tɔmbu.

Sa sɔawa nge yɔa gɔɔ ge u kpare.

⁴ I duo win sɔa yerɔ i nɔn siara.

I duo mi, i nɔn tɔma.

I nɔn wɔlle suo.

I win yisuru bɛɛrɛ wɛɛyɔ.

⁵ U sɔawa tɔn geo.

Win kiru ta n nɔru mɔ.

U sɔawa naanegii sere ka
baadommaɔ.

101

¹ Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.

Wee kon womu ko ge ga ka siribu ka
durom yɔ.

Yinni Gusunɔ, kon gu kowa n ka
nun bɛɛrɛ wɛ.

² Kon nɛn laakari doke swaa gea sɔɔ.

Saa yerɔ kaa man naawa.

Kon siwa dee dee nɛn yɛnugibun
suunu sɔɔ.

³ Na n wuramɔ n kɔsa mɛɛri.

Na mɛm nɔɔbu sariban daa tusa.

Na n wuramɔ yu man tia.

⁴ Na n wuramɔ kɔsa ya n wɔa nɛ sɔɔ.

Kon ka tɔn kɔsobu tonda.

⁵ Kon de wi u ra kpaasi wii u kam ko.

Na n ka wi u tii sue nɔɔ tia mɔ.

⁶ Kon mɛɛri n wa be ba naanɛ mɔ
tem mɛ sɔɔ,

kpa ba n wɔa nɛn bɔkuɔ.

Wi u siimɔ gem sɔɔ, wiya u koo ko
nɛn sɔm kowo.

⁷ Gbɛnɔ kun ayeru wasi nɛn yɛnuɔ.

Mɛya maa wee kowo u n yɔramɔ
nɛn wuswaaɔ.

⁸ Bururu baatere, na ko n da
tem mɛn tɔn kɔsobu nɔɔ
marisiewa.

Kpa n wa n ka bu wuna mam mam
Yinni Gusunɔn wuun di.

102

¹ Wɔnwɔndon kanaru sanam mɛ
u nuki sankire ma u win wee-
weenu Yinni Gusunɔ saariamɛ.

² Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru swaa
dakiɔ.

A de a nɛn wuri nɔ.

³ A ku man biru kisi sanam mɛ na
nuki sankire.

A man swaa dakiɔ sanam mɛ na nun
soku,

a man wurari fuuku.

⁴ Domi nɛn wɔarun tɔra doonɔ nge
wiisu,

ma nɛn kukunu dɔɔ mɔ nge dɔa nɔɔ.

⁵ Nɛn torora kara ma nɛn gɔru ga
gbera nge yakɔ gbebu,

sere dɔanu kun man binɛ mɔ.

⁶ Nɛn weweenun saabu na woorɔ.

⁷ Na ka kpakpayɛ gbeeku weenɛ.

Na sɔawa nge booro ge ga wɔa
bansɔ.

⁸ Na ku ra dweeye, na sɔawa nge
gunɔ

ge ga wɔa ge teu diru wɔllɔ.

⁹ Nɛn yiberɛba ba ra n man
wɔmmɔwɔa baadomma
kpa ba n ka nɛn yisuru bɔrumɔ.

¹⁰⁻¹¹ Wunɛn mɔru bakan sɔ, torom
mu kua nɛn dɔanu.

Ma nɛn nɔni yiɛresu su wɔrikimɔ nɛn
nim nɔruram sɔɔ.

Domi a man yara a kasa kɔ n toma.

¹² Nɛn wɔarun tɔru ta doonɔ nge dɔa
saaru,

ma na dam dwiiyamɔ nge yakɔ
gbebu.

¹³ Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
kaa n bandu diiwa sere ka nɔɔ.

Mɛya ba ko n nun yaaye sere ka
baadommaɔ.

¹⁴ Kaa sewa a Siɔni wɔnwɔndu kua,
domi saa ye a yi ya tura a ka ye
wɔnwɔndu kua.

¹⁵ Wunɛn sɔm kowobu ba ye ki sere
ka yen bansɔ.

Ba maa yen tua mɛɛra gɔa geenu.

¹⁶ Mɛya bwesenu kpuro nu koo
wunɛn yisuru nasia.

Kpa nin sinambu kpuro bu wunen
yiikon berum ko.

17 Sanam me Yinni Gusunɔ u koo
wure u Siɔni bani,
u koo tii sɔɔsi win yiiko sɔɔ.

18 U ra saron kanaru nɔ.

U ku ra tu atafiruru ko.

19 A de bu yeni yore bwese te ta koo
maruran sɔ,

kpa tɔn be ba ko n waa, bu Yinni
Gusunɔ siara.

20 Domi wallun diya Yinni Gusunɔ u
tem mɛɛra.

U mɛɛrimɔ saa win waa yee
dɛɛrarun di

21 u ka yobun weewenu nɔ u be ba
gbio yakia.

22 Kpa bu win yisiru kpaa

bu nun siara Yerusalemɔ

23 sanam me bwesenu kpuro nu koo
menna ka nin sinambu

bu ka nun sa.

24 U nen dam dwiyasia nen wāarun
suunu sɔɔ.

U nen tōru kawa.

25 Na gerua na nɛɛ, nen Yinni, wune
wi a waa ka baadomma,

a ku man wuna sekum sɔɔ.

26 Toren di a tem taka kua.

Wunen noma a maa ka wllu kua.

27 Ye kpuro ya koo doona, adama
wunɛ, kaa n wāawa.

Ya koo tɔkɔru ko nge yānu.

Kaa ye kasi nge yaberu.

Mɛya ya koo maa saara.

28 Adama wunɛ, wuna mi. A n
tɔkɔru mɔ.

29 Wunen sɔm kowobun bibu ba ko
n wāawa ben temɔ.

Ben bweseru ta koo tasi wunen
wuswaaɔ.

103

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,

kon Yinni Gusunɔ siara.

Kon win yiisi dɛɛraru tɔma ka nen
gōru kpuro.

2 Kon Yinni Gusunɔ siara.

Win ye u kua, na n duarimɔ, baa
yen tia.

3 U ra man nen toranu kpuro suuru
kue.

U ra nen baranu kpuro kpeesie.

4 U ra man yare saa siki wōrun di.

U ra man durom ka wɔnwɔndu kue.

5 U ra nen wāaru doo nōru yibie.

Kpa u man ko nge aluwaasi nen
tɔkɔru sɔɔ,

na n dam mɔ nge gunɔ bakeru te ta
yɔɔwa.

6 Yinni Gusunɔ u ra siriwa gem sɔɔ.

U ra be ba dam dɔremɔ wɔre.

7 U Mɔwisi win woodaba sɔɔsi.

Ma u Isireliba win sɔm maamaakiginu
sɔɔsi.

8 Yinni Gusunɔ u wɔnwɔndu mɔ.

U ra maa tɔnu durom kue.

Win durom mu kpā.

Win mɔru ku ra se fuuku.

9 U ku ra tɔmbu gerusi kiri kiri.

U ku ra maa mɔru ko n ka tɛ.

10 U ku ra sun sɛɛyasie nge mɛ bɛsɛn
torara nɛ.

U ku ra sun bɛsɛn toranu kɔsie.

11-12 Adama nge mɛ sɔɔ yari yeru ta
ka sɔɔ duu yeru tondinɛ,

nge mɛya u ra maa bɛsɛn toranu
tondasie.

Nge mɛ wɔlla ka tem toma,

nge mɛya win durom mu kpāaru nɛ
be ba nun nasien mi.

13 Nge mɛ tundo u ra n win bibun
wɔnwɔndu mɔ,

nge mɛya Yinni u be ba nun nasien
wɔnwɔndu mɔ.

14 Domi u yɛ ye ba ka sun taka kua.

U n duari ma yanima ba ka sun
mɔma.

15 Tɔnun wāarun tɔnu nu ku ra tɛ.

Nu sāawa nge yakasu.

U ra sewa nge dāa wɛsu.

16 Woo gā n su swee kpa su doona.

Baa sin yīreru a n maa wasi.

17-18 Adama Yinni Gusunɔn durom
mu ra n wāawa sere ka
baadommaɔ

be ba nun nasien mi, ma ba win
arukawani neni,

ma ba win woodaba mɛm
nɔwamme.

Mɛya maa win gem mu ra n ka bu
wāa sere ka ben bibun bibɔ.

19 Yinni Gusunɔ u win sina gɔna
teria wɔllɔ.

Ma u bandu dii gāanu kpuron wɔllɔ.

20 Bɛɛ Yinni Gusunɔn gɔradoba, bɛɛ
be i dam mɔ

i ra win gari mɛm nɔwɛ, i nun siaro.

21 Bɛɛ win tabu kowobu kpuro,

bɛɛ be i nun sāmɔ,

i win kiru mɔ,

i nùn siaro.

²² Bɛɛ win taka kooa, i nùn siaro mi
u bandu dii kpuro.

Yinni Gusunɔ, kon nun siara.

104

¹ Yinni Gusunɔ, kon nun siara.

Gusunɔ nen Yinni, a kpã, a ñ naru
mɔ.

Yam bururam ka yiiko ya nun
wukiri.

² A ra tii yam bururam wukiri nge
bekuru.

A ra wollu terie nge beku bakaru.

³ Wunen wãa yera wãa sere wollun
nim wollo.

Ma guru wira sãa wunen tabu keke.

Ma a bellimɔ wom wollo.

⁴ Ma a woo kua wunen garo.

Ma guru maakinu kua wunen sɔm
kowobu.

⁵ A tem swii men kpeɛkpeɛku wollo.

Mu ñ wɔrumamɔ sere ka
baadommaɔ.

⁶ A dera nim mu mɛ wukiri sere ka
guunɔ nge beku bakaru.

⁷ Adama ye a nim mɛ narua, ma mu
doona.

Ye mu wunen gbãsukubu nua, mu
duka sua,

⁸ mu sara guunun di, mu da wɔwi
sɔɔ sere mi a mu ayeru kua.

⁹ A nim mɛ yɔra yeru kua mu ku raa
ka sara mu maa tem wukiri.

¹⁰ Wuna a bwiin nim kpare mɛ mu
kokumɔ guunun baa sɔɔ.

¹¹ Miya gbeeku yɛɛ ka gbeeku
ketɛkunu nu ra nɛ nu nim nɔ.

¹² Yen bɔkuɔra gunɔsu su sin
sokunu mɔ.

Ma su wãa dãa kikisɔ su swii dori
mɔ.

¹³ Saa wollun di, a ra de gura yu
guunu swee,

kpã tem mu wunen sɔman are di.

¹⁴ Kpã a de yakasu su kpi yaa
sabenun sɔ

ka dĩa ni tɔnu u koo din sɔ.

¹⁵ Kpã bu tam wa ba n ka nuku dobu
mɔ.

Kpã bu gum wa ben wasi yi n ka wã.

Kpã bu dĩanu wa ben wasi yi n ka
dam mɔ.

¹⁶ Baa ka dãa koo bakanɔ, nu ra nim
wa

mèn bukata nu mɔ nge dãa ye ba mɔ
seduru ye ya wãa Libaniɔ.

¹⁷ Miya gunɔsu su ra nɛ su sin
sokunu ko.

Miya kpakpayɛ gbeeku ga ra gen
wãa yeru ko.

¹⁸ Guu ni nu gunu nu kua kpee
beran wãa yeru.

Ma kpee baa maa kua yaa ye ba mɔ
damaan * wãa yeru.

¹⁹ Yinni Gusunɔ, wuna a suru kua a
ka saaba wunana.

Sɔɔ u yɛ saa ye u koo kpuna.

²⁰ Yam wɔkuru tà n tunuma, yam
tirawa mi.

Saa ye sɔra gbeeku yɛɛ yi ra bɔsum
se.

²¹ Gbee sinan piiminu nù n yaa wa,
nu ra kukiriwa nu ka nun nin dĩanu
bikia.

²² Sɔɔ ù n yara, nu ra wurewa nin
wãa yerɔ nu kpuna.

²³ Kpã tɔnu u maa yari u da u win
somburu ko sere sɔɔ u ka du.

²⁴ Yinni Gusunɔ, wunen sɔma ya
dabi.

A ye kpuro kua ka laakari.

Wunen taka kooa ya wãa tem sɔɔ
kpuro.

²⁵ Wee nim wɔku ga kpã, ga maa
yasu.

Ge sɔra yɛɛ dabi dabinu wãa, baka
ka buu.

²⁶ Gen wollowa goo nimkusu su
sɔimɔ.

Miya a dera yaa baka ya wãa
ya dweemɔ gen nim kurenu sɔɔ.

²⁷ Yɛɛ kpuro, wunɛ turowa yi mɛɛra
yi ka yin dĩanu wa nin saa sɔɔ.

²⁸ À n yi wɛ kpã yi mwa.

À n yi yɔsua kpã yi debu.

²⁹ À n yi biru kisi, yi ra nandewa.

À n yi wɛsiaru wunari, yi guwa mi,
kpã yi gosia tem.

³⁰ À n maa yi wɛsiaru wɛ, yi ra sewa
kpã tem mu wurama nge yellu.

³¹ Yinni Gusunɔ, wunen yiiko yu
dakaa da.

Kpã a n nuku dobu mɔ ye a kuan sɔ.

* 104:18 damaa - Damaa ya ka saataburu weene.

32 À n tem mæera, mu ra yĩiriwa.
 À n maa guunu baba, wiisa su ra
 yari.
 33 Kon Gusunə nən Yinni womu kua
 nən wāarun tōru kpuro sɔɔ.
 Kon nùn tōma sere ka nən gəən tōrɔ.
 34 Yinni Gusunə, a de nən gari yi
 nun dore.
 Na kī n nuku dobu ko wunɛ sɔɔ.
 35 Durumgibu bu gbio, kpa ba kun
 maa wāa tem mɛ sɔɔ.
 Na Yinni Gusunə siara ka nən gōru
 kpuro.
 I Yinni Gusunə siaro.
 (*I maa mærio Bandun Gari I, 16:8-22*)

105

1 I Yinni Gusunə siaro. I win yĩsiru
 sokuo.
 I win gea ye u kua kparo.
 2 I nùn womu kuo.
 I win səm maamaakiginu kparo.
 3 I nuki doro wi, Yinni Gusunən yĩsi
 dæerarun sɔ.
 Be ba nùn kasu bu nukuru doro.
 4 I Yinni Gusunən dam kasuo.
 I kasuo i n ka nùn wāa.
 5-6 Bɛɛ Aburahamu Gusunən səm
 kowon bweseru,
 bɛɛ Yakəbun bweseru, bɛɛ be u gɔsa,
 i win səm maamaakigii ni yaayo.
 I siribu yaayo bi u bɛɛ kua.
 7 Wiya Gusunə bɛsɛn Yinni wi u koo
 handunia kpuro siria.
 8 U ku ra win arukawani ye u ka
 tumbu bəkua duari sere ka
 baadommaɔ.
 U ra n ye yaayewa sere ka ben bi-
 bun bibun waatiɔ.
 9 Arukawani yera u ka Aburahamu
 ka Isaki bəkua.
 10 U ka Yakəbu wi ba m̀ Isireli
 arukawani ye bəkua
 ye ya ko n wāa sere ka baadommaɔ.
 11 U nɛɛ, kon nun Kananin tem wɛ.
 Meyə mu ko n sāa wunɛn tubi wunɛ
 ka wunɛn bibun bweseru.
 12 Saa ye sɔɔ, ba n̄ dabi. Ba sāawa
 sɔbu mi.
 13 Ba ra n bɔsuwa tem ka tem sɔɔ.
 Bā n da bwese tenin mi, bu wura
 teənən mi.
 14 Adama Gusunə kun dere bwe-
 seru garu tu bu dam dɔre.

U sinambu sɛɛyasiawa ben sɔ.
 15 U nɛɛ, i ku be na gɔsa baba.
 I ku be, nən sɔmɔbu k̄sɔa kua.
 16 U dera gōra na tem mɛ sɔɔ.
 Ma ba dīanu bia bu di.
 17 Ma u dera goo gbia u da tem mi
 ben sɔ.
 Wiya Yosefu wi ba dɔra nge yoo.
 18 Ba ka nùn yəni bəkua naasɔ.
 Ma ba nùn sisun gandaru dokea
 wīro.
 19 Ba win laakari mæera
 sere yu ka koorə ye u raa gerua.
 20 Saa ye sɔɔra sina boko u wooda wɛ
 u nɛɛ, bu nùn yarama.
 Ma u dera ba nùn kusia.
 21 Ma u nùn kua win yenu ka win ye
 u m̀ kpuron wirugii,
 22 kpa u wa u ka win sina asakpɔbu
 kpara nge mɛ u kī.
 Kpa u sina bokon bwisi k̄ɛɔbu bwisi
 k̄ɛ.
 23 Saa yera Yakəbu ka wigibu ba na
 ba sina Egibitiɔ Kamun bwe-
 serun temɔ.
 24 Ma Gusunə u dera ba marura too.
 Ba dam kua ba ben yiberɛba
 Egibitigibu kera.
 25 Ma u yiberɛ ben gōru gɔsia.
 Ba wi, Gusunən tən be tusa.
 Ma ba bu n̄ni s̄ɔwa be, be ba sāa
 win səm kowobu mi.
 26 Ma u Məwisi ka Aroni gɔsa ba kua
 win səm kowobu,
 ma u bu gɔra.
 27 Ma ba maamaaki kua ka win dam
 tən ben suunu sɔɔ Kamun
 tem mi.
 28 U dera yam wōku sinumgiru ta
 na.
 Ka mɛ, Egibitigii be, ba n̄ wi,
 Gusunən gere wure.
 29 U ben nim gɔsia yem ma swɛɛ
 kpuro yi gu.
 30 U maa dera surenu nu yiba ben
 tem sɔɔ
 sere ka sina bokon kpın yero.
 31 U dera gbabu swɛɛ ka gaanikunu
 nu na ben tem kpuro sɔɔ.
 32 Ma u dera guru kpenu ka d̄ɔ na
 tem mɛ sɔɔ.
 33 Ma ya ben dāa gbaanu ka dāa ni
 nu tie ben tem mɛ sɔɔ kpuro
 kam koosia.

34 Yen biru, u dera twee yi na dabi dabinu.
 35 Ma yi tem min yakasu ka men gbean dīanu kpuro di.
 36 U maa Egibitigibun bii gbiikobu go,
 be, be ba mara ben aluwaasiru sɔɔ.
 37 Ma u win tambu yara Egibitin di ba wura ka sii geesu wa ba sɔɔwa.
 Ben goo kun maa sanum kpanɛ swaa sɔɔ.
 38 Saa ye sɔɔra Egibitigibun nukura dora
 yèn sɔ Isireliba ba doona.
 Domi ba raa ben berum mɔ too.
 39 Ma Gusunɔ u Isireliba guru wii wuronu wukiri,
 ma u bu yam bururasie wɔkuru bu ka yam wa.
 40 Ye ba tura gbaburɔ,
 yera ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba dīanu kana,
 ma u bu kusunu wɛ.
 Meya u dera pɛɛ ya na wəllun di ba di ba deba.
 41 U kperu wukia ma nim mu kurama mu teria nge daaru tem diraa.
 42 Domi u win nɔɔ mweɛ deɛra te yaaye te u win sɔm kowo Aburahamu kua.
 43 U win tən be u gɔsa yara ka nuku dobu.
 Ma ba nuku dobu kuuki mɔ.
 44 Ma u bu bwesenu ganun tem wɛ.
 Ma ba bwese nin gberun are tubi di,
 45 bu wa bu ka wi, Gusunɔn woodaba mɛm nɔɔwa.
 N n mɛn na, i Yinni Gusunɔ siaro!
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:34-36)

106

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
 I Yinni Gusunɔ siaro, domi u sɔawa tən geo.
 Win kīru ta ra n wāawa sere ka baadommaɔ.
 2 Wara u koo Yinni Gusunɔn sɔm maamaakiginu gere.
 Wara u koo kpī u nūn tɔma u naamwe.
 3 Doo nɔɔrugiba be ba win woodaba mɛm nɔɔwe.

Doo nɔɔrugiba be ba gem swī baadomma.
 4 Yinni Gusunɔ, a man yaayo durom mɛ a ra wunen tambu kuen sɔ.
 A man yaayo kpa a bu somi.
 5 Kpa n ben nuku dobu wa be, be a gɔsa.
 Kpa n nuku dobu ko ben nuku doo bin sɔ.
 Kpa n yɛeri ka be sannu be, be ba sɔa wunen arumani.
 6 Wee sa tora nge besen baababa, sa kɔsa kua.
 7 Sanam mɛ besen sikado be, ba wāa Egibitiɔ,
 ba n wunen sɔm maamaakigii ni garisi.
 Ba n wunen durom mɛ yaaye mɛ a bu sɔɔsi nən dabi dabinu.
 Ma ba nun seesi nim wɔkuɔ ge ba mɔ Naa yari.
 8 Adama a bu faaba kua wunen yisirun sɔ,
 a ka wunen dam sɔɔsi.
 9 A nim wɔku ge ba mɔ Naa yari gbāre ma ga gbera.
 A dera ba sīa gen suunu sɔɔ gbebum nge tem saaramɔ.
 10 A bu yakia saa wi u bu tusan nɔman di.
 A bu wɔra yiberɛban nɔman di.
 11 Nim mu ben yiberɛba wukiri, baa ben turo u n kisire.
 12 Ma ba wunɛ Yinni Gusunɔn gari naanɛ kua.
 Ma ba nun siaramɔ ka womusu.
 13 Adama mii mii, ba wunen sɔm maamaakigii ni duari.
 Ba n maa mara a wunen himba yibia.
 14 Ben bine ya seewa gbaburɔ,
 ma ba wunɛ Gusunɔn laakari mɛera mi.
 15 A bu yaa wɛ ye ba bikia, ma ba di ba deba too.
 16 Yera ba ka Mowisi ka Aroni wi ba yi nenem wunen sɔmburun sɔ nisinu seewa sansaniɔ.
 17 Ma tem mu nɔɔ wukia mu Datani mwe.
 Ma mu maa Abiramu ka win tambu wukiri.
 18 Dɔɔ u ben tambu kpuro di.
 Dɔɔ yara ya tən kɔsobu di.

19 Ba naa buu sii ganduguu kua Horebuo.
Ma ba yiira ba gu sāwa.
20 Ba wunε Gusunō wi a sāa ben bεεε kōsina ka ketε ye ya ra yakasu di.
21-22 Ba wunε Gusunō ben faaba kowo duari,
wunε wi a bu gāa bakānu kua Egibitiō Kamun temō.
A sōm maamaakiginu kua mi.
A sōm maamaakiginu kua nim wōkuō ge ba mō Naa yari.
23 Yen biru, a gōru doke a bu kpeerasia.
Adama Mōwisi wunen sōm kowo u nun suuru kana
a ka wunen mōru suresia,
kpa a ku maa bu kam koosia.
24 Ba tem durom mε gema.
Ba n̄ wunε Yinni Gusunōn gari naane kue.
25 Ba wōkiwa ben kunō.
Ba n̄ wunen gari mēm nōwε.
26 Ma a nōma sua wōllō a bōrua ma kaa bu kam koosia gbaburō.
27 Kpa a ben bibu yarinasia tem kpuro sōō bwese tukunun suunu sōō.
28 Ba tii būu wi ba mō Baali Peori wē.
Ma ba yākunū di ni ba gōribu kua.
29 Ma ba wunε Yinni Gusunōn mōru seeya ka ben kookoosu.
Yera kesi kesi gōō u dua ben suunu sōō.
30 Ma Finεesi u wunε Gusunō kana, ma gōō wi, u yōra.
31 Ma a nūn garisi gemgii sere ka win bibun bweserō ka baadommoa.
32 Ba maa wunε Yinni Gusunōn mōru seeya nim mε ba ra soku Mēriban bōkuo.
Ma a Mōwisi seeyasia ben sō.
33 Domi ba nūn nuki sankā.
Ma u n̄ bwisika u ka gari gerua.
34 Ba n̄ Kananin bwese ni go ni a nεε, bu go.
35 Ba ka nu burinawa, ma nu bu nin kookoosu tie.
36 Ma ba nin būnu sāwa. Ma nu kua ben yina.
37 Ba ka ben bii tōn durōbu ka tōn kurōbu būu yākunū kua.

38 Nge mēya ba gemgibun yem yari.
Ba ka ben bibu Kananin būnu yākuru kua.
Ma tem mε kpuro mu disi duura tōn gobe ten sō.
39 Ba disi duura ben kookoosun sō.
Domi su dera ba ra n būnu gasirimō.
40 Ma wunε Yinni Gusunō a ka wunen tōmbu mōru besira,
a bu tusa be, be ba sāa wunen arumani.
41 A bu bwese tukunu nōmu sōndia ni nu bu tusa nu taare.
42 Ben yiberēba ba bu dam dōre. Ma ba bu sekuru doke.
43 Nōn dabina a bu yakia.
Adama ba yōrariwa ba n nun seesi.
Ma ba kua wōnwōndobu ben durum sō.
44 A ben nōni swāaru wa sanam mε a ben weeweenu nua.
45 A wunen arukawani yaaya.
Ma a ben wōnwōndu wa wunen durom bakam sō.
46 A dera be ba bu yoru neni ba ben wōnwōndu wa.
47 Gusunō besen Yinni, a sun faaba koowo.
A sun wunō bwese tukunun suunu sōōn di,
kpa a sun menna, su wa su wunen yīsi deerarū tōma,
kpa sa n yērimō su ka nun sā.
48 Gusunō besε Isireliban Yinni,
sa ko n nun siaramōwa sere ka baadommoa.
Kpa tōmbu kpuro bu nεε, ami!
I Yinni Gusunō siaro.

WOMUSUN B̄ONU N̄J̄BUSE

107

1 I Yinni Gusunō siaro win tōn geerun sō.
Win durom mu ra n wāawa sere ka baadommoa.
2 Be u yakia, bu nūn siaro.
Be u wōra yiberēban nōman di, bu nūn tōmō.
3 Be u mennama tem kpuron di, bu nūn siaro.
Be u sokuma saa sōō yari yeru gian di, ka sōō duu yeru gian di,
ka sōō yēsan nōm geu gian di, ka sōō yēsan nōm dwaru gian di,

bu nùn wǎlle suo.

⁴ Wee ba raa kǎore gɓaburɔ mi
gǎanu ku ra kpi ba sirene,

ba ñ wuu wa mi ba koo sina.

⁵ Gǎoru ka nim nǎru ga bu go.

Ma ba wurure ba ñ dam mǎ.

⁶ Ben nǎni swǎa te sǎɔ, ba Yinni
Gusunɔ nǎogiru sue ba
somiru kana,

ma u bu yara nǎni swǎa ten di.

⁷ U bu kpara swaa gea sǎɔ ba ka tura
mi ba koo sina.

⁸ Bu nùn siaro win tǎn geeru ka win
sǎm maamaakiginun sǎ ni u
ra ko tǎnun sǎ.

⁹ Domi u wi nim nǎru ga mǎ nim kǎ.
Ma u wi gǎora mǎ debusia.

¹⁰ Gabu ba raa wǎa yam wǎkuru
sǎɔ sere gǎribun wǎa yerɔ ba
yoru dimǎ,

ma ba ka bu yǎni bǎkua

¹¹ yǎn sǎ ba Yinni Gusunɔn gari
yina,

ma ba wi, Wǎrukoon bwisi kǎru
gema.

¹² Ma u dera ba tii kawa wahala yen
sǎ.

Ma ba wǎruka ba gu, goo kun bu
somiru de.

¹³ Adama ben nǎni swǎa te sǎɔ,
ba Yinni Gusunɔ nǎogiru sue ba
somiru kana.

Ma u bu yara nǎni swǎa ten di.

¹⁴ U bu yara yam wǎku te, ka
gǎribun wǎa yee ten min di,
ma u ben yorun yǎni yi kusia.

¹⁵ Bu Yinni Gusunɔ siaro win tǎn
geerun sǎ.

Bu nùn siaro win sǎm maamaakiginun
sǎ ni u ra ko tǎnun sǎ.

¹⁶ Domi u sii gandun gamboba
kǎsuka,

Ma u kǎkǎrɔ sisugii bǎɔka.

¹⁷ Gari bakasu su tii kua
wǎnwǎndobu sin daa ka sin
toranun sǎ.

¹⁸ Ba ku ra maa dǎnu kǎ ma ba gǎɔ
turuku kua.

¹⁹ Ben nǎni swǎa te sǎɔ, ba Yinni
Gusunɔ nǎogiru sue ba
somiru kana.

Ma u bu yara nǎni swǎa ten di.

²⁰ Ka win gariya u bu faaba kua,
ma u bu yara wǎru bǎkɔ gen min di.

²¹ Bu Yinni Gusunɔ siaro win
tǎn geeru ka win sǎm
maamaakiginun sǎ ni u ra ko
tǎnun sǎ.

²² Bu nùn siarabun yǎkunu kuo.

Kpa bu win sǎm maamaakigii nin
gari kpara ka nuku dobu.

²³ Be ba goo nimkusu dua, ma ba
ben sǎmburu mǎ si sǎɔ,

²⁴ ba Yinni Gusunɔn nǎman sǎma
wa
ka maa maamaaki ye u kua nim
wǎku sǎɔ.

²⁵ U gari gerua, ma u dera woo bǎkɔ
ga seewa
ga nim kurenu seeya.

²⁶ Nù n da wǎllɔ, kpa nu sarama.

Be ba wǎa goo nimkuu si sǎɔ, ba
nande kari yen sǎ.

²⁷ Tirerabu bu mwa, ba bǎarimɔ
nge tam nǎrobu.

Ben bwisi kpuro yi kpa.

²⁸ Ben nǎni swǎa te sǎɔ,
ba Yinni Gusunɔ nǎogiru sue ba
somiru kana.

Ma u bu yara nǎni swǎa ten di.

²⁹ U woo guna ye yǎrasia, ma nim
kurenu nu mari.

³⁰ Ma be kpuron nuki dora ye u ka
ye kpuro marisia.

Ma Yinni Gusunɔ u bu kpara u ka
tura sere mi ba dǎɔ.

³¹ Bu Yinni Gusunɔ siaro win tǎn
geeru

ka win sǎm maamaakiginun sǎ ni u
ra ko tǎnun sǎ.

³² Bu nùn wǎlle suo mi tǎmba
mǎnnɛ.

Bu nùn siaro guro gurobun suunu
sǎɔ.

³³ Yinni Gusunɔwa u ra daaruun nim
gberasie,

kpa u bwiin nim kpeerasia mam
mam.

³⁴ Kpa u tem gem gǎsia tem
bǎrugum mǎn tǎmbun nuku
kǎsurun sǎ.

³⁵ Wi turowa u ra mi gǎanu ku ra kpi
gǎsie nim bwee bakaru.

Kpa u tem gbeba gǎsia nim bwii.

³⁶ Kpa u be ba gǎoru bǎrɔ sinasia mi,
kpa bu wuu ko mi ba koo sina,

³⁷ kpa bu rese m dǎnu duure mi, nu
ma dabi dabiru.

38 U ra bu domaru kue bu dabia.
 Kpa u ben yaa sabenu kuurasia.
 39 Adama gabu ba dabiru kaare ba
 wāa sekuru sɔɔ
 yèn sɔ ba yoru dimɔ ba nɔni sɔɔre.
 40 Ma Yinni Gusunɔ u dera ba ben
 wirugibu gema,
 ma ba sirene kam sɔɔ ba n̄ yē mi ba
 dɔɔ.
 41 Adama u ra sāaro yare win
 sāarun di.
 Kpa u win bweseru dabiasia nge
 sabe gɔsu.
 42 Gemgibu bà n nùn wa, ba ra
 yēriwa.
 Kpa tɔn k̄sɔbu bu nɔɔ mari.
 43 Wi u bwisi mɔ, u de u gari yi
 kpuro nenε
 kpa u gia ma Yinni Gusunɔ u sāawa
 duromgii.

108

1 Womu ge Dafidi u kua. U nεε,
 2 Gusunɔ, na sɔuru sāa.
 Kon womu ko ka nen dwee yānu, ka
 nen gōru kpuro.
 3 Nen m̄arɔku ka nen guuru, i dom
 yando,
 kpa n womu ko yam sāreru.
 4 Yinni Gusunɔ, kon nun siara
 t̄ambun suunu sɔɔ sere ka
 baadommaɔ.
 Kon nun womu kua bwesenu sɔɔ.
 5 Domi wunen t̄on geera kp̄a ta
 w̄llu girari.
 Meya maa wunen b̄ar̄akinira s̄ɔsire
 sere guru wirɔ.
 6 Gusunɔ, a seewo a tii w̄lle sua.
 Kpa wunen yiiko yu s̄ɔsira
 handunia kpuro sɔɔ.
 7 Kpa a wa a ka bese wunen k̄inasibu
 faaba ko.
 A bese kanaru n̄ɔwɔ kpa a sun
 faaba ko ka wunen n̄m geu.
 8 Gusunɔ u gerua win sāa yee
 d̄εrarɔ u nεε, u koo nasara
 wa.
 U koo Sikemu b̄onu ko kpa u t̄ambu
 Suk̄otun w̄wa yabua.
 9 Wiya u Galadi m̄o. Wiya u maa
 Manase m̄o.
 Efaraimu ya sāawa nge win sii furɔ
 k̄okoru.

Ma Yuda ya sāa nge win sina deka.
 10 Adama M̄abubu ya sāawa win
 woburutia.
 U koo Edamu bara n̄ɔ teu k̄ɔwa u
 ka s̄ɔsi ma ya kua wigia.
 Kpa u nuku dobun kuuki ko Fil-
 isitiban tem sɔɔ.
 11 Wara u koo ka man da wuu
 gb̄araruguu gen mi.
 Wara u koo man kpara u ka da
 Edamuɔ.
 12 Yinni Gusunɔ, wuna kaa ka man
 da, wunε wi a raa sun yina,
 ma a ku ra maa ka bese tabu
 kowobu yari.
 13 A sun somiɔ su ka yari n̄ni
 sw̄aarun di.
 T̄onun somiru ta sāawa wom
 dirum.
 14 À n wāa ka bese, sa ko kp̄i su tabu
 ko ka w̄ruḡoru.
 Kpa a bese yiberēba k̄osuku.

109

1 Dafidin womu ge u wom
 kowobun wirugii kua. U nεε,
 Yinni Gusunɔ, wuna na siaramɔ, a
 ku n̄ɔ mari.
 2 Wee t̄on k̄sɔbu ba man gari
 gerusimɔ ma ba man weesu
 kuamme.
 3 Ba ka man gari m̄ɔ ka tusiru, ma ba
 ka man sannamɔ kam sɔɔ.
 4 Nε, na bu k̄i, adama ba man n̄ɔ
 kuurimɔ.
 Ma na kanaru m̄ɔ be, nen yiberēban
 s̄ɔ.
 5 Wee ba man k̄sa k̄asiemɔ gem
 ayerɔ.
 Ma ba man tusa baa mε na bu k̄iru
 s̄ɔsimɔ.
 6 A de t̄on k̄sɔ u nen yiberε kpara,
 kpa wi u koo n̄n taare wē u n wāa
 win n̄m geuɔ.
 7 Bà n nùn siri kpa bu deema u tore.
 Kpa bu win kanaru garisi durum.
 8 Win t̄oru tu ku denya kpa goo u
 n̄n k̄sire ko win s̄amburu
 sɔɔ.
 9 Kpa win bibu bu ko gobekuba,
 kpa win kurɔ u ḡaminiru sina.
 10 Kpa win bibu bu ko yaayaare
 kowobu, ba n bara m̄ɔ.
 Kpa bu ben wuu deri gu ko bansu,

bu da ba n dīanu kasu mi n toma.
¹¹ Bèn dibu u nēni,
 bu na bu win yānu kpuro gura.
 Kpa tən tukobu bu win dukia gura.
¹² Goo u ku raa nùn durom kua.
 Goo u ku maa win bii gobekuban
 wənwəndu ko.
¹³ Bu win bibun bweseru goowo,
 kpa win yīsiru tu gbi.
¹⁴ Gusunə u win baababan toranu
 yaayo,
 kpa u ku win mero nùn win durum
 suuru kua.
¹⁵ Yinni Gusunə u de u n win tora ni
 yaaye,
 kpa u win yīsiru go mam mam.
¹⁶ Domi u n wənwəndu sōsi.
 U sārəbu ka wənwəndobu nəni
 sōwawa
 sere u tənu go wi u nuki sankire.
¹⁷ Bōriya u kīa. N n mən na, yi nùn
 dio.
 U n domaru kīe. N n mən na, tu ka
 nùn tondo.
¹⁸ Bōri yi nùn wukirio nge yaberu.
 Yi duurio win wasin səwə nge nim,
 kpa yi du win kukunu sə nge gum.
¹⁹ Bōri yi, yi nùn wukirio nge yāa ni
 ba ra doke,
 kpa yi n nùn sēke baadomma nge
 kpaka.
²⁰ Yeniwa Yinni Gusunə u koo de yu
 nən yiberəba
 ka be ba man kōsa gerusimə deema.
²¹ Wunε Yinni Gusunə,
 a na a man sanna wunən yīsirin sō.
 A man wəro. Domi wunən tən
 geeru ta kpā.
²² Wee na sāa wənwəndo, na n
 gāanu mə,
 ma na nuki sankire.
²³ Wee na doonə nge saaru.
 Ma ba man gire nge twee.
²⁴ Nən dūu winu dam dwiiya nə
 bəkurun sō.
 Ma na wasire woorarun sō.
²⁵ Na kua wi u sekuru səwə ben mi.
 Ma ba man mēera ba wii gimanu
 koosimə.
²⁶ Gusunə nən Yinni, a man somiə.
 A man faaba koowo wunən tən
 geerun sō,
²⁷ kpa bu gia ma wuna a nōmu mə
 be sə.

Wuna a maa kpuro mə.
²⁸ Ye ba bōrusimə, yera wunε kaa
 domaru kua.
 Bə n seewa, ba koo sekuru wa.
 Kpa nε, wunən səm kowo n nuku
 dobu ko.
²⁹ Nən yiberəba ba koo sekuru wa,
 kpa tu bu wukiri nge yabe bakaru.
³⁰ Kon nəogiru sua n Yinni Gusunə
 siara.
 Kon nùn siara tən dabinun
 wuswaaə.
³¹ Domi u ra n wāa bwēεbwēεbun
 bəkuə
 u ka bu faaba ko be ba bu taare
 wēεmən nəman di.

110

¹ Womu ge Dafidi u kua. U nεε,
 Yinni Gusunə u nən Yinni sōwa u
 nεε,
 u sinə win nəm geuə sere u ka nùn
 win yiberəba taarea.
² Nən Yinni, Yinni Gusunə u koo
 nun ko sunə dangii Siənə,
 kpa a wunən wərəbu taare.
³ Dəma te kaa wunən tabu kowobu
 menna
 Gusunən aye dεeraru sə,
 wunən təmba koo nun ben tii wē ka
 kīru.
 Wunən aluwaasirun dam mu koo
 wurama bururu baatere
 nge mε dirum mu ra yari.
⁴ Yinni Gusunə u bōrua,
 mēya u n maa win gari seeyamə u
 nεε,
 kaa ko yāku kowo ka baadommaə
 nge Mεekisideki
⁵ Gusunə u wāa wunən nəm geuə.
 U koo sinambu kam koosia dəma te
 win məru seewa.
⁶ U koo bwesenu siri.
 Sanam mēya gonu ko n yiba yam
 kpuro.
 Kpa u sinambu kpeerasia tem
 kpuro sə.
⁷ Sunə u koo nim nə bwiaə win
 sanum sə,
 kpa u dam wa u ka nasara sua.

111

¹ I Yinni Gusunə siaro.
 Kon Yinni Gusunə siara ka nən gōru
 kpuro.

Kon nùn siara tòn dɛɛrobun suunu sɔɔ.

² Yinni Gusunɔn nɔman sɔma ya kpā.

Ma be ba ye kī ba kasu bu ye gia.

³ Ye u kua ya ra n girima ka bɛɛɛ mɔwa.

Win gem mu ra n wāawa sere ka baadommaɔ.

⁴ U ra de su win sɔm maamaakiginu yaaya.

Yinni Gusunɔ u sāawa duromgii ka wɔnwɔndugii.

⁵ U ra be ba nùn nasie dīanu wɛ, kpa u win arukawani yaaya.

⁶ U win tɔmbu win sɔm maamaakiginun dam sɔɔsi ni u ka bu tɔn tukobun tem wɛ.

⁷ Win sɔm maamaakigii ni, nu sāawa gem mam mam.

Win woodaba ba maa naane mɔ.

⁸ Ya ko n sirerewa sere ka baadommaɔ, domi ba ye kuawa gem sɔɔ mam mam.

⁹ U dera ba win tɔmbu yakia.

Ma u ka bu arukawani bɔkua sere ka baadommaɔ.

Win yīsiru ta dɛere, ta maa nanum mɔ.

¹⁰ À n kī a ko bwisigii, a de a gina Gusunɔ nasia.

Be ba bwisi mɔ, beya ba ra yira ye swī.

Win bɛɛɛ ya ko n wāawa sere ka baadommaɔ.

112

¹ I Yinni Gusunɔ siaro.

Doo nɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ nasie,

ma win woodaba ba nùn nuku dobu wɛemɔ.

² Yɛron bwesera koo dam ko handunia sɔɔ.

Geegibun bibu ba koo domaru wa.

³ Alafia ka dukia ko n wāa win yɛnuɔ.

Win gem kun kpeemɔ ka baadommaɔ.

⁴ Tɔn geo wi u wɔnwɔndu mɔ, u ra ka tɔnu duure,

u maa sāa gemgii, wɔkura yam dɛɛramɔ win sɔ.

⁵ Doo nɔrugiiwa wi u ra bɔkure ka nuku tia,

ma u ku ra goo taki di win sɔmburu sɔɔ.

⁶ Domi geegii kun sokuramɔ pai.

Ba ko n nùn yaayewa ka baadommaɔ.

⁷ Labaari kɔsa ku ra nùn nande.

Win torora ra n sōwa sim sim u n Yinni Gusunɔ naane sāa.

⁸ U ku ra wurure, bɛrum kun nùn mɔ,

sere u ka win yiberɛba kua mɛ u kī.

⁹ U ra sāarobu kɛnu kɛ ka nuku tia. Win gem mu ko n wāawa ka baadommaɔ.

Win dam mu koo sosi ka bɛɛɛ.

¹⁰ Tɔn kɔso u n nùn wa, win mɔru ra sewa,

kpa u nùn wiru diirisi ka nuku gbisibu.

Tɔn kɔsobun yīiyɔbu kpuro bu sāawa kam dirum.

113

¹ I Yinni Gusunɔ siaro.

Bɛɛ win sɔm kowobu, i nùn siaro.

² Su win yīsiru bɛɛɛ wɛ saa tɛn di sere ka baadommaɔ.

³ Su nùn siara saa bururun di sere ka yokɔ.

⁴ Yinni Gusunɔwa u bwesenu kpuro kere.

Win yiiko ya wāa sere wɔnwɔllɔ.

⁵ Gusunɔ besen Yinnin wāa yera wāa wɔllɔ.

Wara u ka nùn weene.

⁶ U ra tukewa u ka wɔllu ka tem mɛɛri.

⁷ U ra dam sarirugii seeye tem di, kpa u wɔnwɔndo seeya kubanun di.

⁸ Kpa u de bu sina ka win tɔmbun wirugibu.

⁹ U ra wīro yɛnu banie u sina,

kpa u nùn ko bii mero wi u nuku dobu mɔ win bibun suunu sɔɔ.

Yen sɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.

114

¹ Sanam mɛ Isireliba, Yakɔbun bi-bun bweseru

ba yara Egibitin di, ma ba ka Egibitigibu tonda

bèn barum ba ñ nɔmɔ,

² Yuda ya kua Yinni Gusunɔn sāa yera,

ma Isireli ya kua win tem.

³ Sanam me nim wōku ga bu wa, yera ga duka yakura, ma daa te ba mō Yuudeni ta biru wura.

⁴ Guunu yōokumō nge yāa kinenu, ma gungunu yōokumō nge yāa binu.

⁵ Mba n nun deema nim wōku a ka duka mō.

Mba n nun mō Yuudeni a ka biru wurō.

⁶ Mba n bēe mō guunu i ka yōokumō nge yāa kinenu.

Mba n bēe deema gungunu i ka yōokumō nge yāa binu.

⁷ Handuniagibu, i diirio Gusunō Yakōbun Yinnin wuswaa,

⁸ wi, wi u ra kperu gāsie yeru,

kpa u de kpee saara yu ko nim bweru.

115

¹ Yinni Gusunō, n n bēse sa bēere mō, wuna a bēere mō wunen tən geeru ka wunen bōrakinirun sō.

² Mban sōna tən tukobu ba koo nēe, mana Gusunō bēsen Yinni u wāa.

³ Gusunō bēsen Yinni u wāa wōllō, u mō ye u kī.

⁴ Adama tən tukoba ben būnun bwāarokunu kuawa ka wura ka sii geesu.

Nu sāawa tām̄bun nōman sōma.

⁵ Bwāaroku ni, nu nōsu mō, adama nu ku ra gari gere.

Nu nōni mō, adama nu n yam waamō.

⁶ Nu swasu mō, adama nu n gari nōomō.

Nu wēru mō, adama nu n numiamō.

⁷ Nu nōma mō, adama nu n ka gāanu babamō.

Nu naasu mō, adama nu ku ra sī.

Nin dākara kun maa nōogō.

⁸ Be ba bwāaroku ni mō ka be ba ben naane doke ni sō,

ba sāawa nge ni.

⁹ Bēe Isireliba, i bēen naane dokeo Yinni Gusunō sō.

U sāawa bēen faaba kowo ka bēen tēru.

¹⁰ Bēe yāku kowobu Aronin bweseru,

i bēen naane dokeo Yinni Gusunō sō.

U sāawa bēen faaba kowo ka bēen tēru.

¹¹ Bēe be i Yinni Gusunō nasie, i bēen naane dokeo wi sō.

U sāawa bēen faaba kowo ka bēen tēru.

¹² Yinni Gusunō u sun yaaye.

U koo sun domaru kua.

U koo Isireliba domaru kua.

U koo Aronin bibun bweseru domaru kua.

¹³ U koo be ba nūn nasie domaru kua, bukurobu ka bibu.

¹⁴ U koo bēe ka bēen bibu win durom dabiasia.

¹⁵ Yinni Gusunō u bēe domaru kuo wi, wi u wōllu ka tem taka kua.

¹⁶ Wōllu ta sāawa wigiru,

ma u tambu tem wē.

¹⁷ N n garibu ba ra Yinni Gusunō sā be, be ba wāa mi yam da n maari sō sō.

¹⁸ Adama bēera sa ko nūn sā saa tēn di sere ka baadom̄ma.

Yen sō, i Yinni Gusunō siaro.

116

¹ Na Yinni Gusunō kī, domi u ra nēn nō nō nā n nūn soka.

² U ra nēn gari swasa daki.

Wiya ko na n da soku nēn wāarun tōru kpuro sō.

³ Gōn yōni yi raa man bōkua,

ma gōribun wāa yerun nuku sankiranu man nēni.

Na wāa nōni swāaru ka wuriribu sō.

⁴ Yera na Yinni Gusunō nōogiru sue na nēe,

Yinni Gusunō, a nēn wāaru wōro.

⁵ Gusunō bēsen Yinni u sāawa tən geo ka gemgii.

Meya win wōnwōnda kpā.

⁶ Yinni Gusunō u ra bwēbwēbu kōsu.

Na raa wōnwōndu soore, adama u man faaba kua.

⁷ Nēn bwēra, a wēro,

domi Yinni Gusunō u man gea kua.

⁸ Geema, u man wōra gōn di,

ma u nēn nōni yīresu woka, u n dere n sokura.

⁹ Kon sī win wuswaa handunia ye sō.

10 Na nùn naane doke, baa me na nee,
na wɔnwɔndu soore.
11 Nen nuku sankiraru sɔɔ,
na nee, goo sari wi u naane mɔ.
12 Mba kon Yinni Gusunɔ dibu kɔsia
gea ye u man kuan sɔ.
13 Kon tam t̄ara win wuswaaɔ,
kpa n win ȳisiru soku n ka nùn siara
faaba ye u man kuan sɔ.
14 Nɔɔ mwɛɛ ni na nùn kua,
kon nu yibia win t̄ambu kpuron
nɔni biru.
15 Be ba Yinni Gusunɔ naane s̄aan
gɔɔ u s̄awa ḡaa bakanu win
mi.
16 Yinni Gusunɔ, a ne, wunen s̄om
kowo swaa dakio.
Na s̄awa wunen s̄om kowo t̄an
kurɔn bii.
Wuna a nen yorun w̄ɛɛ bura.
17 Yen s̄ɔna kon nun siarabun
ȳakuru kua,
kpa n wunen ȳisiru soku.
18 Nɔɔ mwɛɛ ni na nun kua,
kon nu yibia wunen t̄ambu kpuron
nɔni biru,
19 wunen s̄aa yerɔ Yerusalemun su-
unu sɔɔ.
Yen s̄ɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.

117

1 Bɛɛ bwesenu kpuro, i Yinni
Gusunɔ siaro.
Bɛɛ handuniagibu kpuro, i Yinni
Gusunɔ b̄ɛɛɛ w̄ɛɛɔ.
2 Win t̄an gee te u ra sun s̄ɔsi ta kp̄a.
Win b̄ɔrɔkiniru ta ra n w̄awa sere
ka baadommaɔ.
I Yinni Gusunɔ siaro.

118

1 I Yinni Gusunɔ siaro, u s̄awa t̄an
geo.
Win k̄iru ta ra n w̄awa sere ka
baadommaɔ.
2 Bɛɛ Isireliba kpuro, i wuro i nee,
Yinni Gusunɔn k̄iru ta ra n w̄awa
sere ka baadommaɔ.
3 Bɛɛ ȳaku kowobu Aronin bwe-
seru, i wuro i nee,
Yinni Gusunɔn k̄iru ta ra n w̄awa
sere ka baadommaɔ.
4 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie, i wuro
i nee,
Yinni Gusunɔn k̄iru ta ra n w̄awa
sere ka baadommaɔ.

5 Nen nuku sankiranu sɔɔ, na Yinni
Gusunɔ somiru kana.
U nen kanaru nua, ma u man yara.
6 Yinni Gusunɔ u s̄aa negji, na n̄
ḡaanu ganun berum mɔ.
Mba t̄onu u koo kp̄i u man kua.
7 Yinni Gusunɔwa u s̄aa nen faaba
kowo.
Yen s̄ɔna ko na n ȳɛrimɔ n̄a n nen
yibereban biru wa.
8 A Yinni Gusunɔ naane koowo ye
kaa ka t̄onu naane ko.
9 A Yinni Gusunɔ naane koowo ye
kaa ka damgibu naane ko.
10 Bwese dabinu nu man tarusi,
ma na nu yarinasia ka Yinni
Gusunɔn dam.
11 Nu man wukiriwa mam mam,
ma na nu yarinasia ka Yinni
Gusunɔn ȳisiru.
12 Nu man m̄ansima nge t̄i.
Adama na nu yarinasia ka Yinni
Gusunɔn dam
ma nu gbisuka nge s̄aki yi yi d̄ɔ
m̄waaara.
13 Nu raa man b̄oriamɔ nu ka man
sura,
adama Yinni Gusunɔ u man somiru
na.
14 Yinni Gusunɔwa u s̄aa nen dam.
Wiya ko na n da siare. Wiya u man
faaba kua.
15 Nasaran kuuki yi n̄ɔramɔ
gemgibun ȳenusɔ.
Yinni Gusunɔn dam mu s̄ɔsira.
16 U win n̄m geu sue, ga win dam
s̄ɔsimɔ.
17 Na n̄ maa gbimɔ, ko na n w̄awa,
kpa n win s̄oma ye u kuan gari
kpara.
18 Yinni Gusunɔ u man s̄ɛɛyasia.
Adama u n̄ man gɔɔ n̄mu berie.
19 I man gem k̄onn̄su ken̄iɔ,
kpa n du n Yinni Gusunɔ siara.
20 Win k̄onn̄ ge wee. Min diya
gemgibu ba ra du.
21 Yinni Gusunɔ, na nun siara, domi
a nen kanaru mwa,
ma a man faaba kua.
22 Wee kpee te ban̄abu ba yina, tera
ta kua gani ḡomburun dam.
23 Yinni Gusunɔwa u ye kua ma
n kua maamaaki b̄es̄en n̄ni
sɔɔ.

24 Yinni Gusunəwa u t̄s̄o te kua.
Su nuku dobun kuuki ko.
25 Yinni Gusunə, a sun somio, kpa a
sun kuurasia.
26 Wi u sisi ka wunen ȳsiru u sāawa
domarugii.
Sa ko n̄n siara Yinni Gusunən sāa
yero.
27 Gusunə u sāawa Yinni. Wiya u
sun yam bururasie.
I yāku yaa b̄kuo. I ka ye doo sere
yāku yerun kāanə.
28 Gusunə, a sāawa n̄n Yinni.
Kon nun siara. Kon nun walle sua.
29 I Yinni Gusunə siaro, u sāa t̄n
geo.
Win k̄ru ta ra n wāawa sere ka
baadommaə.

119

1 Doo n̄ərugiba be ba kun taare m̄o
ben sanu sanusu s̄ə,
ma ba s̄im̄o nge m̄e Yinni Gusunən
wooda ya bu s̄əsim̄o.
2 Doo n̄ərugiba be ba win gere sw̄i,
ma ba n̄n kasu gem ka tia,
3 ma ba ku ra ḡba ko, ba s̄im̄o win
sw̄e s̄ə.
4 A wunen woodaba kuawa bu ka ye
sw̄i dee dee.
5 A de n̄n kookoosu su n swaa sw̄i,
n wa n ka wunen gere m̄em n̄əwa.
6 N̄a n wunen woodaba kpuro
laakari sāa,
saa yera sekura kun man mwaam̄o.
7 N̄a n wunen s̄əsi geeru gia,
kon nun siara ka ḡru tia.
8 Kon wunen woodaba n̄n̄.
A ku man deri mam mam.
9 Aluwaasi ù n k̄i win sanu sanusu
su n deere,
sere u n wunen gari m̄em
n̄əwamm̄e.
10 Na nun kasu ka n̄n ḡru kpuro.
A de n wunen swaa sw̄i.
11 Na wunen gari n̄nisi n̄n ḡruə
kpa n ku ra ka nun torari.
12 Yinni Gusunə, na nun siara,
a man wunen woodaba keu koosio.
13 Na n̄əḡiru sua na wunen gere
kpuro kpara.
14 Wunen woodan m̄em n̄əbu bu
man nuku dobu w̄em̄o nge
dukia baka.

15 Kon wunen s̄əsiru bwisiku, kpa
n wunen yiirebu n̄ni doke.
16 Na kon nuku dobu ko wunen gere
s̄ə.
Na n̄ maa wunen gari duarim̄o.
17 A n̄e wunen s̄əm kowo durom
kuo kpa n wa na n wāa,
kpa n wa n wunen gere m̄em n̄əwa.
18 A n̄en n̄ni wukio, kpa n wa n gia
ḡāa gee ni nu wāa wunen gari s̄ə.
19 Na sāawa s̄ə handunia ye s̄ə.
A ku man wunen woodaba berua.
20 N̄en bw̄era ya ra n woowa
baadomma wunen yiirebu
s̄ə k̄run s̄ə.
21 A ra t̄i suobu gerusi be, be ba sāa
b̄ruruobu,
ma ba ku ra wunen woodaba sw̄i.
22 A man sekuru ka ḡndu wunario,
domi na wunen gere sw̄i.
23 Baa m̄e sina bibu ba ra sine bu
man w̄i,
ka m̄e, n̄e, wunen s̄əm kowo na ra n
wunen s̄əsiru bwisikum̄o.
24 Wunen woodaba ba ra man nuku
dobu w̄ewa,
kpa bu man bwisi k̄.
25 N̄e wee na mwia kpana nge wi u
kp̄i tua s̄ə.
A man n̄en wāaru wesio nge m̄e a
n̄ə mw̄eru kua.
26 Na nun n̄en wāarun daa kpuro
tusia, ma a man suuru kua.
A man wunen woodaba s̄əsisio.
27 A man ben asansi tubusio,
kpa na n da wunen s̄əm
maamaakiginu bwisiku.
28 Wee na wuri m̄o nuku
sankiranun s̄ə.
A man dam k̄eȳo nge m̄e a n̄ə
mw̄eru kua.
29 A de n ka weesun swaa tonda,
kpa a man durom kua na n ka
wunen gere sw̄i.
30 Na ḡru doke n gem sw̄i.
Na wunen woodaba n̄ni girari.
31 Na n̄en t̄i w̄e be s̄ə.
Yen s̄ə, a ku de n sekuru wa.
32 Wunen woodabara na sw̄i, domi
a n̄en n̄ni wukia.

33 Yinni Gusunə, a man wunen swεε sɔsio,
kpa n kpɪ n yi swĩ nen wāarun tōru
kpuro sɔɔ.

34 A man bwisi kɛɛyɔ kpa n kpĩ
n ka wunen woodaba mɛm
nɔɔwa.

35 Na wunen swaa kĩ.
A man sureo ye sɔɔ.

36 A de nen bwēra yu wura ye sɔɔ.
A ku de nen kīru tu wura gobi gia.

37 A nen bine wunə gāa kankam di,
kpa a de na n wāa wunen swεε sɔɔ.

38 A wunen nɔɔ mwεeru yibio nɛ,
wunen sɔm kowon sɔ,
ta wāawa be ba nun nasien sɔ.

39 A man yaro seku te na nasien di,
wunen siribu bu ra n wā.

40 Na kīwa n wunen woodaba mɛm
nɔɔwa too.

A de na n wāa wāaru sɔɔ wunen gem
sɔ.

41 Yinni Gusunə, a de a nen
wɔnwɔndu wa,
kpa a man faaba ko nɔɔ mwεε te a
man kuan sɔ.

42 Saa ye sɔɔ, kon kpĩ n be ba man
sekuru dokemə gari wisi.
Domi na nen naane doke wunen
gari sɔɔ.

43 A ku wunen gem wuna nen nɔɔn
di,
na yīiyəbu mə wunen siribu sɔɔ.

44 Ko na n wunen woodaba neniwa
saa kpuro.

Ya ko n wāa nen mi sere ka
baadommaɔ.

45 Kon sɪ ka tii mɔru, domi wunen
woodabara na kasu.

46 Kon ben gari sinambu sɔ.
Na n ko na n maa wāa sekuru sɔɔ.

47 Na wunen woodaba kĩ.
Na ra n nuku dobu mə ye sɔɔ.

48 Na ra nen noma yiye wəllə n ka
kanaru ko
wunen gari yi na kīn sɔ.
Domi na kī na n yi bwisikumə nen
gōruɔ.

49 Wee a man yīiyəbu wɛ.
A wunen nɔɔ mwεeru yaayo te a nɛ,
wunen sɔm kowo kua.

50 Tera ta ra man nukuru yemiasie
nen nɔni swāaru sɔɔ,

kpa tu man wāaru wɛ.

51 Wee tii suobu ba man yɛesu wəri.
Adama ka mɛ, na n wunen woodaba
deri.

52 Yinni Gusunə, na wunen yellun
siribu yaaye.
Biya bu man dam kā.

53 Nà n wa tən kɔsobu ba wunen
woodaba deri,
mɔru baka na ra ko.

54 Wunen garin sɔna na ra womusu
ko mi na saru dimə.

55 Wɔkuru nà n wunen yīsiru yaaya,
na ra n wunen woodaba nɛnusiwa.

56 Ye ya sāa nɛgia, yera n wunen gere
mɛm nɔɔwa.

57 Na maa wure na gerumə,
Yinni Gusunə, nɛgia n wunen gere
mɛm nɔɔwa.

58 Ka nen gōru kpurowa na nun
sokumə.

A wunen nɔɔ mwεeru yaayo kpa a
nen wɔnwɔndu wa.

59 Nà n nen daa bwisika, na ra
wurewa n sɪ wunen swεε sɔɔ.

60 Na ra n sendewa n ka da mi gia, na
kun tōru gosie.

Kpa n wunen woodaba mɛm nɔɔwa.

61 Tən kɔsobun yini man sikerene.
Adama ka mɛ, na n wunen gari deri.

62 Wɔku suunu na ra sɛwa n nun
siara wunen siri bi a ra ko
dee deen sɔ.

63 Na sāawa be ba nun nasie kpuro
ka be ba wunen woodaba mɛm
nɔɔwammen bɔrɔ.

64 Yinni Gusunə, wunen durom
yiba handunia kpuro sɔɔ.

A man wunen woodaba kpuro
sɔsio.

65 Yinni Gusunə, a ra wunen sɔm
kowo gea kue
nge mɛ a nɔɔ mwεeru kua.

66 A man laakari ka bwisi kɛɛyɔ
domi na wunen woodaba naane sāa.

67 N sere sekuru wa, na raa kɔɔrewa.
Adama tɛ, na wunen gari neni.

68 A sāawa tən geo.
A man wunen woodaba sɔsio.

69 Tii suobu ba man weesu koosimə.
Adama nɛ, na wunen yiirebu neni
ka nen gōru kpuro.

70 Ben gōru ga bəəbu, gāanu ku ra bu yeeri.

Adama ne, wunen gari yi ra man nuku dobu wē.

71 N buram bo n sekuru wa kpa n ka kpī n wunen woodaba gia.

72 Na wunen nən gere kī n kere gāanu nərəbu (1.000) ye ba kua ka wura ka sii geesu.

73 Wunen noma ya man mōma.

Yera ya man tāsisia.

A man bwisi kēyɔ n ka wunen woodaba gia.

74 Be ba nun nasie, bā n man wa, ba ra nuku dobu kowa.

Domi na wunen nə mwɛɛru naane s̄a.

75 Yinni Gusunə, na yē ma wunen siribu bu sāawa dee dee.

Wunen bərəkinirun s̄na a man sekuru doke.

76 A de wunen durom mu man nukuru yemiasia

nge mɛ a ne wunen s̄m kowo nə mwɛɛru kua.

77 A man wənwəndu kuo kpa n wa na n wāa.

Domi wunen s̄əsiru ta ra man nuku dobu wē.

78 A be ba tii sue sekuru dokeo, wee ba man dam d̄oremə kam s̄ə.

Adama ne, wunen woodabara na ra n bwisikumə.

79 Be ba nun nasie a de bu wurama nen mi.

Be ba wunen woodaba yē a de bu wurama nen mi.

80 A de na n wunen yiirebu mɛm nəwammɛ maŋ mam,

kpa n ku ra sekuru wa.

81 Na kasu a man faaba ko.

Na wunen nə mwɛɛru naane s̄a.

82 Na kasu n wunen nə mwɛɛru gia sere nen n̄ni dam dwiia.

Ma na tii s̄əmə na m̄, sere saa yerà kaa man nukuru yemiasia.

83 Na sāare nge ḡonan b̄əru te ba bwē wiisu s̄ə.

Na n wunen woodaba duari.

84 Sere saa yerà kaa de ne, wunen s̄m kowo na n wāaru dii.

Domma kaa be ba man n̄ni s̄əmə siri.

85 Tii suobu ba suura gbemə nen wuswaa.

Ba n wunen woodaba swī.

86 Wunen gari kpuro yi naane m̄.

Wee yiberɛba ba man n̄ni s̄əmə kam s̄ə.

A man faaba koowo.

87 N tiawa fiiko bu ka man sura bu go.

Adama ka mɛ, ne, na n wunen woodaba derimə.

88 A man nen wāaru wesio wunen durom s̄,

kpa n kpī n wunen gere mɛm nəwā.

89 Yinni Gusunə, wunen gari yi ko n wāawa wəllə sere ka baadomma.

90 Wunen bərəkiniru ta ko n maa wāawa sere ka baadomma.

Wuna a tem swī ma a mu sire dim dim.

91 Wunen woodaban s̄na gāanu kpuro ka wāa gisə.

Ni kpurowa nu maa wāa wunen s̄.

92 Nà kun d̄a nuku dobu wa wunen wooda be s̄ə,

na n daa gu nen n̄ni swāaru s̄ə.

93 Na n wunen gere duarimə pai, domi yera ya man wāaru wēmə.

94 Na sāawa wunegii, a man faaba koowo.

Wunen woodabara na kī n swī.

95 Tən k̄sobu ba man mara bu go.

Adama ne, wunen gariya na bwisikumə.

96 Ye ya yiba kpuro, ya maa n̄ru m̄.

Adama wunen woodaba ba n kpeeru m̄.

97 Na wunen woodaba kī too.

Ba ra n wāawa nen bwisikunu s̄ə t̄ə giriru baadomma.

98 Wunen woodaba ba ra man bwisi kē n kere nen yiberɛba.

Domi na ra n bu neniwa baadomma.

99 Na nen yinnibu kpuro yēru kera.

Domi wunen woodaba ba ra n wāawa nen bwisikunu s̄ə.

100 Na durə t̄k̄onu bwisi kere,

domi na wunen gere mɛm nəwammɛ.

101 Na ku ra swaa k̄sa mwe, kpa n wa n ka wunen gari nene.

102 Na ku ra de wunen woodaba bu
ka man tonda.

Domi wuna a man keu sōsima.

103 Wunen gari yi tim dobu kere nen
nōwō.

104 Na kua bwisigii wunen
woodaban sō.

Yen sōna na weesun swεε kpuro
tusa.

105 Wunen gari yi sāawa nge fitila
ye ya man swaa sōsima.

106 Na bōrua na sire na nεε,
kon wunen sōsiru mem nōwa,
domi ta sāawa dee dee.

107 Na nōni sōre gem gem.

Yinni Gusunō, a man dam kē
nge mε a nō mwεeru kua.

108 Yinni Gusunō, a nen siarabu
wuro,

kpa a man wunen sōsiru giasia.

109 Nen wāara wāawa kari sō
baadomma,

adama na n wunen woodaba
duarimō pai!

110 Tōn kōsobu ba man yēri berie.

Ka mε, na wunen gere swīi.

111 Wunen gari sāawa nen tubi ka
baadomma,

domi yi sōra nen gōru dobu wāa.

112 Nen gōru ga kī gu wunen
woodaba mem nōwa
baadomma sere ka nōrō.

113 Na gōrusu yirugibu tusa, adama
na wunen woodaba kī.

114 Wuna a sāa nen kuku yeru ka
nen tēferu.

Wunen nō mwεeru sōra nen
yīyōbu wāa.

115 Tōn kōsobu, i ka man tondo,
kpa n wa n Gusunō nen Yinnin
woodaba swīi.

116 Yinni Gusunō, a man kōsuo na n
ka wāa nge mε a nō mwεeru
kua.

A ku man sekuru doke nen yīyōbu
sō.

117 A de a n sāa nen tāsī yeru kpa n
faaba wa.

Kpa na n wunen woodaba laakari
sāa baadomma.

118 A ra be ba ra wunen woodaba
deri gemwa.

Domi be nōni wōkubu bu n
arufaani mō.

119 A ra tōn kōsobu geriewa tem men
di nge nim yaka.

Yen sōna na wunen woodaba swīi.

120 Wunen nanun mu dera nen
wasi diirimō.

Na wunen siribu nasie.

121 Na wunen woodaba ka wunen
gem mem nōwammε.

A ku man be ba man dam dōremō
nōmu sōndia.

122 A nε, wunen sōm kowo nō
mwεeru kuo ma kaa man
somi.

A ku de tii suobu bu man dam dōre.

123 Nen nōni dam dwīiya ye na
wunen faaba

ka wunen gem mēn nō mwεeru a
kua mara.

124 A nε, wunen sōm kowo kuo nge
mε wunen tōn geera nε.

A man wunen woodaban keu
sōsio.

125 Na sāawa wunen sōm kowo.

A man bwisi kēyō n ka wunen
sōsiru gia.

126 Yinni Gusunō, saa ya den tura a
ka se

domi wee ba wunen wooda saramō.

127 Adama nε, na ye kī n kere wura
gean tii.

128 Na ye kpuro garisiwa dee dee.

Na swεε yi yi n dende kpuro tusa.

129 Wunen yiirebu bu ra n wā, yen
sōna na bu neni.

130 Wunen garin giabu bu ra tōnu
yam bururasiewa,

kpa yi bwisi sariba bwisi kē.

131 Na kasu gem ka tia n wa n wunen
woodaba gia.

132 Yinni Gusunō a man mērima,
kpa a man durom kua nge mε a ra
be ba nun kī kue.

133 A de na n tāsā wunen gari sō.

A ku de toraru garu ta n man wāasi.

134 A man wōro tōmbun dam
dōrebun di,

kpa n kpī n wunen sōsiru mem
nōwa.

135 A ka man nōnu geu mēerio,
kpa a man wunen yiirebu sōsi.

136 Wee na nōni yīresu kokumō nge
daaru,

domi tamba kun wunen woodaba
mem nɔwɛ.

137 Yinni Gusunɔ, a sɔawa gemgii.
Wunen siribu bu ra n sɔawa dee
dee.

138 A wunen wooda yiiwa gem sɔɔ.

Ya maa naane mɔ.

139 Nɔ n nen yiberɛba wa be ba
wunen gari duari,
nen mɔru ra sewa.

140 Wunen gari yi naane mɔ.

Nɛ, wunen sam kowo na yi kɪ.

141 Wee na n kpɔ, ma ba man gema.

Ka mɛ, na n wunen woodaba duari.

142 Wunen gem mu ku ra kpe.

Mɛya wunen gari yi sɔawa gem.

143 Nuku sankiranu ka nɔni swɔara
man wɔrimɔ,

adama wunen woodaba ba ra man
nuku dobu wɛ.

144 Wunen yiirebu bu sɔawa dee
dee sere ka baadommaɔ.

A man bwisi kɛɛyɔ yi yi koo de na n
wɔa.

145 Yinni Gusunɔ, na nun
sokumɔwa ka nen gɔru
kpuro.

A man wurario, kpa n kpɪ n wunen
sɔsiru nenɛ.

146 Na nun kanamɔ, a man faaba
koowo,

kpa n kpɪ n wunen woodaba mem
nɔwa.

147 Na ra kanaru kowa yam mu sere
sɔra,

kpa na n wunen nɔ mwɛenu naane
sɔa.

148 Yam mu sere sɔra na ra sewa n
ka wunen gari mɛri.

149 A nen nɔ nɔwɔ wunen durom
sɔ.

A man sirio nge mɛ a ra siri, kpa n
wa na n wɔa.

150 Be ba kɔsa bwisikumɔ,

be wee ba man turuku kua.

Ba wunen woodaba deri.

151 Wunɛ Yinni Gusunɔ, a wɔawa
nen turuku.

Wunen gari yi sɔawa gem.

152 Na yɛ saa yee yellun di ma a
wunen woodaba yiiwa

ba n ka wɔa sere ka baadommaɔ.

153 A nen nɔni swɔaru mɛerio, kpa a
man wɔra.

Na n wunen woodaba duarimɔ.

154 A ka man yinɔ kpa a man yakia.

A de na n wɔa nge mɛ a nɔ mwɛeru
kua.

155 Tɔn kɔsoba kun faaba wasi,

domi ba ku ra wunen sɔsiru kasu.

156 Yinni Gusunɔ, wunen durom
mu kpɔ.

A man sirio nge mɛ a ra siri, kpa n
wa na n wɔa.

157 Nɛn yiberɛ be ba man nɔni sɔmɔ
ba dabi.

Adama ka mɛ, na n wunen gere
yinamɔ.

158 Na tɔnu kamba tusa, domi ba ku
ra wunen woodaba swɪ.

159 Yinni Gusunɔ, a n yɛ ma na
wunen woodaba kɪ.

A de na n wɔa wunen durom sɔ.

160 Gema mu sɔa wunen garin nu-
uru.

Wunen woodaba kpuro ba
kon sɔawa gem sere ka
baadommaɔ.

161 Wee sina biba man nɔni sɔmɔ
kam sɔɔ.

Adama wunen gari tɔnawa na nasie.

162 Na ra n nuku dobu mɔ wunen
gari sɔɔ nge wi u dukia baka
wa u gura.

163 Na weesu tusa. Ma na wunen
woodaba kɪ.

164 Sɔɔ teeru, nɔn nɔɔba yiruwɔ na
ra nun siare wunen siri bi bu
sɔa dee deen sɔ.

165 Be ba wunen woodaba kɪ, ba ra n
bɔri yen bakaru mɔ.

Kɔsa ku ra bu deeme.

166 Yinni Gusunɔ, na wunen faaba
yɪiyɔ.

Yen sɔ, na wunen woodaba mem
nɔwɛ.

167 Na ra wunen yiirebu mem
nɔwɛ.

Na ra bu kɔ too too.

168 Na wunen yiirebu ka wunen
woodaba swɪ,

domi nen kookoosu kpuro wɔa
wunen wuswaaɔ.

169 A de a nen wuri nɔ.

A man bwisi kɛɛyɔ nge mɛ a nɔ
mwɛeru kua.

170 A nen kanaru nɔwɔ.

A man wəro nge me a nə mwεeru
kua.

171 A ra man wunen woodaban keu
sōsi.

A de wunen siarabu bu nəra nen
nəon di.

172 Wooda be kpuro ba dεerewa.

A de n womu ko ben sō.

173 Na wunen sōsiru wura.

A na a man somi.

174 Yinni Gusunə, wunen faabawa
na mara ka gem.

Mεya wunen woodaba ba ra man
nuku dobu wē.

175 A de na n wunen siribu tāsiri,
kpa na n wāa n ka nun siara.

176 Wee na sirene nge yāa te ta kōre.

A ne, wunen səm kowo kasuo,
na n wunen woodaba duarimə.

120

1 Sāa daarun womu. Ge wee.
Sanam me na wāa nuku sankiranu
səo,

na Yinni Gusunə soka, ma u man
wurari.

2 Yinni Gusunə, a man wəro wee
kowobun noman di.

A man yakio be ba tumbu nani
wōkumən noman di.

3 Mba weesu koo ka bu naawa,

4 ma n kun mə tabu sεnu ka dōo
bokon gēε.

5 Wee na kua kam koore,
na wāa Mεεkiə Kedanin kuu
bekurugirə.

6 Na sō n te ka be ba ku ra bəri yendu
kā.

7 Nə n bəri yendun gari gerubu
torua,

ba ra n tabun səru mōwa.

121

1 Sāa daarun womu. Ge wee.
Na nen nani sue guunu gia.

Man diya kon somiru wa.

2 Nen somira weewa saa Yinni
Gusunən min di

wi u wəllu ka tem taka kua.

3 U n derimə wunen naasu su
sokura.

Wi u nun kōsu, u n dom yībirimə.

4 Wee wi u Isireliba kōsu u ku ra
dom yībiri,

u ku ra maa dweeye.

5 Yinni Gusunə u sāawa wunen
kōso.

U wāa wunen nən geuə u nun saaru
sāawe.

6 Sōo sōo, sōo kun nun soomə.

Wōkuru, suru tarum kun maa nun
soomə.

7 Yinni Gusunə u koo nun bere gāa
kōsunu kpuron di.

U koo wunen hunde kōsu,

8 kpa u nun kpara wunen daaru ka
weru

saa tēn di sere ka baadommoə.

122

1 Sāa daarun womu ge Dafidi u
kua. Ge wee.

Bə n nεε, su da Yinni Gusunən sāa
yerə,

nen nukura ra dorewa.

2 Yerusalemu, besen naasu su yō
wunen kənnəso.

3 Yerusalemu, a sāawa wuu ge ba
bana gea kua,

ma ba gu gbāraru toosi ba ka sik-
erena.

4 Wunen miya Isireliba, Yinni
Gusunən tumbu ba ra ne bu
ka nūn siara,

nge me u bu wooda wē.

5 Wunen miya siri gbabura wāa.

Wunen miya Dafidin bibun bwe-
serun sina gəna wāa.

6 I bəri yendu kanə Yerusalemun sō,
kpa be ba wunε Yerusalemu kī ba n
wāa bwēε dora sōo.

7 Yerusalemu, bəri yenda n wāa
wunen gbāraru sōo ka wunen
sina kpaarə.

8 Nen mero bisibu ka nen bərəban
sō,

kon nεε, Gusunə u de bəri yenda n
wāa Yerusalemuə.

9 Yerusalemu, wunen gea na kasu,
Gusunə besen Yinnin sāa
yerun sō.

123

1 Sāa daarun womu. Ge wee.

Gusunə, wunε wi a wunen sina gəna
terie wəllə,

wuna na nani twēε.

2 Nge me yobun nani yi ra n ben
yinnibun noma mεera,

nge mεya besen nani yi Gusunə
besen Yinnigia mεera,

sa n ka mara sere dāma te u koo sun
durom kua.

³ Yinni Gusunə, a sun wənwəndu
kuo too too.

Domi ba sun gema n kpā.

⁴ Be ba tii sue ba sun gema

ma ba sun yaakorū kua too sere n
den sun nua.

124

¹ Sāa daarun womu ge Dafidi u
kua. U nēē,

Gusunə Isireliban Yinni ù kun daa
ka sun wāa,

wara u koo sun kōsu.

Isireliba bu wureo bu gere bu nēē,

²⁻⁴ sanam mē tən kōsobun mōru ya
seewa, ma ba sun seesi,

Yinni Gusunə ù kun daa ka sun wāa,
ba koo sun mwe wasiru,

kpā bu sun wukiri nge nim mē mu
kokumə daa toraə.

⁵ Nim kure dangina nu koo sun
taare.

⁶ Sa Yinni Gusunə siara,
domi u ñ dere bešen yiberēba bu
sun nəə bəri.

⁷ U dera bešen hunde ya kisira saa
taan di nge gunə.

Taa ya kasikira ma sa yara.

⁸ Yinni Gusunəwa u sāa bešen faaba
kowo.

Wiya u wəllu ka tem taka kua.

125

¹ Sāa daarun womu. Ge wee.

Be ba Yinni Gusunə naaŋe sāa,
ba ra n yōwa dim dim nge Siōnin
guuru.

Ta ku ra bāari. Ta ko n yōwa sere ka
baadommaə.

² Nge mē guunu ka Yerusalemu sik-
ereŋe,
nge mēya Gusunə u ka win tambu
sikerene saa tēn di sere ka
baadommaə.

³ Tən kōso kun bandu dimə
gemgibun temə.

Domi ù n tu di, ben tii ba koo kōsa
ko.

⁴ Yinni Gusunə, a be ba gea mə gea
sōsio.

A bèn gōru ga deere durom kuo.

⁵ Adama be ba swaa mwaamə ye ya
ñ dende

a bu yarinasio ka kōsan kowobu
sannu.

Yinni Gusunə, a de bəri yenda n wāa
Isireliə.

126

¹ Sāa daarun womu. Ge wee.

Sanam mē Yinni Gusunə u ka
bešegii be ba yoru mwēera
wurama Siōniə,

ya sun sāawewa nge dosu.

² Ma sa nuku dobu mə sa yēemə.

Ma sa nasaran kuuki mə.

Ma ba gerumə bwesenun suunu səə
ba mə,

Yinni Gusunə u sun gāa bakanu
kua.

³ Mēya u sun gāa bakanu kua.

Wee sa wāa tē nuku dobu səə.

⁴ Yinni Gusunə, a ka bešegii be ba
raa yoru mwēera wurama

ba n kokumə nge daa tori səə yēsan
nəm dwareu gia.

⁵ Be ba duorumə ka nōni yīresu,
ba koo gē ka nuku dobun kuuki.

⁶ Wi u duuru bu dəə ka wuri,
u koo wurama ka nuku dobu,
u n doo bəkunu səəwa.

127

¹ Sāa daarun womu ge Saloməə u
kua. Ge wee.

Yinni Gusunə ù kun diru banimə,
be ba tu banimə səmburu kama ba
mə.

Yinni Gusunə ù kun wuu kōsu,
be ba gu kōsu ba dom serawa kam.

² Kam səəra kaa wahala ko a ka
wunen dianu wa a di.

Kaa se buru buru yellu kpā a kpuna
sere wōku suunu səmburun
sə.

Adama wi Gusunə u kī,
u ra nūn dianu wēwa baa yēro ù n
dò.

³ Wee, bibu ba sāawa tubi ye ya wee
Gusunən min di.

Ba sāawa soseru te ta wee Gusunən
min di.

⁴ Bii be ba mara aluwaasiru səə,
ba sāawa nge sēenu tabu durə
damgiin nomaə.

⁵ Doo nəərugiiwa wi u bu wa n dabi.
U sāawa nge win sēē bwāara sēenu
yiba.

U ñ sekuru wasi sanam me u koo
ka win yibereba yinna wuun
gb̄ararun k̄ann̄ow̄o.

128

¹ S̄aa daarun womu. Ge wee.
Doo n̄ōrugiiwa wi u Yinni Gusun̄o
nasie,
ma u s̄iim̄o win sw̄ee s̄ōo.
² U koo win s̄omburun arufaani di,
kpa u n nuku dobu m̄o u n kuuram̄o.
³ Win yenūo
win kur̄o u ko n s̄aawa nge res̄em ye
ya ra ma.
Mi ba s̄o ba dim̄o,
kpa win bibu ba n s̄aa nge olifin d̄aa
k̄p̄emminu.
⁴ Doma ten bwesera wi u Yinni
Gusun̄o nasie u ra wa.
⁵ Yinni Gusun̄o u nun domaru kuo
S̄ianin di,
kpa a n waam̄o nge me Yerusalemu
ya kuuram̄o wunen w̄aarun
t̄ru kpuro s̄ōo.
⁶ Kaa wunen bibu wa.
Gusun̄o u de b̄ori yenda n w̄aa
Isirelīo.

129

¹ S̄aa daarun womu. Ge wee.
Isireliba bu geruo sannu sannu bu
n̄ee,
geema, t̄n k̄sobu ba ra n sun dam
d̄orem̄owa
saa bes̄en bweserun toren di.
² Ba sun n̄ani s̄ōowa bes̄en bweserun
toren di.
Adama ba ñ nasara wa bes̄en w̄oll̄o.
³ Ba wuka bes̄en birusun w̄oll̄o ba
k̄pii wuna wuna.
⁴ Adama Yinni Gusun̄o u s̄aawa
gem̄gii,
u ben w̄ee kasuka.
⁵ Yinni Gusun̄o, a de be ba
Yerusalemu tusa bu sekuru
wa,
kpa bu biruku yira wura,
⁶ ba n s̄aa nge yaka si su ra kpi diru
w̄oll̄o.
Su ra gberewa ba kun su wukura.
⁷ Wi u su ḡem̄o, su ku ra win n̄omu
yibu.
Wi u maa su guram̄o, su ku ra win
n̄om koto teeru turi.

⁸ Be ba sar̄o mi, bu ku bu domaru
kua bu n̄ee,
Gusun̄on domaru ta n ka bu w̄aa.
Bu ku raa maa n̄ee, ba bu domaru
kua ka Yinni Gusun̄on ȳisiru.

130

¹ S̄aa daarun womu. Ge wee.
Yinni Gusun̄o, saa w̄aru bak̄an diya
na nun n̄ōguru sue.
² Yinni, a n̄en n̄ō n̄ōw̄o.
A swaa tem k̄pīȳo a n̄en kanaru n̄o.
³ Yinni Gusun̄o, à n da t̄mbun
toranu yaaye,
wara u ko n maa w̄aa.
⁴ Wuna a ra t̄mbu suuru kue bu ka
nun nasia.
⁵ Na Yinni Gusun̄o naane s̄aa.
Na win n̄ō mw̄eeru mara.
⁶ Na Yinni Gusun̄o mara
n kere nge me wuu k̄so u ra n yam
s̄areru mara.
⁷ Isireliba, i b̄een naane dokeo Yinni
Gusun̄o s̄ōo,
domi u w̄n̄w̄andu m̄o.
Wiya u ra t̄mbu yakie ka swaa
dabinu.
⁸ Wiya u koo b̄ee Isireliba yakia,
kpa u b̄een toranu kpuro suuru ko.

131

¹ S̄aa daarun womu ge Dafidi u
kua. Ge wee.
Yinni Gusun̄o, na ñ tii sue.
Na ku ra n ḡaa bakanu naa gire.
² Na s̄aawa s̄ee nge bii wi ba bom
kara
u w̄aa win meron nuur̄o.
³ B̄ee Isireliba, i b̄een yiȳōbu dokeo
Yinni Gusun̄o s̄ōo
saa t̄en di sere ka baadom̄māo.

132

¹ S̄aa daarun womu. Ge wee.
Yinni Gusun̄o, a Dafidi yaayo
win wahala ye u kua kpuron s̄o.
² Domi u wune Yak̄obun Yinni
dam̄gii n̄ō mw̄eeru kua u
n̄ee,
³ u ñ dūo win kuu bekurugir̄o u sere
n̄ee,
u koo kpuna win kpin yer̄o mi u ra
w̄ere.
⁴ U ñ dom ȳibirim̄o, u ñ maa doyam̄o
⁵ ma n kun m̄o u wune Yak̄obun
Yinni dam̄gii w̄aa yeru kua.

6 Wee sa nua ma woodan
kpakororu ta wāa Efaratao,
ma sa tu deema Yaarin gbero.

7 Su du Yinni Gusunon sāa yerō, kpa
su nūn kpuna.

8 Yinni Gusunō, a seewo kpa a na mi
a ra wēre
wunε ka wunen woodan kpakororu
tēn wōllō a ra wunen yiiko sōsōsi.

9 A de wunen yāku kowobu ba n
gem swīi,

kpa be ba nun naane sāa ba n nuku
dobun kuuki mō.

10 A ku wi a gōsa yina Dafidi wunen
sōm kowon sō.

11 Yinni Gusunō u Dafidi gem sōwa
ka bōri u nεε,
u koo win nōo mwεeru yibiawa kam
kam te u nεε,

Dafidin bibun turowa u koo nūn
kōsire ko win bandu sōo.

12 Bii be, bā n win arukawani yibia,
ma ba win woodaba mēm nōowa be
u bu wē,

ben bibun bwesera ta ko n bandu
dii sere ka baadommao.

13 Yinni Gusunō u Siōni gōsa.

U ye gōsa ya n ka sāa win wāa yeru.

14 Ma u nεε, ya ko n sāa win wēra
yeru sere ka baadommao.

U koo sina mi, domi wiya u ye gōsa.

15 U koo ye domaru kua,
kpa u ye dīanu wē.

16 U koo yen yāku kowobu faaba ko.
Kpa be ba nūn naane sāa bu nuku
dobun kuuki ko.

17 Miya u koo Dafidi wi u gōsan dam
sosi,

kpa u win bweserun goo swīi, u n
sāa nge fitila.

18 U koo de win yiberεba bu sekuru
wa.

Adama wi, win sina furō ga ko n
ballimōwa win wiru wōllō.

133

1 Sāa daarun womu ge Dafidi u
kua. Ge wee.

Wee, n wā, n maa nuku dobu mō
mεro bisibu bā n wāa sannu.

2 Ya sāawa nge gum mε ba wisi
Aronin wirō,
ma mu kokumō sere ka win toburō
ka win yabe wīro.

3 Mu sāawa nge kako te ta saramamō
guu te ba mō Hεεmōon di te ta
wāa Siōniō.

Domi miya Yinni Gusunō u ra
tambu domaru kue,
kpa u bu wāaru wē te ta n kpeemō.

134

1 Sāa daarun womu. Ge wee.
I Yinni Gusunō siaro bεε win sōm
kowobu kpuro.

Bεε be i ra n wāa win sāa yerō sere
ka wōkurō,

2 i bεεn nōma yiyo win sāa yerun
bera gia kpa i nūn siara.

3 Yinni Gusunō u bεε domaru kuo
Siōnin di
wi, wi u wōllu ka tem taka kua.

135

1 I Yinni Gusunō siaro. I win yīsiru
tōmō.

Bεε win sōm kowobu,
2 bεε be i sōmburu mō win sāa yerō,
i nūn siaro.

3 I nūn siaro, u sāawa tōn geo.
I ka win yīsiru womu koowo, u
sāawa tōn geo.

4 Yinni Gusunō u tii Isireliba
Yakōbun bweseru gōsia
ba n ka sāa wigibu.

5 Na yē ma u kpā, mεya wi, bεsen
Yinni u būnu kpuro kere.

6 Ye u kī, yera u ra ko wōllō ka temō
ka nim wōkuō ka gen sōwō.

7 U ra de guru winu nu sōsira
handunia kpuro sōo.

U ra de guru maakinu nu koorā kpa
u de gura yu nε.

Kpa u woo kusiana gen wāa yerun
di.

8 U Egibitigibun bii gbiikobu go
sere ka ben yaa sabenun bii
gbiikinō.

9 U sōm maamaakiginu kua Egibitiō
u ka yen sina boko

ka win sōm kowobu kpuro sεεyasia.

10 U bwese dabinu go, ma u sinam
damgibu go.

11 Beya, Sihoni Amōreban sunō ka
Ogu Basanin sunō
ka sere maa Kananiban sinambu
kpuro.

12 U sinam ben tem sua
u win tǎmbu Isireliba wē ba tubi di.
13 Yinni Gusunǎ, wunen yīsiru
ta ko n wāawa sere ka
baadommaǎ.
Ba ko n nun yaayewa waati baayere
sǎǎ.
14 Yinni Gusunǎ u koo win tǎmbu
siria,
kpa u win sǎm kowobun
wǎnwǎndu wa.
15 Ba bwesenun būnun bwāarokunu
kuawa ka sii geesu ka wura.
Tǎmbun nǎman sǎmbura.
16 Nu nǎsu mǎ, adama nu ku ra gari
gere.
Nu nǎni mǎ, adama nu ku ra yam
wa.
17 Nu swasu mǎ, adama nu ku ra
gari nǎ.
Nu ŋ wēsiaru mǎ nin nǎǎwǎ.
18 Be ba nu sekumǎ ka be ba nu
naane sǎa,
be kpuro ba sǎawa nge ni.
19 Isireliba, i Yinni Gusunǎ siaro.
Aronin bweseru, i Yinni Gusunǎ
siaro.
20 Lefin yenugibu, i Yinni Gusunǎ
siaro.
Bee be i nǎn nasie, i nǎn siaro.
21 Yinni Gusunǎ u wāa Yerusalemuǎ.
I nǎn siaro saa Siǎnin di.
I Yinni Gusunǎ siaro.

136

1 I Yinni Gusunǎ siaro domi u sǎa
tǎn geo.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
2 I Gusunǎ siaro, u būnu kpuro kere.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
3 I yinnibun Yinni siaro.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
4 Wi turowa u ra sǎm maamaakigii
bakanu ko.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
5 Wiya u wǎllu ka tem taka kua ka
win bwisi.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
6-9 U tem teria nim wǎllǎ, ma u sǎǎ ka
suru kua.
U sǎǎ kuawa u ka yam bururasia sǎǎ
sǎǎ,
ma u suru ka kperi kua ye kpuro yu
ka yam bururasia wǎkuru.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.

10-11 Wiya u Egibitigibun bii
gbiikobu go.
Ma u Isireliba yara Egibitigii ben
suunu sǎǎn di.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
12-15 Ka win dama u ka nim wǎku ge
ba mǎ Naa yari burana yiru,
ma u dera Isireliba ba tǎbura gen
suunu sǎǎn di.
Ma u Egibitin sina boko ka win tabu
kowobu sure nim wǎku ge
sǎǎ.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
16 Wiya u win tǎmbu kpara
gbaburǎ.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
17-20 Wiya u sinambu go be ba dam
mǎ.
Beya, Sihoni Amǎreban sunǎ ka
Ogu Basanin sunǎ.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
21-22 Wiya u tǎn ben tem win sǎm
kowobu Isireliba wē ba tubi
di.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
23-24 Wiya u sun yaaya sanam me sa
wāa sekuru sǎǎ.
Ma u sun wǎra be ba sun dam
dǎremǎn nǎman di.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
25 Wiya u ra hunde koni baayere
dǎanu wē.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.
26 I Wǎrukoo siaro.
Win wǎnwǎndu ta ku ra kpe.

137

1 Sa sǎwa Babilonin daarun gooro
ma sa sumǎ sa ka Siǎni yaayama.
2 Sa beŋen mǎrǎkunu bwē dǎaǎ.
3 Be ba sun tabu di ba nee, su womu
koowo.
Be ba sun dam dǎremǎ ba nee, su
Siǎnin womusu ko ka nuku
dobu.
4 Adama amǎna sa ko kpī su Yinni
Gusunǎ womusu kua tem
tukumǎ.
5 Yerusalemu, nǎ n nun duari, nen
nǎm geu gu gbio.
6 Nǎ kun nun yaaye kpa a n sǎa nen
nuku dobon nuuru,
nen yara yu nen daro manio.

7 Yinni Gusunɔ, a de a Edɔmuban
gari yaaya
yi ba gerua sanam me ba
Yerusalemu kam koosiamɔ
ba neɛ, bu ye kero mam mam sere
ka yen kpeɛkpeɛkuɔ.
8 Babilonigibu, i sɔawa be ba koo
kam koosia.
Doo nɔrugiiwa wi u koo beɛ kɔsa
yɛn bweseru i raa sun kua
kɔsie.
9 Doo nɔrugiiwa wi u koo beɛn
bibu sere u kɔsuku kperu
wɔllɔ.

138

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na nun siaramɔ ka
nen gɔru kpuro.
Kon nun tɔma wɔllun tɔmbun
wuswaaɔ.
2 Kon nun kpuna wunen sɔa yee
deɛraɔ,
kpa n nun tɔma wunen tɔn geeru ka
wunen bɔrɔkinirun sɔ.
Domi a yisiru yara wunen nɔɔ mwɛɛ
te a ra yibien sɔ.
3 Saa ye na nun soka, a man wurari.
A man dam kɔ, a man toro sindu wɛ.
4 Yinni Gusunɔ, sinambu kpurowa
ba koo nun siara.
Domi ba wunen gari nua.
5 Ba koo wunen kookoosu siara.
Domi wunen beere ya kpɔ.
6 Yinni Gusunɔ, baa me a kpɔ, a be
ba tii kawɛ waamɔ.
Ma a ra be ba tii sue tubu saa ton-
tonden di.
7 Nɔ n sɔimɔ nuku sankiranun swaa
sɔɔ,
a ra man wɔaru wɛ.
A ra nen yibereba nɔmu demie bɔn
ka man mɔru seewa.
Meya wunen dam mu ra man faaba
ko.
8 Yinni Gusunɔ, kaa man sanna.
Wunen tɔn geeru ta n nɔru mɔ.
Be a taka kua, a ku bu deri.

139

1 Dafidin womu ge u wom
kowobun wirugii kua. U neɛ,
Yinni Gusunɔ, a man wɛera, a maa
man gia.
2 A nen sindu ka nen seebu yɛ.

A nen bwisikunu tuba sarun di.
3 A nen sanum ka nen kpindu yɛ.
A maa nen swɛɛ kpuro yɛ.
4 N sere nɔɔ wukia, a nen gere kpuro
yɛ kɔ Yinni Gusunɔ.
5 A ka man wɔa biru ka wuswaa,
ma a man wunen nɔmu sɔndi.
6 Yɛɛ ten bweseru ta man sɔawa
maamaaki baka.
Ta kpɔ, na n kpɛ n tu tubu.
7 Ma gia kon wunen Hunde kisirari
n da.
Nge ma gia kon duka we a kun ka
man wa.
8 Nɔ n yɔwa sere wɔllɔ, a wɔa mi.
Nɔ n da gɔrɔ, a maa wɔa mi.
9 Nɔ n da sɔɔ yari yerɔ n kun me sɔɔ
duu yerɔ nim wɔkun goorɔ,
10 min tii, wunen nɔmuwa ga koo
man kpara,
kpa wunen nɔm geu gu man nene.
11 Nɔ n neɛ, yam wɔkura koo man
bere,
yam da bururewa mi na wɔa.
12 Baa yam wɔkuru ta n tiri wunen
mi.
Wɔkuru ta buririwa nge sɔɔ sɔɔ.
Yam wɔkuru ta ballimɔwa nge yam
bururam.
13 Wuna a nen wasin doo dooka
mɔma.
Wuna a man swɛɛna nen meron
nukurɔ.
14 Na nun siara yɛn sɔ a man taka
kua
ka wunen dam maamaakigim.
Wunen nɔman sɔma kun gere mɔ.
Yeniwa na yɛ sɔa sɔa nen gɔruɔ.
15 Sanam me ba man mɔma asiri sɔɔ,
ma ba man swɛɛna nen meron
nukurɔ,
nen wasi kun nun berue.
16 A man wa saa ba nen nukuru
dumɔn di.
Wunen tireru sɔɔra ba nen wɔarun
tɔnun geeru yorua na sere
nu dibu torua.
17 Gusunɔ, wunen bwisikunu nu
duku.
Nin dabira banda.
18 Nɔ n nu garimɔ, nu yani seeri
dabiru kere.
Nɔ n maa dom seewa, na ra n wɔa
ka wune.
19 Gusunɔ, a de tɔn kɔsobu bu gbi,

kpa tən gowobu ba n ka man tonde.

²⁰ Be, be ba sāa wunen yiberēba,
ba nun gari kōsi manimō.

Wunen yīsira ba ka weesu mō.

²¹ Yinni Gusunō, be ba nun tusa ka
be ba ra nun seesi,

na n̄ kon bu tusi?

²² Na bu tusa too too, na bu garisi
nen yiberēba.

²³ Gusunō, a man wēerio kpa a nen
gōru gia.

A nen laakari mēerio kpa a nen
bwisikunu tubu.

²⁴ A mēerio a wa n̄ n wāa swaa kōsa
sō,

kpa a ka man da wāaru te ta ku ra
kpen swaa sō.

140

¹ Womu ge Dafidi u wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Yinni Gusunō, a man wōro tən
kōsobun nōman di.

A man gbaro gbanagibun nōman di.

³ Domi kōsa ba ra n bwisikumō ben
gōruō.

Kpa ba n sōru kpeere baadomma
bu ka tabu ko.

⁴ Ba ra ben yara derewa nge waa.

Kpa ben nō ga n dēe mō nge
surōkōru.

⁵ Yinni Gusunō, a man tən kōso
gbaro.

A man gbanagibu giro be ba kasu bu
man sūra.

⁶ Wee tii suobu ba man yina
beriamme.

Ba man taa yinuamme swaa sō.

Ma ba man yōru bwēyē.

⁷ Adama na n̄e, Gusunō, wuna a sāa
nen Yinni.

A swaa tem kpīiyō a nen kanaru nō.

⁸ Yinni Gusunō, a sāawa gbāraru tən
mi na ra kuke n ka faaba wa.

A ra nen wiru bere tabun saa sō.

⁹ A ku de tən kōson kīru tu kōora.

A ku de ye u nia sāa yu kōora, kpa u
ku raa tii sua.

¹⁰ Be ba man kōoro buremō
a de ben toranu nu wōri ben wiru
wōllō.

¹¹ A bu dōo wisio kpa a de bu wōri
wōru bōkō sō

gèn min di ba n̄ maa kpē bu yari.

¹² Wi u weesu mō u n̄ tāsīmō tem me
sō.

Kōsa ya ko n maa gbanagii swīwa
sere u ka kam ko.

¹³ Na yē ma Yinni Gusunō u ra
wōnwōndo siriewa dee dee.

Kpa u maa sāaro n̄n win gem wē.

¹⁴ Geema, gemgibu ba koo nun
tōma kpa ba n wāa wunen
wuswaaō.

141

¹ Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.

Yinni Gusunō, na nun soku, a na
fuuku nen mi.

A nen nō swaa dakio n̄ n nun
sokumō.

² A de nen kanaru tu nun girari
nge turare nubu durorugian
wiisu.

Kpa nōma ye na yīye ya n sāa nge
kēru

te ba ra ka nun naawe wunen sāa
yerō yoka.

³ Yinni Gusunō, a nen nō bōkuo.

A nen nō sarusu kōsuo.

⁴ A ku de nen gōru gu da kōsa gia.

A ku de n kom kōsum ko ka be ba
gem sariru swīi.

A ku de n ka bu tōo baka dim di.

⁵ Gemgii ù n man so, kīra u man
sōsi.

U n man gerusi, u man gum tārewa
nen wirō.

Na n̄ ye yinamō.

Adama na n̄ nen kanaru marimō tən
kōsobun s̄.

⁶ Gusunō, a ben siri kowobu sureo
kpenu sō,

kpa bu nen gari swaa daki,

domi yi sāawa gari dori.

⁷ Nge mē b̄ n̄ kōrō mō tem mu ra nō
baare,

nge mēya gōribun wāa yera koo nō
baara

tu ben kukunu mwe ni nu yarinē.

⁸ Yinni Gusunō, wuna na mēera.

Wunen miya na kukua.

A ku nen wāaru doke kari sō.

⁹ A man gbaro tən kōsobun yina ye
ba man berien di.

A man gbaro ben taa ye ba man
berien di.

¹⁰ A de tən kōso be, bu wōri ben yina
sō,

kpa nε, n kisira min di.

142

¹ Dafidin womu ge u kua sanam mε u kanaru kua kpee wɔru sɔɔ. Ge wee.

² Na Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue na nùn suuru kanamɔ.

³ Na nùn nɛn nuku sankiranu sɔɔmɔ.

Na nùn nɛn wahala saariamε.

⁴ Nà n mwia kpana, wuna ra n yɛ ye kon ko.

Ba man yina beria swaa yè sɔɔ na sīimɔ.

⁵ A mɛerio nɔm geuɔ a wa ma goo sari wi u ka man yɔ.

Na ñ kuku yeru mɔ.

Goo sari wi u maa nɛn bwisikunu mɔ.

⁶ Yinni Gusunɔ, wuna na sokumɔ.

Na nɛɛ, wuna a sãa nɛn kuku yeru.

Wunε turowa a sãa nɛgii dunia ye sɔɔ.

⁷ A nɛn wuri swaa dakio, domi na nuki sankire too.

A man yakio be ba man nɔni sɔɔmɔn nɔman di,

domi ba man dam kere.

⁸ A man yaro dɛsirun di, kpa n nun takaru ko.

À n man durom kua, geegiba koo na bu man sikerena.

143

¹ Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.

Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.

Kpa a nɛn bikiabu swaa daki.

A man wisio wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn gem sɔɔ.

² A ku nε, wunɛn sɔm kowo siri, domi goo sari wi u koo gem wa wunɛn mi.

³ Nɛn yiberε u man naa swīi.

U nɛn wāaru tem taare.

U dera na wāa yam wɔkurɔ nge be ba gu n te.

⁴ Yen sɔna nɛn hunde ya dam dwiia,

ma na nuki sankire too.

⁵ Na gasɔn wāaru yaaye.

Na wunɛn sɔma kpuro lasabu mɔ, ma na wunɛn nɔman sɔmburu bwisikumɔ.

⁶ Wuna na nɔma tii.

Nɛn gɔru ga wunɛn beke barɔ

nge mε tem gbeba ra n nim kī.

⁷ Yinni Gusunɔ, na mwia kpana.

A man wisio kpaaka.

A ku man biru kisi kpa n ku ko nge be ba wāa gɔriɔ.

⁸ A man wunɛn tɔn geeru sɔɔsio bururu ka yoka,

wuna na naanε sãa.

A man swaa sɔɔsio ye kon swīi,

wuna na nɛn hunde nɔmu sɔndia.

⁹ Yinni Gusunɔ, a man wɔro saa nɛn yiberɛban nɔman di,

wunɛn miya na kuku yeru kasu.

¹⁰ Wuna sãa nɛn Yinni.

A man sɔɔsio mε ko na n da wunɛn kuru ko.

A de wunɛn Hunde geo wi, u man kpara swaa ye ya nɔɔ nε sɔɔ.

¹¹ Yinni Gusunɔ, a man wɔro nge mε a nɔɔ mwɛeru kua.

A nɛn hunde wunɔ wahalan di wunɛn gem sɔ.

¹² A nɛn yiberɛba kam koosio,

kpa a nɛn wɛrɔbu kpuro kpeerasia yèn sɔ a man kī.

Na sãawa wunɛn sɔm kowo.

144

¹ Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.

Yinni Gusunɔ, na nun siara

wunε wi a sãa nge nɛn kpee baa.

Wuna a ra man tabu sɔɔsi.

² Wuna a ra man durom kue kpa a man kɔsu.

Wuna a sãa nɛn kuku yee damguru ka nɛn faaba kowo.

Wuna a sãa nɛn tereru te ta ra man ganε.

Wuna a ra de bwesenu nu n man wiru kpīiye.

³ Yinni Gusunɔ, wara ra n tɔnu a n sere ka win bwisikunu mɔ.

Wara ra n tɔnu a n sere ka win weeweenu mɔ.

⁴ Tɔnu u sãawa nge woo.

Win wāarun tɔnu nu sãawa nge saaru te ta ra doonε.

⁵ Yinni Gusunɔ, a de wɔllu tu tem debe debe ko kpa a sarama.

A guunu babo kpa dɔɔ u yari ni sɔɔn di.

⁶ A de guru maakinu nu sɔɔsira, kpa a nɛn yiberɛba yarinasia.

A bu sēenu tweeyo kpa a de bu yarina.

7 A wunen nōmu demiamama wəllun di.

A man wəro kpa a man faaba ko nim bakam ka tən tukobun min di

8 be ba ra n gari kam yaramo ben nōsun di,

kpa ba n ben nōm geu yiye bu ka nō mwεε weesuginu ko.

9 Yinni Gusunō, kon nun wom kpəə kua.

Kon nun womu kua ka mərōku serum wəkuruguu,

10 wunε wi a ra sinambu faaba ko, kpa a nε, Dafidi wunen sōm kowo yara takobi gəogian di.

11 Yinni Gusunō, a man wəro, kpa a man faaba ko tən tukobun nōman di,

be ba ra n gari kam yaramo ben nōsun di,

kpa ba n ben nōm geu yiye bu ka nō mwεε weesuginu ko.

12 A de bεsen bii aluwaasiba bu ko nge dāa

ni nu kpia dee dee nin piiburun di, kpa bεsen bii wəndiaba bu maa ko kurō burabu

nge gberε be ba dāka ba sāa sina kpaarun buraru.

13 A de bεsen biranu nu dīa bwese bweseka yibu,

kpa bεsen yaa sabenu nu dabia nu ko suba nərōm nərōm

ka nərōm nərōm suba wəku wəkubu bεsen gberu kpaaneō.

14 A de bεsen ketεba bu kuura.

A ku de goo u sun wəri kpa u sun yoru mwεeri u ka doona.

A ku maa de nuku sankiranun wuri yi nōra bεsen swεε sō.

15 Doo nōrugira bwese te ta sāa nge mε.

Doo nōrugira bwese te ta Gusunō mō Yinni.

145

1 Womu ge Dafidi u kua u ka Gusunō siara. Ge wee.

* 145:13 - Naa sinin bōnu ya n wāa yellun tirenu kpuro sō. Adama ya wāa Heberum tireru garu sō te ba wa dāku te.

Gusunō nen sina boko, kon nun wolle sua.

Kon wunen yīsiru tōma sere ka baadommaō.

2 Tōō baatere kon nun siara.

Meya kon wunen yīsiru tōma sere ka baadommaō.

3 Yinni Gusunō, a kpā. Wuna n weenε bu siara.

Wunen kpāaru ta n nōru mō.

4 Saa baayeren tōmbu bu wunen sōma siaro.

5 Kon wunen yiikon giriman kpāaru gere.

Kpa n wunen sōm maamaakiginun gari kpara ka womu.

6 Ba koo wunen dam bakam gari gere,

kpa nε, n maa wunen kpāarun gari kpara.

7 Ba koo wunen tən geerun kpāaru yaaya

kpa bu taki ko wunen gem sō.

8 Yinni Gusunō, a wənwəndu mō, a ra maa tōmbu durom kue.

A ku ra mōru se fuuku. Wunen tən geera kpā.

9 Yinni Gusunō, a tōmbu kpuro kī.

Wunen wənwəndu ta ra sōsirewa wunen taka kooa kpuro sō.

10 Yinni Gusunō, wunen taka kooa kpuro ya koo nun bεere wε,

kpa be ba sāa wunεgibu bu nun siara.

11 Ba koo wunen bandun bεeren gari gere,

kpa bu wunen dam gari kpara

12 bu ka wunen sōm maamaakiginu tōmbu sōsi

ka sere wunen bandun yiikon girima.

13 Wunen bandu ta ko n wāawa sere ka baadommaō.

Meya kaa n tu dii sere ka baadommaō.

Yinni Gusunō u ra win nō mwεenu yibie.

Ye u mō kpuro sō, u ra win tən geeru sōsi*.

14 Yinni Gusunō, a ra tən be ba wərūmaa dō gabe,

kpa a be ba dam dwiia tāsisia.

15 Tǎmbu kpurowa ba mɛera wunen mi gia ka yīiyǎbu, domi wuna a ra bu dīanu wē nin saa sǎǎ.

16 A ra wunen nǎma demie kpa a hunde koni baayere wē yèn bukata ya mǎ.

17 Yinni Gusunǎ, a sǎawa gemgii wunen swɛɛ kpuro sǎǎ.

Mɛya a ra maa wunen wǎnwǎndu sǎǎsi sǎma ye a mǎ kpuro sǎǎ.

18 Yinni Gusunǎ, be ba nun sokumǎ ka gǎru dɛɛrǎ,

ben bǎkuǎra a ra n wǎa.

19 A ra be ba nun nasie kīru yibie kpa a ben wuri nǎ a bu faaba ko.

20 A ra be ba nun kī kǎsu kpa a tǎn kǎsobu kam koosia.

21 Kon wunɛ Yinni Gusunǎ tǎma kpa tǎmbu kpuro bu wunen yīsi dɛɛraru bɛɛrɛ wē sere ka baadommaa.

146

1 I Yinni Gusunǎ siaro.

Nɛn bwɛra, a Yinni Gusunǎ siaro.

2 Kon wunɛ Yinni Gusunǎ siara nɛn wǎarun tǎnu kpuro sǎǎ.

Kon wunɛ Gusunǎ nɛn Yinni womu kua nɛn wǎarun tǎnu kpuro sǎǎ.

3 I ku bɛɛn naanɛ doke sinambu sǎǎ, ba sǎawa tǎmbu, ba n kpɛ bu bɛɛ faaba ko.

4 Ben wɛsiaru ta ra doonɛwa kpa bu wura bu ko tem.

Yen tǎǎ te, ben himba kpuro ya kam kuawa mi.

5 Doo nǎǎrugiiwa win yīiyǎbu wǎa wunɛ Gusunǎ Yakǎbun Yinni sǎǎ.

Doo nǎǎrugiiwa wi u win naanɛ doke Gusunǎ win Yinni sǎǎ.

6 Wiya u wǎllu ka tem kua ka nim wǎku

ka ye ya wǎa ye kpuro sǎǎ.

U sǎawa gemgii sere ka baadommaa.

7 U ra be ba dam dǎremǎ ben gem wɛ.

Kpa u be ba gǎǎru soore dīanu wɛ.

Yinni Gusunǎ u ra yobu yakie.

8 U ra wǎkobu nǎni wukie.

U ra be ba taare seeye. U ra gemgibu kǎ.

9 U ra sǎbu kǎsu. U ra maa gǎminibu ka gobekuba nǎǎri.

Kpa u tǎn kǎsobun himba kam koosia.

10 Yinni Gusunǎ, u ko n bandu diiwa sere ka baadommaa.

Gusunǎ Siǎnin Yinni, u ko n wǎawa sere ka baadommaa.

Yen sǎ, i Yinni Gusunǎ siaro.

147

1 I Yinni Gusunǎ siaro.

Domi n wǎ bu Gusunǎ bɛɛn Yinni siara.

N maa wǎ bu nǎn tǎma.

2 Yinni Gusunǎ u Yerusalemu seeyamǎ.

U Yerusalemugii be ba raa yoru mɛɛra mɛnnamǎ.

3 U be ba nuki sankire nukuru yemiasiamǎ.

U ben mɛɛran bosu bǎkumǎ.

4 U kperi garimǎ ma u yin baayere yīsiru kɛmǎ.

5 Bɛɛn Yinni u kpǎ, u maa dam mǎ.

Win bwisi kun nǎru mǎ.

6 Yinni Gusunǎ u ra wǎnwǎndobu nǎǎri.

Kpa u tǎn kǎsobu sura sere temǎ.

7 I Yinni Gusunǎ siarabun womusu kuo.

I Gusunǎ bɛɛn Yinni siaro ka marǎku.

8 U ra de guru wiru tu wǎllu wukiri, kpa u gura sǎǎru kua yu ka nɛ tem sǎǎ,

kpa u yakasu kpiisia guunu wǎllǎ.

9 Wiya u ra yaa sabenu dīanu wɛ, kpa u gunǎ binu dīanu wɛ sanam mɛ nu kuuki mǎ.

10 Win naanɛ kun wǎa dumin dam sǎǎ.

Win yīiyǎbu kun maa wǎa tǎnun dukan dam sǎǎ.

11 Be ba nǎn nasie ka be ba win durom yīiyǎ, beya u kī.

12 Yerusalemu, a Yinni Gusunǎ siaro.

Siǎni, a Gusunǎ wunen Yinni bɛɛrɛ wɛɛyǎ.

13 Domi wiya u ra wunen kǎnnǎn gambon sɛretii dam sire,

kpa u wunen tǎmbu domaru kua.

14 U ra de bǎri yendu ta n wǎa wunen temǎ.

Kpa u de alikama ya n yiba wune sɔɔ.
 15 U ra win woodaba nɔɔsie handunia sɔɔ.
 Win gari yi ra duka dewa fuuku fuuku.
 16 U ra de nim kperugim mu ne, kpa mu n buriri nge yāa sansu.
 U ra de guru kpenu nu ne kpa nu n sāa nge torom.
 17 U ra n guru kpee ni kasi mɔwa tia tia.
 Wara koo kpī u yōra u yen wooru ma.
 18 U n gari gerua, nim kperugim me, mu ra yandewa.
 U n maa dera woo ga mu swee, mu ra kokuwa mu doona.
 19 U win gari ka win woodaba ka win gere Yakɔbu wi ba mɔ Isireli sɔɔwa.
 20 U n bweseru garu kue me.
 Ten garu ta n maa win woodaba yē.
 Yen sɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.

148

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
 I Yinni Gusunɔ siaro saa wɔllun di.
 I nùn siaro saa wɔllun sɔɔ sɔɔn di.
 2 Bɛɛ win gɔradoba kpuro, i nùn siaro.
 Bɛɛ win tabu kowobu kpuro, i nùn siaro.
 3 Sɔɔ ka suru, i nùn siaro.
 Bɛɛ kperi kpuro, bɛɛ be i ballimɔ, i nùn siaro.
 4 Bɛɛ be i wāa wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ, i nùn siaro.
 Bɛɛ nim me mu wāa wɔllɔ, i nùn siaro.
 5 U wooda wē, ye kpuro ya kooru.
 Ye kpuro yu nùn siaro.
 6 U ye tāsisia sere ka baadommaɔ.
 U koo wooda yi, win tii kun maa ye saramɔ.
 7 Saa tem sɔɔn di, i Yinni Gusunɔ siaro.
 Bɛɛ nim wɔku ka nim bwɛɛ bakanu ka yɛɛ nanumgii yi yi wāa sɔɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.
 8 Dɔɔ ka guru kpenu ka guri baka ka bukɔ ka woo bɔko,
 bɛɛ be i win woodaba mem nɔɔwammɛ, i Yinni Gusunɔ siaro.

9 Bɛɛ guunu ka gungunu ka dāa ye ya ra ma ka seduruba,
 i Yinni Gusunɔ siaro.
 10 Gbeeku yɛɛ ka yaa sabenu kpuro ka yɛɛ yi yi kabirimɔ ka gunɔsu,
 i Yinni Gusunɔ siaro.
 11 Handunian sinambu ka bwe-senu kpuro ka sina bibu ka handunian siri kowobu kpuro,
 i Yinni Gusunɔ siaro.
 12 Aluwaasiba ka wɔndiaba, tɔkɔnu ka bibu,
 13 bɛɛ kpuro, i Yinni Gusunɔn yīsiru bɛɛɛ wɛɛyo.
 Win yīsira kpā. Win girima ya wɔllu ka tem sare.
 14 U win tɔmbu Isireliba be, be ba nun naane sāa
 ba wāa win bɔkuɔ dam wesia ma n kua bɛɛɛ baka.
 Yen sɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.

149

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
 I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
 I nùn tɔmɔ tɔmbun suunu sɔɔ be ba nùn naane sāa.
 2 Isireli, a yɛɛrio wi u nun taka kua sɔɔ.
 Siɔnigibu, i yɛɛrio bɛɛn sina bokon sɔ.
 3 I nùn siaro ka yaabu.
 I nùn siaro ka baranu ka mɔrɔkunu.
 4 Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kī.
 U ra wɔnwɔndobu bɛɛɛ wē u bu faaba ko.
 5 Be ba Yinni Gusunɔ naane sāa, bu nasara suo ka bɛɛɛ baka.
 Bu nuku doɔn kuuki koowo ben kpin yenu wɔllɔ.
 6 Ba n da Gusunɔ siare ka baadomma
 kpa takobi ye ba dɛɛra biru ka wuswaa ya n wāa ben nɔmɔɔ
 7 bu ka bwese tukunu mɔru kɔsie,
 kpa bu nu seeyasia.
 8 Kpa bu nin sinambu bɔke ka yɔni,
 kpa bu maa nin wirugibu bɔke ka sisu,
 9 kpa bu nu siri nge me ba yorua.
 Ya ko n sāawa bɛɛɛ baka win tɔmbun mi be ba nùn naane sāa.
 I Yinni Gusunɔ siaro.

150

1 I Yinni Gusuno siaro.
 I nùn siaro win sãa yerɔ.
 I nùn beere wɛɛyɔ batuma mi win
 yiiko ya sɔɔsiramɔ.
 2 I nùn siaro win sɔm maamaakigii
 ni u kuan sɔ.
 I nùn beere wɛɛyɔ nge me win
 kpãara ne.
 3 I nùn siaro ka kɔbi.

I nùn siaro ka mɔrɔkunu ka
 gɔɔgenu.
 4 I nùn siaro ka baranu ka yaabu.
 I nùn siaro ka mɔrɔkunu ka koronu.
 5 I nùn siaro ka sekɛtire ni nu som
 do.
 6 Hunde koni baayere ye ya gesi
 wɛsiamɔ, yu Yinni Gusuno
 siaro.
 I Yinni Gusuno siaro.